

Judikatura a její publikace

disertační práce

JUDr. Lukáš Králík

**Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta
Katedra teorie práva a právních učení**

2011

Prohlašuji, že jsem tuto disertační práci zpracoval samostatně a čerpal jsem v této práci jen z pramenů a literatury řádně citovaných. Nevyžíval či nekopíroval jsem jiné odborné práce.

Lukáš Králík

1. Úvod

1.1 Předmět a cíle disertační práce

Úvodem je třeba zdůraznit, že předmětem této disertační práce je značně úzké rozmezí právní vědy, kde se obor teorie práva může překrývat s oborem právních dějin, či částečně i s oborem právní informatiky.

Téma této kvalifikační práce se může zdát na jednu stranu poměrně úzké a neřešící přímo konkrétní právní problémy v oblasti pozitivního práva.

Na druhou stranu je ambicí této práce popsat současný stav určité oblasti právní praxe i teorie, především shrnout a pojmenovat problematická místa a případně navrhnout řešení, jak zlepšit daný stav.

Práce je řešena v prostředí a kontextu české právní kultury. Zaměřuje se tedy výhradně na popis vývoje tvorby a publikace judikatury na českém území. Už sám o sobě je takto vymezený okruh dosti široký. Jen v určitých kapitolách jsou zapracovány poznatky z tvorby a publikace judikatury v prostředí právní kultury Spojených států z pohledu komparace.

Disertační práce je věnována poměrně velmi specifickému fenoménu tvorby a publikace soudních rozhodnutí.

Primárním důvodem pro vybrání daného tématu je současná situace práce s judikaturou v našem právním prostředí. Práce s judikaturou je nezbytnou součástí procesu aplikace práva a jeho interpretace. I když není soudní precedent součástí primárních pramenů práva v naší právní kultuře, jsou rozhodnutí soudů nezbytnou složkou procesu aplikace a interpretace práva. V poslední době naopak významně narůstá význam práce s texty soudních rozhodnutí a jejich použitím jako podporu pro právní argumentaci.

Od doby počátku moderní éry 19. století, kdy všeobecný obecný zákoník (ABGB)¹ výslovně prohlásil, že *„nařízení vydaná v jednotlivých případech a rozsudky vynesené soudními stolicemi ve zvláštních právních rozepřích nemají nikdy moci zákona, nemohou býti vztahovány na jiné případy nebo na jiné osoby“*, je role soudního precedentu jako pramene práva v našem právním řádu jasně vymezená.

Zároveň se v odborné literatuře v době monarchie ale již objevovaly jasné a silné názory, kdy se nezpochybňovalo zákonné ustanovení o tom, že soudní rozhodnutí nejsou závazné pro

¹ § 12 císařského patentu č. 946/1811 Sb.z.s. ze dne 1. 6. 1811

jiné obdobné či stejné případy, ale fakticky tuto moc mají.² Především to prý platí pro rozhodnutí vyšších stolic a obzvláště nejvyššího soudu.

Někteří právníci v aplikační praxi dávají přednost text rozhodnutí před samotným textem zákona nebo odbornou literaturou. Aplikační váha nálezů nejvyššího soudu na judikaturu nižších soudů byla také zesílena i zákonem zřízeným institutem plenárních usnesení, jež mají sloužit jako vysvětlivky nebo poučení pro nižší soudy.³

Zajímavý je názor vyjádřený ve stejném pojednání, že zřízení oficiálních sbírek rozhodnutí také přispívá k větší aplikační síle vydaných judikátů. Jejich závěry mají větší váhu pro svou úřední formu než judikáty ze sbírek soukromých.

Zároveň v současné právní praxi se soudní rozhodnutí dostává více a více do popředí v procesu a aplikace práva. Důvody jsou také v nutnosti aplikace specifického právního řádu ES/EU, který přináší prvky precedenčního systému z anglosaské právní kultury, a také ve velmi výrazné roli ústavního soudnictví v moderním českém právu.

Nevyskytuje se dnes skoro žádné soudní rozhodnutí vyšších i nižších instancí, které by ve svém odůvodnění alespoň jednou neodkázalo na předchozí prejudikaturu. Také v ostatních právních dokumentech, ať už podáních jednotlivých stran k soudu, či např. odborných článcích je velmi často citována příslušná judikatura.

A právě výrazným problémem, kterému se chce tato kvalifikační práce věnovat, je totální absence pravidel a formy práce s judikaturou. Týká se správné citace soudních rozhodnutí, rozlišování mezi tím, co je samotný text soudního rozhodnutí a co text editovaného judikátu, aktuálnosti citovaných judikátů a interpretace právních vět judikátů. To všechno jsou velmi praktické a aktuální otázky, nad jejichž závažností a zároveň absencí jejich úpravy se málokdo v dnešní době pozastavuje.

Judikatura se jako součást argumentačních prostředků v procesu aplikace práva využívá téměř neustále. Na druhé straně se věnuje minimální odborná pozornost procesu jejího vytváření.

Ať už je relevantní judikatura formálním pramenem práva nebo jen pramenem práva v materiálním slova smyslu, je nezbytně nutná veřejná a náležitá publikace judikatury. Některé doktrinární názory by výslovně zakázaly citaci judikatury jako argumentačního zdroje, pokud nebyla publikována.⁴

² anonym (redakce Právníka) Povšechný význam nálezů nejvyššího soudu, Hovorna, Právnik XLVIII (1909), s. 360-361

³ anonym (redakce Právníka) Povšechný význam nálezů nejvyššího soudu, Hovorna, Právnik XLVIII (1909), s. 361

⁴ Kühn, Z. Význam judikatury v kontinentálním právu, In : Kühn, Z., Bobek, M., Polčák, R. (eds.) Judikatura a právní argumentace: teoretické a praktické aspekty práce s judikaturou, Praha : Auditorium, 2007, s. 7

Prvním tématem v rámci vyplývajícím již z názvu kvalifikační práce je oblast praktické tvorby judikatury. Zaměřuji se na podrobný popis procesů, jak se pracuje s texty soudních rozhodnutí pro potřeby tvorby jednotlivých judikátů.

Procesy vytváření judikátů z původních textů soudních rozhodnutí jsou poměrně specifické a liší se u jednotlivých vrcholných soudů v naší právní kultuře.⁵ Stejně tak je značně odlišné nakládání se soudními rozhodnutími, pokud je zpracovávají soukromí právní nakladatelé pro komerční účely.

Druhý okruh pak tvoří fenomén publikace judikatury, který vlastně splývá s prvním problémem samotného vytváření judikátů ze soudních rozhodnutí. Jednou z řešených tezí bude právě potvrzení hypotézy, podle níž je třeba rozlišovat mezi samotným soudním rozhodnutím a judikátem v užším slova smyslu.

Tvorba judikátu je tedy vlastně nedílnou součástí druhého procesu a to publikace judikatury. Pokud budeme tedy rozebírat jeden fenomén, zároveň se budeme věnovat i tomu druhému. Důležitou kapitolou v publikaci soudních rozhodnutí je přímo otázka, zda a v jakém rozsahu uveřejňovat soudní rozhodnutí, obzvláště z úrovní nižších soudů.

Není cílem této práce se věnovat postavení soudních rozhodnutí v procesu aplikace českého právního řádu a jejich závaznosti jako potenciálních *quasi* pramenů práva nebo výkladových pomůcek při aplikaci a interpretaci práva, nebo jejich precedenčnímu charakteru a dopadu na právní praxi.

Hlavním cílem disertační práce je zejména analýza vybraných, v právní praxi či doktrínálně, zásadně neřešených problémů. Rád bych se zaměřil v rámci tématu především na historické shrnutí vývoje publikace judikatury, popis samotného procesu tvorby judikátu, koncepční odlišení forem publikace judikatury a to písemné (listinné) oproti elektronické publikaci v rámci oboru právní informatiky.

Dalším zásadním cílem práce je definovat institut judikátu, judikatury, specifických druhů judikatury, právních vět a aplikační judikatorní praxe se zaměřením na citační standardy a aktuálnost judikatury. Také by bylo velmi přínosné v této souvislosti dojít ke stanovení určitých standardů v písemné struktuře soudních rozhodnutí a především pak upravených judikátů, včetně anonymizace při jejich uveřejňování.

Vedlejším cílem je pak podat systematický, relativně ucelený výklad a exkurz do tématu autorskoprávní ochrany judikatury a právních vět spolu s komparativním pohledem do procesu tvorby a publikace judikatury ve Spojených státech.

⁵ Pojem „vrcholné soudy“ budu v této práci používat nadále jako souhrnné pojmenování pro Ústavní soud, Nejvyšší soud a Nejvyšší správní soud.

Jednou z hlavních řešitelských metod disertační práce je zejména právní analýza vybraných procesů, a to jak z pohledu právní doktríny tak i praxe. Hlavní důraz bude kladen zejména na systematiku a koncepčnost předmětné právní praxe, jakož i efektivitu aplikace teoretických přístupů v samotné praxi.

Tato analýza by tedy měla vyústit zejména v posouzení vhodnosti a koncepčnosti současné právní úpravy a především praxe vrcholných soudů a nakladatelů formou odborného komentáře a případně přinést související návrhy *de lege ferenda*.

1.2 Přehled o současném stavu problematiky

Hned na počátku je nutno zmínit neblahý fakt, že roli judikatury v našem právním řádu se věnovalo minimum teoretických publikovaných prací. Co se týká procesu tvorby a publikace judikatury, tak je možno říct, že naše jurisprudencce o ní, až na okrajové zmínky, mlčí.⁶

Tento důležitý fenomén naší praxe je stále výrazně absentující i ve výuce na právnických fakultách, kde by si téma judikatury jistě zasloužilo samostatný předmět. Stejně tak česká jurisprudencce i praktikující právníci dostatečně nezdůrazňují závažnost tématu a nepěstují ho v dlouhodobém horizontu.

Tvorba a publikace judikatury je tudíž ještě více zanedbanou, ne-li úplně ignorovanou disciplínou právní vědy, kdy alespoň v českých podmínkách není možno dohledat jedinou odbornou práci, která by toto důležité téma komplexně zpracovávala. Primárním cílem této kvalifikační práce může být popsat faktograficky, z pohledu právně empirického, tento proces.

Poměrně dost odborných učebnic bylo publikováno v oboru teorie práva, ať z doby první republiky, tak především v novodobé právní kultuře. Žádná z nich však neřeší fenomén judikátů, právních vět či interpretačních pravidel při citaci a argumentaci judikaturou, stejně jako aktuálnosti judikátů z pohledu právní aplikace.

Ani odborné práce z oboru právních dějin se nevěnují publikaci judikatury v historickém kontextu české právní kultury. Nezmiňují jednotlivé sbírky ani jejich autory, nepopisují proces výroby judikátů a nevěnují se ani specifickým fenoménům soudního rozhodování jako jsou výkladová stanoviska, či zobecňující materiály obecně. To samé platí o tématu autorskoprávní ochrany judikatury a právních vět.

⁶ Kühn, Z., Bobek, M., Polčák, R. (eds.) *Judikatura a právní argumentace: teoretické a praktické aspekty práce s judikaturou*, Praha : Auditorium, 2007

U velmi praktického a aktuálního problému citace soudních rozhodnutí a aktuálnosti jednotlivých citovaných rozhodnutí, respektive judikátů, se vyskytlo již více debat a kratších statí řešící danou problematiku, ale stále jsme velice daleko bodu, kdy bychom mohli hovořit o ustálené a alespoň trochu jednotné citační formě.

Zásadním tématem je tvorba právních vět a jejich aplikační závaznosti. Neexistují ani teoretické koncepce o aplikační práci s právními větami vytvořenými z jednotlivých rozhodnutí. Diskutuje se maximálně téma závaznosti jiných právních pramenů jako judikatury obecně, ale již se vůbec nehovoří, jaké části judikátů se používají při procesu interpretace. Většinou jsou jimi právě jen právní věty, uměle vytvořené jako abstrakty k textu rozhodnutí. Neřeší se, kdo a za jakým účelem, případně z jakého textu je vytvořil. Institut rozhodnutí, respektive judikátu, se pak v praxi zužuje pouze na samotnou právní větu. S jejím textem je v procesu interpretace pracováno.

Velmi specifické a zároveň velmi zajímavé téma je proces hlasování a schvalování judikátů pro publikaci v oficiálních sbírkách judikatury. Na toto téma vyšlo několik odborných článků z okruhu soudců vrcholných soudů především v souvislosti s potřebou soudců vyjádřit odlišná stanoviska od názorů interpretovaných v publikovaných oficiálních judikátech.

Vlastně především díky sporům o publikaci odlišných stanovisek se dozvídáme o tak specifickém fenoménu jako *tzv. připomínkové řízení* při schvalování judikátů do zákonem zřízených sbírek judikatury. Ale systematicky se celému procesu žádný autor prozatím pravděpodobně nevěnoval a už vůbec nebylo prezentováno nějaké komplexní a jednotné řešení tohoto zvláštního stavu naší právní praxe.

Téma uveřejňování soudních rozhodnutí bylo sice již řešeno i v rozhodovací praxi našeho soudnictví, až na ústavní úrovni, ale stále nejsou jasně vymezena zákonná pravidla. Nebyla již věnována skoro žádná pozornost zveřejňování a publikování rozhodnutí nižších soudů a centrální evidenci těchto výstupů soudní praxe a jejich zpřístupňování odborné veřejnosti.

Jediným procesem uveřejňování textů soudních rozhodnutí jsou oficiální sbírky vrcholných soudů nebo soukromých nakladatelů v odborném tisku nebo nově elektronické databáze právních informací. Nejsou stanovena jednotná pravidla formy judikátů, jejich citace a editačních zásahů do textu odůvodnění.

Proces anonymizace soudních rozhodnutí při jejich zveřejňování nemá také jednotnou koncepci u našich soudů, ani jednotná pravidla.

Všechny výše uvedené problémy vedou k přesvědčení, že je zde zásadní prostor pro odbornou kvalifikační práci, která zpracuje získané poznatky, zanalyzuje je a případně navrhne způsoby řešení.

1.3 Vymezení pojmů judikátu a judikatury

Je zásadní definovat institut judikátu, dříve než se začneme věnovat přímo tématu samotného zpracování soudních rozhodnutí a tvorby judikatury.

Výraz „judikát“, „judikatura“ se používá *promiscue* v odlišných a různých souvislostech a spojeních. není možno najít jasnou a jednoznačnou definici těchto pojmů v naší právní kultuře, podobně jako u pojmu právních vět.

Učebnice teorie práva, stejně jako právnické slovníky pojmy „judikát“ a „judikatura“ v drtivé většině neobsahují definici těchto pojmů. Jen výjimečně se o ni pokoušejí s tím, že je definují například jako stanoviska a rozhodnutí nejvyšších soudů, která jsou publikována ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek.⁷

Jiní autoři popisují judikát jako pravomocné rozsudky, rozsouzené spory, které jsou právnicky zajímavé a publikované ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek. Judikaturu pak shrnují jako rozhodovací činnost soudů nebo výklad této činnosti a je vytvářena sjednocováním rozhodovací činnosti a to zaujímáním stanovisek k výkladu zákonů.⁸

Další podobná definice, kterou lze nalézt v odborných právnických slovnících, pojmenovává judikát jako „*rozhodnutí soudu v právní moci*“ a judikaturu jako „*souhrn soudních rozhodnutí....rozhodovací činnost nebo výsledky rozhodovací činnosti ve formě souhrnu nebo rozhodnutí publikovaných v oficiálních sbírkách*“. Nejvýznamnější judikáty se uveřejňují ve sbírkách rozhodnutí příslušných soudů.⁹

Samotná definice judikatury v množném čísle v tomto podání poměrně odpovídá realitě. Zdůrazňuje totiž prvek publikační. Ten je rozhodný pro označení judikátů v mase všech přijatých rozhodnutí našimi soudy. Není možno ale souhlasit s takto obecnou definicí judikátu, která vlastně nedělá rozdíl mezi samotným soudním rozhodnutím a upraveným textem judikátu, vycházející z originálního textu rozhodnutí.

Jiné koncepce zaměřují pojem judikátu s pojmem precedentu. Takový přístup není podle mne také správný, neboť opomíjí zásadní rozdíl v aplikačním dopadu a závaznosti precedentu

⁷ Harvánek, J. Právní teorie, Brno : Iuridica Brunensia, 1995, s. 163

⁸ Madar, Z. a kol. Slovník českého práva, Praha : Linde, 2002, s. 540

⁹ Hendrych, D. a kol. Právnický slovník. 3. vydání, Praha : C.H.Beck, 2000, s. 318

na jedné straně a klasickým soudním rozhodnutím na straně druhé. V naší právní kultuře, ale i celkově evropské kontinentální kultuře, není precedent primárním pramenem práva, pokud koncepci velmi zjednodušíme.

I kdyby precedenční systém u nás fungoval, každé soudní rozhodnutí by nemohlo mít precedenční sílu. Tudíž postavení na roveň precedentu a judikátu, obzvláště v našich podmínkách považuje za zcela teoreticky mylné.

Judikátem nelze označovat čisté texty soudních rozhodnutí, ale již upravené, zpracované texty těchto rozhodnutí. Liší se od samotných rozhodnutí právě svojí přidanou hodnotou v podobě úpravy textu odůvodnění, přidáním indexačních údajů jako jsou související předpisy, rejstříková hesla nebo názvy judikátu, ale především většinou přidanou a uměle vytvořenou právní větou. Judikatura pak je pouze pomnožnou variantou. Je to hromadnější pojem pro jednotlivé judikáty, které spadají do určité skupiny, např. podle oblasti práva, jež se věnují.

V anglické a americké právní jurisdikci jsou judikáty nebo sbírky judikátů definovány jako produkce adekvátních záznamů soudních rozhodnutí ohledně právní otázky, která byla řešena před soudem ve veřejném jednání, pro účely pozdější, následující citace jako precedentu. Skutkové okolnosti související s řešeným právním problémem mají být popsány v daném judikátu, jelikož každý soudní výrok je založen na nějakém konkrétním skutku, který se stal.

Jiné definice zase sdělují, že účelem judikátu je „odhalení“ či „ukázání“ práva. V technickém slova smyslu by měl judikát jen sdělit, kdo byly strany sporu, důvod sporu a jeho právní problém, zásadní skutková fakta, argumentaci stran, samotné rozhodnutí (výrok) a odůvodnění rozhodnutí.¹⁰

V anglosaské terminologii se používá většinou 5 základních názvů pro judikát, jež jsou užívány zaměnitelně ve stejných souvislostech. Tím se tudíž značně rozostřuje hranice mezi nimi a čím se liší.

V angličtině se pro pojem rozhodnutí používají výrazy jako „*law report*“, „*opinion*“, „*decision*“, „*judgment*“ a „*decree*“. Technicky řečeno „*report*“ zahrnuje všech pět elementů v jednom a je tak nejobecnější a zároveň nejpřesnější z těchto názvů pro tento právní nástroj. Zahrnuje, kromě názvu případu, také shrnutí relevantních faktů. Dále nabízí „*opinion*“, to jest právní rozum, názor soudu, co vlastně říká, když směřuje k rozhodnutí či výroku. Nakonec obsahuje také samotný výrok. Někdy se tudíž místo „*report*“ (judikát) používá záměrně jen „*decision*“ (rozhodnutí), neboť soud vůbec nevyjadřuje svůj právní názor („*opinion*“), který

¹⁰ Price, M., Bitner, H. *Effective Legal Research*, New York : Prentice Hall, 1953, s. 93

by se dal vyjmout, označit a použít jako případná právní věta.¹¹ Pojmy „*judgment*“ a „*decree*“ pak spíše vyjadřují institut samotného textu originálního soudního rozhodnutí bez editačních úprav.

Vlastnostmi, které by měly definovat publikované soudní rozhodnutí ve sbírkách judikatury, se zabývala už anglická jurisprudenc v 19. století, kdy byly charakterizovány např. 3 podstatné vlastnosti judikátu a těmi jsou autenticita, jedinečnost a výstižnost (přesnost).¹²

1.4 Historický vývoj publikace judikatury

Pokud se zaměříme na počátky geneze publikace soudních rozhodnutí v evropském sociálním a kulturním prostoru můžeme hned na začátek konstatovat, že publikace odůvodněných soudních rozhodnutí se stala tradičním nástrojem až v moderní éře společnosti i práva.

Systematická publikace soudních rozhodnutí ve formě periodických sbírek, jak v českém prostředí, stejně jako i v jiných zemích, se počíná datovat spíše až k okamžiku, kdy soudy začínají vyhotovovat písemné odůvodnění svých rozhodnutí.

Až od konce 18. století a počátku 19. století jsou soudy nuceny k písemnému zdůvodňování. Tlakem nemusel být ani osvícenecký názor panovníků či revoluční nadšení. Právě naopak, prvotním důvodem byla spíše potřeba vnitřní kontroly panovníka či státu. Aby mohla být vykonávána kontrola a přezkum soudního rozhodování, musela být poskytována i písemná odůvodnění rozhodnutí.¹³

Byla to doba, kdy začala být omezována soudcovská tvorba práva. Panovník si chtěl uzurpovat moc tvořit právo a normy práva a to začal provádět formou velkých písemných kodifikací pozitivního práva.

Ale právě proto, že primárním zdrojem v kontinentálním právu a jediným pramenem práva se staly jen psané normy ve formě právních předpisů, neměl stát a panovník potřebu publikovat oficiální sbírky judikatury.

Do té doby byla rozhodnutí publikována jen v nárazově vydaných soukromých sbírkách, které nebyly periodicky vydávány. Odůvodnění rozsudků byla zapisována pouze advokáty jednotlivých stran nebo dalšími přítomnými osobami. Ze zápisů těchto lidí, které si udělali

¹¹ Price, M., Bitner, H. *Effective Legal Research*, New York : Prentice Hall, 1953, s. 94

¹² Daniel, W.T.S. *The History and Origin of the Law Reports*, London : William Clowes and Sons, 1884, s. 33

¹³ Bobek, M. Úvahy o uveřejňování soudních rozhodnutí, *Právní rozhledy* 11/2010, s. 397

při ústním jednání, byly sbírány informace o kauze. Původně byly sbírky rozhodnutí sepisovány pouze pro vnitřní potřeby advokátů či soudů.

Obecně styl a obsah judikátů závisí na jejich účelu. Primárním účelem publikace soudního rozhodnutí bylo ukázat, že bylo rozhodnuto spravedlivě, ale postupně se hlavní funkcí publikace judikatury stala tvorba právní doktríny. Judikatura se stala jakousi platformou pro vývoj právní doktríny. Na jednotlivých případech se názorně zobrazuje, jak se má dané pravidlo pojímat a vykládat. Zajímavá je také skutečnost, že v drtivé většině společností a států naší kultury byli *tzv. depozitáři práva*, tedy osoby, jež shromažďují a zpracovávají soudní rozhodnutí, jen ostatní právníci, ale ne soudci samotní.¹⁴

Původně se ve starověkých společnostech motivy pro vydání rozhodnutí spíše naopak maskovaly. Roli soudců plnili kněží rozhodující ve jménu boha a motivy nejvyšší duchovní síly nemohly být vůbec samozřejmě ani zpochybňovány. Tudíž nepřicházelo v úvahu nějaké zdůvodňování či dokonce uveřejňování. Až když se funkce soudnictví sekularizovala a přešla na stát, počalo se pomalu ozývat volání po zdůvodňování rozsudků.¹⁵

Soudci rozhodovali na základě abstraktní ideje spravedlnosti nebo božských zákonů, ale ne na základě pozitivního práva. Prvním krokem pro soudce, jak podpořit účinnost a přesvědčivost svého rozhodnutí, bylo přijetí principu precedenčního.

Jak precedent, tak i zákon mají soudcovu úlohu usnadnit a podpořit jeho rozhodnutí. Jestliže adresáti ví, že v obdobných případech se rozhoduje obdobně, přispívá to k důvěře v justici a obecně principu spravedlnosti. Další etapou vývoje práva a spravedlnosti byla snaha zásady rozhodnutí výslovně formulovat a zveřejňovat.¹⁶ To se dělo formou publikace zákonů, ale i předešlých vzorových soudních případů.

Podíváme-li se podrobněji na jednotlivé kultury z historického hlediska, můžeme vidět mnoho shodných znaků v oblasti tvorby a publikace judikatury.

Starověké Řecko mělo sofistickou výuku založenu na rozboru a napodobování příkladů. Nasvědčují tomu takové dochované texty, jako jsou Antifonovy Tetralogie - sbírka soudních případů, v nichž se střídá argumentace, která se vyslovuje ve prospěch určitého názoru a hned nato naopak proti němu.¹⁷ Tento systém *tzv. negativní a pozitivní prejudikatury* je využit např. v elektronickém systému Westlaw nebo knižních komentářích.

Ve starém Římě byli soudci jmenováni pro jednotlivá jednání ad hoc z pléna („album“) vybrané skupiny občanů. Málokdy to byli i právníci, jejich postavení se rovnalo veřejným

¹⁴ Dawson, J.P. *The Oracles of the Law*, Ann Arbor : University Of Michigan Law School, 1968, předmluva, s. XIII

¹⁵ *Ibid.*, s. XII-XIII

¹⁶ Sokol, J. K čemu je právo, k čemu je soudce?, *Lidové noviny* XXIV/114 (2011) ze dne 16. 5. 2011, příloha Právo a justice, s. 27

¹⁷ Kraus, J. *Rétorika v evropské kultuře*, www.famu.cz/docs/3-Kraus_Retorika_v_evropske_kulture.rtf, s. 8

činitelům. Mohlo se stát, že soudili jeden případ a pak už nikdy nesoudili znovu. Z těchto důvodů bylo nemožné hovořit o nějaké stálé soudní praxi a bylo těžké hledat kontinuitu v rozhodovací činnosti.¹⁸ To byl jeden z primárních důvodů, proč se v římské praxi nijak zvláště nevyvinul fenomén precedentu a sběru dřívějších soudních případů do zvláštních sbírek.

Nakonec se alespoň určitým způsobem konstitovaly vzorové příklady abstrahované ze soudcem formulovaných vzorů a postupů („*formula*“), jež byly pravidelně používány a opakovány. Soudce také mohl žádat o odborné konsilium o stanovisko, které pro něj ale nebylo právně závazné. Naopak pokud byl požádán kněz o právní stanovisko v otázce práva byla jeho odpověď („*responsum*“) pro magistrátní soud.¹⁹

Ve středověké evropské společnosti se v oblasti publikace soudních rozhodnutí určitě musí vyzdvihnout role Anglie a jejího systému *common law*, který dal prvotní základy moderní tvorbě judikatury.

Již z poloviny 13. století jsou doloženy první důkazy o publikaci soudních rozhodnutí ve formě zápisů učených odborníků, které můžeme označit jako předchůdce prvních sbírek judikatury.²⁰

První klasické sbírky judikátů v anglické právní kultuře vznikaly jako vedlejší produkt rozhodovací činnosti anglických soudů. Sbírký se nazývaly *Year Books*, což už názvem napovídá, že zde byla zpracována rozhodnutí vydaná v daném roce. Jejich podoba se stabilizovala kolem roku 1290 a ve stejné formě vydržela přes následujících 250 let. Po roce 1535 jejich stopy mizí. Sbírký byly zpočátku ve 13. století tvořeny tzv. organizátory („*organizers of reasons*“). Uspořadatelé se soustředili okolo centrálního soudu ve Westminster Hall jako poslední instanci

Year Books byly soukromými sbírkami pořizovanými soukromými podnikateli. Jejich statut nebyl dlouho v odborné literatuře vyřešen, mnozí odborníci se domnívali, že byly spíše studentskými zápisky a psány studenty, učedníky („*apprentices*“). Panovaly také pochyby, zda mohly být vydávány bez svolení a dozoru panovníka.²¹

Sbírký byly sestavovány praktikujícími právníky („*reporters*“) a ne soudci. Sbírký byly vlastně jediným zdrojem judikatury té doby a proto kolovaly v mnoha verzích, mezi všemi právníky. Posledních 150 let jejich existence se ale sbírký, více než praktickými příručkami,

¹⁸ Dawson, J.P. *The Oracles of the Law*, Ann Arbor : University Of Michigan Law School, 1968, s. 102-103

¹⁹ *Ibid.*, s. 107

²⁰ Např. Bractonovy zápisky (*Bracton's Notebook*). Mimochodem právě Bracton definoval precedent tak, že nové problémy by měly být řešeny analogií s tím, co už tady bylo. Viz Dawson, J.P. *The Oracles of the Law*, Ann Arbor : University Of Michigan Law School, 1968, s.

53

²¹ Dawson, J.P. *The Oracles of the Law*, Ann Arbor : University Of Michigan Law School, 1968, s. 50-54

stávaly teoretickými učebnicemi, které zachycovaly např. výklady a odborné diskuse mezi soudci na obědě.²²

Zdroje soudních rozhodnutí nacházely tvůrci na rolích papíru, které zaznamenávaly obsah podání a řízení („*plea rolls*“). Měly sice chudou indexaci informací o případu, ale obsahovaly alespoň základní skutkové okolnosti, vyjádření obou stran, výroky, i odlišné výroky, a citace prejudikatury.

Nástupci těchto sbírek se staly po roce 1550 nové, soukromé sbírky rozhodnutí pojmenované tradičně po jejich uspořadatelích. První v řadě byla série Edmunda Plowdena („*Plowden's Reports*“) z roku 1571. Judikáty neměly většinou moc obsažné odůvodnění, poněvadž reportéři nestíhali zapisovat průběh jednání, pokud neměli náhodou písemné podklady přímo od soudce.²³

Již od počátku jejich vydávání se řešil zásadní spor, zda mají mít sbírky oficiálně jmenované reportéry. S tímto návrhem přišel již Francis Bacon kolem roku 1614. Byli najmenováni dva oficiální reportéři, ale praxe vůbec nefungovala, a tak byl post brzy zrušen. V rámci této reformy byl také mimochodem požadováno, aby texty judikátů byly zkráceny a zjednodušeny.²⁴

Až kolem roku 1800 počaly být sbírky vydávány na pravidelné bázi, vázány, editovány a bylo možno si je objednat, což do té doby nebylo možné. Do té doby nebyla taková poptávka po těchto sbírkách.

Princip precedenční závaznosti se prosadil až po začátku 19. století a tak nebyl taková poptávka po sbírkách rozhodnutí. Na druhou stranu to byl trochu zakletý kruh, neboť jeden důvod pro neprosazení principu precedenční závaznosti dřívějších rozhodnutí byl nedostatek spolehlivých, hodnověrných sbírek judikatury.²⁵

Přibližně v této přelomové době se, po staletích sporů o úřední reportéry sbírek, formálně konstituoval institut autorizovaného reportéra. Ten měl konečně poprvé v historii oficiální přístup k dokumentům spisů. Byl jmenován úředně a schvalován předsedy soudu. Jen jejich verze judikátů mohly pak být oficiálně citovány. I když je pravda, že pak probíhaly v praxi velké spory o schvalování textů zpracovaných judikátů do sbírek („*approved texts*“).²⁶ Ostatně to je zkušenost, kterou velmi dobře známe i dnes z připomínkového řízení při publikaci oficiálních sbírek vrcholných soudů.

²² Ibid., s. 63

²³ Ibid., s. 79

²⁴ Ibid., s. 74

²⁵ Ibid., s. 77-80

²⁶ Ibid., s. 80, 82, 83, 86

Další zemí, kde se velmi brzy prosadil fenomén publikovaných sbírek judikátů byla Francie. Paradoxně první důkazy máme na opisech z regionálních soudů v Normandii (vévodského soudu „*Exchequer*“) z let 1207-43. Většina z těchto záznamů je stručná, se jmény stran, žalobními důvody a výjimečně zlomky z odůvodnění.

Zachovány jsou záznamy z let 1254-1318 z centrálního sněmu království („*Parlament de Paris*“), který se vyvinul z královské rady a měl později přidány i soudní funkce.²⁷ Sbírkou byly vypracovány úředníky soudu a měly kompletní strukturu judikátů i se stručnými odůvodněními. Jejich autoři měli tedy evidentně přístup ke spisům. Další rozhodnutí zdejšího soudu byly zahrnuty v manuálu sepsaném Du Breilem okolo roku 1330, jenže v něm byly citovány minimálně skutkové okolnosti případu a spíše jen jména stran a data. Na konci 14. století právníci parlamentu připravili různé sbírky rozhodnutí, z nich nejznámější a nejrozšířenější byla série sbírek Jean Le Coqa z let 1383-98.²⁸

Sami advokáti zastupující strany u soudu se snažili sepisovat judikaturu, ale bylo stále velmi těžké shromažďovat skutkové a právní okolnosti případů, neboť rozsudky nebyly odůvodňovány ani ústně. Dodržoval se institut utajení, kdy nesmělo být cokoli o okolnostech případu sdělováno mimo soud. Nejsou ale známy konkrétní případy, že by soudci ani úředníci byli potrestáni za porušení tohoto pravidla.

Autoři museli často dovozovat důvody pro rozhodnutí jen z poznámek soudců při ústním jednání nebo z rozdílů mezi písemným podáním a rozsudkem. Později se vyskytly také sbírky rozhodnutí od soudů nižších instancí, které měly kompletněji zpracované informace o skutkových okolnostech případů.²⁹

Z pozdějších tištěných sbírek se stala asi nejvýznamnější sbírka *Arrests Notables* od soudce Jeana Papon z roku 1556. Sbíрка dělila případy podle hesel, ne chronologicky. Pro svůj velký úspěch se dočkala mnoho vydání a v novějších edicích obsahovala až několik tisíc judikátů. Z dnešního pohledu neměly judikáty jednotný text, ale měly vždy skutkový popis, popis výroku a anonymizované znění jen s datem vydání.³⁰

Po revoluci v roce 1789 přišel velký obrat, stejně jako v celé Evropě, a byl zaveden požadavek na uveřejňování důvodů, které byli rozhodující pro přijetí rozhodnutí.

V našem středoevropském regionu byla samozřejmě nejvíce vlivnou kultura německá, která zásadně formovala i naši, nejen právní kulturu.

²⁷ Mimochodem od svého vzniku Parlament sídlil v královském paláci na Ile de la Cité, kde dodnes je stále sídlo nejvyšších francouzských soudů, což je tradice jistě obdivuhodná.

²⁸ Dawson, J.P. *The Oracles of the Law*, Ann Arbor : University Of Michigan Law School, 1968, s. 290-293

²⁹ *Ibid.*, s. 297

³⁰ *Ibid.*, s. 303

Ve středověkém Německu se vyskytoval institut kolegiálních soudních rad („*Schoeffen*“) u vrchních soudů („*Oberhof*“), jež byly centry pro danou právní oblast, jichž na území říše bylo několik. Jedním z nejvýznamnějších právních center německé kultury byl Magdeburk. Podřízené soudy tomuto centrálnímu soudu zasílaly žádosti o zaujetí právního stanoviska s popisem skutkových okolností případu a centrální soud jim pak odpovídal. Tyto odpovědi se zachovaly v prepisech a byly zdroji judikatury.³¹

Sbírký rozhodnutí byly sepisovány úředníky soudu a vycházely z vypracovaných zpráv, jež tito právníci připravovali pro soudce. U říšského komorního soudu („*Reichskammergericht*“) založeného roku 1495 ve Wormsu (zrušeného s koncem říše v roce 1806), jednom ze dvou nejvyšších soudů Svaté Říše počala např. praxe publikování sbírek rozhodnutí až po roce 1600. Zdejší specialisti na teorii a procesní právo se nazývali kameralisté („*Kammeralisten*“) a sepisovaly do sbírek rozhodnutí, vytvořili několik různých stylů judikátů, od jednovětných až po skoro kompletní prepisy needitované prepisy záznamu případu.³²

Dalším zásadním vlivem při publikaci judikatury byl v německém prostředí styl právnických fakult, které publikovaly své sbírky nejdříve kolektivních stanovisek k případům po roce 1600. Právnícké školy měly totiž svěřeny určité soudcovské pravomoci.

V německé právní kultuře bylo zvykem, na rozdíl od např. Francie, odůvodňovat rozsudky dávno před dobou konce 18. století. Při říšském komorním soudu museli soudci od roku 1654 dokonce diktovat do písemných úředních záznamů své důvody pro rozhodnutí.³³

V některých německých státech se praxe sepisování odůvodnění rozsudků pro vnitřní potřeby soudu ustálila na počátku 18. století. Soudy se inspirovaly praxí u právnických fakult. Vycházelo se z jednoduché praktické úvahy. Když se odůvodnění stejně zaznamenávají pro vnitřní potřeby, tak se mohou přeci rovnou pak také jednoduše publikovat.

V Sasku byla královským rozhodnutím roku 1715 zavedena povinnost sepisovat odůvodnění k rozhodnutím. Poprvé přímo ze zákona to zavedlo Prusko v roce 1795. Nižší soudy musely sdělovat odůvodnění jen v případech, kdy bylo podáno odvolání.³⁴

Až do počátku 19. století stejně probíhaly diskuse, zda odůvodnění zveřejňovat. Na jednu stranu bylo argumentováno tím, že se naruší důvěra v nezávislost soudů, soudy budou přetíženy, budou se sepisovat zbytečně dlouhá odůvodnění a přibude kverulantských podání.

³¹ Dawson, J.P. *The Oracles of the Law*, Ann Arbor : University Of Michigan Law School, 1968, s. 160-163. Tento autor mimochodem uvádí jako nejvýznamnější případy naučení v magdeburské oblasti případy litoměřického soudu a jako jednu z nejvýznamnějších právních knih v Evropě a to v oblasti aplikace římského práva pak brněnskou Knihu píše Jana.

³² *Ibid.*, s. 226

³³ *Ibid.*, s. 433

³⁴ *Ibid.*, s. 436

Na druhou stranu bylo uváděno, že se tím zvýší důvěra v soudy, jejich transparentnost a naopak ubude zbytečných podání.

Do období roku 1800 také nelze hovořit v německé právní kultuře o jednotném stylu sepisování rozhodnutí s odůvodněním. Jedním stylem byl rozvláčný hannoverský doktrinální styl s minimem skutkových faktů a důvodů soudu, ale rozsáhlým diskursem. Opačným byl minimalistický styl hessenského nejvyššího soudu, který se omezil na stručný nástin skutkových okolností, popis právních procedur a důvodů soudu.³⁵

V roce 1879 ale vznikl centrální německý nejvyšší soud („*Reichsgerichtshof*“), který zavedl jednotný styl psaní soudních rozhodnutí a dokonce citoval i nepublikovaná rozhodnutí.³⁶

Při pohledu na počátky tradice publikace judikatury v USA lze konstatovat, že první sbírku judikatury nejvyššího federálního soudu začal vydávat Alexander J. Dallas.³⁷ Po přesunu hlavního města z New Yorku do Philadelphie v roce 1790, se krátce nato přesunul i nejvyšší soud a Dallas se dobrovolně stal prvním reportérem („*reporter of decisions*“) v historii.

Funkce federálního reportéra nebyla oficiálně zřízená. Začátek této funkce se dá datovat k 1. květnu 1790, kdy zaslal první vydaný svazek předsedovi Nejvyššího soudu státu Pennsylvania Thomasu McKeanovi. Vysvětloval mu, proč se rozhodl publikovat tato soudní rozhodnutí a zároveň ho žádal o jakýsi patronát, oficiální posvěcení. Sbíрка se měla zabývat pouze rozhodnutími pensylvánských soudů, ne federálních, čemuž také ostatně odpovídá původní název *Reports of Cases ruled and adjudged in the courts of Pennsylvania, before and since the Revolution*.

Reportér byl uznán později soudci a tím si vyhradil jakýsi monopol na zpracování soudních rozhodnutí z tohoto soudu. Ve své vlastní předmluvě děkuje těmto soudcům, že mohl používat jejich písemné záznamy z jednání.³⁸

Dallas nikdy výslovně nezmínil, že by měl za cíl zpracovávat soudní rozhodnutí federálního nejvyššího soudu, ve své předmluvě výslovně uvádí jen pensylvánský soudní systém. První část prvního svazku obsahuje rozhodnutí nejvyššího pensylvánského soudu před revolucí a první judikát je z roku 1754 a celý první svazek obsahuje pouze rozhodnutí

³⁵ Ibid., s. 437

³⁶ Ibid., s. 448

³⁷ Dallas byl nepřilíživě úspěšným advokátem ve Philadelphii a tak se spíše než vlastní praxi věnoval novinářské práci, když vydával periodika *Pennsylvania Herald* v letech 1787-88 a *Columbian Magazine* v letech 1787-89.

³⁸ Také je výslovně zmíněn jistý pan Rowle, který poskytl texty všech rozhodnutí pensylvánských soudů z předrevoluční doby, ten je oceněn i v předmluvě z třetího vydání tohoto první svazku. Dallasovy čtyři svazky, které vydával do přesunu federálního nejvyššího soudu do Washingtonu v roce 1800, jsou americkou jurispudencí kritizovány jako nepřesné, nekompletní a velmi rozvláčné. V jeho posledním svazku jsou i případy ještě z roku 1806, ale již jen od pensylvánských soudů.

pennsylvánských soudů.³⁹ První z federálních případů byl z dubna 1792 od obvodního soudu pennsylvánského okrsku („*Circuit Court, Pennsylvania district*“).⁴⁰

Až od svazku 14, první svazek reportéra Wheatona, se začala publikovat hesla a právní věty. Svazky byly označovány jménem reportéra a pořadovým číslem.⁴¹ Druhým v pořadí byl reportér Cranch, který převzal tento post, když se soud v roce 1800 přestěhoval do nově založeného hlavního města Washingtonu.

Post reportéra v USA byl stále neoficiální, až v roce 1817 byl zákonem zřízen poprvé oficiálně („*Reporter of Decisions*“). Reportér byl placen z veřejných peněz, i když zůstávalo vydávání v soukromých rukách do roku 1874. Tehdy federální vláda převzala vydávání, přejmenovala sbírku a začala ji vydávat pod novým jménem *United States Reports*.

Jak je vidět z krátkého exkurzu po různých evropských právních kulturách i americké tradici, již od starověku se řešily otázky všeobecné závaznosti soudních rozhodnutí a aplikaci pravidel pocházejících z předchozích rozhodnutí na rozhodování v nových případech. S tímto principem vždy logicky souvisel problém odůvodňování soudních rozhodnutí a jejich případné publikace, aby se s případnými pravidly mohly seznámit nejen soudci, ale i ostatní praktikující právníci. Zásadním a přetrvávajícím sporem po celá staletí byla také ve všech národních právních systémech otázka, zda podřídit publikaci soudních rozhodnutí státní kontrole nebo ji nechat v soukromých rukou. Tento sporný problém přerůstal do ústavněprávní roviny a otázky nezávislosti soudní moci.

Ač se právní kultury a jejich styly různých zemí lišily a stále liší, můžeme najít podstatné shody ve všech základních náležitostech v tvorbě judikatury u jednotlivých národních kultur.

³⁹ Teprve druhý svazek sbírky (Vol.II) z roku 1798, jež se změnil i názvem *Reports of Cases ruled and adjudged in the several courts of the United States and of Pennsylvania, held at the seat of the federal government* obsahuje poprvé federální judikáty. Na počátku prvního svazku obsahuje několik judikátů, které jsou uvedeny pod heslem *Federal Court of Appeals*, první datováno k roku 1781.

⁴⁰ Ale výslovně první federální judikát pocházející z rozhodovací činnosti Nejvyššího soudu USA je až na stránce 401. Zde začíná sekce výslovně pojmenovaná „*Supreme Court of the United States*“, měsíc únor 1790.

⁴¹ Např. Dallas 1 až 4

2. Historie publikace judikatury na českém území

2.1 První prameny publikace soudních rozhodnutí ve středověku

První stopy publikace soudních rozhodnutí na našem území je možno najít v období vrcholného středověku, a to nejméně již od 13. století. Je pravděpodobné, že i před tímto obdobím byly nějakým způsobem sepisovány význačné soudní případy a jejich zobecněné anotace. Nejsou ale k dispozici prokazatelné a hodnověrné prameny, jež by tuto teorii podpořily. Důvodem k hypotéze o publikaci soudních rozhodnutí ve specializovaných sbírkách jsou opakované náznaky ve starších právních knihách⁴² nebo odborné literatuře.⁴³ Právní knihy odkazují např. na sbírky nálezů, z nichž bylo čerpáno při vytváření textů právních knih.

Výskyty judikatury v dnešním slova smyslu se dají vystopovat především ve čtyřech typech středověkých rukopisů a to v zemských deskách, právních (městských) knihách, kodifikovaných zemských zřízeních a nakonec samotných sbírkách nálezů.

2.1.1 Zemské desky

Zemské desky („*tabulae terrae*“) se poprvé měly v Čechách objevit kolem roku 1260 spolu se zřízením zemského soudu (většího). Původně byly vedeny u krajských soudů jako protokolní knihy půhonů.⁴⁴ Byly při vzniku inspirovány vzorem městských úředních knih. Nejdříve do nich byl především zapisován první půhon a později se k němu připsal konečný nález. Přidávaly se také podrobnější popisy průběhu konkrétního soudního jednání po procesní stránce. Později se do nich zapisovaly další informace, jako např. vlastnické zápisy u nemovitostí.⁴⁵

Zemské desky se diverzifikovaly na více různých řad (kvaternů). Byly to desky trhové, zápisové, památné, půhonné, pomocné.⁴⁶ Rozhodující pro zápisy soudních rozhodnutí byly tzv. „*desky půhonné*“, kde se uváděl záznam o počátku („půhonu“) procesu a průběhu soudního jednání. Zapisovacím jazykem byla zpočátku latina, od 15. století ji nahradila čeština a po roce 1620 to byla němčina s češtinou. Nejstarší z kvaternů se zachoval z let 1316-20.

⁴² Jireček, H., Komel ze Všehrd, V. K. O právních země české knihy devatery, Praha : Všehrd, 1874, VII. Kniha, 27. článek, odstavec 2, s. 335

⁴³ Čáda, F. Studie o rukopisech.Olomoucký kodex Václava z Jihlavy, Praha : ČSAV, 1963, s. 88

⁴⁴ Čáda, F. Povšechné dějiny československé. Díl 1. Od dob nejstarších do doby husitské, Brno : Československý akademický spolek Právnick, 1947, s. 41

⁴⁵ Vojáček, L., Schelle, K., Knoll, V. České právní dějiny, Plzeň : Aleš Čeněk, 2008, str. 88

⁴⁶ Čáda, F. Povšechné dějiny československé. Díl 1. Od dob nejstarších do doby husitské, Brno : Československý akademický spolek Právnick, 1947, s. 42

Měly obsahovat na konci zápisu o skončeném procesu výrok a případně i nějaký souhrn, sumář celého případu, který byl pro další účely určitým zobecněním. Soudy si držely právo formulovat „obecné nálezy“. Spolu se sněmovními usneseními zemského sněmu byly považovány za rovnocenné primární prameny práva a zapisovaly se do zemských desek. Pravomoc vést desky měl písař, na papír zapisoval ingrosátor a pomocníci zvaní registrátoři v nich vyhledávali.⁴⁷

Takový zápis by se dal považovat za první publikaci soudního rozhodnutí ve formě judikátu. Desky byly veřejně přístupné a bylo z nich možno dělat opisy za úplatu. Správou desek byl pověřen úřad desek zemských, který vykonával také funkci archivu království a registratury zemského soudu. Tyto funkce potvrzují, že zde musely fungovat zemské desky jako sborník soudních rozhodnutí a publikační úřad *sui iuris*.

Na Moravě, kde byly zemské desky vedeny také od poloviny 13. století, byly od dob Karla IV. zřízeny knihy půhonné, nálezové a trhové. Jedna řada desek je přímo tedy označena jako nálezová. Po vzoru českých a moravských desek vznikly později během 15. století i v dalších částech českého státu jako Opavsko a Těšínsko.⁴⁸

Jako konkrétní příklady nálezů ze zemských desek mohou sloužit nálezy z rukopisů, které se zachovaly v opisech českých zemských desek. Ty v roce 1541 shořely, a rukopisy s opisy zpracoval V. Hanka a F. Palacký je otiskl v Archivu českém. Jeden z nálezů z roku 1437 např. zní : „*Nalezli vuobec za právo : kdyžby společníci byli dskami učiněni, a jeden žeby umřel a dcer toliko po sobě nechal, tehdy druhý společník neb jeho synové má jich odbývati jako dcer svých vlastních.*“.⁴⁹

Na druhou stranu některé zachovalé záznamy originálních desek na Moravě, kde se zachovaly desky brněnského soudu (cúdy) a olomouckého soudu už od roku 1348,⁵⁰ naopak ale ukazují, že ne všechny knihy v této oblasti brněnského a olomouckého práva obsahovaly soudní nálezy. Konkrétně právě tyto dochované moravské desky z 15. až 17. století zapisovaly jen individuální právní akty a úkony jako např. převody majetku, registrace smluv a dědictví.⁵¹

⁴⁷ Klabouch, J. Staré české soudnictví, Praha : Orbis, 1967, s. 363-368

⁴⁸ Vojáček, L., Schelle, K., Knoll, V. České právní dějiny, Plzeň : Aleš Čeněk, 2008, s. 90

⁴⁹ Nález z 5. října 1437, Matthiae A. 5, Z.z. 1500, str. 112, in Archiv český, Díl druhý, 1842, publ. číslo 179, s. 112

⁵⁰ Kocman, A. Průvodce po státním archivu v Brně, Brno : Krajské nakladatelství, 1954, s. 172

⁵¹ Např. Chlumecký, R.v. Die Landtafel des Markgraffthumes Maehren, Brno : Nitsch und Grosse, 1856, Matějek, F. Moravské zemské desky II. Kraj Olomoucký 1480-1566, Brno : Zemská banka pro Moravu a Slezsko, 1948, Kalina, T. Moravské zemské desky II. Kraj Brněnský 1480-1566, Praha : SNU, 1950, Rohlík, M. Moravské zemské desky III. Kraj brněnský 1567-1641, Praha : SPN, 1957

2.1.2 Městské knihy

Městské knihy byly analogickým prostředkem zápisu soudních rozhodnutí stejně jako zemské desky pro oblast soudnictví, kde vykonávala jurisdikci města sama. Sestávaly z příručních knih „manuálů“, do kterých se zapisoval nanečisto průběh soudního jednání. Na samotné rozsudky bývaly zvláštní „knihy nálezů soudních“. Stejně jako u zemských desek písaři městských soudů sestavovali vlastní vybrané sbírky nálezů vypsané z knih. Obsahovaly rozhodnutí soudů městských.

Z nejznámějších dochovaných městských knih lze vyjmenovat např. sbírku „*Soudní akty konsistoře pražské*“ z roku 1378 nebo latinsky psaná „*Sbírka brněnského městského soudu písaře Jana*“, kniha šefů „*Schaeffenbuch*“⁵² z poloviny 14. století, která vycházely z původních sbírek brněnských nálezů – sentencí. Dále to byl *Kodex jevíčský* z 15. století s částí knihy nazvanou „*Nálezky orteluo*v“ nebo *Olomoucký kodex* Václava z Jihlavy z 15. století.⁵³

Městští písaři opisovali nálezy do zvláštních právních knih, zhotovovali k nim obšírné rejstříky a doplňovali je novým právním materiálem, který se při městském soudě rozšiřoval novými domácími nálezy i naučeními z Magdeburku a Halle (v oblasti aplikující právo severoněmeckého magdeburského typu). Jejich spisy se dělily na základní dva druhy pramenů (městské právní knihy a sbírky naučení). Městské právní knihy jsou, podle definice používané zvláště pro německou oblast, zpracováním určitých pravidel vykrytalizovaných zobecněním ze soudních nálezů. Knihy jsou vytvořeny kompilací jakýchsi předchůdců dnešních právních vět, vzniklých z činnosti spisovatelské, ne zákonodárné nebo autonomní.⁵⁴ Užívalo se jich na soudech městských jako podpůrného pramene a byly sepsány soukromě, často bez úřední autority.

Od úředních městských knih se tak postupovalo výše k právním rukopisům, případně právním knihám. Důležitými pracovními prvky při sepisování byly abstrakce a výběr. Abstrakce se projevovala zejména ve zpracování případů, kde v různých stupních a podobách mizel konkrétní právní případ a zůstával výrok. Výběr autora se projevil při psaní právních knih. Sám tvořil text spojováním případů podobného druhu a také pomíjením případů nepodstatných a uplatněním případů vzorových.⁵⁵

⁵² Klabouch, J. Staré české soudnictví, Praha : Orbis, 1967, s. 20, s. 369

⁵³ Čáda, F. Studie o rukopisech. Jevíčský kodex, Praha : ČSAV, 1964, s. 134

⁵⁴ Hoffmann, F. K oblastem českých práv městských. Studie o rukopisech, 1975, roč. 14, s. 27-67

⁵⁵ Vojáček, L., Schelle, K., Knoll, V. České právní dějiny, Plzeň : Aleš Čeněk, 2008, s. 122

2.1.3 Právní knihy

Dalším typickým fenoménem středověkého českého práva, ve kterém by bylo možno vidět počátky publikace soudních rozhodnutí, jsou tzv. *právní knihy*. Koncem 13. století se objevují první pokusy o systematické uspořádání práva podle jednotlivých kategorií sloužící k lepší orientaci a dostupnosti práva.

Právním knihám předcházely ještě starší formy záznamů a to příručky usnadňující fungování zemského soudu. Nazývají se „paměti úředníků“ a obsahují stručné přehledy právních zásad procesního řízení nebo záznamy právních formulí. Původně byly sepisovány latinsky, později česky.⁵⁶

Součástí právních knih byly také právní formuláře. Ze záznamů o soudních řízeních byly pořizovány úředníky výpisy jednotlivých důležitých rozhodnutí, dále formuláře pro usnadnění procesních úkonů. Výpisy soudních rozhodnutí zemského soudu byly některými autory tříděny a komentovány. Zobecněním právních příkladů se vytvářela obecnější právní pravidla, které tvořily větší část obsahu právních knih.⁵⁷

Nejstarší známou českou právní knihou je *Kniha Rožmberská* z 13. století, jejíž nejstarší dochovaný rukopis pochází z doby mezi lety 1358-61. Vznik knihy je ale datován přibližně o 40 až 70 let dříve.⁵⁸ Má jasnou strukturu, kdy text je složen z částí věnovaným určitým oborům práva nebo právním institutům. Každý článek obsahuje pravidlo, které je formulováno jako obecně závazný text, obdoba dnešního normativního textu. Nejsou v něm většinou žádné konkrétní údaje, jež by odkazovaly na případný nález, např. čl. 143 „*Když pówod, cožkolivěk že je vzchoval na svém hnoji i živo i mrtvo: tehda právo postihnuti pówodu svědky, jakž draho zceněno, právo jako z dluhu na kříži*“⁵⁹ nebo v čl. 240 „*Pak-li by pówod, nebo pohnaný, nebo poručníci, nebyl který toho do poledne na dědině, jakž rok ve dskách, ten své právo ztratil*“.⁶⁰

Formulovaná obecná pravidla pravděpodobně pocházejí z nálezů, ale konkrétní nálezy nejsou citovány. Také se ale nachází v textu knihy několik článků, které sice neodkazují na konkrétní nález, ale v textu článku s pravidlem jsou zmíněna konkrétní jména stran, v čl. 145 „*Pak-li odpovie že die „tento kóň, jehož sě Mikeš z Unhošče jal, ten mi je takto přišel a nevěří-li, by se u něho rodil: tehda právo na pówodvých svědciach ledno*“⁶¹ nebo v čl. 127

⁵⁶ Ibid., s. 127

⁵⁷ Čáda, F. *Povšechné dějiny československé*. Díl 1. Od dob nejstarších do doby husitské, Brno : Československý akademický spolek Právnický, 1947, s. 41

⁵⁸ Ibid., s. 46

⁵⁹ Brandl, V. *Kniha Rožmberská*, Praha : Jednota právnická, 1872, s. 75

⁶⁰ Ibid., s. 96

⁶¹ Ibid., s. 75

znějící „*Jindřich ze Bečvář mluvil nebo pravil jemuže jeho Jan z Dobročic chtěl Mikše ze Lhoty zabiti, nebo toho učiniti, toho chce životem doličiti, tehda když odpovie : „nemluvil sem nebo nepravil sem, a chci se tě toho zpraviti právem, ale právo, otpřisieci se sirotčím právem, že toho nenie“*“.⁶² Z takového textu můžeme vypreparovat strany sporu, skutkové okolnosti, žalobní nárok i výrok s právní větou na konci. Bez pochyb lze konstatovat, že je to text soudního nálezu a potažmo judikát v dnešním slova smyslu.

Další právní knihou z doby kolem poloviny 14. století *Řád práva zemského* („*Ordo iudicii terrae*“), jež byla také podle všeho soupisem, svodem nálezů zemského soudu. Kniha měla neznámého autora, byla psaná česky a stala se nejoblíbenější právní knihou v Čechách.⁶³

Na tyto první právní knihy navazovala známá *Práva zemská* od Ondřeje z Dubé, česky sepsaná kniha po roce 1395 do roku 1406. Kniha byla prvním pokusem sepsat komplexně platné soudobé právo. Kniha obsahovala ve své 2. části stať o nálezech.⁶⁴ Většina knihy byla složena z textů nálezů a menšina z procesních formulářů. Autor používal obecné nálezy přímo ze zemských desek.⁶⁵

Koncem 15. století přišel Viktorín Kornel ze Všehrd se svými *Knihami Devaterami*, které se staly nejpoužívanější právní knihou.⁶⁶ Celým názvem *O právech, súdiech a dskách země české knihy devatery* (1495-99, redigováno 1502-08) pracovaly s nálezy zemského soudu. Jednotlivých devět knih bylo rozděleno do kapitol a poté podle hesel do dalších podkapitol.

Normativní text pravidel se skládal z odstavců, co pravidlo, to jeden odstavec. Text pravidla v odstavci většinou pravděpodobně pocházel ze soudních nálezů. Je to vidět z faktu, že za textem pravidla, na konci odstavce, byl v závorce uveden zdroj pravidla, tj. v jakých deskách se nachází nálezy, např. jen obecně „*Pakli by žádné pokuty v smlúvě oloženo nebylo, tehdy pro dosti neučiněnie smlúvě v čem koli, strana držcie stranu ndržíeci má k súdu zemskému pohnati z ndrženie smlúvy, nebo z dosti neučiněnie smlúvy. (nálezóv na to je dost v dskách)*“⁶⁷ Jindy byl zdroj pravidla z nálezu specifikován konkrétně, např. „.....(nález o tom v Černých póhonných, kdež Jaroslav z Heřmanova Městce Jana z Michalovic“ nebo v jiném článku „.....(Toho dóvod v Modrých póhonných, kdež Margreta z Michalovic

⁶² Ibid., s. 68-69

⁶³ Čáda, F. Povšechné dějiny československé. Díl 1. Od dob nejstarších do doby husitské, Brno : Československý akademický spolek Právnick, 1947, s. 46

⁶⁴ Čáda, F. Skladba českých právních knih z doby předhusitské, Brno: náklad vlastní, 1928, s. 16

⁶⁵ Čáda, F. České právní knihy v době předhusitské, Brno : náklad vlastní, 1928, s. 9

⁶⁶ Čáda, F. Povšechné dějiny československé. Díl 1. Od dob nejstarších do doby husitské, Brno : Československý akademický spolek Právnick, 1947, s. 46

⁶⁷ Jireček, H., Kornel ze Všehrd, V. O právech země české knihy devatery, Praha : Všehrd, 1874, VII. Kniha, 27. článek, odstavec 2, s. 335

pohánie Zdeňka ze Šternberk, nejvyšieho purkrabí Pražského)“⁶⁸ V samotném textu pravidel tedy nejsou výslovně otisknuty nálezy soudní, jen je na jejich text odkazováno.

Na Moravě právní věda zmiňuje výskyt dvou zásadních právních knih a to *Knihy Tovačovské a Knihy Drnovské* ze 16. století.

Starší byla *Knihy Tovačovská* od autora Ctibora Tovačovského z Cimburka. K rukopisům knihy bývaly jako přílohy přidávány půhony a nálezy z knih (sborníků) půhonných a nálezových. Tyto půhony a nálezy nemusí být dnes již zachovány a jsou zaznamenány právě jen v přílohách ke *knize Tovačovské*.⁶⁹ Rukopisy této knihy mají často připsány na okrajích jednotlivých článků, z kterých se kniha sestávala, dodatečné nadpisy – „rubriky“ (např. „*Do kteréhož měst král jede, od těch má vítán býti ut infra* nebo „*Komu úředníci závázání býti mají*“ či v jiné verzi „*O úřednicích zemských*“). Tyto rubriky mají velkou důležitost, neboť sloužily ve sbírkách půhonů a nálezů jako uvození a hesla nad vybrané půhony nebo nálezy.⁷⁰

V jednotlivých člancích je výslovně citován jen jeden nález a to v článku (kapitole) 143 „*O nápadích věnných*“, kdy za zobecněným textem pravidla je v dalším odstavci uvedeno „*Nález na to: Mezi Janem z Rokytnice...a Markétů*“.⁷¹ V ostatních člancích jsou někdy zmíněny konkrétní strany, ale nemají vůbec formu nálezu. Jediný článek (kapitola) je pojmenován jako „*Nález starý podle svobod*“ a obsahuje čistý text nálezu i výrokem bez zobecněného závěru.⁷²

U některých rukopisů, např. skupiny tzv. „brněnských rukopisů“, bývaly připojeny jako dodatky „formulářové sbírky“, až za text samotné knihy jako vzorové listiny a sbírky typických příkladů a právních řešení. Vyskytovaly se od 13. století a sloužily jen pro soukromé potřeby úředníka.⁷³ Sbírkky jsou řazeny bez systematiky a na rozdíl od textu knihy se liší tím, že některé jsou česky, některé latinsky. V jejich nadpisech nejsou vytvořeny právní věty, na rozdíl od vlastního textu knihy Tovačovské.⁷⁴

Knihy Drnovská vycházela pravděpodobně z ještě starších moravských sbírek (sborníků) nálezů, které nejsou dochovány a také navazuje na *Knihu Tovačovskou*. Původní rukopis vznikl přibližně v první čtvrtině 16. století a byl uspořádán Ctiborem Drnovským z Drnovic.⁷⁵

⁶⁸ O právních země české knihy devatery, III. kniha, 9. článek, odstavec 2 a 3, s. 115

⁶⁹ Čáda, F. Studie o rukopisech. *Knihy Tovačovská-její rukopisy*, Praha : Ústřední archiv ČSAV, 1969, s. 79

⁷⁰ Čáda, F. Studie o rukopisech. *Knihy Tovačovská*, Ústřední archiv ČSAV, Praha 1967, s. 21

⁷¹ Brandl, V. *Knihy Tovačovská*, Brno : náklad vlastní, 1868, s. 79

⁷² Kap. 154, Brandl, V. *Knihy Tovačovská*, Brno : náklad vlastní, 1868, s. 79

⁷³ Čáda, F. *Povšechné dějiny československé*. Díl 1. Od dob nejstarších do doby husitské, Brno : Československý akademický spolek Právnický, 1947, s. 46

⁷⁴ Čáda, F. Studie o rukopisech. *Knihy Tovačovská-její rukopisy*, Praha : Ústřední archiv ČSAV, 1969, s. 81

⁷⁵ Čáda, F. Studie o rukopisech. *Knihy Drnovská*, Praha : Ústřední archiv ČSAV, 1972, s. 7

Na tento rukopis navazovaly opisy pozdějších písařů, kteří při opisování rukopisu podle svého vlastního uvážení vynechávali nebo naopak přidávali jiné starší i mladší půhony a nálezy.

Samotný text obsahoval různé formy právních pravidel. Některá pravidla byla opsanými texty privilegií, jiná zase z panovnických listin. Jindy byla uvedena ve formě vzorů, např. přísahy jako „přísaha k úřadu podkomořího“.⁷⁶ Kniha obsahovala dále zápisy o přijetí do panského stavu a o půhonech. Nálezy se zde vyskytují dosti zřídka.

Struktura je poměrně ustálená, kdy většinou jeden článek je půhonem, kde se konstatuje skutkový a právní stav věci. Následující článek obsahuje zobecněné pravidlo, které se vykládá a ne konci tohoto článku je výslovně uvedeno, jaký je nález, tedy výrok. Kupříkladu „*Půhon od pana Rokytnického na Brněnské o zbití jeho na poli. Bylo se stalo, že z města Brna měšťané...*“. Na něj navazoval článek s obecným pravidlem „*O odporu městském. ...A purkmistr a rychtář má jemu právo osaditi...Nález. Poněvadž to ve smlouvě stojí, aby se podle smlouvy zachoval p. Jan Rokytnický*“.⁷⁷

Další záznam, ještě více podobný judikátu v dnešní podobě, je např. „*O půhon preláta na zemana i měštěnána, kterýž z rodu chlapského jest. Item kterýžkoliv prelát kromě kněze biskupa, že není stavu panského...ten se mu půhonu obrání, i měšťan...ten může tu pohnati...*“. To, že je toto pravidlo ve právní větou z nálezu je potvrzeno hned v následujícím článku. Ten je uveden „*Nález na to. Mezi knězem Martinem proboštem Kounickým a Janem Rechmberkem ze Zeletic...že tomu půhonu se Jan Rechmberk odpovídati nemá....A to se stalo v Brně o sv. Kunhutě léta 1522.*“⁷⁸

Tento poslední případ je velmi výstižným potvrzením, že forma judikátu už v tehdejší době byla velmi podobná té dnešní. Na začátku textu můžeme vidět, jako první, zobecněné pravidlo ve tvaru právní věty a za ním následuje konkrétní příklad, který dané pravidlo potvrzuje v praxi. To přesně odpovídá dnešnímu stylu, kdy po zobecněné právní větě následuje odůvodnění s konkrétního případu.

Ve Slezsku, kde chyběly vlastní původní právní knihy, byly odvozené verze Knihy Drnovské velmi populární a vytvořily vlastní osobitou větev rukopisů (např. *rukopis Sedlnický*).⁷⁹ Knihy se dělí na články, které se věnují jednotlivým oblastem práva, např. právu zemského soudu nebo právu duchovnímu. K těmto článkům se zaznamenávaly jak jednotlivé půhony, tak nálezy soudů, které byly řazeny pod stejná rejstříková hesla. Další případy byly pak postupně přidávány pod jednotlivá hesla.

⁷⁶Brandl, V. Kniha Drnovská, Brno : náklad vlastní, 1868, s. 13

⁷⁷Ibid., s. 29

⁷⁸Ibid., s. 28

⁷⁹Čáda, F. Studie o rukopisech. Kniha Drnovská, Praha : Ústřední archiv ČSAV, 1972, s. 8

Někteří autoři vidí v těchto právních knihách první verze klasických sbírek judikatury.⁸⁰ Většina pŕuhonů a nálezů je datována, někdy i s místem soudu (např. Brno).⁸¹ Nálezy ani pŕuhony nejsou anonymizovány, jsou v nich konkrétní jména.

Další právní knihou, která potvrzuje používání nálezů jako vzorů pro text pravidel do knihy je *O mezech, hranicích, saudu a rozepři mezní i příslušenství jich v království českém* od Jakuba Menšíka z Menštejna z roku 1600. V mnoha člancích, z kterých se text knihy skládá, se vždy za textem obecného pravidla vyskytuje dodatek či odkaz na zdroj daného pravidla.

Tímto zdrojem jsou desky nebo sbírky nálezů, např. čl. 72, kde se připojuje odkaz na „*V Starých registřích mezních A. 12 mezi Benešem Bukovským z Hustiřan a Natanaelem Černinem z Chudenic v pátek před sv. Martinem léta tisícího pětistého třicátého druhého*“ nebo v jiném odstavci téhož článku za normativním textem pravidla se dodává zdroj nálezů „*V týchž Starých Veyповědních E 11. mezi panem Janem Bořitou z Martinic a panem Jiřikem Šenffeldem z Šenffeldu, v pondělí o svatě Žofii léta tisícího pětistého šedesátého třetího*“. Jedna z právních vět (pravidel) v tomto článku např. zní „*Řeka nebyla ze jména do vkladu položena, aby ji sám užíval.*“⁸²

Postupně při mohutném rozvoji městského života docházelo k nárůstu soudní agendy. Městské rady byly mnohdy postaveny před řešením mnoha složitých otázek, na něž dosavadní psaná privilegia a statuta, natož pak pouhá životní zkušenost laických přísežných, tzv. šefů, nedokázala nalézt odpověď. Vzhledem k tomu, že městští písaři bývali stále častěji školeni v právní vědě, přecházela zodpovědnost za řešení komplikovanějších sporů zpravidla na ně. Měli být, jak se jim výslovně ukládalo, okem rady („*oculus consili*“).

V městské radě a u městského soudu se stávali nepostradatelnými především poradci a nezřídka sami sestavovali sbírky pro použití ve vlastní soudní praxi.⁸³ Tyto sbírky musely vycházet ze soupisu předešlých příkladů, ze kterých byly zobecněny právní závěry. Musely být použitelné na budoucí nové případy se stejnými nebo podobnými skutkovými okolnostmi.

Po zřízení pražského apelačního soudu v roce 1548 se objevily nové knihy a zápisy, které bychom mohli označit za další druh specifických sbírek judikatur, a to např. radní protokoly a ortelní manuály pražského apelačního tribunálu.

⁸⁰ Čáda, F. Studie o rukopisech. Kniha Drnovská, Praha : Ústřední archiv ČSAV, 1972, s. 26

⁸¹ Ibid., s. 28

⁸² In : Jireček, H. Spisy právnícké o právu českém v XVI-tém století, Vídeň : náklad vlastní, 1883, s. 189

⁸³ Spáčilová, L. Olomoucký písař Jindřich Polan a jeho soudní řád z roku 1550, příspěvek na konferenci Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy a Slezska, Olomouc, 2004, <http://www.vkol.cz/cs/aktivity/konference-a-odborna-setkani/13--rocnik-odborne-konference/clanek> 2004, s. 3

Do radních tribunálů, nebo-li zápisů „sedění radních“ bylo vtěleno veškeré jednání městské rady. Vedle záležitostí správních, hospodářských a soukromoprávních se tu nacházejí i zápisy z hrdelních jednání.

Stejně tak je zaznamenána i řada trestních procesů v již zmíněných ortelních manuálech apelačního soudu. Do těchto manuálů byly zapisovány rozhodnutí apelačního tribunálu o odvoláních proti trestněprávním a civilněprávním rozsudkům městské rady. Jelikož však byl odvolací instancí, nachází se v těchto pramenech jen zlomek městského hrdelního soudnictví. I samotné zápisy, zejména byl-li rozsudek městské rady potvrzen nebo-li „zanechán na právé“, jsou velice stručné. Poněkud obsírnější záznamy jsou k dispozici u revidovaných rozsudků, kdy apelační soud rozsudek nižší instance změnil, nebo-li „napravil“.

2.1.4 Soudní rozhodnutí v textech zemských zřízení

Další skupinou rukopisů, kde se dají vystopovat texty nálezů zemského soudu, jsou kodifikovaná znění zemských zřízení. V jejich textech lze nalézt odkazy na dřívější nálezy soudní. Z těchto nálezů pak bylo převzato a zobecněno dané právní pravidlo použité do textu článků zemských zřízení.

Obecně byly nálezy v právních knihách i zemských zřízeních používány v různém rozsahu a formě. Někdy nebyly vůbec nálezy citovány a jen používány jejich zobecněné závěry. Jindy byly naopak přímo citovány, jako to bylo např. v *Zemském zřízení moravském* z roku 1535. V jeho článku 123 je hned v první větě přímo řečeno, že je to „*Nález stálý a dokonalý, na kterém by zboží věno bylo a to mocí odjat. Léta 1475*“. V textu článku je přímo shrnut případ „*Mezi panem markvartem a panem Janem Perštajnským páni našli nález stály a dokonalý, aby ketrůžkoli mocí zboží dobytá a odjatá a věno na něm bylo vázáno bylo, v tom aby žádná paní na svém věně nehynula a rukojmie, kteříž by za věno slíbili*“. Za touto popisnou částí je dopsána z pozdější doby další oddělená věta. Ta říká „*je pak, kdo drž, zvlášt na tom, kdež vnesena jest, ač by to nebylo převedeno dostatečně*“.⁸⁴

V takovém textu nálezů lze jasně vidět, v jaké formě je zapsáno zpracované soudní rozhodnutí, klasický judikát, tak jak ho v dnešní době vnímáme. Na počátku textu jsou identifikovány strany, pak rozhodující orgán jako autor rozhodnutí („*páni*“) a pak výrok, který obsahuje i skutkový stav. V přidané větě za tímto textem lze vidět jakousi právní větu.

⁸⁴ Čáda, F. *Zemské zřízení moravské z roku 1535*, Praha : Česká akademie věd a umění, 1937, s. 137

Tuto teorii podporuje i to, že stejný nález se vyskytuje ve více člancích (ale stejného čísla, jsou to jakési alternativní články) tohoto zřízení.

Pokaždé se text liší jen v detailech a také je vždy trochu jinak formulována právní věta za textem. Je ale skoro identická a smysl je stejný. Pochází z jiných let a zdrojů, podle poznámky na kraji dokumentu. Nálezy následují po člancích obsahující obecné normativní pravidlo. Jsou záměrně řazeny za tyto články jako potvrzení daného pravidla z praxe konkrétním případem, z kterého naopak mohly zobecněním vzniknout..

Zde můžeme názorně vidět pěknou analogii k dnešním stavu tvorby právních vět, kdy z jednoho stejného rozhodnutí a odůvodnění každý autor vytvoří trochu jinou právní větu.

Dále jsou v textu tohoto zřízení také obsaženy články, které se výslovně věnují formě nálezů a to jak mají být psány, vynášeny, např. „*Nález takto se píše. Mezi tímto a tímto : páni nalezli, že tento tomu pouhonu odpovídati nemá*“.⁸⁵ Je to pěkně doložený důkaz vzorového rozhodnutí formulářového, stejného jako se dnes vyskytují ve různých knihách vzorů smluv a podání.

Také *Vladislavské zřízení zemské* (1500) bylo svou povahou také úředně pořízenou sbírkou nálezů, do níž byly zařazeny obecné i zvláštní nálezy. Až královskou autorizací a sněmovním usnesením z roku 1502 získalo charakter právního královského aktu. Mnoho z článků v tomto kodifikačním textu pochází přímo z textu nálezů. Články, jež vycházely z nálezů, je možno lehce rozeznat, neboť začínají v textu „*Nalezli vuobec za právo*“. Některé z nich byly spíše obecnými nálezy, jak je definuje Čelakovský (viz dále), a ty na konci textu článku obsahujícím právní pravidlo neměly odkaz na konkrétní nález, např. čl. 407 zřízení „*Nalezli za právo: Což se soudu purkrabce pražského dotýče.....*“.⁸⁶

Na druhou stranu většina článků měla na konci odkaz na konkrétní desku, kde se nález nachází, spolu s jmény stran a datem jako čl. 79 „*Nalezli za právo : Ktož maje stanné právo a dá tomu právo od rozsudku tři léta a osmnácte neděl projít, nemá jemu dáno právo býti na ně věsti. Pakli z té pře podruhé požene po projítí let nahoře dotčených, ten pohon na zmatek. O tom rozsudek v bielych puohonných léta etc. 1495 kdež Vilém Vašek pohanie*“.⁸⁷ Zde máme zaznamenány skoro všechny identifikační údaje rozhodnutí. Je pojmenována žalující strana, datum a dokonce zdroj desek, kde je nález zapsán. V některých člancích zřízení na konci textu je identifikován i zdroj (čl. 86). Jindy naopak jen strana sporu (čl. 406) nebo datum (čl. 291).

⁸⁵ Čl. 29-31, In : Čáda, F. „Zemské zřízení moravské z roku 1535, Praha : Česká akademie věd a umění, 1937, s. 45

⁸⁶ Kreuz, P., Martinovský, I. *Vladislavské zřízení zemské a navazující prameny (Svatováclavská smlouva a zřízení o ručnicích)* : edice, Dolní Břežany : Skriptorium, 2007, s. 128

⁸⁷ Kreuz, P., Martinovský, I. *Vladislavské zřízení zemské a navazující prameny (Svatováclavská smlouva a zřízení o ručnicích)* : edice, Dolní Břežany : Skriptorium, 2007, s. 215

Vladislavské zřízení své nálezy citovalo především z půhonných desek a neuvádí jako zdroj nějaké jiné sbírky nálezů.

Jedním z důvodů takového způsobu vytváření kodexu právních norem ve středověku ve formě zobecněných pravidel ze soudních nálezů byla omezená pravomoc panovníka, respektive jeho soudů, v této oblasti. Nebyla mu přiznávána, především ze strany stavů, zákonodárná pravomoc vytvářet právní předpisy, ale jen právo nalézat. Právo tedy bylo pouze obyčejovým a bylo tvořeno nálezy. Nálezy se zapisovaly do zemských desek a tak tvořily „vůbec“ právo („nalezi vuobec za právo“). Nálezy se tak řídili další soudci v pozdějších obdobných případech. Rozhodnutí zemského soudu bylo konečné a možnost odvolání přišla až v době pobělohorské.⁸⁸

2.1.5 Sbírký rozhodnutí od středověku do konce 18. století

Poslední skupinou rukopisů, v nichž se bychom mohli nalézt texty soudních rozhodnutí, byly přímo samotné sbírky rozhodnutí (nálezů) či sbírky „sentencí“. Obsahovaly rozhodnutí různých soudů podle druhu jednotlivých knih.

Je vcelku složité vymezit rozdíl mezi nálezy zaznamenanými v deskách a případem, kdy nálezy byly zaznamenány v odlišných sepsáních, jež bychom mohli označit jako sbírky rozhodnutí. V tehdejší praxi pravděpodobně tyto pojmy splývaly a desky vlastně byly sbírkami rozhodnutí. Některé odborné názory ale výslovně tyto formy rozlišují. Udávají, že zde existovaly, ještě před právními knihami, specializované sbírky nálezů, které ale nebyly přímo deskami.⁸⁹

Texty nálezů jsou zpřístupněny dnešnímu bádání např. skrze jejich přepisy do různých sebraných textů ve specializovaných knihách, „knihách citačních“, jako např. „*Libri Citationum*“.

V těchto citačních knihách, které byly přepisy knih půhonných a nálezových, např. brněnského práva, jsou původní pergamenové folie, na kterých byly zapsány půhony a nálezy, přetisknuty na papír. Citační knihy jsou rozděleny do jednotlivých kapitol, zvláště půhony a zvláště nálezy. Nálezy byly rozděleny do dvou skupin a to „*Nálezy*“ a „*Nálezové panští*“.⁹⁰

Nálezy z této knihy byly soudními rozhodnutími v konkrétním případě, tudíž nebyly zobecněny a neměly typické právní věty, obsahovaly pouze výrok. Někdy ale obsahoval

⁸⁸ Baxa, B. Dějiny práva na území republiky československé, Brno : Právník, 1936, s. 15

⁸⁹ Čáda, F. Studie o rukopisech. Kniha Drnovská, Ústřední archiv ČSAV, Praha 1972, s. 7

⁹⁰ Brandl, V. *Libri citationum et sententiarum I.-VI.*, Brno : Moravské místodržitelství, 1872 – 95, Bretholz, B.: *Libri citationum et sententiarum VII.*, Brno : Moravské místodržitelství, 1911

výrok více rozepsaný popis skutkové a právní otázky s vysvětlením. Pak z těchto nálezů mohly být vytvořeny později zobecněné právní věty. Jako příklad může sloužit např. nález č. 206 z prvního dílu Libri Citationum, který říká „*Mezi Annú z Melic a Ščastnú z Herultic : poněvadž Ščastná ukázala, že jest to její dědictví, tehda její muž nemohl jí na tom věna ukázati a přesto ona nemá svého věna ztratiti, než má-li kde co její muž, na tom má ona postíhati, anebo-li na tom, kdož to věno jí přijímá*“.⁹¹

V jiných případech byly nálezy již přímo v době jejich vzniku (14. – 15. století) řazeny rovnou do tzv. *souborů nálezů*. Soubory plnily funkci sbírek rozhodnutí, kdy např. v okruhu brněnského městského práva jsou uchovány záznamy, jak jiná města žádaly Brno o dodání nálezů z jeho rozhodovací praxe (žádost o nález) a pak jim byl poskytnut samotný nález.

Texty nálezů jsou alespoň někdy zaznamenány a uchovány v různých rukopisech z jednotlivých měst, která si žádala brněnské nálezy a nechala je sepisovat. Krátké nálezy, většinou jen na jeden odstavec, byly jen anotacemi, které někdy obsahovaly jména stran. Psané byly povětšinou v latině nebo němčině.⁹²

Sbírkou nálezů neboli knihy nálezů jednotlivých soudů, jako soudů královských, komorního a hejtmanského, byly zvané Registry, jako např. Registry soudu komorního. Byly vedeny u jednotlivých soudů. Fungovaly jako protokoly soudu vedené soudními písaři a obsahovaly nálezy a narovnání, stejně jako i pŕihony, obeslání a svědomí.

Nedochovaly se bohužel starší záznamy než z let 1454 (soud královský dvorský) a 1471-79 (soud komorní).⁹³ Fascinující je, že už tehdy se blížily svou formou judikátů v moderním slova smyslu, když kromě hlavičky s datem obsahovaly i jména stran a dokonce i název či heslo nálezu, jako např. „*Mezi Hanušem Hofmanem z Nisy a měšťany Starého města Pražského. 1480, 29. dubna*“⁹⁴ - *O promlčení*“ nebo „*Mezi Hynkem knížetem Minsterberským a Buriánem Labutí. 1480, 22. dubna – O čest. O dotýkání krále Jiřího po smrti.*“⁹⁵

Dokonce některé nálezy byly označeny jako „obecné nálezy“ a neobsahovaly vůbec konkrétní údaje o stranách a předmětu sporu. Pravidlo v nich bylo popsáno obecně a formou přesně odpovídá dnešním zobecněným závěrům shrnutým do právní věty. (např. „*Obecné nálezy o škodě a ležení, též o prodeji koní z ležení. 1480, 21. srpna*“⁹⁶

⁹¹ Brandl, V. Libri citationum et sententiarum I., Brno : Moravské místodržitelství, 1872 , s. 259

⁹² Např. *Liber informationum et sententiarum* pro Uherské Hradiště in Flodr, M. Nálezy brněnského městského práva. Svazek I., Brno : Archiv města Brna, 2007, s. 9

⁹³ Čelakovský, J. Registra soudu komorního, In : Archiv Český, Díl VII, Praha : Burskík a Kohout, 1887, s. 446

⁹⁴ Registra II.a list A. 6. a., publ. číslo 322, Registra soudu komorního, Archiv Český, Díl VII, Praha : Burskík a Kohout, 1887, s. 532

⁹⁵ Registra II.a list A. 6. b., publ. číslo 324, Registra soudu komorního, Archiv Český, Díl VII, Praha : Burskík a Kohout, 1887, s. 533

⁹⁶ Registra II.a list B. 10. b., publ. číslo 341, Registra soudu komorního, Archiv Český, Díl VII, Praha : Burskík a Kohout, 1887, s. 548

Také je zachován např. *Rejstřík nálezů zemského soudu* sepsaný koncem 15. století Albrechtem Ojířem z Očedělic.⁹⁷ Dokonce i dnes vycházejí přesně pod stejným názvem „rejstříky“ rozhodnutí vrcholných soudů, které mají za úkol přehledně a souhrnně sepsat veškeré předchozí vydané judikáty za určitou dobu, případně alespoň jejich výtahy (právní věty).

I městské právní knihy vycházely a zpracovávaly většinou starší sbírky rozhodnutí tzv. sbírky sentencí, příp. naučení. Byly sepisovány v oblasti práva zemského, ale i městského práva. Kupříkladu v Olomouci se měly vyskytovat nejméně již ve 14. století.⁹⁸ Jejich nálezy byly převzaty právě do textů právních knih, v jejichž opisech se někdy dochovaly.⁹⁹

Samotný nález bývá považován za projev úředního svědectví o obyčejovém právu. Zemské právo se formulovalo při vynášení nálezů na soudech. Nálezy se dělily na zvláštní případy, v jednotlivých případech vynesené nálezy. I ty měly pro budoucí obdobné případy aplikační sílu jako prejudikáty (precedenty).¹⁰⁰

Druhý typ nálezů byl nález obecný, jež soudci vyhlásili, pokud neřešili konkrétní případ, ale zásadní obecnou otázku. Nálezy nabývaly právní moci zápisem do zemských desek. Takový institut rozhodnutí s abstraktní formou by se dal označit zárodek a předchůdce pozdějšího institutu stanovisek.¹⁰¹

Do knih byly z nich vybírány a abstrahovány pouze zobecněné závěry, nebo jména stran a data rozhodnutí. Podrobnější skutkové okolnosti se už do knih nepřebíraly.¹⁰²

Z pozdější doby 17. a 18. století, kdy se celý systém soudnictví zásadně v době pobělohorské pozměnil, můžeme zmínit knihy pŕuhonů a nálezů a knihy památné (pamětní) zemského práva jako rukopisy stavovského práva, např. na Moravě z let 1583 – 1783. Také v tzv. radních protokolech moravského Tribunálu, jež, od svého vzniku v roce 1636, byl nejvyšším moravským zeměpanským úřadem se širokou politickou a soudní pravomocí, se nacházely stručné zápisy o meritech projednávaných věcích.¹⁰³

Z dalších speciálních sbírek z příklady církevního práva na celém území monarchie lze uvést např. sborník *Praxis Canonica sive ius canonicum casibus practicis explanatum, constitutionibus Apostolicis, sacrarum congregationum decretis recentioribus & sacrae rotae decisionibus illustratum Cui accedit praxis Romanae curiae in materia beneficii, &*

⁹⁷ Vojáček, L., Schelle, K., Knoll, V. České právní dějiny, Plzeň : Aleš Čeněk, 2008, s. 128

⁹⁸ Čáda, F. Studie o rukopisech. Olomoucký kodex Václava z Jihlavy, Praha : ČSAV, 1963, s. 86

⁹⁹ Čáda, F. Studie o rukopisech. Olomoucký kodex Václava z Jihlavy, Praha : ČSAV, 1963, s. 88

¹⁰⁰ Čelakovský, J. Povšechné české dějiny právní, Praha : náklad vlastní, 1892, s. 8

¹⁰¹ Čelakovský, J. Povšechné české dějiny právní, Praha : náklad vlastní, 1892, s. 8

¹⁰² Flodr, M. Brněnské městské právo. Zakladatelské období, Brno : Maticе moravská, 2001, s. 65

¹⁰³ Kocman, A. Průvodce po státním archivu v Brně, Brno : Krajské nakladatelství, 1954, s. 259

Matrimoniali, vydaný Laurentiem Vigiliem de Nicollis v Salcburku roku 1729 nakladatelstvím Mayr nebo sbírku od stejného autora z roku 1732 *Praxis canonica sive jus canonicum casibus practicis explanatum, constitutionibus Apostolicis (etc.) illustratum. Cui accedit praxis Romanae curiae (etc.) Omnia ... alphabetico ordine disposita (etc.)*.¹⁰⁴

Již ale v roce 1583 vyšel v nakladatelství Michaela Apffela ve Vídni výběr rozhodnutí z území Dolního Rakouska *Beschluss des gemeinen Landtags so ... im Augusti, September und October des 1583. Jars inn dem Ertzhertzogthums Österreich vnder der Ens gehalten worden*.¹⁰⁵

Další sbírka, která byla vydána také již v němčině a shrnovala vybraná rozhodnutí říšské rady z let 1613-1786 byla *Sammlung der bei dem k.k. Reichs-Hof-Rath von a. 1613-1786 ergangenen die Agenten, Procuratoren und Partheyen betreffenden decretorum communium* od nakladatele Schmidta z Vídne.

Je možno také předpokládat, že se nějaké výtahy ze soudních nálezů mohly vyskytovat ve věstnících krajských, které vycházely už nejméně od 17. století (např. kraj Prácheňský) nebo ve spisech církevních soudů pražského arcibiskupství a olomouckého biskupství. Byly vydávány Acta Curia (v Olomouci pod jménem Curenda), která mohla obsahovat záznamy soudních jednání.

2.1.6 Formy uherské judikatury

Pokud se v krátkosti podíváme na vývoj judikatury v uherské části monarchie dostupné informace nám dávají určitý obraz spíše až od pozdější doby, přelomu původní středověké éry a moderní novověké etapy, tj. od konce 18. století.

V tomto období (roku 1768) císařovna Marie Terezie nařídila, aby nejdůležitější prameny práva pocházející ze soudní rozhodovací činnosti - „zásadní rozhodnutí“ (sentencie) a „prejudicie“, vydané po roce 1723 byly vybrány a sestaveny do systematické sbírky.¹⁰⁶

Toto nařízení bylo adresováno uherskému místodržícímu princovi Albertovi, který pak přípisem ze dne 26. 1. 1769 nařídil sestavit komisi, která provede sestavení této sbírky judikatury. Komise vybírala z rozhodnutí dvou hlavních nejvyšších soudních stolic uherského státu a to Tabule (Sedmopanské) a Kurie (královské). V případě, kdy si odporovali závěry

¹⁰⁴ Ve fondu Rakouské národní knihovny, <http://aleph.onb.ac.at>

¹⁰⁵ Ve fondu Rakouské národní knihovny, <http://aleph.onb.ac.at>

¹⁰⁶ Luby, Š. Dejiny súkromného práva na Slovensku, 2. vydání, Bratislava : Iura Edition, 2002, s. 92

v rozhodnutí obou soudů na stejnou právní otázku, dala posouzení věci k rozhodnutí plenárním zasedáním těchto soudů.¹⁰⁷

Sbírka byla dokončena a potvrzena kurií i císařovnou roku 1769 a vydaná až v roce 1800 pod názvem *Planum tabulare sive Decisiones Curiales*.¹⁰⁸ Druhou soubornou sbírkou kopírující systematiku *Planum tabulare* se později stala *Sententiae Excelsae Curie Regiae*, vydaná Istvánem Molnárem z Peterfalvy. Tato sbírka byla vlastně rozšířenou verzí předchozí sbírky s výběrem rozhodnutí až do roku 1823.¹⁰⁹ Souborně byla tato sbírka vydávána u nakladatelství Landerer v Pešti mezi lety 1823 až 1829.

Další ze sbírek, která zpracovala Molnárovu sbírku bylo *Repertorium et extrictus sententiarum curialium in editione Molnariana contentarum* od Gyorgy Harasztyho, vydanou v nákladu Mich. de Szigeti v Miskolci již v roce 1829.¹¹⁰

Obecně ale význam soudní judikatury vzrostl zásadně až po reformě uherského soudní organizace v roce 1723 a po tom, co byly zmíněné sbírky judikatury vydané a potvrzené královským schválením. Jinak se do této doby nedalo hovořit o soudních rozhodnutích jako zdrojích práva v uherském právním prostředí. Až do roku 1881 platilo, že soudní precedenty („*prejudicie*“) neměly závaznou moc pozdějších „*decizií*“ a všeobecnou závaznost nabyly až, když přešly do obyčejového práva. Až zákonný článek 59/1881 teprve stanovil, že sporné zásadní otázky mají být rozhodnuté v plenárním zasedání civilních senátů Uherské královské kurie.¹¹¹

Roku 1912 proběhla zákonným článkem 54/1912 další zásadní reforma, kdy byla královská tabule zbavena pravomoci vydávat plenární rozhodnutí, tím proběhla konečně centralizace soudního systému, neboť nyní už jen kurie měla takovou pravomoc. Tento zákon také zavedl další oficiální primární pramen práva, kromě zákona a obyčejového práva, to byl institut precedentů tzv. *decízie*.

Při kurii byly zřízeny 4 senáty, tzv. *senáty právnej jednotnosti* (civilněprávní, pozemkového práva, obchodněprávní a trestněprávní senát). Kuriální rozhodnutí se dělila na několik druhů.

¹⁰⁷ Ibid., s. 92

¹⁰⁸ Celým názvem *Planum tabulare sive Decisiones Curiales per Exc. Deputationem a piae memoriae Imperatrice et Reginae Hungariae Diva Maria Theresia eatenus ordinatum collectae et in ordinem redactae anno 1769*

¹⁰⁹ Celým názvem *Sententiae Excelsae Curie Regiae intra annum 1769 quosque videlicet Decisiones Curiales in Plano Tabulari extenduntur et Generalium Regni iudiciorum Terminum post Pascha anni 1823 incidentem inclusive latae, exceptis sententiis I. Tabulae Regiae Judicariae simpliciter approbatoriis digestae*

¹¹⁰ Zachováno ve fondu Rakouské národní knihovny, <http://aleph.onb.ac.at>. Dalšími uherskými sbírkami církevního práva byly později např. *Curiai Hatarozatok, Melleklet a Jogtudományi Közlöny-höz.* z roku 1874

¹¹¹ Luby, Š. *Dejiny súkromného práva na Slovensku*, 2. vydání, Bratislava : Iura Edition, 2002, s. 93

Jako první skupinu můžeme označit „Obyčejné rozhodnutí“, které rozhodovaly v konkrétních případech právní otázku.

Druhou skupinou byla „Zásadní rozhodnutí“ („*elvi határozat*“, EH), které byly vybrány z rozhodnutí zásadního významu komisí („*Magánjogi bizottság*“) do sbírky rozhodnutí nazvané *Polgárijogi Határozatok Tára*. Zásadní rozhodnutí nebyly ze zákona všeobecně závazné, ale pokud se kurie chtěla odchýlit od právního názoru v nich vyjádřeném musela to učinit rozhodnutím právej jednotnosti.¹¹²

Třetí skupinou rozhodnutí kurie se stala *tzv. rozhodnutí právnej jednotnosti* („*jogegységi doetvény*“, JE). Ta měla již odlišnou povahu od zásadních rozhodnutí, protože měla povahu všeobecně závazné právní normy, postavené na roveň zákonu. Nebyla vynášena jako rozsudky v konkrétní právní otázce, ale již jako *tzv. Decízie*, rozhodující o všeobecné právní otázce, která se vyskytla při řešení konkrétního případu. Objevuje se nám zde tedy důležitý institut abstraktního právního rozhodnutí, který je analogický dnešním stanoviskům.

Čtvrtou kategorií rozhodnutí kurie můžeme nazývat „Plenární rozhodnutí“ („*teljesuelési határozát*“, TUH), které byly vydávány pléna civilních senátů kurie nebo dvoutřetinová většina některé královské tabule, když bylo potřeba změnit rozhodnutí právej jednotnosti nebo plenární rozhodnutí samotné. Zavazovaly také všechny soudy a měly ještě větší aplikační sílu než rozhodnutí právej jednotnosti, neboť mohly být změněny pouze kvalifikovanou většinou plenárního zasedání.

Posledním druhem rozhodnutí byly „Plenární rozhodnutí kvalifikované“, které se vynášely při změně obyčejného plenárního rozhodnutí a to kvalifikovanou většinou senátů.

Rozhodnutí, která spadala do výše vymezených kategorií třetí, čtvrté a páté, se považovala za decízie. To byly akty formální pravomoci kurie, které zavazovaly stejně jako zákon a mohly být změněny jen zákonem nebo novější decízií či obyčejovým právem.¹¹³

Tyto druhy uherské judikatury přetrvaly až do vzniku Československé republiky v roce 1918. Ale i po vzniku samostatného státu se stále uherské zákonodárství aplikovalo v praxi, na které platila samozřejmě také recepční norma z roku 1918.¹¹⁴ Slovenské soudy v novém státě tak stále aplikovaly uherské zákony, obyčejové právo i decízie. Tento stav přetrval až do 50. let, kdy proběhla totální kodifikace veškerého pozitivního práva.¹¹⁵

¹¹² Ibid., s. 95

¹¹³ Ibid., s. 96

¹¹⁴ Čl. 2 zákona č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého ze dne 28. 10. 1918

¹¹⁵ V judikátech uveřejněných v prvorepublikových sbírkách můžeme vidět odkazy na tyto prameny, stejně jako např. v komentáři Všeobecného občanského zákoníku od Roučka a Sedláčka, kde se často citují rozhodnutí Kurie a jejich sbírek judikatury.

Můžeme jistě konstatovat, že v období nejméně od 13. století do začátku 19. století se v naší právní kultuře vyskytovaly různé formy zaznamenávání a publikace soudních rozhodnutí, která jsou v jádru velmi podobná dnešní formě zaznamenání soudních rozhodnutí. Jejich studium a porovnání může být velmi užitečným i pro dnešní právní vědu či praxi.

2.1.7 Souhrnný vývoj judikatury do konce 18. století

Shora popsany vývoj publikace soudních rozhodnutí nám jasně ukazuje, že již od prvopočátků formování soudní struktury na našem území vyvstávala přirozená potřeba souborně zaznamenávat soudní rozhodnutí a zobecňovat právní závěry v nich dosažené.

Soudní rozhodnutí byly zaznamenávány různou formou do rozdílných pramenů. Nejméně od 13. století pak již máme konkrétní důkazy o takové publikaci judikatury v české právní kultuře. Rozhodnutí byly sepisovány většinou ve formě zápisu do zemských desek či právních knih. Ale již v této době můžeme zaznamenat první pokusy o souhrnné sebrání vzorových případů se zobecněnými závěry do sbírek judikatury v podobné formě, kterou známe z moderní éry.

Dokonce v některých jiných případech můžeme jasně identifikovat již strukturu upraveného zobecněného judikátu obdobnou jako mají dnešní záznamy judikatury. I institut právních vět je možný již vypořadovat u některých starých záznamů soudních rozhodnutí.

Nakonec je možno konstatovat, že se již v české právní kultuře pozdního středověku vyskytoval fenomén obdobný dnešním zobecňujícím materiálům vrcholných soudů. Můžeme vidět v praxi aplikaci abstraktních rozhodnutí soudů, které nebyly přijaty v konkrétním skutkovém případě, ale jako instruktážní výkladové stanovisko pro aplikaci *pro futuro*.

2.2 Novodobá publikace judikatury

Počátek novodobé moderní etapy našich právních dějin můžeme spatřit v době na konci 18. století. Před obdobím velkých kodifikací bylo primárním pramenem soudcovské právo, tedy právo tvořené z rozhodnutí soudů podstatnou částí právních řádů v evropských zemích. To se radikálně změnilo s obdobím kodifikací, kdy jako jeden z prvních např. pruský kodex zemského práva s více než 17.000 kazuistickými paragrafy zakazoval aplikovat soudci starší soudní rozhodnutí.

V tomto duchu pokračoval také francouzský *Code de Civil* z roku 1804 nebo náš rakouský *ABGB* z roku 1811 ve známém § 12, kdy výslovně pravil, že rozsudky soudů nemají nikdy

moci zákona a nemohou být vztahovány na jiné případy a osoby. Tyto zásadní koncepční změny právních řádů nastolovaly systém, kdy výlučným pramenem práva byl právní předpis. Vyloučily normativní působení judikatury a v původní verzi dokonce zakazovaly soudcům interpretovat zákon. V zemích ovlivněných anglickým common law také nebyla povinnost soudců následovat precedenty výslovně formulována až do 19. století. V obou systémech nebyla soudní rozhodnutí nějak systematicky publikována.¹¹⁶

V českých zemích bychom mohli za přelom označit vládu císaře Josefa II. Již za předchozích panovníků počaly práce na kodifikacích určitých oblastí práva. Ještě důležitější byl vznik koncepce jednotného, komplexního shromažďování a vydávání právních předpisů platných pro území monarchie. Prvním krokem byla tzv. „josefínská soudní reforma“ z roku 1784, kdy byl vytvořen od základů poprvé úplně nový centralizovaný soudní systém vydáním jurisdikčních norem (1782-84). Byla zavedena soustava tří instancí. Po prvním stupni následovaly dva odvolací zemské soudy v Praze a Brně a nakonec nejvyšší soud (nejvyšší soudní místo). V této době se dá vypozařovat vznik nové koncepce zveřejňování a vydávání informací o nejen právních předpisech, ale i o dalších zdrojích právních informací.

Sbírký judikatury nenásledovaly okamžitě tento trend, ale osvícenecká vláda Josefa II. dala vznik novému stylu publikace v obecné rovině. Mnohem větší přístupnost, otevřenost a centralizace vrchnostenské správy i soudů dává postupně šanci na publikaci soudních rozhodnutí v časopisech a posléze v soukromých či polooficiálních sbírkách judikatury.

2.2.1. Novodobá publikace judikatury ve sbírkách rozhodnutí

2.2.1.1 Moderní sbírky rozhodnutí od konce 18. století do roku 1918

2.2.1.1.1 První moderní sbírky rozhodnutí monarchie v 19. století

Počátek vydávání sbírek judikatury v moderní podobě, tak ji vnímáme v dnešním smyslu, tedy jako soubor vybraných a upravených rozhodnutí jednotlivých soudů a periodicky vydávaných, spadá až do 50. let 19. století.

Před touto dobou vydávané sbírky byly pouze jednotlivými nárazovými neperiodickými sborníky sebraných rozhodnutí za určité období, nebo na určité téma, vybraných editorem.

¹¹⁶ Kühn, Z. Význam judikatury v kontinentálním právu, In : Judikatura a právní argumentace, s. 1

Ústavněprávní vývoj po roce 1848, kdy alespoň bylo ve formě neúčinných ústav (dubnová a březnová ústava) započato s přeměnou společnosti a právního systému, jistě napomohl vzniku prvních pravidelných sbírek judikatury a především publikaci judikatury v nově vzniklých odborných časopisech. Také možná paradoxně opětovné upevňování bachovského absolutismu po silvestrovských patentech v roce 1851¹¹⁷ přispělo k potřebě centralizace i v rámci výstupů rozhodovací činnosti soudů, kdy v této době vznikla interní oficiální sbírka judikátů nově zřízeného centrálního nejvyššího soudu pro celou monarchii v roce 1850.¹¹⁸

Rok 1848 znamenal důležitý přelom ve vývoji soudnictví a v době bachovského absolutismu počaly vlnit základy moderní soudní soustavy. Vrchním centrálním správním úřadem pro oblast justice se stalo ministerstvo práv (spravedlnosti), které vzniklo z části Nejvyššího soudního úřadu. Základy soudní organizace byly tvořeny okresní soudy, zemskými soudy, vrchními zemskými soudy a nejvyšším soudem. Postupně se různě jejich názvy a funkce až do roku 1918 měnily, ale v zásadě byla dodržována tato organizace.

V době rakousko-uherské monarchie vycházely, podle zatím dostupných informací, sbírky rozhodnutí nejvyšších soudních orgánů až na výjimky v němčině a to především ve Vídni, jako centru politického i soudního života monarchie.

Z prvních vídeňských neperiodických sborníků judikatury vycházejících již v němčině a ne latině, což byl také jeden ze znaků moderního éry právní praxe, je možno zmínit sborník *Darstellung des Wapen und Adelsbeweises nach den Gesetzen Oesterreichs* sepsaný A.R. Namestnikem ve Vídni roku 1824 u nakladatelství Grund.¹¹⁹

Na českém území byl pravděpodobně prvním sborníkem, zahrnujícím jak předpisy, tak příslušný výběr judikatury v němčině, *Vollstaendige Sammlung* vydaný v Karlových Varech roku 1852 Hugo Worlem u nakladatele Franička.¹²⁰

Všechny výše uvedené nejstarší sbírky judikatury byly jednorázové neperiodické sborníky, obsahující shrnutá vybraná rozhodnutí.

¹¹⁷ Pod č. 2/1852 ř.z., 3/1852 ř.z. a 4/1852 ř.z.

¹¹⁸ Obersten Gerichts und Casationhof ve Vídni (vyhlášen patentem č. 325/1850 ř.z. z 8.srpna 1850).

¹¹⁹ Celým názvem *Darstellung des Wapen- und Adelsbeweises nach den Gesetzen Oesterreichs*, in *Verbindung mit dem allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuche, der Gerichtsordnung, Heraldik und Diplomatik zu historischen und juristischen Entscheidungen* s podtitulem *Nebst einem praktischen Theile über Verwandtschafts- Abstammungs- und Standes-Prozesse und Proben der alten Häuser Kinsky, Hoyos, Attems (etc.)*, ve fondu Rakouské národní knihovny, <http://aleph.onb.ac.at>

¹²⁰ Celým názvem *Vollstaendige sammlung aller zu der Finanz-Ministerial-Verordnung vom 9. Febr. 1850 und zu den prov. Gesetzen vom 9. Febr. und 2. Aug. 1850 über Gebühren von Rechtsgeschäften, Urkunden, Schriften und Amtshandlungen nachträglich erschienenen kaiserlichen Erläße, Ministerial-Verordnungen, Erläuterungen und Entscheidungen*, ve fondu Rakouské národní knihovny, <http://aleph.onb.ac.at>

2.2.1.1.2 Vídeňské sbírky 19. století

Pravidelné vydávání periodických sbírek soudních rozhodnutí, vycházející každý rok po jednotlivých ročnících a sešitech, počalo až po roce 1859. Souviselo to s tehdejší uvolněnější politickou situací, neboť v té době se chýlil ke konci režim bachovského absolutismu. Do té doby měl stát totální kontrolu nad soudním rozhodováním a samozřejmě nepodporoval kontroly případné vydávání a zpřístupňování judikatury veřejnosti. Situace se změnila s vydáním nové ústavy a novou organizací soudní soustavy po roce 1860.

Zásadním zlomem byla ale až prosincová ústava z roku 1867, která výslovně hovořila o nezávislosti soudců („*Soudcové jsou u vykonávání svého úřadu soudcovského samostatní a nezávislí*“).¹²¹ Na ústavní úrovni byl také zřízen nejvyšší a kasační soud ve Vídni a veškerá správa soudní byla oddělena od ostatních úřadů.¹²² Po této době se už vyrojilo větší množství různých sbírek judikatury v mnoha oblastech práva.

Již od roku 1853 byla ale vydávána nejvyšším soudem tzv. *Knih judikátů* (*Judikatenbuch*), původně se jmenovala *Praejudizienbuch*, od roku 1854 byla přejmenována na *Judikatenbuch*. Kniha byla zřízena k potřebě nejvyššího soudu, kdy do ní byly zapisovány judikáty, jež byly přijaty v rozšířených („*zesílených*“) senátech při změně dosavadní judikatury. Další, třetí interní sbírkou judikatury vedenou u nejvyššího soudu byl *Materienregister*.¹²³

Od roku 1872 byla zavedena další interní sbírka nejvyššího soudu tzv. *Repertorium nálezů* (*Spruchrepertorium*), kam se zapisovala i rozhodnutí menších, pravidelných senátů nejvyššího soudů. I tato rozhodnutí byla závazná pro vnitřní rozhodovací činnost soudu. Mohla být překonána pouze rozhodnutím rozšířeného senátu, která pak byla publikována v *Knize judikátů*.

Oficiálně se právní věty z *Knihy judikátů* a *Repertoria nálezů* počaly publikovat až od roku 1872, spolu i s odůvodněními, v odborném časopise.¹²⁴ Až později se počaly objevovat v oficiální sbírce úřední (*Sbírka Věstníku ministerstva spravedlnosti*), vydávané jako příloha *Věstníku ministerstva spravedlnosti* od roku 1885 do roku 1898 (viz dále).

Od roku 1873 se začaly nálezy z oficiální *Knihy judikátů* nejvyššího soudu publikovat pravidelně i v českém jazyce v časopise *Právník*.

¹²¹ Čl. 6 základního zákona státního č. 144/1867 ř.z., o moci soudcovské

¹²² Čl. 12 a čl. 14 základního zákona státního č. 144/1867 ř.z., o moci soudcovské

¹²³ Bohuslav, J.V. Usnesení a rozhodnutí c.k. nejvyššího soudu zasaňá do knihy judikátů a repertoria nálezů (právní věty), Praha : Právnícká jednota, Právník, 1916, předmluva, s. 3

¹²⁴ V *Allgemeine oesterreichische Gerichts-Zeitung*, ročník 1872, č. 70, resp. 89

Sbírka Peitlerova se snažila retrospektivně vytvořit souhrn dosavadních zajímavých soudních rozhodnutí. Vydával ji Franz Peitler, právník a politik ze Salzburska, v té době u krajského soudu ve Wiener Neustadtu, u nakladatelství Leopold Sommer ve Vídni, Dorotheegasse. V předmluvě odkazuje na zásadní změnu v systému rakouské justice se zřízením jednotného nejvyššího soudu v roce 1850 a vydání nového trestního zákona.

Jako první vydal sbírku judikátů v oboru trestního práva *Systematische Sammlung von 326 auf das materielle Strafrecht sich beziehenden Entscheidungen des k.k. obersten Gerichts und Kassations Hofes*. Sbíрка vyšla v roce 1853. Zahrnoval vybraná trestní rozhodnutí nejvyššího soudu z let 1851 - 53. Sbíрка byla rozdělená do čtyři dílů podle oblastí. Druhá sbírka vyšla roku 1856 *Systematische Sammlung der auf das Strafgesetz sich beziehenden Entscheidungen des k.k. obersten Gerichts und Kassations Hofes* zahrnovala rozhodnutí z let 1853 - 55.¹²⁵

Další sbírka od stejného autora vyšla roku 1858 pod názvem *Sammlung von Entscheidungen zum allgemeinen oesterreichischen buergerlicher Gesetzbuche* zahrnovala rozhodnutí rakouské nejvyšší instance za léta 1813-57 v oblasti občanského práva. Její druhé vydání z roku 1860 bylo rozšířeno a zahrnovalo rozhodnutí z let 1812-59. Nově už byla sbírka vydávána u známého specializovaného vídeňského nakladatelství judikatury Friedrich Manz.

Judikáty ve sbírce byly seřazeny podle jednotlivých oblastí a hesel, pod které byly dle přidělených publikačních čísel zahrnuty. Nadpisy platily pro všechny judikáty přiřazené k heslu. Systematika oblastí kopírovala číslování podle paragrafů občanského nebo trestního zákona. Rozhodnutí měla právní věty, ale někdy místo nich byla jen delší hesla. Značný počet judikátů ve sbírce neobsahoval text odůvodnění. V hlavičce pod právní větou bylo vždy uvedeno pro přehlednost číslo jednací rozhodnutí i s datem vydání rozhodnutí. U rozhodnutí, která obsahovala i text odůvodnění („*entscheidungsgruende*“) byla uvedena krátká narace shrnutí věci po právní stránce, skutkový stav a jak rozhodly nižší instance. Všechna rozhodnutí byla anonymizována.

První sbírka judikatury, která začala periodicky vydávat judikaturu po ročnících byla založena českým rodákem z Postoloprť, profesorem Juliem Glaserem (1831 – 1885). Ten vystudoval univerzitu v Curychu, pak habilitoval jako docent trestního práva ve Vídni. Také sloužil jako ministr spravedlnosti v Auerspergově vládě a po rezignaci na tento post se stal

¹²⁵ Ve stejném roce 1853 vyšla další z prvních neperiodických sbírek v němčině a to *Die grundsätzlichen Entscheidungen ... über zweifelhafte Fragen des allgemeinen österreichischen Strafrechte* od Eduarda Herbstu v nakladatelství Manz ve Vídni

generálním prokurátorem. Pod jeho vedením byl legislativně zpracován rakouský trestní řád z roku 1873.¹²⁶

Sbíрку sestavil spolu s kolegou Josefem Ungerem (1828 - 1913), vídeňským rodákem, který měl také blízký vztah k českým zemím, neboť učil na pražské právnické fakultě. Společně s Laserem byl také člen kabinetu jako ministr bez portfeje. Roku 1881 se stal předsedou Nejvyššího správního soudu. Zajímavým detailem bylo, že oba byli židovského původu, ale konvertovali ke křesťanství.¹²⁷ Společně vyučovali také právo na vídeňské univerzitě s dalším spolueditorem Josefem von Waltherem, který byl dvorním sekretářem Nejvyššího soudního dvora.

Tzv. *sbírka Glaser-Unger* poprvé vyšla v roce 1859 ve Vídni u nakladatelství Carl Gerold's Sohn. První svazek shrnoval rozhodovací činnost Nejvyššího soudního a kasačního dvora od roku 1853 do 1857. Její název zněl *Sammlung von Civilrechtlichen Entscheidungen des k.k. obersten Gerichtshofes* (jinak také nazývána *Sammlung der Erkenntnisse des Obersten Gerichtshofes*) a byla vydávána v letech 1859 až 1915. Od ročníku 1883, (XXI. Svazek, vydán 1888) se přidal jako editor Leopold Pfaff a nahradil tak zakladatele Glasera a druhý zakladatel Unger byl nahrazen od ročníku 1888 (XXVI. Svazek, vydán 1892) Josefem Schenem a hned od dalšího ročníku poslední, třetí původní editor von Walther byl nahrazen Vincencem Krupským. Původní řada skončila s publikačním číslem 16165 ve svazku 34 v ročníku 1897.

Tři noví uspořadatelé pak od ročníku 1898 (XXV. svazek, vydán 1900) počali vydávat tzv. Novou řadu (*Neue Folge*). Sbíрка zůstala pod stejným jménem, ale judikáty se začaly opět číslovat od publikačního čísla 1 a znovu od svazku s pořadovým číslem I. Poslední svazek číslo XVII. (ročník 1915) vyšel v roce 1917 s posledním judikátem pod publikačním číslem č. 7747.

Forma judikátu zavedla členění, která se v podstatě dodnes používá v našich sbírkách. Judikáty neobsahovaly právní věty. Anonymizace byla vyřešena tak, že z textů byla vynechána konkrétní jména. Jména se opisovala výrazy jako „žalobce“ a „žalovaný“ nebo se jedna strana pojmenovala A a druhá B.¹²⁸ Judikát byl uvozen za publikačním číslem opatřen názvem (heslem), která byla kratší heslovitá, někdy složená a občas obsahoval i naznačení

¹²⁶ http://en.wikipedia.org/wiki/Julius_Anton_Glaser

¹²⁷ http://en.wikipedia.org/wiki/Josef_Unger

¹²⁸ *Sammlung von Civilrechtlichen Entscheidungen des k.k. obersten Gerichtshofes*, 2. vydání, 1873, ročník 1, 1853, No. 1, s. 1

nejen právní, ale i skutkové situace jako např. „*Smlouva o doživotním důchodu s klauzulí umožňující odstoupení*“ („*Leibrentenvertrag mit Cassatorische Clause*“).¹²⁹

Pod názvem byla hlavička s údaji o originálním soudním rozhodnutí, ta uváděla spisové značky rozhodnutí i z nižších instancí. Také bývalo uvedeno, pod jakým publikačním číslem bylo rozhodnutí otištěno v jiných zdrojích. Za hlavičkou následovala krátká narace s popisem skutkových okolností. Další odstavce textu, již v rámci odůvodnění, byly členěny podle hodnotících závěrů jednotlivých instancí. Každý úsek byl uveden jako „odůvodnění soudu prvního stupně“ („*Gruende der ersten Instanz*“), pak druhého stupně („*Gruende der zweiten Instanz*“) a nakonec třetího stupně („*Gruende der dritten Instanz*“) a velmi stručně shrnuty argumenty a hodnotící závěry soudů.¹³⁰ Některé judikáty byly velmi krátké s rozsahem půl strany, jedné strany textu, jiné zabíraly zase více stran.¹³¹ Jiné neměly vůbec odůvodnění, jen název a hlavičku.¹³² Každopádně odůvodnění bylo vždy značně kráceno.

Sbírka zavedla klasickou strukturu judikátů, která byla následována i v dalších pozdějších sbírkách judikatury a dodržuje se v podstatě dodnes. Kromě právních vět byl uveden i rejstřík dotčených předpisů a věcným rejstříkem, kde byly ke každému heslu místo právních vět uvedena hesla či názvy konkrétních judikátů. Sbírka nastavila velmi přesně styl publikace judikatury na našem území a ten je dodnes v naší právní kultuře dodržován.¹³³

První polooficiální sbírkou rozhodnutí v civilních věcech byla tzv. *sbírka Nowakova* (*Entscheidungen des k.k. obersten Gerichtshofes in Civilsachen, veröffentlicht auf dessen Veranlassung von der Redaction der allgemeinen österreichischen Gerichtszeitung*) vydávaná od roku 1876 do roku 1920. Editorem byl Rudolf Nowak, který byl šéfredaktorem *Gerichtszeitung*. Ten také později vydal speciální sbírku plenárních rozhodnutí nejvyššího soudu (*Plenarbeschlüsse und Entscheidungen des k.k. Obersten Gerichts als Cassationshofes*) za roky 1886 až 1890.

Nowakova sbírka byla vydávána na podnět nejvyššího soudu¹³⁴ a je možno ji řadit mezi polooficiální sbírky, jež nemají zákonné zmocnění, ale jsou vydávány samotným soudem na základě jeho interních směrnic. Sbírka obsahovala judikáty z interní oficiální *Knihy judikátů* a *Repertoria nálezů* vedených u nejvyššího soudu. V úvodu k I. dílu sbírky byl popsán vývoj

¹²⁹ *Sammlung von Civilrechtlichen Entscheidungen des k.k. obersten Gerichtshofes*, 2. vydání, 1873, ročník 1, 1853, No. 298, s. 320

¹³⁰ *Sammlung von Civilrechtlichen Entscheidungen des k.k. obersten Gerichtshofes*, 2. vydání, 1873, ročník 1, 1853, No. 297, s. 319

¹³¹ *Sammlung von Civilrechtlichen Entscheidungen des k.k. obersten Gerichtshofes*, ročník 46, 1909, No. 4481 (nová řada), s. 1

¹³² *Sammlung von Civilrechtlichen Entscheidungen des k.k. obersten Gerichtshofes*, 2. vydání, 1873, ročník 1, 1853, No. 299, s. 321

¹³³ Na tuto sbírku navazovala později nová samostatná rakouská sbírka *Entscheidungen des österreichischen Obersten Gerichtshofes in Zivil- und Justizverwaltungssachen*, která vyšla celkově ve 20 svazcích od ročníků 1919 do 1938 (vydávána mezi lety 1928 až 1938).

¹³⁴ anonym (redakce Právníka) Povšechný význam nálezů nejvyššího soudu, Hovorna, Právník XXXXVIII (1909), s. 361

publikace zmíněných oficiálních interních sbírek nejvyššího soudu a text instrukce o jejich vydávání schválenou nejvyšším rozhodnutím z 7. 8. 1872.

Sbírka Věstníku ministerstva spravedlnosti pod názvem *Entscheidungen des k.k. Obersten Gerichts- und Cassationhofes in Civil- und Strafsachen*(in der Beilage zum *Verordnungsblatt des Justizministerium*) vycházela od roku 1885 do 1897. Již podle názvu vydávala rozhodnutí nejvyššího soudu v občanských i trestních věcech a vycházela jako příloha věstníku ministerstva spravedlnosti. Otiskovala právní věty i celá rozhodnutí z oficiální Knihy judikátů a Repertoria nálezů nejvyššího soudu. Dala by se nazývat tedy oficiální sbírkou, neboť vycházela nákladem c.k. dvorské a státní tiskárny. Posledním ročníkem byl ročník XIII. v roce 1897, který končil judikátem s publikačním číslem 1376.¹³⁵

Úřední sbírku z přílohy věstníku ministerstva spravedlnosti a soukromou sbírku¹³⁶ nahradila nově sbírka *Entscheidungen des k.k. Obersten Gerichtshofes in Civil und Justizverwaltungssachen (Neu Folge)*, která byla opět přikládána k Věstníku ministerstva spravedlnosti a časopisu *Allgemeine oesterreichische Gerichts-Zeitung*.

Struktura judikátu neobsahovala název či nadpis. Měla právní větu s hlavičkou identifikující originální rozhodnutí. Narační část zabírala jen jeden krátký odstavec a pak následovalo odůvodnění („*Gruende*“). Rozhodnutí byla anonymizována různým způsobem (např. „*Josef K.*“) nebo jen s iniciálami či strany pojmenovány A, B, C atd. Anonymizována byla i místa (město P.).¹³⁷

Další významnou polooficiální sbírku judikatury v Rakousku byla tzv. *Glunkova sbírka* pod názvem *Sammlung der geschoepten Erkenntnisse des k.k. oesterreichischen Rechtgerichtes*. Sebral ji Anton Hye, svobodný pán z Glunku, bývalý sekční šéf na ministerstvu spravedlnosti a později ministr spravedlnosti, také rektor vídeňské univerzity a člen Panské sněmovny, v níž byl předsedou jejího právního výboru.¹³⁸

Vyšla ve vydavatelství G.J.Manž ve Vídni (tisknuto v Řezně) poprvé v roce 1874. První svazek zahrnoval rozhodnutí obecných soudů od roku 1869 do 1873. Evidentně reagovala na novou „prosincovou ústavu 1867“, jejíž součástí byl zákon o nezávislosti soudní moci, jež vytvářel novou soudní soustavu. Tato sbírka vycházela do roku 1918. První svazek obsahoval

¹³⁵ *Entscheidungen des k.k. Obersten Gerichts- und Cassationhofes in Civil- und Strafsachen*(in der Beilage zum *Verordnungsblatt des Justizministerium*, ročník 13, 1897, s. 130

¹³⁶ *Entscheidungen des k.k. Obersten Gerichtshofes in Civilsachen* , založenou roku 1887 redaktorem R.Nowakem z časopisu *Allgemeine oesterreichische Gerichts-Zeitung*, který vydával jako jediný výběr z oficiální Knihy judikátů nejvyššího soudu, tato nová Nowakova sbírka také výhradně otiskovala nálezy z oficiální interní sbírku nejvyššího soudu

¹³⁷ *Entscheidungen des k.k. Obersten Gerichts- und Cassationhofes in Civil- und Strafsachen*(in der Beilage zum *Verordnungsblatt des Justizministerium*, ročník 11, 1895, s. 11

¹³⁸ http://de.wikipedia.org/wiki/Anton_Hye_von_Glunek

49 rozhodnutí a nejstarší rozhodnutí bylo z roku 1869 a řešilo kompetenční konflikt mezi soudní a správní mocí.¹³⁹

Judikáty měly klasickou formu s právní větou a zkráceným odůvodněním. Po publikačním čísle následoval název, v hlavičce se spisovou značkou a datem vydání a pak následovala právní věta. Ta byla vždy uvozená slovem „Právní věta“ („*Rechtssatz*“). Po krátkém shrnutí („*Tatbestand*“) následovalo odůvodnění („*Entscheidungsgrunde*“). Rozhodnutí nebyla anonymizována.

Sbírka nedodržovala rozdělení na ročníky ve smyslu jeden svazek na jeden kalendářní rok, např. svazek IX. s ročníky 1889-92 nebo X. svazek zahrnoval ročníky 1893-97. To platilo v období od vzniku sbírky až do roku 1889, kdy prokazatelně sbírku redigoval ještě její zakladatel Hye. Nejpozději od roku 1901, kdy vyšel ročník 1898 v XI. svazku, byl novým editorem Karl Hugelman. Sbírka skončila v roce 1919 vydáním XVII. svazku za ročník 1918 (poslední judikát měl publikační číslo 2392).

Vydávání judikatury oblasti práva správního je stále trochu zahaleno mlhou, neboť není úplně vyjasněno, zda vycházela v době monarchie oficiální sbírka soudu. Samotný zákon o zřízení správního soudu o žádné zákonné sbírce nehovoří.¹⁴⁰ Ale v jednacím řádu soudu se vyskytuje zmínka o tom, že „*rozhodnutí, kteráž učiní obecné shromáždění nebo finanční úplně shromážděný senát, též rozhodnutí, kteráž se týkají platnosti nějakého nařízení, zapsána budete do zvláštní sbírky*“.¹⁴¹ Není ale zatím důkaz, že by taková sbírka c.k. správního soudu vycházela.

Také ve druhém Jednacím řádu c.k. správního soudu z roku 1907 se mluví výslovně o „*sbírce nálezů správního soudu*“.¹⁴² Pokud by situace byla analogická s následující dobou první republiky, tak by tuto funkci mohla plnit i sbírka vycházející nákladem soukromým (stejně jako tzv. Bohuslavova sbírka). Nová republika totiž převzala v počátku kompletně legislativu v oblasti správního soudnictví.

Jedinou známou sbírkou vydávající judikaturu c.k. správního soudu je *tzv. Budwinského sbírka* s oficiálním názvem *Erkenntnisse des k.k. Verwaltungsgerichtshofes* (s citační zkratkou VerwGHSlg.), jež vycházela od roku 1878 do roku 1934. Sbírka byla založená Adamem, svobodným pánem Budwinskim, nejdříve sekretářem soudu a pak předsedou senátu nejvyššího správního soudu. Byl to právník polského původu (jeho jméno znělo správně Budwiński).

¹³⁹ *Sammlung der geschoepten Erkenntnisse des k.k. oesterreichischen Rechtgerichtes*, ročník 1, 1869-73, vydán 1874., No. 1, s. 1

¹⁴⁰ Zákon č. 36/1876 ř.z., o zřízení správního soudu

¹⁴¹ § 30 nařízení č. 94/1876 ř.z., o jímž s vyhláškou jednacím řád c. k. správního soudu

¹⁴² § 16 nařízení č. 209/1907 ř.z.

Sbírka byla vydávána u nakladatelství Manz ve Vídni. Budwinski sbírku redigoval až do své smrti, do ročníku 1899 (svazek XXIII.). Pak na něj navázal Rudolf Alter od ročníku 1900 do ročníku 1908 (svazek XXXII.), a byla na počest Budwinského od tohoto ročníku přejmenována na *Budwinski's Sammlung der Erkenntnisse des k.k. Verwaltungsgerichtshofes*. Od ročníku 1909 do ročníku 1918 byl hlavním editorem celé sbírky August, svobodný pán z Popelky.

Tento významný český právník byl možná nejvýznamnějším Čechem, který se v době monarchie prosadil na nejvyšších soudních postech císařství ve Vídni. Narodil se 25. dubna 1854 v Brně.

Zajímavé je, že už jeho otec, Fr. L. Popelka, původem ze Strážnice, udělal také velkou kariéru jako soudce. Začínal jako soudce v Uhrách, pak byl působil v Brně a nakonec ukončil službu jako dvorní rada nejvyššího soudního dvora ve Vídni. Za své zásluhy byl oceněn řádem Leopoldovým a byl dokonce povýšen do rytířského stavu.

Jeho syn vystudoval práva ve Vídni a po promoci v roce 1880 se vrátil domů do Brna, kde pracoval u finanční prokuratury, z ní ale brzy odešel a založil si vlastní advokátní praxi. Stal se nejvýznamnějším brněnským advokátem v trestních věcech a velkou intelektuální osobností celého města. Roku 1899 byl jmenován jako soudní rada k nejvyššímu správnímu soudu ve Vídni. Stal se dokonce jako první a jediný Čech senátním prezidentem tohoto soudu a byl pověřen vedením jeho polooficiální sbírky rozhodnutí.

Ihned po vzniku republiky a zřízení soudu byl v listopadu 1918 jmenován předsedou (prezidentem) nového nejvyššího republikového soudu doma v Brně. Tuto funkci, kromě jednoho roku, kdy byl ministrem spravedlnosti v úřednické Černého vládě v letech 1920 - 21, vykonával až do roku 1930. Neformálním důvodem, proč nebyl jmenován předsedou nejvyššího správního soudu, ale nejvyššího soudu, bylo také, že za prvé byl doma v Brně, kde nejvyšší správní soud sídlil. Druhým důvodem také prý bylo, že neměl příslušné kontakty na nejvyšších vládních místech v Praze, kde nikdy v životě pracovně nepůsobil.¹⁴³

Po vzniku rakouské republiky se při jejím vydávání střídali různí editoři. Vydávání sbírky bylo ukončeno v roce 1935 (ročníkem 1934, svazek LVII.). Od ročníku 1898 se dělila na administrativní a finanční řadu.

Nejvyšší správní soud byl zřízen zákonem č. 36/1876 ř.z. a tak tato sbírka plnila funkci polooficiální sbírky od samého jeho počátku. První svazek vyšel v roce 1878 a obsahoval 182

¹⁴³ Vácha, J. August Popelka, Soudcovské listy, ročník XIX, 1938, s. 300

rozhodnutí z prvního roku existence soudu 1876/77. Prvním publikovaným rozhodnutím bylo č.j. 231 ze dne 26. října 1876.¹⁴⁴

Judikát se dělil na právní větu („*Sentenz*“) a odůvodnění („*Entscheidungsgrunde*“). Obsahoval i hlavičku se jmény stran sporu a výrok. Judikát neměl název či nadpis, jen občas bylo před právní větou uvedeno rejstříkové heslo. Rozhodnutí, jež byla přijata po projednávání v neveřejném jednání neměla text odůvodnění ve sbírce. Jejich text bylo možno nalézt v *Rakouském časopise pro správu (Oesteichsischen Zeitschrift fuer Verwaltung)* od dr. Jaegera.¹⁴⁵ Ve stejném časopise byla otiskována usnesení pléna soudu. Rozhodnutí nebyla anonymizována.

Z neperiodických sbírek se může zmínit např. *tzv. Adler-Clemensova sbírka - Sammlung von Entscheidungen zum Handels-Gesetzbuche* od Leopolda Adlera a Roberta Clemense s prvním svazkem z roku 1867 vydaná u Wilhelma Braumuellera ve Vídni. Zahrnovala všechna rozhodnutí nejvyššího soudního dvora z obchodní oblasti a vybraná rozhodnutí vrchních soudů, to jest od roku 1863 do roku 1867, otisknutá v rakouských periodicích.

Judikáty zde byly vytvářeny v klasické formě s právními větami a odůvodněním. Ke každému roku byly přiřazeny dané judikáty, ale všechny obdržely vzestupná publikační čísla skrz jednotlivé roky. Starší rozhodnutí měla publikována pouze právní věty. Právní věty byly stručné a přehledné, většinou opravdu s jedinou větou a na jednu řádku a pro lepší orientaci ztučněná. Anonymizace probíhala tak důkladně, že i obce byly označovány jako X nebo Y, stejně jako osoby.¹⁴⁶

Také vyšel neperiodický sborník judikátů *Sammlung strafrechtlicher Entscheidungen des k.k. Obersten Gerichtes als Casationhofes 1850-71*, uspořádaný J. Glaserem redigovaný L.Adlerem, K.Krallem a J. von Waltherem a vydaný 1873 měl doplnit druhou, trestní řadou, původní sbírku Glaser-Unger, která obsahovala jen občanskoprávní judikaturu. Dále byly např. vydány sborníky judikatury věnující se konkrétním oblastem práva, jako Fritsch a Hartigova sbírka od roku 1901 do 1915.¹⁴⁷

Pokud shrneme první etapu moderní éry naší právní kultury od konce 18. století můžeme konstatovat, že publikace judikatury nenásledovala trend moderní kasuistické kodifikace ve formě zákoníků.

¹⁴⁴ *Erkenntnisse des k.k. Verwaltungsgerichtshofes*, ročník I., 1876, No. 1, s. 1

¹⁴⁵ *Erkenntnisse des k.k. Verwaltungsgerichtshofes*, ročník I., 1876, předmluva, s. V

¹⁴⁶ *Sammlung von Entscheidungen zum Handels-Gesetzbuche*, 2. vydání, 1891, s. 2

¹⁴⁷ Viz inzerát na titulní straně prvního svazku sbírky *Sammlung der geschoepten Erkenntnisse des k.k. oesterreichischen Rechtgerichtes*, svazek I, 1874

Ostatně i oficiální publikace právních předpisů byla zavedena v rakousko-uherské monarchii až po revolučním roce 1848. Do té doby vycházely polooficiální sbírky právních předpisů, které byly také zřízeny až na konci 18. století v počátku přelomové éry státu a práva v našem regionu.

Jelikož panovník a stát jednoznačně nastoupili cestu jediného všeobecně závazného primárního pramene práva ve formě právních předpisů, nebyl ani důvod a potřeba zavádět oficiální pravidelnou publikaci soudních rozhodnutí. Ale ani soukromé subjekty jako právnícká nakladatelství se neangažovaly ve vydávání takových sbírek judikatury.

Až do revoluce v roce 1848 nevycházely ani jednorázové sborníky judikatury, natož periodické sbírky soudních rozhodnutí. Na počátku 50. let 19. století se objevily první neperiodické sborníky judikatury a na konci 50. let vznikla konečně první pravidelná sbírka judikatury nejvyššího soudu.

Forma sbírek a samotných judikátů v této době vykryštovala do podoby, jakou známe z dnešních sbírek judikatury. Odůvodnění rozhodnutí byla editory značně zkracována a vynechávány velké pasáže. Také bylo obvyklé anonymizovat texty rozhodnutí již od úplného počátku moderních sbírek. Vyskytovaly se i zobecněné právní závěry rozhodnutí ve formě právních vět uměle vytvořené a připojené k textu rozhodnutí.

Stručně řečeno, vznikla tak tradice pravidelných sbírek nejvyšších soudů vycházejících po ročnicích, vybíraných vždy z nejnovějších rozhodnutí daného soudu za kalendářní rok. Sbírkou vedli dlouhodobě uspořadatelé, kteří byli i autory upravených judikátů a právních vět. Dnešní sbírky judikatury jdou ve šlépějích těchto prvních moderních sbírek judikatury.

2.2.1.1.2 České sbírky judikatury v 19. století

Tradice periodických sbírek rozhodnutí v českém jazyce se za Rakouska-Uherska nerozšířila. Až do vzniku republiky nejsou dostupné informace o byt' jen jediné pravidelně vydávané sbírce po jednotlivých ročnicích. Pokud už byl vydána výjimečně nějaká souborná sbírka, tak to bylo v jazyce německém.

Problém dostupnosti, respektive spíše nedostupnosti úředních překladů oficiální sbírky rozhodnutí Věstníku ministerstva spravedlnosti, podle soudobých debat a odborné literatury, nebyl asi zvláště ožehavý. Jen výjimečně byl zmíněn v notickách na stránkách odborného tisku.¹⁴⁸

¹⁴⁸ Heller, J. Úřední sbírka nálezů nejvyššího soudu, rubrika Denník, Právník L/17 (1911), s. 681

Jak již bylo uvedeno v úvodu první moderní neperiodická sbírka judikatury byla pravděpodobně karlovarská sbírka, v němčině vydaná *Vollständige Sammlung*, vydaná v Karlových Varech roku 1852 Hugo Worlem u nakladatele Franieka.¹⁴⁹

Další neperiodický sborník judikatury na českém území (po první karlovarské sbírce z roku 1852) vyšel v němčině v roce 1867 v Brně. Moravský zemský soudní rada Gregor Anton Branowitzer vydal sbírku *Die Entscheidungen des k.k. Obersten Gerichtshofes ueber Fragen des materiellen und formellen Wechselrechtes* tiskem a nákladem u Carla Winikera.¹⁵⁰

Branowitzerova sbírka se hlásila k návaznosti na Peitlerovu sbírku. Již podle názvu napovídá, že se zaměřil pouze na rozhodnutí z oboru směnečného práva a sbírka byla určena především pro notáře a advokáty.¹⁵¹ Uspořadatel se snažil pokrýt nejstarší rozhodnutí od roku 1850, kdy byl zřízen první centrální jednotný nejvyšší soud pro celou rakouskou monarchii („*Obersten Gerichts und Casationhof*“) ve Vídni (vyhlášen patentem č. 325/1850 ř.z. z 8.srpna 1850).

Sbírka obsahovala texty dotčených právních předpisů a k nim byly přiřazeny podle jednotlivých paragrafů jen právní věty. Pouze na okraj by mohlo být zajímavou historickou otázkou, jestli tento autor je Jiří Branowitzer, který byl arcibiskupským archivářem a knihovníkem u olomoucké knihovny metropolitní kapituly v letech 1837- 49.¹⁵²

Celá struktura sbírky byla postavena na textech právních předpisů, kdy ke každému ustanovení byly přiřazeny judikáty. Hesla nebo právní věty jsou přiřazeny již ke každému konkrétnímu ustanovení a jsou společné pro více rozhodnutí. V textech jsou anonymizovány jen fyzické osoby, ale už ne osoby právnické, což je velmi moderní praxe i pro dnešní dobu a mnoho sbírek by si z ní mohlo vzít poučení. Samotná rozhodnutí jsou někdy uvedena jen základními identifikačními údaji jako číslo jednací a datum a místo textu mají jen další právní větu a to specifickou pro jedno konkrétní rozhodnutí.¹⁵³ Ve sbírce je možno najít také texty plenárních usnesení („*Plenar Entscheidung*“).¹⁵⁴

První mohutnější vlna vydávání sborníků judikatury přišla v českých zemích až v 80. letech 19. století. Můžeme se domnívat, že většímu rozvoji publikace judikatury v českých zemích a především v českém jazyce napomohlo i vydání tzv. Stremayrových jazykových nařízení v roce 1880, která zavedla zrovnoprávnění češtiny s němčinou ve vnějším úředním

¹⁴⁹ Ve fondu Rakouské národní knihovny, <http://aleph.onb.ac.at>

¹⁵⁰ Českého území se týkala také sbírka rozhodnutí církevního práva vydaná v Řezně roku 1869 nákladem Friedricha Pusteta pod názvem *Erkenntnisse der Österreichischen Gerichte in Folge der Erlässe des böhmischen Episkopates vom 3 und 24 Juni 1868*.

¹⁵¹ *Die Entscheidungen des k.k. Obersten Gerichtshofes ueber Fragen des materiellen und formellen Wechselrechtes*, 1867, titulní strana

¹⁵² čtvrtletník Vědecké knihovny v Olomouci, <http://www.vkol.cz/data/soubory/krok/krok0401.pdf>

¹⁵³ *Die Entscheidungen des k.k. Obersten Gerichtshofes ueber Fragen des materiellen und formellen Wechselrechtes*, 1867, s. 35

¹⁵⁴ Např. plen. usnesení z 1. 10. 1861, č. 6314

styku.¹⁵⁵ Ještě významnějším psychologickým podnětem určitě bylo vydání tzv. Badeniho jazykových nařízení z roku 1897, která zrovnoprávňovala češtinu i ve vnitřním úředním styku.¹⁵⁶

Dá se předpokládat, že do té doby nebyla potřeba vydávat nějaké sbírky rozhodnutí na českém území, když už vycházely v hlavním městě monarchie, které mělo stejný právní a správní systém a stejný, jediný úřední jazyk, a to němčinu. Zároveň také nemohly být do té doby k dispozici texty soudních rozhodnutí v češtině.

V němčině vyšla také další česká sbírka judikatury v německém jazyce od M. Černého ve Vídni i Praze v nakladatelství A. Haase roku 1889 *Handbuch der Gesetze, Entscheidungen des Verwaltungsgerichtshofes, Ministerial-Verordnungen und Landesschulraths-Erlässe über das Königreich Böhmen. 1869-1888.*

Možná první sbírkou judikatury v moderním smyslu, vydanou v českém jazyce, byl přeložený výběr z Budwinského sbírky Fr. L. Popelkou, soudcem nejvyššího soudu ve Vídni který v Praze roku 1885 vlastním nákladem otiskl *Nálezky c.k. správního soudu za 1876-1884 (soustavná sbírka).*

Jeho syn August Popelka, pro změnu soudce nejvyššího správního soudu ve Vídni, vydal v roce 1913 sborník judikátů nejvyššího správního soudu za roky 1909-11 *Administrative Rechtssachen. Das Judicatenbuch des k.k. Verwaltungsgerichtshofes.* S tímto významným českým právníkem jsme se setkali již u Budwinského sbírky, jejíž byl v pozdější době editorem.

Jednou z prvních sbírek rozhodnutí vydanou již v českém jazyce byla ve Vídni otištěná *Sbírka obecních církevních nařízení c.k.. evangel. vrchní rady augsb. a helv. vyznání* nákladem vrchní církevní rady evangelické církve augšpurského vyznání v roce 1898.

Jinou z prvních česky vydávaných sbírek obsahující vybraná soudní rozhodnutí se stala také *Sbírka příkladů žádostí a usnesení knihovnic* J.V.Bohuslavem roku 1899 u nakladatele Karla Reyla.¹⁵⁷ Bohuslav vydal před vznikem republiky více sborníků judikatury

Vycházelo i mnoho dalších sbírek judikatury od různých uspořadatelů v německém jazyce ve Vídni, z nichž některé z nich byly i citovány ve výše uvedených sbírkách.¹⁵⁸

¹⁵⁵ Pro Čechy ministerské nařízení č. 14/1880 čes.z.z., ze dne 19. 4. 1880 a pro Moravu min. nařízení č. 12/1880 mor.z.z., ze dne 19. 4. 1880.

¹⁵⁶ Pro Čechy ministerské nařízení č. 12/1897 čes.z.z., ze dne 7. 4. 1897 a pro Moravu min. nařízením č. 26/1897 mor.z.z., ze dne 22. 4. 1897.

¹⁵⁷ Stejný autor vydal další z prvních českých sbírek judikatury a to překlad a výběr z Knihy judikátů pod názvem *Usnesení a rozhodnutí c.k. nejvyššího soudu zasaňá do knihy judikátů a reporia nálezů (právní věty)* roku 1916.

¹⁵⁸ Např. *Sammlung wechselrechtlicher Entscheidungen des k.k. obersten Gerichtshofes* (ed. Czelechowksy), *Sammlung von Entscheidungen des k.k. Obersten Gerichtshofes* (ed. Wagner), *Die grundsztlichen Entscheindugen des k.k. obersten Gerichtshofes* (ed. Herbst), *Die Rechtsprechung des k.k. obersten Gerichtshofes* (ed. Links), *Eisenbahnrechtliche Entscheidungen der Oesterreichischen und Ungarischen Gerichte* (ed. Roell)

Pokud se pro úplnost podíváme na druhou polovinu rakousko-uherské monarchie, tak můžeme stručně konstatovat, že uherské sbírky judikatury začaly vycházet ještě později, od konce sedmdesátých let 19. století.¹⁵⁹

V době nastupujícího moderního právního státu, jehož počátek klademe do doby konce 18. století a počátku 19. století, nemůžeme zatím najít důkazy o publikaci pravidelných sbírek soudních rozhodnutí na českém území a v českém jazyce.

Ani o publikaci takových periodických sbírek v německém jazyce na českém území nejsou zmínky. Byly jen nárazově vydávány sborníky judikatury, které shrnovaly a zpracovávaly rozhodnutí vydaná za určité období nebo jen na určité téma.

První z těchto neperiodických sbírek vyšly v němčině v 50. letech 19. století. Pro německé znění hovořily pravděpodobně důvody jako úřední řeč nebo ten fakt, že vyšly ve českých městech, kde měli německy mluvící spoluobčané výrazný podíl nebo úplně dominovali (jako např. Brno nebo Karlovy Vary).

V češtině vyšly takové první neperiodické sborníky judikatury mnohem později a to až v 80. letech 19. století. Ale i těchto sbírek bylo jak v češtině, tak v němčině na našem území minimum a vlastně až do vzniku republiky v roce 1918 se tato tradice sbírek judikatury v naší právní kultuře neprosadila. Aplikující právníci si vystačili s neoficiálními pravidelnými sbírkami judikatury vydávanými vídeňskými nakladatelstvími.

2.2.1.2 Sbírký rozhodnutí první republiky po roce 1918

Stav a systém soudnictví se po vzniku republiky nijak zásadně nezměnil. Nový stát se jasně přihlásil ke kontinuitě v právní oblasti se původní rakousko-uherskou právní úpravou ve formě recepční normy, kdy „*veškeré dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení zůstávají prozatím v platnosti*“ a všechny úřady jednají podle dosavadních platných zákonů a nařízení.¹⁶⁰ Také personální obsazení soudů zůstalo stejné a na nově vytvořené nejvyšší soudy přešli odborníci, kteří do té doby převážně působili ve Vídni u centrálních nejvyšších soudů monarchie nebo u vrchních zemských soudů v Praze a Brně. Personální kontinuita s rakousko-uherskými nejvyššími soudy tak zároveň umožnila i přebrání struktury nejvyšších soudů i inspiraci při vydávání sbírek soudních rozhodnutí

¹⁵⁹ Kindl, V. Judikatura čsl.soudů o církvi, náb.společnostech a duchovenstvu publikovaná v letech 1948-89, In : Malý, K., Soukup, L. (eds.) Vývoj práva v Československu v letech 1948-89, Praha : Karolinum, 2004, str. 560

¹⁶⁰ Čl. 2-3 zákona č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého

Po roce 1918 počalo být vydáváno velké množství sbírek judikatury a konečně již v českém jazyce. Poměrně složitě se maluje hraniční čára mezi sbírkami oficiálními a sbírkami ostatními. Zákonná ustanovení zřizující vrcholné soudy v nové republice neobsahovala žádné povinnosti nejvyššího soudu či nejvyššího správního soudu vydávat oficiální (zákonné) sbírky rozhodnutí. Ale rozhodnutí nejvyššího soudu byla vydávána ve sbírce ministerstva spravedlnosti, která tak může být tak považována za oficiální sbírku.

Nejvyšší správní soud již v době rakousko-uherské monarchie také neměl zákonné zmocnění k vydávání sbírky rozhodnutí, ale pamatoval na ni alespoň ve svých vnitřních normách.¹⁶¹

Stejně jako v oblasti pozitivního práva, tak i nově zřízené sbírky judikatury nejvyšších soudů, především polooficiálních sbírek nakladatelství Tomsa, převzaly, dodržovaly a kopírovaly styl a tradici původních rakousko-uherských sbírek vydávajících rozhodnutí nejvyššího soudu i nejvyššího správního soudu. Jedním z praktických důvodů pro tuto převzatou tradiční formu byl i ten, že uspořadatelé těchto nových českých republikových sbírek byli často i spoluautory vídeňských předpřevratových sbírek, kde pracovali ve vysokých funkcích u nejvyšších soudů monarchie (např. František Vážný).

2.2.1.2.1 Sbíрка rozhodnutí nejvyšších stolic soudních

Nejzásadnější edicí sbírek judikatury první i druhé republiky a také poválečné předkomunistické republiky tak byla *Sbíрка rozhodnutí nejvyšších stolic soudních republiky československé* vydávaná *Právníckým vydavatelstvím Tomsa* na Praze II., sídlícím v Římské ulici, které vedl JUDr. Tomsa od roku 1919. Tato hlavní edice se dělila na další dvě subedice a to tzv. *Vážného sbírku rozhodnutí nejvyššího soudu* a tzv. *Bohuslavovu sbírku rozhodnutí nejvyššího správního soudu*.

První z této edice, tzv. *Sbíрка Vážného* byla nazývána podle svého prvního uspořadatele prof. JUDr. Františka Vážného. Dr. Fr. Vážný vykonával funkci druhého prezidenta prvního samostatného československého Nejvyššího soudu v nově vzniklé republice, zřízeného zákonem č. 5/1918 Sb., jímž se zřizuje nejvyšší soud (dále jen „zřizovací zákon“). Tento zákon byl jedním z prvních vydaných v novém státu a dnem účinnosti zákona (2. listopadu 1918) tak vznikl první nejvyšší soud v republice se sídlem v Praze. Zřizovací zákon nijak

¹⁶¹ § 30 nařízení č. 94/41876 ř.z. a § 16 nařízení č. 209/1907 ř.z.

výslovně neupravoval případné vydávání sbírek judikatury, ani k němu nedával zákonné zmocnění. Obdobně mlčel o tomto tématu i navazující zákon č. 162/1919 Sb.¹⁶²

První zřizovací zákon o nejvyšším soudu z roku 1918, vydán ještě „muži října“ Soukupem, Švehlou, Rabínem, Stříbrným a Šrobárem z prvního Národního výboru, ve svém § 11 jen zmiňoval, že jednacím řádem soudu má být vyřešena otázka „*co nařízeno býti má za účelem stálosti a jednotnosti v nalézání práva*“.

Bohužel není k dispozici kopie tohoto prvního jednacího řádu nejvyššího soudu, ale můžeme předpokládat, že pro sjednocování rozhodovací činnosti byl zřízen institut „plenárního usnesení“.¹⁶³

Plenární usnesení měla, stejně jako v době monarchie svoje místo v rozhodovací činnosti soudu. První plenární usnesení vyšla ve Vážného sbírce v dodatku v roce 1935.

Jelikož k dispozici není jednacím řád soudu, není jisté, jestli a jak bylo vydávání sbírky rozhodnutí upraveno, každopádně iniciativu převzalo soukromé nakladatelství Tomsa, kde byla sbírka rozhodnutí vydávána. Později začala být vydávána další sbírka jako příloha Věstníku ministerstva spravedlnosti se dvěma řadami, civilní a trestní, která již byla přímo tištěna v nákladu ministerstva spravedlnosti (viz dále).

Můžeme pouze spekulovat, neboť sbírka ani ve svém prvním svazku, ani později neobsahuje žádné úvodní redakční slovo, jak to bývalo někdy zvykem, kde by byly okolnosti vzniku vydávání sbírky objasněny. Na titulní straně měla výslovné upozornění, že se „*pořádá z příkazu předsednictva nejvyššího soudu jeho senátním prezidentem*“ (Fr. Vážný).¹⁶⁴

Zřizovací zákon ve svém § 12 také dával pravomoc prezidentovi soudu nebo druhému prezidentovi soudu či jinému členu soudu vykonávat dozor nad soudy nižšího stupně. To by mohl být další důvod, proč se dr. Vážný angažoval ve vydávání judikatury, neboť to mohl být on, kdo jako druhý prezident vykonával dozor nad nižšími soudy. Dozor spočívá hlavně v kontrole, zda se nižší soudy neodchylují od ustálené rozhodovací praxe a ke sjednocování a instrukci slouží sbírky rozhodnutí vydávané nejvyššími soudy.

Osoba dr. Františka Vážného (narozen 1. dubna 1868 ve Svinech u Veselí nad Lužnicí) byla sama o sobě velmi zajímavou, nejen z hlediska profesního. Po vystudování právnické fakulty v Praze v roce 1895 nastoupil od roku 1897 do soudcovské služby a již od roku 1904 působil na nejvyšším soudě ve Vídni. Poté se roku 1914 vrátil do Prahy na Vrchní zemský

¹⁶² Ostatně poprvé v našich dějinách bylo zákonné zmocnění k vydávání oficiální sbírky rozhodnutí dáno v zákoně č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, a přímo pro sbírku nejvyššího soudu bylo první zákonné zmocnění dáno až dokonce zákonem č. 6/2002 Sb.

¹⁶³ *Rozhodnutí nejvyššího soudu Československé republiky ve věcech civilních*, Generální rejstřík č. II, 1935

¹⁶⁴ *Rozhodnutí nejvyššího soudu Československé republiky ve věcech civilních*, ročník I., 1921, svazek I., titulní list

soud a nejméně od roku 1919 působí již na nejvyšším soudě v Brně, který byl novým zákonem č. 216/1919 Sb., o nejvyšším soudě, přesunut z Prahy do Brna.

Po přesídlení do Brna také hned začal vyučovat civilní řízení soudní na zdejší nově zřízené právnické fakultě. Byl také místopředsedou Ústavního soudu, členem mezinárodního smírčího soudu v Haagu a starostou Právnické jednoty moravské. S aktivní službou se rozloučil v roce 1935 a na slavnostním shromáždění Nejvyššího soudu mu dokonce byly odevzdány děkovné dekrety prezidenta republiky a ministra spravedlnosti.¹⁶⁵ Pravděpodobně v té době také ukončil své redaktorství sbírky.

Vážného Sbírkou se dělila na dvě samostatné řady vycházející v samostatných svazcích s vlastním číslováním. První řadou byla *Rozhodnutí nejvyššího soudu Československé republiky ve věcech civilních* a druhou řadou *Rozhodnutí nejvyššího soudu Československé republiky ve věcech trestních*. Od ročníku XXI. (1940) se vyčlenila jako samostatná edice z původní zastřešující Sbírkou rozhodnutí nejvyšších stolic a zahrnovala subedice civilní a trestní řady pod názvem *Sbírka rozhodnutí nejvyššího soudu v Brně*.

První ročník civilní řady byl označen jako výběr za rok 1919 a vyšel až v roce 1921. Od ročníku XXIII. (1941) do ročníku XXVI. (1944 - 45) byl otiskován dvojjazyčný text, německý na jedné straně a český na druhé straně. Po válce byl vydán generální rejstřík, který výslovně uváděl, že vynechává určitá rozhodnutí z doby okupace. Posledním judikátem v původní řadě bylo publikační číslo 18.873 z XXVI. ročníku (leden 1944 - duben 1945).¹⁶⁶

Od prvního poválečného ročníku (XXVII., srpen až prosinec 1945 a celý rok 1946) začala sbírka pod novým názvem *Sbírka nálezů nejvyššího soudu ve věcech občanských* i s novým číslováním znovu od publikačního čísla 1. Byla to ale již jen labutí píseň této sbírky, která vydržela jen tři poválečné ročníky. Posledním ročníkem byl ročník XXIX. (1948), vydaný v roce 1949, kde poslední otištěný judikát měl publikační číslo 567.¹⁶⁷

V civilní řadě vyšla jako příloha také sebraná plenární usnesení nejvyššího soudu za roky 1919 – 33¹⁶⁸ a jako dodatky vycházela rozhodnutí kompetenčních konfliktů.

V čtyřech Generálních rejstřících pro civilní řadu vyšly veškeré právní věty ze všech judikátů.¹⁶⁹ Poslední z těchto rejstřících vyšel až v roce 1948, tedy zároveň s koncem vydávání sbírky. Neobsahoval již všechna předešlá vydaná rozhodnutí. Nebyla v něm obsažena

¹⁶⁵ Encyklopedie dějin města Brna, http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=2550

¹⁶⁶ Původní řada byla pak citována jako Sb.n.s.I a nová řada jako Sb.n.s.II.

¹⁶⁷ V posledním sešitu, číslo 8, vydaném dne 26. 3. 1949

¹⁶⁸ *Rozhodnutí nejvyššího soudu Československé republiky ve věcech civilních*, Generální rejstřík č. II. v roce 1935

¹⁶⁹ V Generálním rejstřiku č. I. (za roky 1919-28), č. II (1929-33), č. III. (1934-38) a č. IV. (1939-45)

rozhodnutí, „*kteřá vyplynula ze stavu národní nesvobody a která již nemají k dnešní době nižádného vztahu*“.¹⁷⁰

Trestní řada Vážného sbírky, která vycházela paralelně, obsáhla v prvním ročníku roky 1919 -20 (vydán 1921). Shodně s civilní řadou vycházela ve stejných letech protektorátu také dvojjazyčně. Poslední judikát původní řady vyšel pod publikačním číslem 7368 ve XVI. ročníku (1945 - 46). Nová řada počala od XXVI. ročníku, stejně jako řada civilní (s judikáty pod čísly 1-147). Tento ročník vyšel v roce 1948. Ve stejný rok vyšel i ročník XXVIII. (publ. čísla 142-305) a poslední ročník XIX. (publ. čísla 306-395). Pravděpodobně úplně posledním sešitem bylo číslo 7, otištěné dne 11. 11. 1948.

V trestní řadě vycházela pravidelně jako přídavek rozhodnutí ve věcech disciplinárních. Poslední kárná rozhodnutí vyšla ve XVIII. ročníku v roce 1948 pod publikačními čísly 467 až 505. Vycházela jako *Rozhodnutí nejvyššího soudu jako kárného soudu odvolacího ve kárných věcech soudců, advokátů a notářů*. Měla vlastní publikační čísla.¹⁷¹

Vzhled judikátů v obou řadách sbírky byl totožný. V rozhodnutích byly anonymizovány i právnické osoby. Neměly názvu či hesla na počátku textu judikátu, jen zvýrazněné právní věty. Pod krátkou hlavičkou s údaji o druhu rozhodnutí, datu a spisové značce bylo velmi krátké shrnutí naračnického typu, kdy se reprodukoval výrok rozhodnutí. V následující části „*Důvody*“ pak byla věc popsána po skutkové a právní stránce. Rozsah judikátů po textové stránce byl velmi stručný, přibližně 2 stránky na judikát. Byla publikována jen rozhodnutí nejvyššího soudu.

Vydávání judikatury v oblasti správního soudnictví převzalo koncepci z dob monarchie. Nově založený systém v republice převzal kompletní systém a legislativu rakousko-uherského správního soudnictví. Není zde zákonná sbírka ani sbírka oficiální, která by měla zmocnění v prováděcím předpise – jednacím řádu soudu. Pokud by stále platil poslední platný jednacím řád z doby císařství, tak je tam sice zmíněna sbírka nálezů soudu, ale v praxi není naplňována.

Až v roce 1937 přišla velká novela zákona o nejvyšším správním soudu a nový jednacím řád. Také tyto normy nezmiňují výslovně vydávání oficiální sbírky rozhodnutí. V současné době nejsou dostupné prameny a informace, které by potvrzovaly vydávání takové oficiální sbírky.

Jen v jednacím řádu soudu se hovoří o evidenci judikatury, ale pouze jako o vnitřním evidenčním systému. Vydávání sbírky určené veřejnosti zde není upraveno.¹⁷²

¹⁷⁰ *Rozhodnutí nejvyššího soudu Československé republiky ve věcech civilních*, Generální rejstřík č. IV (1939-45), vyšel 1948, předmluva

¹⁷¹ Např. č. 308 dis., rozhodnutí z 10. 2. 1937, sp. zn. Ds II 20/36, ročník XIX. (1938)

¹⁷² § 33 vyhlášky č. 191/1937 Sb., zní :

Druhou edicí Sbírkou rozhodnutí nejvyšších stolic republiky československé byla tzv. *Bohuslavova sbírka*, kterou začal uspořádat jako editor Josef V. Bohuslav se taktéž členila na další dvě subedice a to *Sbírku nálezů nejvyššího správního soudu ve věcech administrativních* a *Sbírku nálezů nejvyššího správního soudu ve věcech finančních*.

Hlavní tvůrce sbírky Dr. Bohuslav byl senátním prezidentem na nejvyšším správním soudu v Praze. Sbírkou byla uspořádána z příkazu prezidia nejvyššího správního soudu, tudíž i když neměla zákonné zmocnění ze zákona, ani z jednacního řádu soudu, měla statut alespoň polooficiální sbírky.

V předmluvě k prvnímu sešitu administrativní řady, který vyšel v červenci 1919, se uspořadatel výslovně hlásí k návaznosti na formu a tradici sbírky Budwinského publikující rozhodnutí bývalého rakousko-uherského nejvyššího správního soudu.¹⁷³ Bylo by prý jen plýtvání sil, kdyby se nevyužily zkušenosti a poznatky z tvorby této sbírky pro novou sbírku. Dokonce zmiňuje, že velkou zásluhu na zdokonalení bývalé sbírky má její český spoluredaktor. Má na mysli zřejmě Augusta, svobodného pána z Popelky, českého právníka, který redigoval Budwinského sbírku od ročníku 1909 do ročníku 1918.

Zavádí novinky jako citování příslušné prejedikatury, včetně té z Budwinského sbírky, alespoň v prvních letech. Žádal všechny o zaslání případných připomínek k podobě sbírky. Zásadní informací bylo, že právní věty („*právní zásady*“), které byly označeny hvězdičkou byly vytvořeny přímo rozhodujícím senátem. Ostatní byly vytvářeny redakcí sbírky.

Zajímavostí je, že v souborném vydání prvního ročníku z prosince 1920, již dr. Bohuslav konstatuje, že sbírka byla přijata dobře a není důvod nic zásadně měnit. Jen přestane odkazovat na starší rakousko-uherskou prejedikaturu ze sbírky Budwinského.¹⁷⁴

Osud sbírky sdílí stejný osud s koncem Nejvyššího správního soudu a je také podobně nejasný. Na Slovensku vznikl samostatný slovenský nejvyšší správní soud podle zákona 120/1940 sl.zák., tudíž paralelně existovaly do roku 1949 dva nejvyšší správní soudy, jeden v Praze, druhý v Bratislavě. Ale slovenský soud neformálně přiznával svrchovanost a jedinečnost pražského soudu a dokonce souhlasil s vydáváním své bratislavské judikatury v centrální pražské Bohuslavově sbírce.

„(1) Aby byla zabezpečena jednotnost rozhodování, buďtež právní názory přijaté v rozhodnutích senátů chovány v patrnosti tak, aby každý člen soudu, pomocný referent a člen sekretariátu mohl o nich vždy ihned nabýti vědomosti.

(2) Při každém usnášení senátu, jež se týká právní otázky, je povinen referent nebo koreferent bezprostředně po poradě formulovati se schválením senátu přijaté právní zásady a odevzdati je po podpisu předsedovu ihned zapisovateli, který vyznačí přesně věc a zařadí právní zásady ve sbírce právních zásad.“

¹⁷³ *Sbírka nálezů nejvyššího správního soudu ve věcech administrativních*, ročník I., (1919), sešit 1., předmluva z 19. 7. 1919

¹⁷⁴ *Sbírka nálezů nejvyššího správního soudu ve věcech administrativních*, ročník I., (1920), první svazek, předmluva, prosinec 1920

Soud byl přemístěn v roce 1949 do Bratislavy a jsou důkazy, že skutečně fungoval ještě v kalendářním roce 1951, měl podatelnu, kde přijímal podání a rozhodoval kauzy.¹⁷⁵ Pak už o jeho činnosti nejsou žádné důkazy a zanikl oficiálně k 31. 12. 1952.¹⁷⁶

Posledním ročníkem administrativní řady se stal ročník XXX.(1948), který byl vydán ještě v roce 1949 a tak byl označen stejným vročením jako předchozí ročník XXIX., který také zahrnoval rozhodnutí z roku 1948. Z posledního ročníku vyšly pravděpodobně jen tři sešity a to sešit č. 1 z 28. 9. 1949, sešit č. 2 z 29. 9. 1949 a sešit č. 3 z 31. 10. 1949. Posledním otištěným judikátem bylo č. 2084, což byl nález č. 1509/47-6 ze 11. června 1949, což odporuje označení ročníku sbírky, jež by měl zahrnovat pouze rozhodnutí z roku 1948. V tomto ročníku již nevyšel ani rejstřík.

První ročník sbírky v administrativní řadě byl ročník č. I (1918-19), který byl vydán až v roce 1920. V redakčním úvodu to bylo vysvětleno technickými problémy. Poslední judikát v původní řadě byl otištěn od publikačním číslem 14.470 v ročníku XX. (1938). Od ročníku XXI. (1939) bylo zahájeno nové číslování z důvodů technické chyby, která se vyskytla v ročníku 1937, kdy po judikátu s publikačním číslem 13099 další judikát nesl publikační číslo 14000 místo 13100. Bylo to vysvětleno v poznámce ještě k tomuto ročníku a pak znovu v ročníku 1939, kdy se vydavatel stručně zmínil, že z technických důvodů se začíná nově číslovat administrativní řada od počátku (tj. od čísla 1). Administrativní řada pro narůstající objem publikovaných judikátů rozrostla od ročníku IV. do ročníku XVII vydávala dva svazky za jeden ročník.¹⁷⁷

V administrativní řadě od prvního ročníku vycházela v sekci Dodatky zvláštní řada pojmenovaná *Zásadní usnesení nejvyššího správního soudu*. Byly to jen otištěné právní věty bez odůvodnění vytvořené ne z nálezů jako v samotné sbírce, ale z usnesení soudu a soud je uznal za tak důležité, že k nim nechal vytvořit právní věty a otiskl je v příloze. Měly vlastní systém publikačních čísel s římskými číslicemi.¹⁷⁸ Tato praxe trvala v každém ročníku až do předposledního ročníku v roce 1948. Obdobně byla vydávána zásadní usnesení i ve finanční řadě.

Později byly přidány v administrativní řadě Dodatky II., kde byly publikovány *Rozsudky a usnesení senátu pro řešení konfliktů kompetenčních*. Tyto judikáty měly také vlastní řadu publikačních čísel s římskými číslicemi. Na rozdíl od zásadních usnesení neměly právní věty

¹⁷⁵ Mazanec, M. Zánik bývalého Nejvyššího správního soudu ve světle dokumentů Státního ústředního archivu, In : Novotný, O. (ed.) Pocta Vladimíru Mikule k 65. narozeninám, Praha : ASPI Publishing, 2002, s. 162

¹⁷⁶ Ze zákona č. 65/1952 Sb. (§ 18), o prokuratuře a ústavního zákona č. 64/1952 Sb., o soudech a prokuratuře, který nepřímo derogoval § 137 Ústavy 9. května

¹⁷⁷ Např. ročník IV. se svazky IVa. a IVb.

¹⁷⁸ Např. publ. č. XCVI. , ročník IV. (1922), Dodatek I., usnesení z 25. 1. 1925, č. 1162

a naopak navíc obsahovaly části jako Výrok, Skutková podstata a Odůvodnění. Judikáty byly uvozeny místo ztučněné právní věty jen názvem, kde byla popsána věc a strany sporu a určeno, zda je kladný nebo záporný kompetenční konflikt.¹⁷⁹

V ročníku č. IV z roku 1922 také vyšel dokonce Dodatek III. pojmenovaný *Z nálezů ústavního soudu*, kdy byl poprvé vůbec publikován nálezný nového československého ústavního soudu. Pod vlastním publikačním číslem vyšel jediný nálezný.¹⁸⁰ Neměl právní větu, jen vytučněný nadpis, který vlastně shrnoval výrok. Zde se jednalo o opatření Stálého výboru Národního shromáždění podle § 54 ústavní listiny při inkorporaci Vitorazska a Valčicka.

První ročník finanční řady byl vrocen rokem 1919 a vyšel v roce 1920. Posledním ročníkem této řady byl pravděpodobně ročník XXVIII. (1947) vydaný v roce 1948, kdy jako poslední byl otištěn judikát s publikačním číslem 11.100. Ke sbírce byl téměř v každém ročníku připojen dodatek s vybranými usneseními nejvyššího správního soudu. Narozdíl od samotné sbírky, kde byly otištěny judikáty vycházející z nálezů spolu s texty odůvodnění, nebyly většinou připojeny k usnesením texty odůvodnění. Usnesení měla vlastní řadu publikačních pořadových čísel s římskými číslicemi.

V obou řadách vyšel rejstřík všech zatím vyšlých judikátů *Knihy judikátů nejvyššího správního soudu ve věcech administrativních*, (resp. Finančních). Byla vydána oficiálně z příkazu prezidia nejvyššího správního soudu a vyšly nejméně 4 svazky do roku 1939, které zahrnuly rozhodnutí vydaná mezi lety 1918 až 38. Svazek č. III (1929-33), vydaný v roce 1935 editoval Hugo Diwald, druhý prezident nejvyššího správního soudu a svazek č. IV. (1934-38) uspořádal Egon Zeis, jež byl později ve stejné funkci.

Obsahoval jen právní věty ze všech vydaných judikátů za dané období, které byly řazeno do jednotlivých kapitol podle rejstříkových hesel. Byly seřazené podle hesel do kapitol a dostaly vlastní nová publikační čísla, ale identifikovány a citovány byly podle původních publikačních čísel.

Stejný výběr vyšel i z finanční řady, kde také byly vydány 4 svazky sbírky, s posledním svazkem z let 1934-38, vydaným v roce 1940. Výběr uspořádal senátní rada Jan Janás.

Jednotlivé judikáty měly obdobnou formu v obou řadách. Vždy byla právní věta uvozena rejstříkovým heslem. Někdy bylo ještě specifikováno na jakou zemi jako součást republiky se výklad práva vztahuje, pokud vykládal zemské právo.¹⁸¹ Samotný text judikátu byl strukturován do částí, které vždy uvozovaly danou část textu. Pod hlavičkou se základními

¹⁷⁹ Např. publ. č. VI, ročník IV. (1922), Dodatek II., rozsudek z 25. 2. 1922, č. 79/21

¹⁸⁰ Publ. č. 1, ročník IV. (1922), Dodatek III., nálezný z 7. 11. 1922, č. 120/22

¹⁸¹ Např. „Administrativní řízení (Slovensko)“ v publ. čísle Boh. A 1364/1922, rozhodnutí z 17. 5. 1922, č. 6590, ročník IV. (1922)

identifikačními údaji o rozhodnutí začínala část „*Věc*“, kde byly stejně jako v originálních textech rozhodnutí uvedeny strany a předmět sporu. Pak následoval „*Výrok*“ a nakonec „*Důvody*“. Někdy byla ještě přidána sekce „*Prejudikatura*“. Rozhodnutí byla kromě prvních dvou ročníků v obou řadách anonymizována a to i právnické osoby.

2.2.1.2.2 Další prvorepublikové sbírky judikatury

Pravděpodobně jedinou oficiální sbírkou rozhodnutí, která byla za 1. republiky vydávána je *Sbírka rozhodnutí nejvyššího soudu ve věcech občanských*. Vycházela nákladem ministerstva spravedlnosti od roku 1921 nejméně do roku 1937 v 9 svazcích s publikačními čísly judikátů 1 až 1506 jako příloha *Věstníku ministerstva spravedlnosti*. Nebyla to klasická kontinuální periodická sbírka, která by vydávala sešity několikrát do roka jako např. sbírky Vážného či Bohuslava. Nevycházela tak každý rok. V každém svazku bylo přibližně přes 100 judikátů.

Její sesterská řada *Sbírka rozhodnutí nejvyššího soudu ve věcech trestních* vydala první svazek s vročením 1921. Vycházela nejméně vyšla do roku 1941, kdy byl vydán svazek č. 10, který byl zakončen judikátem pod pořadovým publikačním číslem 1202. Je evidentní, že oproti Vážného sbírce obsahovala jen zlomek rozhodnutí přijatých soudem.

Texty jednotlivých judikátů měly obvyklou podobu s krátkou ztučněnou právní větou na počátku. Právní věty byly stručné, v drtivé většině jednovětné. Samostatné právní věty byly někdy označeny římskými číslicemi, což nebyla obvyklá praxe u jiných prvorepublikových sbírek. Neobsahovaly příliš konkrétních údajů a citací. Měly obecnější formu, podobně jako u sbírek Vážného a Bohuslava nebo Roučka a Sedláčka. Výjimečně obsahovaly i nadpis. Často měly judikáty místo právní věty jen delší heslo.¹⁸² Rozhodnutí byla vždy anonymizována.

Sbírka také publikovala zobecnující materiály jako plenární usnesení nebo plenární rozhodnutí. První publikované plenární rozhodnutí, možná úplně první v nové republice, se hned v prvním svazku věnovalo výkladu ustanovení občanského zákoníku o uznání otcovství.¹⁸³ I v trestní řadě sbírky byly publikovány zobecnující materiály.¹⁸⁴

Mezi další významné vydávané periodické prvorepublikové sbírky je třeba řadit *Sbírku rozhodnutí vrchních a krajských soudů zemí České, Moravskoslezské i Slovenské a*

¹⁸² Jako např. „K otázce promlčení přečinu úpadku z nedbalosti“, rozhodnutí z 30. 10. 1926, sp. zn. Zm I 372/26, publ. č. 503, svazek IV., *Sbírka rozhodnutí nejvyššího soudu ve věcech trestních*

¹⁸³ Plenární rozhodnutí z 27. 10. 1920, čj. pres. 1019/20, publ. pod č. 38, *Sbírka rozhodnutí nejvyššího soudu ve věcech občanských*, svazek I.

¹⁸⁴ Např. plenární usnesení z 15. 12. 1925, čis. pres. 570/25, Svazek IV., *Sbírka rozhodnutí nejvyššího soudu ve věcech trestních*

Podkarpatskoruské ve věcech civilních, pořádaná universitními profesory Jaromírem Sedláčkem a Františkem Roučkem, autory komentáře k občanskému zákoníku a návrhu nové kodifikace občanského práva.

První ročník 1937-38 (publikovaný 1939) vydávaný Ústavem pro občanské právo při právnické fakultě Masarykovy univerzity v Brně ve vydavatelství Československý kompas v Praze. Ročník druhý 1939-40 (publikovaný 1940) už byl díky změněné politické a ústavní situaci přejmenován jen na *Sbírku rozhodnutí vrchních a krajských soudů zemí České a Moravskoslezské ve věcech civilních*. V redakční poznámce to bylo výslovně zmíněno s tím, že nebudou vydávána rozhodnutí soudů slovenských a podkarpatoruských, ale o to větší péče bude věnována judikatuře českomoravských soudů.¹⁸⁵ Také byla změněna periodicitu vydávání, když místo 10 sešitů bylo vydáváno 6 sešitů (každý druhý měsíc). Jako důvody změny byly uvedeny mimo jiné také změněná politická situace a snaha o nižší cenu. Tento druhý ročník byl zároveň posledním. Bližší důvody pro ukončení sbírky nejsou známy, ale dá se předpokládat, že za tím mohly stát důvody politické.

Na druhou stranu zavedenější sbírky jako Bohuslavova a Vážného byly vydávány i během období nacistické okupace. Je možné, že sbírka doplatila na svoji relativně velmi krátkou historii, ale také za tím mohly stát důvody ekonomické či soukromé. Nejpravděpodobnějším důvodem mohlo být uzavření vysokých škol, neboť sbírka byla vydávána pod hlavičkou Ústavu pro občanské právo na brněnské právnické fakultě profesory Roučkem a Sedláčkem. Sbírkou obsahovala na konci souhrnný seznam uveřejněných rozhodnutí podle data vydání a soudu a souhrnný seznam dotčených zákonných ustanovení.

Strukturování textu judikátu mělo normální parametry obvyklé pro naši tradici. Neměly název, jejich právní věty byly krátké a byly většinou jednovětné. Někdy bylo pouze heslo místo právní věty.¹⁸⁶ V hlavičce v závorce pod právní větou je kromě základních identifikačních údajů vždy i přehledně vyjmenován soud první instance a soud druhé instance. Po velmi krátkém shrnutí případu po skutkové stránce i právním vymezení problému následuje odůvodnění. Odůvodnění je také velmi krátké, většinou na stránku. Jsou anonymizovány i právnické osoby i místa, která by mohly identifikovat subjekty.

V éře první republiky se kromě výše zmíněných sbírek objevily i další sbírky rozhodnutí, které se věnovaly specializovanějším tématům v rámci judikatury. Výběrovou sbírkou byla *Sbírka zásadních rozhodnutí čs. nejvyššího vojenského soudu* vydávaná ministerstvem

¹⁸⁵ *Sbírka rozhodnutí vrchních a krajských soudů zemí České, Moravskoslezské i Slovenské a Podkarpatskoruské ve věcech civilních*, ročník II., tiráž

¹⁸⁶ *Sbírka rozhodnutí vrchních a krajských soudů zemí České, Moravskoslezské i Slovenské a Podkarpatskoruské ve věcech civilních*, publ. č. 141, ročník I., 1937-38

národní obrany, kdy vyšlo nejméně osm svazků od prvního ročníku v roce 1923 do roku 1938.

Její obdobou ve volebních věcech byla *Sbírka zásadních rozhodnutí a usnesení volebního soudu*, kterou z příkazu volebního soudu uspořádal dr. Karel Koschin. Její první ročník vyšel v roce 1920 a nejméně do roku 1934 vyšlo 5 svazků.

Na Slovensku vycházela oficiální *Úradná zbierka Najvyššieho súdu Československej republiky vo veciach občianskych pre Slovensko a Podkarpatsku Rus* od roku 1929. Navazovala na sborník nazvaný *Zásadné rozhodnutia bývalé uherské kráľovské kurie a Nejvyššieho súdu Československej republiky vo veciach občianskych z oboru práva súkromého platného na Slovensku a v Podkarpatskej Rusi*, který jednorázově shrnoval rozhodnutí z uherské části monarchie před rokem 1918 a pozdější do roku 1926.

Sborník *Zásadne rozhodnutie* vydali roku 1927 v nákladu Právnické jednoty na Slovensku jako uspořadatelé Vladimír Fajnor, prezident soudní tabule v Bratislavě, a Adolf Záturecký, senátní prezident nejvyššího soudu v Brně. Stal se nejúplnějším sborníkem uherské judikatury vydaným v slovenštině po vzniku republiky. Na více než 1200 stránkách obsahoval 589 uherských judikátů vydaných královskou kurií jako jedním z nejvyšších soudů v monarchistických Uhrách do roku 1918.

Mimo toho byla občas citována v odborné literatuře také další sbírka pod zkratkou R.J.P., což znamenalo *Rozhodnutie právnej jednotnosti bývalej uherskej kráľovskej kurie*.¹⁸⁷

Kromě výše zmíněných edic vycházelo v době první republiky mnoho dalších periodických i neperiodických sbírek rozhodnutí.¹⁸⁸ Už ale na konci 30. let 20. století, ještě před nástupem protektorátu, většina sbírek ukončila činnost. Ty sbírky, které to nečinily samy, stejně stihl stejný osud již v prvních letech protektorátu. Jedinými sbírkami, které přežily druhou světovou válku byly sbírky Tomsova nakladatelství a to sbírky Vážného a Bohuslava. Zmíněné legendární sbírky přeživaly ještě v krátkém období od konce války do komunistického převratu již ale jen ve skromnějším rozsahu.

¹⁸⁷ Rouček, F., Sedláček, J. Komentář k Československému obecnému občanskému zákoníku a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi, Praha : V. Linhart, 1935, reprint Praha : Codex Bohemia, 1998, s. 11

¹⁸⁸ Např. *Soubor legislativy - judikatury* (ed. Sedláček), *Sbírka rozhodnutí živnostenských soudů* (jako příloha Věstníku min. spravedlnosti), *Sbírka rozhodnutí ve věcech patentových* (ed. Špírk), *Sbírka rozhodnutí vrchního rozhodčího soudu hornického* (ed. Kolací), *Sbírka rozhodnutí správního soudního dvoru ve věcech hornických* (ed. Vitouš), *Přehled rozhodnutí ze všech oborů právních* (ed. Chytil a Grňa ve vyd. Barvič a Novotný), *Přehled rozhodnutí nejvyššího soudu ve věcech exekučních* (ed. Hobza), *Přehled judikatury ve věcech železničních a poštovních* (ed. Trnka a Tyl ve Spolku železničních právníků), *Přehled rozhodnutí nejvyššího soudu ve věcech exekučních*, *Sbírka rozhodnutí daní přímých* (ed. Holub), *Přehled rozhodnutí ze všech oborů právních*, *Sbírka zákonů a nařízení ve věcech náboženských*, *Sbírka živnostensko právních posudků Ústředny obch. a živn. Komor* (ed. Konárek). Judikatura byla ve formě pouze právních vět zahrnuta také ve *Sbírcě zákonů a nařízení ve věcech náboženských a církevních v republice Československé* od Františka Bednáře, vydaná v roce 1929 Husovou čs. evangelickou fakultou bohosloveckou.

2.2.1.3 Sbírký rozhodnutí mezi lety 1948-1989

Po převratu v roce 1948 komunistický režim prosazoval tvrdě reformu soudnictví již od samého počátku svého panování. Dal si za úkol zjednodušit soudní strukturu a zničit veškeré zbytky původní prvorepublikové soudní soustavy, ruku v ruce s totální personální obměnou justice. Zároveň přišla i revoluce ve vydávání judikatury na našem území.

Již nová Ústava 9. května z roku 1948 byla koncipována v duchu nastupujícího režimu, kdy mluvila o povinnosti soudců „...vykládat zákony v duchu ústavy a zásad lidově demokratického zřízení.“¹⁸⁹ Zároveň měli soudci rozhodovat nestranně, což si poněkud odporuje. Jasně se projevilo, že tlak na soudce ze strany totalitního režimu bude obrovský a nezbude žádné místo pro diskreci soudců, natož pro aplikaci právních zásad a pravidel vytvořených judikatorní činností v předchozí době.

Lidově demokratické režimy stavěly svou aplikaci na totálním příklonu k čistě pozitivně právnímu přístupu v aplikaci práva, i když v počátcích 50. let to bylo naopak. Místo aby dodrželi abstraktní pojem „zásady lidově demokratického zřízení“, aplikovaly spíše přirozeněprávní hledisko. Až když byl kompletně přebudován veškerý právní řád a všechny platné právní normy byly již přijaté za vlády socialismu, mohl se stát uchýlit naopak k těžce pozitivistickému stylu aplikace práva.

Ústava počítala v systému nejvyšších soudů, kromě nejvyššího soudu a nejvyššího vojenského soudu také stále s nejvyšším správním soudem, ale ten byl brzy zrušen.¹⁹⁰ Nově byl také zaveden institut soudců z lidu.¹⁹¹

Dalším hřebíčkem do rakve původního prvorepublikového systému soudnictví byl zákon o zlidovění soudnictví, který prováděl nově zavedený systém soudnictví z ústavy a rušil dosavadní systém soudnictví. Byly zrušeny zemské soudy, dále systém soudů obchodních, pracovních, pojišťovacích, rozhodčích soudů veřejnoprávního sociálního pojištění a hornické soudy.¹⁹²

Kromě celkové reorganizace celého systému soudnictví proběhla také totální obměna personální mezi soudcovským stavem a to velmi rychle a radikálně. Již 15. dubna 1948 byl přijat speciální zákon o překládání soudců do výslužby podle věku, který začal platit od 10. května 1948. Soudci měli odcházet nově do výslužby, pokud dovršili 60 let. Pokud sami soudci nepožádali o výslužbu, bylo o nich rozhodnuto nálezem kárného senátu.¹⁹³ Je

¹⁸⁹ § 143 ústavního zákona č. 150/1948 Sb.

¹⁹⁰ § 18 zákona č. 65/1952 Sb., o prokuratuře

¹⁹¹ § 140 ústavního zákona č. 150/1948 Sb.

¹⁹² § 141 zákona č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví

¹⁹³ § 3 zákona č. 96/1948 Sb., o překládání soudců do výslužby podle věku

mimořadně názorně vidět, jak se opakovaně v našich dějinách, používá hýbání s hranicí důchodového věku soudců v dobách, kdy se plánuje reorganizace celého soudnictví.

Totalitnímu státu také nemohl vyhovovat systém, kdy neexistovala oficiální sbírka judikatury nejvyšších soudů, která by byla vydávána nějakým centrálním úřadem exekutivní moci. Většina prvorepublikových sbírek zanikla již nejpозději v době protektorátu. Zbyly jen dvě polooficiální sbírky, které dominovaly publikaci judikatury od počátku samostatného státu (Vážný a Bohuslav). Tyto zbylé sbírky byly ale také postupně umrtveny. Vyklidily cestu k monopolnímu postavení úplně nové sbírky, jako jediné oficiální sbírky na trhu.

Stát po totální reorganizaci soudnictví, nejen po personální stránce, potřeboval úkolovat své nově dosazené lidově demokratické soudce z lidu, vyškolených narychlo v Právnické škole pracujících ministerstva spravedlnosti v jednoletém studiu. Aplikace starších právních předpisů spolu s dosavadní judikaturou tak byla rychle opuštěna. Do roku 1950 byly kompletně obměněny veškeré základní právní předpisy a nové soudnictví také potřebovalo novou judikaturu s novou jedinou oficiální sbírkou.

2.2.1.3 Sběrka soudních rozhodnutí a stanovisek

Sběrka soudních rozhodnutí a stanovisek začala vycházet v roce 1949 pod původním názvem *Sběrka rozhodnutí československých soudů* (od I. do XII. ročníku mezi lety 1949 až 60). Počalo ji vydávat ministerstvo spravedlnosti v propagačním a edičním oddělení, což jasně naznačovalo, že stát chce mít kontrolu a monopol nad vydáváním judikatury. Vycházelo deset čísel (sešitů) měsíčně, kromě letních prázdnin a rejstřík. Sběrku vedl Dr. Rudolf Holub, který sbírku řídil spolu s redakční komisí, ale jen první dva ročníky.

V redakčním úvodu v prvním čísle z 26. června 1949 redakční komise vysvětluje důvody vzniku této nové sbírky. Odvolává se na ústavní zmocnění z Ústavy 9. května a ze zákona o zlidovění soudnictví č. 319/1948 Sb. Mimořadně, ani v jednom z těchto zákonů se nehovořilo o vydávání sbírky nebo o sjednocování judikatury. Zmíněný zákon o zlidovění soudnictví byl označován za „*historický mezník*“, kterým je kompletně přebudován systém soudnictví.¹⁹⁴

Důvodem k jejímu vydávání byly zásadní politické změny, které nastaly po roce 1948. To přiznávali i nově ustanovení vůdci nové „socialistické justice“, když se v redakčním úvodu k prvnímu ročníku a sešitu v červnu 1949 odvolávali na ústavu a ústavní změny po přijetí

¹⁹⁴ *Sběrka rozhodnutí československých soudů*, 1949, ročník 1, číslo 1, redakční úvod, s. 1

nové ústavy (Ústava 9. května). Tyto „hluboké změny“ si prý žádaly i nové požadavky, pokud šlo o obsah a uspořádání sbírek rozhodnutí.

Nová sbírka měla sloužit v nové éře československého soudnictví „*správným výkladem právního řádu k upevnění lidově demokratické linie všeho soudního rozhodování, které musí v souladu s právním přesvědčením lidu... má přispět k zvýšení významu funkce soudů jako nástroje k zabezpečení státu a lidově demokratického zřízení... a k uskutečnění socialistického řádu. Budou v ní proto zejména uveřejňována rozhodnutí, které mohou být soudům vodítkem při plnění této **politické funkce***“¹⁹⁵ (zvýraznil L.K.), což hovoří samo o sobě, jak nový režim bral do úvahy zásadní princip nezávislosti soudní moci.

Až jako další druhotný důvod bylo uvedeno, že by sbírka měla přispívat ke zvýšení odbornosti a jednotnosti soudního rozhodování. Nová jednotná sbírka měla přispět ke sjednocení soudního rozhodování v českých krajích a na Slovensku. Dalším důvodem jejího vydávání byla příprava na zásadní rekonstrukci celého právního systému.¹⁹⁶

Také sbírka měla plnit funkci obrazu plnění úkolů justice, k níž řadila i advokáty i notáře, kteří prý měli pomáhat státním orgánům a soudům při provádění zákonů. I jejich práci měla sbírka výslovně usměrňovat, poněvadž jejich úkolem bylo upevňovat lidově demokratický řád. Odvolávala se i na novou Ústavu 9. května z roku 1948. Měla přispívat ke zvýšení politické i odborné úrovně judikatury a napomáhat soudům k dosažení cíle, jímž byl nový společenský řád.¹⁹⁷

V textu redakčního úvodu je také přímo zmíněno, že nová jednotná a jediná sbírka nahrazuje „*zastavené dosavadní sbírky, které nemohly zaručit splnění nových úkolů*“.¹⁹⁸ Úřady se tak přímo přiznaly k záměrnému zastavení vydávání tradičních polooficiálních sbírek. Dá se předpokládat, že měly na mysli především sbírky Vážného a Bohuslava, jako jediné, stále fungující sbírky.

Od roku 1951 do roku 1956 sbírku vydávaly místo ministerstva spravedlnosti Generální prokuratura a nejvyšší soud v redakci Právnického ústavu min.spravedlnosti, od roku 1957 již jen samotný nejvyšší soud, a tato praxe přetrvala dodnes. V letech 1970 až 1990 to byl nejvyšší federální soud a mezi ročníky 1989-92 nejvyšší federální soud spolu s nejvyššími republikovými soudy. Po roce 1993 automaticky přešlo vydávání na český nejvyšší soud. Od roku 1994 bylo svěřeno vydávání, prodej a distribuce soukromému nakladatelství.

¹⁹⁵ *Sbírka rozhodnutí československých soudů*, ročník I. (1949), redakční úvod, s. 3

¹⁹⁶ *Sbírka rozhodnutí československých soudů*, ročník I. (1949), redakční úvod, s. 2

¹⁹⁷ *Sbírka rozhodnutí československých soudů*, ročník I. (1949), redakční úvod, s. 4

¹⁹⁸ *Sbírka rozhodnutí československých soudů*, ročník I. (1949), redakční úvod, s. 2

Jméno sbírky se v průběhu doby mírně modifikovalo a to od ročníku 1961 do 1969 na *Sbírku rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR*, v roce 1970 se jméno změnilo na *Sbírka soudních rozhodnutí*, aby od roku 1971 již neslo nastálo zavedený titul *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*. Po roce 1971, kdy po vzniku federace existovaly tři nejvyšší soudy, federální a dva republikové, vydávání sbírky zůstalo při bývalém nejvyšším soudu, nyní nejvyšším federálním soudem. Předsedou redakční rady býval většinou místopředseda nejvyššího soudu nebo jiný pověřený předseda některého ze senátů, ale samotné redigování prováděl některý z členů redakční rady. Tento soudce byl opravdu tím pravým editorem celé sbírky.¹⁹⁹

Samotná forma judikátů je od počátku vydávání sbírky v podstatě zachována až dodnes. Nabízí spíše stručnější ztučně právní věty, které jsou doplněny výtahem z odůvodnění originálního rozhodnutí, bez výroku. V prvních desetiletích se dodržoval úzus, že právní věta byla většinou opravdu jen jedinou větou, i když někdy složenou. Málokdy byla rozdělena do více samostatně označených právních vět. Nebyla uvozena heslem, nadpisem nebo názvem. Jen výjimečně chyběla právní věta, pak byl judikát uvozen heslovitým názvem jako např. „*K pojmu „náležitého dozoru“ ve smyslu § 347 o.z.*“²⁰⁰ Odůvodnění bylo od počátku vydávání anonymizováno. Judikáty byly poměrně velmi stručné, měly v průměru dvě stránky textu. Samotný text judikátu měl stálou strukturu. Po právní větě následovala identifikace autora a druhu zpracovaného soudního rozhodnutí s datem jeho vydání. Pak navazovala velmi krátká nadační část, kde se popsaly stručně skutkové okolnosti a postup soudů v předchozích instancích. Nakonec přišla část „*Z odůvodnění*“, kde byla velmi zkrácená a vybraná relevantní část odůvodnění.

Sbírka byla v prvních dvou ročnících 1949 a 1950 číslována jednotnou číselnou řadou judikátů. Byla jen rozdělena a označena jako *Rozhodnutí ve věcech občanských* nebo *Rozhodnutí ve věcech trestních* vždy do sešitu zvlášť po skupinách. Od ročníku 1951 byla sbírka rozdělena i na dvě samostatně číslované řady v samostatných sešitech s vlastním stránkováním.²⁰¹ V průběhu 50. let byly skupiny judikátů, v rámci civilní řady, uspořádány do speciálních podkapitol *Rozhodnutí ve věcech národního pojištění* a *Rozhodnutí ve věcech rodinného práva*.

První publikovaným judikátem, v sekci rozhodnutí ve věcech trestních pod č. 1 (publ. číslo R 1/49 Sb.s.r.), bylo rozhodnutí Nejvyššího soudu z 9. 2. 1949, Zm 4/49 ve slovenštině. Že se začínalo trestním rozhodnutím bylo asi signifikantní pro nastávající dobu s velkým

¹⁹⁹ Nejdélší období si odsloužil JUDr. M. Pokorný od roku 1971 do roku 1996, v letech 1971-87 spolu s JUDr. B. Repikem, kdy druhý jmenovaný byl nahrazen JUDr. K. Haschem.

²⁰⁰ Publ. pod č. Rc 31/1954 Sb.s.r., ročník 1954, s. 62

²⁰¹ *Sbírka rozhodnutí československých soudů*, ročník III. (1951), číslo 1-2 (občan.) a číslo 1-2 (trest.), s. 1

důrazem na represi trestního práva, když se v redakčním úvodu mluvilo o „...*nekompromisním stanovisku k činům nepřátel republiky a lidově demokratického zřízení, k zahraniční i vnitřní reakci.*“²⁰²

Nová monopolní oficiální sbírka v situaci, kdy nebylo povoleno vydávání jiných sbírek judikatury, mohla opublikovat jen velmi malý zlomek ze všech soudních rozhodnutí. Samozřejmě hlavním důvodem pro její vydávání bylo vykonávat kompletní a absolutní kontrolu nad publikací soudních rozhodnutí. Bylo tedy vždy otištěno jen minimální množství judikátů, pečlivě vybraných editory, kteří byli vedeni přímo ústředními státními orgány jako ministerstvem spravedlnosti a generální prokuraturou. Později alespoň částečně přešla editorská pravomoc na nejvyšší soud. Takto státní moc převzala vlastně roli právnické veřejnosti a česká právní kultura se rozešla s klasickou západní kulturou.

Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek uvádí ve své tiráži, že je jediným pramenem, který výlučně obsahuje judikaturu vycházející z kolektivní procedury upravené předpisem, jenž se opírá o zákonné zmocnění (což už není úplně přesný údaj, neboť sbírky Ústavního soudu i Nejvyššího správního soudu mají také oporu pro svou publikaci přímo v zákonech). Výběr rozhodnutí provádějí a o zařazení do sbírky rozhodují kolegia nejvyššího soudu.

Před projednáním jednotlivých vybraných rozhodnutí jsou tyto judikáty zasílány na připomínková místa a těmi jsou Nejvyšší správní soud, Vrchní soud v Praze, Vrchní soud v Olomouci, Ministerstvo spravedlnosti ČR, Ministerstvo vnitra ČR, Česká advokátní komora, Právnická fakulta UK Praha, Právnická fakulta MU Brno, Právnická fakulta Palackého univerzity Olomouc, Právnická fakulta ZČU Plzeň, Ústav státu a práva, Krajský soud v Ústí nad Labem, Krajský soud v Hradci Králové, Krajský soud v Plzni, Krajský soud v Brně, Krajský soud v Ostravě, Krajský soud v Českých Budějovicích, Krajský soud v Praze, Městský soud v Praze, Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Nejvyšší státní zastupitelství. Překvapivě chybí vrchní státní zastupitelství.

Po zapracování jednotlivých připomínek jsou projednána rozhodnutí v kolegiích nejvyššího soudu, kde se rozhoduje o konečném znění právních vět a zařazení judikátů do sbírky. Judikáty podle vyjádření nejvyššího soudu, „*nepředstavují názor jednotlivce ani nevycházejí z volného uvážení nakladatelství, nýbrž jsou výsledkem kolektivního projednání a kolektivního názoru o vhodnosti zveřejnění řešení nového nebo dosud neřešeného problému*“.²⁰³

²⁰² *Sbírka rozhodnutí československých soudů*, ročník I. (1949), redakční úvod, s. 3

²⁰³ *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek 2009*, tiráž

Otázkou je, na kolik se názor připomínkových míst respektuje v kolegiích Nejvyššího soudu, které mají na starosti tvorbu a publikaci judikatury, a redakční radou.

Nejlepším zdrojem informací je případný úvod v prvním ročníku sbírek, kdy by měli autoři osvětlit jak, proč a kdy začínají publikovat danou sbírku. Bohužel, ne vždy jsou takové informace dostupné, což obzvláště u starších sbírek zásadně snižuje šanci obstarat relevantní informace, které by se daly zpracovat pro právní vědu. Odborná právnícká literatura většinou úplně mlčí o těchto sbírkách, nanejvýše konstatuje jejich existenci.

2.2.1.3.2 Sborníky Nejvyššího soudu a republikové sbírky

Jako speciální, jednorázově vydané sbírky, které obsahovaly tzv. zobecňující materiály byly vydány čtyři *Sborníky Nejvyššího soudu ČSSR* mezi lety 1974 až 1986. Věnovaly se výkladovým tématům nebo sporným výkladovým otázkám. Značná část těchto zobecňovacích a výkladových závěrů byla uveřejňována ve Sbírce soudních rozhodnutí.

K rozborům a zhodnocením praxe soudů, které se dotýkaly především výkladů konkrétních právních pojmů v praxi, či konkrétních zákonných ustanovení byla ve sbornících připojena „*Usnesení pléna*“, jež neměla pořadová publikační římská čísla jako Rozbory a zhodnocení. Tato usnesení se ještě podrobněji věnovala danému tématu a naopak zhodnocovala starší, dříve vydané rozbory či zprávy. Rozbory a zhodnocení byly také přijímány usnesením prezidia nebo pléna nejvyššího soudu.

První Sborník č. I. byl vydaný v roce 1974 a nesl název *Nejvyšší soud o občanském soudním řízení a o řízení před státním notářstvím*, s podtitulem *Sborník směrnic, usnesení, rozborů a zhodnocení soudní praxe pléna a presidia Nejvyššího soudu 1965-67*. Druhý Sborník č. II byl vydán také v roce 1974 pod názvem *Nejvyšší soud o trestním řízení soudním*, s podtitulem *Sborník směrnic, stanovisek a zhodnocení soudní praxe pléna a presidia Nejvyššího soudu 1962-68*. Třetí sborník (Sborník NS č. III) pak následoval v roce 1980, kdy pokrýval další oblasti práva *Nejvyšší soud o občanském soudním řízení v některých věcech pracovníchprávních, občanskoprávních a rodinněprávních*. Jako poslední vyšel v roce 1986 Sborník NS č. IV *Nejvyšší soud ČSSR, Nejvyšší soud ČSR a Nejvyšší soud SSR o občanském soudním řízení a o řízení před státním notářstvím*, s podtitulem *Sborník stanovisek, zpráv o rozhodování soudů a soudních rozhodnutí NS ČSSR, NS ČSR, NS SSR 1970-83*.

Z hlediska soudního mohly být sborníky prezentovány jako snaha o výkladové sjednocení rozhodovací praxe s teoretickým přesahem, ale také ve světle atmosféry doby vydání mohly sloužit jako také politicky ovlivněné příručky pro soudce.

Jejich složení bylo povětšinou stejné, celý sborník byl poskládán ze zobecňujících materiálů, přibližně jich bylo 10-15 na svazek. Uvozovány byly texty usnesení pléna k určitému tématu, pak byly seřazeny klasické zobecňující materiály na již konkrétnější téma nazývané Rozbor, Zhodnocení, Zprávy za dané období a oblast práva, které bylo zpracováno v daném sborníku. Na konci bývaly znovu usnesení pléna ke konkrétnímu rozboru a zhodnocení. Jako příklad lze uvést z prvního sborníku uvozující „*Usnesení pléna Nejvyššího soudu CSSR z 23. 11. 1973, Pls 2/7, k dalšímu uplatňování směrnic a usnesení pléna bývalého Nejvyššího soudu, vydaných k výkladu některých ustanovení...*“ nebo „*Rozbor a zhodnocení úrovně občanského soudního řízení u soudů prvního stupně ve vybraných druzích soudní agendy, projednané a schválené usnesením pléna Nejvyššího soudu z 30. 5. 1966, Pls 5/66.*“²⁰⁴

Každý materiál měl nejméně několik desítek stran, texty byly velmi obecné, nepřipomínaly klasické judikáty, spíše to byly politicko-výchovné agitační materiály. Jen na konci Sborníku IV. byl vybraný soubor judikátů k daným tématům.

Značná část těchto výkladových a zobecňujících materiálů byla vydána ve Sbírce soudních rozhodnutí.²⁰⁵ Sborníky měly tedy i funkci dokumentační.

Nakonec z oficiálních sbírek rozhodnutí můžeme uvést sbírky rozhodnutí, které začaly vydávat po svém vzniku nové republikové soudy. Po vzniku federace ústavním zákonem č. 143/1968 Sb., o československé federaci, podle jeho čl. 9 nespadlo soudnictví do výlučné působnosti federace ani do společné působnosti federace a republik. V návaznosti na zákon o federaci vznikl nový systém soudnictví a samostatný systém soudnictví v každé z republik. Reforma byla provedena novelou zákona o organizaci soudnictví. Každá z republik dostala nové nejvyšší soudy republik od počátku roku 1970.²⁰⁶

Tudíž spolu s bývalým soudem transformovaným po vzniku nejvyššího federálního soudu zde byly tři nejvyšší soudy a každý z nich vydával vlastní sbírku. Federální nejvyšší soud si podržel vydávání Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek a nové republikové smlouvy si vytvořily nové vlastní sbírky.

V České socialistické republice to byl *Bulletin Nejvyššího soudu ČSR* a ve Slovenské socialistické republice to byl *Výber rozhodnutí a stanovísk Najvyššieho súdu SSR*. Tyto sbírky byly vydávány pro vnitřní potřebu soudů jednotlivých republik, vycházely po ročních v jednotlivých sešitech a jejich publikace skončila ke konci roku 1992.

²⁰⁴ Sborník NS č. I, 1974, s. 5 a s. 15

²⁰⁵ Sborník NS č. IV, 1986, úvod, s. 7

²⁰⁶ Zákon č. 156/1969 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 36/1964 Sb., o organizaci soudů a volbách soudců

Bulletin Nejvyššího soudu ČSR byl rozdělen na dvě části a to občanskoprávní a trestněprávní. Oproti tomu *Výber rozhodnutí a stanovisk Najvyššieho súdu SSR* nebyl rozdělen na dvě řady. Obsahovaly judikáty vytvořené z rozhodnutí nejvyššího soudu a také zobecňující materiály jako usnesení pléna²⁰⁷, zprávy²⁰⁸ nebo stanoviska.²⁰⁹ Stanoviska měla, narozdíl od zpráv a usnesení pléna, vytvořené právní věty. Zobecňující materiály byly vydávány zvláště republikovým nejvyšším soudem. Dosti často byly vytvářeny judikáty z usnesení nejvyšších soudů narozdíl od Sbírek soudních rozhodnutí, kde tato praxe není vůbec obvyklá.²¹⁰

Struktura a tvar judikátů dodržovaly v průběhu stejnou formu. Právní věta byla podtržena pro zvýraznění, neboť texty sešitů byly pouze psány na stroji a nebyly tištěny. Tato praxe se dodržovala celou dobu vydávání obou sbírek.

Za zkrácenou hlavičkou s hlavními údaji o rozhodnutí byla krátká narační část se souhrnem skutkových okolností a výsledcích předchozích řízení na nižších stupních. V pozdější době tato narační část byla vynechávána. Část zvaná „z odůvodnění“ podávala stručný souhrn argumentace a hodnocení. Rozhodnutí byla anonymizována.

V praxi nebyly ani dříve hodnota a význam této republikové judikatury nějak značná. Vyskytuje se minimum citací judikátů z těchto sbírek v textech soudních rozhodnutí nebo odborných pojednáních.

Jestliže shrneme období socialistické justice mezi lety 1948-89, dojdeme k jasnému závěru, že nový totalitní režim se uchýlil k totální diskontinuitě nejen v právním řádu, ale i při publikaci soudních rozhodnutí. Kompletně bylo zastaveno exekutivním pokynem vydávání původních prvorepublikových sbírek judikatury, tedy těch, které ještě přežily protektorát. Nezbyla žádná z tradičních sbírek judikatury, které vznikly po roce 1918.

Později byly v době normalizace navíc zavedeny sborníky nejvyššího soudu, které shrnovaly zobecňující výkladové materiály, jež měly přispívat ještě většímu vlivu exekutivní složky státu na justici a totální kontrole nad rozhodovací činností soudů.

Zároveň také radikálně omezil vydávání dalších právnických periodik jako odborných právnických časopisů. Z nich zbyl vlastně jen jeden v českých zemích a druhý pro Slovensko.

Režim zavedl jedinou monopolní oficiální sbírku judikatury a v právnických časopisech se nechávalo publikovat jen minimum z rozhodovací činností soudů a to jen vybrané vzorové

²⁰⁷ Např. uznesenie pléna Najvyššieho súdu SSR, sp. zn. Pls 2/88, Výber NS SSR, ročník 1989, sešit 1

²⁰⁸ Např. správa a zhodnotenie, publ. pod č. 1, ročník 1989, Výber NS SSR, sešit 1

²⁰⁹ Např. stanovisko občanskoprávního kolegia NS ČSR, sp. zn. Cpj 66/82, Bulletin NS ČSR, publ. pod č. 20 v ročníku 1982, sešit 3

²¹⁰ Např. uznesenie Najvyššieho súdu SSR z 25. 1. 1991, sp. zn. 1 To 94/90, Výber NS SSR, publ. pod č. 2, ročník 1992, sešit 1

případy socialistické justice a ještě k tomu ve velmi upravené a zkrácené formě. Tento trend minimální nebo spíše skoro žádné publikace judikatury v časopisech vydržel až do roku 1989.

2.2.1.4 Sbírký rozhodnutí po roce 1989

Jestliže mezi lety 1948 – 89 vycházely pouze státem kontrolované sbírky periodické i neperiodické, tak sbírky judikatury po roce 1989 nastal velký boom v oblasti publikace judikatury a to jak ve sbírkách rozhodnutí, tak i odborných právnických časopisech. Vyrojilo se velké množství soukromých sbírek různých vydavatelství. Pokoušely se o počátek nového pravidelného periodického otiskování vybraných soudních rozhodnutí z různých právních odvětví, od místních i mezinárodních soudů i z rozličných států. Vznikaly a také brzy zanikaly různé pravidelné či nepravidelné sbírky judikatury, ať již jako přílohy časopisů nebo v samostatné edicích.

Sbírký judikatury v této etapě můžeme také rozdělit do dvou základních skupin a to na sbírky oficiální a neoficiální.

Kromě stále přetrvávající jediné oficiální sbírky (*Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*), se začaly vydávat další nejdříve polooficiální, posléze oficiální sbírky vrcholných soudů. Z oficiálních sbírek vydávaných na základě zákonného zmocnění nově vznikla sbírka rozhodnutí ústavního soudu a později i sbírka rozhodnutí nejvyššího správního soudu.

Druhou skupinu sbírek neoficiálních tvoří zbytek vydávaných sbírek judikatury, to jest ostatní sbírky vybraných rozhodnutí z různých zdrojů vydávané na náklad rozličných soukromých nakladatelství.

2.2.1.4.1 Sbírký nálezů a usnesení Ústavního soudu

Sbírký nálezů a usnesení Ústavního soudu, je vydávána na základě zákonného zmocnění. Na rozdíl od bývalé federální sbírky je toto zmocnění obsaženo přímo v samostatném zákoně o ústavním soudě.²¹¹

Sbírký nálezů poprvé vyšla v roce 1994, kdy 1. svazek zahrnoval roky 1993 a 1994, tedy první dva roky existence nového samostatného českého ústavního soudu. V roce 1993 byly vyhlášeny jen dva nálezy a tak nebyl vydán samostatný první ročník 1993, ale vyšel připojen až ke druhému ročníku 1994.²¹² Prvním publikovaným judikátem byl nález ze dne 21. 12. 1993, čj. Pl. ÚS 19/93, vyhlášen pod č. 14/1994 Sb. Pravděpodobně byl záměrně vybrán jako

²¹¹ § 59 zákona č. 182/1993 Sb., o ústavním soudě

²¹² *Sbírký nálezů a usnesení Ústavního soudu*, 1. ročník, 1993-94, předmluva, s. V

první opublikovaný judikát, neboť symbolicky řešil návrh na zrušení zákona o protiprávnosti komunistického režimu.

V předmluvě z července 1994 místopředseda soudu Miloš Holeček shrnul základní ústavní a zákonná zmocnění ústavního soudu a náplň jeho práce a také jeho pravomoci. Konstatoval začátek faktického fungování činnosti soudu složením slibu dvanáctého soudce dne 15. 7. 1993 a vyjmenoval všechny soudce.²¹³

Důležitým bodem je informace o záměru publikovat odlišná stanoviska soudce k rozhodnutí nebo jeho odůvodnění, na které má soudce právo podle § 14 a § 22 zákona o ústavním soudu.²¹⁴

Sbírka musí povinně publikovat všechny přijaté nálezy v chronologickém pořadí. Může zahrnovat i usnesení, o nichž rozhodne plénum, že jsou tak závažná, aby byla otištěna.²¹⁵ Vydávání sbírky vede předseda soudu, ale může pověřit některého místopředsedu. Nálezy a usnesení se publikují a uspořádávají podle data dne jejich přijetí a takto chronologicky jsou jim přidělena pořadová čísla v rámci kalendářního ročníku sbírky. Z každého nálezu se uveřejňují výrok a taková část odůvodnění, z které je zřejmé, jaký je právní názor soud a jaké důvody k němu vedly.

Sbírka vychází v několika svazcích za jeden ročník (většinou 2 – 3 svazky), podle počtu rozhodnutí. Dělí se na dvě řady, kdy se zvlášť publikačními čísly označuje řada nálezů a řada usnesení.²¹⁶ Vycházejí zde i stanoviska pléna.

Judikáty samotné mají formu s nadpisem (názvem) judikátu, který je většinou heslovitý a málokdy obsahuje skutkové informace. Někdy jsou názvy složené z více samostatných názvů, hesel, ale není pravidlo, že by se každý samostatný název na nové řádce vztahoval k jedné samostatně očíslované právní větě, jako to je v jiných sbírkách.²¹⁷

Právní věty jsou až extrémně komplikované a dlouhé, složené z mnoha složených právních vět a i když nejsou rozděleny do samostatných právních vět, tak mohou zabrat až několik stránek.²¹⁸ Judikáty obsahují kromě právních vět i výrok a kompletní odůvodnění, které je jen mírně editováno oproti originálu.

²¹³ Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu, 1. ročník, 1993-94, předmluva, s. VI

²¹⁴ Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu, 1. ročník, 1993-94, předmluva, s. VII

²¹⁵ § 59 zákona o ÚS

²¹⁶ V průměru se publikuje několikrát více nálezů než usnesení – např. ročník 1993-94 (63 nálezů/23 usnesení), ročník 1999 (185/76), ročník 2002 (159/43) a ročník 2009 (152/13).

²¹⁷ Např. náleží Pl. ÚS 19/93, publ. č. 1/1993, ročník 1993-94, svazek 1, s. 1 „K otázce legality a legitimacy. Charakteristika a smysl trestněprávního institutu promlčení“

²¹⁸ Např. náleží sp. zn. I. ÚS 182/05 ze dne 6. 4. 2006 (N 79/41 SbNU 39), s. 39, který má právní větu na čtyři a půl strany.

Co se týká anonymizace, stále se dodržuje praxe, že se anonymizují nejen fyzické osoby, ale i právnické osoby. Přístupy k anonymizaci právnických osob jsou různé, některé jsou anonymizovány některé, záleží na konkrétním případě.²¹⁹

Současná česká sbírka navazuje na *Sbírku nálezů a usnesení*, kterou jednorázově vydal Ústavní soud ČSFR. Samotný ústavní zákon č. 91/1991 Sb., o Ústavním soudu České a Slovenské Federativní Republiky, neobsahoval zákonné zmocnění k jejímu vydávání, ale to bylo obsaženo v prováděcím zákoně k tomuto ústavnímu zákonu, č. 491/1991 Sb., o organizaci Ústavního soudu ČSFR a o řízení před ním.²²⁰

Federální sbírka vyšla poprvé a naposledy a to 30.12.1992 v Brně a to v jediném svazku a v počtu 150 výtisků a celkově opublikovala 16 rozhodnutí, neboť soud začal svou činnost prakticky počátkem března 1992 a ukončil ji ke konci roku 1992. I z důvodů časového tlaku nebyla sbírka podrobena jazykové korektuře, jak uvedl ve své předmluvě z 23. 12. 1992 místopředseda soudu Vlastimil Ševčík. Federální soud se hlásil k nástupnictví po Ústavním soudu ČSR z 1. republiky.

Bývalá federální sbírka a její forma publikace byla podrobněji popsána v organizačním a jednacím řádu ÚS ČSFR²²¹, kdy se určuje, že sbírka má vycházet vždy po skončení kalendářního roku a kromě povinných publikací se mohla publikovat i usnesení, jestliže se na tom usneslo plénum. Pokud to bylo potřeba, mohla být sbírka vydávána i během roku. Vydávání sbírky řídil místopředseda soudu jako předseda redakční rady.

Zveřejňované nálezy a usnesení se měly uspořádat v chronologickém pořadí podle dne jejich přijetí soudem a dostávaly tak pořadová čísla v jednotlivém ročníku. Z rozhodnutí se měl publikovat jeho výrok a podstatná část odůvodnění. Z vybrané části odůvodnění muselo být zřejmé, jaký právní názor ústavní soud zaujal a jaké důvody ho k tomu vedly. Výslovně byla stanovena povinnost anonymizace o údajích účastníků, pokud jsou fyzickými osobami. Větší podrobnosti o vydávání a rozšiřování sbírky měl určit Organizační řád Kanceláře Ústavního soudu.

Samotné judikáty ve federální sbírce, na rozdíl od současné sbírky, neměly uvozující heslovité názvy. Obsahovaly také výrok a výtah z odůvodnění a netrpěly tolik praxí přehnaně hypertrofovaných právních vět. Text judikátu mohl být v češtině i slovenštině. Prvním

²¹⁹ Více k vydávání sbírky rozhodnutí Ústavního soudu v části 3.2 této práce.

²²⁰ V jeho § 30 odst. 6 je zmíněna povinnost vydávat alespoň jednou ročně pro veřejnou potřebu soubor svých nálezů a usnesení o výkladu podle čl. 5 výše zmíněného ústavního zákona. Byla to tak první sbírka na našem území, která je vydávána na základě zákonného zmocnění.

²²¹ Opatření č. OP21/92 pléna ÚS ČSFR z 26.3.1992, § 40

publikovaným rozhodnutím byl náleží pléna ze dne 15. 4. 1992, sp. zn. Pl. ÚS 2/92 týkající se příhodně federální normotvorby.²²²

2.2.1.4.2 Sbíрка rozhodnutí Nejvyššího správního soudu

Poslední třetí oficiální sbírka (nebo spíše „zákonná“) judikatury v naší současné právní praxi je vydávána dalším z našich vrcholných soudů – Nejvyšším správním soudem.

Sbíрка rozhodnutí Nejvyššího správního soudu vydávaná od roku 2003 je oficiální sbírka Nejvyššího správního soudu, ale v tisku a distribuci soukromého nakladatele. Je vydávána na základě zákonného zmocnění § 22 zákona č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního a podle postupu, který je podrobně upraven v § 75 a následujících Jednacího řádu NSS. Zákonné zmocnění v § 22 jen stručně stanoví, že Nejvyšší správní soud má za úkol vydávat Sbíрку rozhodnutí, kde se uveřejňují „vybraná“ rozhodnutí soudu i případně krajských soudů ve správním soudnictví. Dále se mají uveřejňovat stanoviska a zásadní usnesení NSS. Judikatura se výslovně hlásí k tradici prvorepublikové sbírky Bohuslavovy, což je i vidět názorně na formě a struktuře judikátů.

Rozhodnutí publikovaná v jednotlivých číslech jsou většinou stará několik měsíců. Některé judikáty jsou však publikovány s odstupem více měsíců nebo i let v závislosti na omezené kapacitě tištěné sbírky. Sbíрка rozhodnutí Nejvyššího správního soudu si zachovává i jistou reprezentativnost, neboť mezi 2080 rozhodnutími publikovanými za bezmála sedm let její existence asi jedna pětina připadá na rozhodnutí krajských soudů. Sbíрка rozhodnutí publikuje jen zlomek vydaných rozhodnutí (pro srovnání, krajské soudy ročně ve správním soudnictví rozhodnou více než 11 tisíc věcí, Nejvyšší správní soud více než 3600 věcí)²²³.

Z celkového počtu téměř 15 tisíc rozhodnutí správních soudů vydaných v roce 2009 bylo ve Sbírice rozhodnutí publikováno 174 rozhodnutí (z toho 143 rozhodnutí NSS, 25 rozhodnutí krajských soudů a 6 rozhodnutí ostatních). To představuje pouhé 1% všech rozhodnutí vydaných v daném roce.

²²² Sbíрка nálezů a usnesení Ústavního soudu, ročník 1992, číslo 1, s. 1

²²³ Krajské soudy rozhodly v roce 2009 v rejstřících Ca, Cad a Az celkem 11 128 věcí, srov. Statistická ročenka dostupná na www.justice.cz. Nejvyšší správní soud rozhodl v témže roce 3631 věcí, srov. statistiku na www.nssoud.cz.

2.2.1.4.3 Další neoficiální současné sbírky judikatury

Z druhé skupiny tzv. neoficiálních sbírek rozhodnutí vydávaných různými nakladatelstvími můžeme zmínit ty nejznámější jako např. *Soubor Rozhodnutí Nejvyššího soudu* z nakladatelství C.H.Beck.

Začal být vydáván od ročníku 2001. Vymezoval se výslovně vůči již zavedeným soukromým sbírkám rozhodnutí. Soubor rozhodnutí má nabízet více, než ostatní, a to většinu veškeré judikatury Nejvyššího soudu. Soubor si kladl za cíl publikovat všechna rozhodnutí Nejvyššího soudu z oblasti civilní, obchodní i trestní. Zdrojem byla databáze na stránkách soudu (www.nsoud.cz). Rozhodnutí jsou krácena záměrně o části, které nemají vztah k právní větě. Úplné anonymizování znění lze nalézt na internetové stránce soudu.

Pokud se prý bere za výběrové kritérium „*správnost*“ rozhodnutí, jsou pak publikována ta rozhodnutí, která považuje za správná vydavatel, respektive ten, kdo o publikaci rozhoduje.²²⁴ Potom tak mnoho zajímavých, ale standardních rozhodnutí zůstane nepovšimnuto. A v této množině „obyčejných“ rozhodnutí chce Soubor spatřovat svou přidanou hodnotu a odlišnost oproti ostatním sbírkám. I když jsou výslovně zmiňovány jako přímá konkurence jen soukromé sbírky, logicky se tímto ale vymezuje vůči sbírce oficiální. Autoři se pravděpodobně pokoušejí publikovat všechna rozhodnutí, která neprojdou velmi selektivním výběrem při tvorbě Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek.

Tento výběr je navíc značně subjektivní. Cílem těch druhých „výběrových“ sbírek je prý „*snaha o usměrňování právní praxe a ne komplexní přehled vydaných rozhodnutí*“. Úkolem Souboru rozhodnutí NS je seznamovat co s různými pohledy jednotlivých senátů NS na podobné právní otázky. Jsou vynechána ta rozhodnutí, která jsou „*zcela bez významu pro právní praxi*“²²⁵, jež řeší jen skutkové otázky a nelze u nich vytvořit zobecněné pravidlo ve formě právní věty. Ale nejsou vynechána rozhodnutí, která řeší věc stejným způsobem jako již jiná publikovaná rozhodnutí. Tento záměr znovu ukazuje fakt, že v našich podmínkách se nepublikují jen precedenční rozhodnutí („*leading cases*“), která vykládají určitý právní problém poprvé nebo novým způsobem, ale i rozhodnutí vykládající otázku identickým způsobem.

Sbírka byla rozdělena na dvě řady – civilní a trestní, každou se samostatným číslováním. Civilní řada byla již zastavena před několika lety a trestní řada nedávno přešla na vydávání jen v elektronické formě. Samotné judikáty mají formu s právní větou, kdy ke každé samostatné právní větě jsou přiřazena související právní ustanovení rovnou s hesly. Právní

²²⁴ *Soubor Rozhodnutí Nejvyššího soudu*, Praha : C.H.Beck, číslo 1, 2001, redakční úvod, s. 7

²²⁵ *Ibid.*, s. 6

věty jsou ale značně složité a dlouhé. Skládají se z několika samostatných vět, jsou dosti nepřehledné a často judikát má několik samostatně očíslovaných právních vět k úplně jiným otázkám, které jsou tvořeny z dalších několika právních souvětí. Úsek „z odůvodnění“ je značně zkrácen oproti originálnímu odůvodnění a většinou se vejde na dvě strany textu. Judikáty jsou vždy uvozeny poměrně výstižnými delšími názvy i s naznačením skutkového stavu.²²⁶

Soudní judikatura ve věcech civilních, obchodních a trestních uveřejnila svůj první ročník v roce 1997. Nakladatelství Codex Bohemia ji označovalo od prvního čísla jako časopis zaměřený na rozhodovací praxi, ale můžeme toto periodikum označit i slovem sbírka, neboť i když nemá slova „sbírka“ v názvu, fakticky tak funguje tím, že pravidelně přináší výběr ze soudních rozhodnutí rozdělený do stále struktury a judikáty ve stejné struktuře.²²⁷ Od prvního čísla byla struktura rozdělena podle tří hlavních právních oborů (občanské, obchodní a pracovní) s přílohou, kde byly uveřejňovány judikáty z oboru správního práva na vybrané téma. Nejdříve byla otisknuta rozhodnutí, jež ještě nebyla publikována, od dalších čísel byly v příloze obsaženy judikáty, jež už byly vydány v jiných sbírkách. Tato praxe trvala jen první ročník. Jen v ročníku 2000 byla zařazena do obsahu oblast práva trestního, která ale výslovně podle vydavatele nebyla vybrána k publikaci redakční radou. Jednotlivá rozhodnutí jsou vybírána redakční radou, ve které jsou soudci Nejvyššího soudu a jimi jsou také vytvářeny právní věty, názvy (hesla) judikátů a související zákonná ustanovení.

Další sbírka od stejného vydavatele *Soudní judikatura ve věcech správních* navazovala na *Sbírku rozhodnutí ve věcech správních* vydávanou jako vyjímatelnou přílohu časopisu *Správní právo*, kde se publikovala od roku 1993 (č. 3/1993) do roku 1997 (č. 6/1997). Od čísla 4/1994 byla tato „červená sbírka“ přejmenována na *Výběr soudních rozhodnutí ve věcech správních*. Později byla souhrnně znovu sebrána a knižně publikována ve zvláštním sborníku *Soudní judikatura ve věcech správních 1993-97*. Poslední judikát v této sbírce vyšel pod pořadovým číslem 173 a na něj pak kontinuálně navázalo číslování pořadovými čísly v nové sbírce od ročníku 1998. Posledním otištěným rozhodnutím bylo číslo 1068 v ročníku 2002, kdy bylo periodikum ukončeno.

Ze sbírek, které otiskují judikáty zahraničních, či mezinárodních soudů je možno jmenovat dvě edice od nakladatelství Wolters Kluwer ČR. První je *Judikatura Evropského soudního dvora*, dvouměsíčník vycházející od roku 2003, kde judikáty nemají přiřazeny

²²⁶ Např. judikát pod publ. číslem C 16 „K nároku na bytovou náhradu rozvedeného manžela užívajícího po rozvodu manželství byt nacházející se v domě ve vlastnictví druhého z manželů“ (rozsudek NS ze dne 8. 1. 2001, sp.zn. 26 Cdo 839/2000), s. 56.

²²⁷ *Soudní judikatura ve věcech civilních, obchodních a trestních*, ročník č. 1, 1997, redakční úvod

editorem ani soudem právní věty. Druhou edicí je dvouměsíčník *Přehled rozsudků Evropského soudu pro lidská práva* vycházející v rámci edice Soudní Judikatura, od roku 1997. Struktura judikátu v této sbírce je velmi jasná s částmi judikátu jako Skutkový stav, Právní posouzení, Rozsudek senátu, Argumentace žalobce, Argumentace žalovaného, Výrok rozsudku a Odlišné stanovisko. Forma a struktura judikátu kopíruje formu, jak je dané rozhodnutí otištěno v databázi soudu Hudoc.²²⁸

Jako poslední způsob vydávání tištěné judikatury na našem území můžeme uvést také jednorázové, ale značně objemné soubory rozhodnutí, které se kladly za cíl komplexně pokrýt jednotlivé odvětví práva a soustředit objemný výběrový vzorek rozhodnutí v co nejširším záběru, někdy dokonce i za určité období zpět do historie. Jsou spíše sborníky judikatury k vybraným tématům.²²⁹

Jak je vidět z předcházejících informací, současné sbírky judikatury se vrátily k tradici předválečné. Vedle oficiálních sbírek vrcholných soudů tak vychází mnoho neoficiálních sbírek rozhodnutí pořádaných a vydávaných soukromými nakladatelstvími. Stále přetrvává styl nadměrné editace textu rozhodnutí s velkými zásahy do původního textu a rozsáhlé anonymizace a to jak v oficiálních i neoficiálních sbírkách. Také instituty právních vět v listinných sbírkách jsou stále hojně používány. Právní věty jsou vyráběny v neoficiálních sbírkách na zakázku od různých autorů a velmi se liší jejich znění, i když se vztahují ke stejným rozhodnutím. Čím dál tím víc se také prosazuje moderní styl tzv. komentovaných rozhodnutí bez klasické struktury judikátů i bez právních vět.

Je otázkou, zda listinné sbírky judikatury najdou ještě opodstatnění v dnešní době, kdy se hromadně přesouvá publikace na internetové stránky a pomalu se opouští starý styl editovaných judikátů s uměle přidávanými anotacemi ve formě právních vět. Listinné sbírky judikatury, ať už oficiální i neoficiální, nemají především kapacitu opublikovat ani zlomek vydaných rozhodnutí soudů. Také požadavek na co nejrychlejší zpřístupnění nově vydaných rozhodnutí má velkou překážku v tradičním stylu vydávání sbírek v časové prodlevě po dlouho trvajícím procesu připomínkování a schvalování v oficiálních sbírkách vrcholných soudů.

²²⁸ Dále vycházejí od roku 2003 u stejného nakladatelství v edici Soudní judikatura opakovaně sborníky *Přehled judikatury*, které věnují vybrané judikatuře z určitých oblastí.²²⁸ Jednotlivá témata jsou jednou za delší časový úsek znovu vydávána v novém vydání a s novými judikáty. V stejné edici jsou vydávány také elektronicky vybrané judikáty z tištěných sbírek na CD za určité období z jednotlivých právních oblastí. Identické judikáty, i se stejnou právní větou, můžeme nalézt v elektronickém systému ASPI od stejného vydavatelství.

²²⁹ Např. Ondruš, R. Vybraná rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ve věcech administrativních 1918 – 48 a jejich využití v současné aplikační praxi, Praha : Linde, 2001

2.2.2 Novodobá publikace judikatury v periodikách

2.2.2.1 Publikace judikatury v periodikách do roku 1918

Druhým způsobem, jak probíhalo a stále probíhá publikování vybrané judikatury může být její otištění v různých odborných periodikách.

V našich zemích dokonce publikace judikatury v časopisech předběhla publikaci ve specializovaných samostatných sbírkách rozhodnutí o značnou dobu. Zatímco první rakouské sbírky rozhodnutí začaly vycházet až na konci 50. let devatenáctého století, tak na druhou stranu lze vystopovat počátky publikace judikatury v časopisech již ve 20. letech 19. století. Jak již bylo výše poznamenáno, stát neměl zájem a necítil potřebu oficiálně publikovat vybranou judikaturu ve specializovaných sbírkách. Iniciativa byla tedy pouze na straně soukromých nakladatelů a ti počali první moderní judikaturu publikovat v časopisech a ne v samostatných sbírkách rozhodnutí.

Důvodem jistě byla větší pružnost časopisů ve zpracování a publikování judikatury, kdy mohly rychle reagovat na nové aktuální kauzy a nechat zpracovat své dodávající autory vydaná rozhodnutí soudních instancí do dalšího čísla, to jest do měsíce, někdy i do týdne. Také státní cenzura jistě hůře kontrolovala obsah jednotlivých čísel periodik než u sbírek, které vycházejí v delších intervalech a samostatně.

2.2.2.1.1 První periodika s judikaturou v rámci monarchie

Podle dosavadních výzkumů byl jedním z prvních odborných časopisů, ne-li vůbec prvním úplně, vycházejícím v německém jazyce pro celou rakouskou monarchii v hlavním městě Vídně, *Zeitschrift fuer oesterreichische Rechtsgelehrsamkeit und politische Gesetzkunde*, vydávaný již od roku 1825, s posledním ročníkem v roce 1849. Hlavním redaktorem byl Vincenc August Wagner, profesor obchodního a směnečného práva na vídeňské univerzitě, člen dvorské legislativní komise a nakladatelem i tiskařem byl J.D. Gottinger z Vídně.

Časopis nabízel rubriku „*Rechtsfall*“ („*Právní případ*“), kde byly otiskovány komentované soudní rozhodnutí v anonymizované formě. Neměly vytvořené právní věty, ani jiné indexační údaje, ale měly časopisecký název i se jménem autora, který rozhodnutí pro časopis komentoval (např. „*Rechtsfall ueber Staabuergerschaft und den Gerichtstand...*“²³⁰

²³⁰ *Zeitschrift fuer oesterreichische Rechtsgelehrsamkeit und politische Gesetzkunde*, ročník 1827, s. 227

nebo „*Criminalrechtsfall*..“²³¹ a to poměrně podrobně. Judikáty na několika stránkách rozebíraly právní a skutkové okolnosti případu s výtahem z odůvodnění.

Dalším z významných prvních odborných právnických časopisů byl *Der Jurist*. Od prvního ročníku v roce 1839 se zde vyskytovaly pravidelně v rubrice „*Partikularentscheidungen*“ anonymizované judikáty s právními větami. Mimochodem prvním judikátem bylo rozhodnutí z českých zemí pod názvem „*Successionfall : in das mährische Fideikommiss E.. und R...*“²³² Judikát ještě neměl právní větu, ale byla již dodržována anonymizace přímo i v nadpisu, jak je vidět. V pozdějších ročnících se rubrika judikátů pojmenovala „*Rechtsfall*“.²³³

Rozhodnutí měla poměrně rozsáhlé právní věty a velmi stručný výtah z případu, většinou na jednu stránku. Kromě této rubriky se objevovala i samostatná komentovaná rozhodnutí, která na větším prostoru několika stránek přinášela velkou část textu z odůvodnění vybraných rozhodnutí, ale bez právních vět. Rozhodnutí byla komentována např. zakládajícím šéfredaktorem časopisu Ignácem Wildnerem.²³⁴

Mimo těchto odborných právnických časopisů počaly vycházet ke konci 19. století i další právní periodika v němčině a to především ve Vídni jako centru monarchie i právního života.²³⁵ Některé z nich publikovaly judikáty ve svých rubrikách praktických příkladů.

Mezi nejvýznamnějšími pozdními vídeňskými právními časopisy lze vyzdvihnout např. *Juristische Blaetter*, vycházející od roku 1872. Judikáty publikované v tomto periodiku byly velmi často citovány a znovu otištěny v jiných českých odborných magazínech i pozdějších odborných publikacích.²³⁶

Magazín od prvního ročníku nabízel přílohu judikatury, od druhého čísla pojmenovanou speciálně jako „*Právní naučení*“ („*Rechtsprueche*“)²³⁷.

Byla zde také publikována oficiální interní sbírka nejvyššího soudu *Kniha judikátů (Judikatenbuch)*.²³⁸ V posledním válečném ročníku 1918 nebyla zařazena příloha, ale judikáty ve stejné formě jako dříve byly vloženy přímo do textu samotných článků časopisu.²³⁹

²³¹ Ibid., s. 286

²³² *Der Jurist*, ročník I. (1839), s. 1

²³³ *Der Jurist*, ročník IX. (1843), s. 79

²³⁴ *Der Jurist*, ročník I. (1839), s. 381

²³⁵ Např. časopisy *Allgemeine oesterr. Gerichtszeitung* (1850-1926) s rubrikou *Rechtsfall*, dále *Zeitschrift fuer Notariat und freiwillige Gerichtsbarkeit in Oesterreich* (od 1852) s rubrikou *Entscheidungen*, *Gerichtshalle* (1857-1918) s judikatorní rubrikou *Rechtsprechung*, *Oesterreichische Zeitschrift fuer Gesetzgebung und Rechtsprechung* (od 1877) s rubrikou judikatury *Principielle Entscheidungen*, *Oesterreichische Zentralblatt fuer das juristische Praxis* (od 1883) s rubrikou *Rechtssprechung*, *Die Spruchpraxis: Revue ueber die Rechtsprechung in den obersten Instanzen der im Reichsrathe vertretenen Koenigreiche und Länder* (1884-1914) s rubrikou *Verfassung*, *Oesterreichische Richterzeitung* s rubrikou *Die Judikatur* vydávaný českými právníky v Černovicích na Haliči (1904-07), *Oesterreichische Zeitschrift fuer Strafrecht* (1910-20) s rubrikou *Aus der Praxis*, *Oesterreichische Zeitschrift fuer Eisenbahnrecht* (1911-15) s rubrikou *Eisenbahnrechtliche Uebersicht*

²³⁶ Např. ve Zprávách Právnícké jednoty moravské nebo Komentáři k Československému obecnému občanskému zákoníku

²³⁷ *Juristische Blaetter*, ročník I., 1/1872, s. 9

Vídeňské právnícké časopisy založily tradici publikace moderní judikatury v našem regionu. Ustavily strukturu, jak je judikát členěn a institut právních vět, stejně jako tradici editace a anonymizace textu rozhodnutí. Od nich převzaly tento styl tvorby judikátů až později vzniklé sbírky rozhodnutí.

2.2.2.1.2 První periodika s judikaturou na českém území

Na rozdíl od publikace sbírek rozhodnutí byly české země velmi aktivní v publikaci judikatury v odborných časopisech. První z českých časopisů počal publikovat soudní rozhodnutí již tři roky po prvním vídeňském časopise.

S velkou pravděpodobností prvním z časopisů moderní doby, po době osvíceneckých kodifikací konce 18. století, na našem území, který začal pravidelně na svých stránkách otiskovat a komentovat texty soudních rozhodnutí, byl *Časopis katolického duchovenstva*.²⁴⁰

Tento časopis začal vycházet v roce 1828, když podnět k jeho založení dal kněz, spisovatel a národní buditel Alois Karel Vinařický, v té době arcibiskupský ceremonář a sekretář, pozdější vyšehradský kanovník.²⁴¹ Časopis byl věnován zájmům katolické teologie (a to teoretické i praktické). Začal vycházet nejprve pod názvem „*Časopis pro katolické duchovenstvo*“.²⁴² Nakladatelem a vydavatelem byla zpočátku pražská arcibiskupská konzistoř a to až do roku 1848, kdy se ujal vydávání i redakce Jan Valerián Jirsík. Prvními redaktory byly kanovníci kapituly sv. Víta Mikoláš Tomeček a Václav Václavíček.²⁴³ Časopis zanikl v roce 1852.

Byl obnoven roku 1860 Vinařickým a změněn název. Po roce 1876 byl časopis orgánem vědeckého odboru Křesťanské akademie v Praze, od roku 1921 orgánem Československé bohoslovecké fakulty v Praze a Spolku sv. Cyrila a Metoděje, od 1924 orgánem Akademie sv. Tomáše Aquinského a Klubu duchovenstva čl. strany lidové.

Vzhledem ke svému předpokládanému primátu mezi českými časopisy, lze předpokládat, že byl i vůbec prvním českým novodobým periodikem, které otiskovalo texty judikatury. Byl tištěný latinkou a psán analogickým pravopisem. Texty rozhodnutí se samozřejmě týkaly primárně tématu náboženství. Vydávání časopisu skončilo v roce 1949 (ročník 89).

²³⁸ *Juristische Blaetter*, ročník I., 28/1872, s. 373

²³⁹ *Juristische Blaetter*, ročník XLVII., 3/1918, s. 34

²⁴⁰ Na tuto okolnost jako první upozornil V. Kindl ve svém příspěvku *Církevní právo* In : *Antologie české právní vědy*, Praha : Univerzita Karlova, 1993, s. 91

²⁴¹ <http://encyklopedie.brna.cz>

²⁴² *Časopis pro katolické duchovenstvo*, ročník I., 1828, titulní list

²⁴³ *Časopis pro katolické duchovenstvo*, ročník II., 1829, titulní list

První judikát byl otištěn ve druhém ročníku 1829 v rubrice „*Případy z církevního práva*“. V předmluvě k této rubrice, kterou vedl dr. Josef Helfert, který zdůrazňuje, že dle rozvrhu časopisu mají být jeho součástí i případy z církevního práva. Zavazuje se čas od času některé zaslat. Autor zdůrazňuje, že není důležité, zda jsou případy reálné nebo vymyšlené, důležité podle něj je správný právní výklad. Judikát nemá právní větu ani nadpis či jiné indexační údaje. Jen shrnutí skutkových okolností v prvním odstavci a pak právní argumentaci v dalších odstavcích.²⁴⁴

V časopise byla i nepravidelně uveřejňována soudní rozhodnutí. Již od počátku vydávání byly judikáty anonymizovány a publikovány nepravidelně. V některých ročnících nebyly vůbec obsaženy.

Komentována zde byla rozhodnutí (resoluce) plenárních schůzí kongregace de Sacramentis, schválená papežem. Dále také byly komentovány dekrety kongregace, případně dalších církevních orgánů a jiné vydané akty. Pro naše účely byla nejdůležitější třetí forma otištěných a komentovaných rozhodnutí a to rozhodnutí obecných soudů (především nejvyšší soud, nejvyšší kasační soud a nejvyšší správní soud atd.).

V první fázi časopisu neměly judikáty žádnou přidanou indexační hodnotu, ani názvy. Sestávaly jen z komentovaného textu rozhodnutí. Později od 70. let byly judikáty otiskovány i v rubrice „*Kronika*“. V této části byly zpracovány v krátkých článcích různé problémy a mezi nimi byly někdy i soudní rozhodnutí ve formě komentáře a v anonymizované formě. Měly nadpisy jako jiné normální časopisecké články, např. „*Legitimace dítky po smrti otcově*“.²⁴⁵

Od 90. let 19. století byly publikovány v rubrice „*Směs*“ v rámci kroniky již judikáty ve formě odpovídající sbírkám rozhodnutí, zajímavostí byly většinou byly převzaty z časopisu *Právník*.

V pozdější době (na počátku 20. století) přebíral časopis i komentovaná rozhodnutí z časopisu *Právník* nebo *Lidových listů*. Ve 20. letech 20. století byla vedena pravidelná rubrika, kde byl pravidelně v každém čísle publikován judikát. Měly právní větu i krátké odůvodnění.²⁴⁶

Pravděpodobně prvním českým odborným právnickým periodikem byl časopis *Themis*, s podtitulem *fuer Rechts und Staat Wissenschaften*, tisknutý v Praze, ale pouze v němčině. Zakladatelem a redaktorem byl Josef Veselý, profesor občanského práva na Univerzitě Karlově a referent českého zemského soudu. První ročník vyšel již v roce 1835.

²⁴⁴ *Časopis pro katolické duchovenstvo*, ročník I. (1828), s. 196

²⁴⁵ *Časopis katolického duchovenstva*, ročník XXVII. (1886), s. 233

²⁴⁶ Nález NSS z 19. 1. 1924, sp. zn. 710/24, *Časopis katolického duchovenstva*, ročník 1924, s. 221

Ve formě jednotlivých článků byla poskytována autory i komentovaná anonymizovaná soudní rozhodnutí. Nebyly vytvořeny ve formátu judikátu s právní větou, ale nabízely poměrně rozsáhlé pasáže z odůvodnění všech instancí v případě. Např. ve třetím ročníku 1837 byl otištěn judikát bez právní věty „*Ueber die Nachtfolge in eine erledigte Primo, Sekundo oder Tercio Genitur bei Fideikommissen*“, který byl ale poměrně obsáhlý a dokonce rozdělen na narační část a odůvodnění soudu prvního i druhého stupně s důslednou anonymizací.²⁴⁷ V pozdějších ročnících byly judikáty ještě více sofistikovane strukturovány, sice stále bez právních vět, ale s podrobně členěnými pasážemi pro argumentaci každé soudní instance v případě, jako např. judikát „*Ist die Exekution durch Veraeuckerung oder durch Einantwortung einer Schuldforderung mit Vortheil zu waehlen?*“.²⁴⁸

Postupně byly v Praze zakládána i další právnická periodika tisknutá v němčině, z nichž některá otiskovala judikaturu.²⁴⁹

Můžeme předpokládat, že vydáváním vídeňského časopisu *Der Jurist* v němčině bylo inspirováno založení prvního odborného právnického časopisu v českém jazyce pod stejným jménem *Právník*. Poprvé vyšel pro rok 1861. První ročník vydali J.U.D. Rudolf kníže z Thurn Taxisů, Karel Jaromír Erben a J.U.D. Jan Jeřábek jako „hlavní pořadatelé“ v Praze tiskem a nákladem Antonína Rennu.

Roku 1863 nevyšel celý ročník a od ročníku 1864 se časopis obměnil, začal být vydáván jako orgán Jednoty právnické v Praze. Nakladatelem a vydavatelem byl E.Grégr. Redaktory *Právníka* byli od roku 1864 do roku 1918 postupně mimo jiné právník a poslanec František Fáček, autor obecního řádu v Čechách, dále profesor ústavního a správního Jiří Pražák, budoucí děkan a rektor nebo také profesor a budoucí rektor Jaromír Haněl. Dalšími redaktory časopisu byli např. budoucí rektor Josef Stupecký nebo poslanec a právní filozof Josef Trakal. Také budoucí děkan právnické fakulty a první rektor UK v nové republice, odborník na směnečné právo prof. Karel Hermann-Otavský. Později mezi nimi byli i významný pražský advokát Jan Heller či významní čeští odborníci v oboru občanského práva prof. Emanuel Tilsch a prof. Václav Hora.

V úvodním čísle byl redakcí vysvětlen důvod a záměr k počátku vydávání tohoto časopisu pod názvem „*Naše úloha*“. Zdůrazňovala, že započalo vydávání v dobách těžkých, obzvlášť pro vydávání vědeckých časopisů a k tomu zabývajících se speciální vědou. V dobách, kdy je život národní a literární svázán s politikou, více než kdy jindy. Autoři si dali za úkol vydobýt

²⁴⁷ *Themis*, 1837, s. 77

²⁴⁸ *Themis*, 1849, s. 3

²⁴⁹ Např. *Mitteilungen des deutschen Juristenvereines in Prag* (1869-84) s navazujícím *Prager Juristische Vierteljahresschrift* (1885-1915)

právní vědě důležitější místo v rámci akademického světa i společnosti. Podle nich bylo třeba vybudovat nový právní obor v rámci české literatury, který ležel do této doby ladem.

Dá se z toho vyvozovat, že do té doby byla právní věda pěstovaná na našem území pouze v německém jazyce. Radostně autoři konstatovali, že je ihned po počátku vydávání časopisu začal podporovat stav právní. Právníci velmi přivítali dosud chybějící periodikum pro právní vědu v českém jazyce. Především je vyzdvížena plodná spolupráce s právníky z úřadů. Také advokátní a notářský stav se zapojil. Naopak byl zdůrazněn nezájem ze strany studentů práv.²⁵⁰

Redakce se snažila, podle svých slov, i přes výrazné obtíže s vydáváním, sestavit takový časopis, aby si každý z oboru přišel na své. Přitom se výslovně inspirovala zahraničními časopisy a jejich stylem a formou moderní právní vědy. Také jasně deklarovala, že mohly vzniknout nejasnosti a těžkosti ohledně terminologie právnických institutů, která byla v té době stále nevyjasněná a neustálená. Proto prý záměrně vycházeli ze staré české právní frazeologie a terminologie. To je také důvod, proč se autoři výrazně věnovali historickým českým právnickým památkám²⁵¹

Již od prvního ročníku byly v časopise publikovány judikáty. Prvním publikovaným rozhodnutím vůbec bylo s názvem „*Může-li právní důvod (Rechtstitel) v žalobě uvedený, v postupu stručného řízení měněn býti?*“.²⁵² Neměl právní větu a skládal se vlastně ze tří spojených rozhodnutí od první až po třetí instanci, což je velmi zajímavý styl, který ale nebyl v naší publikační praxi následován. Po velmi krátké narační části, kdy shrnul skutkové okolnosti, pokaždé vymezil důvody čili odůvodnění každé instance. Nebyl anonymizován a zabral asi dvě a půl strany. Měl iniciály autora, který ho zpracoval. Druhým rozhodnutím byl judikát vrchního zemského soudu bez právní věty a názvy a byl již anonymizován.

Druhý ročník měl také jen několik málo rozhodnutí, ale již přinesl judikát poprvé s právní větou., která zněla „*Sekvestrovi přísluší právo k neobmezenému nakládání i s takovými částmi sekvestrovaného stavení, jež exekut co vlastník, jinak byl zadal poprvé, nežli dán byl pod sekvestraci.*“²⁵³ Anonymizace nebyla stále systematická, neboť např. město bylo anonymizováno, ale ne již vždy byli anonymizováni účastníci. Většinou v trestních věcech nebyli anonymizováni a v civilních věcech naopak byli. S novým vydavatelem od třetího ročníku v roce 1864 se změnil i přístup i k vydávání judikátů.

²⁵⁰ *Právník*, číslo 1, 1861, ročník I. redakční úvod, s. 5

²⁵¹ *Ibid.*, s. 5

²⁵² Rozhodnutí nejvyššího soudu ze dne 29. 12. 1860, čj. 15136, *Právník*, 1861, ročník I., s. 110

²⁵³ *Právník*, ročník II. (1862), s. 347

Byla zřízena speciální rubrika „*Praktické případy*“, která se opakovala několikrát do roka s mnohem větším množstvím judikátů než dříve. Rozhodnutí nebyla anonymizována, ale jména byla smyšlena, což bylo výslovně uvedeno a mělo tak být činěno i v budoucnosti.²⁵⁴ Judikáty měly stručné právní věty bez názvů a s několika stránkovým odůvodněním. Právní věty byly krátké a obecné s velmi srozumitelně formulovaným pravidlem snadno aplikovatelným i pro dnešní praxi jako např. „*Když i jiná osoba při vyrovnávacím řízení některému věřiteli slíbí zvláštní výhody, jest smlouva neplatna*“.²⁵⁵ Rozhodnutí pocházela jak od nejvyššího soudu, vrchního zemského soudu i krajských soudů. Zvýšila se četnost judikátů, kterých bylo v řádu desítek na rok. Od prvního ročníku obsahoval také staré středověké nálezy zemské s právními větami.

Po roce 1918 stále vycházela rubrika „*Praktické případy*“, později přejmenovaná jako „*Z právní praxe*“.²⁵⁶ Nabízela rozhodnutí nejvyššího soudu s vytvořenými vlastními právními větami od autorů příspěvků, judikáty nebyly přebírány ze sbírek rozhodnutí.

V roce 1948 nový komunistický režim změnil původní formu a obsah Právnicka opravdu velmi rychle a razantně. Ještě původní poslední číslo vyšlo 31. března 1948, pak hned bylo vydávání přerušeno. Až v září 1948 se časopis vrátil, ale už s jiným vedením redakce, kdy prof. Hoetzela nahradil Viktor Knapp. Ten byl pověřen totálním přebudováním na vzorné socialistické periodikum, když od ročníku 1949 byl šéfredaktorem s úplně obměněnou redakční radou.

V novém redakčním úvodu, koncipovaném tak, jako kdyby časopis opravdu začal znovu vycházet, bylo jasně vysloveno socialistické směřování. Velmi útočnou ideologickou rétorikou oslavující nový režim a nově přijímaný právní řád s novou Ústavou 9. května. Vyslovuje jasný příkaz změny aplikace a interpretace „při výkladu nového řádu nelze vystačit s myšlenkovou výzbrojí získanou při poznávání práva dřívějšího“.

Nový časopis Právnick vznikl spojením původního Právnicka a časopisu Právní praxe. Redakce hodlala změnit směr právní odborné vědy od německé klasické literatury k nové sovětské a „*nečinit rozdíl mezi teorií a praxí*“.²⁵⁷

Nakolik příkládají noví redaktoři důraz na praxi bylo paradoxně ukázáno, když v příštím ročníku 1950 byl otištěn už jen jediný judikát (rozhodnutí krajského soudu v Praze ze dne 17. listopadu 1949, čj. R XX 258/49-1), který taky byl vůbec posledním.²⁵⁸

²⁵⁴ *Právnick*, ročník III. (1864), s. 27

²⁵⁵ *Ibid.*, s. 18

²⁵⁶ *Právnick*, ročník LXXIII. (1932), s. 368

²⁵⁷ *Právnick*, 1949, ročník 88, redakční úvod, s.2

²⁵⁸ *Právnick*, 1950, ročník 89, s. 259

2.2.2.1.3 Další periodika s judikaturou v českých zemích

Pokud se vrátíme zpět do 19. století, tak další, druhá velká vlna nových právnických časopisů přišla až na sklonku 19. století v 90. letech. Počaly je vydávat především právnické jednoty v Čechách v Praze a na Moravě v Brně.

Známým právnickým časopisem, který se objevil nově na trhu, byl orgán Spolku českých advokátů v království Českém *Právnické rozhledy*, vydávaný od roku 1899.

Ještě první ročník vyšel pod názvem *Časopis českých právníků*. Byl vydáván nakladatelstvím Leschinger v Praze. Jeho vydávání šlo ruku v ruce se založením spolku, který byl nově zřízen proto, že „advokátní komora...jest nespůsobilou a malomocnou míti péči o zájmy advokátů české národnosti“.²⁵⁹ Zřízení vlastního českého periodika, stejně jako spolku, bylo evidentně reakcí na poměry v mocnářství, kde čím dál tím více emancipovaná česká většina byla nespokojena se svým postavením. Také jazykové postavení již nebylo vyhovující a čeští advokáti cítili potřebu mít vlastní české periodikum.

Již od počátku se objevily judikáty v rubrice „*Praktické případy*“, kde byly komentovaná rozhodnutí bez právních vět s obsažnými hesly v nadpise (jako „*Příspěvek ku jazykové praxi u soudů slezských*“).²⁶⁰ V anonymizovaném textu byly shrnuty skutkové okolnosti a právní otázky, zmíněny důvody pro rozhodnutí a podepsaným autorem od článkem vysloveny závěry. V následujících ročnících byly vytvářeny i právní věty a více strukturován text judikátu.

Specifickým přínosem pro publikaci judikatury byla nabízená příloha v každém čísle časopisu pod názvem „*Hlídky nálezu c.k. nejvyššího soudního dvora*“. Nabízela právní věty otištěné v různých jiných odborných periodících jako *Právník* nebo *Juristische Blätter*. Právní věty byly řazeny podle oborů a předpisů a vázány k jednotlivým ustanovením.

Na toto periodikum navazovala *Česká advokacie* a to již od roku 1915 vydávaná Jednotou advokátů v Praze. V rubrice „*Z praxe*“ se někdy nacházela komentovaná rozhodnutí bez právních vět. Další rubrikou nabízející upravená soudní rozhodnutí byla např. „*Z daňové judikatury*“, kde byly přetištěny judikáty z Bohuslavovy sbírky.²⁶¹

Česká advokacie obsahovala stejně jako její předchůdce přílohu „*Hlídky rozhodnutí*“, kde byla otiskována judikatura. V každé příloze bylo vždy přibližně 6-10 anonymizovaných judikátů, kdy každý zabíral maximálně půl strany. Judikáty v této řadě měly přiděleny vlastní

²⁵⁹ *Časopis českých právníků*, ročník I., 1/1899, s. 2, předmluva

²⁶⁰ *Časopis českých právníků*, ročník I., 2/1899, s. 19

²⁶¹ *Česká advokacie*, ročník XXIII. (1939-40), s. 106

publikační čísla, byly tvořeny z právních vět, hlavičky se základními údaji o rozhodnutí, krátkým shrnutím skutkové a právní stránky a výběrem z textu odůvodnění.

Právnická jednota moravská v Brně počala vydávat *Zprávy Právnické jednoty moravské* od ročníku 1892 a časopis skončil 26. ročníkem v roce 1917. V prvním ročníku se nacházely upravená rozhodnutí ve formě komentovaných zpráv, spíše koncipované jako vzory, než konkrétní judikáty.²⁶² Od druhého ročníku 1893 už rubrika byla přímo pojmenována jako *Praktické případy* a soudní rozhodnutí byla zpracována již do klasické formy judikátu s zvláště vypracovanými právními větami a odůvodněním. Rozhodnutí byla anonymizována a pocházela i od nižších soudů jako vrchní moravsko-slezský zemský soud. Rozhodnutí byla dodávána a podepsána jednotlivými přispěvateli do časopisu.²⁶³

Od téhož ročníku byla zavedena i nová rubrika „*Nové nálezy*“, kde byly uveřejněny právní věty vytvořené z rozhodnutí nejvyššího soudu. Později byla rubrika přejmenována na „*Přehled rozhodnutí c. k. nejvyššího soudu v jiných časopisech uveřejněných*“.

Přeměnou Zpráv vznikl *Časopis pro právní a státní vědu*, který začal být vydáván od roku 1918 a jeho vydávání pokračovalo až do roku 1948, s přerušením v době protektorátu v letech 1944 - 45 a celkově měl 29 ročníků. Důvodem přeměny byla situace v roce 1918 na konci války, kdy brněnská právnická komunita cítila šanci na vznik nové české univerzity v Brně a počala koncipovat časopis s především teoretickým zaměřením, aby dal vznik platformy pro pěstování právní vědy na Moravě. Na rozdíl od svého předchůdce, který se věnoval především praktickým příkladům a judikatuře, se nový časopis vyloženě věnoval teorii. Nepřekvapí to ve spojení s informací, že od počátku redigoval časopis prof. František Weyr. Svůj záměr výslovně odůvodnil tím, že je potřeba potlačit praktické zaměření časopisu a podporovat vznikající právnickou akademickou obec brněnskou, která se již v květnu 1918 připravovala na vznik druhé české právnické fakulty.²⁶⁴

Ve dvou rubrikách „*Judikatura (Praktické případy)*“ a „*Přehled rozhodnutí nejvyššího, správního a říšského soudu*“ byl dán velký prostor zpracovaným rozhodnutím a v rubrice „*Hovorna*“ se byl prostor na vyjádření kritiky k publikovaným rozhodnutím. Ale už od ročníku 1921 se nevyskytovala ani jedna z těchto rubrik judikatury.²⁶⁵ Judikatura byla od ročníku 1922 úplně vyčleněna do zvláštní samostatné přílohy „*Přehled rozhodnutí ze všech*

²⁶² Zpráva o IV. řádné schůzi jednoty z 2. 4. 1892, *Zprávy Právnické jednoty moravské*, ročník I. (1892), s. 62

²⁶³ *Zprávy Právnické jednoty moravské*, ročník II. (1893), s. 30

²⁶⁴ *Časopis pro právní a státní vědu*, ročník I. (1918), předmluva

²⁶⁵ *Časopis pro právní a státní vědu*, ročník IV. , 1/1921, s. 74

oborů právních“. V samotném časopise se objevily zbytky judikatury ještě v ročníku 1938, kde byly opublikovány právní věty z rozhodnutí nejvyššího správního soudu.²⁶⁶

V českých zemích se objevily do vzniku republiky i další odborné právnické časopisy, z nichž některé publikovaly soudní rozhodnutí.²⁶⁷

2.2.2.2 Publikace judikatury v periodikách mezi lety 1918-48

Nová republika cítila ještě větší potřebu než emancipovaný český právnický stav za monarchie vydávat nové, čistě české odborné časopisy, které by se odstříhly historicky i ideově od starých, německy psaných vídeňských periodik.

Kromě stále vycházejících výše uvedených právnických časopisů, které již vznikly za rakousko-uherské monarchie začaly vycházet v období první republiky mezi lety 1918 až 1948 úplně nové odborné české a slovenské právnické časopisy jako např. České právo, Právní prakse a jiné, z nichž i některé další publikovaly upravená soudní rozhodnutí.²⁶⁸

Zajímavou judikaturu s častými a velmi dobře upravenými rozhodnutími nejvyššího soudu otiskoval časopis především *České právo* s prvním ročníkem v roce 1919. Počala ho vydávat notářská komora (Spolek notářů československých). Dal si do vínku úkol budovat nové československé právo, nezátížené rakouským dědictvím, kdy „za právo platil zákon, vyjádřený řečí německou a lidu našemu se dostávalo jen opožděných a většinou velmi nechutně a nedokonale vyrobených překladů“. ²⁶⁹ Velmi explicitně se zde redakce vyjadřuje k situaci za monarchie, kdy jediným zákonným textem právních předpisů byl německý text a české texty byly jen ve formě překladů. Obdobná situace byla i u sbírek judikatury, kdy oficiální i polooficiální sbírky byly vydávány pouze v němčině.

Prvními otištěnými judikáty v tomto periodiku byla v rubrice „*Rozhodnutí nejvyššího soudu*“ zpracovaná rozhodnutí, která měla úplnou formu, s právní větou i odůvodněním.²⁷⁰ Tato rubrika vycházela pak v každém čísle v celém ročníku, kdy přibližně pokaždé nabídla cca tři judikáty. Rozhodnutí byla kompletně anonymizována. Již také od prvního ročníku se

²⁶⁶ *Časopis pro právní a státní vědu*, ročník XXI, 1/1938, s. 46

²⁶⁷ Např. časopis *Správní obzor*, redigován J. Hoetzlem (vydáván 1909-19) s rubrikou Hlídka nálezů, oproti tomu *Sborník věd právních a státních* (1901-48) vydávaný PF UK a založen B. Riegerem nenabízel žádnou judikaturu, dále v němčině vycházely např. *Juristische Vierteljahresschrift, Organ des Deutschen Juristenvereins in Prag* (1885-1918) s rubrikou Rechtsprechung, který navazoval na *Mittheilungen des Deutschen Juristen-Vereines* (1869-85), jež měla rubriku judikatury Entscheidungen.

²⁶⁸ Např. časopis *Veřejná správa* s rubrikou „Nálezy nejvyššího správního soudu“, časopis *Soutěž a tvorba* s rubrikou „Judikatura“, periodikum *Prager Archiv* (1919-42) s rubrikou Rechtsprechung nebo noviny *Prager Juristische Zeitung* (1921-38) s rubrikou Inlaendische Rechtsprechung

²⁶⁹ *České právo*, ročník I., 1/1919, s. 1, předmluva

²⁷⁰ *České právo*, ročník I., 3/1919, s. 8

narázově začala objevovat další rubrika „*Rozhodnutí nejvyššího správního soudu*“, kde byly otiskovány jen právní věty ze Bohuslavovy sbírky.²⁷¹

Později na konci 30. let byly původní rubriky s rozhodnutími nejvyšších soudů redukovány, vycházely jen v jediném čísle za rok. Byly přejmenovány na „*Z nálezů nejvyššího soudu*“, kde text judikátu byl zredukován na pouhý odstavec s právní větou a shrnutím kauzy. Stejně tak rubrika nově přejmenovaná na „*Důležitá rozhodnutí nejvyššího správního soudu*“ nabízela stále jen právní věty z Bohuslavovy sbírky, a to jen jednou za rok. Vycházela komentovaná rozhodnutí od jednotlivých přispěvatelů do časopisu, která buď pocházela ze sbírek rozhodnutí a měla úplnou formu nebo to byly jen přetištěná neupravená rozhodnutí nižších soudů bez vytvořených právních vět.²⁷²

Osud časopisu byl zpečetěn za protektorátu, kdy se ročník 1943 stal posledním. Vydávání časopisu bylo zastaveno. V posledním ročníku vyšly v jeho rámci jen dvě čísla s minimem stránek, ale v obou z nich byly značně obsáhlé rubriky „*Výměnek v judikatuře nejvyššího soudu do roku 1936*“ od dr. Josefa Možuty z Nymburka. Ten vybral z Vážného sbírky několik judikátů k danému tématu a bylo tak otištěno v posledním čísle více judikátů než za celé minulé ročníky.²⁷³

Dalším z právnických časopisů, který hojně otiskoval judikaturu byly též nově zřízené *Soudcovské listy*, vydávané jako orgán Svazu československých soudců. Navazoval na časopis „*Československý soudce*“ vydávaný dr. Červenkou v Pardubicích od roku 1919. Vydávání se ujal svaz soudců a časopis přejmenoval a začal vydávat novou řadu. Všichni členové svazu měli časopis zdarma, ale byli vyzýváni k finanční podpoře svazu a zakládání jeho župních poboček u krajských soudů.²⁷⁴

Od prvního ročníku v roce 1920 zde byla otiskována vybraná judikatura. Prvními judikáty byly vybrané právní věty v rubrice „*Některá rozhodnutí nejvyššího soudu z poslední doby*“, kde měly přiřazena vlastní publikační čísla a nebylo uvedeno, z jaké sbírky jsou čerpány.²⁷⁵

Kromě této rubriky byla publikována samostatná soudní rozhodnutí od jednotlivých autorů ve formě článku jako např. „*K praxi jazykové dle nového zákona*“ s právní větou, narační částí i odůvodněním, vše vytvořené autory článku. Judikáty nebyly většinou přebírány ze sbírek rozhodnutí.²⁷⁶ Za celý první ročník byly tak otištěny jen dva judikáty a za druhý

²⁷¹ *České právo*, ročník I., 6/1919, s. 9

²⁷² *České právo*, ročník XX., 2/1938, s. 9

²⁷³ *České právo*, ročník XXV., 2/1943, s. 12

²⁷⁴ *Soudcovské listy*, ročník I., 1/1920, s. 1, předmluva

²⁷⁵ *Soudcovské listy*, ročník XXIII. (1942), s. 207

²⁷⁶ *Soudcovské listy*, ročník I., 4/1920, s. 59

ročník tři judikáty, z toho jeden byl překlad uherského rozhodnutí. Od druhého ročníku bylo také plánováno vydávat zvláštní přílohu s judikaturou.²⁷⁷

Pozdější ročníky (jako např. ročník 1932, 1938) nepublikovaly třeba vůbec žádné judikáty a to platilo až do posledního ročníku v roce 1942, v němž byl výjimečně otištěn jeden komentovaný judikát „*Kdy jest rozšíření zástavního práva na nemovitostech osvobozeno od poplatků?*“.²⁷⁸

Velmi silně zaměřeným periodikem na vydávání judikatury se stalo *Pracovní právo*, jenž nabízelo jen několik odborných článků a zbytek obsahu zabírala otištěná rozhodnutí v rubrikách „*Z rozhodnutí ve věcech pracovních*“, „*Z rozhodnutí ve věcech sociálně pojišťovacích*“. Obě rubriky měly vlastní společná publikační čísla, která pokračovala v průběhu dalších ročníků jako samostatná řada. Judikáty byly někdy zkráceny jen na samostatné právní věty, přiřazovány k právním institutům a nebyly přebírány ze žádné sbírky rozhodnutí.²⁷⁹

Poprvé v našich poměrech se vydavatelé odhodlali na vcelku výjimečný počín a to systematické publikování rozhodnutí nižších soudů v rubrice „*Rozhodnutí nižších stolic*“.²⁸⁰

Měsíčník československých právníků *Právní prakse* se objevil poměrně pozdě až ke konci první republiky, s prvním ročníkem v roce 1936. V rubrikách „*Glosy a aktuality*“ a „*Z právní prakse*“ zasílali přispěvatelé komentovaná rozhodnutí, která nebyla judikáty v klasickém slova smyslu, spíše jen anotacemi s popisem právního problému (např. „*Trestní odpovědnost za úraz na chodníku*“).²⁸¹ I v posledním ročníku z roku 1948 se objevila komentovaná rozhodnutí jako např. „*Výmaz zástavního práva vzniklého v době odnětí majetku na majetku restituovaném*“.²⁸²

Také oborový časopis *Finanční právník* poskytoval stručný přehled v judikatuře od svého prvního ročníku v roce 1935 v rubrice „*Přehled nálezů nejvyššího správního soudu*“, od druhého ročníku přejmenované na „*Judikatura*“, neboť rozšířila nabídku i o rozhodnutí nejvyššího soudu.²⁸³ V posledním, již protektorátním ročníku 1941/42 se vyskytla i rozhodnutí německých říšských soudů (např. říšského finančního dvora v Mnichově).²⁸⁴

²⁷⁷ *Soudcovské listy*, ročník II., 1/1921, tiráž

²⁷⁸ *Soudcovské listy*, ročník I., 4/1920, s. 59

²⁷⁹ *Pracovní právo*, ročník XVI., 3/1937, s. 43

²⁸⁰ Např. rozhodnutí okresního soudu civilního pro vnitřní Prahu ze dne 1. 9. 1935, čj. C VII 364/33, *Pracovní právo*, ročník XIII., 1/1934, s. 19

²⁸¹ *Právní prakse*, ročník II., 1/1937-38, s. 33

²⁸² *Ibid.*, s. 33

²⁸³ *Finanční právník*, ročník XII., 1/1948, s. 31

²⁸⁴ *Finanční právník*, ročník VII., 1/1941-42, s. 21

Nelze vynechat i právnická periodika vycházející v němčině, neboť za první republiky byla německá menšina, obzvláště v právnické branži, významnou částí společnosti.

Jako nejvýznamnější z více německy psaných časopisů by bylo možno vyzdvihnout např. *Juristen-Zeitung* (für das Gebiet der Tschechoslowakischen Republik)“ vydávaný nakladatelským domem R.M.Roehrer v Brně na Kostelní (Rašínově) ulici, mimochodem přímo naproti dnešnímu sídlu Nejvyššího správního soudu. Zdejší nakladatelství mělo tradici sahající až do roku 1786 a bylo především známé jako výhradní vydavatel Moravského zemského zákoníku po celou dobu jeho vydávání.

Již od prvního ročníku v roce 1920 nabízel list v každém čísle rubriku „*Rechtsprechung*“ („*Judikatura*“), vždy přiřazené k určitému oboru práva. Rozhodnutí byla anonymizována, měla vytvořeny právní věty a souhrn případu a odůvodnění. Pocházela jako od vrchních soudů, tak nejvyššího správního soudu a nebyla přebírána ze sbírek. V některých případech byly komentované judikáty od konkrétních autorů uveřejněny mimo rubriku a poskytovaly na více stranách důkladnější rozbor původního rozhodnutí.²⁸⁵

Mimoto od ročníku 1921 začala být vydávána speciální příloha „Rozhodnutí nejvyššího soudu“ („*Entscheidungen der obersten Gerichte*“), kde byly publikována rozhodnutí s vlastními vytvořenými právními větami a výběrem z odůvodnění. Judikáty byly anonymizovány a opatřeny vlastní vzestupnou řadou publikačních čísel, která pokračovala napříč dalšími ročníky. V pozdějších ročnících byla někdy otiskována rozhodnutí nového rakouského nejvyššího soudu.²⁸⁶ V posledním ročníku 1937 byly otištěny jen vybrané právní věty z rozhodnutí nejvyššího správního soudu a nejvyššího soudu.²⁸⁷

Dalším z německy tištěných právnických periodik byl soudcovský časopis *Richterzeitung* s prvním ročníkem v roce 1919 a posledním v roce 1938. Byl vydáván v Chebu Spolkem německých soudců a státních návladních v ČSR a redigován Victorem Koenigschmiedem. V jeho rámci byla nabízena rubrika judikatury „*Rechtsprechung*“, která nabízela celé judikáty i samotné právní věty z rozhodovací praxe československého nejvyššího soudu.

Na Slovensku začal již v roce 1918 vycházet nový časopis ve slovenském jazyce nazvaný *Právny obzor*. Vydávala ho Právnická jednota na Slovensku a jako redaktor ho vedl dr. Cyril Bařinka, advokát v Bratislavě. Vycházel v 8 číslech ročně a obsahoval tři různé rubriky, které publikovaly soudní rozhodnutí v různě zpracovaných formách.

²⁸⁵ *Juristen-Zeitung*, ročník I., 5/1920, s. 1

²⁸⁶ *Juristen-Zeitung*, ročník X., 6/1929, s. 46

²⁸⁷ *Juristen-Zeitung*, ročník XVIII 5/1937 s. 106

První rubrika byla pojmenována „*Výtah rozhodnutia Najvyššieho súdu Československej republiky vo veciach trestných*“, pořádaného dr. Ivanem Jureckým v prvních ročnících.²⁸⁸ Zde otisknuté judikáty měly zvýrazněnou anotaci na úvod. Nebyla to jen samotná právní věta, ale i výrok a heslo se souvisejícími právními předpisy. Po krátké shrnující části za hlavičkou následovalo odůvodnění.

Druhá rubrika nabízející soudní rozhodnutí dostala jméno „*Prehľad slovenskej časti rozhodnutí Najvyššieho súdu Československej republiky vo veciach občianskych*“. Judikáty měly také kombinovanou anotaci s právní větou a s heslem. Nejdříve mělo i připojeno odůvodnění se skutkovým shrnutím, ale později byla vyjádřena jen právní věta a skutková část se shrnutím dosavadního průběhu kauzy, ale již chybělo odůvodnění.²⁸⁹

Poslední třetí rubrikou v níž byla nabízena upravená soudní rozhodnutí se stala „*Sbierka rozhodnutí vo veciach trestných*“ s dvojjazyčným názvem i v maďarštině. Důvodem bylo, že rubrika, která se objevila poprvé v ročníku 1922, byla zřízena k publikování slovenských překladů z originálních maďarských textů rozhodnutí. Vycházela z úředních vydání bývalé uherské královské kurie ze sbírky „*Buentetoejogi határozatok tára*“.

Důvodem vydávání bylo usnadnění práce mimoslovenských právníků působících na Slovensku. Vybrána byla rozhodnutí, která byla stále aktuální, i když dotčené uherské předpisy byly např. třeba zrušeny. Naopak nebyla zařazena již neaktuální rozhodnutí.²⁹⁰ Judikáty měla vlastní publikační čísla a otiskovány jen právní věty.

Od třicátých let se zde proměnily tři rubriky na „*Rozhodnutia najvyššieho správneho súdu*“, „*Rozhodnutia najvyššieho súdu vo veciach trestných (občianských)*“, které byly složeny z právních vět, shrnutí případu a odůvodnění a „*Zásadne rozhodnutia Najv. správneho súdu*“, kde byly opublikovány jen právní věty.²⁹¹

Po roce 1945 se znovu měnily rubriky a nově se objevily „*Občianske rozhodnutia hlavných súdov v Bratislave a Prešove*“ a „*Národný súd v Bratislave*“.

Kromě toho začaly už od 30. let vycházet jako stálé vyjímately přílohy „*Úradná sbierka občianskych rozhodnutí Najvyššieho súdu (Obč.sb.)*“ a „*Úradná sbierka trestných rozhodnutí Najvyššieho súdu (Trest.sb.)*“, kde redakci vedlo predsedníctvo Najvyššieho súdu v Bratislave.²⁹²

²⁸⁸ Např. *Právny obzor*, ročník V., (1922), s. 21

²⁸⁹ *Ibid.*, s. 88

²⁹⁰ *Právny obzor*, ročník V., (1922), s. 23, předmluva

²⁹¹ *Právny obzor*, ročník XXI., (1938)

²⁹² *Právny obzor*, ročník XXVIII., (1945-46), číslo 1-2

Po nástupu socialismu převzal vydávání časopisu Ústav státu a práva Slovenskej akademie ved v Bratislavě. Ještě v ročníku 1972 se zde objevily alespoň tři judikáty v rubrice pracovněprávní judikatury a pak se již žádná judikatura nepublikovala.²⁹³

Zvláštní edicí, jež kromě textů právních předpisů nabízela i souhrn judikatury, byl sborník *Právo československé* s podtitulem Sborník zákonodárství a judikatury. Fungoval na principu komentáře, kdy byly k textům předpisů přiřazeny komentáře, důvodové zprávy i výběry z judikatury. Byl vydáván v 5 ročnících od roku 1934 do roku 1938 (vydán 1939). Ukončen byl z „*důvodů nových ústavních poměrů*“.²⁹⁴

Nabízel citace judikatury k jednotlivým ustanovením předpisů z nálezů nejvyššího soudu i nejvyššího správního soudu a to jen ve formě právních vět. Některé z právních vět byly převzaty ze sbírek rozhodnutí. V prvním ročníku ještě nebyly žádné judikáty citovány ani otištěny. Kromě právních vět byly někdy jen v poznámkách pod čarou citována publikační čísla rozhodnutí ze sbírek, a to i starých rakouských sbírek.

Výjimečným na tehdejší dobu byla příloha judikatury „*Sbírka práva československého*“. V té byla otiskována rozhodnutí nejvyššího soudu a nejvyššího správního soudu. Měla vlastní řadu s publikačními čísly a byla řazena podle oborů, institutů i jednotlivých ustanovení. V některých případech měla rozhodnutí jen právní věty, ale většinou obsahovala i anonymizovaná odůvodnění. Úplně posledním judikátem otištěným v tomto sborníku bylo číslo 1027 k zemědělskému vyrovnávacímu řízení (vládní nařízení č. 76/1936 Sb.).²⁹⁵

Publikace judikatury v českých odborných právnických časopisech navázala na tradici započatou již v době monarchie, dokonce mnoho časopisů vzniklých již v 19. století stále působilo na trhu. Udržoval se obdobný styl publikovaných judikátů, které měly většinou stejnou formu jako ve sbírkách rozhodnutí s analogicky strukturovaným textem judikátu, vytvořenou právní větou a někdy i názvy či hesly k judikátům. Judikatura byla možná ještě více editována, krácen text odůvodnění a dodržována převážně anonymizace.

Některé časopisy dokonce přiřazovaly judikátům ve svých pravidelných rubrikách publikační čísla, podobně jako u periodických sbírek rozhodnutí. Navíc i v několika časopisech byla judikatuře vyhrazena zvláštní oddělená příloha ve formě sešitů, které se daly vyjmát a sešívát do celých ročníků, což už úplně vytvářelo vlastně nové sbírky judikatury. Záleželo na jednotlivých časopisech, zda vytvářejí vlastní judikáty s vytvořenými indexačními

²⁹³ *Právní obzor*, ročník LV. (1972), s. 601-603

²⁹⁴ *Právo československé*, ročník V. (1938), tiráž

²⁹⁵ *Právo československé*, ročník V. (1938), svazek II., s. 148

údaji k judikátu s právními větami nebo pouze přebírají kompletní texty i s právními větami ze sbírek rozhodnutí nejvyšších soudů.

2.2.2.3 Publikace judikatury v časopisech po roce 1948

Za doby socialistického soudnictví mezi lety 1948 až 1989 vycházelo několik právnických časopisů. Jen minimum z nich publikovalo judikaturu. Nebylo v zájmu nastupujícího socialistického režimu, stejně jako u sbírek rozhodnutí, poskytovat veřejnosti výplody socialistické justice a umožňovat tak určitou veřejnou kontrolu nad jejími rozhodnutími. Primárním důvodem pro centralizaci a monopolizaci vydávání sbírek judikatury, stejně jako zrušení dřívějších zavedených právnických časopisů s uveřejňováním judikatury a založení nové tradice socialistických nových a „nezkažených“ právnických periodik s žádným či minimálním publikováním judikátů, byl požadavek centrální kontroly justice státní správou podřízenou novému režimu.

Stejně jako byly po roce 1948 totálně vymýceny zbytky neoficiálních sbírek a zavedena jen jediná, oficiální sbírka, tak u časopisů proběhl obdobný proces.

Původní prvorepublikové časopisy, či ještě starší periodika z dob mocnářství, byly v průběhu let 1948 - 49 zastaveny a nezbyl snad jediný, který by přežil tento rok (např. *Časopis katolického duchovenstva* s obrovskou tradicí od roku 1828 nebo prvorepubliková *Právní prakse*).

Je pravdou, že mnoho odborných časopisů skončilo v napjatých předválečných letech (*Juristen-zeitung* nebo *Právo československé*) či bylo zastaveno jejich vydávání v době protektorátu (*Soudcovské listy* nebo *Finanční právník*).

Jedinými periodiky, které přežily převratový rok, byl *Právník* a *Právní obzor*. Na rozdíl od *Právníka*, kde bylo jednoznačně zrušeno publikování judikatury, *Právní obzor* alespoň okrajově otiskoval vybraná soudní rozhodnutí až do 60. let.

Nový režim začal od čistého stolu a představil úplně nová právní periodika. Jejich počet byl ale oproti minulosti mnohem nižší. Stejně jako nebylo v zájmu vedoucí elity publikovat soudní rozhodnutí, nebylo také v jejím zájmu příliš vzdělávat ani právníky dát jim prostor k publikaci a vyjadřování názorů. Právnícké časopisy plnily funkci více ideologickou než odbornou. Obzvláště v 50. letech se v nich vyskytovalo minimum opravdu odborných článků. Pouze několik z nich výběrově otiskovalo judikaturu.

Prvním časopisem nového socialistického režimu bylo *Lidové soudnictví*, které bylo vydáváno ministerstvem spravedlnosti od roku 1950 do roku 1953 (III. ročník). Nový bulletin

měl za úkol naplňovat nový úkol justiční zprávy a to sledování soudní praxe. Měl za úkol být doplňkem Sbírkou soudních rozhodnutí, které publikuje „*správná rozhodnutí*“. Naopak časopis měl upozorňovat na „*postup nesprávný*“.²⁹⁶ Děлил se na část trestní, část občanskou a justiční správu. Časopis nepublikoval klasické judikáty. Otiskoval spíše komentáře k jednotlivým institutům, právním otázkám a v nich citoval soudní rozhodnutí.

Příkladem takového komentovaného soudního rozhodnutí může být judikát, uveřejněný pod názvem „*Příjmení dítěte a jeho změny z hlediska rodinného práva*“²⁹⁷ nebo „*Nárok rozloučené manželky na výživné*“.²⁹⁸ Přímou u nadpisů byly dokonce uvedeny i konkrétní související ustanovení právních předpisů. Judikáty byly velmi stručné, většinou jen na jednu stránku s anonymizovaným obsahem.

Časopis *Socialistická zákonnost* nahradil předchozí časopis Lidové soudnictví. Vydával ji Právní ústav ministerstva spravedlnosti. S prvním ročníkem vydaným v roce 1953 byl časopis koncipován jako vzorový pro třídního socialistického právníka.

V třetím ročníku 1955 vyšla jako její součást *Sbírka rozhodnutí státní, resortní a družstevní arbitráž*“ (rozh. č. 1- 3)²⁹⁹, Vydávání bylo zdůvodněno tím, že státní arbitráž neměla oficiální publikační orgán. V dalším ročníku judikáty nevyšly a od ročníku 1957 se znovu začala publikovat pod pozměněným názvem „*Z rozhodovací praxe hlavního arbitra Republiky československé*“. Národní podniky jako právnícké osoby byly zobecněny tak, aby je nebylo možné identifikovat.³⁰⁰

Uveřejněná rozhodnutí měla pořadová čísla, vyznačenou tučně právní větu, dále odůvodnění a uvedeno bylo i původní číslo jednací rozhodnutí arbitráže. Posledním ročníkem obsahující arbitrážní judikáty byl 1962. Od ročníku 1968 se nově objevuje rubrika „*Nad jedním rozhodnutím*“, kde se otiskují komentovaná soudní rozhodnutí. Rubrika je přerušena od 1972 a znovu se publikuje od 1975 až do 1992, kdy už přejmenovaný na **Právo a zákonnost** ukončil činnost.

Judikáty v rubrice měly specifickou formu. Neměly vůbec právní věty, ani strukturovaný text s shrnutím skutkových okolností, žádnou hlavičku, žádné identifikační údaje. Jen od 80. let měly přidávány název jako např. „*K některým otázkám aplikace § 238 tr.zák.*“.³⁰¹ Měly spíše formu komentáře, kdy se obecně rozebíraly vybrané právní problémy. V textu nebyly označovány žádné subjekty, tudíž nemusely být anonymizovány.

²⁹⁶ *Lidové soudnictví*, ročník č. I (1950), číslo 1, předmluva, s. 1

²⁹⁷ *Lidové soudnictví*, ročník, č. I (1950), číslo 1, s. 18

²⁹⁸ *Lidové soudnictví*, ročník č. I (1950), číslo 1, s. 19

²⁹⁹ *Socialistická zákonnost*, ročník III., 1/1955, s. 29

³⁰⁰ Např. „stavební závody“ nebo „elektromontážní závody“, rozhodnutí č. 3, 1/1955, s. 37

³⁰¹ Např. *Socialistická zákonnost*, 3/1989 s. 160

Příkladem, jak socialistické soudnictví nepodporovalo publikaci judikatury může být fakt, že v tomto skoro jediném časopise otiskujícím judikáty, bylo zveřejněno jen několik judikátů do roka.³⁰²

V oblasti soudnictví bylo také nově zřízeno resortní angažované periodikum *Soudce z lidu*, jehož první číslo vyšlo v květnu 1950. Vydávalo ho ministerstvo spravedlnosti. Již od prvního ročníku obsahoval nepravdělně rubriku „*Z našich rozhodnutí*“. Rubrika si dala za úkol otiskovat vybraná rozhodnutí z nově zřízené sbírky rozhodnutí.³⁰³ Ta nebyla publikována ve formě klasických judikátů, jen ve formě anotace, krátkého sloupku, spíše jako „soudničky“ na jeden odstavec. Krátce shrnuly právní a skutkové otázky. Od druhého ročníku byly uvozeny už nadpisem, který označoval, že pochází ze Sbírký soudních rozhodnutí a připojeno konkrétnější heslo jako název judikátu (např. „*Sbírka rozhodnutí : velezádná činnost církevní hierarchie*“).³⁰⁴

Samotné rozhodnutí nemělo žádné přidané informace ani právní větu, byl to pouze komentovaný text s velmi stručným popisem právních a skutkových okolností. Jména fyzických osob nebyla vůbec uváděna, ale např. organizace „*Katolická akce*“ ve výše uvedeném judikátu se objevila v plné kráse. Kromě toho byly někdy samostatně již od prvního ročníku publikovány jakési komentované judikáty jako samostatné články v časopise. Neměly právní větu ani jiné náležitosti judikátu, ale v anonymizované formě shrnovaly a komentovaly skutkové a právní otázky konkrétního vybraného rozhodnutí z praxe.³⁰⁵

Ostatně, z celého časopisu čpí odér agitačního materiálu a minimum obsahu bylo věnováno právním otázkám samotným. Spíše byly otiskovány propagační texty jako projevy Klementa Gottwalda nebo oslavné básně na stranu a štvavé články proti „škůdcům“ režimu.³⁰⁶

V roce 1961 byl původní časopis nahrazen novým pod jménem *Socialistické soudnictví*, který vydával Právnícký ústav ministerstva spravedlnosti. Již od prvního ročníku obsahoval komentovaná soudní rozhodnutí v rubrice nazvané „*Soudili jsme*“,³⁰⁷ která zasílali přímo konkrétní soudci nebo přisedící z různých stupňů soudní soustavy, kteří byli i podepsáni pod publikovaným rozhodnutím. Měly opět formu jen velmi krátkých anotovaných notic, které jen obecně a stručně popsaly případ. Nebyly zahrnuty žádné konkrétní identifikační údaje jako čísla jednací, data, jména stran, dokonce nebyly citována ani příslušná právní ustanovení

³⁰² Např. v ročníku 1979 to byly 4 judikáty, v ročníku 1989 zase 6 judikátů, v ročníku 1990 pouhé 2 záznamy a v ročníku 1992 jen jediný

³⁰³ *Soudce z lidu*, ročník I. (1950), číslo 6-7, s. 97

³⁰⁴ *Soudce z lidu*, ročník II. (1951), číslo 2/1951..s. 87

³⁰⁵ Např. článek „*Důležitost správné kvalifikace trestného činu*“, *Soudce z lidu*, ročník I. (1950), číslo 6-7, s. 96

³⁰⁶ Články *Dozvučky Babic a Spravedlivý trest vrahům*, In : *Soudce z lidu*, 2/1951, s. 242-243

³⁰⁷ *Socialistické soudnictví*, ročník I. (1961), číslo 1/1961, s.34

a předpisy. Jen měly přidány nadpis literární jako např. „*Manko nezavinil žalovaný*“³⁰⁸ nebo „*Ředitel hospodařil pro sebe*“.³⁰⁹

V pozdějších ročnících již měly judikáty sofistikovanější formu. Rubrika judikatury se přejmenovala na „*Místní lidové soudy : z rozhodování*“ a kromě nadpisu jako např. „*Místní příslušnost*“ byly na začátku v kratičké naraci heslovitě zmíněny skutkové okolnosti i s iniciálami provinilého.³¹⁰ Následoval text hodnotící, který kvalifikoval po právní stránce případ a pak autoři, kteří nebyli většinou soudci hodnotili postup soudu a jeho argumentaci. Zajímavé je, že většinou vybírali rozhodnutí z trestního práva a kritizovali postup a hodnocení soudu. Byly to příznaky doby uvolňování režimu na konci 60. let. Autoři komentovaného rozhodnutí byli uvedeni v titulku. Soudní rozhodnutí byla publikována v tomto časopisu celkově velmi zřídka a to jen v několika sešitech do roka a v počtu jeden nebo judikáty na číslo.³¹¹

Jeho slovenský protějšek *Socialistické súdnictvo* začal vycházet již v roce 1949. Jeho nakladatelem byl také Právnícký ústav ministerstva spravodlnosti, oddelenie v Bratislave a později od 1966 Povereníctvo SNR pro spravodlivosť a od 1969 ministerstvo spravodlivosti SSR. Měl identickou rubriku jako české verze nazvanou „*Súdili sme*“. Rubrika vycházela jen v několika číslech do roka. Od 70. let již nebyla rozhodnutí publikována vůbec.

Rozhodnutí nebyla publikována v obvyklé formě judikátu, neměla právní věty, odůvodnění či další indexační údaje. Spíš to byla jen komentovaná rozhodnutí od konkrétního autora, který byl uveden jako autor článku. Autory byli soudci či soudci z lidu a každý měl jiný styl zpracování rozhodnutí. Některé komentáře byly anonymizovány a jiné naopak nebyly. V komentovaném rozhodnutí „*Krčah praskl nadobro*“ nebo „*Zvedavý sused*“ byly strany anonymizovány, zatímco „*Podnikavý farár*“ či „*Pozor na priateľov*“ byla uvedena plná jména.³¹² Již z velmi poetických názvů můžeme vidět, že případy byly zpracovány spíše ve formě soudniček s opravdu invenčními a atraktivními názvy.

Ostatní právnícké časopisy vycházející v době socialismu pravidelně judikaturu nepublikovaly.³¹³ Publikace judikatury v právníckých časopisech nebyla trendem, který by socialistický režim vítal. Vládnoucí elita neměla potřebu, aby se na veřejnost dostaly výtvořky státem kontrolované (ne)závislé justice. Pokud už dovolila otiskovat judikáty, především

³⁰⁸ Ibid., s. 34

³⁰⁹ *Socialistická zákonost*, ročník I. (1961), 12/1961 s. 357

³¹⁰ *Socialistická zákonost*, ročník VII. (1967), 12/1967 s. 533 (jen na okraj, tento judikát zpracovával dr. Otakar Motejl)

³¹¹ Např. *Socialistická zákonost*, kde v ročníku 1961 byly z 12 sešitů jen ve 3 sešitech otištěny judikáty a v ročníku 1967 dokonce byly jen dva judikáty za celý rok.

³¹² *Socialistické súdnictvo*, ročník XIII. (1961), číslo 3

³¹³ Např. časopisy *Právník*, *Správní právo*, *Kriminalistika* a další

v době 50. let to byly jen přísně vybraná rozhodnutí, která byla uváděna jako exemplární případy, jak funguje nová socialistická justice a trestá nepřátele státu. Až na výjimky byla publikovaná judikatura tedy z oblasti práva trestního.

Judikaturu za dob socialistické justice publikovalo minimum časopisů a od doby normalizace vlastně skoro žádný. Později v 80. letech se občasně vyskytly náhodně opublikované judikáty v minimálním textovém rozsahu, jež neposkytovaly skoro žádné relevantní informace o kauze.

2.2.2.4 Publikace judikatury v časopisech po roce 1989

Po roce 1989 se probudil velký zájem o vydávání odborných právnických časopisů ze strany soukromých nakladatelství. Vývoj se vlastně vrátil do poměrů první republiky, kdy existovalo také mnoho soukromých časopisů, které publikovaly judikaturu. Nakladatelství si uvědomují, že vydávají odborná periodika hlavně pro praktikující právníky a ne akademické teoretiky.

Můžeme zde podrobněji rozebrat styl publikace judikatury jen v několika vybraných nejvýznamnějších a nejcitovanějších právnických časopisech současné doby, které se specializují na publikaci judikatury a její případné komentování.

Právnícký časopis *Právní rozhledy* od počátečního ročníku v roce 1993 nabízí přehled soudních rozhodnutí českých soudů i zahraničních soudů, v pozdější době také judikatury v oblasti práva EU. V úvodní poznámce prvního čísla byli čtenáři již od počátku výslovně vybízeni, aby posílali sami od sebe zajímavá rozhodnutí a případně je i rovnou okomentovali.

Účelem uveřejňování mělo být napomáhání právní praxi. Nakladatelství potvrzuje již zde výše vyřčenou hypotézu, aby judikatura sloužila především praxi a praktikům. Konkrétně je vyzdvihnuta spolupráce se soudci, na které prý závisí úspěch této publikační aktivity. Velmi důležité je, z hlediska publikačního, že od počátku jsou zde jasně nastavena a uvedena pravidla, jak má vypadat vzorový uveřejněný judikát z pohledu jeho formy.

Co se týče formy publikace judikátu jsou tedy vyjmenovány náležitosti, jak má struktura judikátu vypadat. Jako bod první se má uvést autor, tj. jaký soud dané rozhodnutí vydal (označení soudů má být v souladu s platnou strukturou soudnictví ke dni rozhodnutí).

V tomto prvním bodě je ještě uveden důležitý identifikátor a to je „označení rozhodnutí“. Je chvályhodné, že je takto výslovně zmíněn tak zásadní indexační prvek, což není samozřejmost u většiny publikované judikatury. Jako druhý parametr pro identifikaci judikátu je určena samotná právní věta. Třetím bodem je tzv. bližší označení rozhodnutí soudu jako

autora a datum jeho vydání. Ve čtvrtém bodě už se strukturuje samotný text, tak, že první část textu judikátu má obsahovat skutkové okolnosti případu a jako pátá část následuje „podstatná část odůvodnění“. Posledním šestým prvkem by měla být uvedena poznámka.³¹⁴

Časopis obsahuje již od prvního ročníku rubriku „*Soudní rozhodnutí*“, které se dělí na „*Rozhodnutí soudů ČR*“ a „*Rozhodnutí evropských soudů a institucí*“.

Forma judikátu je jednoduchá a poměrně dostačující. Uvozuje se názvem judikátu, který obsahuje, na rozdíl od jiných názvů v dalších sbírkách či časopisech, i autora rozhodnutí, tedy soud, např. „*Vrchní soud v Praze : K oprávněnosti stavby na pozemku družstva*“³¹⁵ Text „*z odůvodnění*“ je velmi zkrácen, ale právní věty bývaly poměrně velmi rozsáhlé. Dnes jsou již kratší a přehlednější. Anonymizace je prováděna kompletně i u právnických osob. Judikáty jsou velmi kvalitně zpracovány.

Sesterský časopis *Soudní Rozhledy* je již podle názvu více zaměřen na soudní praxi a rozhodovací činnost. Od svého počátku v roce 1995 byl původně jako příloha Právních rozhledů koncipován čistě jako periodikum specializované na vydávání soudních rozhodnutí. Neobsahoval původně žádné články jen judikáty. Za úkol měl, podle předmluvy, publikovat aktuální rozhodnutí ještě před Sbírkou soudních rozhodnutí a zároveň i nepublikovaná rozhodnutí ze všech oblastí práva.³¹⁶ Původně obsahoval jen judikáty civilní a trestní, později od čísla 3/1996 začal otiskovat i rozhodnutí Ústavního soudu.

Časopis je rozdělen do tématických rubrik judikatury podle oborů práva v rámci rozhodnutí českých soudů (s. „*Rozhodnutí soudů ČR*“), např. „Část civilní“ a ta se dělí ještě na „*Rozhodnutí procesní*“ nebo „*Rozhodnutí ve věcech obchodních*“ atd.³¹⁷ Další rubriky obsahovaly „*Rozhodnutí cizích států*“ a „*Rozhodnutí evropských soudů*“. Další rubrikou je dnes „*Výběr z judikatury*“, kde ve formě krátkých odstavců jsou jakési zprávy, anotace o vydaném rozhodnutí.

Každý judikát má pořadové publikační číslo, které se vztahuje ke každému ročníku. Judikáty mají názvy, které jsou velmi specifické i s naznačenou skutkovou situací jako např. „*Místní příslušnost na výběr daná, nemá-li žalovaný v ČR obecný soud*“³¹⁸ nebo „*Identifikace nemovitosti v žalobním návrhu a ve výroku rozsudku. K povaze prohlášení okresního národního výboru o opuštění majetku a k posuzování projevu vůle věc opustit*“.³¹⁹

³¹⁴ *Právní rozhledy*, ročník 1., 2/2001, s. 46

³¹⁵ *Právní rozhledy*, 2/1993, s. 47

³¹⁶ *Soudní rozhledy*, 1. ročník, číslo 1/1995, tiráž

³¹⁷ *Soudní rozhledy*, 1/1995, s. 3

³¹⁸ *Soudní rozhledy*, 1/1995, s. 3

³¹⁹ *Soudní rozhledy*, 2/2000, s. 39

Název je zde vázán přesně na právní větu, každá část názvu se vztahuje k jedné samostatně očíslované právní větě.

Jsou přidány i související předpisy a identifikace rozhodnutí se základními údaji v hlavičce. Nemají speciální narační část, po právní větě následuje část „z odůvodnění“, kde je zkrácená anonymizovaná verze odůvodnění. Odůvodnění je krátké, většinou jedna nebo dvě strany.

I judikáty z rozhodovací praxe cizích států mají vytvořeny právní věty. Jen judikáty z rozhodovací činnosti soudů evropských nemají právní věty. Anonymizace je důkladná a jsou anonymizována i právnické osoby, města a některé orgány státní správy (např. „*správa CHKO v Ž.*“). Styl judikátů je velmi přehledný a konstantní. V průběhu více než patnácti let se skoro nezměnil a dodržuje své standardy.

Časopis *Jurisprudence* se vyloženě specializuje na komentování judikatury a její publikování a to jako domácí, tak zahraniční. Navazuje na časopis *Evropské a mezinárodní právo*, který vycházel již od roku 1991 a zaměřoval se na oblast danou již jeho titulem. Až od ročníku 1996 se objevila komentovaná judikatura z jednotlivých evropských států nebo Evropského soudního dvora. *Jurisprudence* samotná pak vznikla v ročníku 1999 nejdříve jako samostatná příloha časopisu určená k publikaci zahraniční judikatury.

Původně se rubrika věnovaná judikátům nazývala „*Komentáře judikatury*“, dnes „*Monitoring*“. Dělí se na části podle jednotlivých soudů, jejichž rozhodnutí zpracovává – Ústavní soud, Nejvyšší soud, Nejvyšší správní soud, Evropský soudní dvůr, Evropský soud pro lidská práva.

Z počátku vydávání časopisu byly judikáty tvořeny specifickou formou. Měly název judikátu³²⁰, pak následoval úsek č. I zvaný „Úvod“, což byla v drtivé většině právní věta. Jen někdy to nebyla právní věta, ale spíše komentář nebo nezpracovaný původní vyjmutý úsek z textu odůvodnění. Za touto právní větou následovala část č. II. „*Plné znění soudního rozhodnutí*“, kde byl otisknut celý text soudního rozhodnutí i s výrokem a s poučením a datem. Byla to kompletní fotokopie rozhodnutí. Nakonec následovala část III. „*Komentář*“, kde autor pod svým jménem vyvozoval právní závěry a hodnotil právní otázky. Judikáty jsou anonymizovány.

Později se judikáty publikovaly většinou ve formě komentáře a ne klasického judikátu, kdy to byl jakýsi komentovaný rozbor. Nebyl vůbec vnitřně dělen na části a neměl žádné indexační přidané údaje. Neměl právní větu a ani odůvodnění. Obsahoval spíše argumentační

³²⁰ Např. „*Účel smlouvy a dobré mravy*“, *Jurisprudence*, 6-7/2001, s. 20-22

a hodnotící pasáže. Také byl uvozen slovy „*podle rozhodnutí..*“. Měl vcelku obecnější heslovitý název.³²¹

V současné době se změnil zásadně formát judikátu, kdy už judikát nemá název, místo něj pouze hlavičku s identifikací rozhodnutí jen druh, autor a spisovou značku rozhodnutí v nadpisu. Má nově právní větu, ovšem pojmenovanou „*Závěr*“.³²² Vnitřně je strukturován na další části jako obsah (skutkové okolnosti a odůvodnění) a dále na související judikaturu a relevantní ustanovení. U evropských rozhodnutí se místo „*Obsahu*“ vyskytují „*Skutkové okolnosti*“ a „*Právní závěry*“. Nakonec jsou části „*Související judikatura*“ a „*Relevantní ustanovení*“.

Právní věty ve formě závěrů jsou velmi dlouhé, složené z mnoha vět a souvětí. Spíše připomínají vyjmuté části odůvodnění.³²³

Kromě výše zmíněných časopisů se vyskytuje i mnoho dalších právnických i neprávnických periodik, která také obsahují výběrově publikované nebo komentované judikáty.³²⁴

Z pohledu srovnávacího a historického lze shrnout k tématu publikace judikatury v odborných periodících jen několik základních faktů.

V dnešní době se vrátila praxe publikovaných rozhodnutí i v odborných časopisech. Současná právní periodika stále publikují většinou v klasickém stylu tvorby judikátu se všemi přidanými hodnotami, tak jak je známe i ze sbírek rozhodnutí. Ale více a více se prosazuje mezinárodnější styl komentovaných, anotovaných soudních rozhodnutí, která co nejméně zasahují do originálního textu. Panuje větší odpor vůči nadměrné editaci a zasahování do textu odůvodnění, vynechávání podstatných částí jeho textu a anonymizaci. Také institut právních vět, vyráběných na zakázku pro jednotlivé časopisy rozličnými autory, je shledáván často jako poněkud zavádějící, především při nesprávné aplikaci praktikujícími právníky v jejich argumentaci.

Tento exkurz do historie tvorby a publikace judikatury na našem území může značně osvětlit genezi a formy tvorby judikatury v současné době. Názorně nám ukazuje, že instituty judikátů a právních vět se zde vyskytovaly již od raných dob našeho státu a způsob tvorby a publikace těchto soudních rozhodnutí se výrazně nelišil od dnešního stavu.

³²¹ Např. „*K vymezení okruhu účastníků správního řízení, k okamžiku nabytí právní moci správního rozhodnutí*“, *Jurisprudence*, 5/2007, s. 54

³²² Jako např. „*Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 33 Cdo 1977/2007*“, *Jurisprudence*, 7/2009, s. 60

³²³ Např. *Jurisprudence* 7/2009, s. 61

³²⁴ Např. *Právní rádce, Právní Fórum, Soudce, Právní zpravodaj, Státní zastupitelství, Ad Notam, Trestní právo, Daně a právo, Daňový expert, Obchodněprávní revue, Trestněprávní revue, Právo a zaměstnání, Práce a mzda, Právní praxe v podnikání, Kriminální právo, Obchodní právo* a další

3. Tvorba a publikace judikatury vrcholných soudů

Publikace soudních rozhodnutí neměla nikdy v naší právní kultuře jednotnou formu či obsah. Lišila se podle doby jejího vydávání, autora, který ji zpracovával a také podle účelu, pro nějž byla publikována.

Pokud se v následující části zaměříme na publikaci rozhodnutí samotnými vrcholnými soudy v dnešní době, tak lze každopádně konstatovat již na počátku jeden evidentní nezpochybnitelný fakt. Tím je situace, kdy bohužel neexistují jednotná koncepte a jednotná pravidla publikace soudních rozhodnutí na oficiální úrovni.

Každý z našich tří vrcholných soudů má vlastní systém evidence soudních rozhodnutí a publikace vlastní judikatury. Soudy mají nastavena vnitřní pravidla a procesy, při nichž se vytváří masa rozhodnutí, která se poté zpracovává do vnitřních evidenčních systémů i vnějších publikačních nástrojů jako jsou sbírky rozhodnutí. Komparací jednotlivých postupů tak můžeme získat důležité poznatky, vyabstrahovat nejlepší praktiky jednotlivých soudů a pokusit se případně navrhnout jakousi obecnější formu procesu tvorby a publikace judikatury v našem právním prostoru.

V systému obecných soudů jsou vytvořeny od úrovně krajských soudů až po nejvyšší soud evidenční senáty, které mají za úkol shromažďovat a evidovat vybraná soudní rozhodnutí daného soudu. Jen na úrovni okresních soudů nejsou vytvořeny takové evidenční senáty. Struktura správního soudnictví nemá takový oficiální orgán. Nejvyšší správní soud a Ústavní soud mají analytické oddělení, která plní fakticky funkci evidenčních senátů a editorů rozhodnutí jejich soudů. Ale žádný z našich soudů nemá zřízené specializované publikační kanceláře svých soudních rozhodnutí.³²⁵

Tento stav evidence a publikace našeho soudnictví, kdy neexistuje jednotný systém editace a publikace, není vůbec ideální. Mohl by být zřízen jakýsi jednotný systém úpravy a publikace judikatury, či alespoň vytvořena, zavedena a respektována jednotná pravidla tvorby a publikace judikatury nejen na úrovni vrcholných soudů, ale i nižších soudů.

³²⁵ Např. na rozdíl od Polska, kde mají všechny vrcholné soudy stejné „Kanceláře soudních rozhodnutí“, viz Moravski, L., Zirk-Sadovski, M. Precedent in Poland, In : McCormick, D.N., Summers, R.D. (ed) : Interpreting Precedents-A Comparative Study, Dartmouth : Ashgate, 1997, s. 226

3.1 Evidence rozhodnutí Nejvyššího soudu

Proces evidence rozhodnutí Nejvyššího soudu a jejich uveřejňování není výslovně zmíněn ve veřejně dostupných vnitřních normách soudu, je upraven ve zvláštních interních opatřeních.

Pokud pohlédneme zblízka na praktickou stránku procesu tvorby judikatury při Nejvyšším soudu pro účely publikace, konkrétnější postup je stanoven v jednacím řádu NS. Kolegia Nejvyššího soudu kvůli zajištění zákonitosti a jednotnosti rozhodování soudů provádějí výběr rozhodnutí a rozhodují o zařazení do Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek.³²⁶

Specifickou formou publikace soudních rozhodnutí je historicky „evidence judikatury“ (na kartách evidence judikatury) vedená u nejvyššího soudu a krajských soudů (a částečně i soudů prvního stupně). Ve své hlavní části (oddílu A) editována nejvyšším soudem společně se Sbírkou soudních rozhodnutí.³²⁷

V každém z obou kolegií nejvyššího soudu je určen evidenční senát, který je pověřen vedením evidence judikatury. Shromažďuje rozhodnutí vhodná pro uveřejnění a připravuje je pro jednání kolegia.

Přijatá rozhodnutí označí soudci zpravodajové v elektronických evidenčních listech na stupnici od škály A do E, s tím, že ta která jsou označena jednotlivými soudci pod značkou C a D jsou po anonymizaci rovnou vložena do internetové databáze soudu a rozhodnutí označená značkou E nejsou určena vůbec k publikaci. Soudci zpravodajové nebo jejich asistenti případně vytvoří i právní věty a potřebné indexační údaje.

Rozhodnutí s přidělenými značkami A a B jsou projednána evidenčním senátem, pak se vytvoří editory text judikátu a pošle se do vnějšího připomínkového řízení a nakonec v poslední etapě projednáno kolegiem.

Rozhodnutí spadající do kategorie A jsou považována za rozhodnutí zásadního právního významu a jsou určena primárně k projednání v kolegiu o jejich publikaci. Z ostatních kategorií se ve výjimečných případech může přehodnotit navržená kategorie soudcem zpravodajem a evidenční senát rozhodne o jejich projednání k publikaci ve sbírce.

Tato praxe označování jednotlivých rozhodnutí do kategorií podle jejich významu může být na jednu stranu velmi subjektivní a selektivní. Na druhou stranu je zde alespoň zavedena koncepce označovat a dělit judikaturu podle jejího aplikačního dopadu a významu, což je moderní trend, který se zatím naší právní kultuře vyhýbal.

³²⁶ Bliže k vydávání Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek v části 2.2.1 této práce.

³²⁷ Pokorný, M. Vývoj publikování soudní judikatury, zejména ve sbírkách rozhodnutí (nepublikováno), s. 1

Předsedové jednotlivých senátů předkládají soudci předkládají pomocí vnitřního evidenčního systému judikatury jednotlivá rozhodnutí evidenčnímu senátu a označují ta rozhodnutí, která jsou podle jejich názoru vhodná k uveřejnění. Pokud by měla spadat do nejvyšší kategorie A, vytvoří k nim soudci zpravodajové i právní věty. Vytvoří také základní indexační údaje jako související předpisy a zařazení hesly do rejstříku.

Rozhodnutí velkého senátu jdou automaticky, podle neformálního zvyku, nejvyšší kategorie určené k publikaci přímo na plénum, ale i jim se může výjimečně stát, že nebudou schválena na kolegiu.

Kancelář evidenčního senátu shromažďuje soudní rozhodnutí pro jejich uveřejnění ve sbírce v souladu s opatřením předsedy příslušného kolegia, kterým se upravuje postup při evidenci, zařazování a přípravě rozhodnutí navržených k uveřejnění ve sbírce na podkladě předložených či vyžádaných pravomocných rozhodnutí nižších soudů a na základě návrhů předsedy a místopředsedy soudu, předsedů příslušných kolegií a jednotlivých soudců.

Evidenční senát je povinen předložit na zasedání kolegia k provedení výběru pro uveřejnění do sbírky všechna rozhodnutí velkého senátu kolegia a předloží též rozhodnutí navržená jednotlivými soudci nebo senáty příslušného kolegia, pokud po dohodě s příslušným soudcem nebo senátem nedojde ke zpětvzetí učiněného návrhu.

Rozhodnutí předložená k provedení výběru pro uveřejnění ve sbírce evidenční senát připraví k jednání kolegia. Především dbá, aby byla opatřena právní větou obsahující podstatu v rozhodnutí řešeného právního problému (právní otázky).

Editace evidovaných rozhodnutí navržených k publikaci se provádí příslušnými pracovníky jednotlivého kolegia. V praxi může texty upravovat soudce kolegia pověřený vedením evidence nebo příslušní pověřený pracovníci soudních kanceláří. Přípravu rozhodnutí spočívající dále v úpravě zejména jeho odůvodnění (např. zkrácení textu, anonymizace, sjednocení používaných zkratk) s ohledem na rozsah a povahu provedených úprav projedná se soudci (senáty), kteří jeho publikaci navrhli.

Při zasedání evidenčního senátu se prodiskutují navržená rozhodnutí, i vybraná krajská rozhodnutí soudci pověřenými vedením evidence a rozhoduje se o tom, zda a v jakém tvaru půjdou judikáty na hlasování kolegia.

Krajské soudy zasílají elektronicky texty svých rozhodnutí, která jsou podle jejich uvážení vhodná k publikaci a evidenci, i s vypracovanými právními větami a indexačními údaji pro databázi evidenčnímu senátu. Ten je může případně upravovat a předkládá je pak ke vnitřnímu připomínkovému řízení a kolegiu.

Rozhodnutí krajských a okresních soudů jsou získávána např. i na gremiálních poradách, jichž se členové trestního kolegia pravidelně účastní. Další rozhodnutí vhodná k publikaci jsou zaslána kolegiu jednotlivými soudci krajských soudů, kteří jsou pověřeni vedením evidence judikatury na těchto soudech. Poměrně málo v praxi využívají jednotliví soudci možnost zaslat přímo sami svá rozhodnutí.

Pak se také využívají neformálnější způsoby získávání rozhodnutí přímo od soudců nižších soudů. Při vzdělávacích akcích Institutu Ministerstva spravedlnosti ČR se při diskusích rozebírají zajímavá rozhodnutí každého ze soudců a pokud vyvstala nějaká zásadní právní otázka jsou soudci nižších soudů požádáni, aby po právní moci zaslali dotčená rozhodnutí kolegiu.³²⁸

Možnost navrhnout publikaci kteréhokoliv rozhodnutí všech soudních instancí mají i státní zástupci. Z jejich procesního postavení v trestním řízení vyplývá jejich profesní oprávnění a legitimita porovnávat rozhodovací praxi soudů a poukázat na nutnost sjednocení praxe a tudíž navrhnout k publikaci významná rozhodnutí.

Shromážděná a připravená rozhodnutí předloží evidenční senát členům kolegia s potřebným časem na přípravu k poradě kolegia, na které budou projednána. Jsou vyžadována vyjádření orgánů a organizací, kterých se řešená otázka týká v *tzv. vnějším připomínkovém řízení*.

Jsou to připomínková místa vyjmenovaná na tiráži Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek. Na jednání trestního kolegia jsou zváni zástupci ministerstva spravedlnosti, Nejvyššího státního zastupitelství a Vrchního soudu v Praze.

Kromě taxativně vyjmenovaných připomínkových míst mohou být v konkrétním případě oslovena i jiná připomínková místa *ad hoc* podle uvážení, pokud řešený problém spadá do jejich kompetence a jejich názor by mohl být přínosem.

Připomínková místa mohou již v současní době vkládat své připomínky přímo do elektronického souboru, kde se shromažďují všechny připomínky. Ty jsou pak zpracovány evidenčním senátem. Do připomínkového řízení může být navrženo více verzí jednoho judikátu či opačných verzí nebo více judikátů řešících stejný právní problém, ale opačně. Je pak rozhodováno o tom, která verze se vybere k hlasování a publikaci.

³²⁸ Hasch, K. Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek a její místo v praxi soudů ČR (se zaměřením na rozhodnutí a stanoviska ve věcech trestních), Soudce 4/2000, s. 7-8 a Soudce 5/2000, s. 8. Dále stejný článek také zmiňuje, že v praxi trestněprávního kolegia funguje ve spolupráci s předsedou trestněprávního kolegia Vrchního soudu v Praze fungující neformální dohoda. Trestněprávnímu kolegiu jsou předkládána všechna rozhodnutí tohoto soudu pro účely evidence a některá z nich jsou pověřeným pracovníkem vrchního soudu předkládána přímo s návrhem na jejich uveřejnění.

Poté před zasedání kolegia probíhá i tzv. *vnitřní připomínkové řízení*, které není formálně upraveno, ale soudci se vyjadřují k navrhovaným verzím ještě před jednáním kolegia.

Kolegium hlasuje o publikaci či nepublikaci judikátu. Rozhodnutí kategorie A a B jsou automaticky vkládány na web. Při jednání kolegia platí obecný režim usnášení při přijetí usnesení, k usnášení je potřeba nadpoloviční většina všech členů kolegia. K přijetí usnesení o publikaci rozhodnutí ve sbírce je potřeba nadpoloviční většina přítomných soudců.

Rozpravy k jednotlivým rozhodnutím se může zúčastnit každý člen kolegia i pozvané osoby. O výběru každého rozhodnutí pro uveřejnění do sbírky se hlasuje veřejně. Kolegium může navrhopvat změny znění právních vět a judikátů. Soudce zpravodaj také ještě před hlasováním může stáhnout svůj text z jednání.

Pokud jsou navrženy v připomínkovém procesu změny, hlasuje se nejdříve o změnách. O provedení drobných úprav textu předloženého rozhodnutí (např. úprav jazykových, formulačních) není třeba hlasovat, pokud to žádný ze členů kolegia nenavrhopne. Pro schválení navrženého k publikaci je potřeba nadpoloviční většiny přítomných členů kolegia.³²⁹

Zajímavostí je, že diskuse v kolegiu o jednotlivých judikátech se zapisuje a je pak k dispozici. Pokud navržená rozhodnutí neprojdou hlasováním jsou přeřazena z kategorie A do nižších. Výjimečně se může i stát, že rozhodnutí nižších kategorií mohou být „povýšena“ do vyšší kategorie a navržena znovu k hlasování a publikaci.

Po zasedání kolegia jsou texty schválených judikátů poslány na redakční radu a pak jsou zaslána nakladatelství.

Vydávání Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek řídí předseda Nejvyššího soudu prostřednictvím Redakční rady sbírky, jejímž je předsedou. Předseda soudu může pověřit místopředsedu soudu, který se tímto stává předsedou redakční rady. Redakční rada je nejméně pětičlenná a její členy jmenuje předseda soudu z řad soudců, určených předsedy kolegií k vedení evidence judikatury tak, aby byla zastoupena všechna kolegia. Redakční rada zajišťuje ve spolupráci s příslušným nakladatelstvím uveřejnění zaujatých stanovisek pléna a kolegií a rozhodnutí vybraných na jednotlivých kolegiích ve sbírce. Předseda redakční rady určuje program jejího jednání a řídí její průběh.³³⁰

Dále má předseda redakční rady za úkol shromažďovat soudní rozhodnutí navržená pro uveřejnění ve sbírce, připravovat a předkládat je na jednání kolegia, upozorňovat předsedu kolegia a příslušné senáty na rozdílně řešené otázky v rozhodování senátů kolegia a nižších

³²⁹ Čl. 44 Jednacího řádu NS

³³⁰ Postup při vydávání sbírky rozhodnutí upravuje čl. 40 až 45 Jednacího řádu NS.

soudů, evidovat ve vnitřní počítačové síti soudu rozhodnutí, v nichž senáty kolegií rozhodly rozdílně.

Redakční rada ale v praxi zasedá až po hlasování kolegií a její role je především v redigování a spolupráci s příslušným nakladatelstvím. Až na výjimky nezasahuje do textu judikátů. Věnuje se především formální stránce publikovaných rozhodnutí a jejich poslední úpravě pro předání nakladatelstvím, jenž sbírku vydává. Tím se její role značně liší od stejného orgánu např. Nejvyššího správního soudu. Primární roli v procesu publikace judikatury Nejvyššího soudu mají evidenční senáty jednotlivých kolegií a především pověření soudci evidencí.

Popsaný postup je sice na jednu stranu poměrně detailní, ale stále je poměrně neformální. Oproti tomu, v případě přijímání stanovisek nejvyššího soudu je proces ještě mnohem formálnější a detailněji popsán v interních normách soudu.

Jednotlivá kolegia nejvyššího soudu mají autonomní procesy výběru a zpracování evidované judikatury pro účely publikace ve sbírce. Liší se dokonce i jejich rejstříky. Způsob zpracování se také liší. U jednoho kolegia evidenční senát nezasahuje do již vytvořených právních vět a druhého může mít tendenci poměrně často měnit navrženou podobu judikátu soudcem zpravodajem. Pokud nejsou ani kolegia stejného soudu schopna sjednotit své postupy při tvorbě, bude poměrně obtížné si představit větší kooperaci mezi vrcholnými soudy při evidenci a publikaci judikatury.

Na druhou stranu evidentně stále dává velkou diskreci soudcům evidenčních senátů a redakční radě selektovat rozhodnutí. V praxi také funguje institut pověřeného soudce za celý evidenční senát v jednom kolegiu, který prakticky plní tyto funkce a připravuje veškerou judikaturu pro publikaci do sbírky. Pak má takový člen soudu opravdu fakticky pravomoc ovlivnit podobu jednotlivých judikátů a jejich formu.

Jednání kolegia nejsou zpravidla veřejná a to může to vést k dojmu o uzavřeném kolektivním justičním sněmu „soudních zákonodárců“.

3.2 Evidence rozhodnutí Ústavního soudu

Proces evidence rozhodnutí Ústavního soudu se může rozdělit do dvou kategorií. Prvním typem evidence je elektronická databáze rozhodnutí Ústavního soudu (NALUS), která

zároveň slouží i k uveřejňování textů soudních rozhodnutí navenek, neboť je veřejně přístupná na internetových stránkách soudu.³³¹

Druhou formou, s jakou se můžeme setkat s texty rozhodnutí Ústavního soudu, je publikace listinné sbírky, jež je vydávána přímo na základě zákonného zmocnění.³³²

V zákoně se výslovně stanoví, že *„všechny nálezy přijaté Ústavním soudem v kalendářním roce se uveřejňují ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu vydávané Ústavním soudem pro veřejnou potřebu každoročně po skončení kalendářního roku. Sbíрка rozhodnutí může být vydávána po částech během roku.“*

Zákon i výslovně určuje povinnost chronologicky uspořádat nálezy ve sbírce v pořadí podle dne jejich přijetí Ústavním soudem a takto se také v rámci každého kalendářního roku průběžně číslují. Z každého nálezu se má uveřejňovat jeho výrok a *„taková část odůvodnění, ze které je zřejmé, jaký je právní názor Ústavního soudu a jaké důvody k němu vedly“*. Tato zákonná definice je mimochodem velmi zajímavá i pro diskusi o tvorbě právních vět.

Stejnopisy všech rozhodnutí Ústavního soudu, včetně rozhodnutí procesních, se mají evidovat v listinné sbírce rozhodnutí Ústavního soudu a v elektronické databázi.³³³ Tak zní povinnost přímo z kancelářského a spisového řádu soudu, ale v praxi se samozřejmě nepublikují všechna rozhodnutí, včetně usnesení a obzvláště procesních, jak již bylo řečeno. Zákon takovou povinnost ani neukládá a soud ani technicky by nemohl stihnout editovat a publikovat všechna rozhodnutí.

Ve sbírce rozhodnutí mohou být uveřejněna i usnesení, jestliže se na tom plénum usnese. Usnesení soudu tedy nemusí být ze zákona povinně publikována ve sbírce nálezů. Ale na návrh samotných soudců, ale i analytického odboru či generálního sekretáře může být hlasováno na plénu soudců o publikaci usnesení ve sbírce. Soudci do konce každého kalendářního měsíce, popř. v jiné určené lhůtě, navrhnou předsedovi, popř. pověřenému místopředsedovi ústavního soudu, usnesení určená k publikaci ve sbírce rozhodnutí a u těchto usnesení vyznačí zároveň právní věty.

Plénum hlasuje pouze o publikaci či nepublikaci usnesení. Nehlasuje se o právních větách k usnesením. Právní věty k jednotlivým schváleným usnesením jsou pak později dodatečně vytvořeny opět samotným soudcem zpravodajem.

V praxi se, až do roku 2003, kdy přišel nový předseda, praktikoval nekolektivní způsob rozhodování o publikaci usnesení ÚS. Místopředseda soudu, který byl pověřen redakcí sbírky,

³³¹ více k elektronické publikaci rozhodnutí Ústavního soudu v databázi NALUA viz část 4.3.1

³³² § 59 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu

³³³ Podle povinnosti stanovené v § 65a Kancelářského a spisového řádu ÚS.

shromažďoval sám od soudců zpravodajů návrhy na publikaci a tím fakticky rozhodoval o publikování, žádná rozprava v kolegiu neprobíhala.

Navržená usnesení předloží předseda, popř. pověřený místopředseda ústavního soudu se svým stanoviskem k vyslovení souhlasu plénu ústavního soudu. Usnese-li se plénum, že navržené usnesení má být do sbírky rozhodnutí zařazeno, provede soudce zpravodaj jeho redakční úpravu a předá je pracovníkovi pověřenému redakcí sbírky. Dokud nebyly nálezy nebo usnesení určené k publikaci zveřejněny ve sbírce rozhodnutí, může do jejich vyhotovení určeného pro sbírku rozhodnutí u ústavního soudu každý nahlédnout. To platí obdobně i pro publikovaná usnesení. Plénum stanoví pravidla pro zveřejňování nálezů a usnesení na webových stránkách.

Předání spisu příslušnému pracovníku rejstříku, který má doručit nález, lze podle pokynu referátu učinit s tím, že je již vyznačena část odůvodnění, která je pokládána za právní větu.

Od roku 2003, sice plénum soudu formálně vyjadřuje již souhlas s publikací usnesení ve sbírce, ale jinak přetrvává praxe, že editorem sbírky (což vlastně v realitě může být kterýkoliv zaměstnanec nebo dokonce pracovník na smluvní bázi a ne soudce) jsou shromážděny návrhy od soudců zpravodajů na publikaci usnesení, o nichž se pak hlasuje na plénu.

Referent soudce zpravodaje má učinit záznam o přijatém rozhodnutí do elektronické databáze rozhodnutí bez zbytečného odkladu po jeho přijetí. Text rozhodnutí vloží do databáze nejpozději v den, kdy předá rozhodnutí k vypravení. Rozsah a způsob vkládání rozhodnutí stanoví předseda Ústavního soudu.

Rozhodnutí jsou v databázi očíslována podle jejich závažnosti od čísla 1 do čísla 4, od nejzávažnějších po nejméně závažná. Editoři analytického odboru zpracovávají indexační údaje pro databázi NALUS.³³⁴

Tento systém hodnocení aplikační závažnosti a jejího řazení není obvyklý v naší tradici publikace judikatury. Podobný systém označování kategorií evidovaných rozhodnutí má i evidence nejvyššího soudu. Poměrně spornou může být otázka, jakým systémem se rozhoduje o přiřazení významu jednotlivého rozhodnutí. Kdo konkrétně a podle jakého klíče označí každý konkrétní záznam? Jsou to soudci zpravodajové samotní nebo analytické oddělení soudu?

Analytický odbor provádí analýzu rozhodnutí soudu, koncipuje a udržuje elektronickou databázi rozhodnutí soudu, její číselníky (předmět řízení a věcný rejstřík), spravuje zároveň

³³⁴ Blíže k elektronické evidenci rozhodnutí Ústavního soudu viz část 4.3.1.

také elektronickou databází vybraných rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva a Evropského soudního dvora a především připravuje publikaci rozhodnutí soudu.³³⁵

Nálezy určené k vyhlášení ve Sbírce zákonů předají pracovníci pověřeni vedením jednotlivých rejstříků v jednom vyhotovení předsedovi, popřípadě místopředsedovi soudu a ten je předá redakci Sbírky zákonů. Všechny nálezy přijaté ústavním soudem v daném kalendářním roce se uveřejňují ve Sbírce nálezů a usnesení ÚS, která je vydávána soudem pro veřejnou potřebu po částech v průběhu roku.

Editace textu rozhodnutí pro účely publikace v elektronickém systému a sbírce nálezů má různý režim. Pro účely elektronické publikace se text minimálně upravuje, odpovídá v podstatě originálnímu znění rozhodnutí, jen jsou provedeny nutné úpravy jako např. anonymizace. Pro účely publikace ve sbírce nálezů může editor více zasahovat do textu odůvodnění po gramatické a stylistické stránce, ale pokud chce vynechávat části odůvodnění nebo přeformulovávat text, činí tak až po poradě s příslušným soudcem zpravodajem.³³⁶

Anonymizace je v případě Ústavního soudu a jeho sbírky striktnější než u jiných oficiálních sbírek. Údaje o totožnosti účastníků a vedlejších účastníků, jejich zástupců, svědků a znalců se nezveřejňují. Přímou ze zákona se „*údaje o totožnosti účastníků a vedlejších účastníků, jejich zástupců, svědků a znalců se neuveřejňují.*“³³⁷

V praxi probíhají dvě různé verze anonymizace. Nejrychlejší verze pro elektronický evidenční systém je méně striktní na osobní údaje obsažené v textu. Tuto verzi použije jako základ i editor sbírky. Druhá verze je určena pro listinnou sbírku a ta se striktně řídí zákonným požadavkem. Nakonec ale listinná verze ze sbírky po jejím vydání překlopí zase zpět do elektronického systému.

Vydávání Sbírky rozhodnutí řídí předseda Ústavního soudu, který tím může pověřit některého místopředsedu.³³⁸ Dokud nebyly nálezy nebo usnesení určená k uveřejnění zveřejněny ve Sbírce rozhodnutí, může do jejich vyhotovení určeného pro Sbírku rozhodnutí u Ústavního soudu každý nahlédnout.³³⁹

³³⁵ Viz § 66 až 67 Kancelářského a spisového řádu ÚS

³³⁶ Úprava textů rozhodnutí se řídí obecně příslušným vnitřním předpisem soudu – Pokynem předsedy Ústavního soudu k uveřejňování rozhodnutí ÚS ze dne 11. 6. 2007.

³³⁷ § 59 odst. 3 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu

³³⁸ Vychází také od roku 2003 v anglické verzi sborník vybraných rozhodnutí ÚS pod názvem *Selected Decisions*. Je to publikace určená jako reprezentační pomůcka soudu pro zahraniční vztahy. Jsou v ní zahrnuty vybraná nejvýznamnější rozhodnutí (především plenární nálezy) vždy za jeden rok.

³³⁹ § 59 odst. 5 a 6 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu

Papírovou Sbírkou nálezů a usnesení Ústavního soudu³⁴⁰ a její publikaci má na starosti, stejně jako elektronický systém, analytický odbor, jehož vedoucího řídí generální sekretář soudu a na jehož návrh předseda soudu jmenuje vedoucího analytického odboru.³⁴¹

Nerozhodne-li předseda, popř. pověřený místopředseda ústavního soudu jinak, vydává se sbírka rozhodnutí čtvrtletně a způsob objednávání, evidence a využití Sbírkou nálezů a usnesení Ústavního soudu se řídí rozhodnutím pléna. O výjimkách rozhoduje předseda, popř. pověřený místopředseda.

V případě Ústavního soudu se tedy, na rozdíl od zbylých dvou vrcholných soudních stolic, v praxi neprovozuje systém kolektivního výběru, případných úprav a hlasování o jejich publikaci. *Tzv. připomínkové řízení* při publikaci oficiální judikatury zde není zavedeno.³⁴² Pro určitý odborný diskurs ohledně závěrů implementovaných do vytvořených právních vět může sloužit dokument *tzv. abstraktu* a jeho „konkurenční“ právní věty, vytvořené speciálně analytickým oddělením.

Jak je vidět, proces publikace oficiální sbírky rozhodnutí Ústavního soudu není stále v praxi moc systematický a transparentní, a přetrvává značně neformální postup a velký prostor pro diskreci jednotlivých soudců při tvorbě právních vět a editorů při úpravě judikátu. Právě právní věty publikované ve Sbírce nálezů a usnesení jsou až někdy nechvalně proslulé svojí hypertrofií.

3.3 Tvorba a publikace judikatury Nejvyššího správního soudu

3.3.1 Evidence judikatury Nejvyššího správního soudu

Nejvyšší správní soud má zákonné zmocnění jako vrcholný soudní orgán ve věcech patřících do pravomoci soudů ve správním soudnictví zajišťovat jednotu a zákonost rozhodování tím, že rozhoduje o kasačních stížnostech v stanovených případech a v dalších stanovených případech.³⁴³

Soud má za úkol ze zákona sledovat a vyhodnocovat pravomocná rozhodnutí soudů ve správním soudnictví a na jejich základě v zájmu jednotného rozhodování soudů přijímá stanoviska k rozhodovací činnosti soudů ve věcech určitého druhu. V zájmu zákonného a

³⁴⁰ Více také k vydávání Sbírkou nálezů a usnesení v části 2.2.1.

³⁴¹ Čl. IV 2.2.1 Organizačního řádu ÚS

³⁴² Více k *tzv. připomínkovému řízení* viz dále v jiné podkapitole této práce.

³⁴³ § 12 s.ř.s.

jednotného rozhodování správních orgánů se Nejvyšší správní soud v případech a postupem v tomto zákoně stanoveným může při své rozhodovací činnosti usnést na zásadním usnesení.³⁴⁴

Základním nástrojem pro zajištění jednoty a zákonnosti rozhodování soudu je vnitřní evidence judikatury vedená oddělením dokumentace a analytiky.³⁴⁵ Vnitřní evidence judikatury má podobu počítačové databáze, k níž mají přístup všichni soudci soudu a jejich asistenti, jakož i soudci krajských soudů rozhodující ve správním soudnictví.³⁴⁶

Oddělení dokumentace a analytiky soudu je v elektronickém styku s krajskými soudy rozhodujícími ve správním soudnictví a zařazuje do vnitřní evidence judikatury právní věty těchto soudů vytvořené podle jejich rozhodnutí.

Soudce je povinen při rozhodování každé věci ve vnitřní evidenci judikatury ověřit, zda se jeho právní názor na rozhodovanou věc neodchyluje od právního názoru již vyjádřeného v rozhodnutí, stanovisku nebo zásadním usnesení. Další podrobnosti k vnitřní evidenci judikatury stanoví směrnice předsedy soudu o vnitřní evidenci judikatury.³⁴⁷

Konkrétní proces tvorby právních vět a judikatury začíná u jednotlivého rozhodnutí. Konečné rozhodnutí je zpracováno soudcem nebo jeho asistentem do formuláře vnitřního interního systému zvaného evidenční list, kam musí být každé rozhodnutí zapsáno. Evidence slouží k zajištění úkolů, které pro Nejvyšší správní soud plynou ze soudního řádu správního a s ohledem na potřebu zabezpečit jednotu rozhodování.

Ve formuláři evidenčního listu se zaindexují vybrané údaje k danému rozhodnutí jako dotčené související právní předpisy a jejich konkrétní ustanovení, které byly podkladem pro právní posouzení.

Součástí evidenčního listu musí být povinně i právní věta vycházející z daného rozhodnutí a jeho odůvodnění. Soudce je při své rozhodovací činnosti povinen sledovat, zda právní názor, který je zaujímán v přijímaném rozhodnutí, není v rozporu s právním názorem Nejvyššího správního soudu již dříve v jiném rozhodnutí vysloveným.³⁴⁸

Za tím účelem se soudu vede strukturovaná počítačová databáze, evidující v podobě právních vět právní názory, již dříve v rozhodnutích, stanoviscích a zásadních usneseních

³⁴⁴ Soud zajišťuje jednotu a zákonnost rozhodování krajských soudů ve věcech správního soudnictví podle § 47 jednacího řádu soudu:

a) rozhodováním o kasačních stížnostech,
b) zaujímáním stanovisek k rozhodovací činnosti soudů ve věcech určitého druhu, a to na základě sledování a vyhodnocování pravomocných rozhodnutí těchto soudů,
c) vydáváním Sbírkou rozhodnutí

³⁴⁵ Oddělení dokumentace a analytiky spravuje databázi judikatury a podílí se na vydávání Sbírkou rozhodnutí NSS podle § 40a Organizačního řádu NSS z 19. 2. 2004.

³⁴⁶ Podle § 44 až § 46 Jednacího řádu NSS.

³⁴⁷ Směrnice č. 8/2003 předsedy NSS

³⁴⁸ Podle čl. 1 odst. 1 Směrnice č. 8/2003 předsedy NSS.

Nejvyššího správního soudu zaujaté. Postup při výběru rozhodnutí z databáze pro účely vydávání Sbírkky rozhodnutí Nejvyššího správního soudu upravuje vnitřní předpis.³⁴⁹

Evidenční povinnost se vztahuje na veškerá rozhodnutí, stanoviska a zásadní usnesení Nejvyššího správního soudu, není-li výslovně stanoveno jinak. Při plnění evidenční povinnosti se užije Evidenční list judikatury („evidenční list“). Soudce zpravodaj je povinen vyplnit evidenční list současně s písemným vyhotovením rozhodnutí a předložit jej kanceláři společně s pokynem k vypravení rozhodnutí.

V závěrečném pokynu dává soudce zpravodaj pokyn k anonymizaci a uveřejnění rozhodnutí a ukládá soudní kanceláři vypravit rozhodnutí. Zároveň v něm uvede, které údaje mají být anonymizovány a jakým způsobem se má provést. Soudní kancelář předloží oddělení evidence judikatury kopii Evidenčního listu s připojeným stejnopisem rozhodnutí a návrhem právní věty. Zjistí-li vedoucí kanceláře, že současně s pokynem k vypravení rozhodnutí nebyl předložen Evidenční list, vrátí spis soudci k doplnění.³⁵⁰

Konkrétně se v evidenčním listu např. uvede, zda právní názor, o který se rozhodnutí opírá, byl již vysloven v některém předchozím rozhodnutí Nejvyššího správního soudu, které je již v databázi obsaženo. Uvede se výslovný odkaz na prejudikaturu. Považuje-li soudce za vhodné, aby také nové rozhodnutí bylo evidováno v databázi z důvodu jiných skutkových okolností věci, proto, že jde o shodný výklad právního předpisu i po jeho novele, anebo z jiných podobných důvodů, zpravidla navrhne formulaci nové právní věty a uloží kanceláři předložit do oddělení evidence judikatury s kopií evidenčního listu také stejnopis rozhodnutí a návrh právní věty.

3.3.2 Uveřejňování rozhodnutí NSS na internetových stránkách

Podle vnitřních norem Nejvyššího správního soudu se na internetových stránkách soudu uveřejňují všechny jeho rozsudky a dále další vybraná rozhodnutí.³⁵¹

³⁴⁹ Směrnice č. 8/2003 předsedy NSS

³⁵⁰ V Evidenčním listu soudce uvede, zda právní názor, o který se rozhodnutí opírá,

-nebyl dosud Nejvyšším správním soudem zaujat nebo není v databázi judikatury evidován, a současně připojí návrh právní věty,

-byl již zaujat shodně či odchylně jiným soudem a je v databázi evidován, a zda navrhuje evidovanou právní větu převzít nebo nově formulovat podle připojeného návrhu,

-byl již zaujat Nejvyšším správním soudem, je evidován v databázi, a není důvod jej zařazovat do databáze s novou právní větou,

-byl Nejvyšším správním soudem již zaujat a je evidován v databázi, ale je vhodné, zejména s ohledem na jiné skutkové okolnosti věci nebo proto, že jde o shodný výklad právního předpisu i po jeho novele, anebo z jiných podobných důvodů, zařadit jej do databáze s novou právní větou. V takovém případě současně připojí návrh právní věty.

³⁵¹ § 33 a § 34 Kancelářského a spisového řádu NSS, který stanoví, že zveřejňují také dále usnesení rozšířených senátů, usnesení senátů pro rozhodování věcí volebních, věcí politických stran a politických hnutí a pro rozhodování o kompetenčních žalobách, usnesení zvláštního senátu zřízeného podle zákona č. 131/2002 Sb. a nakonec usnesení, jimiž se řízení končí.

Databáze NSS má tuto veřejnou (vnější) a dále také neveřejnou (vnitřní) část. Veřejná část zahrnuje rozhodnutí publikovaná ve Sbírce rozhodnutí Nejvyššího správního soudu a rozhodnutí dříve publikovaná v časopise Soudní judikatura ve věcech správních (a jeho předchůdcích). Mohou do ní být zahrnuty i právní věty uveřejněné jinde, například v časopisech a knižních publikacích, historických sbírkách judikatury nebo na webových stránkách orgánů veřejné správy i vybraná rozhodnutí uveřejněná ve Sbírce rozhodnutí Nejvyššího soudu a ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu. Dále se také evidují rozhodnutí krajských soudů ve věcech správního soudnictví a jiných soudů dříve činných ve správním soudnictví.

Do neveřejné části databáze se ukládají především právní věty, vzniklé z rozhodovací činnosti Nejvyššího správního soudu a jiných soudů činných ve správním soudnictví. Mohou do ní být zahrnuty i právní věty, uveřejněné jinde, například v časopisech a knižních publikacích, historických sbírkách judikatury, webových stránkách orgánů státní správy. Po publikaci evidovaného rozhodnutí, stanoviska nebo zásadního usnesení Nejvyššího správního soudu ve Sbírce rozhodnutí Nejvyššího správního soudu se u příslušné právní věty v databázi vyznačí údaj o publikaci a záznam se doplní také do veřejné části databáze.

Neveřejná (vnitřní) část databáze je přístupná soudcům a asistentům soudců Nejvyššího správního soudu a soudcům krajských soudů rozhodujících ve správním soudnictví. V blízké budoucnosti se plánuje zpřístupnit veškerý obsah vnitřní databáze na stránkách soudu ve vnější databázi, obsahově by měly tedy splýnout v jednu databázi.³⁵²

Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu jsou v databázi anonymizována, a to v zásadě ihned poté, co je zpracováno a vypraveno písemné vyhotovení rozhodnutí. Anonymizaci podléhají jen fyzické osoby, resp. jejich jméno, příjmení, datum narození, rodné číslo a citlivé údaje.³⁵³ Rozhodnutí, která jsou publikována ve Sbírce rozhodnutí Nejvyššího správního soudu, jsou opatřena bibliografickým údajem o této skutečnosti a hypertextovým linkem na příslušnou právní větu. Jako problematická se může jevit skutečnost, že z databáze nejsou vyřazována rozhodnutí následně zrušená Ústavním soudem či zvláštním senátem. Protože zrušená rozhodnutí nejsou ani nijak označována, je jejich zrušení jen obtížně zjistitelné.

Vnější databáze rozhodnutí na internetových stránkách Nejvyššího správního soudu byla zprovozněna v roce 2005.³⁵⁴ Rozhodnutí krajských soudů se v této databázi publikují od roku

³⁵² Roztočil, A. Možnosti vyhledávání judikatury správních soudů, Soudce 9/2010, s. 15

³⁵³ Podle zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů.

³⁵⁴ www.nssoud.cz, složka „rozhodovací činnost“, podsložka „rozhodnutí a stanoviska“.

2006. Jsou zde publikovány všechny rozsudky, dále usnesení rozšířených senátů, zvláštního senátu, volebního senátu a dále všechna usnesení, jimiž se řízení končí.³⁵⁵

Dále se pravidelně zveřejňují usnesení, kterými se věc postupuje rozšířenému senátu. V tomto rozsahu jsou zveřejňována rozhodnutí vydaná po 1. 1. 2005. Rozhodnutí vydaná před tímto datem byla v databázi zveřejněna pouze selektivně, pokud se soudce zpravodaj domníval, že řeší nově určitou právní otázku.

Vyhledávací maska umožňuje vyhledání rozhodnutí podle těchto kritérií: datum vydání rozhodnutí (případně období), spisová značka, resp. číslo jednací rozhodnutí, oblast úpravy (výběr hesla z věcného rejstříku, týká se hmotně právního zařazení rozhodované věci), forma rozhodnutí (rozsudek, usnesení). Dále vyhledavač umožňuje vyhledávání podle slov v textu rozhodnutí. V porovnání s novějšími vyhledávači rozhodnutí Ústavního soudu a Nejvyššího soudu, vyhledavač neumožňuje zadávání sofistikovanějších dotazů s použitím logických operátorů.

Na webu Nejvyššího správního soudu lze využívat i dalších zdrojů judikatorních informací.³⁵⁶ Je zde (opět pod složkou „rozhodovací činnost“) podsložka „Sbírka rozhodnutí“, kde jsou právní věty všech rozhodnutí zveřejněných ve Sbírce rozhodnutí Nejvyššího správního soudu, a to i rozhodnutí krajských soudů. Výjimkou jsou vždy nejnovější tři čísla Sbírky. Bohužel v právních větech nelze vyhledávat.³⁵⁷

Jestliže zaujímáný právní názor není v databázi dosud evidován jako názor, který vyslovil Nejvyšší správní soud, vyznačí tuto skutečnost soudce v evidenčním listu a připojí návrh právní věty. Soudní kancelář poté předloží oddělení evidence judikatury kopii evidenčního listu s připojeným stejnopisem rozhodnutí a návrhem právní věty.

Stejně se postupuje, je-li nově zaujatý právní názor shodný nebo odlišný od evidovaného právního názoru vysloveného jiným soudem než Nejvyšším správním soudem. V takovém případě v evidenčním listu na prejudikovaný právní názor odkáže a připojí návrh vlastní právní věty. Zjistí-li vedoucí kanceláře, že k pokynu k vypravení rozhodnutí nebyl připojen evidenční list, vrátí spis soudci k doplnění.

³⁵⁵ § 33 a násl. Kancelářského a spisového řádu NSS

³⁵⁶ Vzhledem k nedostatečným funkcím vyhledavače samotného je pro uživatele doporučováno při vyhledávání judikatury v databázi rozhodnutí na webu Nejvyššího správního soudu použít spíše vyhledavač Google. Při zadání „rozšířeného vyhledávání“ je třeba do políčka „doména“ zadat www.nssoud.cz a pak už může uživatel využívat komfortních možností tohoto oblíbeného vyhledavače, ať již jde o lemmatizaci, zadání přesné fráze s použitím „“, nebo osvobození od výše popsaného problému stopslov. Navíc výsledky vyhledávání se velmi výhodně řadí podle relevance a zobrazují kontext hledaného výrazu, takže se lze ve výsledcích hledání velmi snadno zorientovat.

³⁵⁷ Na veřejné internetové stránce je též nabízena složka „Informace o řízení (InfoSoud)“. Tato databáze obsahuje mnohem více informací než obdobná databáze InfoSoud provozovaná Ministerstvem spravedlnosti. V databázi InfoSoud na webu Nejvyššího správního soudu jsou obsažena všechna skončená i neskončená řízení u Nejvyššího správního soudu, která byla zahájena po 1. 1. 2008 s tím, že databáze umožňuje vyhledávání v těchto řízeních s pomocí dodatečných kritérií jako žalovaný, krajský soud či jiný soud prvního stupně nebo spisová značka soudu prvního stupně. Náhled do detailního záznamu jednotlivého řízení pak obsahuje mnohé zajímavé údaje, včetně procesní historie, odkazu na anonymizované rozhodnutí ve věci a na právní větu u rozhodnutí publikovaných ve Sbírce rozhodnutí Nejvyššího správního soudu.

Tímto způsobem se nepostupuje, neobsahuje-li usnesení v souladu se zákonem odůvodnění.³⁵⁸ Evidenční list se v těchto případech nevyplňuje, dále se tak nepostupuje také u těch procesních usnesení, kde jde o užití znění zákona, které zřejmě nemůže vzbudit pochybnost o správném výkladu. Přiměřeně se tak postupuje i při rozhodování rozšířeného senátu, zaujímání zásadních usnesení a stanovisek.³⁵⁹

Právní větě se přidělí evidenční číslo v rejstříku a vloží se do databáze a dále se postupuje podle ustanovení jednacího řádu Nejvyššího správního soudu o vydávání Sbírký rozhodnutí Nejvyššího správního soudu.³⁶⁰

Rozhodl-li Ústavní soud nálezem ve věci, v níž rozhodoval Nejvyšší správní soud, oddělení evidence judikatury vytvoří právní větu, která vyjádří nosné důvody rozhodnutí Ústavního soudu, přidělí jí evidenční číslo a vloží ji do databáze.

Nebylo-li předloženo rozhodnutí krajského soudu napadeno kasační stížností, oddělení evidence judikatury Nejvyššího správního soudu přidělí evidenčnímu listu evidenční číslo v rejstříku a byla-li navržena právní věta, vloží ji do databáze a dále postupuje podle ustanovení jednacího řádu o vydávání sbírky.³⁶¹

Bylo-li předloženo rozhodnutí krajského soudu napadeno kasační stížností, oddělení evidence judikatury Nejvyššího správního soudu přidělí evidenčnímu listu evidenční číslo v rejstříku. Také byla-li navržena právní věta, vloží ji do databáze. V databázi se zároveň vyznačí skutečnost, že rozhodnutí bylo napadeno kasační stížností, stav řízení o kasační stížnosti a posléze i jeho výsledek. Redakční radě se právní věta vytvořená krajským soudem

³⁵⁸ § 55 odst. 4 s. ř. s.

³⁵⁹ § 17 odst. 1, § 18 odst. 2, § 19 odst. 1 s. ř. s.

³⁶⁰ V sekretariátu předsedy soudu bylo zřízeno při vzniku soudu oddělení evidence judikatury, které v součinnosti s oddělením informatiky spravovalo a doplňovalo databázi tak, aby poskytovala co možná aktuální a přehledný obraz rozhodovací činnosti Nejvyššího správního soudu, ostatních soudů činných ve správním soudnictví, jakož o rozhodovací činnosti dalších soudů, zvláště senátu zřízeného podle zákona č. 131/2002 Sb. a orgánů veřejné správy v oboru veřejného práva. Oddělení evidence judikatury řídil a za jeho činnost odpovídal místopředseda Nejvyššího správního soudu. Později bylo toto oddělení přejmenováno na oddělení dokumentace a analytiky a převedeno jako přímo podřízené pod předsedu soudu. Oddělení vede tyto evidenční pomůcky:

- rejstřík Ej, sloužící k evidenci právních vět z rozhodnutí, stanovisek a zásadních usnesení Nejvyššího správního soudu, a z usnesení zvláště senátu,

- rejstřík Ejk, sloužící k evidenci právních vět z rozhodnutí krajských soudů,

- rejstřík Eju, sloužící k evidenci právních vět z rozhodnutí Ústavního soudu,

- rejstřík Ejo, sloužící k evidenci právních vět z rozhodnutí ostatních soudů a orgánů veřejné správy,

- rejstřík Pej, sloužící k evidenci evidenčních listů judikatury v případech, kdy soudce v souladu s touto směrnicí neshledal důvod navrhnout právní větu a zařadit ji do databáze,

- tabulku, v níž eviduje výsledky projednávání právních vět redakční radou, výsledky projednávání judikátů plénem Nejvyššího správního soudu, jakož i pořadová čísla, pod nimiž byly judikáty zveřejněny ve Sbírce rozhodnutí Nejvyššího správního soudu, nebo údaj o tom, že dosud zveřejněny nebyly, případně další významné skutečnosti.

³⁶¹ Směrnice č. 5/2005 předsedy NSS nahradila směrnicí o evidenci judikatury z roku 2003 a podle této nové směrnice se rozšířila evidenční povinnost i na soudce a soudní kanceláře krajských soudů ve věcech správního soudnictví s následujícími odchylkami. Soudce krajského soudu vyplní evidenční list uvedený v příloze současně s písemným vyhotovením rozhodnutí a předloží jej kanceláři společně s pokynem k vypravení rozhodnutí. soudní kancelář krajského soudu vyčká uplynutí lhůty k podání kasační stížnosti a poté vyplní elektronický evidenční list, umístěný na extranetu Nejvyššího správního soudu, v němž současně vyznačí, zda rozhodnutí bylo napadeno kasační stížností, a připojí k němu elektronický soubor obsahující stejnopis rozhodnutí; poté evidenční list odešle oddělení evidence judikatury Nejvyššího správního soudu.

předkládá pouze tehdy, pokud řízení o kasační stížnosti skončí jejím zamítnutím nebo odmítnutím.

Problémem s evidencí rozhodnutí krajských soudů v praxi je, že směrnice se sice vztahuje i na soudce a soudní kanceláře krajských soudů, ale v realitě není tato povinnost z interní směrnice NSS stoprocentně vynutitelná. Krajské soudy stále kompletně nespolupracují při dodávání svých rozhodnutí. Nejsou dodávána všechna rozhodnutí do databáze nebo jsou dodána s velkým zpožděním a bez požadované anonymizace.

3.3.3 Sbíрка rozhodnutí Nejvyššího správního soudu

Vydávání sbírky rozhodnutí řídí předseda soudu prostřednictvím redakční rady, jejímž je předsedou a členy jsou ti, jež navrhnou předsedové kolegií a schválí předseda, tak aby rovnoměrně byla zastoupena obě kolegia.³⁶² Není sice výslovně uvedeno v textu, že členem redakční rady musí být soudce tohoto soudu, ale vyplývá to z logiky věci a také z ustanovení, která žádá rovnoměrné zastoupení kolegií.

Sbíрка je vydávána nákladem soukromého právníckého nakladatelství. To ale plní jen funkci technickou, to jest vydavatele a editora z hlediska textových korektur. Texty upravených textů judikátů, stejně jako právní věty, související prejudikaturu, dotčená rejstříková hesla, dotčené předpisy dodávají a vytvářejí soudci samotní a editoři soudu.

Ve sbírce rozhodnutí se uveřejňují především vybraná rozhodnutí soudu, vybraná rozhodnutí krajských soudů ve věcech správního soudnictví, stanoviska, zásadní usnesení, rozhodnutí, o jejichž uveřejnění se usnesl rozšířený senát, vybraná usnesení zvláštního senátu rozhodujícího podle zákona č. 131/2002 Sb.³⁶³

Předsedou redakční rady je předseda soudu. Redakční rada se skládá z členů určených předsedou soudu na návrh předsedů kolegií tak, aby byla zastoupena všechna kolegia. Redakční rada se podílí na postupu při výběru rozhodnutí uveřejňovaných ve sbírce rozhodnutí zejména tím, že určuje, které z právních vět předložených oddělením dokumentace a analytiky mají být upraveny do podoby, v níž se uveřejňují ve sbírce rozhodnutí a zajišťuje ve spolupráci s nakladatelstvím vydávání sbírky rozhodnutí.³⁶⁴

Postup při výběru rozhodnutí uveřejňovaných ve sbírce rozhodnutí je upraven podrobně

³⁶² Uveřejňování rozhodnutí a publikace judikatury Nejvyššího správního soudu je podrobněji upravena, kromě velmi stručného zákonného zmocnění vydávat sbírku rozhodnutí soudem podle § 22 soudního řádu správního, v § 75 a následujících jednacího řádu soudu.

³⁶³ Postup při výběru rozhodnutí uveřejňovaných ve sbírce rozhodnutí je stanoven v § 80 až 86 jednacího řádu soudu.

³⁶⁴ Zřízení a funkce redakční rady je upraveno v § 77-79 Jednacího řádu NSS.

ve vnitřních normách soudu.³⁶⁵ Oddělení dokumentace a analytiky každý měsíc zpřístupní prostřednictvím vnitřní počítačové sítě soudcům a asistentům soudců všechny právní věty vložené do databáze ve formě evidenčních listů. Předloží je předsedovi soudu, který je zašle vybraným připomínkovým místům.³⁶⁶ Zároveň stanoví lhůtu, v níž soudci předkládají elektronickou formou své připomínky.

Soudci i připomínková místa v přiměřené lhůtě určené předsedou soudu předloží své připomínky, v nichž se vyjádří k vhodnosti uveřejnění judikátů ve sbírce rozhodnutí, a to především z hlediska zajišťování jednoty a zákonnosti rozhodování soudů.

Editoři oddělení dokumentace zpracovávají navržené právní věty do podoby tzv. *minijudikátů*. Zkontrolují, zda již neexistuje právní věta upravující obdobnou právní otázku. Dále zkontrolují indexační údaje zadané do evidenčního listu soudcem jako související předpisy a hesla.

Podle textu rozhodnutí zrevidují, zda vytvořená právní věta má oporu v odůvodnění a v jaké části a rozsahu textu odůvodnění. Pokud určitá samostatně vydělitelná část navržené právní věty nebo samostatná další právní věta řeší již prejedikovaný právní problém, má editor pravomoc tuto část právní věty vymazat. To platí pouze u rozhodnutí krajských správních soudů, ne u samotných rozhodnutí NSS.³⁶⁷

Právní věta se také v tomto případě nemusí vytvářet, jen se musí uvést příslušná prejudikatura, kvůli které je právě toto nové rozhodnutí řazeno jako neprecedentní do databáze prejudikatury. V případě, že byla podána kasační stížnost proti krajskému rozhodnutí, musí se to v poznámce v databázi vyznačit.

Nejvyšší správní soud může sám i vytvořit svou novou právní větu, i když kasační stížnost byla zamítnuta. Je nutno zkontrolovat, aby právní věta nebyla v kolizi s původní právní větou, vytvořenou krajským soudem. Může však vytvořit náhodně nebo záměrně úplně obdobnou právní větu a vložit ji ke stejnému rozhodnutí do databáze. Pokud editoři vytvoří k rozhodnutí rozpornou právní větu, odkážou na rozpornou krajskou právní větu a přeřadí ji do databáze prejudikatury. Rozhodnutí NSS se nemůže přeřadit do databáze rejstříku prejudikatury jen na základě dřívějšího rozhodnutí a právní věty krajského soudu. Přednost mají vždy rozhodnutí

³⁶⁵ § 80 -84 Jednacího řádu NSS

³⁶⁶ Oddělení dokumentace a analytiky se (podle § 85 Jednacího řádu NSS) podílí na přípravě a vydávání sbírky rozhodnutí tak, že

- a) upravuje vybraná rozhodnutí do podoby judikátů,
- b) sestavuje obsah jednotlivých čísel,
- c) zasílá nakladatelství judikáty, které tvoří obsah čísla,
- d) provádí závěrečné korektury,

e) zajišťuje součinnost s nakladatelstvím, v rámci níž může činit opatření nezbytná pro vydávání sbírky rozhodnutí.

³⁶⁷ Dokonce ještě větší oprávnění mají editoři u krajských rozhodnutí, a to samostatně rozhodnout, zda již vytvořená navrhovaná nová právní věta krajským soudcem již neodpovídá některé zaevidované právní větě v databázi a mohou ji vyřadit a přeřadit rozhodnutí z databáze rejstříku Ejk do databáze rejstříku prejedikovaných rozhodnutí Pejk. Pokud se dává rozhodnutí do rejstříku Pejk, nemusí být k němu vytvořeny hesla a související předpisy ani samotným krajským soudcem ani editorem.

NSS.

V tomto případě by se muselo krajské rozhodnutí „recyklovat“ do nové právní věty nejvyššího soudu a na něj pak odkázat jako na prejudikaturu. Existuje však úzus, že takové „recyklované“ rozhodnutí a právní věta by neměly být publikovány ve sbírce rozhodnutí, ale jen v databázi.

Předseda redakční rady svolává její zasedání. Podrobnější pravidla jednání redakční rady má podle jednacího řádu stanovit předseda svým zvláštním interním předpisem. Zatím taková směrnice předsedy nebyla vydána.

Redakční rada dostane seznam *tzv. minijudikátů* od oddělení dokumentace a to všech zařazených v daném období s poznámkami z vnitřního připomínkového řízení uvnitř soudu. Redakční rada projedná právní věty a k nim došlé připomínky. Má pravomoc měnit a přeformulovat právní věty, případně jiné údaje z judikátu. Vybírá navržené právní věty ze seznamu a rozhoduje, které mají být navrženy na projednání na plénu, které je musí schválit k publikaci do sbírky rozhodnutí.

V praxi tak redakční rada tvoří *de facto* další připomínkové místo, které má obrovské pravomoci. Ještě před kolektivní rozhodovací procedurou je tak zde další grémium, které může modifikovat zásadně podobu právní věty vytvořené samotným soudcem zpravodajem. Tudíž nejen každé připomínkové místo a plénum, ale i redakční rada je dalším filtrem, který vytváří *quasi* normativní právní texty, které mohou být tímto procesem vzdalovány od původního autora a skutkových okolností případu.

V praxi se dodržuje zásada, že v každém čísle sbírky rozhodnutí by mělo být obsaženo i určité procento krajských rozhodnutí. Pokud mají být ve sbírce opublikovány judikáty krajského soudu i Nejvyššího správního soudu zpracované ze stejné věci, nesmí se význam právních vět krýt a měly by upravovat jiné právní otázky. Jejich text odůvodnění by měl být vybrán z jiných pasáží odůvodnění, aby se nekryly argumentační a skutkové definice.

Právní věty, které nebyly vybrány redakční radou ke zveřejnění ve sbírce rozhodnutí, redakční rada vyřadí. Vybrané postoupí oddělení dokumentace a analytiky a s rozhodnutím, že mají být zpracovány do formy judikátů.

Další fáze procesu publikace judikátů je vnější připomínkové řízení, v jehož rámci se mohou k navrženým judikátům vyjádřit i místa vně soudu samotného.³⁶⁸

Judikát, na jehož uveřejnění se plénum usneslo, upraví do konečné podoby v souladu s jeho usnesením oddělení dokumentace a analytiky. Judikáty, na jejichž uveřejnění se usneslo

³⁶⁸ Více v části 3.4 věnující se připomínkovému procesu.

plénem, se průběžně uveřejňují ve sbírce rozhodnutí v pořadí určeném redakční radou a redakční rada přitom vychází především z jejich významu pro sjednocení rozhodovací činnosti a z jejich aktuálnosti pro právní praxi.

Vybraná rozhodnutí a stanoviska, jakož i právní věty z judikátů uveřejněných ve sbírce rozhodnutí, se uveřejňují na internetových stránkách soudu. Podrobnosti stanoví směrnice předsedy soudu.

Přihlíží se také k tomu, aby kromě aktuálnosti a atraktivnosti judikátu bylo každé číslo sbírky obsahově vyvážené a rozmanité. V jednom čísle by neměly být pouze judikáty zabývající se jedním tématem či oblastí práva. Také se dbá, aby v čísle vždy zastoupen nějaký judikát krajských soudů. Takový systém je sice praktický a atraktivní pro čtenáře, ale může působit problémy, pokud na takovou koncepci pohlédneme z hlediska objektivního výběru a schvalování judikátů kolektivním sborem soudců.

Může nastat situace, kdy se nedostanou do následujícího čísla sbírky aktuální judikáty zpracovaných z rozhodnutí čerstvě vydaných a přijaté na posledním zasedání kolektivního orgánu soudců. Důvody mohou být různé a to např. délka textu judikátu nebo jeho obsah. Pak ale dochází k prodlevě v publikaci a šanci k uveřejnění a seznámení se s ním odbornou veřejností.

Taková prodleva může hypoteticky způsobit zbytečně chybnou aplikaci práva ze strany odborné veřejnosti, která by jinak při znalosti daného názoru vyjádřeném v judikátu, mohla kupříkladu dojít k jinému právnímu hodnocení.

Výše uvedené důvody vedou k úvaze o nutnosti jasnějšího rámce a stanovení objektivních pravidel a postupů při výběru pro publikaci v oficiálních sbírkách rozhodnutí.

Několikrát již v novodobé historii soudu došlo k situaci, kdy na konci kalendářního roku se nakupily zásoby judikátů schválených plénem k publikaci ve sbírce za daný rok.³⁶⁹ Každý judikát schválený plénem v daném roce se nemusí dostat do čísel vydaných v daném roce, neboť může být svojí délkou nevhodný do připravovaného následujícího sešitu sbírky. Nemusí se pak ale do něj dostat ani v dalších číslech. V dalším čísle sbírky totiž mohou dostat přednost čerstvější judikáty schválené plénem a redakční radou právě ten měsíc. Také z hlediska vyváženosti sbírky se může dát přednost jiným judikátům, aby v jednom sešitě nebylo více judikátů na téma stejného či podobného problému.

Tímto způsobem se může publikace konkrétního judikátu posouvat i několik let. Pak se tedy může vyskytnout situace, kdy se nashromáždil balík většího počtu judikátů., tzv.

³⁶⁹ Do současné doby (počátek roku 2011) Nejvyšší správní soud vyprodukoval přibližně přes 23.000 rozhodnutí a z toho bylo cca 2.300, tedy asi 10% publikováno ve sbírce rozhodnutí.

„polštář“. V tom případě musí plénum opět projednat publikaci, neboť ta byla schválena vždy usnesením pléna a tak toto rozhodnutí musí být opět změněno dalším usnesením pléna, jeho revokací. Ohledně této velmi specifické situace se vyskytují značně odlišné odborné názory i uvnitř soudu samotného. Není úplně vyjasněno, jakým způsobem a jasným procesem by se mělo nakládat s těmito „přebytky“.

Jednou variantou, která se uplatňuje spíše v jiných sbírkách vrcholných soudů, může být varianta, že o zařazení a pořadí judikátů rozhodne ediční oddělení soudu v zastoupení předsedy soudu, který řídí vydávání sbírky tímto oddělením.

Dalším způsobem schvalování o nakládání se zásobami schválených judikátů by mělo být právně relevantnější a „čistší“ řešení a to rozhodnutím pléna jako celku. Poněvadž plénum jako jediné může schvalovat, která rozhodnutí budou publikována, mělo by jako jediné opět revokovat svá rozhodnutí o publikaci. Právě jen plénum by mělo případně rozhodnout znovu, která již schválená rozhodnutí k publikaci nebudou nakonec publikována.

Je více variant, jak může plénum pod vedením předsedy naložit s těmito přebytkovými judikáty. Není stanoven formální postup v žádném interním předpisu soudu.

Plénum kupříkladu může schválit, že se žádný z nashromážděných judikátů už nebude publikovat nebo může vybrat, jaké se ještě budou publikovat a jaké už nepublikovat. Další variantou, která byla zatím již vícekrát schválena, bylo opublikovat jen samotné právní věty z judikátů, které byly postupně v budoucích číslech sbírky na jejím konci v samostatné speciální kapitole otištěny.³⁷⁰

3.4 Přípomínkové řízení při tvorbě a publikaci judikatury

Velmi specifickým fenoménem při publikaci oficiálních zákonných sbírek judikatury v České republice je proces tzv. *přípomínkového řízení*. V celém procesu jde zjednodušeně o schvalování a případné pozměňování již vytvořených judikátů a především jejich právních vět.

³⁷⁰ Jednotlivé etapy publikace judikátů ve sbírkovém procesu se mohou zjednodušeně popsat ve formě tabulky chronologického schématu:

0. právní věty vytvořeny a zaevidovány soudci
1. předložení právních vět soudcům ve vnitřním připomínkovém řízení
2. konec vnitřního připomínkového řízení
3. redakční rada
4. zpracování judikátů do vnějšího připomínkového řízení
5. konec vnějšího připomínkového řízení
6. sbírkové plénum
7. odeslání judikátu do nakladatelství
8. nakladatelství připraví zlomené číslo
9. finální korektura a imprimace čísla
10. vydání a expedice čísla

Už svým pojmenováním evokuje analogii s připomínkovým řízením v legislativním procesu. A vlastně i svojí formou a provedením v praxi doopravdy i vytváří podobný proces jako zákonodárce. Také proto často kritici této formy schvalování oficiální judikatury pojmenovávají kolektivní hlasování o publikaci judikatury jako quasi zákonodárný proces, kdy si „soudci hrají na zákonodárce“.

Především historická tradice a již zavedená praxe, zděděná z doby socialistického soudnictví, ospravedlňuje existenci tohoto speciálního procesu. Do zákona byl připomínkový proces dosazen až při přijímání nejnovějšího zákona o soudech a soudcích z roku 2002.

Připomínkové řízení při publikaci oficiálních sbírek judikatury nemá tradici v době první republiky či rakousko-uherské monarchie. Za doby první republiky nebylo zvykem konzultovat vytváření právních vět do sbírek judikatury. Není známo, že by taková praxe probíhala při publikaci polooficiálních sbírek Vážného a Bohuslava či dokonce u oficiálních sbírek rozhodnutí vydávaných ministerstvem spravedlnosti.

Tento způsob vytváření judikátů a jejich publikace je kritizován z domova, ale i zahraničí, jako netypický, netransparentní a dokonce porušující ústavní princip práva na zákonného soudce.³⁷¹ V podstatě zde probíhá „prosívání“ a editace judikátů a jejich právních vět. Rozhodnutí se tak v praxi v podstatě uměle ex post dělí na „správná“ a „nesprávná“, nebo spíše jako „vhodná“ a „nevhodná“, což asi více vyjadřuje pozice nejvyšších soudů a jejich kolegiálních sborů.

Zásadním argumentem pro kolektivní výběr a kontrolu publikovaných judikátů ve sbírkách soudů je zákonná povinnost vrcholných soudů sledovat a sjednocovat soudní rozhodování nižších soudů.³⁷² Nejvyšší soud proto ze zákona vydává Sbirku soudních rozhodnutí a stanovisek s vybranými rozhodnutími Nejvyššího soudu i ostatních soudů.³⁷³

Zákon také přímo pověřuje kolegia tímto výběrem a před provedením tohoto výběru také zmocňuje Nejvyšší soud k tomu, aby si mohl vyžádat „*vyjádření správních úřadů a jiných orgánů, předsedů vrchních a krajských soudů a jiných fyzických nebo právnických osob*“.³⁷⁴ Tato ustanovení tvoří zákonný podklad pro vytvoření systému připomínkového řízení, tak jak funguje v dnešní praxi. Samotné provedení celého procesu si stanovuje Nejvyšší soud svými vnitřním předpisem a zbytek celého řízení je značně neformální a probíhá čistě zvykovou praxí.

³⁷¹ Kühn, Z. Publikace judikatury, In : Kühn, Z., Bobek, M., Polčák, R. (eds.) : Judikatura a právní argumentace: teoretické a praktické aspekty práce s judikaturou, Auditorium, Praha 2007, s. 140

³⁷² § 14 odst. 3 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích

³⁷³ § 24 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích

³⁷⁴ § 24 odst. 2 a 3 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích

Paradoxně až nový zákon o soudech a soudcích poprvé uzákonil tuto připomínkovou praxi.³⁷⁵ Předchozí normy nemluvily o vydávání oficiálních a zákonných sbírkách soudních rozhodnutí vůbec.

Oproti tomu soudní řád správní mluví pouze o vydávání oficiální Sbírkou rozhodnutí Nejvyššího správního soudu, ale již nezmiňuje možnost vyžádat si připomínky z míst vně soudu. Soud tuto praxi zavádí jen svým vnitřním předpisem a ze své vlastní vůle a dobrovolně.³⁷⁶

V české odborné veřejnosti stále přetrvává asi většinový názor, kdy *tzv. oficiální judikatura*, tj. judikatura publikovaná v úředních sbírkách rozhodnutí vrcholných soudů, zřízených zákonem, má v praxi větší aplikační a interpretační relevanci než ostatní rozhodnutí.

Úřední sbírky slouží k uveřejňování výběrových rozhodnutí, která dle uvážení jednotlivých soudů jsou natolik závažná a přínosná pro aplikační praxi, aby byla okomentována a zvláště na ně tímto způsobem upozorněno. Na druhou stranu způsob a proces tvorby výběru těchto judikátů je poměrně subjektivní, bez jasně stanovených pravidel.

Pravidla by jasně nastavila algoritmy tvorby a výběru judikátů pro publikaci do sbírek rozhodnutí vrcholných soudů a měla by být pokud možno jednotná na celostátní úrovni pro všechny evidenční orgány soudů.

Mělo by nastavit jasný mechanismus. Nemělo by být pochyb o tom, jaké rozhodnutí bude vybráno, zpracováno a publikováno ve sbírce. A také především, kdy bude uveřejněno. Aplikační přínos judikátu bude logicky klesat s oddalováním jeho publikace především se zvyšující se možností potencionální novelizace či derogace vykládaného zákonného ustanovení.

Situace se postupně mění s nástupem elektronického publikování soudních rozhodnutí na stránkách příslušných soudů a tím si jakoby více praktikující právníci uvědomují, že zde není jen a pouze jakási kategorie „metajudikatury“ nebo „exkluzivních judikátů“, tvořená z oficiálních sbírek.

Prvním a zásadním kladem systému výběru rozhodnutí, pro publikaci v oficiálních sbírkách rozhodnutí v rámci připomínkového procesu uvnitř a i vně soudu, je určitá edukační hodnota oficiální judikatury .

Vrcholné soudy vybírají a publikují vybraná rozhodnutí, podle jejich uvážení, na které chtějí odbornou veřejnost upozornit. Tím předcházejí případným komplikacím a nejasnostem

³⁷⁵ Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, účinný od 1. 4. 2002

³⁷⁶ Jednací řád NSS a směrnice č. 8/2003 předsedy NSS

při výkladu zákonných norem a v ideálním případě i mohou předcházet zbytečným soudním sporům. Upozorňují totiž na to, jak rozhodovali a budou rozhodovat v určitých případech. Systém publikace oficiální judikatury tak slouží k transparentnosti procesu soudního rozhodování a přispívá tak k upevňování principu právního státu, přístupu ke spravedlnosti, předvídatelnosti soudního rozhodování a důvěry v justici.

Na druhou stranu důvodů proti současné praxi připomínkového řízení lze uvést několik. Jedním z nich je kolize s principem zákonného soudce, kdy o právní větě a tedy v podstatě vyjádření právního názoru soudce zpravodaje, rozhodují i jiní soudci téhož soudu, také ale soudci jiných soudů a dokonce i lidé, kteří jsou úplně mimo soudní stav jako odborníci z ministerstev či právnických fakult.

Odpovědnost za vyjádřený právní názor se tak přesouvá z příslušného zákonného soudce na další osoby. Přitom o správnosti a aplikovatelnosti obecného pravidla vycházejícího z daného rozhodnutí by měl rozhodnout jen kvalifikovaný a hluboký odborný diskurs, který bude probíhat veřejně.

Praxe ale vypadá tak, že připomínky příslušných míst jsou zasílány neveřejně a nejsou publikovány.³⁷⁷ Celé připomínkové řízení je tak neveřejné a jiná odborná veřejnost, kromě několika subjektivně vybraných připomínkových míst, nemá šanci ovlivnit vůbec podobu oficiální judikatury.

Řešením, které by mohlo eliminovat námitky proti neveřejnosti připomínkového řízení, by mohlo být např. převedení připomínkového řízení do elektronické online podoby na internetových stránkách, kde by se k návrhům judikátů mohla vyjadřovat veškerá veřejnost či alespoň zaregistrovaní odborníci.³⁷⁸

Dalším argumentem, který by mohl být vznesen proti pokračování praxe připomínkového procesu, je zdlouhavost, ediční náročnost a efektivita při celém procesu. Příslušní pracovníci soudů musí rozeslat verze judikátů s právními větami jednotlivým připomínkovým místům a čekat na jejich případné poznámky, které se pak musí odsouhlasit a zapracovat. To je velmi logisticky i časově náročný proces. A to je řeč jen o *tzv. vnějším připomínkovém řízení*. Je třeba si uvědomit, že ještě předtím uvnitř soudu probíhá obdobné *tzv. vnitřní připomínkové řízení*.

Velkým problémem a spornou otázkou pak může být, jak vypadá po všech případných úpravách konečná verze právních vět a celého judikátu. Nejvíce problematickou pak může být otázka, jak se liší konečná verze od původní verze právní věty a zda autor jako soudce

³⁷⁷ Kühn, Z. Publikace judikatury, In : Judikatura a právní argumentace, s.141

³⁷⁸ K tomu např. Petrov, J. Nejvyšší soudní blog, offline : co v učebnicích práva nenajdete, Praha : Auditorium, 2008, s. 111-112

zpravodaj ještě vůbec souhlasí s takovým výstupem, jež se může dosti zásadně lišit od jeho primární myšlenky. Hypoteticky se můžeme ptát, zda by i teď schválil a vytvořil daný judikát či právní větu nebo by ji raději ani nevytvořil, protože nevyjadřuje už po několika úpravách zamýšlený právní názor.

Jiným zásadním problémovým bodem může být situace, která vlastně slouží jako argument pro podporu celého procesu, ale i zároveň i jako argument proti systému připomínkového řízení. Tou situací je charakter celého připomínkového a schvalovacího procesu jako procesu kolektivního.

Konečné schvalování probíhá v kolektivních orgánech soudů jako jsou pléna, kolegia či velké senáty. Nelze ještě zapomínat, že dalším a velmi mocným faktickým připomínkovým místem a zároveň kolektivním orgánem je redakční rada, která může sama upravovat a navrhopvat k úpravě jak právní věty, tak související texty z odůvodnění.

Kolektivní orgán soudců je odborně kvalifikovaným fórem, jehož velkým kladem je možnost diskursu jednotlivých soudců při spojení jejich názorů a odborných kvalit. Může se použít klasické přísloví „víc hlav, víc ví“. Konkrétní právní názor může být doplněn, opraven a vylepšen právě díky hromadné diskusi v kolektivu soudců, kolegů. Každý z nich může přidat svůj postřeh, svůj úhel pohledu na daný problém a především zkušenost při rozhodování obdobného případu.

Možnost odborného diskursu v širším plénu soudců je velmi přínosná pro vyjasnění si názorů mezi soudci na dané téma a vzájemné obohacení v rámci diskuse. Zazní tam názory, které by jinak nebyly vyjádřeny či vyslyšeny. Judikát a právní věta projdou „ohněm a palbou“ kritických připomínek a poznámek a výsledná verze by měla pak být opravdu textem, který obstojí v odborném diskursu i praxi.

Na druhou stranu za negativní rys kolektivní tvorby judikatury je považováno právě hromadné rozhodování a připomínkování jako revize a zasahování do původních výtvorů soudů zpravodajů. Podle některých názorů vydávání sbírky nelze judikaturu sjednocovat *ex post* formou výběru některých upravených rozhodnutí do sbírky, ale pouze zákonem stanovenou procedurou ve formě vydávání sjednocovacích stanovisek.³⁷⁹

Další velmi negativní vlastností schvalování judikátů k publikaci do sbírky v rámci připomínkového procesu uvnitř samotného vrcholného soudu může být bohužel prvek osobních zájmů při prosazování jednotlivých konkrétních judikátů. V každém kolektivu se najdou osobní či profesní animozity, a pokud mají kolegové moc rozhodovat o změně obsahu

³⁷⁹ Kühn, Z. Publikace judikatury, In : Judikatura a právní argumentace, s. 141

navrhovaného judikátu či o jeho zamítnutí a nepřipustění do publikace, mají samozřejmě šanci to udělat. Důvody mohou být odborný nesouhlas nebo čistě osobní.

Není také ostatně tajemstvím, že z tvorby judikátů či právních vět má mnoho soudců obстойný zdroj výdělků a nemá zájem, aby byl opublikován podobný judikát, který oni sami připravují nebo odporuje jejich předchozím výtvorům. I profesní rivalita a egoismus mohou být důvody k „potopení“ daného názoru. Celý proces pak může být opravdu jednoduše zneužit jako fórum pro jisté politikaření a tudíž připomíná legislativní proces opět nejen svým názvem.

Otázkou také je, jak moc jsou připomínky z vnějších připomínkových míst brány v potaz po návratu zpět na soud k projednání. Nelze si dělat iluze, že odborníci mimo instituci samu mohou zásadně ovlivnit výběr a tvar judikatury. Závisí na vnitřních pravidlech tvorby judikatury daného soudu, ale rozhodující moc mají nakonec opět kolegové zevnitř soudu. Takový skutkový stav opět může potvrdit námitky proti celé praxi vnějšího připomínkového řízení a jeho efektivitě, když po komplikovaném procesu sběru připomínek z vnějších zdrojů, nemusí být vůbec stejně k nim nakonec vůbec přihlédnuto.

Jednou z dalších námitek proti praxi připomínkového řízení by mohl být důvod čistě historický. Tento fenomén vznikl spolu s tvorbou nové justice a její kontrole publikace soudních rozhodnutí, kdy po roce 1948 byla zavedena totální státní kontrola nad sbírkami judikatury a byla povolena pouze jedna jediná výběrová oficiální sbírka. Ta měla vyjadřovat jediný „správný“ výklad práva. Připomínkový proces byl zřízen v souladu s takovou politikou a mohl sloužit, místo fóra k diskursu nad daným problémem, naopak k výkonu kontroly výstupů justice ve formě publikovaných soudních rozhodnutí. Taková zděděná praxe v dnešní době by mohla být považována za určitý přežitek bývalého socialistického soudnictví.

Konkrétní proces připomínkového řízení se u vrcholných soudů značně liší. Zatímco např. Nejvyšší správní soud hlasuje v kompletním sbírkovém plénu, Nejvyšší soud pouze v kolegiích. Ústavní soud hlasuje o jednotlivých usneseních, které vybere pro publikaci do sbírky nálezů také na plénu všech soudců. Hlasuje ale jen o tom, zda dané usnesení má být zpracováno do judikátu i s právní větou. Právní věty nejsou ještě vytvořeny, tudíž o nich nelze hlasovat.

Nejvyšší soud má svůj speciální evidenční senát, podobně jako nižší obecné soudy, a k tomu ještě redakční radu. Naopak Nejvyšší správní soud, stejně jako Ústavní soud nemají evidenční senáty a funguje pouze redakční rada. Funkci evidenčních senátů zastupují v jistém smyslu analytická oddělení soudů. Liší se také značně zapojení vnitřních specializovaných pracovišť soudů pro dokumentaci v celém procesu.

Souvisejícím problémem spojeným s výběrem jen některých rozhodnutí a právních vět k publikaci do oficiálních sbírek je zpřístupnění zbylých neschválených rozhodnutí, jež neprošla výběrem do sbírky. V dnešní době jsou sice již všechna rozhodnutí, která byla konečná ve věci, zpřístupněna na vnějších internetových stránkách Nejvyššího soudu a Nejvyššího správního soudu. Jistě by bylo ale škoda nevyužívat zpracovaná a editovaná rozhodnutí připravená do sbírek s již vytvořenými právními větami.

V této souvislosti se v současnosti diskutuje stále více o zřízení zákonné možnosti publikovat disentní stanoviska soudců, obdobně jako u soudců Ústavního soudu, i u zbylých vrcholných soudů.³⁸⁰ To je samostatné téma pro velmi kvalifikovaný a podrobný diskurs na ústavněprávní úrovni. Lze pouze konstatovat, že řešením a možnostmi, jak zpluralizovat publikaci judikátů na oficiální úrovni by mohla být tedy šance přidat k publikovanému judikátu krátké dodatky s nesouhlasnými stanovisky soudců nebo možnost rozsáhlejší oficiální publikace zpracovaných rozhodnutí i s právními větami, které odporují těm, které byly vybrány pro publikaci v oficiální sbírce. Tato praxe je dnes prováděna pouze soukromou iniciativou některých soudů na půdě nakladatelství právní literatury, neboť chybí v oficiálních sbírkách tzv. *negativní rubrika*.³⁸¹

Zakotvení možnosti publikovat odlišná stanoviska k rozhodnutím publikovaným v oficiální sbírce rozhodnutí může mít z pohledu praktikujících právníků řadu výhod. Jednou z nich může být např. umožnění komplexního pohledu vrcholného soudního orgánu na určitý právní problém bez nutnosti dohledávat odlišné právní názory v literatuře. Odlišné stanovisko také dále shrnuje a vysvětluje případné námitky, které proběhly v rámci připomínkového řízení, osobám vně daného soudu, jež byly vzaty v potaz, ale nebyly nakonec shledány důvodnými. Nakonec publikace oponentních stanovisek staví případný odborný spor na dané téma do oficiální roviny a nemusí být tak řešen na úrovni diskuse neformální či v odborných médiích.³⁸²

Důvodů, z kterých nebyla daná rozhodnutí publikována v oficiální sbírce, se dá uvést velké množství. Prvním z důvodů je ten, že část právních závěrů navrhovaného

³⁸⁰ Kühn, Z. Mají mít naši soudcové právo separátního váta?, Soudce 8/2000, s. 3-5, Kühn, Z.: Nová koncepce normativity judikatury obecného soudnictví na pozadí rozhodnutí Ústavního soudu, Právní rozhledy 6/2001, s. 265 a násl., Balák, F. Odlišná stanoviska k rozhodnutím publikovaným ve Sbírce soudních rozhodnutí, Soudní rozhledy 3/2000, s. 65-67, Vojtek, P. K judikatuře Nejvyššího soudu trochu jinak, Soudní rozhledy 9/2002, s. 309-312, Vojtek, P. Znovu k judikatuře Nejvyššího soudu trochu jinak, Soudní rozhledy 2/2004, s. 45-48, Králík, M. Ještě k odlišným stanoviskům k rozhodnutím publikovaným ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, Soudní rozhledy 10/2001, s. 337-339, Králík, M. Meze praktického dosahu judikatury aneb několik poznámek „k judikatuře Nejvyššího soudu trochu jinak“, Soudní rozhledy 4/2005, s. 121-131

³⁸¹ Vojtek, P. K judikatuře Nejvyššího soudu trochu jinak, Soudní rozhledy 9/2002, s. 309 a jeho rubrika odlišných stanovisek u nakladatelství C. H. Beck

³⁸² Králík, M. Ještě k odlišným stanoviskům k rozhodnutím publikovaným ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, Soudní rozhledy 10/2001, s. 338

publikovaného rozhodnutí jde nad rámec odůvodnění rozhodnutí, tj. právní věta nevystihuje přesně relevantní části odůvodnění, kde je vyjádřen právní názor.

Dalšími důvody pro nepublikování např. jsou následující situace:

- těžko vytvořitelné zobecňující závěry pro kasuistický charakter sporu
- nezpochybněná věcná správnost rozhodnutí s neaktuálním skutkovým základem a spornými, zobecňujícími důsledky
- faktická použitelnost právní argumentace pro soudní praxi s příliš kategorickým zobecňujícím právním závěrem
- nesprávnost rozhodnutí
- výrazná názorová diformita ve vztahu k řešenému problému neumožňující přijetí jednotného sjednocujícího stanoviska
- správný funkční právní názor vycházející ze sporného institucionálního základu
- obava z příliš extenzivního výkladu právního institutu
- časová limitace právního problému a jeho omezené použití pro soudní praxi
- správný právní základ rozhodnutí se spornými právními závěry
- správný právní závěr opřený o příliš zužující výklad
- malá četnost řešeného problému³⁸³

Pro větší podporu daných argumentů pro a proti připomínkovému řízení při publikaci oficiálních sbírek judikatury se můžeme konkrétněji podívat na praxi jednotlivých vrcholných soudů.

3.4.1 Připomínkové řízení při publikaci Sbírek soudních rozhodnutí a stanovisek

Připomínkové řízení při vydávání oficiální Sbírek soudních rozhodnutí a stanovisek, zřízené přímo ze zákonného zmocnění, je velmi stručně upraveno jen v rámci vnitřního předpisu Nejvyššího soudu.³⁸⁴

V připomínkovém řízení se ve lhůtě stanovené předsedou příslušného kolegia k připraveným rozhodnutím mohou vyjádřit též další fyzické či právnické osoby. Zejména to jsou předsedové vrchních a krajských soudů, ministerstva či jiné správní orgány a instituce, právnické fakulty (připomínková místa).³⁸⁵

Po zpracování došlých připomínek, se rozhodnutí připravené k výběru v opise doručí všem členům příslušného kolegia. Předseda kolegia zpravidla určí člena (členy) evidenčního

³⁸³ Více viz Králík, M. Meze praktického dosahu judikatury aneb několik poznámek „k judikatuře Nejvyššího soudu trochu jinak“, Soudní rozhledy 4/2005, s.124 a násl.

³⁸⁴ Čl. 43-44 Jednacího řádu NS

³⁸⁵ Více k vydávání Sbírek soudních rozhodnutí a stanovisek viz část 2.2.1.3.

senátu, který přednese návrh rozhodnutí předloženého k výběru pro uveřejnění do sbírky a obsah došlých vyjádření a připomínek.³⁸⁶

Následné rozpravy k jednotlivým rozhodnutím se může zúčastnit každý člen kolegia, i pozvané osoby. O výběru každého jednotlivého rozhodnutí pro uveřejnění do sbírky se hlasuje veřejně tak, že se hlasuje o předloženém návrhu. Jsou-li však v průběhu rozpravy uplatněny pozměňovací návrhy ohledně právní věty předloženého rozhodnutí, hlasuje se nejprve o těchto změnách. O provedení drobných úprav textu předloženého rozhodnutí (např. úprav jazykových, formulačních) není třeba hlasovat, pokud to žádný ze členů kolegia nenavrhne.

V opačném případě je k přijetí návrhu o provedení hlasování ohledně takových změn potřeba nadpoloviční většiny přítomných členů kolegia. Ten, kdo podal návrh na uveřejnění projednávaného rozhodnutí, jej se souhlasem nadpoloviční většiny přítomných členů kolegia může vzít zpět.

Jestliže příslušné kolegium rozhodlo o zařazení předloženého rozhodnutí do sbírky, pak určený člen evidenčního senátu zajistí prostřednictvím redakční rady jeho uveřejnění. Rozhodnutí se zpravidla uveřejňují v časové návaznosti na dobu jejich schválení, pokud kolegium nerozhodne o přednostním uveřejnění vybraného rozhodnutí s ohledem na naléhavost či aktuálnost jeho publikace. Toto rozhodnutí lze učinit i na zasedání kolegia, na kterém se o zařazení do sbírky nerozhoduje. Na řízení, průběh a rozhodování kolegia o výběru rozhodnutí k uveřejnění ve sbírce se jinak vztahují obecná ustanovení o jednání kolegia.³⁸⁷

Redakční rada dbá při zařazování vybraných rozhodnutí do sbírky na rovnoměrné zastoupení rozhodnutí, jež vybrala jednotlivá kolegia.

3.4.2 Připomínkové řízení při publikaci Sbírký Nejvyššího správního soudu

Proces připomínkového řízení při publikaci oficiální judikatury Nejvyššího správního soudu je rozdělen do dvou etap.

První etapou je vnitřní připomínkové řízení, kdy se k navrženým právním větám a souvisejícím upraveným vybraným částem z odůvodnění nejprve vyjádří kolegové soudci uvnitř soudu.

Druhou fází procesu publikace judikátů je vnější připomínkové řízení. Vnějšími připomínkovými místy jsou krajské soudy, Nejvyšší soud, úřad veřejného ochránce práv,

³⁸⁶ Čl. 43 Jednacího řádu NS

³⁸⁷ Čl. 44 Jednacího řádu NS

právní fakulty v Praze, Brně a Olomouci. Po zasedání redakční rady jsou vybrané právní věty zpracovány editory oddělením dokumentace a analytiky.

Editoři zkontrolují právní věty, dále také indexační údaje k judikátu jako související předpisy a hesla. Vytvoří se název judikátu, který se skládá vždy ze dvou částí. První je obecnější heslo, které musí být vybráno ze seznamu rejstříkových hesel databáze. Druhá část za dvojtečkou je podrobnější, konkrétnější vytvořena jedinečně pro tento případ. Může více konkrétně popsat danou skutkovou i právní situaci.

Odůvodnění se člení na narační část, kde se shrnují základní skutkové okolnosti a dosavadní postup úřadů a soudů spolu s právní argumentací stran i soudů. Zde má editor poměrně volnou ruku a prostor vynechávat celé pasáže textu odůvodnění, především údaje, které nejsou nezbytné pro porozumění základním skutkovým otázkám a právním otázkám. Tato část se označí jako „věc“.

Samotné odůvodnění se skládá z textu právního názoru a argumentace soudu rozhodující v poslední instanci, tedy většinou NSS. Zde by editor měl zasahovat do textu pouze minimálně a jen v korekturních věcech. Vypouštět části textu může pouze po celých odstavcích a to jen ty pasáže odůvodnění, které se nevztahují k právní větě.

Po uplynutí lhůty předseda soudu zpřístupní zaslané připomínky k jednotlivým judikátům prostřednictvím vnitřní počítačové sítě soudcům a zároveň svolá zasedání pléna. Zasedání pléna se účastní všichni soudci, včetně soudců dočasně přidělených a soudců přeložených k výkonu funkce k soudu, a s poradním hlasem i další pozvané osoby. Zasedání pléna řídí předseda soudu, neupravuje-li jednací řád určitou otázku, určí postup svým opatřením předseda soudu.³⁸⁸

Plénum postupně projedná každý judikát a připomínky k němu došlé a rozhodne o jeho uveřejnění ve sbírce rozhodnutí. Debaty bývají někdy velmi bouřlivé ohledně konkrétních judikátů, u jiných zase panuje všeobecný konsensus a pokud není nějaká písemná připomínka či aktuální ústní připomínka jednoho z přítomných soudců NSS či krajských soudů nebo i jiných účastníků vnějšího připomínkového řízení, kteří se dostavili na plénum osobně. Hlasuje se o publikaci a nepublikaci judikátu. Může se také nechat hlasovat o změněném judikátu, respektive právní větě, přímo na zasedání pléna.

Plénum též rozhodne o konečné podobě, v níž bude judikát zveřejněn ve sbírce rozhodnutí. Připomínky z vnějšího připomínkového řízení jsou připojeny k textu zpracovaných judikátů. Mají formu velmi krátkých bodů nebo delších poznámek, které se

³⁸⁸ § 81-83 Jednacího řádu NSS

mohou týkat obsahového významu navrhované právní věty nebo odůvodnění. Některé připomínky mohou být naopak pouze korekturní.

Pravidlem při jednání sbírkového pléna je to, že pokud jsou připomínky směřovány z vnějších připomínkových míst, pak návrh na publikaci či nepublikaci musí být adoptován některým ze soudců NSS. Jinak by takový návrh nemohl být hlasován v plénu. Předseda vždy vyzývá autora judikátu, pokud je jím soudce NSS, aby se vyjádřil k případným námitkám. K přijetí usnesení je zapotřebí souhlasu nadpoloviční většiny přítomných soudců a všichni přítomní soudci jsou povinni hlasovat.

Porovnáním připomínkového procesu při vydávání zákonných oficiálních sbírek obou nejvyšších soudů v naší zemi lze dospět k několika závěrům.

Za prvé, proces připomínkového řízení je přibližně obdobný u obou sbírek. Soudy mají velkou diskreční pravomoc vybírat a upravovat jakákoliv rozhodnutí k publikaci a připomínková místa mají jen velmi okrajovou roli a jejich role je spíše v praxi jen formální. Ostatně má to své logické odůvodnění, neboť dané sbírky vydávají právě jen nejvyšší soudy a ze zákona je to čistě jen jejich pravomoc, která rozhodnutí uváží za vhodné publikovat.

Za druhé, jak již bylo řečeno, celý připomínkový proces opravdu, nejen svým jménem, připomíná proces legislativní, kdy z původního návrhu na konci někdy zbude jen torzo a po všech různých připomínkách a změnách má málo společného s originálním záměrem. Velkou otázkou pak jistě může být, zda taková forma publikování není poněkud přežilou, v době elektronického uveřejňování téměř všech rozhodnutí a soudci tak nesuplují pro ostatní soudce a praktikující právníky roli zákonodárce v případech *tzv. normativních mezer v právu*. Publikované oficiální judikáty, nejen svojí zásluhou, se stylizují skoro do role normativních textů a tak jsou také aplikovány právníkou veřejností.

3.5 Editace a tvorba judikátu

Otázka editace soudního rozhodnutí při jeho zpracování do formy judikátu je poměrně citlivá a vyskytují se na ní různé názory a fungují v praxi velmi odlišné postupy.

V dřívější době, éře první moderních publikací judikatury v odborných časopisech a prvních sbírkách judikatury, velmi prosazovala mohutná editace a selekce textu. Opublikovány byly v odůvodněních rozhodnutí opravdu jen zlomky původního textu odůvodnění. V některých sbírkách či časopisech byly v extrémních případech publikovány

pouze právní věty.³⁸⁹ Při publikaci sbírek judikatury, především těch oficiálních, stále i v dnešní době přetrvává praxe výrazné editace.

Zastánci tohoto postupu argumentují tím, že je vybrána pro čtenáře jen opravdu relevantní část odůvodnění, která se vztahuje k právnímu závěru vyjádřeném v právní větě a nechtějí čitatele prý zatěžovat procesními pasážemi rozhodnutí a jinými částmi, které se k právní větě nevztahují.

Dalším procesem, který zasahuje do původního textu soudního rozhodnutí je i případná anonymizace. Proti anonymizaci se také ozývají více a více silné hlasy, které argumentují nesmyslností anonymizování osob, jež jsou veřejně známy nebo jejichž totožnost už veřejnost stejně zná ze zpráv médií. Pak případná anonymizace nedává smysl. V mnoha státech, především anglosaské právní kultury anonymizace, až na výjimky, neprobíhá. Na druhou stranu je pravdou, že v kontinentálním systému práva, a především v našem středoevropském kulturním prostoru, je tato tradice stále hromadně dodržována.

Proti praxi editace se silněji ozývají v poslední době zastánci co nejvíce věrného opublikování původního textu rozhodnutí. Podle nich se má vypouštět opravdu jen nejnужnější pasáže, kde se vyskytují nepodstatné procesní úvahy soudu. V případě pochybností, zda vypustit či ne určitou část odůvodnění by se raději měla sporná část ponechat. Každému vyhovuje jiný způsob publikace rozhodnutí, někdo by chtěl nejraději celý originální text, jinému zase stačí jen samotná právní věta. Pro náležitý právní diskurs by byla potřeba samozřejmě zachovávat co nejvíce detailů z rozhodnutí. S tím souvisí i téma nadměrné anonymizace, která je popsána detailně v jiné části této práce.

Rozhodující slovo při editaci textu publikovaných soudních rozhodnutí mají editoři sbírek rozhodnutí, ať už na vrcholných soudech či v nakladatelstvích. Soudci samotní poté, co text rozhodnutí s právními větami odevzdají, nemají už prakticky šanci příliš ovlivnit, jak se bude redukovat text odůvodnění rozhodnutí. Maximálně mohou vznést požadavky v rámci připomínkového řízení při hlasování o publikaci oficiálních sbírek v kolegiálních sborech.

Při komparativním pohledu na ostatní evropské státy se dá říci, že je vidět jasný trend ustupující nadměrné editace.³⁹⁰

³⁸⁹ Tato praxe dodnes v zahraničí např. v podobě italské *massimy*., kdy jsou publikovány jen extrakty z rozhodnutí, podobné našim podrobnějším právním větám, viz Taruffo, M., La Torre, M. Precedent in Italy, In : *Interpreting Precedents*, s. 148

³⁹⁰ Kühn, Z. Používání judikatury v procesu autoritativní aplikace práva, In : *Judikatura a právní argumentace*, s. 142

3.5.1 Struktura judikátu

Důležitým tématem, které zatím nedostává vůbec prostor v naší právní vědě i praxi je absence zavedeného systému či pravidel upravujících jednotnou strukturu soudních rozhodnutí. V současné době neexistuje žádné unifikační pravidlo, ani neformální, které by jasně a přehledně koncipovalo, jak má vypadat struktura soudního rozhodnutí.

Historicky se podoba textu soudního rozhodnutí vyvíjela živelně. Text rozhodnutí měl samozřejmě jednotné znaky, ale stále by se nedalo hovořit o nějakém jednotném systému. Tvar rozhodnutí se zásadně lišil podle autora rozhodnutí, formy rozhodnutí, ale i historického období, v kterém bylo rozhodnutí vydáno.

Z praktického pohledu není příliš velký prostor v rámci textu rozhodnutí na velké anomálie a vyložené odklony od zavedeného stylu, poněvadž rozhodnutí musí obsahovat podstatné části, které se vynechat nemohou. Ale stále je tu prostor na to, aby se lišil především text odůvodnění a v rámci tohoto úseku je vidět stále velké odlišnosti a různorodý styl i dnes.

Odlišný styl a struktura soudních rozhodnutí může zapříčinit menší přehlednost pro adresáta nebo čitatele textu a tím obecně se zhoršuje i vymahatelnost práva a aplikace práva v praxi. Pokud by rozhodnutí mělo jednotný styl a formu, mnohem snáze by se při jejich četbě orientoval jak např. nadřízený soud, adresát, právní zástupce i další čtenáři. Předěšlo by se nedorozuměním při výkladu, nejasnostem v odůvodňování a případné nepřezkoumatelnosti rozhodnutí pro nedostatek zdůvodnění.

Na rozdíl od původního soudního rozhodnutí má judikát tu velkou výhodu, že je již uměle vytvořeným tvarem, který vznikl zpracováním originálního rozhodnutí. Může být tedy upraven do jednotné struktury v závislosti na tom, kdo ho zpracovává a pro jakou sbírku či databázi. Tudíž struktura judikátů určených pro publikaci je více formalizovaná, už historicky a mohla by sloužit jako vzor pro psaní rozhodnutí jednotlivými soudy a soudci.

Samotný judikát se liší od původního soudního rozhodnutí také tím, že judikát má navíc vytvořeny další nové přidané části a z původního textu odůvodnění jsou vybrány jen ty části, které souvisejí s vytvořenou právní větou. Text judikátu se tedy dělí do určité struktury, která je pro něj charakteristická a tím se odlišuje od obyčejného nezpracovaného rozhodnutí.

Jako první z částí ve struktuře judikátu se uvádí *publikační číslo* nad samotným textem judikátu. Publikační číslo nebývá vždy v naší právní kultuře uváděno. Pokud je judikát publikován v kontinuálně vycházející sbírce rozhodnutí, má přiděleno publikační číslo. Číslo je pak uvedeno před samotným textem judikátu. Praktikuje se dvojí praxe, a to buď jediná řada stále vzestupných čísel v rámci sbírky, která nezávisle na jednotlivých ročnících je

přidělována judikátům nebo přidělování publikačních čísel jen vždy v rámci jednoho ročníku, kdy se v každém ročníku začíná znovu od čísla 1.

Na tento různý systém užívání publikačních (pořadových) čísel se musí myslet především při citaci judikatury. Zatímco v prvním případě stačí k identifikaci judikátu pouze samotné publikační číslo bez kalendářního roku daného ročníku, u druhé skupiny se publikační číslo skládá nejen ze samotného pořadového čísla judikátu v daném ročníku, ale i z kalendářního roku.

Druhým v pořadí je obvykle *nadpis* či *název judikátu*, někdy může být také uveden ve formě *hesla* z rejstříku. Závisí vždy na druhu sbírky, jak je řešeno uvození judikátu. Tradičně od dob rakousko-uherské monarchie a první republiky byly oficiální a polooficiální sbírky, stejně jako judikatura otiskovaná v časopisech, většinou bez nadpisů. V některých případech, a to spíše v časopisech, byly vytvářeny delší názvy, které měly vystihovat skutkový či právní stav popisovaný v daném judikátu. Jinak se objevovaly velmi krátké anotace ve formě hesla.

V dnešních sbírkách jsou názvy také vytvářeny spíše u časopiseckých judikátů. U oficiálních sbírek se vyskytují ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu a ve Sbírce rozhodnutí Nejvyššího správního soudu. Posledně jmenovaná sbírka může být příkladem pro nejvíce sofistikovanou praxi v tvorbě nadpisů (názvů).

Název judikátu je tvořen ze dvou částí, kdy v první polovině zařazuje daný případ do určitého právního oboru, oblasti či pod nějaký právní institut. Primární heslo je totiž vždy vybráno z rejstříku a zařazuje případ pod daný právní institut. Druhá polovina názvu za dvojtečkou je více specifická a zasazuje případ do konkrétního skutkového stavu. Takto by měl vypadat správně vytvořený nadpis judikátu, který by uživateli okamžitě osvětlil, jakým právním problémem se zabývá právní věta, respektive celý judikát a pokud možno i zároveň alespoň naznačil skutkové okolnosti, za jakých je právní závěr řešen.³⁹¹

Další částí judikátu mohou být *dotčené* či *související předpisy*. Pod rubriku souvisejících předpisů se zařazují příslušná zákonná ustanovení, která jsou v odůvodnění, ale především v právní větě vykládána. Jsou zákonným podkladem pro danou část odůvodnění rozhodnutí, z které vychází vytvořená právní věta. Je důležité, především pro další zpracování judikátů do databází právních informací, uvádět tento údaj. V elektronických informačních systémech se dá velmi snadno vyhledávat právě podle těchto zákonných ustanovení. Uživatel pak má mnohem větší šanci na dohledání příslušné relevantní prejudikatury, než když se vyhledává pouze podle rejstříkových hesel.

³⁹¹ Např. „Správní řízení : nahlížení do spisu osobou, která není účastníkem řízení“ (publ. pod č. 2233/2011 Sb. NSS) nebo „Veřejné zdravotní pojištění : nevybírání regulačních poplatků“ (publ. pod č. 2238/2011 Sb. NSS)

Velmi důležitou součástí judikátu v naší právní tradici je *právní věta*, jež slouží jako určité návěstí nad samotným textem rozhodnutí.³⁹² Právní věta by měla vyjadřovat zobecněný právní názor, který vyplývá z textu odůvodnění a je možno ho z něj abstrahovat a pokud možno podat v zobecněné formě bez uvedení konkrétních skutkových údajů.

Pod právní větou by měla být většinou tradičně umístěna *tzv. hlavička judikátu*, jež obsahuje základní identifikační údaje původního rozhodnutí. Informace v hlavičce sdělují, ze kterého rozhodnutí byl judikát zpracován. Dále bývá uvedeno, kdo je autorem rozhodnutí, tj. jaký soud vydal dané rozhodnutí. Může být také upřesněno o jaký druh rozhodnutí šlo, zda rozsudek, usnesení, plenární usnesení či případně ještě jiné, specifické formy. Jedinečným identifikujícím prvkem bývá jednací číslo či spisová značka daného rozhodnutí v kombinaci s datem vydání rozhodnutí.

Na začátku samotného textu judikátu pod již zmíněnými uměle přidanými částmi judikátu bývá jen někdy samostatně uvedena *rekapitulace skutkového stavu* a ojedinele i *výrok soudu*, nebo alespoň jeho převyprávění. Rekapitulace skutkových okolností je také často zahrnuta do všeobecnější části textu, v rámci odůvodnění.

Odůvodnění, nebo-li spíše výtah z celého textu odůvodnění poskytnutý soudcem se často a správně pak nazývá „*z odůvodnění*“. Je to základní a nejrozsáhlejší částí editovaného judikátu. Mělo by obsahovat relevantní části z důvodů, které soud písemně shrnul v soudním rozhodnutí a jež ho vedly k danému výroku.

Pro snadnou orientaci v textu odůvodnění je čím dál tím více přejímána praxe dělení odůvodnění do samostatných, oddělených odstavců a skupiny odstavců jsou pak členěny do větších částí, úseků v rámci odůvodnění. Struktura textu odůvodnění je pak mnohem přehlednější.

Části odůvodnění jsou děleny podle obsahu daných odstavců. Sledují ustálenou strukturu odůvodnění, jak je psána již zvykově po dlouhou dobu. Jednou z částí by mělo být např. shrnutí skutkového stavu případu, další třeba hodnocení právní stránky soudem či argumenty stran. Odstavce jsou pak označovány čísly. To je velmi odlišné od zatím fungující praxe v českém soudním prostředí. Číslo odstavců umožní mnohem lepší orientaci v textu a především snadnou citaci daného rozhodnutí v jiných rozhodnutích.

V našich podmínkách začal s číslováním odstavců odůvodnění Ústavní soud, postupně v poslední době tento způsob zavádí i Nejvyšší správní soud, alespoň v některých senátech.

³⁹² K podrobnějšímu rozboru fenoménu právních vět viz část 3.5.2 této práce

Výše uvedená struktura judikátu je popsána tak, jak se nejčastěji vyskytuje v naší právní kultuře, a zároveň ve formě, která je považována za nejlépe odpovídající názorům a zkušenostem naší praxe. Pokud se podíváme na srovnání s jinými evropskými zeměmi, je možno konstatovat, že je zavedena vcelku jednotná struktura rozhodnutí i judikátů v každé zemi. Také struktury rozhodnutí v jednotlivých zemích jsou v podstatě identické.³⁹³ V některých zemích jsou dokonce určitá jednodušší rutinní rozhodnutí zapisována do formulářových vzorů rozhodnutí, tudíž je jednotná forma rozhodnutí absolutně zaručena.³⁹⁴

3.5.2 Právní věty

Otázka tvorby právních vět a výběru, jaké judikáty mají být vybrány a publikovány je stále koncepčně nejasná. Teorie ji téměř neřeší a praxe běží stále podle své zaběhlé zvykové praxe, která je upravena ve vnitřních předpisech vrcholných soudů.

Zatímco výběr judikátů ke zpracování a publikaci má alespoň nějaká vnitřní či zvyková pravidla uvnitř soudů, tak fenomén právních vět je úplně zahalen v temnotách. Nevyskytují se téměř odborné články, natož soudní rozhodnutí, která by se věnovala tomuto institutu. Každý z praktikujících právníků pracuje v denní praxi s judikáty a především jejich právními větami.

Právní věty známe jako zvýrazněné části textu připojené k textu judikátu. Jsme zvyklí nacházet je pravidelně ve sbírkách či rubrikách časopisů. Už nás ani skoro nenapadne, že by neměly být samozřejmou součástí textu judikátů. Možná je v tom i jistá pohodlnost právníků, kteří se raději velmi rychle přečtou jen právní větu, aby nemuseli procházet celým textem odůvodnění, pokud je nabízeno.

Právní věty jsou aplikovány téměř na každodenní bázi při práci praktikujících právníků. Pravděpodobně ale mnoho právníků se již příliš nezamýšlí, jak, kdy a proč vznikly. Především se nezamýšlíme nad důležitými skutkovými okolnostmi jejich vzniku, které ale mohou být zásadní při jejich aplikaci. Víme vždy, kdo byl jejich autor? Pro koho je vytvořil? A především, jaké byly skutkové okolnosti kauzy?

Poněvadž minimum právníků při práci s právní větou pracuje také s textem jejího odůvodnění. A i kdyby pracovali s textem odůvodnění, jak víme, že v textu odůvodnění jsou zmíněny všechny relevantní skutkové okolnosti? Víme, zda byl text odůvodnění upraven a

³⁹³ Např. v Německu a ve Francii, *Interpreting Precedents*, s. 21-22, s. 107-109

³⁹⁴ Např. institut „formulae“ ve Finsku, Aarnio, A., : *Precedent in Finland*, In : *Interpreting Precedents*, s. 73

případně jak? Jak moc bylo vynecháno z textu původního odůvodnění? Co když ve vynechaných faktech jsou právě ty důležité pro můj analogický případ?

Právní věty jsou brány jako samozřejmá součást právní praxe, ale zdá se, že se nikdo nezamýšlí nad jejich vznikem, způsobem tvorby a legitimitou. Ostatně ani se nikdo zatím nepokusil na odborné úrovni definovat, co to vlastně jsou právní věty.

Argumenty na podporu institutu právních vět jsou známé a primárním je teze, která de facto definuje zároveň právní větu jako koncentrovanou podobu judikátu. Smyslem právní věty pak je především vytvořit uživatelsky komfortní a přehlednou anotaci, která by měla vystihnout zásadní právní názor obsažený v odůvodnění rozhodnutí. Slouží k orientaci uživatele sbírky, elektronické databáze soudu nebo soukromého automatizovaného informačního systému právních informací. Měla by vyjadřovat právní názor obsažený v rozhodnutí.

Na druhou stranu argumenty proti právním větám mohou být zjednodušeny do dvou základních tezí. Za prvé je to důvod komparativní a za druhé důvod chybějící legitimacy.³⁹⁵ Komparativní důvod spočívá v porovnání států a jejich právních systémů a kultur. Právní věty jsou používány většinou v zemích, které mají tradici nebo zkušenost s autoritářskou vládou, i když to neplatí absolutně. Mnohem důležitější je důvod chybějící legitimacy.

Zásadním problémem fenoménu právních vět je ten, že právní věty jsou za prvé vytvářeny v některých případech někým úplně jiným než autorem rozhodnutí a za druhé tyto právní věty jsou v praxi používány samostatně. Přitom právní věta by měla být neoddělitelnou součástí judikátu, soudního rozhodnutí, protože byla vytvořena na jejím základě a opodstatnění její existence pramení jen z tohoto rozhodnutí. Jinak nemá nárok na samostatnou existenci a aplikaci.

Autoři právních vět se většinou za každou cenu snaží vytvořit co nejobecnější pravidlo aplikovatelné na co nejvíce právních a skutkových okolností. Právní věta by přitom měla jen stanovit, že určitý právní názor platí jen pro konkrétní situaci. Autorem právní věty by měl být sám soudce jako autor rozhodnutí, tedy ten, kdo zná nejlépe argumentaci v odůvodnění vedoucí k právnímu závěru.

Můžeme si položit otázku, zda opravdu není důležité, kdo a kdy a z jakých důvodů vytvořil onu právní větu? K vytvoření právní věty totiž mohou vést velmi rozdílné důvody. Může ji vytvořit někdo opravdu povoláný, nejlépe autor samotného rozhodnutí, na jehož

³⁹⁵ Molek, P. Právní věty-čas na změnu?!, <http://jinepravo.blogspot.com>, 4. 12. 2006

půdorysu je judikát a právní věta tvořena. Ale také může být autorem někdo absolutně nespjatý s konkrétní kauzou.

Takový autor nezná skutkové a právní okolnosti případu a může libovolně vybrat jen některé úvahy a vytvořit právní větu. V takovém případě právní věta nemusí vůbec vystihnout právní argumentaci soudu a jeho výkladu. Může naopak úplně převrátit a nepochopit daný právní problém a k tomu ještě vytvořit obecnější pravidlo, které je zahrnuto v právní větě.

Toto je velmi nebezpečný trend v situaci, kdy drtivá většina praktikujících právníků, pokud vůbec použije judikaturu ve své argumentaci, není schopna rozeznat, z jakého zdroje daný judikát pochází a kde a kým byl publikován. Pokud by byli tázáni na pramen, velmi těžko by si asi vybavili číslo jednací a jaký soud byl autorem, ale ještě hůře pravděpodobně, kde a kým byl opublikován daný judikát.

Někteří odborníci mají za to, že právní věty a sbírky judikátů obecně jsou přežitkem. Argumentují tím, že publikované judikáty mají větší relevanci mezi odbornou veřejností a jakoby se tím vytváří kategorii rozhodnutí s vyšším kreditem než ostatní zbylá nepublikovaná rozhodnutí. To jde proti samotnému systému našeho právního řádu, kdy soudní rozhodnutí nejsou primárním pramenem práva. Specifické pro naši právní kulturu je, že z rozhodnutí vydaných jedním soudem jsou vybrána některá „privilegovaná“ rozhodnutí a opublikována, čímž se prakticky „zoficializují“ a praxí jsou považována jako více relevantní než ostatní nepublikovaná rozhodnutí. Publikovaná rozhodnutí v oficiálních nebo soukromých sbírkách nemají přitom samozřejmě větší relevanci než ta neopublikovaná.

V kontinentálním právu se často *ratio decidendi* daného rozhodnutí zaměňuje s právní větou, vytvořenou soudcem samotným nebo kolektivním orgánem soudu v tzv. publikačním - připomínkovém řízení nebo dokonce vydavatelem sbírky rozhodnutí.

Tyto věty nemusejí vůbec odpovídat normativním jádru rozhodnutí, jak je zvykem v anglosaské praxi, ale přesto jsou nekriticky užívány a stávají se tak *de facto* v praxi fungujícím právem, aniž kontinentální právníci odlišují kauzy podle jejich skutkových rozdílů.³⁹⁶

Právní věty začínají žít svůj „vlastní život“ obdobný abstraktnímu právnímu předpisu přijatému zákonodárcem, jsou používány a aplikovány jako klasické právní předpisy, což je nezdravý stav nazvaný také jako *kasuistický pozitivismus* („*case positivism*“).³⁹⁷

Problém, zda právní věta opravdu obsahuje právní závěr, který je jádrem odůvodnění nebo zda je jen vytrhnutým kusem textu odůvodnění, zmiňuje i samotná soudní praxe. „*Judikatura*

³⁹⁶ Kühn, Z. Používání judikatury v procesu autoritativní aplikace práva, In : *Judikatura a právní argumentace*, s. 120

³⁹⁷ Aarnio, A. Precedent in Finland, In : MacCormick, Summers : *Interpreting Precedents*, s. 65 a 93

Nejvyššího správního soudu není atomizovaným souborem jednotlivých vět odůvodnění, „aplikovaných“ správními orgány a soudy izolovaně zcela bez zřetele na situaci, kterou dané rozhodnutí řeší. Navíc v tomto případě aplikovaná věta nebyla právním závěrem Nejvyššího správního soudu, ale byla jen jednou jedinou větou zcela bezmyšlenkovitě vyňatou z odůvodnění rozhodnutí.“³⁹⁸

Publikace oficiální soudcovské judikatury je specifický proces, kde rozhodují různé subjektivní důvody a nemůže být jakýmsi potvrzením správnosti právního názoru a jeho větší legitimacy. Rozhodnutí nemusí být publikováno z různých důvodů, i když by bylo mnohem přínosnější než jiné, které publikováno bylo.

Publikace rozhodnutí ve sbírkách vrcholných soudů v naší právní kultuře je zvláštním procesem. Většinou se hlasuje ve sborech soudců o publikaci nebo nepublikaci.

Problém soudcovského vytváření právních vět k oficiálně publikovaným soudním rozhodnutím, a jejich pozdější aplikace skoro na stejné interpretační úrovni jako zákonných právních předpisů, je stále více rostoucím problémem nejen v našich podmínkách. Princip *tzv. soudcovského pozitivismu právních vět („headnote oriented judicial positivism“)* přerůstá meze roviny ústavněprávní.³⁹⁹ Je nutno si důrazně uvědomit, že zde není žádný zákonný podklad pro proces tvorby právních vět, ať už soudci či jinými odborníky, a právní věty nemohou být aplikovány jako všeobecná a závazná právní pravidla v procesu argumentace soudu či stran sporu.

Dalším argumentem proti tvorbě právních vět na úrovni vrcholných soudů a jejich sbírek či vnitřních evidencí judikatury je fakt, že o existenci a konkrétní podobě právní věty se rozhoduje v kolektivním orgánu pléna či kolegia a předtím ještě procházejí předvýběrem (např. u Nejvyššího správního soudu) v redakční radě, které mají velkou pravomoc změnit či úplně zamítnout navrhovanou právní větu. Soudce by prý měl oprávněn tvořit právní větu z jeho rozhodnutí jen sám a být za ni „odpovědný“ a je na kvalitě právní věty a judikátu či odůvodnění samotného zda se ujmu v praxi a je respektována a interpretována (viz podrobněji v části věnující se *tzv. připomínkovému řízení*).⁴⁰⁰

Tento názorový proud není striktně proti úplnému zákazu právních vět, ale stanovení rigidnějších pravidel při jejich tvorbě.

³⁹⁸ Rozsudek NSS ze dne 7.5.2008, čj. 1 As 17/2008 – 17, publ pod č. 1627/2008 Sb. NSS („Řízení před soudem: aplikace předchozí soudní judikatury“), část IV. Mimochodem, právě i v tomto judikátu je text právní věty odlišný od relevantního textu odůvodnění, jímž byl inspirován, takže v praxi potvrzuje teorii, kterou právě diskutujeme a proto také cituji z textu odůvodnění a ne právní věty.

³⁹⁹ Siltala, R. A Theory of Precedent. From Analytical Positivism to a Post-Analytical Philosophy of Law, Oxford-Portland, Oregon : Hart Publishing, 2000, s. 141

⁴⁰⁰ Kühn, Z. Publikace judikatury, In : Judikatura a právní argumentace, s. 141

Druhý postoj je ještě vyhraněnější. Podle něho je totiž tento institut přežitý a soudci vrcholných soudů si vlastně „hrají“ na zákonodárce a tak si uzurpují roli, která jim zásadně z ústavy nepřísluší. Soudci mají pouze za úkol aplikovat právní normy přijaté v řádném zákonodárném procesu a nemají pravomoc vytvářet právo. Důvodem pro tuto obavu z přílišné aplikace právních vět a judikatury obecně je ten, že se soudci snaží tvořit velmi často právní věty co nejobecnější a bez konkrétních specifik daného případu. Text právní věty tak, čím dál tím více, připomíná text právního předpisu.⁴⁰¹ Tato „zobecnovací obsese“ je především negativním jevem v situaci, kdy drtivá většina právníků v praxi, když už pracuje s judikaturou, tak jen s textem samotné právní věty a ne s textem samotného rozhodnutí, odůvodnění.

3.5.2.1 Definice právních vět

Další velkou neznámou v tématu právních vět, a přitom zásadní důležitosti, je absence jejich definice. Není možno dohledat jejich legální definici, což je možno předpokládat, neboť nemáme takto definováno v našem právním řádu více úplně základních institutů. Ale ani právní věda zatím nepřinesla nějakou ucelenou a obecně známou definici.

Stačí nahlédnout do starších i moderních učebnic teorie práva nebo jiných právních oborů či do velkých právnických slovníků. Někteří autoři definují právní větu jako stručné, několikavěté shrnutí věcné podstaty rozhodnutí.⁴⁰² To je ovšem velmi zjednodušující definice spíše pro laickou veřejnost, poněvadž se dá zpochybnit, co je myšleno „věcnou podstatou“. Zda jsou skutkové okolnosti, jak by to chápal právník nebo by se spíše mělo použít sousloví jako „právní otázka“ nebo „právní problém“.

V pravděpodobně jediné odborné knize věnované speciálně tématu judikatury můžeme také nalézt více definic právní věty, jako např. „...*uměle soudem (vydavatelem) ... vybraná a někdy dokonce upravená část odůvodnění určitého rozhodnutí*“⁴⁰³ nebo jiný stručný pokus o vystižení podstaty právní věty jako „*hlavní závěry, k nimž v daném případě soud došel*“.⁴⁰⁴

Podle jiných koncepcí je právní věta nebo její část nejdůležitější částí judikátu, neboť právě a jedině ji lze použít jako precedens. Ve sbírkách rozhodnutí se proto právní věta nebo její nejdůležitější části opakují zvlášť na začátku publikovaného textu a zpravidla se i graficky odlišují. Tato praxe zjednodušuje práci s judikaturou, ale v případě nevhodně zvolené,

⁴⁰¹ David, L. Co je precedent v rozhodnutích českých civilních soudů?, s. 2

⁴⁰² Tuláček, J. Soudní rozhodnutí a právní věty z hlediska autorského práva, Bulletin advokacie 4/2005, s. 37

⁴⁰³ Kühn, Z. Používání judikatury v procesu autoritativní aplikace práva, In : Judikatura a právní argumentace, s. 120

⁴⁰⁴ Molek, P. Judikatura ve správním právu, In : Judikatura a právní argumentace, s. 203

nerepresentativní nebo příliš kusé právní věty se však stává, že dochází k desinterpretaci příslušného judikátu.

Právní věta má v podstatě stejnou definici, když z konkrétního případu a jeho právního závěru se zobecněním (indukcí) vytváří obecnější pravidlo, které by se dalo aplikovat i na jiné, další obdobné skutkové a právní situace. Problémem je, že je třeba oscilovat mezi příliš kazuistickým pravidlem, které by v extrémním případě bylo aplikovatelné jen na tento jeden jediný konkrétní případ a na druhé straně tak obecnou právní větu, že by se dala aplikovat na každý případ.

V samotné judikatuře můžeme naleznout minimum pokusů o definování právní věty. Výjimečným pokusem je text, který je paradoxně obsažen právě v právní větě samotné a pokouší se definovat fenomén právních vět, což je velmi pikantní situace. Právní věta je podle tohoto judikátu „...*shrnutí právního názoru obsaženého v rozhodnutí soudu vytvořené pro účely publikace ve sbírce soudních rozhodnutí, nepředstavuje obecně platné pravidlo schopné samostatné existence...*“.⁴⁰⁵

Je to velmi stručná definice, ale v zásadě výstižně postihuje charakter právní věty. Nemluví totiž o pravidlu, ale o právním názoru, což je jistě příhodnější. Jen není úplně přesným výrazem vztahovat tvorbu právní věty pouze k účelu publikace ve sbírce soudních rozhodnutí. Právní věta se může vytvořit vlastně kdykoliv a pro jakékoliv účely, např. pro elektronické systémy právních informací, internetové databáze nebo třeba články v odborném tisku.

Pravděpodobně zatím nejobsažnějším a nejvýstižnějším pokusem o definování právní věty může být následující text: „*Právní větou se rozumí stručné a výstižné vyjádření právního názoru o otázce práva hmotného nebo procesního, jakož i o otázkách kompetenčních, z něhož vychází nebo o který se opírá některý výrok rozhodnutí nebo jeho část, popřípadě právního názoru, vysloveného jako obiter dictum v důvodech rozhodnutí. Všude tam, kde je to možné, obsahuje právní věta také vhodně začleněný poukaz na právní předpis, který je vykládán, a to jeho úplným a legislativně správným označením. Právní věta zpravidla nebude doslovnou citací odůvodnění rozhodnutí, musí však v něm mít zřetelnou oporu. Právní věta je doplněna identifikačním údajem, z něhož je zřejmé, který soud nebo jiný orgán rozhodnutí vydal, o jednacím čísle a datu rozhodnutí a údajem o tom, kdo právní větu nebo její návrh formuloval, lze-li takový údaj zjistit*“.⁴⁰⁶

⁴⁰⁵ Rozsudek NSS ze dne 11. 9. 2008, čj. 2 As 57/2008 – 84, publ. pod č. 1722/2008 Sb. NSS

⁴⁰⁶ Tak definuje právní větu čl. 3 odst. 1 Směrnice č. 8/2003 předsedy Nejvyššího správního soudu.

Obě dvě předchozí definice z dílny Nejvyššího správního soudu ve vzájemné kombinaci nejlépe vystihují specifický charakter fenoménu právní věty v judikatuře.

Pro srovnání, další velmi stručnou definici právní věty, spíše pro své vlastní technické účely, můžeme najít na stránkách Ústavního soudu, kde ji charakterizuje, v nápovědě k systému NALUS, jako „výňatek z odůvodnění rozhodnutí označený, resp. vytvořený soudcem zpravodajem, příp. jeho aparátem; vyskytuje se pouze u nálezů, stanovisek pléna a usnesení, která byla určena k publikaci v knižně vydávané Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu“⁴⁰⁷.

Také Nejvyšší soud na svých internetových stránkách u své vyhledávací aplikace judikatury definuje, že „právní věta je stručným shrnutím právního názoru, který Nejvyšší soud v rozhodnutí zaujal.“⁴⁰⁸

Další definicí právní věty z dílny Nejvyššího soudu a jeho interních směrnic je ta, jež se vztahuje k přijímání stanovisek, kdy se má v návrhu stanoviska se zpravidla uvést „vlastní obsah stanoviska (tzv. právní věta)“, které má být zaujato a jehož podstata „spočívá v řešení vymezené otázky týkající se výkladu a aplikace určitých právních norem“.⁴⁰⁹

Na těchto příkladech můžeme znovu jasně vidět, že ani vrcholné soudy a jejich analytické odbory, což jsou odborníci, kteří by měli nejvíce povolání v tomto tématu, se neshodnou na komplexní obecnější definici právní věty.

3.5.2.1 Tvorba a typy právních vět

Pokud budeme hovořit o konkrétním stylu a procesu tvorby právních vět, je zajímavé se podívat na jedinou zákonnou definici, které alespoň okrajově pomáhá řešit problém, jak a z čeho tvořit právní věty.

Zákon o ústavním soudu nařizuje, že ve sbírce nálezů má být uveřejněna „**taková část odůvodnění, ze které je zřejmé, jaký je právní názor Ústavního soudu a jaké důvody k němu vedly.**“⁴¹⁰ Zákonodárce takto nepřímou definuje právní větu jako právní názor soudu vycházející z určité části textu odůvodnění. Z výkladu daného ustanovení vyplývá, že daná část odůvodnění se má vztahovat k textu právní věty, která je vždy vytvářena pro publikaci ve sbírce nálezů a má vyjadřovat právní názor daného rozhodnutí.

⁴⁰⁷ <http://nalus.usoud.cz/Search/Help.aspx>

⁴⁰⁸ http://www.nsoud.cz/JudikaturaNS_new/ns_web.nsf/web/Napoveda

⁴⁰⁹ Čl. 35 odst. 5 Jednacího řádu NS

⁴¹⁰ § 59 odst. 3 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu

Mohou být dva základní přístupy, jak koncipovat právní větu. V prvním stylu tvorby právní vět je právní věta vždy tvořena z konkrétní části textu odůvodnění. Tvoří ji vlastně přímo vyjmutá část textu odůvodnění. Právní věta je tedy jenom čistým opisem části textu odůvodnění, který je pouze jakoby „vyříznut“ a označen na začátku judikátu jako právní věta.

Druhou variantou, jak tvořit právní větu, je situace, kdy autor právní věty je pouze inspirován myšlenkou, právním názorem vyjádřeným v odůvodnění soudcem, ale formuluje ji jinými slovy.

Konkrétně, v případě Ústavního soudu je jasné, kam se tento soud přiklonil. Ve své vnitřní normě hovoří o povinnosti vyznačovat částí odůvodnění *rozhodnutí* „*kteřé jsou považovány za právní věty*“.⁴¹¹

Právní věty také můžeme rozdělit na jednotlivé druhy podle jejich formy a obsahu. Za prvé, právní věta může být jen informací anotační povahy. Za druhé může být informací o interpretaci právní normy nebo v třetím případě se dokonce snaží o vytvoření obecného pravidla. Pak má vlastně ambici vytvářet text, který je v některých případech téměř analogický s formou normativního textu.

Právní věta není názorem rozhodujícího soudu, pokud tedy není doslovným extraktem z odůvodnění, ale pouze zpracovatele judikátu (právní věty). Tím ale v praxi může být jak soudce, tak asistent soudce, nebo dokonce úplně jiná osoba, která nemá nic společného s rozhodovacím procesem, např. editory. Tvorba a formulace právních vět není ze zákona povinností soudu a vlastně ani nemá zákonné zmocnění je tvořit.

Právní věty by měly vystihovat jen esenci jádra právního problému řešeného a argumentovaného v konkrétním případě a popsaného v textu odůvodnění. Nemusí obsahovat identický text a větné konstrukce ve znění odůvodnění soudního rozhodnutí. Právní věta by měla jen zobecněně vystihovat merit právního závěru popsaného v odůvodnění a nesnažit se doslovně přebírat fráze soudce. Je to jistá tendence jakoby „nezaplevelovat“ text právní věty přílišnými odkazy na specifické a jedinečné skutkové situace a také odkazy na konkrétní ustanovení předpisů.

Je možno rozlišit obecně 4 varianty jak je tvořena právní věta :

- je vytvořena samotným soudcem a žádný další kolega ani kolektivní orgán soudu mu ji neupravuje
- je vytvořena soudcem, ale musí projít schvalováním a případnou úpravou kolektivního orgánu soudců

⁴¹¹ § 66 odst. 2 Kancelářského řádu ÚS

- jsou vybírány jinými soudci
- právní věty vznikají mimo soud, především pro účely komerční publikace

Pokud soud a jeho kolektivní orgány rozhodují o publikaci judikátu a právní věty a mají za povinnost publikovat judikáty a vytvářet právní věty, pak důvody pro nepublikaci by měly být následující:⁴¹²

- věc byla již prejudikována, tudíž není potřeba nové zveřejňování
- právní názor je v rozporu s dosavadní judikaturou soudu stejného nebo vyššího stupně
- daná věc a právní názor je naprosto banální a jedná se aplikaci práva v jednoduchých případech
- podstata rozhodnutí a právní věta spočívají vlastně v citaci právní normy
- rozhodnutí má chabé odůvodnění a nevypovídá se zásadní argumentací
- v rozhodnutí se objevují formální a věcné chyby

Další otázkou je, zda se právní věta má chápat jako vyabstrahované *ratio decidendi* daného případu a jako zobecněná podstata argumentace z odůvodnění. Odpověď je jasná, i když by bylo logické, že je z rozhodnutí „vytáhnuto“ a zvýrazněno či zobecněno jeho jádro, není tomu vždy tak.⁴¹³

Právní věta může být teoreticky vytvořena kdykoliv a kýmkoliv, stejně jako judikát sám, na základě konkrétního soudního rozhodnutí. Jen pokud je právní věta opravdu výsekem z odůvodnění, převzatá doslova z části odůvodnění, pak za autora můžeme označit přímo soudce, který vydal rozhodnutí. Důvodem pro vytvoření judikátu, respektive právní věty je jen publikace rozhodnutí.

Ale velmi spornou je definice, podle které je právní věta vždy vyjádřené *ratio* celé kauzy. Již stanovení, co je *rationem decidendi*, podle terminologie *common law* a co je jen *obiter dictum* v konkrétním případě, je velmi sporné. Neshodnou se na tom odborníci u konkrétních kauz. I pokud bychom se ale shodli, co je meritem a právním názorem na klíčový právní problém v daném případě, nemáme žádnou jistotu, že právě z této části odůvodnění bude vytvořena právě právní věta. Především se tak může stát v případě, kdy je nebude tvořit autor rozhodnutí. Každý autor může vidět přínos daného rozhodnutí a textu jeho odůvodnění v něčem jiném, takže si může vytvořit jakoukoliv právní větu.

Pokud bude inspirována myšlenkou, právním názorem vyjádřeným v daném odůvodnění, je legitimní ji vytvořit. Jestliže se shodneme na koncepci, podle níž nemusí být právní věta

⁴¹² Šimíček, Vojtěch : Zpověď občasného tvůrce právních vět“I.-III., <http://jinepravo.blogspot.com>, 28. 9. 2007, 1. 10. 2007 a 4. 10. 2007

⁴¹³ Právní věta vyjadřuje meritem právního problému v daném případě („ratio of case“), viz Siltala, R. A Theory of Precedent. From Analytical Positivism to a Post-Analytical Philosophy of Law, Oxford-Portland, Oregon : Hart Publishing, 2000, s. 136-137

doslovným zněním části textu odůvodnění, není pak problém takovou větu vytvořit. A jestliže se navíc shodneme na principu, kdy autor právní věty není autorem rozhodnutí, je volnost při tvorbě věty ještě větší.

Spornou otázkou je, zda musí právní věta a její myšlenka vycházet jen ze skutkových okolností zmíněných v textu odůvodnění. Pokud v odůvodnění nejsou podrobně zmíněny konkrétní skutkové okolnosti, může autor, i když je to autor rozhodnutí, vytvořit dokonce obecnější právní větu, která má větší skutkový přesah než bylo míněno v rozhodnutí.

Právní věta vychází jen z písemně zmíněných skutkových okolností v textu odůvodnění, tak jak je sepsal soudce zpravodaj. Ale ten nemusel do odůvodnění napsat všechny relevantní skutkové okolnosti. Není žádná povinnost, která by ho donutila tak udělat. Pak při tvorbě právní věty, kterýkoliv autor může tedy vytvořit právní větu, jež má větší „záběh“, než by měla mít a než bylo možná zamýšleno. I kdyby se při aplikaci a interpretaci textu soudního rozhodnutí pracovalo jen s textem odůvodnění, což je samozřejmě mnohem právně relevantnější varianta, nemusíme z něho vyčíst potřebné informace.

Ještě více taková situace může být aktuálnější, pokud pracujeme s editovanými texty judikátů, publikovanými ve sbírkách rozhodnutí. Pak mohou být vynechány dlouhé a zásadní pasáže z odůvodnění rozhodnutí. Záleží především na editorech, kteří dané rozhodnutí zpracovávají. Taková praxe není vhodná a podporuje hlasy, které volají po minimální editaci textů judikátů.

Vrcholné soudy vytvářejí např. svými interními směrnici povinnost soudce za každou cenu vytvářet právní větu v případech, kdy soudce nenajde obdobnou kauzu v databázi prejudikatury svého soudu.⁴¹⁴ Právě různá pravidla, která nutí autory právních vět co nejvíce zobecňovat právní věty anebo je za každou cenu vytvářet i v případech, kdy soudce sám nepovažuje za nutné ji vytvářet, zesilují tlak na zbytečnou nadprodukcii právních vět a tak i jejich rostoucí aplikační uplatňování.

Soudce sám třeba ale nepovažuje za nutné takovou větu vytvářet, nebo ani zrovna v onom konkrétní případě není schopen vytvořit dostatečně odpovídající a výstižnou právní větu. Soudce je „k výrobě“ právní věty nucen vnitřními normami. Můžeme pak vidět názorně v praxi zbytečnou hypertrofii v tvorbě právních vět, kdy kvantita a snaha mít vytvořenou právní větu na každou skutkovou situaci může být úkor kvality ve tvorbě a publikaci právních vět.

⁴¹⁴Např. čl. 4 písm. c) Směrnice č. 8/2003 předsedy Nejvyššího správního soudu z 3. 7. 2003

Problémem je situace, kdy soudce není schopen napsat vhodnou právní větu, ale napsat ji musí. Taková právní věta, i když je jen uveřejněná v interní databázi soudu, může vytvořit více problémů než užitku.

Druhá situace může nastat, kdy si případ zaslouží vytvoření kvalitní právní věty, ale sám ji nechce vytvářet. Může to být z důvodu, že si soudce sám neuvědomí, jak zásadní a precedenčně důležitá kauza vůbec je. Nebo si danou situaci uvědomuje, ale nechce být tím, kdo by měl tak důležitou a odbornou věc vytvářet.

Pokud se pokusíme definovat typy právních věty z pohledu jejich aplikační využitelnosti, můžeme je rozdělit na 4 základní skupiny.

První skupinou bychom mohli nazvat *tzv. absolutní všeobecné právní věty normativní (dekontextualizované)*. Takové právní věty jsou již zamýšleny při jejich tvorbě být jakousi všeobecně aplikovatelnou quasinormou. Nemají být normou všeobecně závaznou, ale všeobecně aplikovatelnou. Nemohou být samotným primárním pramenem práva po formální stránce, ale po materiální stránce jimi vlastně jsou. Jsou jakousi obdobou celých soudních rozhodnutí, která jsou podle některých doktrinárních názorů při soudcovském dotváření práva pramenem práva v materiálním slova smyslu v případě normativních mezer v právu.⁴¹⁵

Na rozdíl od samotných čistých textů soudních rozhodnutí jsou ale právní věty umělým, abstraktním výtvořem. Nejsou dokonce často tvořeny ani autorem rozhodnutí, tudíž jejichž všeobecná aplikovatelnost v procesu interpretace právních norem je mnohem méně legitimnější.

Dekontextuální právní věty mají ambici být všeobecnými v tom smyslu, že jsou sepsány velmi obecně, ve stylu obdobném stylu všeobecných normativních aktů, právních předpisů. Jejich text je analogický se stylem zákonných textů ve své aplikační všeobecnosti a autoritativnímu znění.

Takové quasinormativní texty mají ambici nahrazovat především mezery v zákoně či právu obecně, pokud právní předpis nemyslí na danou skutkovou situaci. Nemusí jít ani o mezery v zákoně, ale čistě o upřesňování smyslu normativního textu.

Byly sice vytvořeny na základě nějakých konkrétních skutkových okolností, ale jejich skutkový rámec je úplně dekontextualizován, zbaven vazby na konkrétní skutkové okolnosti případu. Je to záměr jejich autora, aby nemusely být používány vůbec v kontextu a znalostí textu odůvodnění, který bychom ani neměli a nemuseli vidět při jejich aplikaci. Mají ambici

⁴¹⁵ Kühn, Z.: Aplikace práva ve složitých případech : k úloze právních principů v judikatuře, Praha : Karolinum, 2002, s. 212-226

stát samy o sobě jako normy všeobecně závazné. Snaží se neodkazovat ve svém textu na žádné konkrétní ustanovení specifického právního předpisu, který vykládají. Tím se liší od klasické aplikace soudních rozhodnutí, kdy vždy musíme pracovat i s textem odůvodnění.

Druhou skupinou jsou *tzv. právní věty klasické (kontextuální)*. Je to nejširší a nejobvyklejší skupina právních vět ve formě, kterou známe z naší právní kultury. Jejich znění je sice také koncipováno jako vyjádření určitého právního principu připomínající normativní text, ale nemají již ambici vytvořit obecný quasinormativní text. Proto do nich bývá zakomponován případně odkaz na konkrétní ustanovení právních předpisů nebo jiný konkrétní skutkový údaj (jako např. datum nebo omezení účinnosti na určité znění zákona). Při jejich aplikaci je nutné pracovat i s textem odůvodnění a jsou i tak koncipovány. Mají být jen jakýmsi doplňkem nebo abstraktem právního názoru, jenž je ale v zásadě konkrétně osvětlen až v textu odůvodnění a tam uvedených skutkových okolnostech.

Třetí skupinu bychom mohli pojmenovat jako *tzv. skutkové právní věty*. Takové právní věty vycházejí pouze z konkrétních skutkových okolností. Nevyjadřují žádné všeobecnější právní pravidlo nebo řešení právního problému. Nevyjadřují žádný právní názor, pouze konstatují, že pokud nastanou takové a takové skutkové okolnosti, může pak nastat jistá skutková nebo právní situace.

Čtvrtou skupinou typů právních vět by daly určit *tzv. právní věty pouze reprodukcí zákonný text*. Takové právní věty, jak již z jejich pojmenování plyne v podstatě kopírují doslova text právního předpisu a jejich přínos je nicotný.

Poslední, pátou skupinou bychom mohli označit *tzv. anotační právní věty*, jež nemají ambici tvořit jakýkoliv princip či právní situaci. Slouží jen k informaci o textu odůvodnění. Samy ve svém textu hovoří o tom, že jsou pouhou informací o obsahu rozhodnutí a popisují také podrobněji skutkové okolnosti případu a případně i stručné procesní shrnutí. Mohou být kratší, ale spíše bývají mnohem delší než klasické právní věty, až na několik dlouhých odstavců. V naší právní kultuře se používají zřídka. V anglosaské tradici jsou mnohem obvyklejší.

Ve světle uvedených argumentů a faktů o tvorbě právních vět můžeme zdůraznit následující negativní tendence při vytváření právních vět v naší právní kultuře:

- právní věta je vytržena z kontextu rozhodnutí a je zdůrazněna jako bezvýjimečný závěr, aniž by se přihlíželo k navazujícím tezím
- při přílišném zobecnování pak hrozí, že pravidlo obsažené v právní větě, tedy jako závěr při subsumpci pod právní normu, může být použito nejen pro jeden skutkový stav, ale i pro další skutkové stavy

- aplikování určitých vnitřních „formálních“ pravidel soudů nebo obecně tvůrců judikátů a právních vět, kdy třeba nesmí být používána čísla právních předpisů v právní větě nebo čísel paragrafů, dále mohou být používány jen obecné pojmy, nikoliv pojmy identifikující projednávanou věc.⁴¹⁶

3.5.2.1 Aplikace právních vět

Posledním problémem spojeným s fenoménem právních vět, může být způsob a míra aplikace právních vět při interpretaci práva. Je evidentní, že institut právních vět je v naší právní praxi velmi obvyklým způsobem, jak interpretovat právo a soudní rozhodnutí, především v situacích, kdy právní předpis nepostihuje danou skutkovou situaci. Valná většina českých právníků používá právní věty velmi často jako poslední záchranu.

Tento trend přílišného důrazu na „*soudcovsky tvořené právo*“ je stále velmi silný a vede k absolutizaci aplikace právních vět jako další skupiny normativních textů, vedle právních předpisů, jak již bylo shora uvedeno. Je to velmi neblahý jev v naší právní kultuře.

Je nutno rozlišit aplikace textů prejudikatury, soudních rozhodnutí na jedné straně a aplikace pouze právních vět, které byly vytvořeny z těchto rozhodnutí. Mezi těmito dvěma skupinami je zásadní rozdíl a nelze je v žádném případě zaměňovat. Aplikace a závaznost judikatury není tématem této práce, ale lze se v krátkosti vyjádřit k druhé modelové situaci, kdy jsou aplikovány pouze texty právních vět jako by měly normativní sílu.

Právní věta není totiž identická s textem soudního rozhodnutí, velmi často nemusí být vůbec ani vybranou částí textu odůvodnění rozhodnutí, jak to mnoho odborníků předpokládá. Pak se musí v každém případě rozlišovat, čím vlastně argumentujeme. Je v pořádku aplikovat text rozhodnutí, resp. odůvodnění rozhodnutí, ale neměl by se již používat pouze samotný text právní věty.

K tématu aplikace právních vět se vrací již výše zmíněný rozsudek NSS, který vyslovuje názor, že právní větu „*je třeba... vnímat jednak v kontextu právní normy, kterou má vykládat, a jednak v kontextu skutkových a právních okolností rozhodnutí, z něž pochází. Je proto chybou, pokud je právní věta absolutizována a je jí argumentováno bez ohledu na konkrétní okolnosti rozhodovaného případu.*“

Podle tohoto rozsudku „*právní věta však nemá žádný vlastní život a existenci, když je pouhým pokusem o zhutnění myšlenky obsažené v rozhodnutí, z něž pochází, na němž však*

⁴¹⁶ David, L. Co je precedent v rozhodnutích českých civilních soudů?, In : Sborník konference Dny práva, Brno : PF MU, 2008, s. 3-4

*nezískává jakoukoli samostatnost, která by jí umožnila být aplikována nezávisle na rozhodnutí jako celku, nýbrž slouží spíše jako praktická nápověda či vodítka při hledání rozhodnutí, jež by mohlo dopadat na problém řešený v konkrétním aplikačním či interpretačním právním problému.*⁴¹⁷

Právě na této definici právní věty je možno ukázat v praxi zde pojednávaný problém legitimacy právních vět. Tato definice právní věty pochází přímo z textu odůvodnění daného rozsudku, ale již v textu právní věty vytvořené samotným soudcem je stejná definice právní věty mírně modifikována (viz její text dříve v této podkapitole).

Autor v rozsudku potvrzuje názor, že nelze tak právní větu vnímat jako jakousi obdobu právní normy a chápat ji jako svébytné zachycení právního pravidla schopného samostatné existence, nýbrž je třeba ji vnímat jednak v kontextu právní normy, kterou má vykládat, a jednak v kontextu rozhodnutí, z něž pochází, jeho skutkových a právních okolností, jež se do ní nevešly.

Je proto chybou, pokud je právní věta absolutizována a je jí argumentováno bez ohledu na konkrétní okolnosti rozhodovaného případu. Není správný takový postup, kdy je samostatně vykládána toliko právní věta a implicitně se tedy vychází z toho, že rozhodnutí říká pouze tolik, co říká sama právní věta, a co v ní není, není řešeno ani jím jako celkem.

Daný rozsudek obsažně a přesně pojmenoval daný aplikační problém v praxi, které se velmi často vyskytují a nezbyvá, než s ním plně souhlasit. Text soudního rozhodnutí je výsledkem legitimní rozhodovací činnosti soudu, k níž je zmocněna. Tato pravomoc mu je dána zákony a ústavou. Na druhou stranu, právní věta je jen uměle vytvořeným abstraktem, anotací na dané rozhodnutí a může být vytvořena v podstatě kýmkoliv.

Ale v praxi dochází většinou k situacím, kdy pak právníci pracují s pouhými právními větami formulovanými a interpretovanými jako normativními texty. Důvodem mohou být mezery v právu, či nedostatek schopnosti nebo vůle pracovat s autentickými texty soudních rozhodnutí. Citace a argumentace pouze textu právních vět, jež nemají žádnou právní relevanci, vede k nezdravé tendenci a procesu, který můžeme pojmenovat jako *tzv. absolutizaci právních vět*. Takový jev je pro naši právní praxi velmi nebezpečný a může v podstatě narušovat základní principy a zásady na ústavněprávní úrovni, neboť pouze zákonodárce je zmocněn k tvorbě normativních textů.

⁴¹⁷ Rozsudek NSS ze dne 11. 9. 2008, čj. 2 As 57/2008 – 84, publ. pod č. 1722/2008 Sb. NSS

3.6 Zobecňující materiály

Velmi specifickým fenoménem při soudcovském vytváření práva na českém území je publikace judikátů zvláštního druhu, *tzv. zobecňujících materiálů*. Doktrína ani praxe neznají a nezavádějí specifickou a jasnou definici těchto textů ani jejich pojmenování. Můžeme se tudíž držet jediného pojmenování tohoto fenoménu, které je v této souvislosti používáno, i když jen v několika málo odborných statích.⁴¹⁸

Souhrnné pojmenování je ale pro tuto formu výstupů vrcholných soudů nezbytné, neboť v praxi se obvykle *promiscue* používá výraz „stanovisko“ jako jediný název pro tuto formu abstraktního právního materiálu v soudnictví, což ale může vyvolávat dojem, že se jedná o jediný druh materiálu, a to není pravdou.

V minulosti se také vyskytovalo několik různých forem zobecňujících materiálů, jejichž vydávání mělo oporu i přímo v zákoně. I v současné době se vydávají kromě stanovisek na Nejvyšším soudu i jiné abstraktní materiály.⁴¹⁹

3.6.1 Historie zobecňujících materiálů

Počátek usnesení rozšířených nebo velkých senátů nejvyšších soudů lze datovat až do období rakousko-uherské monarchie, kdy nejvyšší správní soud měl nástroj pro sjednocování rozhodování na plenární úrovni.

V praxi nejvyššího soudu monarchie v obecném soudnictví se také vyskytovala „plenární usnesení“, která byla publikována v různých sbírkách či časopisech. Již patent ustavující centrální nejvyšší a zrušovací soud z roku 1850 dává pravomoc plénu soudu k „*rozhodnutí otázky právní, jížto bylo soudové rozličně nebo nepravě rozhodli, když vrchní zástupce státní k nařízení ministra práv navrhuje, aby se drželo úplné shromáždění.*“⁴²⁰ Takové zmocnění odpovídá pozdější legislativní úpravě z dob socialismu, kdy měl generální prokurátor a ministr spravedlnosti tak formální pravomoc žádat plénum nejvyššího soudu o zaujetí výkladu k určitým právním otázkám.

Za doby první republiky měl nejvyšší soud povinnost podávat na požádání posudky o osnovách justičních zákonů, o jejich změně a výkladu, a mohl k tomu dávat i podněty

⁴¹⁸ Hasch, K. Judikatura v trestním právu, In : Judikatura a právní argumentace, s. 189, 197

⁴¹⁹ Např. Zpráva o účinnosti novelizace, publ. pod č. Rt 36/2004 Sb.s.r. (sešit 9-10, ročník 2004)

⁴²⁰ § 16 písm. f) a § 36 patentu č. 325/1850 ř.z.

ministerstvu spravedlnosti.⁴²¹ V praxi se publikovala tzv. „plenární usnesení“ či „plenární rozhodnutí“. Bývala zveřejněna v oficiální sbírce ministerstva⁴²² nebo ve Vážného sbírce.⁴²³

Ve Vážného sbírce dostala plenární rozhodnutí své zvláštní publikační čísla.⁴²⁴ Měla klasickou právní větu a text byl uveden tak, že se plénum shodlo na výše uvedené zásadě (viz právní věta) a vycházel přitom z následujících „úvah“. Sdělení důvodů, jež soud vedly k danému závěru nebylo označováno jako odůvodnění jako u normálních judikátů, ale jako úvahy.⁴²⁵

Plenární rozhodnutí byl specifický institut, podobný dnešním stanoviskům, uplatňovaný již dřívějších dobách našeho soudnictví. V některých případech to byla klasická rozhodnutí v konkrétním případě.⁴²⁶ Jindy zase plnila roli abstraktního zobecňujícího materiálu jako dnešní stanoviska, kdy vykládala způsob aplikace ustanovení právního předpisu.⁴²⁷

Sbírka rozhodnutí nejvyššího soudu vydávaná jako úřední sbírka ministerstvem spravedlnosti ve Věstníku ministerstva spravedlnosti publikovala plenární usnesení (plenární rozhodnutí) již od svého prvního svazku. Jako pravděpodobně první takový materiál svého druhu v nové republice bylo opublikováno plenární rozhodnutí vykládající ustanovení občanského zákoníku o uznávání otcovství v prvním svazku řady rozhodnutí ve věcech občanských v roce 1921.⁴²⁸ Několik prvních materiálů bylo v této řadě označováno nejdříve jako „plenární rozhodnutí“.⁴²⁹ Posléze se uváděly tyto materiály pod názvem „plenární usnesení“.⁴³⁰

V trestní řadě úřední sbírky se vyskytl první zobecňující materiál pod názvem „plenární usnesení“ ve druhém svazku v roce 1923.⁴³¹

Plenární usnesení byla přijímána většinou pro sjednocování rozhodovací činnosti jen u Nejvyššího soudu, ne pro rozhodovací praxi nižších soudů. Někdy se ale výslovně naopak odvolávají na to, že chtějí sjednotit i rozhodování nižších soudů.⁴³² Jiná plenární usnesení zase

⁴²¹ Podle § 6 zákona o nejvyšším soudě č. 216/1919 Sb.

⁴²² Např. plenární usnesení z 15. 12. 1925, čís. pres. 570/25, Svazek IV., *Sbírka rozhodnutí nejvyššího soudu ve věcech trestních*

⁴²³ Např. v generálním rejstříku Vážného sbírky k rokům 1929-33

⁴²⁴ Např. plenární usnesení č.1 ze dne 1. 4. 1919, sp. zn. Pres. 281/19 nebo plenární usnesení sp.zm. pres 564/9, publ. pod č. 214 v ročníku 1919, s. 363.

⁴²⁵ *Rozhodnutí nejvyššího soudu československé republiky ve věcech občanských*, Generální rejstřík a Plenární usnesení 1919-33, Praha : Tomsa, 1935, s. 861

⁴²⁶ Plenární usnesení z 7. 6. 1920, č.pres 426/20, publ. pod č. 4 , *Rozhodnutí nejvyššího soudu československé republiky ve věcech občanských*, Generální rejstřík a Plenární usnesení 1919-33, Praha : Tomsa, 1935, s. 866

⁴²⁷ Plenární usnesení z 27. 11. 1919, č.pres 977/19, publ. pod č. 3, *Rozhodnutí nejvyššího soudu československé republiky ve věcech občanských*, Generální rejstřík a Plenární usnesení 1919-33, Praha : Tomsa, 1935, s. 864

⁴²⁸ Plenární rozhodnutí z 27. 10. 1920, čj. pres. 1019/20, publ. pod č. 38, svazek I., *Sbírka rozhodnutí nejvyššího soudu ve věcech občanských*

⁴²⁹ Publ. číslo 38 ve svazku I. a pak první následující ve svazku II., publ. č. 138, 140, 141 a 142

⁴³⁰ Publ. číslo 368 a 370 ve svazku II.

⁴³¹ Plenární usnesení z 21. 3. 1923, čís. pres. 1197/22, publ. pod č. 253, svazek II., *Sbírka rozhodnutí nejvyššího soudu ve věcech trestních*

⁴³² Plenární rozhodnutí z 28. 11. 1921, č. pres. 1210/21, publ. pod č. 142, svazek II., *Sbírka rozhodnutí nejvyššího soudu ve věcech občanských*

naopak výslovně uvádějí, že mají za úkol výklad určitého zákonného ustanovení a nejsou přijímána „na podvozku“ nějakého konkrétního případu a nemají ani odůvodnění.⁴³³ V těchto typech plenárních usnesení bychom mohli vidět zárodek dnešních stanovisek.

Především ale v trestních věcech byla plenární usnesení výslovně přijímána spíše jako dnešní rozhodnutí velkého senátu nebo rozšířeného senátu, kdy se odporují dvě rozhodnutí nejvyššího soudu v obdobné věci.⁴³⁴

V případě plenárních usnesení nejvyššího soudu za první republiky není situace tedy úplně jasná. Spíše se můžeme přiklonit k názoru, že již v tehdejší době se vyskytovaly rozhodnutí soudu abstraktního rázu, které bychom dnes řadili mezi *tzv. zobecňující materiály*.

V zákoně o zřízení správního soudu v roce 1876 nově ustaveného správního soudu ještě nebyla výslovná ustanovení o přijímání nějaké formy zobecňujících materiálů.⁴³⁵ Ale v jeho jednacím řádu se mluví o jednání v „obecném či plném shromáždění“ a to nejen v případech sjednocování rozhodovací činnosti, kdy se novější rozhodnutí soud odchýlilo od dřívějšího názoru (stejně jako dnešní rozšířené senáty),⁴³⁶ ale prezident soud má právo do obecného shromáždění odkázat „*otázky obecné a co do zásady důležité*“.⁴³⁷ Všechna takto přijatá rozhodnutí měla být publikována ve zvláštní sbírce. Zde se dají vystopovat počátky stanovisek jako zobecňujících abstraktních soudních materiálů.

V druhém jednacím řádu c.k. správního soudu (nejvyšší správní soud) z roku 1907 ale již bylo obsaženo ustanovení, kdy se plenissimum (plénium všech soudců) „*usnází o právních otázkách důležitých pro obě oddělení*“.⁴³⁸ Tato „plenární usnesení“ měla být pojata do sbírky nálezů soudu a mohla být uveřejněna v odborných časopisech.⁴³⁹

Není úplně jasné, jakou sbírku měl jednacím řád na mysli. Podle dostupných informací pravděpodobně nevycházela oficiální sbírka rozhodnutí nejvyššího správního soudu, tudíž není možno popsat formu případných zobecňujících materiálů.

Během první republiky vydával nově zřízený Nejvyšší správní soud kompletně převzal legislativu původního c.k. správního soudu.⁴⁴⁰ Plenární usnesení byla otiskována např. v Bohuslavově sbírce.⁴⁴¹ Až v roce 1937 přišla velká novela zákona o správním soudě⁴⁴² a vyšel nový jednacím řád, který stanovil, že plenárnímu shromáždění přísluší „*usnášeti se o tom,*

⁴³³ Plenární rozhodnutí z 7. 6. 1920, č. pres. 534/20, publ. pod č. 138, svazek II., *Sbírka rozhodnutí nejvyššího soudu ve věcech občanských*

⁴³⁴ Plenární usnesení z 29. 5. 1923, čís. pres. 221/23, publ. pod č. 262, svazek II., *Sbírka rozhodnutí nejvyššího soudu ve věcech trestních*

⁴³⁵ Zákon č. 36/1876 ř.z., o zřízení správního soudu a nařízení č. 94/1876 ř.z., jímžto se vyhlašuje jednacím řád c. k. správního soudu

⁴³⁶ § 6 nařízení č. 94/1876 ř.z.

⁴³⁷ § 7 nařízení č. 94/1876 ř.z.

⁴³⁸ § 12 odst. 2) písm. b) Jednacího řádu NSS, nařízení č. 209/1907 ř.z.

⁴³⁹ § 16 Jednacího řádu NSS, nařízení č. 209/1907 ř.z.

⁴⁴⁰ Zákon č. 3/1918 Sb., o nejvyšším správním soudě a řešení kompetenčních konfliktů

⁴⁴¹ Např. plenární usnesení NSS ze dne 2. 6. 1930.

⁴⁴² Zákon č. 164/1937 Sb., o nejvyšším správním soudě

*jak je používati zákona o nejvyšším správním soudě.*⁴⁴³ V tomto případě „*se plenární shromáždění usnází toliko o abstraktně formulovaných otázkách, které stanoví první president nebo plenární shromáždění samo*“.⁴⁴⁴ Zde je možno vidět jasné oprávnění pro soud, aby přijímal „abstraktní“ usnesení, která jsou evidentně synonymem zobecňujících materiálů, jak je chápeme v dnešní právní praxi.

Předpisy ustavující první československý ústavní soud neobsahovaly žádná ustanovení hovořící o přijímání zobecňujících materiálů nebo vydávání sbírky rozhodnutí ústavního soudu, ale plenární schůze měla jednat o „*povšechných otázkách*“ týkajících se soudu.⁴⁴⁵

Také v Uhrách od konce 19. století fungovala jedna kategorie rozhodnutí královské kurie jako jednoho z nejvyšších soudů uherské části monarchie a to *tzv. Rozhodnutí právnej jednotnosti* („*jogegységi dontvény*“, JE), které měly již odlišnou povahu od zásadních rozhodnutí kurie. Měly totiž povahu všeobecně závazné právní normy, postavené na roveň zákonu. Byly vynášeny ne jako rozsudky v konkrétní právní otázce, ale již jako *tzv. „Decízie“* rozhodující o všeobecné právní otázce, která se vyskytla při řešení konkrétního případu. Objevuje se nám zde tedy důležitý institut abstraktního právního rozhodnutí, který je analogický dnešním stanoviskům.⁴⁴⁶

3.6.2 Druhy zobecňujících materiálů

S ohledem na pojmovou nevyjasněnost je pak nutné složitě vymezovat a ujasňovat, že někdo pod pojmem „stanovisko“, v užším vymezení, chápe za prvé např. usnesení rozšířeného nebo velkého senátu či pléna v sjednocující právní otázce.

Ale v jiných případech je stejný výraz používán pro přijaté dokumenty plén či kolegií v abstraktních právních otázkách.⁴⁴⁷

A třetí skupinou, kvůli které se musí vytvořit nadřazená množina *tzv. zobecňujících materiálů*, jsou ostatní abstraktní materiály vydávané Nejvyšším soudem.

První skupinou, kterou bychom mohli už také tedy hypoteticky zařadit pod pojem rozhodnutí vrcholného soudu ve více obecných otázkách právních, jež není navázáno pouze na jeden konkrétní skutkový případ, jsou usnesení rozšířených senátů, či velkých senátů nebo plén, kdy zaujímají postoj ke sjednocující právní otázce. Jsou přijímána v případech, kdy

⁴⁴³ § 4 odst. 2 písm. b) vyhlášky č. 191/1937 Sb., o jednacím řádu nejvyššího správního soudu

⁴⁴⁴ § 4 odst. 3 vyhlášky č. 191/1937 Sb., o jednacím řádu nejvyššího správního soudu

⁴⁴⁵ Čl. 7 jednacího řádu ústavního soudu č. 255/1922 Sb.

⁴⁴⁶ Luby, Š. *Dejiny súkromného práva na Slovensku*, 2. vydání, Bratislava : Iura Edition, 2002, s. 96

⁴⁴⁷ Např. Kühn, Z. *Socialistická justice*, In : Bobek, M., Molek, P., Šimíček, V. *Komunistické právo*, Brno : MU, 2009, s. 839-840

senát dospěl při svém rozhodování k právnímu názoru, který je odlišný od právního názoru již vyjádřeného v rozhodnutí Nejvyššího správního soudu. Postoupí pak věc k rozhodnutí rozšířenému senátu.⁴⁴⁸

Aby to bylo ještě více komplikované v našem právním názvosloví, tak plénum Ústavního soudu nazývá svá rozhodnutí, jež jsou ekvivalenty rozhodnutí rozšířeného senátu NSS nebo rozhodnutí velkého senátu NS, právě „stanovisky“. Tato stanoviska mají ale tedy odlišnou funkci a charakter než stanoviska obou ostatních vrcholných soudů.

Druhá ze zmíněných skupin, stanoviska, v užším slova smyslu, se poprvé objevila pod tímto názvem až s nástupem socialistických režimů po druhé světové válce. Zákon sice hovořil o vydávání směrnic, ale neměl zřejmě na mysli konkrétní pojmenování těchto materiálů, ale jen jejich druhové pojmenování. Ale jak jsme ukázali v předcházejícím historickém exkurzu, můžeme nalézt jejich předchůdce již v praxi soudů za rakousko-uherské monarchie.

Dohlédací činnost vykonávalo ministerstvo a dozorovou činnost nejvyšší soud a právě tato pravomoc byla využita v době normalizace k utužení mocenského aparátu. Výklad socialistického práva musel být zabezpečen direktivní činností seshora, aby se soudci nenechali unést příliš vlastním úsudkem. Paradoxně, i když nejvyššímu soudu byla dána tak obrovská bezprecedentní pravomoc abstraktně tvořit quasi normativní texty, byl na druhou stranu byl vázán na rozhodnutí exekutivy.

Problémem je, že po obnovení demokratického systému zůstala tato pravomoc nejvyšším soudům, ale zároveň již zmizela zásadní kontrola exekutivy vůči soudům. Tím si soudnictví udrželo mnohem větší moc, než je obvyklé v demokratických zemích, kde institut směrnic a výkladových stanovisek nebyl přítomný. Všechny středoevropské země po změně systému uchovaly tento specifický institut a například v Maďarsku je stále právně závazný.⁴⁴⁹

Stanoviska jsou určitým abstraktním výkladem zákonných ustanovení, který je podáván nezávisle na rozhodování soudu v nějaké konkrétní kauze. Je tvořen na základě zkušeností soudců kolektivního rozhodujícího orgánu z obdobných minulých případů. Na jednu stranu pozitivně působí na sjednocování rozhodovací praxe, na druhou stranu může podporovat vyhýbání se odpovědnosti soudců při samostatném a nezávislém rozhodování.

Paradoxem tohoto fenoménu je, že se stále ve středoevropské právní kultuře vyskytuje, uznává a je dokonce uzákoněn a na druhou stranu se ve stejném právním systému stále živě

⁴⁴⁸ § 17 s.ř.s. a § 20 zákona o soudech a soudcích

⁴⁴⁹ Kühn, Z. Stanoviska nejvyšších soudů: specifikum středoevropské právní kultury nebo komunistické reziduum, *Jurisprudence* 4/2005, s. 9-10

diskutuje obecná závaznost výstupů ústavních soudů. Fenomén přijímání těchto abstraktních materiálů a připomínkový proces při publikaci oficiálních sbírek rozhodnutí vrcholných soudů bývá nazýván *tzv. schůzovní justici*.⁴⁵⁰

Takové zobecňující materiály by neměly být ničím jiným než interpretačním pomůckou, návodem, která může pomoci svou uceleností, správností a přesvědčivostí. Jen málokterá věta z textu stanovisek si může, podobně jako právní věty z judikátů, činit nárok na to, aby se stala obecně citovaným pravidlem.

Stanoviska v užším slova smyslu nejsou v našem systému obecně právně závazná, ale jsou vydávána z důvodů sjednocení právní aplikační praxe. Nejsou založena na nějakém konkrétním případě, jsou tvořena *in abstracto* a mají faktický zásadní vliv na interpretaci a aplikaci práva.

Poslední třetí skupinou jsou materiály, které jsou sice v praxi nejčastěji nazývány také většinou jako stanoviska, v širším slova smyslu, ale formálně jsou to specifické druhy abstraktních výkladových materiálů, které měly oporu přímo v zákonném zmocnění a ze zákony byly i definovány.

Ostatní zobecňující materiály vznikly, společně se stanovisky, až v době 50. let a v průběhu let se jejich druhy a názvy měnily. Sloužily evidentně, podle svého obsahu, ještě více než stanoviska k politické kontrole rozhodovací činnosti. Přinášely různé statistiky, ale také vlastně ideologické instrukce pro samotné soudce. Skrze tento institut tak probíhala totální kontrola rozhodovacího procesu.

Jejich forma byla ale velmi nevyjasněná. Někdy byly vydávány pouze ve formě usnesení, bez dalšího druhového pojmenování, a to jako usnesení pléna⁴⁵¹ nebo usnesení presidia.⁴⁵² Jiné materiály byly naopak označeny druhově přímo jen jako směrnice a nebyly přijaty formou usnesení.⁴⁵³ Jindy zase měly materiály formu usnesení soudu a ještě byly pojmenovány navíc jiným druhem dokumentu.⁴⁵⁴

Kromě oficiálních zákonných druhů zobecňujících materiálů jako *Stanovisko*, *Směrnice*⁴⁵⁵, *Rozbor*⁴⁵⁶ nebo *Zpráva* se vyskytovaly i další druhy těchto abstraktních materiálů jako *Zhodnocení*, *Zásady*, *Závěry*⁴⁵⁷ nebo *Sdělení*.⁴⁵⁸

⁴⁵⁰ Kühn, Z. Role judikatury v České republice, In : Judikatura a právní argumentace, s. 50-51

⁴⁵¹ Např. usnesení pléna Nejvyššího soudu ČSSR z 23. 11. 1973, Pls 2/73, Sborník NS č. I, s. 5

⁴⁵² Např. usnesení presidia Nejvyššího soudu z 23. 11. 1967, Prz 36/67, Sborník NS č. I, s. 184

⁴⁵³ Např. Směrnice pléna Nejvyššího soudu z 18. 12. 1967, Pls 6/67, Sborník NS č. I, s. 185

⁴⁵⁴ Např. Rozbor a Zhodnocení schválený usnesením pléna Nejvyššího soudu z 23. 6. 1967, Pls 4/67, Sborník č. I, s. 200-303

⁴⁵⁵ Např. Směrnice pléna NS k výkladu pojmu „věc vyšší hodnoty“ z 28. 5. 1966, Pls 2/66, Sborník NS č. II, s. 162-166 nebo Směrnice pléna NS k výkladu některých otázek nutné obhajoby z 18. 12. 1967, Pls 8/67, Sborník NS č. II, s. 385-386

⁴⁵⁶ Např. Rozbor a zhodnocení výkladu a používání zákona při předběžném projednání obžalob z 29. 4. 1964, Prz 2/64, Sborník NS č. II, s. 56-65 nebo Rozbor a zhodnocení výkladu a používání zákona při rozhodování soudů o podmíněném propuštění z 29. 4. 1964, Prz 76/64, Sborník NS č. II, s. 66-71

Kupříkladu *Zásady* byla zvláštní forma abstraktního materiálu soudu, který nebyl ani stanoviskem. Celý dokument byl koncipován spíše jako odborný literární text, rozdělený do kapitol a podkapitol s nadpisy. Zároveň ale obsahoval zvýrazněný text, kde byly vysloveně vytvořeny právní věty, stejně jako u klasických judikátů. Měly za úkol vykládat právní otázky vyplývající z konkrétních ustanovení předpisů, ale stylem se tvářily spíše jako odborná skripta a návod funkcionářů soudů pro soudce, jak aplikovat právo, např. „*Zásady k výkladu některých otázek týkajících se ustanovení Občanského zákoníku o bezpodílovém spoluvlastnictví manželů*“, které byly přijaty usnesením prezidia nejvyššího soudu.⁴⁵⁹

Vedle toho další zobecňovací materiál „*Zpráva*“ měl podobu ještě více kontrolní, kdy vysloveně sledoval, kontroloval a hodnotil, jak soudy rozhodují (např. „*Zpráva o postupu soudů při urovnávání narušených manželských vztahů*“).⁴⁶⁰ Podobnou funkci plnilo i *Zhodnocení*, např. „*Zhodnocení poznatků z projednávání a rozhodování soudů o výchovných opatřeních, ústavní výchově a ochranné výchově*“⁴⁶¹ nebo „*Zhodnocení úrovně řízení a rozhodování soudů ve věcech omezení a zbavení rodičovských práv*“.⁴⁶²

Funkce těchto materiálů byla spíše interní, směrem do soudu samotného a případně zbytku justice. Shrnovaly poznatky a praxi v určitých právních otázkách, jejich řešení a vytvářely obecné závěry. Byly vydávány nejvyšším soudem ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek nebo souhrnně pak otištěny ve Sbornících Nejvyššího soudu.

Můžeme je odlišit od klasických výkladových stanovisek tím, že neplnily čistě jen sjednocující roli v právních otázkách výkladu určitých zákonných ustanovení, ale měly funkci spíše politickou a organizační, kdy vykonávaly kontrolu nad rozhodováním soudců.

V současném platném právním řádu již nejsou formálně v zákoně zakotveny, ale Nejvyšší soud se k jejich vydávání po delší době vrátil i v dnešní době.

3.6.3 Zobecňující materiály Nejvyššího soudu

3.6.3.1 Různé druhy zobecňujících materiálů

Novodobý institut zobecňujících materiálů v tom tvaru, jak je známe dnes, je spjat nerozlučně s nástupem socialistické justice. V této době se objevil v zákonném zmocnění

⁴⁵⁷ Např. Závěry k výkladu některých ustanovení občanského zákoníku zpracované nejvyššími soudy ČSSR, ČSR a SSR z 12. 4. 1984, Cpjf 145/83, Cpj 429/83 a Cpj 125/83

⁴⁵⁸ Např. Sdělení NS ČSR, Cpj 65/73, Bulletin NS ČSR, sešit 8/73, poř. č. 63, s. 396 nebo Sdělení NS ČSR, Cpj 174/73, Bulletin NS ČSR, sešit 10/73, poř. č. 88, s. 374

⁴⁵⁹ Usnesení prezidia z 12. 11. 1965, Prz 51/65

⁴⁶⁰ Např. Zpráva NS ČSR z 26. 6. 1974, Cpj 158/73, o postupu soudů při narušení manželských vztahů, Sborník NS č. IV, s. 35

⁴⁶¹ Zhodnocení projednané a schválené plénem NS ČSSR dne 9. 12. 1981, Plsf 4/81, Sborník NS č. IV, s. 101

⁴⁶² Zhodnocení projednané a schválené občanskoprávním kolegiem dne 10. 12. 1976, Cpj 41/76, Sborník NS č. IV, s. 114

zákona o organizaci soudů institut stanoviska.⁴⁶³ Soudy druhé instance a nejvyšší soud měly vykonávat dozor nad rozhodovací činností soudů, tím, že sleduje rozhodování soudů a zajišťuje jeho jednotnost. Plénum nejvyššího soudu zákona vydávalo směrnice soudům pro správný výklad zákonů a jiných právních předpisů.

Nahradil ho zákon č. 62/1961 Sb., o organizaci soudů, který stanovoval, že nejvyšší soud dozírá na činnost ostatních soudů a „zajišťuje jednotný výklad a jednotné užívání zákonů a jiných právních předpisů, zejména vydáváním směrnic pro jejich správný výklad“. Dále sleduje a zobecňuje soudní činnost. Tuto činnost vykonává plénum.⁴⁶⁴

Další navazující předpis upravující funkci nejvyššího soudu o organizaci soudů a o volbách soudců, skoro identicky, jako předchozí předpis vymezil, že nejvyšší soud sleduje rozhodování všech ostatních soudů, zajišťuje jednotný výklad a jednotné používání zákonů při rozhodování a to konkrétně skrze presidium nejvyššího soudu zajišťuje jednotný výklad a jednotné používání zákonů při rozhodování zejména tím, že provádí rozborů podle jednotlivých úseků rozhodovací činnosti, zobecňuje poznatky a upozorňuje na nedostatky v rozhodování.⁴⁶⁵

Zavádí nový institut *Rozboru* jako dalšího typu zobecňujícího materiálu a při provádění rozborů podle jednotlivých úseků rozhodovací činnosti o zobecňování poznatků presidium nejvyššího soudu úkoluje presidia krajských soudů. Konkrétně tak činí skrze plénum nejvyššího soudu, které mělo pravomoc vydávat směrnice. Tento zákon zavádí ještě další nový typ zobecňujícího materiálu - *Zprávy* předsedů kolegií o činnosti těchto kolegií.

Novelou zákona o organizaci soudů se poprvé objevil výslovně institut *Stanoviska*⁴⁶⁶ a zároveň se zrušily jiné druhy zobecňujících materiálů. Byly zrušeny *Směrnice* jako nejstarší zobecňující materiály, zavedené už od roku 1953 a také *Rozbory*, které plnily funkci jen od roku 1964 do konce roku 1969. Do té doby se zákon zmiňoval jen o institutu *Směrnice* a obecného sjednocování výkladu, ale nebylo výslovně zmíněna forma *Stanoviska* nebo *Výkladového stanoviska*.

Předsedové kolegií nejvyššího soudu obou republik mohli navrhopvat kolegiím zobecnění poznatků z rozhodování soudů, dále také upozorňovat na nedostatky v rozhodování, navrhopvat zaujetí stanovisek ke správnému výkladu zákonů a jiných právních předpisů a nakonec podávat plénu nejvyššího soudu zprávu o činnosti kolegií.

⁴⁶³ § 12 a § 19 zákona č. 66/1952 Sb., zákona o organizaci soudů

⁴⁶⁴ § 26 písm. a) a § 30 odst. 2 písm. a) zákona č. 62/1961 Sb.

⁴⁶⁵ § 26 odst. 2 písm. a) zákona o organizaci soudů č. 36/1964 Sb., v původním znění

⁴⁶⁶ § 21a zákona o organizaci soudů č. 36/1964 Sb., po novele č. 56/1969 Sb.

Též po novele z roku 1969 NS ČSSR mohl zaujímat stanoviska k zajištění jednotného výkladu zákona. Pokud některá otázka vyžadovala sjednocení výkladu, mohl jí předseda Nejvyššího soudu Československé socialistické republiky přikázat senátu k zaujetí stanoviska. Plénium zaujímal stanoviska k závažným právním otázkám sporným mezi kolegií. Předseda Nejvyššího soudu Československé socialistické republiky mohl přikázat příslušnému kolegiu, aby pro výklad určité otázky nebo souboru otázek zobecnilo poznatky z rozhodování soudů nebo zaujalo stanovisko k správnému výkladu zákonů a jiných právních předpisů.⁴⁶⁷

Novela také zpřesňovala pojem „Zprávy“, kdy plénium NS ČSSR projednává nejen zprávy kolegií o jejich činnosti, ale také nově zprávy o účinnosti zákonů a jiných obecně závazných právních předpisů a na jejich podkladě dává podněty k nové právní úpravě a také zprávy o stavu socialistické zákonnosti pro Federální shromáždění.

I další nový zákon o soudech a soudcích, nahrazující předchozí zákon o organizaci soudů z roku 1964 obsahoval institut stanoviska v zájmu jednotného rozhodování soudů.⁴⁶⁸ Předseda nejvyššího soudu mohl navrhopvat plénu nebo kolegiu zaujetí takového stanoviska. Stejně tak měli tuto pravomoc i předsedové kolegií. Přetrval zobecňující materiál ve formě „zprávy“.

Nejnovější zákon upravující tuto oblast, č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, už zná ze všech tzv. zobecňujících materiálů pouze institut stanovisek. Ale stejně jsou někdy vydávány i v dnešní době zobecňující materiály i pod jinými jmény (viz dále).

První zobecňující materiál v praxi se objevil v ročníku 1954 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek. Týkal se postupu soudu při rozvodovém řízení, což bylo pravděpodobně i politicky ovlivněno, jelikož řádná socialistická rodina byla základ nového státu, což se v usnesení i přímo vysvětlovalo.⁴⁶⁹

Stát si chtěl uzurpovat kontrolu i nad osobním životem lidí. V textu odůvodnění se deklarovalo, že byl statisticky dokázán počet stoupající počet rozvodů. Stát se tedy rozhodl, že zakročí prostřednictvím soudnictví. Konstatoval, že je „zvláště čestným posláním soudů, že i ony mohou přispět k formování nového socialistického člověka... výchovně a to nejen svým rozhodováním, ale i celým řízením.“⁴⁷⁰ Na tomto příkladu prvního zobecňujícího materiálu je

⁴⁶⁷ § 27 a § 27a zákona o organizaci soudů č. 36/1964 Sb., po novele č. 56/1969 Sb.

⁴⁶⁸ § 28 odst. 3 zákona č. 335/1991 Sb., zákona o soudech a soudcích

⁴⁶⁹ Bylo to pod publikačním číslem 13 v části rozhodnutí občanskoprávních (Rc 13/1954 Sb.s.r.). Materiál byl nazván usnesením pléna nejvyššího soudu ze dne 4. listopadu 1953, sp. zn. Pls. 2/53, *Sbírka československých soudů*, ročník 1954, rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, s. 20

⁴⁷⁰ *Sbírka československých soudů*, ročník 1954, rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, s. 20

názorně vidět jasný účel, proč byl tento institut zřízen. Nebyla to funkce jen sjednávání soudního rozhodování, ale především funkce politicko-výchovná.⁴⁷¹

První zobecňující materiály v 50. letech se pojmenovávaly v praxi jako „*usnesení pléna*“. Jednotlivé nejvyšší soudy začaly vydávat směrnice, někde dokonce obecně právně závazné, které měly podávat výklad práva. Samozřejmě ve shodě s politickou orientací vládnoucí vrstvy. Měly pravomoc vydávat tyto stanoviska *in abstracto* bez rozhodování v konkrétním případě. Byla to součást „dozorové a dohlédací činnosti“ exekutivy – ministerstva spravedlnosti ve spolupráci s nejvyšším soudem a nejvyšší prokuraturou.

Po určité době aplikační praxe Nejvyšší soud cítil také potřebu vydat zobecňující materiály ve formě Sborníků Nejvyššího soudu. Do sborníků byly zařazeny texty z již vydaných ročníků Sbírký rozhodnutí. K nim byly do sborníků přiřazeny další výkladové materiály přijaté usneseními pléna a presidia nejvyššího soudu.

Novější sborníky vydané po roce 1970 také měly za účel seznámit širší právnickou veřejnost s rozhodnutími uveřejněnými v nových sbírkách vydávaných nově zřízenými nejvyššími republikovými soudy (*Bulletin NS ČSR a Výber rozhodnutí a stanovisk NS SSR*). Zde byly již vedle zmíněných typů zobecňujících materiálů i další formy jako Závěry, Rozbor a Zhodnocení. Plnily spíše statistickou funkci, kdy shrnovaly stav v soudnictví za určité období, poskytovaly konkrétní data a čísla o soudnictví, počtech případů, jejich specifikace atd. V některých ročnících jim byla přiřazena publikační pořadová čísla jako ostatním „normálním“ judikátům. Jindy byly označeny římskými číslicemi nebo neměly vůbec žádné číslo a bývaly většinou zařazeny na počátek jednotlivých sešitů.⁴⁷²

V současné platné legislativě má Nejvyšší soud taktéž zákonné zmocnění vydávat zobecňující materiály.⁴⁷³ Je výslovně řečeno, že Nejvyšší soud „*sleduje a vyhodnocuje pravomocná rozhodnutí soudů v občanském soudním řízení a v trestním řízení a na jejich základě v zájmu jednotného rozhodování soudů zaujímá stanoviska k rozhodovací činnosti soudů ve věcech určitého druhu*“. Další, a to mnohem evidentnější, vliv ústřední státní správy na publikaci rozhodnutí a aplikaci práva v soudní praxi je vidět na pravomoci ministerstva spravedlnosti dávat podněty Nejvyššímu soudu k zaujetí stanoviska, pokud ministerstvo získá v rámci plnění svých úkolů poznatky o nejednotnosti soudního rozhodování.⁴⁷⁴

⁴⁷¹ Prvním zobecňujícím materiálem v řadě trestních rozhodnutí bylo usnesení pléna nejvyššího soudu ze dne 22. 6. 1955, sp. zn. Plz 1/54, (publ. pod č. Rt 74/1955 Sb.s.r.)

⁴⁷² K fenoménu sborníků nejvyššího soudu viz část 2.2.1.3.

⁴⁷³ § 14 odst. 3 zákona 6/2002 Sb., zákona o soudech a soudcích

⁴⁷⁴ § 123 odst. 3 zákona 6/2002 Sb., zákona o soudech a soudcích

Fenomén výkladových stanovisek je čím dál tím více kritizován jako zastaralý relikv socialistického, respektive postsocialistického soudnictví.⁴⁷⁵ Z časového odstupu je dnes evidentní, že z historického i sociologickoprávního pohledu byla tato stanoviska uměle vytvořeným institutem, který byl záměrně vytvořen socialistickým zákonodárcem za jasným účelem totální kontroly soudnictví. Specifikem výkladového stanoviska je, že není jako jiná rozhodnutí a jejich zobecňující závěry ve formě pravidla založený na konkrétním skutkovém případě, ale je vytvořeno uměle v plénu soudců. Stanoviska jsou vytvářena abstraktně, kdy se plénum sejde a vyjádří ke právní otázce, která by měla být sjednocena ve výkladu jednotlivých soudců, neboť v aplikační praxi může být rozdílně vykládána a aplikována.

V pozdější době, od konce šedesátých let do let osmdesátých se postupně začala přijímat, více sporadicky jen stanoviska samotná a ne již další druh zobecňujících materiálů.

Od devadesátých let se stanoviska Nejvyššího soudu vyskytují vzácněji, což má jistě souvislost se změnou politického systému.

Forma stanoviska je tak obecně koncipovaná, že každá část textu se dá publikovat jako zobecněná právní věta. A to je právě největším problémem stanovisek jako judikátů *sui iuris*. Z celého textu se dá vypreparovat velké množství potenciálních právních vět. Z hlediska aplikační praxe mohou postrádat relevanci a právní validitu.

Velkým praktickým problémem např. při zpracování do hypertextového formátu databází právních informací, jak vyznačit v textu stanovisek právní větu, jaká věta v textu je vlastně právní větou. Většinou nejsou tučným písmem vyznačeny na počátku textu jako u klasických publikovaných judikátů. Někdy jsou tučně vyznačeny v průběhu textu, ale celé vyznění těchto elaborátů je velmi obecné a tudíž se může z textu vyjmout samostatně velké množství potenciálních právních vět.

Proces tvorby stanovisek je poměrně složitý, což je popsáno v následující části práce. Senáty Nejvyššího soudu v rámci rozhodovací činnosti mohou postoupit věc velkému senátu kolegia anebo dávat podnět předsedovi Nejvyššího soudu nebo předsedovi kolegia k podání návrhu na zaujetí stanoviska. Velké senáty kolegia mohou navrhnout příslušnému kolegiu zaujetí stanoviska nebo dát podnět předsedovi Nejvyššího soudu k podání návrhu na zaujetí stanoviska plénem.⁴⁷⁶

Předseda soudu sleduje a vyhodnocuje rozhodování jednotlivých kolegií a na podkladě poznatků tím získaných navrhuje plénu nebo kolegiu zaujetí stanoviska, jestliže je toho třeba

⁴⁷⁵ Kühn, Z. Stanoviska nejvyšších soudů: specifikum středoevropské právní kultury nebo komunistické reziduum, *Jurisprudence* 4/2005, s. 9-10

⁴⁷⁶ Jednotlivé konkrétní postupy při vytváření stanovisek Nejvyššího soudu jsou popsány v čl. 31 až 39 Jednacího řádu Nejvyššího soudu.

v zájmu jednotného rozhodování soudů. Předseda kolegia sleduje a vyhodnocuje rozhodování jednotlivých senátů svého kolegia a na podkladě poznatků tím získaných navrhuje kolegiu zaujetí stanoviska nebo dává podněty předsedovi soudu k tomu, aby navrhl plénu zaujetí stanoviska, jestliže je toho třeba v zájmu jednotného rozhodování soudů.

Jednotliví soudci nebo senáty soudu navrhují příslušnému kolegiu k uveřejnění do sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek soudů nižších stupňů, která byla soudu zaslána nebo jím vyžádána, anebo je předkládají předsedovi soudu nebo předsedovi kolegia spolu s podnětem k podání návrhu.

Soudci Nejvyššího soudu se účastní gremiálních porad soudců, seminářů nebo jiných odborných shromáždění zaměřených na rozhodovací činnost soudů nižších stupňů, v jejich rámci seznamují soudce s aktuální judikaturou Nejvyššího soudu, získávají od nich poznatky o rozhodování soudů. Účastní odborné přípravy soudců, státních zástupců nebo jiných osob anebo pokud vykonávají pedagogickou, literární a publicistickou činnost. Seznamují odbornou veřejnost s aktuální judikaturou Nejvyššího soudu. Získávají poznatky o rozhodování soudů. Přijímají se podněty od soudů nižších stupňů, jiných státních orgánů, institucí, právnických a fyzických osob, v nichž se upozorňuje na nejednotnost pravomocných rozhodnutí.

3.6.3.2 Proces přijímání stanovisek Nejvyššího soudu

Jelikož je stanovisko velmi specifickým a zároveň značně důležitým fenoménem soudní praxe, je nutno se podívat blíže na proces jeho vzniku. Už podle velmi podrobných a obsáhlých pasáží textu interních směrnic Nejvyššího soudu, je jasně vidět, jak velký důraz je jím přikládán.⁴⁷⁷

Nejvyšší soud může sledovat a vyhodnocovat pravomocná rozhodnutí soudů rovněž tím, že na základě rozhodnutí předsedy, místopředsedy soudu, předsedů kolegií, po projednání se senátem, příp. kolegiem, zabývajícím se věcmi sledovaného a vyhodnocovaného druhu, provede průzkum rozhodovací činnosti. Na jeho podkladě a s využitím poznatků z vlastní rozhodovací činnosti, rozhodne o zaujetí stanoviska. O podrobnostech k provedení průzkumu rozhodne ten, kdo vydal rozhodnutí o provedení průzkumu. Nejvyšší soud za stejných podmínek provede průzkum rozhodovací činnosti na podkladě usnesení kolegia nebo pléna. Nejvyšší soud může provést průzkum rozhodovací činnosti na základě rozhodnutí senátu, který rozhoduje věci určitého druhu a se souhlasem příslušného předsedy kolegia.

⁴⁷⁷ Čl. 32-39 Jednacího řádu NS

Nejvyšší soud na základě pravomocných rozhodnutí soudů a v zájmu jednotného rozhodování soudů zaujímá stanoviska k rozhodovací činnosti soudů ve věcech určitého druhu. Stanovisko zaujímá podle povahy věci kolegium nebo plénum. Návrh na zaujetí stanoviska je oprávněn podat příslušnému kolegiu předseda soudu, předseda kolegia, velký senát kolegia, plénu jen předseda soudu. Podává na základě pravomocných rozhodnutí soudů, o nich bylo zjištěno, že rozhodování soudů je v nich nejednotné. Vzít zpět ho může jen ten, kdo návrh podal, a to pouze se souhlasem příslušného kolegia, ke kterému byl podán, a jde-li o návrh na zaujetí stanoviska pléna, se souhlasem pléna. Souhlasu není třeba, je-li návrh vzat zpět před vypracováním návrhu stanoviska.⁴⁷⁸

Návrh na zaujetí stanoviska musí obsahovat vymezení otázky, která má být stanoviskem vyřešena. Otázka se týká zejména výkladu a aplikace určité právní normy nebo několika právních norem. Návrh nemusí obsahovat způsob řešení vymezené otázky. Obsahuje-li ho, není jím kolegium nebo plénum při zaujímání stanoviska ani při zpracovávání návrhu stanoviska vázáno. Předseda soudu nebo velký senát kolegia podává návrh na zaujetí stanoviska příslušným kolegiem předsedovi tohoto kolegia.⁴⁷⁹

Předseda příslušného kolegia nebo předseda soudu přidělí podaný návrh na zaujetí stanoviska některému ze soudců, senátu nebo pracovní skupině soudců. Pokud z rozvrhu práce vyplývá určitá odborná specializace některého senátu, zpravidla se určí za zpracovatele návrhu stanoviska soudce tohoto senátu. K návrhu na zaujetí stanoviska se připojí potřebné přílohy, zejména opisy pravomocných rozhodnutí soudů, na jejich podkladě vyvstala potřeba zaujetí stanoviska.

Opět zde jasně vidíme, stejně jako u připomínkového procesu při publikaci oficiálních sbírek evidentní analogii s legislativním procesem a předkladateli návrhů legislativních aktů.

Předseda zpracovatele pověří tím, aby na podkladě podaného návrhu na zaujetí stanoviska vypracoval návrh stanoviska. Zároveň určí lhůtu, v níž mu má být návrh stanoviska předložen. Jestliže je to vzhledem k povaze nebo složitosti vymezené otázky vhodné, může být zpracovatel pověřen vypracováním dvou nebo více různých návrhů stanoviska obsahujících vzájemně odlišná řešení vymezené otázky. Ze stejných důvodů může zpracovatel vypracovat více návrhů stanoviska i bez takového pověření.

Zpracovatel vypracuje v určené lhůtě návrh stanoviska a doručí ho předsedovi kolegia, nebo jde-li o návrh stanoviska pléna, předsedovi Nejvyššího soudu. Lhůta k vypracování návrhu stanoviska může být na návrh zpracovatele prodloužena předsedou kolegia nebo

⁴⁷⁸ Čl. 32 Jednacího řádu NS

⁴⁷⁹ Čl. 34 Jednacího řádu NS

předsedou. V návrhu stanoviska se zpravidla uvede „vlastní obsah stanoviska (tzv. právní věta)“, které má být zaujato a jehož podstata spočívá v řešení vymezené otázky týkající se výkladu a aplikace určitých právních norem.⁴⁸⁰

Dále se v odůvodnění návrhu stanoviska poukáže na obsah pravomocných rozhodnutí soudů, jimiž byla vyvolána potřeba zaujetí stanoviska. Také se poukáže na obsah vymezené otázky v podaném návrhu na zaujetí stanoviska a uvedou se všechny argumenty, o něž se návrh stanoviska při řešení vymezené otázky opírá.

Na tomto příkladu je názorně vidět, jak jsou stanoviska vytvářena již s jasným záměrem tvořit právní věty, respektive tedy quasi normativní věty, které mají nahrazovat chybějící ustanovení zákonných předpisů.

Návrh stanoviska, popřípadě spolu s již došlými vyjádřeními soudců, se podle jeho obsahu doručí rovněž správním úřadům a jiným orgánům, předsedům vrchních a krajských soudů a dalším příslušným místům.⁴⁸¹

Každý soudce je oprávněn se ke stanovisku vyjádřit. Ve vyjádření může soudce zpracovat i vlastní návrh stanoviska. Jestliže jde o návrh stanoviska pléna, může se k němu vyjádřit i kterékoli kolegium jako celek svým usnesením. V takovém případě vyjádření zpracuje předseda kolegia nebo jím pověřený člen kolegia a doručí ho předsedovi soudu.⁴⁸²

Kterýkoliv soudce může podat vlastní vyjádření k návrhu stanoviska pléna. S připomínkami a vyjádřeními, které byly soudu zaslány, je seznámen zpracovatel návrhu stanoviska nejpozději zároveň se svoláním zasedání kolegia nebo pléna. Jestliže připomínky a vyjádření došly později, je třeba s nimi seznámit zpracovatele návrhu stanoviska neprodleně. Rozsahem otázky vymezené v návrhu na zaujetí stanoviska nejsou kolegium nebo plénum vázáni, jestliže k jejímu řešení je nezbytné v zaujímaném stanovisku posoudit a vyřešit další bezprostředně související nebo předběžné otázky.⁴⁸³

O zaujetí stanoviska kolegia se rozhoduje na podkladě zpracovaného návrhu na jednání kolegia. K zaujetí stanoviska kolegiem je potřebný souhlas nadpoloviční většiny všech členů kolegia. Jinak se na rozhodování o zaujetí stanoviska vztahují obecná ustanovení o jednání kolegia. Rozhoduje na podkladě zpracovaného návrhu na zasedání pléna.⁴⁸⁴

Po zahájení jednání kolegia nebo zasedání pléna přednese zpracovatel návrh stanoviska, který vypracoval, a obsah všech vyjádření a připomínek k návrhu. Je-li zpracovatelem téhož

⁴⁸⁰ Čl. 35 odst. 5 Jednacího řádu NS

⁴⁸¹ Čl. 35 odst. 6 Jednacího řádu NS

⁴⁸² Čl. 35 odst. 8 Jednacího řádu NS

⁴⁸³ Čl. 35 odst. 8 Jednacího řádu NS

⁴⁸⁴ Čl. 37 Jednacího řádu NS

návrhu více soudců Nejvyššího soudu, přednese návrh i obsah vyjádření a připomínek k němu jimi pověřený soudce. Následuje rozprava, které se může zúčastnit každý soudce přítomný na jednání kolegia nebo zasedání pléna a další pozvané osoby. Po skončení rozpravy následuje porada kolegia nebo pléna.

Porady se mohou zúčastnit pouze soudci příslušného kolegia nebo členové pléna a zapisovatel. Je-li zpracováno více návrhů stanoviska nebo předložil-li některý soudce v rámci svého vyjádření k návrhu zpracovatele vlastní návrh stanoviska, hlasuje se o přijetí každého z těchto návrhů, pokud nebyl návrh, o němž se hlasovalo dříve, přijat.

Nebylo-li hlasováním dosaženo souhlasu nadpoloviční většiny všech členů kolegia nebo pléna se zpracovaným návrhem stanoviska nebo s žádným z více návrhů, vyhlásí předsedající, že stanovisko zaujato nebylo. V takovém případě kolegium nebo plénum ještě před vyhlášením, že stanovisko zaujato nebylo, může k návrhu kteréhokoli svého člena usnesením rozhodnout, aby předseda kolegia nebo předseda pověřil vypracováním nového návrhu stanoviska jiného zpracovatele. Jestliže bylo hlasováním dosaženo souhlasu nadpoloviční většiny všech členů kolegia nebo pléna s návrhem stanoviska. Stanovisko se vyhlásí a uvede jeho podstatný obsah (zejména právní věta stanoviska a nejdůležitější argumenty z odůvodnění).⁴⁸⁵

Na žádost soudce, který se účastnil jednání kolegia nebo zasedání pléna a nesouhlasil se zaujatým stanoviskem nebo s jeho odůvodněním, se k protokolu o jednání kolegia nebo o zasedání pléna připojí podstatný obsah odlišného stanoviska (právního názoru) tohoto soudce s uvedením jeho jména. Požádá-li o to, uveřejní se společně se stanoviskem ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek. Žádost musí soudce vyjádřit ústně nebo písemně do hlasování kolegia nebo pléna. Písemné vyhotovení svého odlišného stanoviska (právního názoru) je povinen předložit do vyhlášení stanoviska kolegia nebo pléna.⁴⁸⁶

Jak je vidět z předchozích velmi podrobných procesních postupů, je institut stanoviska a jeho přijímání brán velmi vážně v praxi Nejvyššího soudu. Pokud můžeme shrnout přínos institutu zobecňujících materiálů či výkladových stanovisek Nejvyššího soudu, dá se konstatovat, že jsou vnímány značně rozporně. Starší generace soudců a soudci, kteří lpí více na formalistickém výkladu a aplikaci práva, stále vítají stanoviska jako užitečný nástroj při sjednocení výkladu.⁴⁸⁷ Na druhou stranu, čím dál více právníků je chápáno jako přežitek

⁴⁸⁵ Čl. 38 odst. 1 a 2 Jednacího řádu NS

⁴⁸⁶ Čl. 38 odst. 5 Jednacího řádu NS

⁴⁸⁷ Po roce 1990 vydal Nejvyšší soud okolo 3-4 každý rok v civilní řadě sbírky a 2-3 v trestní řadě. Předtím v období socialismu od roku 1953 do roku 1989 jich vydával přibližně 5-6 v civilní řadě každý rok a 3-4 v trestní řadě. Z tohoto pohledu se sice produkce snížila, ale ne nějak zásadně.

socialistické justice. U ostatních materiálů je situace ještě specifitější, zbyl pouze institut zprávy, který je používán výjimečně.⁴⁸⁸

3.6.4 Zobecňující materiály Ústavního soudu

Ústavní soud má podle § 23 zákona o ústavním soudu plénum pravomoc přijímat stanoviska, jež se netýkají výkladových otázek v abstraktním smyslu, ale rozhodnutí v konkrétním případě, kdy jeden senát zaujme odlišný právní názor než dřívější senát ve věci obdobné. Je to analogický institut rozhodnutím rozšířeného senátu NSS. Ústavní soud narozdíl od dalších dvou vrcholných soudů nevydává ze zákona abstraktní výkladová stanoviska.

Stanoviska neobsahují výroky a většinou jsou značně objemná ve svém odůvodnění. Stanovisko se také publikuje ve Sbírce zákonů ve formě sdělení Ústavního soudu.⁴⁸⁹

3.6.5 Zobecňovací materiály Nejvyššího správního soudu

Také Nejvyšší správní soud má pravomoc přijímat „stanoviska“ k rozhodovací činnosti soudů ve věcech určitého druhu.⁴⁹⁰ Soud sleduje a vyhodnocuje pravomocná rozhodnutí krajských soudů ve věcech patřících do správního soudnictví.⁴⁹¹

Tento institut je obdobou výkladového stanoviska Nejvyššího soudu. Ve své dosavadní obnovené novodobé historii zatím přijal dvě stanoviska.⁴⁹²

⁴⁸⁸ Po dlouhých letech byla znovu vydána zpráva trestního kolegia pod č. Rt 36/2004 Sb.s.r. (v sešitu 9-10 ročníku 2004) a soudcovská veřejnost ji prý přijala velmi pozitivně, viz Hasch, K. Judikatura v trestním právu, In : Judikatura a právní argumentace, s. 197

⁴⁸⁹ Např. stanovisko Pl. ÚS-st. 27/09 vyhlášeno pod č. 136/2009 Sb.

⁴⁹⁰ Podle § 12 odst. 2 soudního řádu správního

⁴⁹¹ Zejména tím, že :

a) předseda soudu sleduje a vyhodnocuje rozhodování senátů kolegií a na podkladě poznatků tím získaných navrhuje kolegiu nebo plénum zaujetí stanoviska, jestliže je to třeba v zájmu jednotného a zákonného rozhodování soudů,

b) předseda kolegia sleduje a vyhodnocuje rozhodování senátů a na podkladě poznatků tím získaných navrhuje kolegiu zaujetí stanoviska nebo dává podněty předsedovi soudu k tomu, aby navrhl plénum zaujetí stanoviska, jestliže je to třeba v zájmu jednotného a zákonného rozhodování soudů,

c) rozšířené senáty navrhuji kolegiu, jehož se věc týká, zaujetí stanoviska nebo dávají podnět předsedovi soudu k podání návrhu na zaujetí stanoviska plénem,

d) soudci nebo senáty předkládají předsedovi soudu nebo předsedovi kolegia pravomocná rozhodnutí soudů rozhodujících ve správním soudnictví spolu s podnětem k podání návrhu na zaujetí stanoviska kolegiem nebo plénem,

e) soudci se účastní gremiálních porad soudců, seminářů nebo jiných odborných shromáždění zaměřených na rozhodovací činnost soudů rozhodujících ve správním soudnictví, v jejichž rámci seznamují soudce těchto soudů s aktuální judikaturou soudu, získávají od nich další poznatky o rozhodování soudů ve správním soudnictví,

f) soudci, pokud se účastní odborné přípravy soudců nebo jiných osob, anebo pokud vykonávají pedagogickou, literární a publicistickou činnost, při níž seznamují odbornou veřejnost s aktuální judikaturou soudu, získávají další poznatky o rozhodování soudů ve správním soudnictví,

g) předseda soudu, místopředseda soudu a předsedové kolegií přijímají podněty od soudů rozhodujících ve správním soudnictví, v nichž se upozorňuje na nejednotnost pravomocných rozhodnutí.

⁴⁹² Molek, P. Judikatura ve správním právu, In : Judikatura a právní argumentace, s. 207. Byla to stanovisko sociálně-správního kolegia ze dne 2. 2. 2005, sp. zn. S 3401/2004 a stanovisko pléna ze dne 29. 47. 2004, sp. zn. Sst 2/2003, publ. pod č. 215/2004 Sb. NSS

Dalším nástrojem sjednocování jsou „zásadní usnesení“, na kterých se v zájmu zákonného a jednotného rozhodování správních orgánů se Nejvyšší správní soud v případech a postupem v tomto zákoně stanoveným může při své rozhodovací činnosti usnést.⁴⁹³

Při přijímání zásadního usnesení nařídí předseda rozšířeného senátu jednání, které je neveřejné. Písemné vyhotovení zásadního usnesení, vyhotovené soudcem určeným předsedou rozšířeného senátu, předloží předseda rozšířeného senátu předsedovi soudu. Jestliže rozšířený senát nepřijme zásadní usnesení, může věc předložit předsedovi soudu, aby navrhl zaujetí stanoviska či rozhodl o jiném vhodném postupu.⁴⁹⁴

3.6.5.1 Proces přijímání stanovisek NSS

Proces přijímání stanovisek Nejvyššího správního soudu je také poměrně složitě strukturované, podobně jako v praxi Nejvyššího soudu. Důvodem je jistě značná nestandardnost celého institutu stanovisek, proto musí být velmi pečlivě celý proces jejich tvorby a schvalování upraven.

Nejvyšší správní soud, v zájmu jednotného a zákonného rozhodování soudů, zaujímá na základě pravomocných rozhodnutí soudů ve věcech správního soudnictví stanoviska k rozhodovací činnosti soudů ve věcech určitého druhu. Stanovisko zaujímá kolegium nebo plénum, jde-li o otázky týkající se více kolegií nebo mezi nimi sporné.⁴⁹⁵

K zaujetí stanoviska je potřebný souhlas většiny všech členů kolegia. Jde-li o otázky týkající se více kolegií nebo mezi nimi sporné, může předseda Nejvyššího správního soudu v zájmu jednotného rozhodování soudů na základě vyhodnocení pravomocných rozhodnutí soudů navrhnout zaujetí stanoviska plénu. Před zaujetím stanoviska si Nejvyšší správní soud může vyžádat vyjádření správních úřadů a jiných orgánů, správních senátů krajských soudů a jiných osob.⁴⁹⁶

Soud také může sledovat a vyhodnocovat pravomocná rozhodnutí soudů rovněž tím, že na základě rozhodnutí předsedy soudu nebo místopředsedy soudu nebo předsedů kolegií, provede průzkum rozhodovací činnosti, na jehož podkladě a s využitím poznatků z vlastní rozhodovací činnosti rozhodne o zaujetí stanoviska.

Podnět k zaujetí stanoviska mohou předsedovi soudu podat rovněž orgány moci výkonné,

⁴⁹³ Podle § 12 odst. 3 s.ř.s.

⁴⁹⁴ § 62 až 67 Jednacího řádu NSS

⁴⁹⁵ § 50 a násl. Jednacího řádu NSS

⁴⁹⁶ Konkrétní postup při přijímání stanovisek a zásadních usnesení Nejvyššího správního soudu je podrobně stanoven v § 50 až § 67 jednacího řádu soudu

orgány územního samosprávného celku, jakož i fyzické nebo právnické osoby nebo jiné orgány, jimž bylo svěřeno rozhodování o právech a povinnostech fyzických a právnických osob v oblasti veřejné správy. Ostatními podněty se soud nezabývá. Soud se také nezabývá podnětem týkajícím se věci, která je právě rozhodována ve správním nebo soudním řízení.

Návrh na zaujetí stanoviska kolegiem je oprávněn podat předseda soudu, předseda kolegia nebo rozšířený senát. Oproti tomu návrh na zaujetí stanoviska plénem je oprávněn podat pouze předseda soudu. Musí obsahovat vymezení otázky, která má být stanoviskem vyřešena.

Otázka se týká zejména použití a výkladu určité právní normy nebo několika právních norem. Povinnou přílohou návrhu na zaujetí stanoviska jsou rozhodnutí soudů, v nichž byla zjištěna nejednotnost.

Návrh na zaujetí stanoviska kolegiem nebo plénem se podává vždy předsedovi soudu, nejde-li o návrh předsedy soudu. Předseda soudu zašle návrh na zaujetí stanoviska připomínkovým místům k písemnému vyjádření, k jeho zpracování jim zároveň stanoví přiměřenou lhůtu.

Připomínkovými místy jsou krajské soudy, Nejvyšší soud a právnické fakulty. Vyžaduje-li to povaha věci, může předseda soudu zařadit mezi připomínková místa i další soudy nebo jiné orgány veřejné moci.⁴⁹⁷ Uvědomí soudce o návrhu na zaujetí stanoviska, návrh jim zároveň zpřístupní a pak stanoví soudcům stejnou lhůtu k písemným vyjádřením jako připomínkovým místům. Dále také zajišťuje, aby návrh na zaujetí stanoviska bez příloh byl zveřejněn na internetových stránkách soudu.

Podaný návrh na zaujetí stanoviska spolu s písemnými vyjádřeními připomínkových míst a soudců předseda soudu postoupí předsedovi příslušného kolegia. Má-li stanovisko zaujmout kolegium, předseda jej v rámci kolegia přidělí některému ze soudců, senátu nebo pracovní skupině soudců, nebo přidělí zpracovateli, má-li stanovisko zaujmout plénem.

V návrhu stanoviska se zpravidla uvede vlastní obsah stanoviska (tzv. právní věta), které má být zaujato a jehož podstata spočívá v řešení vymezené otázky týkající se použití a výkladu určitých právních předpisů. V odůvodnění návrhu stanoviska se poukáže na obsah pravomocných rozhodnutí soudů, jimiž byla vyvolána potřeba zaujetí stanoviska. Poukáže na obsah písemných vyjádření připomínkových míst a soudců a uvedou se všechny argumenty, o něž se návrh stanoviska při řešení vymezené otázky opírá. Jestliže je to vzhledem k povaze nebo složitosti vymezené otázky vhodné, mohou být vypracovány dva různé návrhy stanoviska obsahující vzájemně odlišná řešení vymezené otázky. V takovém případě předseda

⁴⁹⁷ Více k připomínkovému procesu NSS ve zvláštní podkapitole.

soudu přidělí návrh dvěma zpracovatelům.

Předseda kolegia, jde-li o návrh stanoviska kolegia, a předseda soudu, jde-li o návrh stanoviska pléna, zajistí doručení vypracovaného návrhu stanoviska ostatním soudcům příslušného kolegia nebo soudu, jakož i připomínkovým místům přizvaným na jednání kolegia či zasedání pléna. Spolu s doručením návrhu stanoviska se svolá jednání příslušného kolegia či pléna.

Na jednání probíhá rozprava o návrhu stanoviska, které se může zúčastnit každý soudce nebo zasedání pléna a s poradním hlasem i přizvané osoby. K zaujetí stanoviska je potřebný souhlas nadpoloviční většiny všech členů. Po skončení rozpravy následuje porada kolegia nebo pléna. Porady se mohou zúčastnit pouze soudci příslušného kolegia nebo členové pléna a zapisovatel.⁴⁹⁸

Je-li zpracováno více návrhů stanoviska, hlasuje se o přijetí každého z těchto návrhů, pokud nebyl návrh, o němž se hlasovalo dříve, přijat.

Nebylo-li s vyhotoveným návrhem stanoviska nebo s žádným z více návrhů hlasováním dosaženo souhlasu nadpoloviční většiny všech členů kolegia či pléna vyhlásí předsedající, že stanovisko zaujato nebylo. V takovém případě může kolegium nebo plénum k návrhu kteréhokoliv svého člena usnesením rozhodnout, aby předseda kolegia nebo předseda soudu, pověřil vyhotovením nového návrhu stanoviska jiného zpracovatele. Zpracovatel je povinen v novém návrhu stanoviska přihlídnout k písemným vyjádřením a k výsledkům rozpravy.

Kterýkoliv soudce, jenž se účastnil jednání kolegia nebo zasedání pléna a nesouhlasil se zaujatým stanoviskem nebo s jeho odůvodněním může připojit odlišné stanovisko s uvedením jeho jména a příjmení. Odlišné stanovisko se uveřejní spolu se zaujatým stanoviskem.

Soudce je povinen při svém rozhodování ověřovat ve vnitřní evidenci judikatury, zda právní názor, k němuž senát, jehož je členem, dospěl, byl již dříve opětovně zaujat jiným senátem. Také musí zkontrolovat, jestli tento právní názor není odlišný od právního názoru o téže otázce, z něhož vychází rozhodnutí správního orgánu.

Jsou-li splněny podmínky přijetí zásadního usnesení, může se senát poté, co ve věci rozhodne, usnést, že právní názor o řešené otázce předloží k posouzení rozšířenému senátu. Tak se nepostupuje, jestliže je již právní názor soudu o téže právní otázce vyjádřen ve stanovisku nebo zásadním usnesení. Výrok usnesení musí obsahovat návrh právní věty. V odůvodnění usnesení se podrobně vylíčí důvody právního názoru, jenž má být vyjádřen v právní větě zásadního usnesení.

⁴⁹⁸ § 58 až 59 Jednacího řádu NSS

Po celkovém shrnutí historie a současného postavení abstraktních materiálů vrcholných soudů, lze konstatovat, že stanoviska či zobecňující materiály v té formě, jak je známe nejen z naší tradice, ale i horké současnosti, jsou poměrně nestandardním institutem, i když jejich počátky můžeme vidět již v době rakousko-uherské monarchie. I někteří zasvěcení praktici přímo z prostředí vrcholného soudnictví mluví přímo o projevu „autorizované generalizační obsese“⁴⁹⁹.

Ale nelze vidět ve stanoviscích jen výplod socialistické justice, který nemá tradici v naší právní kultuře. Jak bylo uvedeno, můžeme najít analogické instituty abstraktních soudních výkladů mimo konkrétní kauzu nejméně již v době první republiky a jeho nejvyšším soudem. Stanoviska slouží v praxi jako interpretační pomůcka nejen soudců při výkladu určitých zákonných ustanovení, jejichž interpretace je často nejednotná a to je důvod, proč jsou přijímána. Slouží k sjednocování výkladu zákonných ustanovení.

Je vidět evidentní rozdíl mezi minimální produkcí stanovisek Nejvyšším správním soudem a naopak nadprodukcí stanovisek Nejvyšším soudem, kde se jakoby stále udržuje socialistická tradice úkolování a vedení soudů při jejich rozhodovací činnosti. Částečně si jistě za to mohou soudci, především nižších obecných soudů sami, neboť stále vyžadují jakési instrukce ke správnému výkladu zákonných ustanovení.

Specifikem stanovisek v užším slova smyslu v aplikační praxi při interpretaci určitých zákonných ustanovení je to, že mají ne stejnou, ale dokonce vyšší interpretační sílu než klasické judikáty, jež byly vytvořeny na základě konkrétního skutkového případu. Zatímco ale stanovisko je čistě umělý produkt, který je vyroben soudem na základě iniciativy soudu nebo ministerstva spravedlnosti a je určen čistě k výkladu konkrétních zákonných ustanovení. Tím ale ztrácí zásadně svou relevanci a přesvědčovací váhu, neboť nevychází z konkrétního skutkového a právního problému.

Stanoviska jsou vlastně jakýmsi koncentrovaným souborem mnoha potencionálních právních vět, neboť se jsou závěry stanoviska v jeho textu koncipovány v obecném duchu a vyznění. Dají se tak přirovnat ke kategorii *tzv. všeobecných dekontextualizovaných právních vět*, jak byly popsán výše.

Více než kdy jindy si v případech přijímání stanovisek soudci uzurpují podobou roli jako zákonodárci v rámci legislativního procesu.

⁴⁹⁹ David, Ludvík : Co je precedent v rozhodnutích českých civilních soudů?, In : Sborník konference Dny práva, PF MU, Brno 2008, abstrakt, s. 3

3.7 Uveřejňování soudních rozhodnutí

Právo v dnešní době a jejím moderním pojetí není jen sumou právních předpisů, ale i dalších pramenů práva či interpretačních pomůcek. Obzvláště judikatura je čím dál tím více zdrojem a zásadním podpůrným podkladem argumentačních tvrzení. Pro tuto aplikaci je ale vitální podmínkou dostupnost textů soudních rozhodnutí. Těžko lze např. v odůvodnění rozsudku odkazovat na nepublikované rozhodnutí. Soud může maximálně odkazovat na nepublikované rozhodnutí v rámci svého interního sjednocování rozhodovací činnosti. V naší justici a její státní správě se dosud nevyskytla vůle kompletně zpřístupňovat soudní rozhodnutí.

Podle některých odborných názorů může být také důvodem nechuť soudního stavu, aby byla jejich rozhodovací praxe veřejně známa a kontrolována a ukázala by i případnou kontradikci mezi rozhodovací činností i stejného soudu. V některých případech také byla kritizována proluka mezi veřejným vyhledáváním a zveřejněním kompletního písemného rozhodnutí včetně odůvodnění, např. v praxi ústavního soudnictví.⁵⁰⁰

Uveřejňování soudních rozhodnutí je tématem, které v nedávné době nebylo příliš frekventovaným v českém právním prostředí a jurisprudenci. V minulých dobách se právníci, ať už praktikující nebo akademici, zřejmě smířili s faktem, že soudní rozhodnutí nejsou k dispozici pro odbornou veřejnost kromě vybraného zlomku judikátů opublikovaných ve sbírkách rozhodnutí. I první sbírky judikatury z dob rakousko-uherské monarchie i první republiky publikovaly v drtivé většině jen rozhodnutí nejvyšších soudů. Ale rozhodnutí ostatních nižších instancí nikdy nebyla pravidelně a komplexně zpřístupňována a nebyla k dispozici jiným osobám, než které měly právo nahlížet do spisu.

Ústavním základem pro zveřejňování soudních rozhodnutí může být článek 17 odst. 5 Listiny základních práv a svobod (dál jen „Listina“), která stanovuje, že *státní orgány a orgány územní samosprávy jsou povinny přiměřeným způsobem poskytovat informace o své činnosti. Podmínky a provedení stanoví zákon.* Tímto zákonem je zákon o svobodném přístupu k informacím. V původním znění stanovil výlukou z informační povinnosti, kdy povinný orgán nemusí poskytovat informace o rozhodovací činnosti soudů.⁵⁰¹ Tato pravomoc byla v praxi orgány státní správy soudů vykládána tak, že nemusí zpřístupňovat ani informace o soudních rozhodnutích. Jejich zpřístupňování se řídilo jen příslušnými procesními předpisy a jejich ustanoveními o nahlížení do spisu.

⁵⁰⁰ Kühn, Z., Baňouch, H. O publikaci a citaci judikatury, Právní rozhledy 13/2005, s. 490

⁵⁰¹ § 11 odst. 4 písm. b) zákona č. 106/1999 Sb.

Na druhou stranu opačná argumentace může jazykově vykládat, že rozhodovací činností se má na mysli jen veškerá činnost směřující k vydání rozhodnutí, ale už ne samotné rozhodnutí a jeho vyhlášení. Výjimka se podle této teorie vztahovala jen proces deliberace soudu, tj. v průběhu řízení shromážděné informace, důkazy, poznámky, koncepty rozhodnutí atd. Právo podle čl. 17 Listiny je právem základním, tudíž výjimka z tohoto práva by měla být co nejužší.⁵⁰² Rozhodným důkazem pro tuto teorii je i novela zákona o svobodném přístupu k informacím,⁵⁰³ která specifikovala konkrétněji výluku o rozhodovací činnosti soudů s tím, že výslovně stanovuje, že pravomocné rozsudky jsou vyjmuty z tohoto zákazu. Tímto zákonodárce de facto potvrdil, že rozsudky, striktně řečeno v tomto případě jen pravomocné, nejsou součástí rozhodovací činnosti soudů podle tohoto předpisu.

V ústavní rovině je třeba vykládat toto objektivní ústavní právo ve spojení s dalším ústavním právem, kdy jednání před soudem má být ústní a veřejné a „*rozsudek*“ se vždy vyhláší veřejně.⁵⁰⁴ Výjimky má stanovit pouze zákon.

Pojem rozsudek je potřeba vykládat rozšiřujícím způsobem a za rozsudek podle tohoto ustanovení by se měla pokládat jakákoliv soudní rozhodnutí, a ne jen ta ve formě „*rozsudku*“. Také čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod podporuje tento výklad, kdy v rámci práva na spravedlivý proces je řečeno, že „*rozsudek musí být vyhlášen veřejně*“ a za rozsudek jsou považována i rozhodnutí, která nemají formu nebo název jen rozsudku, což je podpořeno i judikaturou Evropského soudu pro lidská práva.⁵⁰⁵ Ten ve svých rozhodnutích rozlišuje právo na veřejnost řízení, jež může být za určitých podmínek omezeno a právo na veřejné vyhlášení rozsudku, které nemá být omezováno.⁵⁰⁶

Praktickou otázkou může být i to, co je třeba rozumět pod pojmem veřejného vyhlášení, zda to je opravdu jen doslovně podle jazykového výkladu jen samotné přečtení rozhodnutí v soudní síni, jež je spojeno s historickým výkladem vyhlásováním rozhodnutí na veřejných prostranstvích.

Druhá varianta může za veřejné vyhlášení považovat i vyvěšení ve formě papírových kopií na určených nástěnkách nebo v elektronické formě na internetových stránkách. Ostatně i ve starších dobách se rozhodnutí vyvěšovala na veřejně přístupných místech, aby se s nimi mohli seznámit ostatní občané. Dalším způsobem může být založení do soudního registru, který je veřejně přístupný a každý může získat kopii.

⁵⁰² Langášek, T. Zveřejňování rozhodnutí Ústavního soudu, In : Kysela, J. (ed.): Zákon o ústavním soudu po třinácti letech: vznik, vývoj, problémy a úvahy de lege ferenda (sborník), Eurolex Bohemia, Praha 2006, s. 151-153

⁵⁰³ Zákon č. 61/2006 Sb.

⁵⁰⁴ Podle čl. 96 odst. 2 Ústavy

⁵⁰⁵ Rozhodnutí ESLP Axen v Německo ze dne 8. prosince 1983, stížnost č. 8273/78

⁵⁰⁶ Stejně tak se dají vykládat ustanovení Ústavy (čl. 96 odst. 2) a Listiny (čl. 38 odst. 2)

Přístupnost a publikace soudních rozhodnutí je zásadní především při argumentaci a interpretaci práva už jen z hlediska principu rovnosti zbraní. Je časté, že soud argumentuje ve svém odůvodnění nepublikovanými rozhodnutími, které druhá strana nemá šanci získat a případně také předvídat rozhodnutí soudu, což odporuje principu předvídatelnosti práva a důvěry v právo a zákazu překvapivých rozhodnutí.⁵⁰⁷ Stát může používat svůj soudní aparát a svůj vnitřní informační systém, v němž jsou shromážděna rozhodnutí, která mají ale k dispozici jen zase soudci sami.⁵⁰⁸

V praxi si můžeme přiblížit proces uveřejňování rozhodnutí v elektronické formě na internetových stránkách na příkladě databáze Nejvyššího správního soudu. Jeho směrnice upravuje postup předsedů senátů, soudců, zaměstnanců zařazených do soudních kanceláří, jakož i dalších zaměstnanců při uveřejňování rozhodnutí a stanovisek na internetových stránkách Nejvyššího správního soudu a tímto uveřejňováním rozhodnutí soud chce sledovat zlepšení veřejné kontroly výkonu soudnictví.⁵⁰⁹

Na internetových stránkách se uveřejňují všechny rozsudky Nejvyššího správního soudu a to všechna usnesení rozšířených senátů Nejvyššího správního soudu, usnesení senátu pro rozhodování věcí volebních, věcí politických stran a politických hnutí a pro rozhodování o kompetenčních žalobách, usnesení zvláštního senátu zřízeného podle zákona č. 131/2002 Sb. a usnesení, jimiž se řízení končí. Ostatní usnesení se na internetových stránkách uveřejní, pokud tak rozhodne předseda senátu. Ustanovení této směrnice se přiměřeně použijí i na uveřejňování stanovisek pléna a kolegií Nejvyššího správního soudu na internetových stránkách, v tom případě povinnosti soudců zpravodajů přitom plní předseda soudu nebo předsedové kolegií.

Rozhodnutí se na internetových stránkách uveřejňují natrvalo v rubrice „Rozhodnutí a stanoviska“ a uveřejnění rozhodnutí zde nemá žádné procesní účinky.⁵¹⁰

V nejnovější rozhodovací praxi vrcholných soudů nastal další významný posun v otázce uveřejňování soudních rozhodnutí. Nejvyšší správní soud dovodil, „že pokud jde o rozsudky nepravomocné, do rozhodovací činnosti soudů je třeba pojmout i tyto rozsudky (jsou li

⁵⁰⁷ Nález sp. zn. III. ÚS 210/2000 ze dne 9. 11. 2000 (N 166/20 SbNU 181)

⁵⁰⁸ Obzvlášť u rozhodnutí nižších soudů je velký problém, jelikož ty nejsou už vůbec, až na výjimky k dispozici, a příkladem toho, že jen právo nahlížet do spisu a získat kopii rozhodnutí je nedostatečné pro princip publicity soudních rozhodnutí může být rozhodnutí ESLP *Szuecs v. Rakousko* ze dne 24. listopadu 1994, stížnost č. 20602/92 kdy soud shledal tuto praxi nedostatečnou, i když je přiznávána každému právnímu systému a státu diskrece, jakým způsobem zpřístupňuje soudní rozhodnutí.

⁵⁰⁹ Směrnice č. 6/2005, o uveřejňování rozhodnutí na internetových stránkách Nejvyššího správního soudu

⁵¹⁰ Těmito ustanoveními zejména není dotčeno vyvěšování rozhodnutí na úřední desce na internetových stránkách podle § 49 odst. 11 a § 93 odst. 5 soudního řádu správního ani doručování vyvěšením rozhodnutí nebo jině písemností na úřední desce na internetových stránkách podle § 42 odst. 4 soudního řádu správního.

pravomocné rozsudky rozhodovací činností soudů, není jediný důvod, aby touto činností nebyly též rozsudky nepravomocné, ba naopak)“.⁵¹¹

Ústavní soud mu dal za pravdu a zrušil v ustanovení § 11 odst. 4 písm. b) zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, slovo „pravomocných“. Měla by se tedy uveřejňovat úplně všechna rozhodnutí, i když nejsou ještě v právní moci.⁵¹²

Státní správa soudů, kterou reprezentuje ze zákona ministerstvo spravedlnosti a dále u jednotlivých soudů předseda a místopředseda, vznáší v debatě o zpřístupňování soudních rozhodnutí otázky o zvýšených nákladech na celý proces uveřejňování. Náklady mohou teoreticky vzniknout jen tím, že by soudní správa musela zpřístupňovat rozhodnutí veřejnosti.

To ale lze vyřešit s minimálními náklady cestou právě publikováním rozhodnutí v internetových databázích na webových stránkách soudů či ministerstva spravedlnosti, aby nemuseli pracovníci soudních kanceláří asistovat při osobním nahlížení do spisů. Ostatně náklady na zpřístupnění lze vyúčtovat v souladu se zákonem.

Náklady tedy mohou vzniknout především jen v souvislosti důvodem s případným procesem anonymizace soudních rozhodnutí pro potřeby jejich zpřístupnění veřejnosti.

Uveřejňování textů soudních rozhodnutí v elektronické podobě na internetových stránkách soudů, poté co se splní všechny zákonné požadavky na jejich správnou formu, by mělo být základní náležitostí dnešní společnosti a přispělo by ke zvýšení důvěry v rozhodovací činnost justice a celkové vyšší důvěře v právní stát.

Pokud shrneme poznatky o systému publikace v naší právní kultuře, můžeme konstatovat, že se nedá hovořit o jednotné a standardní formě publikace. Publikace judikatury probíhá formou sbírek rozhodnutí, ať už oficiálních nebo neoficiálních. Dále mohou být jednotlivé judikáty otiskovány samostatně v odborných periodických. Druhou variantou se stalo, v poslední době, uveřejnění v elektronických databázích.

V naší tradici, kde precedent není primárním pramenem práva, mohou vyvstávat spory o to, jaké judikáty a v jakém množství publikovat. Pokud se bude udržovat stále trvajících koncepce, kdy ze zákona vrcholné soudy musejí vydávat oficiální sbírky rozhodnutí, měla by se stanovit jednotná koncepce publikace soudních rozhodnutí na oficiální úrovni. I jednotlivá soudní rozhodnutí vytvářejí určité algoritmy, jak posuzovat konkrétní sporné skutkové a právní situace a jejichž použitím by se mělo dojít k příslušnému právnímu závěru. To samé by se mohlo aplikovat na proces výběru judikátů do oficiálních sbírek.

⁵¹¹ Rozsudek NSS ze dne 29. 4. 2009, čj. 8 As 50/2008 - 75, publ. pod č. 1880/2009 Sb. NSS

⁵¹² Nález sp. zn. Pl. ÚS 2/10 ze dne 30. 3. 2010 (123/2010 Sb.), („K svobodnému přístupu k informacím“)

Vzhledem ke sporům, co má být zařazeno do oficiálních sbírek mezi jednotlivými soudci a případné nedostatečné informovanosti odborné veřejnosti, která je pak závislá na tom, co vyberou soudci ve svých uzavřených „výběrových řízeních na ideální judikát“, by bylo záhodno stanovit jasná pravidla.

Na rozdíl od USA, kde se publikují jen rozhodnutí mající precedenční význam (*tzv. leading cases*), u nás je normální praxí publikovat opakující se obdobné případy se stejným skutkovým a právním problémem. Je to naopak účel takové opakující se publikace, aby se připomínalo, že soud je ve svém rozhodování konzistentní a neodchyluje se od své judikatury. Samozřejmě, v případě, že by se odchýlil od své ustálené judikatury, musí takové rozhodnutí být opublikováno.

S texty soudních rozhodnutí se pracuje v právní praxi čím dále tím více, ale na rozdíl od legislativy nemají svá „legislativní pravidla“, která by formulovala jasné požadavky a postupy, jak tvořit a publikovat judikaturu.

3.7.1 Anonymizace soudních rozhodnutí

Dalším zásahem do textů originálních vyhotovení soudních rozhodnutí při tvorbě judikátů, kromě samotné editace textu, je i proces anonymizace.

Jedním z argumentů proti zveřejňování soudních rozhodnutí bývá nutnost ochrany osobnosti účastníků řízení a jiných osob zmíněných jménem či adresou v textech rozhodnutí. Zákonné požadavky vyplývají nejen z textu občanského zákoníku, ale především z textu speciálního zákona upravujícího tuto agendu.⁵¹³

Požadavek na ochranu osobních údajů se právě řeší formou anonymizace osobních údajů z textu soudního rozhodnutí.

Důvodem, který se uvádí proti anonymizaci, je v poslední době pouze jeden jediný argument a to nákladnost celého procesu anonymizace.

Anonymizaci soudních rozhodnutí nelze totiž provádět automaticky, strojově, ale každé rozhodnutí zvlášť musí být jednotlivě anonymizováno příslušnými pracovníky. Anonymizace v našem soudnictví navíc nemá jednotnou formu. Každý soud si vytváří vlastní vnitřní instrukce pro podrobnou úpravu.

Anonymizace se musí provádět osobně příslušnými pracovníky soudů, kteří jsou k těmto úkolům vyčleněni. Jejich prací na textech vznikají tak soudům náklady navíc. Je to práce,

⁵¹³ Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů (dále jen „zákon o ochraně osobních údajů“)

kteřá ale požaduje určité odborné znalosti. Nelze anonymizovat automaticky každé jméno, které je vidět v textu. Musí se rozlišovat pozice a stav jmenovaných osob v rámci řízení. Není totiž vždy potřeba anonymizovat jméno uvedené v textu. Je třeba nastudovat souvislosti daného případu a mít jisté právnícké znalosti.

Na druhou stranu není nutné vyčleňovat jen na tuto činnost zvláštní pracovníky, kterým by proces anonymizace zabíral veškerou pracovní dobu. Pokud se proces děje průběžně a pracovníci jsou náležitě vyškoleni, nezabírá tolik času. Dají se denně vygenerovat až desítky zanonymizovaných případů. Nápad na žádném soudě není takový, aby se objem nemohl zvládnout. Samozřejmě mohou být rozdíly v objemu práce mezi soudem, který má několik desítek případů ročně a soudem, který jich má několik tisíc.

V praxi se tak může zásadně lišit styl a rozsah anonymizovaných rozhodnutí. Podle některých názorů z jurisdence činí anonymizace publikovanou judikaturu méně atraktivní a hlavně také srozumitelnou pro veřejnost, např. i při výuce na fakultách.⁵¹⁴

Absurdní je požadavek na anonymizaci obzvláště v případech, které jsou mediálně velmi známé a všechny osobní údaje již byly dávno zveřejněny v médiích. Pak opravdu nemá smysl již něco upravovat při publikaci rozhodnutí. Anonymizace je příslušnými pracovníky někdy prováděna značně paušálně a nepřihlíží se vůbec ke konkrétním skutkovým okolnostem.⁵¹⁵

Kromě obecného zákonného požadavku pramenícího ze zákona o ochraně osobních údajů můžeme najít další konkrétní zákonný požadavek např. v zákoně o ústavním soudu⁵¹⁶, podle něhož se údaje o totožnosti účastníků, zástupců, svědků, znalců se neuveřejňují.

V souladu s článkem 6 Úmluvy o lidských právech by mohla být anonymizace vyžadována pouze tehdy jen, pokud je nutné z hlediska ochrany jejich základních práv a svobod, popřípadě z důvodů, pro které lze vyloučit veřejnost z ústního jednání.⁵¹⁷

Dalším právním předpisem, který speciálně zmiňuje nutnost anonymizace je zákon o soudnictví ve věcech mládeže.⁵¹⁸ Důvodem je ochrana osobnosti mladistvého a osobních údajů jeho i dalších osob zúčastněných na řízení. V dalších právních předpisech nemůžeme najít výslovné požadavky na anonymizaci soudních rozhodnutí.

Kromě českých právních předpisů vyplývá nutnost anonymizace i z některých mezinárodních úmluv, kterými je Česká republika vázána (např. azylové věci).

⁵¹⁴ Kühn, Z., Derka L. Je anonymizace soudních rozhodnutí vskutku nutná?, *Jurisprudence* 1/2005, s. 23

⁵¹⁵ K tomu více např. rozsudek NSS ze dne 25. 3. 2011, čj. 2 As 21/2011 – 166.

⁵¹⁶ § 59 odst. 3 zákona č. 182/1993 Sb. o Ústavním soudu

⁵¹⁷ Langášek, T. Zveřejňování rozhodnutí Ústavního soudu, In : Kysela, J. (ed.): „Zákon o ústavním soudu po třinácti letech: vznik, vývoj, problémy a úvahy de lege ferenda“ (sborník), Eurolex Bohemia, Praha 2006, s. 168

⁵¹⁸ § 52 zákona č. 218/2003 Sb.

Co se týká publikovaných soudních rozhodnutí v oficiálních sbírkách vrcholných soudů, kromě Sbírký nálezů a usnesení Ústavního soudu ve dvou zbývajících sbírkách není zákonný požadavek na anonymizaci nikde výslovně zmíněn. Tudiž zavedená praxe našich soudů vyplývá pouze ze zvykového práva. I samotné soudy ve svých nejnovějších a odvážných rozhodnutích kritizují dosavadní zvykovou praxi automatické a nelogické anonymizace.⁵¹⁹

Z konkrétní praxe je možno demonstrovat na procesu anonymizace rozhodnutí u Nejvyššího správního soudu. Rozhodnutí se na internetových stránkách uveřejňují v anonymizovaném znění.⁵²⁰

Anonymizaci podléhají u fyzických osob jméno, příjmení, bydliště, datum narození, rodné číslo, tzv. *citlivé údaje* podle zákona č. 101/2000 Sb., jakož i veškeré další údaje, podle nichž by bylo fyzickou osobu možno identifikovat. U právnických osob se neanonymizují údaje a ani jména členů statutárních orgánů, jen utajované skutečnosti a obchodní tajemství a další údaje podle pokynu soudce zpravodaje.

Naopak anonymizaci nepodléhají názvy správních orgánů, soudců, jména a příjmení právních zástupců účastníků řízení a zástupců osob zúčastněných na řízení, vyjma jmen a příjmení zákonných zástupců. Také se neanonymizují jména a sídla fyzických osob, která v rámci svého svobodného povolání vykonávají částečně svěřenou pravomoc, která by jinak mohl náležet veřejné moci jako insolvenční správce, správce konkursní podstaty, notář, rozhodci atd. To platí stejně u osob veřejně činných jako ministrů, poslanců a jiných politiků.

U orgánů veřejné moci se anonymizují jména úředníků, jen u vedoucích funkcí jako tajemník městského úřadu nebo volených funkcí jako starosta nebo místostarosta. Lékaři, znalci a svědci vyskytující se v řízení jsou také anonymizováni, stejně jako registrační značky vozidel.

Čísla jednací správních rozhodnutí se neanonymizují kromě rozhodnutí, z kterých by bylo možno vyčíst rodné číslo.⁵²¹

Postup při uveřejňování rozhodnutí je následující. Pokyn k uveřejnění a anonymizaci rozhodnutí udělí soudce zpravodaj v závěrečném pokynu, v němž ukládá soudní kanceláři vypravit rozhodnutí; zároveň v něm případně uvede, které další údaje mají být anonymizovány a jakým způsobem se má anonymizace provést. Postupuje přitom tak, že v

⁵¹⁹ Např. rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 27. 5. 2010, čj. 44 Ca 48/2009 – 102 (nepublikováno, evidováno ve vnitřní databázi rozhodnutí NSS) na toto téma vyjadřuje názor, že „*jméno a příjmení účastníků řízení není osobním údajem ve smyslu § 4 písm. a) zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, a není jej proto třeba v uveřejňovaných či poskytovaných soudních rozhodnutích anonymizovat*“.

⁵²⁰ Podle § 4 Směrnice č. 6/2005 předsedy NSS

⁵²¹ Stejná ustanovení o údajích, které podléhají nebo neodléhají anonymizaci se nacházejí také v § 35 Kancelářského a spisového řádu NSS.

záhlaví a výroku rozhodnutí nahradí u fyzických osob jména a příjmení a u právnických osob název nebo obchodní firmu jejich iniciálami.

Ostatní údaje týkající se fyzických a právnických osob zcela smažou. V odůvodnění rozhodnutí se pak nahradí veškeré anonymizaci podléhající údaje u fyzických a právnických osob jejich iniciálami, popřípadě jinými vhodnými zkratkami. Ty mají znemožnit jejich ztotožnění. Také namísto údajů týkajících se utajovaných skutečností a tvořících obchodní tajemství se uvede text „...*utajovaná skutečnost*...“ nebo „...*obchodní tajemství*...“.

Vzniknou-li pochybnosti, jak má být anonymizace provedena, vyžádá si zaměstnanec zařazený do soudní kanceláře pokyn od soudce zpravodaje. Vloží se anonymizované znění rozhodnutí jako příloha do jmenného seznamu a poznamená se do jmenného seznamu, kdy byl soudní spis spolu s rozhodnutím, jehož se anonymizace týká, odeslán krajskému soudu.

Anonymizované znění rozhodnutí po uplynutí jednoho měsíce od odeslání spisu krajskému soudu uveřejní na internetových stránkách.

Dalším příkladem, jak se provádí editace, je postup podle instrukce ministerstva spravedlnosti při evidenci soudních rozhodnutí obecných soudů pro centrální evidenci soudních rozhodnutí, vedenou ministerstvem.⁵²² Při anonymizaci rozhodnutí u jednotlivých soudů se má postupovat tak, že se v záhlaví, výroku a odůvodnění rozhodnutí nahradí uvedená jména a příjmení (názvy) účastníků řízení a jejich zástupců, svědků, znalců, popřípadě dalších osob, jejich iniciálami, popřípadě jinými vhodnými zkratkami, které znemožní ztotožnění těchto osob. Vzniknou-li pochybnosti, jak mají být anonymizace a úpravy provedeny, vyžádá si odborný referent pokyn od předsedy evidenčního senátu nebo pověřeného člena evidenčního senátu.

Také ostatní vrcholné soudy mají svá interní pravidla pro anonymizaci. Ústavní soud jako jediný má pro publikaci sbírky nálezů přikázáno anonymizaci přímo ze zákona⁵²³ a podrobnější instrukce pro postup pro anonymizaci má upraven ve svém vnitřním pokynu předsedy o anonymizaci uveřejňovaných rozhodnutí.⁵²⁴

Nejvyšší soud má základní pravidla stanovená také ve své interní normě⁵²⁵ a dílčí podrobnější pokyny jsou upraveny v neformálních pravidlech.

Z výše uvedených faktů je evidentní, že systém anonymizace není stále u nás jednotně upraven a to může být jedním z argumentů proti anonymizaci jako takové. Pokud má přetrvávat zatím zavedená praxe anonymizace v českém soudnictví, jako doposud, bylo by

⁵²² Instrukce ministerstva spravedlnosti č. 20-2002/SM, ze dne 20. června 2002, o systému elektronické evidence soudní judikatury

⁵²³ § 59 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu

⁵²⁴ Pokyn předsedy Ústavního soudu čj. Org 20/07 ze dne 6. 6. 2007

⁵²⁵ § 115 a § 150 Kancelářského řádu NS

zapotřebí vytvořit jednotný standard a pravidla anonymizace pro všechny instance našeho soudnictví, bez výjimek. Alespoň by pak forma jednotlivých rozhodnutí byla přinejmenším trochu standardizovaná a přehlednější pro adresáty a čtenáře.

Každopádně anonymizace nemůže být čistě z praktických důvodů jedinou překážkou kompletního uveřejňování soudních rozhodnutí. Argument zvýšených nákladů není relevantním, jak se i potvrzuje v praxi.

3.7.2 Výběr a systém při publikaci judikatury

Otázka koncepce tvorby judikátů a procesu publikace judikatury z úředních sbírek rozhodnutí je zatím značně podceňovaná a zatím nebyl prezentován žádný jasný názor, jak nastavit určitá pravidla při tomto procesu.

Práce s texty soudních rozhodnutí je v denní právní praxi stále častější, ale na rozdíl od legislativy nemají svá „legislativní pravidla“, která by formulovala jasné požadavky a postupy, jak tvořit a publikovat judikaturu a také, jak a co ze soudních rozhodnutí obecně vůbec zveřejňovat.

Státní správa soudů, kterou reprezentuje ze zákona ministerstvo spravedlnosti, vznáší v debatě o zpřístupňování soudních rozhodnutí otázky o zvýšených nákladech na celý proces uveřejňování. Náklady mohou teoreticky vzniknout jen tím, že by soudní správa musela zpřístupňovat rozhodnutí veřejnosti.

To ale lze vyřešit s minimálními náklady cestou právě publikováním rozhodnutí v internetových databázích na webových stránkách soudů či ministerstva spravedlnosti, aby nemuseli pracovníci soudních kanceláří asistovat při osobním nahlížení do spisů. Ostatně náklady na zpřístupnění lze vyúčtovat v souladu se zákonem.

Náklady tedy mohou vzniknout především jen v souvislosti důvodem s případným procesem anonymizace soudních rozhodnutí pro potřeby jejich zpřístupnění veřejnosti.

Strach z publikace „špatného“ judikátu podle některých názorů převládá i v nové době.⁵²⁶ Někteří soudci Nejvyššího soudu stále protestují proti publikaci jejich rozhodnutí, dokud nejsou tato rozhodnutí probrána a schválena na společných plenárních zasedáních či kolegiích soudu. Mladší generace soudců i akademiků tedy volá po co největší publikační svobodě, otiskování a zpřístupňování pokud možno všech rozhodnutí. Hlásají názor, že máme nechat

⁵²⁶ Kühn, Z. Precedent in the Czech Republic, In : Precedent and the Law (ed. E. Hondius), Reports to the XVIIth Congress of International Academy of Comparative Law, Bruylant, Bruxelles 2007, s. 379

na praktických, která rozhodnutí, případně okomentované judikáty projdou testem použitelnosti v aplikační praxi.

Proti nim stojí stále velmi významná část soudních funkcionářů a soudců vrcholného soudnictví, ale i nižších soudů, v drtivé většině starší generace, která byla odkojena úplně jiným akademickým právnickým myšlením a i zásadně jinou mentalitou právní praxe. Z pohledu starší a logicky mnohem konzervativnější generace je stále potřeba nějakým způsobem regulovat publikaci soudních rozhodnutí a stále vytvářet univerzální právní věty, kdy by byla zaručena a poskytnuta nejen soudcům, ale i ostatním praktikujícím právníkům, jakási obecná opora při aplikaci, výběr nejkvalitnějších a zaručeně „správných“ judikátů, kterými by se mohli řídit.⁵²⁷

Tento „textuální pozitivismus“ stále převládá v mentalitě průměrných českých právníků, kdy jen psané právo a text právních předpisů je jediným zdrojem právních norem a podceňuje roli precedentů. Zmizela stará rakousko-uherská tradice citací, ať už v právnických učebnicích, či odborných textech, ale i ze soudních rozhodnutí. Podle některých názorů to může být znakem zásadního úpadku kvality právní kultury a jejího konceptu právních odůvodnění a právní argumentace.⁵²⁸

Uveřejňování textů soudních rozhodnutí v elektronické podobě na internetových stránkách soudů, poté co se splní všechny zákonné požadavky na jejich správnou formu, by mělo být základní náležitostí dnešní společnosti a přispělo by ke zvýšení důvěry v rozhodovací činnost justice a celkové vyšší důvěře v právní stát.

V elektronické verzi sbírek rozhodnutí by nemusela probíhat skoro žádná náročná editace, jež by zatěžoval příslušní pracovníky nebo soudce. Stačilo by splnit zákonné požadavky na anonymizaci. Texty rozhodnutí by se vyvěsily na internet a mohly by se k nim jen zpracovat základní indexační informace, což se ostatně činí už dnes.

Otázkou do odborné diskuse už je, zda by se měly vyrábět ještě právní věty. Každé rozhodnutí by v lepším případě mohlo nabízet určitou *tzv. anotaci*. Mohl by to být krátký zvlášť připojený text, vytvořený speciálními odbornými analytickými pracovníky soudů. Inspirací by mohl být např. *tzv. abstrakt*, nabízený elektronickou databází Ústavního soudu nebo institut *tzv. casenotes* v zahraničí.

Je potřeba zavést zásadní odbornou diskusi, zda koncepce oficiálních sbírek rozhodnutí, zřízených zákonem, není již v dnešní informační době poněkud přežitá. Pokud budou všechna

⁵²⁷ Hasch, K. Sbirka soudních rozhodnutí a stanovisek a její místo v praxi soudů České republiky, *Trestní právo* 1/1996, s. 13

⁵²⁸ Kühn, Z. Precedent in the Czech Republic, In: *Precedent and the Law* (ed. E. Hondius), Reports to the XVIIth Congress of International Academy of Comparative Law, Bruylant, Bruxelles 2007, s. 384

možná rozhodnutí publikována v rámci elektronických databází a budou k nim případně vytvářeny právní věty, což už se dnes v některých případech děje, tak není moc důvodů pro to udržovat fenomén listinných sbírek naživu.

Pokud shrneme poznatky o systému publikace v naší právní kultuře, můžeme konstatovat, že se nedá hovořit o jednotné a standardní formě publikace. Publikace judikatury probíhá formou sbírek rozhodnutí, ať už oficiálních nebo neoficiálních. Dále mohou být jednotlivé judikáty otiskovány samostatně v odborných periodících. Druhou variantou se stalo, v poslední době, uveřejnění v elektronických databázích.

V naší české a kontinentální tradici, kde precedent není primárním pramenem práva, mohou vyvstávat spory o to, jaké judikáty a v jakém množství publikovat. Pokud se bude udržovat stále trvající koncepce, kdy ze zákona vrcholné soudy musejí vydávat oficiální sbírky rozhodnutí, měla by se stanovit jednotná koncepce publikace soudních rozhodnutí na oficiální úrovni.

Je nutno zmínit stále převládající tendenci v uvažování česká právnícké odborné veřejnosti, kdy *tzv. oficiální judikatura*, tj. judikatura publikovaná v úředních sbírkách rozhodnutí vrcholných soudů, zřízených zákonem, má v praxi větší aplikační a interpretační relevanci než ostatní rozhodnutí.

Tento názor byl mimochodem přítomný již za dob rakousko-uherské monarchie, kdy někteří autoři jasně konstatovali, že nálezy v úředních sbírkách nálezů mají větší aplikační váhu než judikáty uveřejněné v soukromých sbírkách.⁵²⁹

Zajisté je pravda, že sbírky slouží k uveřejňování výběrových rozhodnutí, která dle uvážení jednotlivých soudů jsou natolik závažná a přínosná pro aplikační praxi, aby byla okomentována a zvláště na ně tímto způsobem upozorněno. Na druhou stranu způsob a proces výběru těchto judikátů je poměrně subjektivní, bez jasně stanovených pravidel.

Situace se postupně mění s nástupem elektronického publikování soudních rozhodnutí na stránkách příslušných soudů a tím si jakoby více praktikující právníci uvědomují, že zde není jen a pouze jakási kategorie „metajudikatury“ nebo „exkluzivních judikátů“, tvořená z oficiálních sbírek.

Vzhledem ke sporům, co má být zařazeno do oficiálních sbírek mezi jednotlivými soudci a případné nedostatečné informovanosti odborné veřejnosti, která je pak závislá na tom, co vyberou soudci ve svých uzavřených „výběrových řízeních na ideální judikát“, by bylo

⁵²⁹ anonym (redakce Právnicka) Povšechný význam nálezů nejvyššího soudu, Hovorna, Právnik XLVIII (1909), s. 361

záhodno stanovit jasná pravidla. Ta by měla stanovit, jaká rozhodnutí mají být publikována a zpracována do právních vět v oficiálních sbírkách a jak mohou být rozhodnutí upravována v rámci procesu.

I jednotlivá soudní rozhodnutí např. vytvářejí určité algoritmy, jak posuzovat konkrétní sporné skutkové a právní situace, jejichž použitím by se mělo dojít k příslušnému právnímu závěru. To samé by se mohlo aplikovat na proces výběru judikátů do oficiálních sbírek. Rozhodnutím by mohly být přiřazovány určité parametry, z jejichž posouzení by nakonec objektivně vyplynula potřeba publikovat či nepublikovat judikát. Mohlo by to být např. formou přiřazením jejich aplikační závažnosti jako to činí systém Ústavního soudu nebo Evropského soudu pro lidská práva.

Nastavení jasného algoritmu, nakolik mohou ostatní soudci zasahovat do textu odůvodnění či vytvořených právních vět soudcem zpravodajem či jak mohou pověření analytičtí pracovníci soudu editovat texty odůvodnění, by prospělo transparentnosti výběru těchto „VIP“ judikátů.

Pravidla by jasně nastavila algoritmy tvorby a výběru judikátů pro publikaci do sbírek rozhodnutí vrcholných soudů a měl by být pokud možno jednotná na celostátní úrovni pro všechny evidenční orgány soudů.

Měl by nastavit objektivní mechanismus, aby nebylo pochyb o tom, jaké rozhodnutí bude vybráno, zpracováno a publikováno ve sbírce. A také především, kdy bude uveřejněno. Aplikační přínos judikátu bude logicky klesat s oddalováním jeho publikace především se zvyšující se možností potencionální novelizace či derogace vykládaného zákonného ustanovení.

V každém státě, i v rámci Evropy, je nastaven systém výběru publikace odlišně, na různých principech. V některých státech dokonce ani taková oficiální publikace judikatury není zavedena.

Na rozdíl od USA, kde se publikují jen rozhodnutí mající precedenční význam (*tzv. leading cases*), u nás je normální praxí publikovat opakující se obdobné případy se stejným skutkovým a právním problémem. Je to naopak účel takové opakující se publikace, aby se připomínalo, že soud je ve svém rozhodování konzistentní a neodchyluje se od své judikatury. Samozřejmě, v případě, že by se odchýlil od své ustálené judikatury, musí takové rozhodnutí být opublikováno.

4. Elektronická publikace soudních rozhodnutí

4.1 Databáze právních informací a právní informatika

Dnešní doba by se dala nazvat jako „doba hyperprodukce právních předpisů“ a v návaznosti na to můžeme mluvit i o analogii v produkci soudních rozhodnutí a případné publikované judikatury.

Čím dál více můžeme pozorovat inflaci při vydávání právních předpisů a to nejen na úrovni primárních, zákonných, ale i v sekundární legislativě, samosprávné legislativě, oborové legislativě atd.⁵³⁰ Je zřejmé, že průměrný počet předpisů vydaných ve Sbírce zákonů narůstá. Obecně můžeme vidět evidentní souvislost nárůstu produkce předpisů s dobou zásadních převratů a změn v naší zemi, jako např. po vzniku republiky, konce války, po roce 1989 nebo při vstupu do EU.

Vedle toho narůstal především během socialistické éry počet různých resortních věstníků jednotlivých ústředních orgánů státní správy. Je třeba ještě konstatovat, že především rozsah předpisů podle počtu stran a počtu jednotlivých článků, paragrafů a odstavců rapidně narůstal už od první republiky. Legislativní akty rakousko-uherského mocnářství byly formulovány mnohem stručněji. Obzvláště v posledních letech, i vzhledem k neslavné legislativní praxi tzv. „*přílepků*“ je zřejmý obrovský nárůst délky textu v jednotlivých právních předpisech.

V dnešní době také ustupuje význam tištěných periodik, stejně jako obecně vydávání nejen odborné literatury ve formě klasických knih, ve prospěch elektronických medií.

Předchozí argumenty podporují teorii, která považuje za nezbytné v dnešní době udržovat právní předpisy v elektronické podobě v rámci různých databází právních informací. Druhy jednotlivých právních informací, které mohou být obsaženy v elektronických databázích, by se daly zjednodušeně rozdělit do několika základních kategorií.

Těmito kategoriemi jsou :

- informace o vzniku průběhu legislativního procesu při vzniku právních norem , tj. předkládací zprávy, důvodové zprávy, věcné záměry, komentáře, návrhy, diskuse, připomínkové dokumenty od orgánů státní správy

⁵³⁰ Např. můžeme to demonstrovat na počtu předpisů otisknutých ve Sbírce zákonů od roku 1918/103, 1919/675, 1920/697, 1921/508, 1922/415, 1923/270, 1924/319, 1925/274, 1926/259, 1927/190, 1928/229, 1929/193, 1930/208, 1931/224, 1932/212, 1933/257, 1934/291, 1935/280, 1936/350, 1937/288, 1938/393, 1939/331, 1940/463, 1941/465, 1942/431, 1943/330, 1944/294, 1945/165, 1946/257, 1947/231, 1948/327, 1949/293, 1950/207, 1951/130, 1952/110, 1953/114, 1954/65, 1955/68, 1956/74, 1957/82, 1958/95, 1959/82, 1960/195, 1961/154, 1962/133, 1963/106, 1964/211, 1965/157, 1966/120, 1967/135, 1968/207, 1969/185, 1970/164, 1971/171, 1972/121, 1973/176, 1974/139, 1975/180, 1976/167, 1977/110, 1978/155, 1979/167, 1980/185, 1981/130, 1982/183, 1983/160, 1984/151, 1985/141, 1986/91, 1987/121, 1988/246, 1989/213, 1990/602, 1991/582, 1992/648, 1993/337, 1994/276, 1995/318, 1996/327, 1997/357, 1998/335, 1999/373, 2000/505, 2001/501, 2002/590, 2003/498, 2004/700, 2005/554, 2006/626, 2007/393 atd.

-informace o textech právních předpisů – samotné texty právních předpisů (zákony, podzákoné normy, předpisy samosprávy, předpisy profesní samosprávy

- informace o aplikaci práva – judikatura, stanoviska, výklady, rozhodnutí správních orgánů atd.

-informace o teoretickém výkladu práva – literatura, komentáře, články v tištěných periodících nebo na internetu, odborné akademické práce

-informace o jednotlivých subjektech práva a právních skutečnostech – např. rejstřík obchodní, rejstřík trestů, insolvenční rejstřík, katastr nemovitostí, informace o průmyslovém vlastnictví atd.

Právní informatika jako věda kombinuje poznatky z informatiky a teorie práva, k tomu ale přidává poznatky i z jiných disciplín, jako např. statistiky, sociologie, matematiky a jazykovědy. To vše se kombinuje do konstrukce automatizovaných systémů právních informací.⁵³¹ Právní informační systém ve zjednodušené formě je tvořen databází právních informací, počítačem, vyhledávacím programem a komunikačním zařízením. Do databází se zadávají dvě skupiny informací a to informace textové a informace rejstříkové.

Textové informace tvoří samotné texty právních dokumentů nebo soudních rozhodnutí či jiných zařazených textů.

Rejstříkové informace jsou ukládány do databáze ve formě číselných kódů, které mají alfanumerický tvar. Obsahují zásadní informace o záznamu, co je v textové části informace, číslo předpisu, vztahy předpisů, autor, rejstříková hesla, pramen atd. Tyto údaje se nazývají *indexací* záznamu a slouží jako jakási krátká anotace o textu. Protože uživatel chce vyhledat pouze některé informace, musí se vytvořit tzv. *selekční jazyk*, který toto vyhledávání umožní.

K prvním průkopnickým pokusům automatizace došlo v USA na počátku 50. let.⁵³² Zavádění počítačů do právní praxe bylo velmi pomalé i z důvodů přirozené skepse a konzervativnosti právního stavu a úřadů. Dříve se začaly automatizovat informace z jiných sousedních oborů jako účetnictví, daně, personální, mzdové, pozemkové knihy atd.⁵³³

⁵³¹ Novák, F. Právní informatika a právní informační systémy, Právní rádce 2/1998, s. 26

⁵³² Lee Loevinger v článku Jurimetrics, The Next Step Forward, Minnesota Law Review 33/1949 přinesl tzv. jurimetrii, která měla pomoci se v oblasti práva common law orientovat ve vyhledávání judikátů. V Evropě byl prvním projektem v praxi, mimo univerzitní prostředí, belgický CREDOC vytvořený pro asociaci notářů. V rámci EU vznikl systém CELEX, kdy od roku 1974 v něm Komise pro zpracování dat v Evropě shromažďovat veškeré legislativní informace, právní dokumenty, právní literaturu a judikaturu. Naopak ve Spojených státech jsou tyto systémy čistě v rukou komerční sféry. V evropských zemích je, při stále rostoucím kvantu informací dodávaných do databází, tendence vytvářet co nejdetajnější rejstříky a tezaury, zatímco severoamerický přístup spočívá v zdokonalování technologických funkcí databází. (více viz Cejpek, J. Úvod do právní informatiky, Praha: Karolinum, 1997, s. 88-95)

⁵³³ Prvním vědcem, který se tomuto oboru začal systematicky věnovat byl prof. Harty z University of Pittsburgh na konci 50. let, kdy vytvářel systém automatizovaných právních informací v oblasti zdravotnictví a jako první použil metodu automatického plnotextového (fulltext) vyhledávání z úplného textu. Opravdový rozvoj začal až po roce 1964 s třetí generací počítačů, prvním velkým projektem, existujícím dodnes byl americký LITE (později FLITE), což je zkratka z „Legal Informatics through Electronics“. Ten vznikl v roce 1961 v americké armádě a později ho začaly využívat i jiné federální instituce.

U nás byla napsána, jako jedna z vůbec prvních teoretických prací v Evropě, na toto téma práce prof. Viktora Knappa již v roce 1963.⁵³⁴ Svým způsobem předběhla dobu, ale dala alespoň teoretický základ pozdějšímu vzniku oboru právní informatiky u nás.

V praxi byl průkopníkem projekt vybudování právnické knihovny, jako informačního střediska pro oblast práva, na Slovensku. V roce 1971 vláda Slovenské socialistické republiky schválila tento projekt a vypracováním byla pověřena Slovenská technická knihovna v Bratislavě ve spolupráci s ministerstvem spravedlnosti SSR. Od roku 1974 projekt vedli prof. Jiří Cejpek jako odborník na knihovnictví, jeho projekt dostal jméno „*Projekt systému právných informací v SSR*“, jež se měl nejdříve zaměřit na Slovensko a pak rozšířit na celou federaci.

Přizval ke spolupráci projektovou skupinu odborníků, slovenských a českých právníků, včetně prof. Knappa, který byl pověřen vedením prací na selekčních jazycích systému, který dostal pracovní jméno podle akronymu ASPI (Automatizovaný systém právních informací).

Ke konci roku 1980 byla předložena kompletní dokumentace projektu v rozsahu 500 stran.⁵³⁵ Ale i když byl projekt hotov a doporučen prezídiem Akademie věd, tak z politických ideologických důvodů nebyla vůle vlády tento systém v praxi realizovat.

Projekt ale nebyl uveden do praxe z více důvodů. Kromě přirozené konzervativnosti vládnoucích složek byla dalším důvodem obava, že by systém přispěl k přehlednosti a průhlednosti práva pro normální občany. To bylo pro totalitní vládu nebezpečné, neboť její orgány i soudy často rozhodovaly proti textu vlastních právních norem. Tak byla ve skutečnosti realizována v praxi jen malá část projektu a to v rámci systému slovenského ministerstva spravedlnosti v Bratislavě.⁵³⁶

V devadesátých letech se vyrojilo mnoho soukromých projektů databází právních informací.⁵³⁷ Celkově bylo v těchto letech vyškolen více než sto českých a slovenských právníků v oboru právní informatiky, což mohlo dát velmi silné základy případnému

⁵³⁴ Knapp, V. O možnosti použití kybernetiky v právu, Praha : ČSAV, 1963

⁵³⁵ Jeho součástí byl Rubrikátor obsahující 1700 tříd a Tezaurus s cca 7500 deskriptory a nedeskriptory z oboru práva (ty byly po roce 1989 předány Ústavu státu a práva a tvořily základ nového informačního systému)

⁵³⁶ Dalším menším projektem byl od druhé poloviny 80. let výzkum „legislativní inflace“ v Ústavu státu a práva, který byl spíše zaměřen empiricky na sociologickoprávní výzkumy československé legislativy a jejího historického vývoje. Zároveň pracovala skupina v 80. letech na matematicko-fyzikální fakultě UK matematických lingvistů pod vedením prof. Sgalla na vývoji programového systému ASIMUT pro vyhledávání informací z českých a slovenských úplných textů právních dokumentů. Program byl již v polovině 70. let experimentálně odzkoušen ve spolupráci se slovenskou stranou a předpokládal již tehdy vyhledávání v databázích právních informací pomocí metody úplného textu. Spolupracovalo na něm Národní informační středisko (bývalý ÚFTEJ) v rámci ministerstva hospodářství. Z tohoto ambiciózního projektu později vycházel nový systém patřící soukromému nakladatelství (pod jmény Jurix, Justis, Lexdata, BeckOnLine), viz Cejpek, J. Úvod do právní informatiky, s. 90

⁵³⁷ Prvním fulltextovým systémem byl např. JURIX, fungující od přelomu let 1990-91, který nabízel jen texty předpisů bez judikatury a aktuálních znění

budoucímu vědnímu oboru u nás.⁵³⁸ Vznikly i další teoretické práce, na kterých se mohlo stavět v akademické i praktické rovině,⁵³⁹ ale tyto možnosti zůstaly nevyužity.

4.2 Zpracování judikatury do databází právních informací

V dnešní době elektronické systémy právních informací dominují v práci právníků, kteří denně v rámci své praxe musí vyhledávat jak informace o právních předpisech, tak i relevantní judikaturu a literaturu. Ani se už nezamýšlejí nad správností a úplností informací v těchto databázích, které jsou ale paradoxně systémy čistě soukromými provozovanými jednotlivými nakladatelstvími právních informací. Proto ten, kdo zpracovává tyto vitální informace pro celou ostatní právníckou obec, by měl být erudovaným odborníkem a orientovat se ve všech oblastech práva.

V praxi bývá i pravidlem, že editory a redaktory právních informačních systémů jsou neprávníci, buď odborníci se vzděláním zaměřeným na knihovnické vědy nebo informační technologie, či klasičtí redaktoři s humanitním vzděláním. Přitom je třeba právníckého vzdělání značné odborné úrovně v rovině teorie práva a zároveň velkého přehledu ve všech oblastech práva, aby zpracování judikatury mělo určitou akademickou i praktickou úroveň.

Pokud databáze právních informací jen přebírá obsah některé oficiální či neoficiální sbírky judikatury je přidaná hodnota editora mnohem menší než při zpracování judikátů pocházejících z jiných zdrojů, kterými mohou být staré historické sbírky judikatury nebo časopisy, či přímo čistá znění soudních rozhodnutí z webových databází soudů. Ale při nové editaci již dříve zpracovaných judikátů, kdy se musí znovu zpracovat veškerá indexace u jednotlivých judikátů, je nutno velmi opatrně a odborně vytvořit indexační informace, které nemá editor třeba již k dispozici, neboť nepracuje s původní listinnou sbírkou a nemá možnost kontroly oproti originálu.

Při zpracování soudních rozhodnutí, která nejsou publikována ve tvaru editovaného judikátu, ale jsou ve své původní podobě k nalezení v internetových databázích soudů. Editor musí také velmi samostatně určit indexační údaje příslušné k judikátu, někdy i editovat samotný text odůvodnění či dokonce vytvořit právní věty. Je to praxe spíše typická u nakladatelů v USA. V našem prostředí tento fenomén nikdy nezapustil kořeny, i když některé nakladatelské domy si nechávají vytvářet právní věty odborníky, kteří ale vůbec nebyli autory

⁵³⁸ Cejpek, J. Úvod do právní informatiky, Praha : Karolinum, 1997, s. 91

⁵³⁹ Např. Knapp, V. Právo a informace, Praha : Academia, 1988

příslušného soudního rozhodnutí. Tato praxe může být značně kontraproduktivní a může být i v rozporu s naší právní kulturou a historií tvorby judikatury na našem území.

Obecně není problém v editaci soudního rozhodnutí a vytváření právních vět jinými autory než soudci zpravodaji. Je pak ale nutno velmi pečlivě pracovat s danými judikáty, především si uvědomovat, kde byly publikovány, kým byly editovány a kdo tvořil právní věty.

Pro používání judikatury v rámci systémů automatizovaných právních informací jsou zásadní dvě věci. Jednak po textové stránce dostat do databáze kompletní a srozumitelnou kopii textu judikátu, která věrně reprodukuje originál v papírové verzi i se všemi detaily jako čísla stránek, poznámek pod čarou, dodatků, podpisů, nadpisů a úvodních hesel. V souvislosti s věrným zachováním původního členění textu, ke kterému měl soudce jako autor jistě pádny důvod, je nutno zavést i praxi zachování číslování odstavců v odůvodněních rozhodnutí.

Ač to zní značně banálně, tak mnoho právních informačních systémů neposkytuje v některých případech takové kompletní texty. Zároveň je nutno poskytnout v systému i druhou nezbytnou složku a to informace rejstříkové. Bez nich by samotný text judikátu nebyl kompletní a informace z něho plynoucí by nebyla validní. Rejstříkové informace jako číslo jednací či spisová značka, druh rozhodnutí, autor rozhodnutí, související předpisy nebo číslo publikační poskytují základní údaje o textu v databázi. Umožňují tento konkrétní judikát jednoznačně identifikovat, zařadit ho v času i prostoru a případně jako přidaná hodnota mohou být uvedeny další související informace.

Samotný text judikátu by měl vždy v písemné listinné verzi dodržovat určitou formu, aby pro uživatele byl přehledný a podával všechny důležité informace. V elektronických systémech právních informací bývalo donedávna obvyklou praxí nabízet čistý text judikátu, který byl pouhou kopií papírové verze. Text nenabízel nic více než originál stejnopisu rozhodnutí.

Text nebyl schopen ani věrně vystihnout grafické odlišnosti, které poskytovala papírová verze. V ní se většinou např. tučně vyznačuje právní věta či výrok nebo také název či heslo judikátu. Někdy bývají odlišným fontem uvedeny identifikační údaje o judikátu přímo v jeho textu jako autor, spisová značka, datum vydání rozhodnutí a druh rozhodnutí. To vše velmi zvyšuje přehlednost a orientaci v textu judikátu.

Přelomovým systémem, který umožnil věrné kopírování grafiky či její nové vytváření v rámci textu, ve zpracování judikatury do elektronických souborů v databázích, byly programy na bázi hypertextového rozhraní. Umožňují rozdělení textů do libovolných částí, k nimž byly

přiřazeny určité parametry, které se mohly libovolně nastavit a měnit a tak editovat části textu, které jsou ohraničeny a vymezeny tzv. značkami („tagy“).

Hypertextové značky se libovolně mohou pojmenovat např. podle částí textu judikátu jako „právní věta“, „odůvodnění“ nebo „výrok“. V programu pracujícím na hypertextové bázi se umístí na začátek a na konec určité části textu. Tím vytvoří uzavřenou množinu, která je od té chvíle jedinečně identifikována v rámci daného textového souboru a my jí můžeme formou nastavení parametrů či vlastností tagů libovolně měnit. To dává nekonečné možnosti v grafické úpravě textů.

Ale hypertextové platformy poskytují i mnohem sofistikovanější funkce. Je možno zadat ve vyhledávací masce informačního systému funkci, že chceme zobrazit jen právní věty od daných judikátů nebo jen odůvodnění či výroky atd. Nezobrazí se pak kompletní text judikátu či judikátů, odpovídajícím vyhledávacím požadavkům, ale jen tyto určité části judikátu. Tato funkce dává uživateli velký komfort, pokud se chce přehledněji orientovat v záplavě judikátů, které se mu mohou zobrazit po zadání požadavků.

Ještě mnohem významnější a výraznější funkcí, kterou poskytuje hypertextové zpracování judikátů je funkce odkazů, tzv. *linků* či *hyperlinků*. Takový odkaz přináší revoluční změnu ve vyhledávání v databázích právních informací.

Umožňuje vyznačit část textu, kde se cituje nějaký jiný právní předpis, judikát či odborný článek a pokud ten jen také zpracován ve stejném formátu, tak na něj můžeme vytvořit odkaz. Odkaz je vyznačen v textu odlišně, např. prosvícen, a pokud na něj klikne, dostaneme se do přímo do textu citovaného dokumentu. Pokud umíme vytvářet více strukturované texty rozdělené do jednotlivých částí značkami, pak je možno např. text právního předpisu rozdělit do článků, ale i paragrafů, odstavců či písmen. Můžeme vytvořit odkaz až do nejnižších vyznačených struktur dokumentu. Pro správné a kompletní vytváření fungujících odkazů je zásadní, aby v textu dokumentů byly používány autory úplné citace předpisů či judikátů. Zde se opět uplatňuje požadavek na správnou a jednotnou citační kulturu a praxi.

4.2.1 Citace judikatury

Téma jednotné citační kultury by vydalo nejméně na samostatnou kapitulu odborného pojednání či případně celou kvalifikační práci. Je to problém, který je bohužel v naší praxi i jurisprudenci značně podceňován a není mu věnována dostatečná pozornost. Můžeme jen velmi stručně pohlédnout na toto téma z pohledu především zpracování informací v oboru právní informatiky.

V naší právní kultuře je bohužel dlouholetým zvykem (či spíše zlozvykem), že autoři ve svých písemných výtvorech, ať už to jsou soudní rozhodnutí, časopisecké články či odborná literatura citují pouze spisovou značku soudních rozhodnutí. Pokud soudce či jiný právník cituje nějaké starší rozhodnutí, jako oporu pro svou argumentaci v odůvodnění, je nutné dané rozhodnutí řádně citovat, tedy identifikovat. Nemůže obstát v dnešní praxi pouhý odkaz na „konstantní judikaturu“ či „ustálenou rozhodovací praxi“. Takový argument pak nemá žádnou relevanci v případném diskursu. V odůvodnění musí být citované rozhodnutí označeno tak jedinečně, aby nebylo pochyby o tom, které rozhodnutí měl autor na mysli. Což bohužel není stále v naší praxi zvykem.

Autor často cituje rozhodnutí nesprávně a především neúplně. Může se tak stát, že odkazuje na rozhodnutí, ale neuvede dost identifikačních znaků, aby bylo dané rozhodnutí jednoznačně identifikovatelné (např. uvede pouze spisovou značku, ale ne autora nebo uvede autora a datum, ale neuvede spisovou značku).

Spisová značka či spíše ještě číslo jednací je nejkonkrétnějším identifikačním údajem, podle kterého můžeme dohledat dané rozhodnutí, ale stále není jedinečným údajem, který by sám o sobě jednoznačně stačil k identifikování rozhodnutí. Spisová značka je především vnitřním evidenčním nástrojem soudu. Pod jednou spisovou značkou ale může být vydáno více rozhodnutí. Proto je vhodnější identifikovat rozhodnutí číslem jednacím, které už konkrétněji specifikuje list, na kterém je ve spise vydáno rozhodnutí. Označuje rozhodnutí ve fázi, kdy bylo učiněno podání a ne ve fázi, kdy byla naopak rozhodnuto v této věci.

Ale na judikátu by měl především důležitý způsob, jak soud naložil s podáním, to je pro nás relevantní údaj. Zajímá nás výsledek, který vyšel ze sporu a ne jeho iniciace. Judikatura musí být tedy vyhledatelná jak podle vstupních, tak podle výstupních charakteristik (např. aplikované normy, typ rozhodnutí, procesní postup, soud, datum vydání atd.).⁵⁴⁰

Pokud je rozhodnutí označeno např. pouze jednacím číslem či spisovou značkou bez uvedení soudu, jako autora, nebo data vydání rozhodnutí, nedá se často takové rozhodnutí vyhledat a argumentovat o správnosti či nesprávnosti daného právního názoru. Autor tak vlastně předem znemožňuje případnou polemiku s jeho hodnocením právního řešeného problému.

Stále i v naší soudní praxi převažuje zvyk citovat zřídka, popřípadě necitovat vůbec. A to platí i o rozhodování vrcholných soudů. Především Nejvyšší soud si stále udržuje zastaralou

⁵⁴⁰ Kühn, Z. Používání judikatury v procesu autoritativní aplikace práva, In : Judikatura a právní argumentace: teoretické a praktické aspekty práce s judikaturou, Praha : Auditorium, 2007, s. 114

praxi, kdy cituje minimálně a pokud cituje, tak odkazuje jen na svou prejudikaturu, kterou označuje jen spisovou značkou.

V případě, že už se cituje rozhodnutí publikované ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, tak se v drtivé většině uvádí citaci ve tvaru jako např. „R 18/1978“. Je specifikováno publikační číslo a ročník sbírky, ale už neuvádí, z které řady sbírky judikát pochází. Většinou se vychází při identifikaci z kontextu odůvodnění, ale mohou být i hraniční případy, kdy by daný judikát mohl spadat do publikace v jedné i druhé řadě sbírky. Také nemusí být pro čtenáře úplně evidentní, že měl autor na mysli rozhodnutí publikované ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek. Nemusí vědět, že soudci daného soudu citují jen rozhodnutí svého soudu a své sbírky. Co když eventuelně bude citovat rozhodnutí svého soudu, které bylo publikováno v jiné sbírce?

K otázce dostatečného odůvodňování rozhodnutí a tudíž i nejasné a nedostatečné citační praxi Nejvyššího soudu se vyjádřil i Ústavní soud, kdy konstatoval, že „*uvedení stručných důvodů, o které Nejvyšší soud své odmítavé rozhodnutí opřel (např. citací judikátů tohoto soudu, které věc řeší a pro jejichž změnu či odchýlení se od nich neshledal soud důvod), nemohou Nejvyšší soud zatížit významným způsobem*“⁵⁴¹

Nedá se spoléhat na rozum a sebekontrolu soudců při citacích, je třeba vytvořit jasnou a jednoznačnou citační kulturu, aby byly judikáty ve všech sbírkách citovány obdobně, nejlépe totožně. Soudce píšící odůvodnění s vědomím, že bude případně opublikováno ve své oficiální sbírce, nemůže spoléhat na to, že cituje v rámci své jedné sbírky. Musí počítat s tím, že jeho rozhodnutí může být publikováno v jiné, soukromé sbírce nebo na internetových stránkách. Pak ztrácí jeho citace relevanci. Čtenář může najít v jedné neoficiální sbírce nebo na internetu pohromadě judikáty pocházející od různých autorů a z různých sbírek. Proto je zásadně potřeba dodržovat společné standardy, aby judikáty byly jednoznačně identifikovatelné za každé situace.

Tudíž, když si vezmeme za příklad výše uvedené rozhodnutí Nejvyššího soudu, měl by dotčený judikát být citován podle publikačního čísla jako „Rc 18/1978 Sb.s.r.“. Jestliže rozhodnutí bylo tedy publikováno, je nejvhodnější citovat rozhodnutí především jeho publikačním číslem, číslem ročníku sbírky, řadou sbírky a nakonec samotnou zkratkou sbírky.

Publikační číslo je opravdu jedinečné, a pokud je správně a úplně citováno, neměl by být problém s identifikací judikátu. Příkladem správné citační praxe publikovaných judikátů je např. Sbírka rozhodnutí Nejvyššího správního soudu, která již ve svém prvním čísle na tiráži

⁵⁴¹ Nález Pl. ÚS 1/03 ze dne 11. 2. 2004, publ. pod č. N 15/32 SbNU 131, č. 153/2004 Sb.

uvádí vzor správné citace dokonce i se zkratkou jména sbírky.⁵⁴² Tak by měla vypadat praxe v každé sbírce či databázi.⁵⁴³

Zároveň je také pravda, že pro účely rychlého a jednoduchého vyhledání citovaného judikátu je vhodnější citovat číslem jednacím rozhodnutí. Je to z jednoho jednoduchého důvodu. Prozatím české elektronické databáze na stránkách vrcholných soudů nenabízejí vyhledávání podle publikačních čísel judikátů z jejich oficiálních listinných sbírek.

Při pohledu z praxe vydavatele neoficiálních sbírek či elektronických systémů právních informací má takový údaj další důležitý rozměr. Může případně citované rozhodnutí také zpracovat a zařadit do své databáze. Dokonce u elektronických systémů jde ještě dále a může vytvořit tzv. *hyperlink* čili odkaz přímo v textu odůvodnění. Pak stačí jen čtenáři prokliknout na danou citaci a dostane se přímo do textu citovaného rozhodnutí.

Z hlediska elektronických databází právních informací je správná citace ještě mnohem zásadnější. Pokud se zpracovává rozhodnutí pro danou databázi, je zásadní vytvořit správnou indexaci (viz dále). Bez přiřazení správného publikačního čísla nebo čísla jednacím daného judikátu, ztrácí rapidně záznam judikátu v databázi svou cenu. Pokud nebude správně a úplně označen, nepůjde ani případně vyhledat.

A na druhou stranu, co je ještě mnohem důležitější, pokud není rozhodnutí správně a úplně citováno ať už v textu jiného rozhodnutí nebo jiném odborném textu, nejde ho vůbec jednoznačně identifikovat. Jestliže není rozhodnutí z citace v odůvodnění rozsudku identifikovatelné, aby se s naprostou jistotou dalo jednoznačně označit, není vlastně použitelné.

V našich podmínkách zavádí alespoň nějakou formou unifikované a konstantní citace především Ústavní soud ve svém elektronickém internetovém systému NALUS v případě rozhodnutí publikovaných ve Sbírce nálezů a usnesení. Nabízí dokonce import citace přímo z textu dokumentu, kdy pak stačí jen vložit danou citaci do svého dokumentu.

Vzorová kompletní citace se skládá z informace o druhu rozhodnutí, autoru, datu a nakonec ze speciální zkratky nahrazující publikační číslo, která je v závorce. Pokud bylo rozhodnutí publikováno ve Sbírce zákonů, pak je do závorky přidána i citace na ni, např. *nález sp. zn. Pl. ÚS 19/08 ze dne 26. 11. 2008 (N 201/51 SbNU 445; 446/2008 Sb.) „Lisabonská smlouva I.“*.

⁵⁴² Např. „č. 1867/2006 Sb. NSS“

⁵⁴³ Sbírka rozhodnutí Nejvyššího správního soudu, ročník 1., 2003, sešit 1., tiráž

Další vzorovou jednotnou citaci zavádí také Nejvyšší správní soud u svých publikovaných judikátů ve Sbírce rozhodnutí NSS a ve svých interních citačních normách i pro všechna ostatní rozhodnutí, a to i jiných soudů.⁵⁴⁴

Ostatně, spor o to, zda zařazovat do citací judikátů i kalendářní roky je hlubší a není jednoznačně převažující názor, jak by to mělo být v praxi řešeno. Jestli je správné, zda je takto rozhodnutí vyňato z prostoru a času a také, když nejsou uváděny případně strany sporu, což platí především o kontinentální tradici.

Nejednotná citace, kdy různé soudy citují rozdílným způsobem, stejně jako ostatní autoři, a cituje se v drtivé většině podle spisových značek či čísel jednacích je bohužel typická pro naši právní kulturu. V jiných vyspělých státech existuje dlouhodobě zavedený trvalý způsob citace, který umožňuje jasně a jedinečně identifikovat dané soudní rozhodnutí. Jednotný a jedinečný způsob citace zavádí za prvé jednotnou právní citační kulturu, za druhé zpřehledňuje a zjednodušuje vyhledávání dotčené prejudikatury a tak velmi zkracuje případnou rešerši dotčeného rozhodnutí.⁵⁴⁵

Kupříkladu v americké tradici citací najdeme více údajů i časové zařazení spolu s údaji o stranách sporu. Z citace se vždy dozvíme dokonce jména stran, časové zařazení judikátu do kalendářního roku a zároveň, kde je publikován, v jaké sbírce a na jaké straně a jaký soud ho vydal (např. *Lowenschuss v. West Publishing*, 542 F.2d 180, (3d Cir. 1976). Specifikem v americké citační praxi je, že z rozhodnutí nemůže vyčíst informaci o tom, kdo dané rozhodnutí v poslední instanci vydal. Pokud už je uveden soud, je to soud první instance.

Oproti tomu v německé či rakouské praxi je sice také zaveden jednotný citační způsob judikatury, ale cituje se pouze zkratkou publikačního čísla. Nemůžeme ale rozhodnutí časově zařadit, neznáme jména stran, druh rozhodnutí, pouze kde přesně bylo publikováno.⁵⁴⁶

Pro naši současnou potřebu by stačilo, kdyby se u publikovaných rozhodnutí užívalo alespoň kompletní označení sbírky (řadou sbírky) s publikačním číslem a ročníkem vydání. To už nám umožní jednoznačně specifikovat daný judikát. Teoreticky by pak již nemuselo být potřeba přidávat další identifikátor jako číslo jednacích a další. To může stačit především v situacích, kdy je judikát citovaný např. v odborných článcích nebo literatuře.

Je ale pravdou, že pro potřeby řádné odborné citace rozhodnutí v odůvodnění by citace pouhého publikačního čísla nebyla dostatečná. Je důležité, již při četbě odůvodnění, identifikovat okamžitě základní náležitosti citovaného rozhodnutí jako je zejména druh

⁵⁴⁴ Viz tiráž Sbírky rozhodnutí NSS a interní citační norma NSS na jeho interních stránkách ISNSS

⁵⁴⁵ Kühn, Z. Používání judikatury v procesu autoritativní aplikace práva, In : Judikatura a právní argumentace, s. 115

⁵⁴⁶ Kühn, Z. Co nám řekne o právní kultuře citace rozhodnutí, <http://jinepravo.blogspot.com>, 24. 3. 2009

rozhodnutí, autor rozhodnutí a datum vydání rozhodnutí. Takové informace nám logicky publikační číslo nemůže poskytnout.

Samozřejmě, odlišná situace je u nepublikovaných rozhodnutí v listinných sbírkách. Pak je třeba použít identifikaci sestávající z více identifikátorů. Nemůžeme použít jedinečné publikační číslo, neboť to v tomto případě neexistuje. Pak tedy zbývá možnost zkombinovat více údajů o rozhodnutí, aby dohromady daly dostatečně jedinečnou identifikaci daného rozhodnutí. Podle obecných zvyklostí v naší právní kultuře se tak děje pomocí stanovení druhu rozhodnutí, autora rozhodnutí, data vydání rozhodnutí a čísla jednacího (spisové značky) - např. „*rozsudek NSS ze dne 25. 4. 2008, čj. 1 Afs 99/2007 - 41*“. Také se u nepublikovaných rozhodnutí může odkazovat alespoň na webovou stránku daného vrcholného soudu, kde by dnes již měla být zpřístupněna v elektronické verzi všechna relevantní rozhodnutí daného soudu.

Dalším jedinečným identifikátorem může být u rozhodnutí nepublikovaných v listinných sbírkách, ale publikovaných v systémech právních informací, uvést jedinečné „identifikační číslo (ID)“, pokud ho systém nabízí (např. *ASPI ID : JUD11155*). Takový způsob citace je konkrétní a jedinečný, přímo vyhledá dané rozhodnutí, na rozdíl od pouhého odkazu na webovou stránku soudu, kde se musí rozhodnutí vyhledat podle dalších parametrů. Tyto identifikační čísla se přidělují každému záznamu v dané databázi systému (Judikatura, Literatura) jako jedinečná a nemohou být pak již někdy pod stejným číslem zařazeny jiné dokumenty.

Je lákavé, pro ještě větší specifikaci a identifikaci rozhodnutí, např. zavést nějakou formu názvu rozhodnutí. Jelikož není v naší tradici citovat judikát názvem, např. podle jmen stran, i vzhledem k případným problémům s anonymizací, může se alespoň vytvořit např. heslované jméno podle jedné strany, alespoň v případě právnické osoby (např. „*Fortuna*“) ⁵⁴⁷ nebo podle skutkového stavu či právního meritu řešeného v kauze (např. „*Eurozatykač*“ ⁵⁴⁸ nebo „*Lisabonská smlouva I.*“ ⁵⁴⁹).

Tyto názvy umožní čtenáři rozhodnutí zařadit si citované rozhodnutí do konkrétních souvislostí a případně i přímo identifikovat dané rozhodnutí, což by samotné číslo publikační či spisová značka neumožnily. A především název může plnit funkci snadné identifikace a zapamatovatelnosti. Pokud citujeme dané rozhodnutí daným „populárním jménem“, jsou ostatní odborníci z oboru většinou schopni si danou kauzu vybavit. Pokud citujeme pouze

⁵⁴⁷ Nález sp. zn. Pl. ÚS 1696/09 ze dne 8. 2. 2011

⁵⁴⁸ Nález sp. zn. Pl. ÚS 66/04 ze dne 3. 5. 2006 (N 93/41 SbNU 195; 434/2006 Sb.)

⁵⁴⁹ Nález sp. zn. Pl. ÚS 19/08 ze dne 26. 11. 2008 (N 201/51 SbNU 445; 446/2008 Sb.)

číslem jednacím či publikačním, málokdo si je schopen okamžitě identifikovat pod takovým číslem konkrétní případ a jeho souvislosti. Kolik lidí si je ostatně schopno zapamatovat si judikát podle čísel spisové značky?

Pokud by se alespoň dodržoval tento standard citace s uvedeným a neměnným pořadím údajů, byl by to už velký posun v naší citační právní kultuře.

Nově zavedl ustálenou citační normu Ústavní soud ve svém elektronickém systému. Stanovuje stálé pořadí údajů o rozhodnutí jako druh rozhodnutí, autora rozhodnutí, datum vydání a spisovou značku, jež mají být citovány a jejich tvar. Pokud bylo rozhodnutí publikováno ve sbírce nálezů nebo sbírce zákonů, pak poskytuje v závorce i publikační čísla z těchto sbírek. Citaci lze přímo importovat přímo elektronicky do jiného textového dokumentu.⁵⁵⁰

Také Nejvyšší soud má ve svém kancelářském řádu nově zaveden standardní způsob, jak citovat judikaturu. Údaje a pořadí identifikátorů soudního rozhodnutí jsou obdobné jako u Ústavního soudu. Nabízí také speciální citaci v případě publikovaného rozhodnutí ve sbírce rozhodnutí nejvyššího soudu, ale tato forma citace, jak už bylo řečeno, není, podle mého názoru, úplnou a dostačující. Chybí jí vyznačení konkrétní řady sbírky, kde judikát vyšel.⁵⁵¹

V praxi Nejvyššího správního soudu a v citacích jeho odůvodnění můžeme vyzorovat ustálenou citační normu a přímo ve sbírce stanovuje ustálený citační standard publikovaných rozhodnutí, což ostatní oficiální sbírky nečiní.⁵⁵²

Zajímavý je také detail, kdy Nejvyšší správní soud cituje vždy až na konkrétní číslo jednacích daného dokumentu, rozhodnutí, zatímco Nejvyšší soud a Ústavní soud mají ve všech citačních normách pouze spisové značky s odkazem na celý spis. Tím by ale mohly hypoteticky vzniknout zmatky při identifikaci konkrétního rozhodnutí, kdy se pod jednou spisovou značkou mohlo vydat více rozhodnutí.

Jednotná citace, tak jak se na ní shodují vrcholné soudy ve svých citačních vzorech, by měla u soudního rozhodnutí vždy obsahovat druh rozhodnutí, autora rozhodnutí (soud), datum vydání rozhodnutí a číslo jednacích spíše než spisovou značku. U rozhodnutí vydaných ve sbírkách rozhodnutí by mělo být navíc uvedeno ještě publikační číslo složené z pořadového čísla a kalendářního roku a zkratky sbírky.

⁵⁵⁰ <http://nalus.usoud.cz/Search/Search.aspx>, políčko C (jako citace)

⁵⁵¹ § 109 Kancelářského řádu NS, např. „usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. května 2006, sp. zn.

30 Cdo 2578/2005“ nebo „rozsudek Nejvyššího soudu uveřejněný pod číslem 27/2003 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, popř. dále jen R 27/2003“

⁵⁵² Sbírka rozhodnutí NSS, tiráž

Ze všech výše uvedených argumentů je více než zřejmé, že v naší právní kultuře chybí jednotná citační praxe. Vrcholné soudy ji sice v nedávné době začaly konečně zavádět, ale není žádný nástroj, jak donutit především nižší soudy tyto standardy dodržovat. Je potřeba zavést standardní citaci nejlépe jednotným opatřením v rámci celého soudnictví nebo alespoň formou neformálního působení na doktrinální úrovni, v odborné literatuře a časopiseckých článcích, neustálým opakováním její nutnosti a dáváním konkrétních příkladů v praxi.

Soudy a soudci musejí jít první svým příkladem, protože ostatní právníci přebírají většinou citace z textu odůvodnění soudních rozhodnutí. Můžeme použít přísloví, že „ryba smrdí od hlavy“ a dokud nebudou ani vrcholné soudy citovat jednotně, nemůžeme to očekávat od soudů nižších či dokonce ostatních právníků. Soudy mají své nástroje, jak formou vnitřních závazných i nezávazných předpisů určit formu citace, která se má dodržovat.⁵⁵³

4.2.1.1 Citace nepublikované judikatury a neurčitá citace

Dalším velkým problémem týkající se citace a zároveň publikace soudních rozhodnutí je neurčitá a vágní citace judikatury, kdy soudy velmi často stále odkazují ve svých odůvodněních pouze na „ustálenou judikaturu“, „konstantní judikaturu“ či „soudní praxi“.⁵⁵⁴ Ale již nekonkretizují, jakou konkrétní judikaturu, resp. konkrétní judikáty mají na mysli. Je nutné výslovně uvést, co se považuje v daném konkrétním případě za ustálenou judikaturu a vymežit konkrétní materii rozhodnutí, jež do této množiny spadají.

Podle uvažování konkrétních soudců může být nějaký způsob rozhodování konstantní, ale rozhodnutí se mohou, za prvé, překonat jiným, pozdějším rozhodnutím a za druhé adresát odůvodnění nemusí znát danou rozhodovací praxi a řadu stejně vyznívajících rozhodnutí, která měl na mysli soudce, či třeba jiný právník ve svém textu.

Odkaz v takové formě nemá žádnou vypovídací hodnotu a je skoro zbytečný. Samozřejmě je nutno rozlišovat situaci, kdy bychom citovali nějaký právní závěr, který je brán praxí jako jasně vyplývající přímo z právního předpisu nebo všeobecně známé a rozšířené judikatury.

V takovém případě není citace konkrétního rozhodnutí úplně nutná. Důležité a problematické ale bude stanovit, kde jsou hranice takových „právních notorií“, což může každý právník stanovit jinak. Shodnout se na tom, co jednoznačně vyplývá z textu právních norem či judikatury, a co je již nejasné a sporné by bylo velmi těžké. Můžeme připomenout

⁵⁵³ V praxi je zavedena tato jednotná citační praxe např. u Nejvyššího správního soudu v jeho vnitřních citačních standardech. Nejvyšší soud a Ústavní soud mají také vlastní vzorové citace.

⁵⁵⁴ Např. v databázi judikatury ASPI se k 11. 4. 2011 vyskytovalo 15.438 rozhodnutí, které v textu odůvodnění odkazovaly na „ustálenou judikaturu“

klasickou situaci z oblíbených právnických vtípů, kdy s každým dalším právníkem přichází nový a odlišný právní názor.

Takový postup je kritizován nejen odbornou veřejností,⁵⁵⁵ ale i např. i v rozhodovací praxi Ústavního soudu, který potvrdil, že i podle doktríny není takový postup přípustný.⁵⁵⁶

Praxe, kdy se odkazuje na „ustálenou judikaturu“, aniž by byla konkrétně citována anebo je sice v textu odůvodnění specificky odkázáno na související judikaturu, ale ta je pouze citována vnitřní evidenční značkou soudu, může odporovat principu předvídatelnosti soudního rozhodnutí. V hmotně právním prvku principu předvídatelnosti soudního rozhodování je obsažen i předpoklad, že bude respektována ustálená judikatura.⁵⁵⁷ Princip předvídatelnosti soudního rozhodování je jedním z prvků obecného principu právní jistoty⁵⁵⁸ a zároveň ho také lze podřadit do režimu ústavního principu práva na spravedlivý proces. Ostatně to potvrzuje přímo i rozhodovací praxe sama.⁵⁵⁹

V dnešní době je velmi selektivně a subjektivně vybírána judikatura vrcholných soudů určená k publikaci v rámci tzv. připomínkového řízení a kolektivního hlasování sborů soudců. Jedním z čistě praktických důvodů je např. velmi omezená kapacita oficiálních sbírek soudních rozhodnutí. Nelze dnes opublikovat ani zlomek všech soudních rozhodnutí vydaných nejvyššími stolicemi, jelikož je produkováno velké množství rozhodnutí. Pokud pak chceme odkazovat na „všeobecnou a ustálenou praxi“ je nutno alespoň konkrétně citovat rozhodnutí, které mám na mysli.

Přetrvává stále silný trend mezi právníkou veřejností považovat za jedinou všeobecně aplikovatelnou a správnou tu judikaturu, již nazýváme „oficiální“, tj. rozhodnutí vydaná v oficiálních (zákonných) sbírkách rozhodnutí.⁵⁶⁰ Takto otištěné judikáty jsou většinou považovány za všeobecnou ustálenou praxi. Což absolutně nevyjadřuje reálný stav, kdy se stále, mimo opublikovaných oficiálních judikátů, vyskytuje obrovské množství dalších rozhodnutí. O jejich použitelnosti v aplikační praxi není pochyb, jsou aktuální, ale nebyla z různých důvodů publikována.

⁵⁵⁵ Kühn, Z. Používání judikatury v procesu autoritativní aplikace práva, In : Judikatura a právní argumentace, s.119

⁵⁵⁶ Část III.a., náleží sp. zn. I. ÚS 83/04 ze dne 29. 6. 2005 (N 132/37 SbNU 665)

⁵⁵⁷ Králík, M. Meze praktického dosahu judikatury aneb několik poznámek „k judikatuře Nejvyššího soudu trochu jinak, Soudní rozhledy 4/2005, s. 123

⁵⁵⁸ Knapp, V. Teorie práva, Praha : C.H.Beck, 1995, s. 205 a násl.

⁵⁵⁹ Rozsudek NSS ze dne 7. 5. 2008, čj. 1 As 17/2008 - 67, publ. pod č. 1627/2008 Sb. NSS, část I., který říká, že „odkazy na judikaturu jsou vítaným obohacením správních rozhodnutí, neboť svědčí o znalosti judikatury, díky čemuž lze naplnit požadavek předvídatelnosti rozhodnutí.“

⁵⁶⁰ Např. v rozsudku NSS ze dne 29. 4. 2008, čj. 8 As 50/2008 -75, publ. pod č. 1880/2009 Sb. NSS („Právo na informace: k pojmu „rozhodovací činnost soudů“) je citována taková námitka stěžovatele

Druhým zásadním problémem nesprávné citace je citace nepublikované judikatury. Soudce sice, ve svém odůvodnění, odkazuje na konkrétní rozhodnutí, ale dané rozhodnutí nebylo publikováno v žádné oficiální sbírce nebo databázi.

Problém citace nepublikované judikatury není ničím novým v právní praxi. Již v roce 1863 probíhala bouřlivá debata mezi anglickými soudci, zda citovat nepublikované judikáty.⁵⁶¹ A v této souvislosti s tím se rozšířila diskuse na další související téma, které je možná ještě více důležité a to zda mají být judikáty publikovány jen v oficiálních sbírkách. Argumentem proti vydávání oficiálních sbírek v ingerenci státu byla obava z toho, že pokud by stát administroval vydávání sbírek judikatury, mohl by určitým způsobem ovlivňovat justici a vykonávat jistou kontrolu nad nezávislostí soudců a jejich rozhodováním.⁵⁶²

Jedním ze silných názorů týkajícím se odůvodňování a citace nepublikovaných rozhodnutí je ten, že by soudní rozhodnutí, dokud není publikováno, nemůže hrát „...žádnou autoritativní ani argumentační funkci v soudcovském odůvodnění“. Pokud soud svá rozhodnutí nepublikuje, neměl by ani zároveň s nimi argumentovat vůči třetím osobám, které je nemohou mít k dispozici.⁵⁶³

Nepublikovaná judikatura, která se nachází dnes v elektronických vnitřních databázích soudů (dříve např. na tzv. kartách evidence judikatury) působí pouze závazně v rámci vnitřního sjednocování soudního rozhodování v rámci samotného soudu, ale nemůže působit navenek a nemůže s ní být argumentováno.

Tento názor ostatně potvrzuje i rozhodovací praxe sama, kdy se jeden ze senátů Nejvyššího správního soudu přímo vyjádřil k problému citace judikatury.⁵⁶⁴ Uvedl svůj právní názor, podle kterého „*smysl citace judikatury spočívá v argumentačním využití závěrů již vyřčených uznávanou autoritou soudního typu a v možnosti z toho plynoucí, spočívající ve zkrácení vlastního odůvodnění. Aby však takový odkaz splnil v plné míře svůj účel a byl v souladu s požadavkem přezkoumatelnosti daného rozhodnutí, musí být odkazované rozhodnutí jednoznačně specifikováno způsobem, který umožní i účastníkům řízení jeho rozumnou dohledatelnost*“.

Soud v tomto rozhodnutí také dodává a potvrzuje tak v soudní praxi doktrinální stanovisko, že „*v českém právním prostředí je zvykem v citaci rozhodnutí českých justičních orgánů uvádět minimálně soud, který rozhodnutí vydal, datum jeho vydání, číslo jednací či*

⁵⁶¹ Daniel, W.T.S. The History and Origin of the Law Reports, London : William Clowes and Sons, 1884, s. 22-24

⁵⁶² Daniel, W.T.S. The History and Origin of the Law Reports, London : William Clowes and Sons, 1884, s. 24

⁵⁶³ Kühn, Z. Používání judikatury v procesu autoritativní aplikace práva, In : Judikatura a právní argumentace: teoretické a praktické aspekty práce s judikaturou, 2007, s. 118

⁵⁶⁴ Rozsudek NSS ze dne 11. 9. 2008, čj. 6 Ads 94/2007 – 73, publ. pod č. 1740/2009 Sb. NSS („Řízení před soudem : citace judikatury“)

spisovou značku, a zdroj, podle něhož bylo rozhodnutí citováno, resp. zda bylo či nebylo publikováno (v případě rozhodnutí publikovaných v oficiálních sbírkách pak obvykle postačí identifikace číslem přiděleným citovanému rozhodnutí v takové sbírce a označením sbírky“.

Ve výše uvedeném rozhodnutí odmítl „označování odkazované judikatury evidenční značkou, používanou pro vnitřní potřeby databáze rozhodnutí správních soudů, jím spravované. Takové označení prejudikatury významně snižuje argumentační hodnotu odkazu samotného“. Senát Nejvyššího správního soudu tak jistě poukazoval i na do té doby běžnou praxi svého soudu, kdy soudci odkazovali na jiné rozhodnutí stejného soudu jako prejudikatorní a citovali vnitřní rejstříkovou značku spisu přímo v textu v odůvodnění.⁵⁶⁵

Tyto vnitřní rejstříkové značky označují rozhodnutí svého soudu pod originálním číslem z vnitřní evidence soudu, která je ale pouze přístupná soudu samotnému a krajským soudům. Absurdní byl dokonce případ, kdy krajský soud odkazoval na prejudikaturu soudu jiného (Nejvyššího správního soudu) a citoval také pouze vnitřní rejstříkovou značkou. Přitom tato vnitřní značka nebyla dokonce ani jeho vlastní, ale soudu jiného.⁵⁶⁶ Přitom by pro dostatečnou identifikaci rozhodnutí stačilo, aby alespoň citovali formou spisové značky, data rozhodnutí a soudu, jež ho vydal.

Argumentace nepublikovanou judikaturou je velkým nešvarem českých soudů. Obzvláště v minulých letech, kdy neexistovaly internetové databáze soudních rozhodnutí vrcholných soudů, bylo velkým paradoxem, pokud některý soud citoval rozhodnutí nejvyšších soudů, ústavního soudu nebo i nižších soudů a přitom napsal do odůvodnění pouze spisovou značku nebo dokonce někdy i jen vnitřní evidenční rejstříkové číslo podle interního rejstříku soudu.

Je nutno říct, že i po výše uvedeném rozsudku Nejvyššího správního senátu, jednotliví soudci sice přestali používat citaci vnitřního evidenčního rejstříkového čísla v textech svých odůvodnění, ale stále se vyskytovaly případy, kdy byly tyto interní značky používány a to dokonce přímo v rozhodnutích určených k publikaci ve sbírce rozhodnutí.⁵⁶⁷ V takovém postupu shledávám praxi ještě více odporující vysloveným zásadám na citaci, protože se zde jedná o rozhodnutí speciálně editovaná a upravená editory soudu do podoby publikovaného judikátu v oficiální zákonné sbírce. Judikáty jsou v této sbírce výslovně určeny odborné veřejnosti, která nemá k dispozici vnitřní databázi soudu, proto by neměla být do přidaných indexačních a editačních údajů uváděna taková citace prejudikatury.

⁵⁶⁵ Např. rozsudek NSS z dne 14. 3. 2007, čj. 6 Ans 13/2006 – 55, www.nssoud.cz, ASPI ID : JUD50134 nebo rozsudek NSS ze dne 30. 9. 2005, čj. 5 Afs 143/2004 – 57, publ. pod č. 1419/2007 Sb. NSS

⁵⁶⁶ Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 31. 10. 2006, čj. 29 C a266/2004, ASPI ID : JUD138058

⁵⁶⁷ Např. rozsudek NSS z 25. 11. 2009, čj. 7 Afs 111/2009 – 64, publ. pod č. 2017/2010 Sb. NSS, dále také rozsudek NSS ze dne 19. 12. 2009, čj. 7 Afs 36/2008 – 134, publ. pod č. 2026/2010 Sb. NSS nebo rozsudek NSS ze dne 22. 12. 2009, čj. 1 As 76/2009 - 60, publ. pod č. 2028/2010 (k tomu je nutno poznamenat, že se jednalo o výjimečný excés editorů ve stejném a jenom v jediném svazku sbírky).

Podobné excesy v citaci prejudikatury vnitřními evidenčními značkami zaznamenal i Ústavní soud, kdy také citoval několik svých rozhodnutí, která ale nebyla vůbec publikována.⁵⁶⁸

Účastník nebo čtenář daného rozhodnutí nemá pak vůbec šanci vytvořit protiargumentaci, protože se nemůže dočíst, jaké jsou argumenty v daném odkazovaném rozhodnutí a on se nedostane vůbec k textu tohoto rozhodnutí. Tato praxe např. v případě Ústavního soudu, kdy nejsou publikována všechna rozhodnutí a je pak odkazována na některá z nich, či na „ustálenou judikaturu“ byla kritizována i Evropským soudem pro lidská práva, který zpochybnil citační praxi českého ústavního soudu.⁵⁶⁹

Současná praxe citace nepublikované judikatury by proto měla být, s ohledem na všechny výše uvedené důvody, zásadně vymýcena z naší justice. Můžeme konstatovat, že už se tak děje, alespoň na úrovni vrcholných soudů a je nutno doufat, že se ke kultivaci citační kultury připojí i nižší instance soudní.

4.2.1.2 Nepublikovaná rozhodnutí ve Spojených státech

V USA má soud povinnost publikovat a šířit svá rozhodnutí.⁵⁷⁰ Důvodem pro oficiální publikaci soudních rozhodnutí z různých soudů jednoho státu je poskytnout informaci o aplikovaném právu v jednotlivých soudních obvodech a tak ovlivnit a sjednotit aplikační praxi jednotlivých soudů ve státě.⁵⁷¹

Dalším důvodem pro oficiální publikaci je zajistit, aby se soudní rozhodnutí dostala na veřejnost v té přesné podobě a významu, jak byla rozhodnuta. Má být zajištěna jejich dostupnost za rozumných podmínek jak členům právnických stavů („*bench and bar*“), to jest advokátům a soudcům, tak i dalším jako státním úředníkům, právníkům či laické veřejnosti.⁵⁷²

Záznamy rozhodnutí a případů obecně z nižších soudů jsou relativně málo publikovány. V americké praxi panují už tradičně pochyby o kvalitě a především hodnotě rozhodnutí na úrovni první instance u státních soudů. Ale i na úrovni odvolacích soudů, odkud pochází drtivá většina rozhodnutí publikovaných do judikatury, jsou často pochyby o správném

⁵⁶⁸ Usnesení IV. ÚS 537/02 (nepublikované), viz Kühn, Z. Používání judikatury v procesu autoritativní aplikace práva, In : Judikatura a právní argumentace: teoretické a praktické aspekty práce s judikaturou, 2007, s. 118

⁵⁶⁹ Např. Zvolský a Zvolská proti ČR, rozhodnutí ESLP ze dne 12. 11. 2002, stížnost č. 46129/99, <http://cmiskp.echr.coe.int> nebo Bělský proti ČR, rozhodnutí ESLP ze dne 12. 11. 2002, stížnost č. 48778/99, <http://cmiskp.echr.coe.int>

⁵⁷⁰ US-Lowenschuss v. West Publishing, 542 F.2d 180, (3d Cir. 1976)

⁵⁷¹ Ohio-State v. George, 50 Ohio App. 2d 297 nebo 362 N.E.2d 1223 (10th Dist. Franklin County 1975)

⁵⁷² N.Y.-Williams Press, Inc. v. Flavin, 44 A.D. 2d 634 nebo 353 N.Y.S.2d 970 (3rd Dep't 1974)

výběru rozhodnutí pro publikaci. Při jejich obrovském množství vzniká potřeba je selektivně vytřídit.

Fenomén dodatečného publikování tzv. nepublikovaných či nezpracovaných rozhodnutí („*unreported*“ nebo „*unpublished cases*“) je tak velmi úrodnou půdou pro soukromé vydavatele a jejich vlastní ediční iniciativu vydávání jednorázových edicí složených z těchto „odpadových“, primárně nepublikovaných rozhodnutí.

Je na reportérovi, což je editor sbírky rozhodnutí a případně i autor právních vět a ostatních přidaných indexovaných informací, aby zaznamenal výrok a odůvodnění a případně sehnal texty rozhodnutí, pokud možno i se stanoviskem soudce. Dnes už soudy mají povinnost dodávat reportérovi rozhodnutí. Důvodem pro neoficiální vydávání sbírek judikatury je především rychlejší a efektivnější dodání judikátu právnické veřejnosti. Dále je to možnost vydávání sbírek kombinujících více států unie dohromady či specializovaných sbírek na jedno téma.

Neoficiální sbírky tak plní funkci veřejné publikace rozhodnutí, které by jinak nebyly určeny k publikování, to jest rozhodnutí nižších instancí než je nejvyšší soud. Aby se případně v citacích vyhnulo zmatkům, používá se u neoficiálních sbírek tzv. „*star paginating*“, kdy jsou hvězdičkou označeny části judikátu v neoficiální sbírce, které se liší od verze v oficiální sbírce, která byla vydána později. V některých státech unie byla z ústavy či zákona přímo stanovena povinnost dodávat stanoviska soudu pro judikát v písemné formě. V praxi se toto neosvědčilo a příslušná zákonná ustanovení byla dokonce často zrušena pro jejich potenciální kolizi s ústavou.⁵⁷³ Sbírkou oficiální i neoficiální se mohou citovat v soudním rozhodnutí, i když soudy dávají většinou přednost sbírkám oficiálním.

Nepublikovaná soudní rozhodnutí či spíše stanoviska s odůvodněním soudů k danému rozsudku („*unpublished judicial opinions*“), která podle *common law* tradice i amerických platných zákonů, nemohla být používána v argumentaci jako precedenty. Tím, že soud má právo nepublikovat určitá rozhodnutí, která jsou podle jeho mínění méně zásadní a nepřinášejí nic nového pro argumentaci a vývoj právního řádu, se vlastně znemožní s nimi pracovat. Nemohla být tak citována v budoucnu a stát se případnými precedenty. Ze zákona bylo požadováno, aby byla rozhodnutí co nejdříve publikována.⁵⁷⁴ Pokud rozhodnutí nebylo publikováno, tak soudy ostatních států neměly povinnost na takováto rozhodnutí brát v budoucnu ohled jak na precedenty.⁵⁷⁵

⁵⁷³ Price, M.O., Bitner, H. *Effective Legal Research, Practical Manual of Law Books and Their Use*, New York : Prentice-Hall, 1953, s. 95

⁵⁷⁴ *Ex parte Griffiths*, 118 Ind. 83, 20 NE 513

⁵⁷⁵ *Franklin v. Trickey*, 9 Ariz. 282, 80 P 352

V minulosti se ale i tak stávalo, že strany citovaly jako precedent rozhodnutí, které nebylo vůbec publikováno. Sílily totiž hlasy proti principu zákazu citace nepublikovaných rozhodnutí. Logický argument z právníkové praxe zněl, že výběr, co má být publikováno je jen subjektivní volbou určitých konkrétních lidí. Masa rozhodnutí významně skokově narůstala. Zatímco v roce 1850 to bylo v USA cca 80.000, které byly do té doby vydány, v roce 1900 přes 700.000 a v roce 1935 již 1.600.000 a roce 1997 to bylo něco přes 4 miliony publikovaných a zpracovaných rozhodnutí.⁵⁷⁶

Až v nedávné době byl vloženo do právního řádu poprvé výslovné zákonné ustanovení (tzv. „čl. 32.1“),⁵⁷⁷ které umožnilo citovat všechna budoucí přijatá rozhodnutí, která budou označena za „nepublikovaná“ („*unpublished*“) nebo „nezakládající precedenční povinnost“ („*non-precedential*“).

Již od počátku 19. století se komentátoři (editoři) sbírek soudních rozhodnutí počali obávat zahlcení publikovanými rozhodnutími. Situace se vyřešila až v roce 1964, kdy bylo rozhodnuto, že odvolací soudy publikují pouze ta rozhodnutí, jež mají všeobecnou precedenční hodnotu. I to však neomezilo nárůst publikovaných rozhodnutí odvolacích soudů a tak dostaly odvolací soudy pravomoc vytvořit si vlastní pravidla a vnitřní normy k publikaci jejich rozhodnutí.⁵⁷⁸

Původně byla nepublikovaná rozhodnutí přístupná v kanceláři soudu, později byla publikována především soukromými nakladateli a dnes jsou dostupná díky elektronickým databázím. Nově navíc také zákon o eGovernmentu z roku 2002 stanovil povinnost každého federálního soudu publikovat všechna svá rozhodnutí na své internetové stránce.

Zásadním problémem z hlediska ústavnosti na federální úrovni byl fakt, že federální soudy si mohou jen vnitřními jednacími řády stanovit pravidla, jaká svá rozhodnutí opublikují a tak měl ve své diskreci určit, jaká rozhodnutí budou mít precedenční závaznost. Na soudcích samotných je, zda uznají, že právě vytvořili ve svém rozhodnutí „nové právo“ a vznikl tak precedent.

Tento princip „právníckého realismu“ („*legal realism*“) je stále aktuální i v dnešní rozhodovací praxi. Každopádně soudy dospěly k názoru, že tento princip je protiústavním.⁵⁷⁹ Často také soudy odkazovaly na svá nepublikovaná rozhodnutí, což odporovalo precedenčnímu principu.

⁵⁷⁶ Summers, R.S. Precedent in USA, In : MacCormick, D.N., Summers, R.S. Interpreting Precedents-A Comparative Study, Dartmouth : Ashgate, 1997, s. 361

⁵⁷⁷ Nový čl. 32.1 Federálního procesního řádu v odvolacím řízení („Federal Rule On Appellate Procedure“), který nabyl účinnost 1. 12. 2006

⁵⁷⁸ Více než 80% rozhodnutí odvolacích soudů jsou nepublikovaná, viz Gant, S.E. Missing the Forest for a Tree. Unpublished Opinions and the New Federal Rule of Appellate Procedure, Boston College Law Review, ročník XLVII/číslo 4, červenec 2006, s. 708-709

⁵⁷⁹ Anastasoff v United States, 223 F.3d 905 (8th Cir 2000)

Ale jiné federální soudy dospěly v obdobných případech k opačnému závěru. Zmíněné precedenční rozhodnutí bylo nakonec zrušeno, ale už stačilo vyvolat lavinu dalších budoucích podobných rozhodnutí, která se jím inspirovala.⁵⁸⁰ Celá odborná diskuse dospěla až k ustanovení zvláštního výboru zabývajícím se pravidly odvolacího řízení, který nakonec dospěl ke kodifikaci výše zmíněného „pravidla 32.1“.⁵⁸¹

Jak vyplývá z výše uvedených skutečností, problém nepublikovaných rozhodnutí je po dlouhá léta velmi kritickým bodem v americké právní praxi. Na rozdíl od našeho diskursu, kdy můžeme jen řešit téma citace nepublikovaných rozhodnutí, je tento problém ve Spojených státech mnohem zásadnějším vzhledem k precedenčnímu principu.

4.2.2 Indexace judikatury

Velmi důležitá činnost, z pohledu tzv. rejstříkové složky databáze je *tzv. indexace dokumentu*.

Indexace probíhá redakční úpravou, kdy editor, který zpracovává daný judikát, přiděluje jeden nebo více příznaků tzv. index. Podle takového indexu pak lze zpracovaná rozhodnutí dále třídit (indexovat). Můžeme třídit podle různých kritérií, např. podle merita rozhodnutí, kdy se užívá číselník. Číselník je heslovitý rejstřík, kde má každé heslo přiřazeno číslo, podle úrovně rejstříku. Jsou-li rozhodnutí indexována podle oborů či oblastí, vyjadřují někteří odborníci názor, že by číselník měl obsahovat i vysvětlující informace ke každému indexu.⁵⁸²

To v praxi znamená, že se přiřazuje k danému dokumentu přidaná informace, která zpracovaný dokument umožňuje identifikovat a dává mu určité vlastnosti. Přidané indexační informace zařazují daný dokument, např. judikát, do nějaké druhové skupiny podle společně sdílených vlastností. Některé informace se dají abstrahovat přímo z textu rozhodnutí jako je spisová značka, druh, autor rozhodnutí či datum vydání rozhodnutí.

K takovým informacím je možno přidat další identifikační údaje jako pramen rozhodnutí, to znamená, z jaké sbírky pochází daný judikát. Tyto údaje mohou zahrnovat i jeho přesnější zařazení do dané sbírky jako číslo sešitu, ročník vydání, stránka, na které se nachází začátek judikátu ve sbírce. Publikační číslo nebo pořadové číslo judikátu ve sbírce je někdy uvedeno

⁵⁸⁰ Gant, S.E. Missing the Forest for a Tree. Unpublished Opinions and the New Federal Rule of Appellate Procedure, Boston College Law Review, ročník XLVII/číslo 4, červenec 2006, s. 715-718

⁵⁸¹ The Judicial Conference Advisory Committee on Appellate Rules, více viz Gant, S.E. Missing the Forest for a Tree. Unpublished Opinions and the New Federal Rule of Appellate Procedure, Boston College Law Review, ročník XLVII/číslo 4, červenec 2006, s. 719

⁵⁸² Polčák, R. Právní informační systémy pro práci s judikaturou, In : Judikatura a právní argumentace, s. 152

přímo v textu judikátu, obvykle na úplném začátku nebo je třeba abstrahovat z obsahu daného ročníku či sešitu sbírky.

Pro práci s judikátem a především jeho přesnou citaci jsou tyto údaje nezbytné. V praxi se velmi často setkáváme s nesprávnou a neúplnou citací, která pochází již od nesprávně zaznamenaných údajů právě v těchto indexačních informacích. Pak se stává, že se pokoušíme najít citovaný zdroj v databázi nebo přímo v originálu papírové sbírky, ale nejsme úspěšní. Taková citace je tudíž nepoužitelná, neboť ji nemůže nikdo dohledat.

Další skupina informací, která je nezbytná pro komplexní a perfektní citaci judikátu a slouží k jeho jedinečné identifikaci, zastupuje ještě mnohem větší přidanou hodnotu pro práci s judikaturou. Je to přiřazení zpracovávaného judikátu ke konkrétním rejstříkovým heslům, pokud je databáze nabízí. Neexistuje žádný univerzální systém, podle kterého by se jednotně mohly rozdělovat a přiřazovat judikáty ve všech rozličných databázích. Tudíž záleží na každém zpracovateli, jaký systém si vytvoří. Pak by se ale měl za všech okolností daného systému držet a jednotně zpracovávat veškerou judikaturu stejným stylem.

Pokud by totiž každý judikát byl zpracováván rozličně nebo různými editory s odlišným názorem, vyvolávalo by to velké zmatky při vyhledávání v databázi a používání dané aplikace by se stalo dosti problematickým pro uživatele. Jeden editor může přiřadit daný judikát jen k jednomu heslu, institutu, druhý zase k jinému. Tudíž je nutno dlouhodobě zachovávat stejný odborný přístup a principy zpracování judikatury v databázích. Judikát může být zaindexován podle jednoho či více rejstříků. Každá databáze si může vytvořit vlastní systém hesel či různých značek.⁵⁸³

Zásadní rozdíl u rejstříků v obecné rovině může být především v tom, kolik hesel celkově nabízejí. Dále je také velký rozdíl ve strukturování rejstříku do úrovní.⁵⁸⁴ Pokud jsou hesla řazena jen v jedné skupině, na stejné úrovni a podle obdobně rovnocenných institutů mluvíme o rejstříku jednoúrovňovém. Jednotlivá hesla se ale mohou dále dělit na do dalších (tzv. nižších) úrovní. To znamená, že právní institut či skutkový stav, nebo jejich kombinace je rozdělen na detailnější podmnožinu.

⁵⁸³ Kupříkladu systém ASPI má indexy hesel ve dvou hlavních seznamech a to v „rejstříku“ a v „oblastech úpravy“. Každý má jiný seznam hesel, rozdělených podle různých parametrů. Ale při postupném rozšiřování seznamů hesel nebo jejich úpravách může docházet ke překrývání a duplikaci hesel a vnášet zmatek do vyhledávacích pomůcek. Z praktických důvodů je lepší mít jen jeden seznam hesel jako to mají např. internetové databáze soudů Ústavní soud nabízí v systému NALUS položku „věcný rejstřík“. Internetové stránky Nejvyššího správního soudu mají naopak pojmenovaný rejstřík jako „oblasti úpravy“, i když je to identický seznam, který je na vnitřních soudu pojmenovaný zase jako „rejstřík“. Aplikace na stránkách Nejvyššího soudu pro změnu nabízí jednoduše jen „hesla“. Vidíme, že pojmenování funkcí a indexační přístup může být rozličný, ale fakticky plní obdobnou funkci.

⁵⁸⁴ Některý rejstřík může nabízet pouze jednu úroveň (databáze Nejvyššího soudu a Nejvyššího správního soudu) a jiný naopak až tři úrovně (rejstřík Ústavního soudu).

Obecně by se při vytváření rejstříků mělo dbát především na komplexnost, aby byly pokud možno obsaženy všechny oblasti práva a jejich instituty. Je velkou přidanou hodnotou, pokud se rejstřík dělí do více úrovní. V první úrovni vyhledáváme např. podle oboru práva a pak na nižších úrovních se dostáváme k detailnějším institutům. Některé rejstříky nabízejí v nejnižší úrovni (tj. nejdetailnější) úrovni dokonce i místo hesel jednotlivých institutů přímo konkrétní paragrafy právních předpisů a to někdy až na úroveň písmen (např. vnitřní databáze Nejvyššího správního soudu).

Na druhou stranu, argumentem pro více vyhledávacích alternativ může být možnost větší šance při vyhledávání přes různá hesla odlišných seznamů, které byly zaindexovány. Dává to větší šanci vyhledat podle hesla alespoň z jednoho rejstříku. Přirazování hesel k judikátům je opět dosti odborná práce a neměla by být zpracovatelem databáze podceňována, neboť praktikující právníci jako uživatelé mohou často spoléhat jen na vyhledání podle těchto hesel a nesprávné odborné posouzení editora může vést k velkým komplikacím.

Analogická situace platí i u dalších indexačních údajů přidávaných většinou editory sbírek či databází a to jsou *související předpisy*. V oficiálních soudních databázích a sbírkách rozhodnutí tuto činnost většinou vykonává přímo daný soudce či jeho asistent, který vydal dané rozhodnutí. To by měla být záruka správnosti a úplnosti údaje. Ale také mohou být tyto údaje přidány později zpracovateli v rámci analytických oddělení soudů nebo až u vydavatele sbírek či výrobců databází.

Vyhledávání podle souvisejících dotčených právních předpisů a jejich částí může být velmi významnou pomůckou při právních rešerších. V případě, že neznáme konkrétní publikační číslo nebo jednací číslo hledaného judikátu, ani autora a pramen, musíme použít vyhledávání podle hesel a dotčených předpisů. U předpisů je vhodné citovat příslušnou část předpisu a nejlépe s konkrétním platným zněním k danému datu. To se stává ještě zásadnějším u funkcí, které nabízejí hypertextový odkaz v rámci textu odůvodnění judikátu.

Pokud odůvodnění cituje určitý předpis, musí být jasně specifikováno, k jakému dni a jakému platnému znění.⁵⁸⁵ Jinak by hypertextový odkaz mohl propojit uživatele s úplně jiným zněním předpisu a velmi odlišným normativním textem.

Poslední odbornou informací, která je přidávána jako indexační údaj k judikátu může být související relevantní *prejudikatura*. S ohledem na tradice prvních listinných sbírek judikatury rakousko-uherských a prvorepublikových, některé dnešní sbírky udávají relevantní dotčenou

⁵⁸⁵ Tuto funkci, kdy hypertextové linky odkazující na konkrétní ustanovení právních předpisů ještě specifikují, k jakému datu účinnosti daného ustanovení se odkaz vztahuje, nabízí systém ASPI („ucin-k-dni“).

prejudikaturu přímo v textu judikátu, dříve např. sbírka Vážného, dnes kupříkladu Sbíрка soudních rozhodnutí a stanovisek, ale ta spíše nahodile při citaci v odůvodnění rozhodnutí.

Druhou variantou je dodat prejudikaturu v přidaných informacích v hlavičce judikátu ve sbírce (např. Sbíрка rozhodnutí NSS). To samé platí i u elektronických internetových databází soudů. Velmi často pak musí odborně posoudit odborný editor na soudě či u nakladatele, jaká případná prejudikatura by měla být vyznačena.

Práce s prejudikaturou vyžaduje ještě mnohem větší odbornou erudici než u ostatních rejstříkových údajů. V naší právní kultuře je historicky zvykem, že pokud už se uvede dotčená prejudikatura, tak v drtivé většině jen souhlasná starší související judikatura. Proto je také nazývána „pre“-judikaturou.

Ale dnešní elektronické systémy právních informací umí nabídnout i prejudikaturu, nebo spíše dotčenou relevantní judikaturu, i zvláště vyznačenou jako souhlasnou, nesouhlasnou, překonanou a dokonce navazující, novější.⁵⁸⁶

Souhlasná judikatura označuje jiná rozhodnutí, která dospěla ke stejnému právnímu závěru a potvrzují vyjádřeny právní názor. Mohou jimi být rozhodnutí starší nebo naopak i novější. To samé ale v opačném gardu platí o nesouhlasné judikatuře.

Pokud mluvíme o uvádění o překonané judikatuře, znamená to, že ke staršímu rozhodnutí je uvedena citace na rozhodnutí novější, která vyjádřilo odlišný právní názor od tohoto staršího judikátu. Tento právní názor je nyní obecně respektován jako správný právní závěr a měl by být interpretován a citován místo překonaného staršího judikátu.

V našich podmínkách je možnost nabízet takové funkce v soukromých elektronických databázích právních informací zatím skoro v praxi nepředstavitelná. V žádném vydavatelství není lidská či finanční kapacita a také vůle, aby se takové funkce začaly vytvářet a poskytovat právnické veřejnosti.

Vydavatelé by museli mít tým odborníků, kteří mají komplexní přehled v jednotlivých právních oborech a museli by sledovat relevantní aktuální judikaturu v daném oboru a její vývoj. Je pravdou, že nejdominantnější systém právních informací na našem trhu disponuje skupinou redaktorů, v jejichž popisu práce by měla být odborná práce takového druhu. Zatím ale bohužel žádné podobné funkce systém nenabízí.

Větší šance sledovat průběžně novou judikaturu a označovat mají elektronické evidence rozhodnutí na internetových stránkách vrcholných soudů.⁵⁸⁷ Jejich databáze nabízejí pouze rozhodnutí jednoho soudu, s výjimkou Nejvyššího správního soudu, který nabízí i rozhodnutí

⁵⁸⁶ Např. systém LexisNexis a West v USA (viz dále v této kapitole)

⁵⁸⁷ Funkci souhlasné, překonané a negativní judikatury nabízí ve své vnitřní databázi např. Nejvyšší správní soud.

krajských soudů ve správním soudnictví. Analytická oddělení mají tak soustavný a aktualizovaný přehled o nové i stávající judikatuře a ve spolupráci se soudci mohou průběžně aktualizovat údaje o např. překonané či negativní judikatuře k staršímu záznamu.

Přidané údaje mohou být nalezeny v rejstřících listinných sbírek judikatury, kde se vyskytují ve formě věcného rejstříku, chronologického rejstříku, abecedního rejstříku nebo rejstříku souvisejících předpisů. Tyto informace mohou pomoci zpracovateli elektronické databáze, aby se jimi alespoň inspiroval. Není ale nejvhodnější, aby dotyčný editor jen automaticky zkopíroval publikované informace a převzal je bez kontroly do databáze.

Často se totiž v praxi stávalo, že dané informace vytvářeli pověřeni pracovníci soudů, kteří neměli nic společného s rozhodovacím procesem. V dnešní době tuto funkci plní spíše analytická oddělení vrcholných soudů. Odborný právnícký editor v nakladatelství může podle svého uvážení případně opravit dodané údaje či dokonce přidat další.

Pro uživatelský komfort je ve sbírkách rozhodnutí i elektronických databázích důležitý další údaj a tím je tzv. „název“ judikátu. Působí jako určité „návěští“, informace o obsahu právní věty, případně celého judikátu. Jako právní věta plní stejnou funkci pro celý judikát, tak název či heslo by ji mělo plnit alespoň pro právní větu. Měl by v nejlepším případě vystihnout situaci, právní či skutkovou, která je rozebrána v právní větě. V listinných sbírkách se nemusí zdát název zvláště důležitý, ale v elektronických vyhledávacích systémech jeho význam značně stoupá. Předem je potřeba definovat, co se myslí pod pojmem „název“ judikátu.

V některých sbírkách je na začátku textu judikátu, ještě nad právní větou přidáván krátký text či sousloví, které vysvětluje či označuje, jakého právního institutu či právního problému se týká daná právní věta, respektive celý judikát. V našich písemných sbírkách panuje značný nesoulad a nesystémovost v označování jednotlivých publikovaných judikátů. Některé sbírky přidávají určitý název či spíše heslo nad text samotného judikátu, hned pod číslo publikační, jako např. sbírka Bohuslava a v její tradici pokračující Sbírka NSS. V jiných sbírkách se zase taková hesla před textem vyskytovala vzácně nebo vůbec a např. Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek uváděla vyloženě jedno nebo dvojslovná hesla na obalu každého sešitu. I když většinou se tyto údaje většinou nazývají obecně jen hesly, dovolil bych si zdůraznit nutnost určitého praktického rozlišení mezi čistým jednoslovným či dvojslovným heslem a tím, co bych pojmenoval právě jako „název judikátu“.

Pod pojmem „heslo“ by se mělo zařadit jedno slovo či sousloví, které vyjadřuje většinou určitý právní institut či právní problém. Z hesel se skládají výše uvedené rejstříky. Tudíž v některých sbírkách se jen používá nebo spíše používalo takové rejstříkové heslo, které se

někdy přidalo nad text právní věty. Většinou také, jako ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, bylo jen napsáno v obsahu dílčího sešitu a některé elektronické systémy nebo jiné sbírky ho vložily nad text právní věty později.

Na druhou stranu u pojmu „název“ by se mohlo poukázat na praxi Nejvyššího správního soudu, který pravidelně ke každému judikátu ve své sbírce rozhodnutí vytváří specifický název. Ten má navíc ještě ty ideální parametry, že je rozdělen na dvě části, kdy v právní části se používá čisté rejstříkové heslo a za dvojtečkou pak již podrobněji rozvádí většinou skutkové okolnosti nebo charakteristiku právního problému, které konkrétněji vystihují charakter právní věty či judikátu.⁵⁸⁸ Je zajímavé, že Nejvyšší správní soud nazývá tuto část judikátu ještě jinak a to jako „nadpis“.⁵⁸⁹ Názvy či popisky se nachází na počátku textu judikátu ve formě rejstříkového hesla.⁵⁹⁰

V oblasti elektronických zdrojů judikatury jsou názvy mnohem významnějším fenoménem. Když se ve vyhledávací masce zadají parametry vyhledávacích indexačních údajů, systém může vygenerovat desítky či stovky judikátů, které svými parametry odpovídají zadání. Velmi špatně se pak orientuje ve výsledném seznamu odpovídajících záznamů. Uživatel pak může rychlým prohlédnutím zhodnotit, zda chce nahlédnout případně do indexace nebo přímo do textu samotného judikátu. Název mu může velmi napovědět, pokud je vytvořen erudovaně. A to je dalším problémem u našich elektronických právních systémů, neboť tuto práci by měl zastávat zkušený editor s právnickým vzděláním, který má značný přehled v judikatuře a zkušenost s její tvorbou a publikací, jinak se tato snaha mine účinkem.

Systém NALUS Ústavního soudu operuje s pojmem „populární název“, který definuje pro své potřeby tak, že se jím „*charakterizují nálezy a publikovaná usnesení a jde o stručnou charakteristiku věci či označení, pod kterým se daná kauza obecně vžila.*“⁵⁹¹ Bohužel, na škodu uživatelům i systému samotnému, se populární názvy vytvářejí a přidávají jen ke zlomku publikovaných rozhodnutí. Určitě by sloužily k mnohem lepší orientaci při rešerši, kdy uživatel hledá opět podle jiných parametrů než citace rozhodnutí a zobrazí se mu delší seznam potencionálních výsledků.⁵⁹² Jako příklady populárního názvu v jen čistě heslovitém tvaru lze uvést např. „*Politická/Volební strana*“⁵⁹³. Další názvy jako „*K posouzení zachování*

⁵⁸⁸ Např. rozhodnutí publ. pod č. 509/2005 Sb.NSS „Správní řízení: vada řízení spočívající v nesprávném doručení rozhodnutí“ nebo č. 1197/2007 pojmenovaný „Důchodové pojištění: „dílčení“ procentní výměry starobního důchodu“

⁵⁸⁹ Z dalších sbírek judikatury by se mohla vyzdvihnout kupříkladu sbírku Soudní judikatura ve věcech správních (judikát publ. pod č. 188/1998 „Hospodářská soutěž: ohrožení soutěžního prostředí prostřednictvím újmy způsobené jiným soutěžitelům“ nebo judikát č. 820/2001 nazvaný „Celní zákon: k pojmu „nakládat se zbožím“).

⁵⁹⁰ Např. sbírka Česká judikatura, HBT : Praha, sešit 3, 2009, s. 42

⁵⁹¹ <http://nalus.usoud.cz/Search/Help.aspx>

⁵⁹² <http://nalus.usoud.cz/Search/Search.aspx>

⁵⁹³ Usnesení sp. zn. I. ÚS 101/01 ze dne 27. 11. 2001

*lhůty k podání žaloby*⁵⁹⁴ je sice obsažnější název, který může blíže přiblížit právní větu či judikát, ale stále spíše heslovitým duchu. Trochu rozšířenější název rozdělený na hlavní heslo a detailnější heslo ukazuje např. „*Dokazování v trestním řízení - důkaz výslechem svědka*“⁵⁹⁵ nebo ještě zajímavější, více jedinečný název „*Jízdné a jeho přírážky v městské hromadné dopravě*“⁵⁹⁶, kde se už více dostáváme do přiblížení judikátu svým názvem skutkové situace. Většinou ale v databázi není uveden žádný populární název nebo jen obecná charakteristika stran jako „*Stěžovatel FO*“ nebo „*Stěžovatel PO*“, někdy více konkrétně „*Obec/zastupitelstvo, Obce-Otrokovice*“⁵⁹⁷.

V databázi Ústavního soudu se zastává při tvorbě populárních názvů v této databázi vnitřní politika zpracovatelů, že se název vytváří jen pro judikáty označené úrovní důležitosti 1 a 2.⁵⁹⁸

Na stránkách Nejvyššího správního soudu se při vyhledávání v databázi vykytuje stejně nazvaný parametr „populární název“, ale je používán naprosto výjimečně, spíše vůbec. Velmi okrajově ho může nahrazovat rubrika „účastníci řízení“, kdy jsou v poněkud „anglosaském“ stylu vypsány nad sebou strany sporu a alespoň částečně se dá podle nich orientovat.⁵⁹⁹

Stránky Nejvyššího soudu nenabízí žádný takový parametr.⁶⁰⁰ Pokud se podíváme na soukromé databáze právních informací tak např. Beck-online⁶⁰¹ nenabízí žádnou takovou pomůcku. Oproti tomu systém ASPI do nedávné doby mělo veškerou zpracovanou judikaturu označenou jedinečnými názvy pro každý judikát. Ve vyhledávací masce má parametr i speciální „název“, který se zobrazuje při zobrazení seznamu nalezených judikátů při vyhledávání podle nějakého parametru.⁶⁰²

Název je dokonce jedním ze tří parametrů, podle něhož jsou nalezené záznamy ve výsledné tabulce identifikovány. Jako příklady jedinečných názvů judikátů, které mají pro uživatele nejlepší orientační hodnotu můžeme uvést např. „*Platnost výpovědi společníka z v.o.s a zápis do rejstříku*“⁶⁰³, „*Členství ve fašistické organizaci a přestupek proti národní cti*“⁶⁰⁴, „*Revize první pozemkové reformy a rozvrh přejímací ceny*“.⁶⁰⁵ V současné době se judikatura v systému dělí na zpracovanou a ostatní. Názvy se vyskytují jen u zpracované části,

⁵⁹⁴ Nález sp. zn. I. ÚS 2849/07 ze dne 22. 2. 2011

⁵⁹⁵ Nález sp. zn. III. ÚS 376/01 ze dne 15. 11. 2001 (N 174/24 SbNU 291)

⁵⁹⁶ Nález sp. zn. III. ÚS 275/01 ze dne 13. 12. 2001 (N 196/24 SbNU 471)

⁵⁹⁷ Usnesení sp. zn. III. ÚS 1428/10 ze dne 22. 2. 2011

⁵⁹⁸ K tomu viz dále v části 4.3.1 této práce

⁵⁹⁹ <http://www.nssoud.cz/main0col.aspx?cls=JudikaturaBasicSearch&SimpleSearch=1&>

⁶⁰⁰ http://www.nssoud.cz/JudikaturaNS_new

⁶⁰¹ <http://beckonline.cz>, aktualizace, stav k 25. 2. 2011

⁶⁰² Aplikace ASPI, aktualizace, stav k 25. 2. 2011.

⁶⁰³ Vážný Rc 18585/43, čj. Rv I 475/43, ASPI ID JUD9565CZ

⁶⁰⁴ Boh. A 1660/1947, čj. 927/46, ASPI ID JUD17767CZ

⁶⁰⁵ Rc 55/1951 Sb.s.r., čj. C VI 57/50, ASPI ID JUD9267CZ

ale spíše jen ve zkratkovitém, heslovitém tvaru, který se často opakuje a postrádá tak identifikační jedinečnost.

Problémem také zůstává, že někdy byly tyto názvy, či popisky k textům judikátů, přidávány velmi náhodně a nesystematicky, především ve sbírkách rozhodnutí. Mohly nahrazovat chybějící právní věty, které nejsou vůbec vytvořeny k danému judikátu (např. sbírka Vážného či Sbírnka soudních rozhodnutí a stanovisek). Pak by měly opravdu být nazývány jako „názvy“, neboť neplní funkci jednoslovného hesla, ale poskytují širší informace o judikátu. Tato praxe je zavedena už od prvních rakousko-uherských sbírek (sbírka Budwinského) a naše oficiální a polooficiální sbírky ji jen převzaly.

Všechny výše zmíněné parametry indexace při zpracování judikatury jsou tedy vitálně důležité v procesu editace a zpracování textů judikatury do sbírek a především elektronických databází. Bez jejich pečlivého vytváření by nemohly vyhledávací databáze fungovat a uživatelé najít relevantní právní informace.

4.2.3 Aktuálnost judikatury

V rámci indexace judikatury při zpracování do databází právních informací, a to jak internetových či jiných, je možno přiřazovat dodatečně další parametr, který je pro práci s judikaturou zásadní a pro právního uživatele obsahuje skoro největší přidanou hodnotu.

Při vyhledávání relevantní judikatury může být velmi užitečným vodítkem zaindexování judikátu s přiřazenou informací o aktuálnosti. Taková informace musí být logicky přiřazena až *ex post*. Nabývá to významu v situaci, kdy se změní rozhodovací praxe.

K dotčenému konkrétnímu judikátu může být dodána informace, zda byl překonán jiným rozhodnutím a není již aktuální („překonaná judikatura“). Také může být uvedena další informace jako, který judikát je v rozporu s daným zpracovávaným judikátem („negativní judikatura“) nebo jaký judikát vyjadřuje stejný názor („souhlasná judikatura“). Mohou tak být označeny starší judikáty, než je daný zpracovávaný judikát, pak je materie nazývána jako „prejudikatura“.⁶⁰⁶

Na druhé straně bývají přidávány do indexačních informací údaje o novější judikatuře, než je zpracovaný judikát. Podle některých autorů by mohla být indexace řešena automaticky za užití kybernetických a informačních metod.⁶⁰⁷ Tomu může bránit nedostatečná citační uzance,

⁶⁰⁶ Takové podrobné údaje o související, negativní, překonané judikatuře a prejudikatuře poskytuje u nás pouze vnitřní databáze NSS a v zahraničí např. systém Westlaw

⁶⁰⁷ Polčák, R. Právní informační systémy pro práci s judikaturou, In : Judikatura a právní argumentace, s. 149

kdy v odůvodněních rozhodnutí nejsou úplně a správně citovány. Jinak by mohly být počítačově získávány informace přímo z textu odůvodnění.

Tzv. *aktuálnost judikatury* je velmi důležitý fenoménem, který bohužel v praxi je minimálně řešen a odborně rozebrán. Okrajově se mu věnuje např. soudní rozhodovací praxe Nejvyššího správního soudu, kdy byl vyjádřen názor, že „*při aplikaci zákona v podobě, v jaké byl dotvořen judikaturou Nejvyššího správního soudu, nutno vzít zřetel též na to, zda je judikát stále použitelný (zejména s ohledem na následné změny interpretovaného právního předpisu), stejně jako na celý kontext judikátu, který do značné míry určuje též obsah soudem dotvořené právní normy.*“⁶⁰⁸

V dnešní praxi je skoro nemožné vyznačovat hromadně a systematicky aktuálnost judikatury při zpracování rozhodnutí pro právní informační systémy, když nabízejí judikaturu z více zdrojů. A to jak listinných, tak elektronických.

Při obrovské masě zpracovávaných judikátů by musel tým specializovaných redaktorů průběžně sledovat veškerou novou judikaturu v daném oboru a porovnávat s již dříve vydanou. Na jejich uvážení by bylo, zda a jak označí daný judikát za překonaný či odporující atd.

A to mluvíme jen o prospektivním pohledu v situaci, kdy se zařazuje nová judikatura. Pokud by se takto měly hodnotit i starší záznamy judikatury v systému, bylo by to další obrovské penzum práce. Na takový projekt by bylo nutné vyčlenit odborníky v dané oblasti práva na delší dobu.

Je pravdou, že když se celý elektronický informační systém přebírá judikáty z původních papírových sbírek, je šance postupně vybudovat takový systém. V případech, kdy jednotlivé sbírky rozhodnutí nabízí informace o prejudikatuře u každého rozhodnutí, je mnohem snadnější zavést tyto informace do elektronického systému a pak je jen aktualizovat při zařazování nových judikátů.

Mnohem jednodušší roli mají analytická oddělení vrcholných českých soudů, kdy teprve nedávno byly vytvořeny databáze na internetových stránkách a obsahují jen rozhodnutí tohoto jednoho soudu. Za druhé do nich nejsou zařazena ani všechna rozhodnutí daného soudu zpětně (např. Nejvyšší soud). V rámci své rozhodovací činnosti si je soud schopen označit, jaká rozhodnutí jsou překonaná jakými a v jakém jsou vztahu k jiným rozhodnutím. V současné době není taková funkce na vnějších stránkách našich soudů nabízena (maximálně na některých vnitřních intranetových stránkách jako u NSS).

⁶⁰⁸ Rozsudek NSS ze dne 7. 5. 2008, čj. 1 As 17/2008 - 67, publ. pod č. 1627/2008 Sb. NSS, část IV.

Aktuálnost judikatury je mnohem závažnější problém v dnešní právní praxi, než se může zdát. Kolik soudců či jiných právníků citujících nějaká soudní rozhodnutí se vždy přesvědčí, zda tento judikát nebyl náhodou překonán už jiným a třeba i opublikovaným?

V současné nadprodukcí soudních rozhodnutí i nadprodukcí publikovaných soudních rozhodnutí je velmi nesnadné mít neustálý přehled a orientovat se v nejen v prejudikatuře, ale i v nové, aktuální judikatuře. A právě tady tkví největší výhoda elektronických právních systémů právních informací, které mají možnosti udržovat pro uživatele aktuální informace o nové judikatuře a případně vytvořit přehledně informaci o aktuálnosti dané judikatury.

V souvislosti s problémem aktuálnosti publikované judikatury můžeme krátce zmínit téma publikace a aktualizace judikatury v právních informačních systémech soukromých nakladatelů.

Je nutno poukázat na jistou nesystémovost v přístupu nakladatelů v jejich přístupu k publikaci judikatury. Na jednu stranu je vzývána vždy jen nejnovější judikatura, publikováno co největší množství různých soudních rozhodnutí, pro dobro uživatele. Na druhou stranu je možno pozorovat v nakladatelské politice jednotlivých vydavatelů právních informačních systémů značnou nechuť zařazovat do databází např. starší judikaturu z dob první republiky či rakousko-uherské monarchie.

Hlavním argumentem je právě neaktuálnost takové starší judikatury, která je také někdy skoro pejorativně označována jako „historická“. Tento přístup se mi zdá poněkud krátkozrakým, ale i komerčního hlediska ekonomicky nesprávným.

Můžeme se ptát, co je ještě ta „nová“ či „aktuální“ judikatura a co už je „historická“ judikatura? Kde je stanovena hranice a kdo ji určí? Praxe se může shodnout, že ten a ten právní názor, vyjádřený v tom a tom judikátu, je překonán. Ale mohou se takto zhodnotit a označit všechny v minulosti opublikované rozhodnutí? To je z čistě praktického hlediska nemožné. Mohou se tak vyznačit ty nejznámější a nejcitovanější judikáty, ale co ty ostatní?

To mluvíme o překonaných názorech v judikatuře, překonané jinou novější rozhodovací praxí. Ale je nutno zmínit materii mnohem objemnější a to jsou případy, kdy se novelizuje či dokonce deroguje ustanovení právního předpisu, který dané rozhodnutí vykládá. Co potom s aktuálností takového judikátu? Je snad možno sledovat všechny takové změny a případně pak vyznačit u starého judikátu.

Je mnohem jednodušší vyznačit u nového judikátu starší související prejudikaturu, na kterou navazuje. Ale jak často se v databázích právních informací vyznačuje u staršího judikátu odkaz na novější judikát, který se věnuje stejné právní otázce? V našich podmínkách

je toto naprosto nemožné požadovat po právních nakladatelstvích, které nemají lidskou, finanční ani intelektuální kapacitu takto sledovat veškerou judikaturu.

Pokud bychom striktně dodržovali princip aktuálnosti judikatury, pak by nakladatelství, v souvislosti s jejich vlastní tezí o nepotřebnosti staré judikatury, musela vyřazovat „neaktuální“ judikaturu ze svých databází. Kolik by zbylo z celé databáze judikatury? Dobře vidíme, že je praxe nereálná a nepraktická. Přeci judikát a právní věta, který byl sice vázán na již neúčinnou právní úpravu. Mohou mít stále velkou vypovídající hodnotu, už čistě z hlediska komparativního, což čím dále častěji využívají soudci i jiní právníci při své argumentaci. Stále se dají použít některé obecnější právní závěry a myšlenky ze staršího rozhodnutí. I když se změnil právní řád, skutkové okolnosti a životní situace zůstávají stejné jako např. před 90 lety.

Samozřejmě, drtivá většina uživatelů právních informačních systémů namítá správně, že pro ně v denní praxi nejsou historická judikatura či historické právní předpisy vůbec využitelné, ale nejméně vrcholné soudnictví a akademické kruhy by jistě velmi rády přivítaly mnohem obsažnější publikaci takových dokumentů.

Konkrétním příkladem může být nová připravovaná kodifikace občanského zákoníku, která se ve velké části inspiruje starým rakousko-uherským všeobecným občanským zákoníkem ABGB z roku 1811. Najednou se tak mohou stát znovu aktuálními i staré judikáty z prvorepublikových sbírek judikatury, které vykládaly a pracovaly s tímto legendárním zákoníkem.⁶⁰⁹

Fenomén aktuálnosti judikatury, jak je vidět, je mnohem složitějším a komplexnějším problémem a k tomu by mělo být přihlíženo, jak při aplikaci a citaci soudních rozhodnutí, tak při tvorbě databází právních informací.

4.3 Elektronická publikace soudních rozhodnutí vrcholných soudů

Publikace judikatury v elektronických systémech právních informací je specifické téma v rámci tématu zabývajícího se tvorbou a publikací judikatury. Samostatným tématem je důležitý právní a politický problém závazné oficiální databáze elektronických informací. Toto je ale téma nejméně na samostatnou kvalifikační práci a z toho důvodu můžeme jen velmi stručně zmínit problém naší současné české právní kultury.

⁶⁰⁹ Stejný názor zastává např. soudce Ústavního soudu Jiří Nykodým, viz Nykodým, J. , Němeček, T. Asi nejsme diplomati, rozhovor, Lidové noviny ročník XXIV/114 (2011) ze dne 16. 5. 2011), příloha Právo a justice, s. 26

V současnosti neexistuje oficiální zdroj právních informací v elektronické verzi garantovaný a provozovaný státem nebo pod jeho licenci. Ze zákona má svoji funkci listinná Sbírka zákonů, ale pokud bychom chtěli souborný systém v elektronické podobě, který by poskytoval nejen konsolidovaná znění právních předpisů, ale jiné právní informace jako je právě judikatura nebo literatura či jiné, museli bychom sáhnout po databázích poskytovaných soukromými subjekty.

Problém by mělo v oblasti závazných znění právních předpisů vyřešit spuštění e-Sbírkou ministerstvem vnitra od počátku roku 2014. e-Sbírka má být podle č. 2.1.2 zadávacích podmínek „*systém elektronické Sbírky zákonů a mezinárodních smluv...informačním systémem otevřeným, jehož působnost lze rozšířit o další typy právních předpisů a dalších dokumentů (např. právní předpisy vyhlášené a vydané hl. m. Prahou, kraji a obcemi nebo judikaturu)*“. Vidíme tedy, že zákonodárce má velmi ambiciózní plán nejen zahrnout do této databáze nejen texty právních předpisů, ale případně i judikaturu!

Zdroje informací o judikatuře se dají na jedné straně, z pohledu vydávající autority, která je publikuje podle forem její publikace. Je možno je rozdělit na tři druhy:⁶¹⁰

- 1) **zákonná** - forma publikace, kdy je výslovně obsaženo zmocnění k vydávání sbírky v zákoně. Je velmi mladá forma publikace, kdy se poprvé v našich dějinách objevila v roce 1993, v zákoně o Ústavním soudu, č. 182/1993 Sb., a jsou to sbírky rozhodnutí Ústavního soudu, Nejvyššího soudu a Nejvyššího správního soudu
- 2) **oficiální** - což jsou báze dat na internetových stránkách vrcholných soudů
- 3) **soukromé** – vytvářené soukromými komerčními subjekty

Na druhé straně lze dělit právní informační systémy z hlediska technického přibližně na tři hlavní skupiny. Na jedné straně to jsou klasické databáze právních informací – právní informační systémy, které mají vlastní kmenovou databázi. Databáze je součástí informačního systému a spolu s ním je dodávána uživateli. Je samostatným a uzavřeným systémem a lze je provozovat nezávisle na počítačových sítích. Vyhledávací algoritmus je vyvinut přímo jen pro tuto databázi, a proto by měl nejlépe plnit vyhledávací funkci.⁶¹¹

Druhým typem informačních systémů právních informací, jsou ty, které nemají vlastní báze dat, ale fungují pouze jako automatizované vyhledávací algoritmy nad nezávislými databázemi. Vyhledávací systém je schopen přes internetovou síť vyhledávat nejen v jedné databázi, ale i ve více zdrojích připojených na síti. Má tedy mnohem větší šanci najít relevantní data, ale zároveň je složitější najít správný vyhledávací algoritmus. V našich

⁶¹⁰ Polčák, R. Právní informační systémy pro práci s judikaturou, In : Judikatura a právní argumentace, s. 146

⁶¹¹ Polčák, R. Právní informační systémy pro práci s judikaturou, In : Judikatura a právní argumentace, s. 151

podmínkách zatím neexistuje žádná aplikace, která by prováděla takové syntetické vyhledávání mezi českými zdroji právních informací, natož navíc i mezi zdroji právních informací na evropské úrovni či mezinárodní.⁶¹²

Třetí variantou systémů mohou být databáze sice jednozdrojové, ale umístěné na internetových stránkách, např. databáze judikatury vrcholných soudů v ČR.

Dnes ale už dochází k hybridnímu propojení charakteru prvních dvou kategorií. Aplikace se samostatnými databázemi na instalačních discích nabízejí již místo klasických instalací při aktualizaci nové služby. Pokud má uživatel připojení přes internet, tak může být jeho instalace aktualizována online přes vzdálený server nakladatele. Nejsou tedy již potřeba instalační disky jako dříve.⁶¹³

Při zařazování judikatury do různých databází právních informací mohou také hrát roli další doplňkové faktory, ke kterým někdy uspořadatel může přihlížet, ale také nemusí. Jedná se o dva fenomény a to *tzv. relevantnost (význam) judikatury* a druhým je *tzv. aktuálnost judikatury*.

První problém, s kterým je třeba se vypořádat při vytváření systémů právních informací, může být jeho relevantnost či „významnost“. Pokud se má určit zhodnocení aplikační kvality judikátu z hlediska informačního systému, dají se použít určité algoritmy.⁶¹⁴

Tento doporučovaný přístup má ale problémy.⁶¹⁵ Vyhledávací systém by musel umět zohledňovat, z jakých důvodů bylo třeba rozhodnutí zrušeno, jestli to nebyly jen čistě formální důvody atd. I v dalších částech tohoto testu lze vidět problematické body. Je velmi sporné, zda zrovna např. publikovaný judikát má větší relevanci.

Ještě více diskutabilní je posuzovat judikát podle toho, kde byl publikován. Jestliže víme, jak značně subjektivní může být proces výběru redakčních rad a kolektivních orgánů soudů, je velmi nejisté zohledňovat to zásadně při jeho relevanci. Nejvíce legitimním měřítkem by mohlo být počet citací daného judikátu v odůvodnění jiných rozhodnutí. Muselo by se samozřejmě jednat o souhlasnou citaci.

Judikát, který byl publikovaný v listinné oficiální sbírce judikatury, nemusí zrovna v praxi být vůbec citován a používán v procesu aplikace práva. Naopak judikát, který byl

⁶¹² Na rozdíl od jiných zemí, jako např. nizozemský Porta Iuris.

⁶¹³ Např. aplikace Beck-online a ASPI

⁶¹⁴ Jako např. následující:

- a) jedná se judikát ústavního soudu, nejvyššího soudu, vrchního soudu, krajského, okresního soudu?
- b) byl nebo nebyl judikát potvrzen nebo zrušen rozhodnutím odvolacího, dovolacího soudu, ústavního soudu?
- c) byl nebo nebyl judikát podroben kritice Evropského soudu pro lidské práva?
- d) byl nebo nebyl judikát publikován v zákonné sbírce, oficiální sbírce, monografické nebo v časopise?
- e) byl judikát citován v další judikatuře?

⁶¹⁵ Polčák, R. Právní informační systémy pro práci s judikaturou, In : Judikatura a právní argumentace, s. 148

publikován pouze v elektronické podobě nebo nebyl vůbec publikován skrze oficiální kanály, může být velmi často citován.

V našich podmínkách se index významnosti přiřazuje k jednotlivým judikátům v elektronické databázi např. Ústavní soud, kdy označuje judikáty přiřaditelnými čísly od 1 (nejvyšší důležitost) do 4 (nejmenší důležitost). Také Nejvyšší soud průběhu procesu evidence judikatury praxi používá označování od A do F podle důležitosti.⁶¹⁶

Celý proces „známkování“ relevantnosti a aplikační důležitosti je ale stále velmi subjektivní. Pokud se přiřazuje stupeň důležitosti na základě jednorázového rozhodnutí soudce, asistenta, analytika či jiného pověřeného pracovníka. Měl by existovat určitý objektivní algoritmus, jak nezávisle na názoru konkrétního odborníka, přiřazovat stupně významnosti.

Druhým charakterem třídění judikatury by mohla být *tzv. aktuálnost judikatury*. Pro interpretační práci s judikátem je velmi důležité, ba přímo zásadní, znát status judikátu a především, zda názor v něm vyjádřený není již překonaný. Ustanovení, jež jsou vykládána v daném rozhodnutí již mohla být novelizována nebo zrušena. Elektronické publikování judikatury má tak obrovskou výhodu, na rozdíl od listinných sbírek, průběžně aktualizovat údaje o judikátech.

Každý z vrcholných soudů má svůj styl a postup při elektronické publikaci. Procesy soudů jsou sice v základech podobné, ale existují velmi zásadní rozdíly při zpracování soudních rozhodnutí při jejich elektronické publikaci.

4.3.1 Elektronická publikace rozhodnutí Ústavního soudu

Pravděpodobně nejpropracovanějším systémem, který se těší poměrně vážnosti jako průkopník odborně konstruované databáze právních informací s odbornou strukturou vyhledávání judikatury, je aplikace na stránkách Ústavního soudu ČR pod názvem *NALUS*.⁶¹⁷

Aplikace NALUS (NÁLezy a USnesení ÚStavního Soudu) umožňuje fulltextově vyhledávat v databázi rozhodnutí Ústavního soudu v kombinaci s vyhledáváním pomocí klíčových slov. Databázi spravuje analytický odbor Ústavního soudu. Po téměř ročním

⁶¹⁶ Viz kapitola o procesu vytváření judikatury na vrcholných soudech.

⁶¹⁷ <http://nalus.usoud.cz/>

zkušební provozu byla databáze i na základě připomínek uživatelů upravena a uvedena do plného provozu na začátku roku 2007.⁶¹⁸

Do databáze NALUS byla automaticky importována všechna rozhodnutí Ústavního soudu, jimiž bylo ukončeno řízení, od počátku činnosti Ústavního soudu v roce 1993 do konce roku 2006.⁶¹⁹

Naprostou většinu z nich tvoří usnesení, která byla do NALUSu importována beze změny (včetně případných chyb a nedostatků formátování) z dosavadních evidencí a databází. Nejstarší rozhodnutí se vyskytují v nevhodných úpravách. V této skupině judikátů nelze využít všechny parametry vyhledávání, neboť ještě nebyla zpracována se všemi indexačními parametry. Z tohoto období byla jednotlivě zpracována analytickým odborem jen vybraná rozhodnutí⁶²⁰ a u těch lze využít všechny parametry vyhledávání.⁶²¹

Z ostatních usnesení senátních a zpravodajských byla zpracována jen malá část a pro velký objem dat již dále zpracovávána nebudou. I v ostatních, nezpracovaných rozhodnutích (tj. usneseních z let 1993-2006) lze vyhledávat fulltextově a s pomocí klíčových slov.

Všechna rozhodnutí Ústavního soudu, jimiž se končí řízení, a procesní rozhodnutí přijatá od 1. ledna 2007 jsou již do databáze vkládána průběžně a lze u nich využít v plném rozsahu všechny parametry vyhledávání.⁶²²

Co se týká důležitého fenoménu anonymizace, tak všechna rozhodnutí v databázi jsou anonymizována a v databázi nelze vyhledávat pomocí jmen či názvů navrhovatelů. Anonymizace prováděná od července roku 2007 se na základě pokynu předsedy Ústavního soudu omezuje pouze na osobní údaje fyzických osob vystupujících jako účastníci řízení, jejich zákonní zástupci, svědci či znalci (provádí se zpravidla nahrazením jména a příjmením

⁶¹⁸ Rozhraní aplikace je rozděleno na čtyři záložky: Vyhledávání, Nalezené, Odložené výsledky a Návod. Na záložce Vyhledávání se provádí zadávání parametrů vyhledávání a spouští se vlastní vyhledávání. Na záložce Nalezené se zobrazují výsledky posledního provedeného hledání. Nalezená rozhodnutí na této záložce jsou průběžně obměňována podle výsledků jednotlivých hledání. Každé nalezené rozhodnutí na záložce Nalezené si lze odložit k další práci (za účelem vytváření portfolia rozhodnutí k dalšímu prohlížení, tisku či stažení na lokální počítač) na záložku Odložené výsledky, kde zůstává až do požadavku uživatele na odstranění rozhodnutí nebo ukončení aplikace. Záložka Vyhledávání slouží pro zadání parametrů vyhledávání. Vyhledávání je možné omezit na požadovanou formu rozhodnutí (nález, usnesení či stanovisko pléna), případně pouze na publikovaná rozhodnutí, tzn. rozhodnutí, která byla oficiálně publikována ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu nebo ve Sbírce zákonů. Vedle toho NALUS umožňuje omezení vyhledávání jen na aktuálně zpřístupněná rozhodnutí v období jednoho až šedesáti dnů před aktuálním datem.

⁶¹⁹ Jde cca o 26 tisíc rozhodnutí.

⁶²⁰ - všechna přijatá i nepřijatá Stanoviska pléna 1993-2006

- všechny Nálezy plenární 1993-2006 včetně

- všechny Nálezy senátní 1993-2006 včetně

- všechna Usnesení, která byla publikována ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu do svazku 43 (včetně), tj. 1993-2006 (včetně)

- všechna Usnesení v plenárních věcech 1993-2006 (včetně)

⁶²¹ <http://nalus.usoud.cz/Search/Help.aspx>, kromě parametru Dotčeného orgánu veřejné moci

⁶²² Od roku 2007 se používá nový číselník předmět řízení ve stromové struktuře. Do té doby zpracované záznamy byly indexovány pomocí dosavadního číselníku evidence podání. Jeho hesla byla automaticky převedena do nové struktury. Hesla, která nebyla v dosavadním číselníku předmět řízení u dřívějších záznamů evidována nejsou. K roku 2008 byl nahrazen dosavadní věcný rejstřík novým věcným rejstříkem ve stromové struktuře. Do té doby zpracované záznamy byly indexovány pomocí dosavadního číselníku věcného rejstříku elektronické evidence podání. Některá jeho hesla byla automaticky převedena do nové struktury, viz <http://nalus.usoud.cz/Search/Help.aspx>

iniciálami). Neanonymizují se údaje o právnických osobách, advokátech, ani údaje o fyzických osobách vystupujících jako úřední osoby za orgány veřejné moci.

Při vyhledávání může uživatel zvolit způsob řazení výsledků vyhledávání podle data rozhodnutí (od nejstaršího nebo od nejnovějšího), data vyhlášení rozhodnutí (od nejstaršího nebo od nejnovějšího), podle navrhovatele (abecedně), podle spisové značky (abecedně) nebo podle data zpřístupnění rozhodnutí v NALUSu (od nejčerstvějšího přírůstku po nejstarší).

Vyhledává se podle parametrů tzv. klíčových slov a klíčové slovo se dá zkombinovat současně s vyhledáváním ve fulltextu. Fulltext funguje na principu lemmatizace a k lemmatizaci ve slovníku NALUSu se dá jen na okraj poznamenat pár následujících poznatků. Pokud se požadované slovo nenachází v systémovém slovníku, vyhledá se podle zadaného tvaru.

Tato rozšířená funkce však platí pouze pro operátor slovo (tzn. jedno zadané slovo). Pokud je zadáno více slov (s mezerami) nebo jsou použity složitější operátory, vyhledávají se pouze tvary těchto slov podle lematizátoru (uživatelského slovníku). Při hledání méně běžných slov je třeba ověřit, zda se vyskytují v uživatelském slovníku. Fulltext umí vyhledávat také jen v určitých částech - „zónách rozhodnutí“ textu.⁶²³

Maska systému umožňuje vyhledávat podle již zmíněných klíčových slov, tj. zaindexovaných vlastností.⁶²⁴

⁶²³ - Právní věta – výňatek z odůvodnění rozhodnutí označený, resp. vytvořený soudcem zpravodajem, příp. jeho aparátem; vyskytuje se pouze u nálezů, stanovisek pléna a usnesení, která byla určena k publikaci v knižně vydávané Sbírce nálezů a usnesení

- Abstrakt – resumé rozhodnutí vytvořené analytickým odborem; zpracovává se pouze u vybraných, z hlediska judikatury významných rozhodnutí (zejména u nálezů)

- Návěti – úvodní část rozhodnutí (záhlaví) s uvedením soudců, účastníků, napadených aktů veřejné moci atd., která končí slovy „tako:“

- Výrok – vlastní výrok rozhodnutí Ústavního soudu („zamítá se“, „ruší se“, „odmítá se“, apod.)

- Odůvodnění – celý text odůvodnění výroku, narativní i argumentační část odůvodnění

- Argumentace – vlastní argumentace Ústavního soudu, odůvodnění

- Odlišné stanovisko – odlišné stanovisko soudce k výroku nebo k odůvodnění rozhodnutí

⁶²⁴ jsou to následující parametry:

-Citace - vyhledá rozhodnutí podle spisové značky nebo podle paralelních citací ve Sbírce nálezů a usnesení ÚS (SbNU) nebo ve Sbírce zákonů. Citaci lze zadat i neúplně. Citace podle SbNU uvedená v příkladu znamená: nález publikovaný pod číslem 36 ve svazku 7 SbNU na str. 65 a následujících

-Populární název

-Typ řízení

-Datum rozhodnutí

-Datum vyhlášení

-Datum podání

-Soudce zpravodaj

-Soudce s odlišným stanoviskem

-Navrhovatel

-Dotčený orgán (typ, specifikace)

-Napadený akt (druh; číslo; název; ust.)

-Výrok

-Vztah k předpisům

-Předmět řízení

-Věcný rejstřík

-Poznámka

⁶²⁴ v přehledu výsledků vyhledávání se zobrazují tyto údaje:

-Číslo jednací/spisová značka

-Rozsudek/usnesení/rozhodnutí/neskončené řízení + údaj o způsobu rozhodnutí - (zrušeno/zamítnuto/ odmítnuto/zastaveno/uznána vina/zproštěn atd. – pouze u rozhodnutí NSS)

Databáze také přináší tzv. populární název, což není příliš obvyklé v jiných databázích právních informací. Názvy jsou vytvářeny pro každý záznam, ale většinou jsou použity jen heslovité názvy odpovídající jednotlivým heslům z rejstříku. Jen několik nejvýznamnějších rozhodnutí dostalo specifické názvy, které jsou opravdu jedinečné a zapamatovatelné.⁶²⁵ Menším problémem je, pokud se v rámci veřejné odborné diskuse ujme jiný název, tak je otázkou, zda přejmenovávat zpětně již přidělené názvy v databázi.

Zásadními přínosy pro oblast elektronické publikace a právních informačních systémů jsou tři specifické fenomény, které NALUS přinesl do české kultury publikace právních dokumentů.

Prvním z nich je princip tzv. abstraktu ze soudního rozhodnutí. Abstrakt je poněkud rozšířenou a propracovanější formou anotace s indexačními informacemi, který je dodatečně vytvořen příslušnými odbornými analytiky ke každému záznamu. Je vypracován ve formě samostatného souboru s vlastní hlavičkou.

Abstrakt nabízí navíc především tzv. *analytickou právní větu*. Jak sám výslovně upozorňuje ve své hlavičce, abstrakt a analytické právní věty nejsou součástí rozhodnutí, vytváří je analytický odbor soudu. Jejich význam je pouze anotační a informační. Pro srovnání je v abstraktu uvedena právě i právní věta vytvořená samotným soudcem zpravodajem pro publikaci ve sbírce. Dále abstrakt obsahuje stručné shrnutí návrhu a řízení před soudem a výběr z odůvodnění rozhodnutí.

Dalším specifikem je přidělování stupně aplikační významnosti pro dané rozhodnutí označené jako položka „Význam“. Na stupnici od 1 do 4, od nejvíce zásadních rozhodnutí po nejméně významné se přidělují každému záznamu. Problematickým se může zdát jistá subjektivita tohoto hodnocení, neboť jsou přidělována jednotlivými analytiky soudu. Analytici se řídí vnitřními speciálními evidenčními instrukcemi pro jednotný postup při zpracování rozhodnutí, ale stále je zde prostor na značnou diskreci podle jejich subjektivního názoru. Jejich hodnocení ale procházejí kontrolním procesem nadřízených.

Každopádně tento systém hodnocení aplikačního významu rozhodnutí je velmi moderním prvkem, který se praktikuje i u zahraničních databází právních informací. Podobné hodnocení nabízí také databáze Nejvyššího soudu.

-Soud, který rozhodnutí vydal/u něhož se řízení vede
-Datum vydání
-Údaj o publikaci ve sbírce
-Identifikace účastníků (nepodléhají-li anonymizaci)
-Oblast úpravy
-Údaj o opravném prostředku a o výsledku řízení o opravném prostředku a vztahu k řízení
-Populární název
⁶²⁵ Např. „Cukerné kvóty“ nebo „Slovenské důchody“

Posledním příspěvkem elektronické databáze Ústavního soudu je zavedení jednotného standardu citování, kdy je možno exportovat přímo ze záznamu správný a úplný tvar citace daného rozhodnutí. Standardní citační norma je také v našich podmínkách jedním z prvních pokusů, jak citovat relevantní údaje, podle nichž jde identifikovat rozhodnutí.⁶²⁶

4.3.2 Elektronická publikace rozhodnutí Nejvyššího správního soudu

Nejvyšší správní soud zpřístupňuje soudní rozhodnutí v oblasti správního soudnictví na svých internetových stránkách. Jeho databáze judikatury má dvě podoby a to vnější veřejnou internetovou část a neveřejnou vnitřní.

Vnitřní databáze je přístupná kromě soudu samého ve své intranetové verzi, dále na extranetu jen krajským soudům a Nejvyššímu soudu. Mimo rozhodnutí Nejvyššího správního soudu by měla obsahovat i všechna meritorní rozhodnutí krajských soudů vydaná ve správním soudnictví. Databáze dále obsahuje i výběr rozhodnutí Ústavního soudu, která jsou relevantní pro správní soudnictví. V databázi lze vyhledat i starší judikaturu krajských a vrchních soudů z doby před účinností soudního řádu správního (před 1. 1. 2003). Databáze není veřejně přístupná.

Vyhledávací maska vnitřní databáze umožňuje využívat mnohá vyhledávací kritéria, která veřejná databáze nemá. Praktické jsou zejména: vyhledávání v právních větech (téměř 10 tisíc rozhodnutí v databázi je opatřeno právní větou, která vymezuje nově řešenou právní otázku), možnost použití hesláře (každé z rozhodnutí opatřených právní větou je zařazeno do poměrně podrobného hesláře o několika úrovních hesel) nebo možnost vyhledávání dle zařazení rozhodnutí k určitému ustanovení právního předpisu.

Vyhledávat rozhodnutí lze i podle prejudikatury, protože všechna rozhodnutí, která nejsou opatřena právní větou (nejsou dle příslušného soudce přínosná) jsou opatřována informací o prejudikatuře, tedy o rozhodnutí, v němž již byla relevantní právní otázka vyřešena. Výhodou databáze je i to, že jednotlivá rozhodnutí jsou opatřena *tzv. semaforem překonanosti*. Pokud bylo rozhodnutí samo nebo jeho prejudikatura napadeny opravným prostředkem, svítí u rozhodnutí výstražné oranžové světlo. Pokud bylo rozhodnutí nebo jeho prejudikatura zrušeno, popř. právní názor v něm vyjádřený byl překonán rozšířeným senátem, nebo bylo v databázi zjištěno závazné rozhodnutí odchylným právním názorem, svítí u rozhodnutí výstražné červené světlo.

⁶²⁶ Více k systému citace ve zvláštní podkapitole této práce.

Vyhledávat lze i podle publikace/nepublikace ve Sbírce rozhodnutí Nejvyššího správního soudu. Vyhledávání podle slov poskytuje veškeré standardní funkcionality běžné v současných vyhledávačích (lemmatizaci, logické operátory, zadání přesné fráze apod.).⁶²⁷

Nejvyšší správní soud si je vědom nedostatečnosti současného systému publikace rozhodnutí správních soudů.⁶²⁸ Tyto nedostatky spočívají především v několika problémech. Jsou jimi např. :

- publikace rozhodnutí ve Sbírce rozhodnutí NSS z technických důvodů nemůže dostát požadavkům aktuálnosti (publikována jsou rozhodnutí s několikaměsíčním až několikaletým zpožděním) a úplnosti (publikován je pouze nepatrný zlomek rozhodnutí správních soudů, zejména to pak platí o rozhodnutích krajských soudů),
- databáze rozhodnutí na webu Nejvyššího správního soudu vykazuje řadu nedostatků (defekty ve stávajících funkcionalitách, velmi omezené možnosti vyhledávání a práce s výsledky vyhledávání, roztržitost do více vzájemně nepropojených databází, absence důležitých údajů o jednotlivých rozhodnutích – např. o jejich zrušení) a navíc vůbec nezahrnuje rozhodnutí krajských soudů,
- interní databáze (extranet/ISNSS) není přístupná veřejnosti

Jedním z důležitých inspiračních zdrojů je databáze rozhodnutí Ústavního soudu NALUS, která představuje v současné době asi nejkvalitnější databázi judikatury v českém prostředí (viz výše).⁶²⁹

Databáze by také nově měla obsahovat vybraná rozhodnutí krajských soudů ve správním soudnictví. Masky pro podrobné vyhledávání by měla umožňovat různé funkce vyhledávání.⁶³⁰

⁶²⁷ Vyhledavač má být integrován s infoSoudem tak, aby v jednotné databázi byla i neskončená řízení vedená u NSS. Vyhledavač bude integrován, aby v jednotné databázi byla i neskončená řízení před rozšířeným senátem. Všechna rozhodnutí v databázi by měla být:

a) v anonymizované podobě odpovídající anonymizačnímu standardu NSS (tedy pouze příjmení fyzických osob, které nepůsobí jako advokáti, notáři, insolvenční správci, soudní exekutoři, popř. jiné osoby vykonávající specifické funkce v procesu, dále se anonymizují některé další vybrané citlivé údaje dle okolností případu).

b) rozhodnutí budou k dispozici ve formátu pdf, pokud to nebude technicky možné, pak ve formátu html.

c) budou k dispozici jak upravená znění pro účely publikace ve Sbírce rozhodnutí NSS (tam kde jsou zpracována), tak i plná anonymizovaná znění.

d) rozhodnutí by měla být opatřena právní větou s náležitostmi dle úzu obvyklého pro databázi ELJ včetně rubrik „nadpis, k předpisům, věta a prejudikatura“, pokud k nim právní věta byla vytvořena.

e) rozhodnutí by měla být „zaheslována“ tj. opatřena vazbou k příslušným heslům a podheslům v hesláři (týká se pouze rozhodnutí opatřených právní větou).

f) rozhodnutí by měla být opatřena informací o podání opravného prostředku (kasační stížnost, ústavní stížnost) včetně informace o výsledku řízení o tomto opravném prostředku (odmítnuto, zastaveno, zamítnuto, zrušeno plus identifikace rozhodnutí o opravném prostředku včetně odkazu na anonymizované rozhodnutí o opravném prostředku) a o napadení právního názoru před rozšířeným senátem.

g) rozhodnutí by měla být opatřena informací o publikaci ve Sbírce rozhodnutí NSS

⁶²⁸ Roztočil, A. Možnosti vyhledávání judikatury správních soudů, Soudce 9/2010, s. 14

⁶²⁹ Nová verze vyhledávací databáze soudu (od podzimu 2010) by měla zahrnovat jako dosud všechna rozhodnutí NSS, kterými se řízení končí plus vybraná další rozhodnutí (usnesení o přerušení řízení z důvodu podání návrhu Ústavnímu soudu dle § 95 odst. 2 Ústavy ČR a z důvodu předložení předběžné otázky Soudnímu dvoru EU + další rozhodnutí k nimž soudce dle své úvahy vytváří právní větu).

⁶³⁰ - volbu soudu, který rozhodnutí vydal/u něhož je řízení vedeno (všechny, všechny krajské, jednotlivé soudy, zvlášť pouze rozhodnutí/řízení rozšířeného senátu)

- volbu data vydání rozhodnutí (datum nebo časové období)

Ohledně zpřístupňování rozhodnutí krajských soudů ve správním soudnictví je důležité zmínit fakt, že tyto soudy nemají žádnou zákonnou povinnost zpřístupňovat texty svých rozhodnutí. Jen na základě vnitřních pokynů Nejvyššího správního soudu by měly dodávat pravidelně veškerá rozhodnutí, jimiž se končí ve věci, právě NSS a jeho analytickému odboru.

V praxi je tato povinnost ale obtížně vymahatelná, záleží na přístupů jednotlivých předsedů soudů a soudců samotných. Někteří soudci poskytují všechna svá rozhodnutí okamžitě, s již provedenou anonymizací, jiní s prodlením a třeba bez anonymizace. Od jiných soudců je velmi těžké texty dostat i po delší době. Anonymizaci pak musí obstarat aparát oddělení dokumentace a analytiky NSS. Databáze také nenabízí právní věty k textům rozhodnutí a není hypertextově propojena.⁶³¹

4.3.3. Elektronická publikace rozhodnutí Nejvyššího soudu

Nejvyšší soud uveřejňuje na svých webových stránkách všechna svá rozhodnutí vydaná po 1. 6. 2000. Databáze dále také obsahuje vybraná stanoviska Nejvyššího soudu.

Významná starší rozhodnutí a stanoviska lze vyhledat v tištěné podobě ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek. Rozhodnutí Nejvyššího soudu jsou veřejnosti k dispozici v anonymizované podobě ve lhůtě dvou měsíců od data vypravení rozhodnutí. Rozhodnutí vydaná před 1. 4. 2010, převedená ze starších databází Nejvyššího soudu, nejsou vybavena některými údaji pro vyhledávání. U těchto rozhodnutí nejsou vždy k dispozici všechny údaje a jejich texty nebyly po anonymizaci formátovány. Byla převedena automaticky z dosavadních databází Nejvyššího soudu. Při vyhledávání podle hesel a dotčených předpisů je třeba mít na zřeteli, že u velké části starších rozhodnutí uvedené údaje chybí.⁶³²

-
- zadání spisové značky/čísla jednacího (formou číselníku i formou jediného okna pro zápis celého čísla jednacího/spisové značky)
 - hledání podle slov v textu rozhodnutí (možnosti vyhledávání dle současného stavu v ISNSS včetně lemmatizace, zadání přesné fráze, zadání více slov s volbou funkce AND, OR), s tím, že by bylo možné zadat oblast vyhledávání: právní věta/nadpis/k předpisům/rozhodnutí
 - zadání (formou zaškrťovacích okének) oblastí vyhledávání: rozhodnutí rozšířeného senátu, rozhodnutí publikovaná, rozhodnutí opatřená právní větou ale nepublikovaná, rozhodnutí bez právní věty, dosud neskončené věci, ostatní rozhodnutí
 - vyhledávání podle čísla Sb.NSS
 - vyhledávání podle hesláře (možnost zadání více hesel s funkcí AND, OR, pouze u rozhodnutí opatřených právní větou),
 - vyhledávání podle oblastí úpravy (pouze u rozhodnutí/řízení NSS)
 - vyhledávání podle prejudikatury
 - vyhledávání podle druhu rozhodnutí (rozsudek, usnesení, rozhodnutí).
 - vyhledávání podle žalovaného (srov. současnou funkčnost infoSoudu, pouze u rozhodnutí NSS)
 - vyhledávání rozhodnutí/řízení NSS podle soudu, který vydal rozhodnutí napadené kasační stížností, včetně vyhledávání podle spisové značky napadeného rozhodnutí krajského soudu (srov. současnou funkčnost infoSoudu)
 - vyhledávání rozhodnutí NSS podle sp. zn. ústavní stížnosti, podle výsledku řízení (zrušeno ano/ne)
 - vyhledávání rozhodnutí krajských soudů podle toho, zda byla/nebyla podána kasační stížnost, podle sp. zn. kasační stížnosti, podle výsledku řízení (zrušeno ano/ne)
 - vyhledávání rozhodnutí NSS podle napadení právního názoru v rozšířeném senátu (ano/ne)
 - případně i vyhledávání podle „populárního názvu“ (pouze vybraná rozhodnutí)

⁶³¹ Více k evidenci judikatury NSS viz část 3.3 této práce.

⁶³² Citace rozhodnutí Nejvyššího soudu by měla obsahovat podle doporučeného způsobu citace rozhodnutí Nejvyššího soudu:

- Typ rozhodnutí (usnesení / rozsudek) nebo údaj o tom, že jde o stanovisko
- Označení soudu, který rozhodnutí vydal

Každé kolegium má svůj vlastní rejstřík, který se liší a odlišnou formu evidence rozhodnutí.

V procesu evidence judikatury Nejvyššího soudu se dělí na následující kategorie významnosti:

A – rozhodnutí navržená k publikaci ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek. Tato rozhodnutí jsou rozesílána k připomínkám vybraným institucím (např. ústřední orgány státní správy, soudy, Nejvyšší státní zastupitelství, právnické fakulty, profesní komory) a poté projednána na zasedání příslušného kolegia Nejvyššího soudu. Není-li rozhodnutí k publikaci schváleno, přeřadí se do nižší kategorie.

B – významná rozhodnutí nezařazená do skupiny A.

C – ostatní rozhodnutí řešící hmotněprávní otázku, pokud nepatří do skupin A nebo B

D – věci výkonu rozhodnutí a ostatní rozhodnutí řešící procesní problematiku, nepatří-li do skupin A nebo B

E – u Občanskoprávního a obchodního kolegia jednoduchá procesní rozhodnutí (např. zastavení dovolacího řízení, odmítnutí dovolání, odklad vykonatelnosti). U Trestního kolegia rozhodnutí, jimiž se nerozhoduje ve věci samé (např. rozhodnutí o vazbě, opravné usnesení).

EU – rozhodnutí, ve kterých Nejvyšší soud aplikoval právo Evropské unie.

Anonymizovaný text obsahuje text rozhodnutí Nejvyššího soudu upravený tak, že jsou odstraněna jména a osobní údaje fyzických osob a další údaje, které zákon neumožňuje uveřejňovat nebo jejichž odstranění nařídil předseda senátu. Ze starších rozhodnutí byly při anonymizaci odstraněny i některé další údaje.

Pokud je podána ústavní stížnost, je to zaznamenáno. Jakmile Nejvyššímu soudu dojde vyhotovení rozhodnutí Ústavního soudu, zapíše se rovněž údaj o datu rozhodnutí a výsledku řízení. Vyhledávání v databázi je vcelku jednoduché⁶³³ a pokud jsou vytvořeny právní věty,

-Datum rozhodnutí

-Spisovou značku

-Údaj o případné publikaci v Sb.s.r.

-Odkaz na zdroj (například: usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 11. 2001, sp. zn. 21 Cdo 123/2001, uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 11/2003, dostupné na www.nsoud.cz.)

⁶³³ Nejvyšší soud vysvětluje indexační údaje, podle kterých se dá vyhledávat v databázi následovně:

- spisová značka - je označení věci, ve které bylo rozhodnutí vydáno. Skládá se z čísla senátu, kterému byla věc podle rozvrhu práce přidělena, označení druhu věci, pořadového čísla věci a roku, ve kterém byla věc předložena.

- datum rozhodnutí

- datum zveřejnění - označuje den, kdy bylo rozhodnutí uveřejněno v anonymizované podobě na internetových stránkách Nejvyššího soudu. Datum zveřejnění je k dispozici pouze u rozhodnutí zpracovaných od roku 2010 v nové databázi. U rozhodnutí převedených ze starých webových stránek je nastaveno na 31. 12. 2009.

- heslo - vymezuje právní otázku, které se rozhodnutí týká. Starší rozhodnutí jsou v databázi vybavena hesly jen tehdy, jestliže byla publikována ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek. U rozhodnutí vydaných od 1. 4. 2010 nejsou hesly opatřována rozhodnutí kategorie E.

- název judikátu - blíže vymezuje právní otázku, která je v rozhodnutí řešena. Jen vybraná rozhodnutí Nejvyššího soudu jsou vybavena názvy.

- aplikovaná norma - označuje ustanovení právního předpisu, kterého bylo při rozhodování věci použito. U rozhodnutí vydaných před rokem 2010 není ve všech případech aplikovaná norma uvedena.

tak se zobrazí již v seznamu vyhledaných judikátů u čísla jednacího, pokud vyšly ve Sbírce soudních rozhodnutí.⁶³⁴ U rozhodnutí Ústavního soudu je udána rovněž spisová značka, pod kterou soud věc vede. Ještě, než se proklikneme na text samotného rozhodnutí, je zobrazena právní věta, což je uživatelsky velmi příjemné. Judikáty nejsou hypertextově zpracovány. Nevýhodou je, že pokud se vyhledává podle hesel, nachází systém velmi málo záznamů. Je také nabízeno, stejně jako u Nejvyššího správního soudu, vyhledávání podle autorů – soudů nižších instancí, tak najde jen několik rozhodnutí vrchních soudů a asi po třech rozhodnutích od dvou krajských soudů a žádná rozhodnutí okresních soudů.

V elektronické databázi na vnějších internetových stránkách jsou uveřejňovány anonymizované texty rozhodnutí. Je k dispozici i vyhledávání opublikovaných rozhodnutí ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ale text není identický s listinnou verzí, je to jen stejná anonymizovaná verze jako v hlavní databázi. V budoucnu by ale měla být odlišná editovaná verze do sbírky být k dispozici i na internetu.

Právní věty jsou vytvářeny a zobrazeny v elektronické verzi jen k rozhodnutím kategorie A.⁶³⁵

4.3.4 Centrální systém elektronické evidence soudní judikatury

Zásadním změnou v oblasti uveřejňování rozhodnutí soudů na nižších instancích by mohl být nově zřízený *Centrální systém elektronické evidence soudní judikatury*.

Nově zpřístupněnou databází soudních rozhodnutí poskytovanou veřejnými institucemi v rámci centrálního systému evidence judikatury ministerstvem spravedlnosti je databáze

- kategorie rozhodnutí - označuje význam (závažnost) otázky, kterou rozhodnutí řeší.

(http://www.nsoud.cz/JudikaturaNS_new/ns_web.nsf/web/Napoveda)

⁶³⁴ Dotazy do textových polí (text rozhodnutí, název judikátu, právní věta) lze upřesnit pomocí logických operátorů. Operátory lze libovolně kombinovat. Operátory hledání jsou slova a znaky, podle kterých program vyhledává určité kombinace slov, polí, kalendářních dat a čísel. Operátory hledání fungují stejným způsobem jako ve většině vyhledávacích modulů v síti WWW. To znamená, že jsou založeny na logických hodnotách. Může se například vytvořit hledání dvou slov, která se vyskytují ve stejném dokumentu, a určit jejich maximální vzájemnou vzdálenost, pole, ve kterých se musí nacházet, a psaní malých a velkých písmen. Navíc můžete jedno ze slov označit jako důležitější a dokumenty obsahující první slovo budou v seznamu výsledků hledání zobrazeny výše. Pomocí zástupných znaků lze hledat také části slov.

Vyhledávač není schopen skloňování slov, např. zadání "škoda" vyhledá pouze rozhodnutí, ve kterých se vyskytuje slovo "škoda" v zadaném tvaru. Pro vyhledání různých tvarů slov použijte zástupné znaky * (nahrazuje libovolný počet znaků) nebo ? (nahrazuje právě jeden znak). Při zadání "škod*" vyhledá tvary škodě, škodám, škodit, škodná apod. Vyhledávač ignoruje rozdíl mezi velkými a malými písmeny. Viceslovné výrazy lze hledat pomocí uvozovek. Př. zadání ""náhrada škody"" vyhledá přesně zadaný výraz, nenajde však již výraz "náhrada značné škody". Vyhledávané výrazy lze kombinovat s pomocí logických operátorů. Např. zadání "náhrada AND škody" vyhledá všechna rozhodnutí, v jejichž textu se vyskytuje výraz "náhrada" a výraz "škody" (i na různých místech textu).

Výpis vyhledaných rozhodnutí při vyhledávání je nastaven na 1000. Odpovídá-li zadanému dotazu více, zobrazí se ta rozhodnutí, která zadanému dotazu odpovídají nejvíce. V takovém případě se doporučuje zpřesnit zadávaný dotaz zadáním více kritérií. Zobrazuje se hlavička rozhodnutí s identifikačními údaji a anonymizovaný text. Zadání dotazů do různých polí lze libovolně kombinovat.

⁶³⁵ Proces evidence rozhodnutí Nejvyššího soudu je podrobněji popsán v části 3.1 této práce.

Judikatura na stránkách ministerstva spravedlnosti a Nejvyššího soudu, která nabízí vybrané texty rozhodnutí okresních, krajských a vrchních soudů.

Poprvé v naší historii by zde mohla být vytvořena platforma, která centrálně shromažďuje rozhodnutí od soudů na všech instancích (u okresních soudů zprostředkovaně) a nějakým způsobem jim dává skrze vnitřní instrukce k evidenci těchto rozhodnutí jakousi jednotící formu při jejich tvorbě, zpracování a následnému aplikačnímu hodnocení. Mohl by to být důležitý impuls k sjednocení pravidel při tvorbě a publikaci judikatury v naší právní kultuře.

Garantem centrální evidence soudní judikatury při současném stavu, kdy soudy nemají vlastní vrcholný samosprávný orgán jako např. Nejvyšší soudcovskou radu a celý justiční pilíř je podřízen státní správě, musí být státní správa soudů, respektive ministerstvo spravedlnosti.

Od počátku roku 2003 je instrukcí ministerstva spravedlnosti upraven postup při evidenci a zařazování rozhodnutí okresních, krajských a vrchních soudů do systému elektronické evidence soudní judikatury.⁶³⁶

Instrukce stanovuje postup a pravidla elektronické evidence v programu *Judikatura* na obecných soudech, kde takto mají být evidována všechna rozhodnutí a pak také zařazena do centrální evidence soudních rozhodnutí. Instrukce se nevztahuje na postup krajských soudů při evidenci a zařazování rozhodnutí ve věcech správního soudnictví do systému elektronické evidence soudní judikatury. Evidenci judikatury ve věcech správního soudnictví zajišťuje Nejvyšší správní soud.

Byly vytvořeny dva typy elektronické evidence. Za prvé, je to vnitřní evidence soudu jako neveřejná databáze programu *Judikatura* určená pro potřebu soudu, vytvářená na krajských a vrchních soudech z rozhodnutí těchto, případně okresních soudů. Vnitřní evidence je určena rovněž pro potřebu Nejvyššího soudu.

Druhým systémem evidence je centrální evidence soudních rozhodnutí databáze programu umístěná na centrálním serveru vnitřní sítě resortu obsahující vybraná rozhodnutí okresních, krajských a vrchních soudů přístupná všem soudům.

Primárním stavebním kamenem struktury centrální evidence musí být evidenční senáty jednotlivých soudů. Měly by tvořit kostru celého systému centrální evidence judikatury a plnit zároveň funkci odborných pracovišť a konzultačních míst se specializací na tvorbu a publikaci judikatury. Evidenční senáty jsou zřizovány doposud vnitřními směrnici jednotlivých soudů.

⁶³⁶ Instrukce ministerstva spravedlnosti č. 20-2002/SM, ze dne 20. června 2002, o systému elektronické evidence soudní judikatury

Nová instrukce o evidenci judikatury podrobněji stanoví jejich funkce a systém.⁶³⁷ Evidenční senát je v každém úseku krajských a vrchních soudů určen rozvrhem práce nejméně ze tří soudců. Jednání řídí předseda evidenčního senátu nebo jeho pověřený člen. V ostatních případech jedná za evidenční senát jeho předseda nebo jím pověřený člen. Na práci evidenčního senátu se mohou podílet i další odborní zaměstnanci soudu, mají-li vysokoškolské vzdělání (magisterské) v oboru právo a rozhodl-li o tom předseda soudu. Činnosti svěřené této kanceláři vykonává odborný referent evidenčního senátu.⁶³⁸

Do vnitřní evidence soudu se zařazují všechna rozhodnutí přijatá jednotlivými senáty, u nichž bylo navrženo zařazení do skupiny A, B, C a rozhodnutí, jejichž zařazení do evidence navrhl evidenční senát (skupina D). Rozhodnutí navržená do skupiny F se do vnitřní evidence nezařazují. Předseda senátu v závěrečném referátu (při předání rozhodnutí se spisem do příslušné soudní kanceláře k vypravení) uvede návrh, do které ze skupin uvedených má být rozhodnutí zařazeno a ustanovení, jejichž výklad rozhodnutí řeší. Navrhne-li předseda senátu zařazení rozhodnutí do skupiny A, B, nebo C, připojí též návrh rejstříkového hesla, charakterizujícího obsahovou náplň rozhodnutí. Při zařazení rozhodnutí do skupiny A, připojí též návrh právní věty. U ostatních rozhodnutí návrh právní věty může připojit, považuje-li to za vhodné. Rozhodnutí zařazená do skupiny E se do centrální evidence zadávají všechna, bez výběru.

Předseda senátu, jehož rozhodnutí zrušil nebo změnil soud vyšší instance, nebo Ústavní soud, je povinen zajistit předání stejnopisu rozhodnutí s informací o tom, jak bylo s rozhodnutím naloženo soudem vyšší instance nebo Ústavním soudem, kanceláři evidenčního senátu k vyznačení příslušné poznámky v programu *Judikatura*.

U každého rozhodnutí se uvede ustanovení, jejichž výklad rozhodnutí řeší, návrh na zařazení do skupiny, soud, o jehož rozhodnutí jde, formu rozhodnutí, spisovou značku, datum rozhodnutí, rejstříkové heslo a právní větu, byla-li navržena. Navrhované zařazení může v odůvodněných případech změnit.

⁶³⁷ § 3 Instrukce ministerstva spravedlnosti č. 20-2002/SM

⁶³⁸ Při zařazování rozhodnutí soudu do vnitřní evidence se z hlediska významu pro rozhodovací činnost soudů se rozhodnutí evidují v následujících skupinách:

A - významná rozhodnutí zásadní povahy navržená k uveřejnění ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, určená k zařazení do centrální evidence;

B - významná rozhodnutí hmotněprávní povahy z okruhu často řešené mediky, která je možné využít jako nástroj pro tvorbu obdobných rozhodnutí, určená pro uveřejnění v centrální evidenci soudních rozhodnutí;

C - významná rozhodnutí řešící procesní problematiku určená pro uveřejnění v centrální evidenci soudních rozhodnutí;

D - rozhodnutí zařazená do vnitřní evidence rozhodnutím evidenčního senátu, pokud nebyla zařazena do kategorie A až C;

E - veškerá pravomocná rozhodnutí soudů všech stupňů, v nichž je aplikováno některé z následujících nařízení ES, popřípadě v nichž soud rozhodl o neaplikovatelnosti těchto nařízení

F - ostatní rozhodnutí.

Nebyla-li u rozhodnutí navržena právní věta nebo heslo, připraví návrh jejich znění pro zasedání evidenčního senátu jeho předseda nebo ten jeho člen, kterému bylo rozhodnutí přiděleno nebo který byl určen pro sledování rozhodnutí podle druhu řešené právní otázky. Návrh může připravit i soudce nebo jiný odborný zaměstnanec soudu, pověří-li ho tím předseda evidenčního senátu. Evidenční senát při svém zasedání rozhodne o zařazení do skupiny, o znění právní věty nebo hesla a o tom, která ustanovení rozhodnutí řeší.

Neschválí-li evidenční senát znění právní věty, hesla, zařazení rozhodnutí do skupiny nebo jeho uveřejnění v centrální evidenci soudních rozhodnutí, předloží rozhodnutí k posouzení poradě úseku soudu.

Specifická je situace u rozhodnutí okresních soudů, jelikož tato nejnižší úroveň soudů nemá zřizovány evidenční senáty. Jejich funkci tak plní nadřízené krajské soudy. Evidenční senáty krajských a vrchních soudů mohou do evidence zařadit pravomocná rozhodnutí okresních soudů v oblasti své působnosti, která byla soudu zaslána justičními orgány nebo která si sám vyžádal. Předsedové jednotlivých senátů okresního soudu přitom poskytují potřebnou součinnost. Evidenční senáty vrchních soudů mají toto oprávnění i vůči rozhodnutím krajských soudů.⁶³⁹

Rozhodnutí okresních soudů se evidují stejným systémem, do skupin, stejně jako rozhodnutí krajských a vrchních soudů. Schválil-li evidenční senát krajského soudu zařazení rozhodnutí okresního soudu, je povinen vyrozumět o tom soud, který rozhodnutí vydal.

Pro účely uveřejnění v centrální evidenci odborný referent evidenčního senátu upraví jednotlivé rozhodnutí tak, aby obsahovalo všechny údaje povinné pro zařazení judikátu do centrální evidence, a provede jeho anonymizaci.⁶⁴⁰

Předseda nebo pověřený člen evidenčního senátu mohou v rozhodnutí navrhnout provedení dalších úprav, ukazuje-li se to potřebné pro splnění účelu zařazení příslušného rozhodnutí do centrální evidence. Tyto další úpravy mohou spočívat v tom, že se vypustí část odůvodnění (jednotlivá slova, věty nebo odstavce), které se netýkají problematiky řešené v právní větě nebo z jiných důvodů jsou nevhodné k publikaci. Provedení dalších úprav se

⁶³⁹ § 12 Instrukce ministerstva spravedlnosti č. 20-2002/SM

⁶⁴⁰ Povinnými údaji pro zařazení do centrální evidence jsou:

- a) právní věta judikátu nebo heslo charakterizující obsahovou náplň rozhodnutí
- b) spisová značka rozhodnutí
- c) soud, který rozhodnutí vydal
- d) označení ustanovení předpisů, jichž se rozhodnutí týká
- e) forma rozhodnutí
- f) datum vydání rozhodnutí
- g) který orgán schválil zařazení do centrální evidence a datum schválení
- h) úsek soudu, který rozhodnutí vydal
- i) text judikátu

projedná příslušným předsedou senátu. Úpravy mohou být provedeny jen tehdy, jestliže s nimi příslušný předseda senátu vysloví souhlas.

Před zařazením rozhodnutí k odeslání do centrální evidence předseda evidenčního senátu nebo jím pověřený člen evidenčního senátu zkontroluje, zda bylo rozhodnutí anonymizováno a byly provedeny příslušné úpravy a zda jsou vyplněny všechny údaje povinně uváděné v centrální evidenci. Po provedení anonymizace a úprav odborný referent evidenčního senátu příslušné rozhodnutí zařadí k odeslání do centrální evidence soudních rozhodnutí.

Důležitý je také fakt, že opravy lze provést jen tehdy, vysloví-li s nimi evidenční senát souhlas a pouze u rozhodnutí, jež byla do evidence zařazena na základě jeho schválení.

Podle této instrukce se zařazují rozhodnutí vyhlášená od data účinnosti instrukce. Výjimečně lze zařadit i starší rozhodnutí. Přílohu Instrukce tvoří vzor závěrečného referátu pro účely elektronické evidence soudní judikatury.

V praxi můžeme vidět jako nedostatek, že okresní (obvodní) soudy nemají zřízeny evidenční senáty. Jistě, při velkém nápadu, a převážně s případy, jež nepřinášejí nic nového do rozhodovací činnosti soudů, je to praktický přístup. Ale evidenční senáty by měly velmi prospět ke kultivaci soudního rozhodování na nejnižší úrovni. To se týká především správnému psaní rozhodnutí soudci a také např. náležitě práci s judikaturou jako je např. její správná a úplná citace. Měli bychom pak na všech soudních úrovních soudů jakéhosi garanta, který by měl za úkol hlídat a instruovat soudce v oblasti tvorby rozhodnutí a jejich případné publikace. Z hlediska ekonomického by nemuselo jít o přílišné výdaje na soudní aparát navíc, práci by mohla zastat soudní kancelář senátu příslušného soudce pověřeného vedením evidenčního senátu.

Vytvoření elektronické evidence rozhodnutí v obecném soudnictví je určitě významným pokrokem v procesu uveřejňování soudních rozhodnutí, který je tak důležitý pro celou právní praxi. Centrální evidence rozhodnutí by mohla být ještě zásadnějším prvkem pro systematické a trvalé zpřístupňování soudních rozhodnutí.

Pro českou právní vědu i praxi by bylo velmi přínosné, aby byla zpřístupněna všechna rozhodnutí z evidence. Byl by to ojedinělý a převratný krok i ve světovém měřítku, kde není taková praxe také příliš obvyklá. Takový krok by velmi přispěl ke sjednocení kultury tvorby a publikace judikatury v našem prostředí. Pravidla, která zavádí instrukce ministerstva spravedlnosti pro evidenci judikatury obecných soudů by se mohla stát případně obecným základem pro celou justici.

Bylo by také záhodno sjednotit evidenci judikatury obecných soudů a soudů v systému správního soudnictví, eventuelně i s Ústavním soudem. Z úvahu by stálo i zřízení evidenčních

senátů i na nejnižším stupni soudnictví. Jistě by to přispělo ke kultivaci nejen rozhodovací praxe. To by byl ideální stav, kdy by všechny soudy na našem území měly jednotnou evidenci judikatury a jednotná pravidla pro její tvorbu a publikaci. Zatím se zdá, že je to v dnešní situaci značně nereálný požadavek, což je na škodu právníkové praxi i akademickým kruhům. Vidíme, jak je, či spíše není, centrální evidence funkční a její výsledky prezentovány odborné veřejnosti. Bohužel, další složky justičního systému, např. soudy v oblasti správního soudnictví, nemají absolutní přehled a oficiální informace o tom, že byl zaveden takový systém.

Databáze, pod názvem *Judikatura (Evidence soudních rozhodnutí vrchních a krajských soudů)*, zřízená od 1. 1. 2003, se dostala do zkušebního provozu pro veřejnost v polovině května 2011.⁶⁴¹ Je to zatím pouze hrubá verze, která ale bohužel nenabízí mnoho textů rozhodnutí. Inspirací byl mimo jiné veřejně přístupný systém právních informací provozovaný státem na Slovensku po názvem JASPI.⁶⁴²

Množství zpracované judikatury mezi jednotlivými soudy se významně liší a celkově jde o počty poměrně malé, obvykle pouze v řádu stovek významných zpracovaných rozhodnutí na každý soud od počátku evidence judikatury. Regionální rozdíly způsobené neplněním Instrukce orgány státní správy soudů již začalo ministerstvo řešit domluvami předsedům příslušných soudů a v tomto ohledu lze očekávat zlepšení do budoucna. Pokud jde o celkový rozsah judikatury zpracované pro účely zveřejnění čítající pouze zlomek všech rozhodnutí krajských a vrchních soudů, jde o přirozený stav, uvážíme-li množství soudních rozhodnutí, která nemají žádný judikatorní přesah.⁶⁴³

Rejstřík hesel byl převzat z rejstříku Nejvyššího soudu a nabízí aktuálně 2010 právních institutů a oblastí práva. Rejstřík hesel je uzavřený a aplikace jej nabízí sama, výběr je možný jak kurzorem tak i podle počátečních písmen. V případě potřeby doplnění nového hesla je oprávněn doplnit rejstřík pouze Nejvyšší soud. Vyhledávat lze i podle vztahu k právním předpisům, podobně jako známe odkazy na judikaturu k jednotlivým ustanovením právních předpisů v komerčních právních informačních systémech.

Rozhodnutí jsou anonymizována, používají se pravidla pro anonymizaci Nejvyššího soudu.⁶⁴⁴ Co je velmi důležité, že jsou vypracovány i právní věty k jednotlivým rozhodnutím. Z indexačních informací k judikátu jsou vypracovány zatím jen hesla. Podle dotčených

⁶⁴¹ Je přístupná na stránkách ministerstva spravedlnosti <http://www.justice.cz/> (ikona *Judikatura* v horní části stránek v liště s produkty *eJustice*) a na stránkách Nejvyššího soudu www.nsoud.cz.

⁶⁴² <http://jaspi.justice.gov.sk>

⁶⁴³ Korběl, F. Zveřejňování judikatury okresních, krajských a vrchních soudů, <http://jinepravo.blogspot.com>, 13. 5. 2011

⁶⁴⁴ § 115 Kancelářského řádu NS

předpisů by se mělo dát podle vyhledávací masky také hledat, ale zatím nejsou zaindexována k jednotlivým rozhodnutím. Nezbyvá než doufat, že databáze přejde co nejdříve do plného provozu a posune celou koncepci publikace soudních rozhodnutí v naší právní kultuře významně kupředu.

4.3.5 Elektronická publikace soudních rozhodnutí v Evropě

4.3.5.1 Slovenský úřední systém právních informací JASPI

Jednotný automatizovaný systém právních informací, informační zdroj vzniklý pod hlavičkou Ministerstva spravodlivosti SR se nazývá ve zkratce JASPI.

Systém dříve zahrnoval jak kompletní právní řád SR, tak překlady evropských zákonů, judikaturu nejvyšších slovenských soudních instancí, literaturu, obchodní rejstřík a rejstříky znalců, tlumočnicků a překladatelů.

Veřejně přístupný je od února roku 2002. Databáze JASPI obsahuje právní předpisy vydané ve Sbírce zákonů (později Zbierke zákonov) od roku 1945, které se zobrazují v konsolidovaném znění.

Vyhledávací stroj neobsahuje lemmatizátor. Je možno používat rozsáhlý počet operátorů a dá se vyhledávat i podle jednotlivého paragrafu či oddílu, data účinnosti, autora a druhu předpisu.

Při vyhledávání judikatury nabízí rozdělení, které je zajímavé i z hlediska terminologického a to na část Judikatura a na část Soudní rozhodnutí. Tím také podporuje hypotézu, vyjádřenou v této práci, že tyto dva prvky se liší a nesplyvají v jedno, z hlediska právní terminologie.

Sekce Judikatura nabízí zpracované judikáty z oficiálních sbírek rozhodnutí. Rozhodnutí lze vyhledat podle oblastí (civilní, obchodní, trestní a správní), ale v oblasti správní nenabízí ani jeden judikát. V ostatních oblastech zobrazí maximálně 100 judikátů. Výběr judikátů je značně malý, je pravděpodobně pouze reprezentativní. Prameny, ze kterých jsou judikáty čerpány, jsou úřední sbírky soudních rozhodnutí, a to jak federální, tak i současná slovenská sbírka. Záznamy v judikatuře obsahují právní věty a další indexační informace převzaté ze sbírek. Nejstarší záznamy jsou z 80. let.

V druhé sekci Soudní rozhodnutí („*Súdne rozhodnutia*“) jsou uloženy nezpracované, pouze anonymizované rozhodnutí nižších soudů, a to okresních a krajských. Nemají zpracovány žádné právní věty, související předpisy či jiné indexační informace.

Zajímavou funkcí, srovnatelnou s některými českými soudními databázemi by mohla být tzv. „Váha“ rozhodnutí, tj. jeho aplikační význam, ale bohužel nabízí pouze dvě kategorie a to 100% a 0%. Tím ale ztrácí jakýkoliv význam a přidanou hodnotu.

Nejinspirativnějším prvkem může být pro české poměry možnost vyhledávat i podle jména soudce zpravodaje (samosoudce). Je to přelomový prvek v listinných sbírkách a elektronických databázích našeho středoevropského prostoru. Můžeme doufat, že se v budoucnu podobná služba vyskytne i v našich databázích.

4.3.5.2 EU a systémy Eur-lex a Curia

Pro srovnání s českým prostředím můžeme velmi stručně pohlédnout na styl elektronické publikace soudních rozhodnutí v zahraničí. Právo Evropské unie je nabízeno v oficiálních elektronických databázích právních informací na internetových stránkách Curia a Eur-lex.

Databáze *Curia* je provozována Soudním dvorem v Lucemburku. Obsahuje fulltextové soubory rozsudků Soudního dvora, stanovisek soudu, stanovisek Generálního advokáta a usnesení soudů EU, jež byly publikovány ve speciálních publikačních sbírkách (*Reports of Cases before the Court of Justice and the Court of First Instance* a *European Court Reports - Reports of European Community Staff Cases*).

Od 1. 5. 2004 jsou publikovány fulltextově i některá nepublikovaná rozhodnutí. Můžeme velmi ocenit rychlost publikování na internetové stránce, kdy texty rozsudků jsou uveřejněny dnem doručení. Pokud jsou texty otištěny ve výše uvedených publikačních sbírkách, pak jsou nabízeny dokonce ve všech oficiálních jazycích. Ostatní rozhodnutí jsou k dostání jen v jazyku, ve kterém byla kauza projednána.

Dalšími dokumenty v databázi jsou shrnutí („*Summary*“) případů uveřejněných v publikačních sbírkách a informace o rozhodnutí („*Information on decision*“) a nakonec poznámky („*Notices*“) k publikaci v Official Journal of the EU.

V nejobecnější vyhledávací masce, která se sama nabídne po vstupu na stránku, nabízí vyhledávání podle základních parametrů. Obsahuje novější judikaturu od data 17. 6. 1997. Můžeme si vybrat podle soudů jako autorů (Soudní dvůr, Tribunálu a Soud pro veřejnou službu). Dalšími upřesňujícími parametry mohou být datum přijetí rozhodnutí, názvy stran sporu a pokud víme, tak i konkrétní číslo sporu.⁶⁴⁵

⁶⁴⁵ http://curia.europa.eu/jcms/jcms/j_6/

Ještě podrobnější masku dostaneme, pokud si vybereme vyhledávání ve speciálně označené sekci Judikatura („*Case law*“). V této sekci se vyskytuje kromě vyhledávací masky („*Search form*“) forma vyhledávání přes rejstříková hesla, k nimž jsou přiřazeny ve formě seznamu v tabulce čísla jednotlivých souvisejících rozhodnutí („*Alphabetical table of subject matter*“). Bohužel tabulka hesel je nabízena jen ve francouzském jazyce.

Také jde vyhledávat přes parametr samotného čísla rozhodnutí („*Numerical Access*“), podle dat soudního kalendáře („*Judicial calendar*“) a to i zvláště podle data jednání, podle data vydání rozhodnutí a podle data doručení rozsudku.

Podrobnějším způsobem, jak vyhledávat je též seznam anotací judikátů systémů MINIDOC v podsekci Anotace („*Annotation of judgements*“), kde jsou ve opět ve formě tabulky pouze ve francouzském jazyce jsou uveřejněny anotace případu („*notes de doctrine*“).

Další podrobnou funkcí, která nabízí výtah z právních závěrů jednotlivých rozhodnutí ve formě digest, podobném institutu jako v americké právní kultuře („*Digest of case-law*“). Přiložený textový soubor, jen ve francouzštině, poskytuje souborný text, kdy jsou pod jednotlivými kapitolami a hesly shrnuta zobecněná pravidla vyplývající z rozhodovací praxe soudu.⁶⁴⁶ Obsahují závěry ohledně meritu věci v právní otázce („*essential points of law*“) a jsou klasifikovány podle klíčových slov rejstříku a odkazem na související právní ustanovení. Klasifikace je nově po přijetí Lisabonské smlouvy rozdělena do 9 oblastí práva.

Nakonec je ještě přidána sekce „Zásadní judikatura z období před přistoupením“ („*Important pre-accession case-law*“), která je určena jen pro státy přistoupivší v roce 2004 a 2007.⁶⁴⁷

Vyhledávání v podrobnějším systému judikatury, přes všechny jeho nabízené funkce, není příliš komfortní. Vyhledávání se dělí podle tohoto, zda dokument byl publikován v ECR („*European Court Reports*“). Vyhledávacími parametry v masce jsou čísla kauzy, datum, jména stran sporu, oblast a podle slov ve fulltextu. Uživatel také může zvolit druh dokumentů, mezi kterými chce hledat. Bohužel, nejde vyhledávat podle klíčových rejstříkových slov či konkrétních souvisejících ustanovení. Hledání podle oblastí úpravy není moc praktické, neboť jsou předdefinovány jen poměrně široké oblasti evropského práva jako např. Kultura, Hospodářská soutěž nebo Cla.

⁶⁴⁶ http://curia.europa.eu/common/reccdoc/repertoire_jurisp/bull_3/tab_index_3.htm

⁶⁴⁷ Zahrnuje vybraných 948 důležitých rozhodnutí na poli práva EU do roku 2004. Z této matérie bylo 57 judikátů z období 1954 – 2000 a 79 judikátů z let 2000 – 2004 přeloženo do jazyků nových členských zemí. Výběr provedla Evropská komise a její projekt TAIEX. Dokumenty jsou dostupné v speciálně zřízené databázi Jurivista.

⁶⁴⁷ Pro nové členské země z roku 2007 bylo navíc přidáno 63 případů z let 2004 – 2006.

Tato databáze nám nenabízí mnoho podnětů, jak zlepšit českou právní informatiku. Jediným opravdu počinem a rozdílem oproti českým právním informačním databázím je nabídka institutu digest, známých z anglosaské právní kultury. Digesta jsou knihy, jež obsahují kompilaci zobecněných právních pravidel vystižených právními větami z jednotlivých judikátů. Jsou vždy navazována k určitému heslu nebo ustanovení právního předpisu. Nabízejí tak velmi přehledný kondenzovaný soupis právních vět z jednotlivých ročníků sbírek, soustředěný do jednoho svazku.

Už jen tento styl zpracování zobecněných právních pravidel plynoucích z jednotlivých soudních rozhodnutí by stál za to u nás poprvé vyzkoušet. Je to velmi praktická pomůcka pro praxi i jurisprudenci. Samozřejmě by vydávání digest bylo potenciálním úkolem spíše pro právní nakladatelství, neboť soudy nedisponují potřebnou kapacitou.

Systém *Eur-lex* dodává naopak zbylou judikaturu zpřed roku 1997 a doplňuje tak databázi Curia. V jeho sekci Judikatura („*Caselaw*“) na hlavní stránce automaticky nabízí nejčerstvější soudní rozhodnutí podle jejich přidělených spisových značek a příslušného data.⁶⁴⁸

V této sekci je možno vyhledávat jen podle roku a čísla věci a typu dokumentu. Při tomto způsobu vyhledávání je nutno vždy znát a vyplnit rok a číslo věci. Takové vyhledávání je výsostně nepraktické a celá databáze vůbec neslouží uživateli. V drtivé většině případů při vyhledávání relevantní judikatury neznáme totiž číslo judikátu či jiné konkrétní parametry. Hledáme podle hesel klíčových slov či souvisejících předpisů. Sebevětší databáze judikatury přijde vniveč, pokud se dá vyhledávat jen, když známe konkrétní spisovou značku.

Vyhledávací maska má verzi pro jednoduché vyhledávání („*Simple search*“) a pokročilé vyhledávání („*Advanced search*“). Jednoduché vyhledávání dává možnost zvolit si pouze podle příslušného soudu a jeho typu rozhodnutí. Možnostmi pro další vyhledávání jsou zadání konkrétních dat nebo období, slov, druhu řízení, oblastí, digest (přehledu judikatury) a účastníků řízení. Opět, stejně jako u databáze Curia, chybí možnost vyhledávat podle klíčových slov rejstříku nebo souvisejících ustanovení dotčených právních předpisů. Nabízené oblasti jsou sice početnější než v databázi Curia, ale stále nemohou sloužit jako klasický podrobný rejstřík, kde by šlo vyhledávat podle jednotlivých institutů nebo souvisejících předpisů.

Pokročilé vyhledávání v databázi *Eur-lex*, které funguje pouze v anglickém jazyce, už nabízí mnohem sofistikovanější vyhledávací možnosti a parametry. Zadané vyhledávací parametry se dají vzájemně nakombinovat. Kromě možnosti vyhledat dokument pomocí

⁶⁴⁸ http://eur-lex.europa.eu/RECH_jurisprudence.do

jednotlivých slov obsažených v názvu či samotném textu se nabízí dále varianty vyhledávání podle různých dat, bibliografických informací jako autor, Celexové číslo, typ dokumentu, legislativní historie, autentického jazyku nebo vztahů mezi dokumenty.

Specificky pro vyhledávání v judikatuře lze zadat také rešerši podle jmen stran, soudce zpravodaje, generálního advokáta, národnosti stran, národního soudu, a jiných kritérií. Ale nejdůležitějšími parametry při vyhledávání v judikatuře je šance najít pomocí fulltextu slova z názvu rozhodnutí nebo jeho samotného textu nebo v rámci textu shrnutí („Summary“) k danému rozhodnutí. Také konečně nabízí možnost vyhledávat judikát podle klíčových slov nebo i textu odůvodnění či podle výroku o nákladech.

Nabídka pokročilého vyhledávání judikatury v Eur-lexu vypadá velmi impozantně a vyhledávací maska dosti složitě, ale bohužel při praktickém používání jsou výsledky dosti omezené. V některých případech je dokonce i možno i v jednoduchém vyhledávání najít spíše hledaný dokument než přes masku pokročilého vyhledávání.

Nejzajímavější funkcí při rešerších soudních rozhodnutí a velkou inspirací pro české systémy právních informací může být možnost vyhledat rozhodnutí podle jména soudce zpravodaje či jmen stran sporu. Takové pomůcky by velmi pomohly i českým právníkům při rešerších relevantní judikatury v různých databázích a daly by šanci na přesnější a úplnější vyhledání příslušné prejudikatury. Musela by se ale zásadně změnit politika anonymizace soudních rozhodnutí v naší právní kultuře, o které se podrobněji zmiňuji v jiné části této práce.

4.3.5.2 Databáze HUDOC Evropského soudu pro lidská práva

V rámci této databáze právních informací je poskytován zdarma online přístup k rozhodovací činnosti Evropského soudu pro lidská práva, Evropské komise pro lidská práva a Výboru ministrů. Jsou zde obsaženy rozsudky, rezoluce a zprávy těchto institucí.⁶⁴⁹

V tištěné formě byly všechna rozhodnutí a rozsudky publikovány do roku 1998 ve souhrnu nazvaném „*Series A*“ a později ve sbírce „*Reports of Judgments and Decisions*“, po tomto datu jsou už jen výběrově některá rozhodnutí, a to někdy jen ve formě extraktů, opublikována ve sbírce.

⁶⁴⁹ <http://www.echr.coe.int/echr/en/header/case-law/hudoc/hudoc+database/>

Elektronická databáze HUDOC obsahuje všechny rozsudky Evropského soudu pro lidská práva od roku 1960. Z ostatních rozhodnutí soudu nabízí jen ta, která byla publikována v tištěné sbírce.

Vyhledávací maska databáze je velmi jednoduše řešená a uživatelsky vstřícná. Dají se fulltextově vyhledávat fráze i jen v jednotlivých částech rozhodnutí jako úvod, skutkové shrnutí, procedurální část, odůvodnění, separátní votum atd.

Další možností je najít konkrétní judikát podle názvu judikátu, čísla žaloby, příslušného státu a dalších označených vlastností. Především ale nabízí možnost vyhledat dle konkrétního souvisejícího článku Evropské Úmluvy o lidských právech. Také umí vyhledat daný dokument na základě klíčových slov, jejichž rejstřík je dosti široký a zároveň navázaný na jednotlivá ustanovení úmluvy.

Co je ale nejzajímavějším parametrem ve vyhledávací databázi je nabídka výběru judikátu dle jeho důležitosti a zásadního přínosu při řešení právních otázek.⁶⁵⁰

4.3.6 Elektronická publikace soudních rozhodnutí v USA

Z prostředí elektronické publikace soudních rozhodnutí v právní kultuře Spojených států lze vyzdvihnout fenomén citačních rejstříků („*Citators*“) a v souvislosti s nimi také se systém citace zvaný *Shepardizing*.

Citační rejstříky - „*Citators (citation book)*“ jsou specializované knižní rejstříky, které poskytují informaci, kdo všechno citoval daný publikovaný judikát. Připojují údaj o tom, jaké soudní rozhodnutí citovala konkrétní judikát a jak se k němu vyjádřila.

Každý záznam o judikátu se skládá v knižním rejstříku z části Historie, kde je popisována geneze judikátu či předpisu, dále části Odkazy („*Treatment*“), kdy se vyznačuje, jaké judikáty, právní předpisy citovaly daný judikát a jaký k němu zaujaly postoj.

Materiály v rámci *citators* se dělí na „citované“ („*cited*“), což jsou samotné předpisy či judikáty a na ty materiály, jež na ně navazují, citují je a stanovují jejich současný stav – „citující“ („*citing*“).⁶⁵¹ Dále jsou zde publikovány paralelní citace na jiné sbírky judikatury a sbírky předpisů, tabulky předpisů a judikátů podle jejich populárních jmen a nakonec odkazy na jednacím řády soudů.

⁶⁵⁰ <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/search.asp?skin=hudoc-en>

⁶⁵¹ Price, M.O., Bitner, H. *Effective Legal Research, Practical Manual of Law Books and Their Use*, New York : Prentice-Hall, 1953, s. 255

Zdaleka nekompletnější americký *citator* je *Shepard's Citations*, který takřka zevšeobecněl.⁶⁵² Stanovil pravidla citování a proto také proces práce vyhledávání citací judikatury je podle něho všeobecně nazýván „*shepardizing a case*“.⁶⁵³

Každý svazek a edice sbírek rozhodnutí ze systému *National Reporter* je zpracován podle citační normy. Všechny sbírky rozhodnutí na státní úrovni, s výjimkou států Mississippi a Nevada, mají vlastní *Shepard's Citations*. Vedle toho existují ještě menší a regionální *citační* rejstříky.

Samotné citace judikátů mají jednotný tvar, kdy první bývá uveden název judikát, což jsou v systému *common law* v drtivé většině u civilních případů strany sporu, u ostatních případů jsou specifické zkratky. Za názvem je vždy uvedeno číslo svazku dané sbírky, za ní je uvedena zkratka sbírky a jako poslední je číslo na které stránce judikát začíná, např. „26 Mass. 567“ nebo „56 NW 233“. Zkratky sbírek se liší a mění se jejich tvar s ohledem na historický vývoj, pravidla citace a jednotlivé edice a autory.

Existují speciální pravidla, jak psát názvy právnických osob nebo zkratky jejich názvů.⁶⁵⁴ Někdy je uváděn rok vydání rozhodnutí nebo jméno soudu v závorce za citací, což jurisprudence doporučuje, ale není to zdaleka dodržováno. Také někteří autoři ještě uvádějí před samotnou citací stát nebo federaci, na jejichž území má soud jako zdroj rozhodnutí svoje sídlo. U nepublikovaných rozhodnutí ve formě judikátů („*unreported cases*“) se uvádí jejich číslo jednací („*docket number*“) a v hranatých závorkách by mělo být datum vydání rozhodnutí.

Každá sbírka rozhodnutí má svůj systém. Mají odlišné druhy citací, které se měnily i historicky, tudíž je velmi složité definovat jeden univerzální způsob citace.⁶⁵⁵

Pořadí judikátů, jak jsou citovány za sebou, závisí, zda jsou od „primární autority“. Ta jsou pak citována první. Další v pořadí jsou ta ze sekundárního zdroje, stejně jako vyšší soudní instance před nižší, oficiální před neoficiální sbírkou a předpis před judikátem.

Elektronická verze Shepardova citačního rejstříku se nazývá „*Shepard's Citations Service*“.⁶⁵⁶ Pokud se do vyhledávací masky zadá citace konkrétního publikovaného judikátu, jeho zkratka, umožní vyhledat všechny další novější publikované judikáty, které daný judikát citovaly a to podle různých parametrů, jako např. podle autora rozhodnutí.

⁶⁵² První citační rejstřík publikoval Frank Shepard v roce 1873 a výraz „*citator*“ byl poprvé použit nakladatelstvím Citator Publishing z Detroitu v roce 1908 v knize *The Citator: an annotated compilation of citations of the Kansas Supreme Court*

⁶⁵³ Eldean, F. A., Brandt, H. J. *How To Find a Law, A Legal Reference Handbook*, St.Paul : West Publishing, 1936, s. 39

⁶⁵⁴ Price, M.O., Bitner, H. *Effective Legal Research, Practical Manual of Law Books and Their Use*, New York : Prentice-Hall, 1953, s. 335

⁶⁵⁵ Odporující rozhodnutí, které má opačné závěry než první souhlasné citované rozhodnutí, se uvádí slovem „*contra*“. Rozhodnutí uvedené slovem „*accord*“ má v zásadě stejné závěry jako primární judikát. Pokud má rozhodnutí některé odchylky je označeno zvlášť jako „*dictum*“.

⁶⁵⁶ Právní informační systém LexisNexis, www.lexisnexis.com

Shepardizing funguje tak, že v záznamu k danému judikátu se zobrazují údaje, které judikáty citovalo dané vyhledávané rozhodnutí, nebo naopak, která novější rozhodnutí ho citovala a jak se postavila k jeho právním závěrům. Také se může zobrazit v části Historie celý průběh dané kauzy, pokud šla do odvolací instance a jak byla nakonec rozhodnuta.

Novější právní dokumenty, jež citují daný judikát, jsou rozděleny do několika skupin, podle toho, jak se vymezily k citovanému judikátu. Zvláště jsou vyjmenována a citována rozhodnutí a jiné právní dokumenty, jež zaujaly k jeho právnímu závěru souhlasný postoj, zpochybňující postoj, neutrální postoj (disentující, konkurující) nebo opačný postoj. Případně bývají uvedena rozhodnutí, která výslovně překonala daný citovaný starší judikát. Také jsou zvláště uvedena význačná rozhodnutí, jež s nějak vyjadřují k danému judikátu.

Jak je vidět z velmi stručně nastíněného popisu, tak způsob citace judikatury a zpracování historie jednotlivých publikovaných soudních rozhodnutí v americké praxi je velmi propracovaný. V naší právní kultuře jsme navykli maximálně pouze citovat k danému publikovanému judikátu předchozí starší a jen souhlasnou judikaturu, jež nazýváme historicky „prejudikatura“. Tam končí iniciativa a odborné posouzení významu kvality daného publikovaného rozhodnutí. Ale nikdy nebyly u nás publikovány citační rejstříky, které by zpětně pravidelně komentovaly daný judikát a jeho aplikaci v praxi.

Samozřejmě, hlavním důvodem je absence precedenčního systému v našich zemích, tudíž takové údaje o judikatuře nebylo považováno za nutné shromažďovat, udržovat a aktualizovat. Přesto dnešní systém elektronické evidence a publikace soudních rozhodnutí, ať již soudy nebo soukromými nakladateli nám umožňuje takové informace zpracovávat a publikovat. K tomu by bylo ale zapotřebí dostatek kvalifikovaných právníků v analytických odděleních soudů a redakcích nakladatelství, kteří by měli velké odborné znalosti a zároveň zkušenosti.

Zavést praxi obdobných citačních rejstříků by bylo velmi přínosné a zásadní pro všechny praktikující právníky, kteří by najednou měli jedinečnou možnost lépe vyhledávat a orientovat se v soudních rozhodnutích. Je to důležité především v době, kdy se naše právní praxe mnohem více orientuje při aplikaci práva na podpůrnou argumentaci a interpretaci pomocí judikatury a markantně vzrůstá citace jednotlivých soudních rozhodnutí nejen v textech odůvodnění rozhodnutí samotných soudů, ale i v jiných právních textech.

5. Problematika autorských práv při tvorbě judikatury a právních vět

5.1 Platný právní stav v ČR a problémy v praxi

5.1.1 Autorskoprávní ochrana soudních rozhodnutí a úřední díla

Autorskoprávní ochrana judikatury je oblast, kde zatím bohužel nejsou vyjasněna stanoviska praxe ani názory na doktrinní úrovni. Spíše by se dalo konstatovat, že relevantní názory a odborné práce na tuto tematiku se skoro ani nevyskytují. Pokud se zpracovává v této práci téma tvorby a publikace judikatury, jeví se jako žádoucí či přímo nezbytné, pokusit se alespoň nastínit téma autorskoprávní ochrany v této oblasti. Jelikož je to opravdu téma doposud téměř nezpracované na odborné úrovni, tak i pokus vymezit potencionální problémy by mohl alespoň trochu přispět k definování potencionálních aplikačních problémů a případně možná i naznačit jejich řešení.

Pro účely tohoto pojednání jsou rozhodující tři situace. Za prvé, jak je chráněno, z hlediska autorského práva, publikování samotného soudního rozhodnutí nebo obdobných výstupů státních orgánů. Za druhé, jaká je situace u upraveného soudního rozhodnutí do formy judikátu. Poslední problematikou jsou samotné právní věty. Zvláštní kategorií jsou databáze právních informací a sborníky judikatury a jejich autorskoprávní ochrana, jež propojují víceméně výše vytyčené tři skupiny.

Důležitým měřítkem pro toto téma bude také rozdělení judikatury a jejich zdrojů na oficiální a neoficiální. Tato klasifikace je rozhodným měřítkem pro posouzení případné autorskoprávní ochrany. Je primární otázkou, zda daný judikát či právní věta byly vytvořeny a publikovány v oficiální sbírce judikatury či v elektronické databázi soudu na jeho oficiálních stránkách. Toto měřítko by mělo být zásadní dělicí kritérium v tomto problému.

Pokud začneme situací autorskoprávní ochrany u první skupiny vymezených cílů, tj. čistých textů soudních rozhodnutí, je potřebné si od počátku vyjasnit pojem autorského díla.

Autorské dílo samotné je definováno v autorském zákoně, jako literární dílo, které je jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora. Jsou to zejména díla slovesná vyjádřená písmem a v jakékoliv objektivně vnímatelné podobě.⁶⁵⁷

Pod tuto definici by mohl být zařazen i judikát či sbírka judikatury. Za dílo souborné se považuje databáze, která je způsobem výběru nebo uspořádáním obsahu autorovým vlastním duševním výtvořem. Databáze je definována jako soubor nezávislých děl, údajů nebo jiných

⁶⁵⁷ § 2 zákona č. 121/2000 Sb., autorského zákona

prvky systematicky uspořádaných a individuálně přístupných elektronickými nebo jinými prostředky, bez ohledu na formu jejich vyjádření. Není zde pozitivní zákonná definice soudního rozhodnutí. Je stanoveno výslovně negativní vymezení, na co se nevztahuje ochrana podle práva autorského a demonstrativně vyjmenovává, co se může rozumět pod pojmem „*úřední dílo*“, jímž může být např. právní předpis, opatření obecné povahy nebo rozhodnutí.⁶⁵⁸

Můžeme pro zajímavost projít velmi stručným historickým exkurzem pro porovnání, jak předchozí zákonné úpravy nahlížely na institut úředních děl.

Rakousko-uherský autorský zákon mluví pouze o výluce v případě zákonů, nařízení a veřejných spisů.⁶⁵⁹

Prvorepublikový zákon měl jasně stanovenou autorskoprávní výluku, kdy zákony, nařízení, rozhodnutí úřadů, veřejné spisy a listiny nebyly samy o sobě chráněny. Tyto dokumenty neměly výslovnou zákonnou definici jako úřední díla, ale můžeme dovozovat, že šlo o analogický institut.⁶⁶⁰

Navazující autorský zákon ve svém textu stručně pravil, že předmětem autorského práva nejsou ani právní předpisy a rozhodnutí, ani veřejné listiny a úřední spisy, ani řeči proslovené při projednávání veřejných záležitostí.⁶⁶¹

Další norma, „starý autorský zákon“, pamatoval také přímo ve svém textu na negativní zákonné vymezení, co není dílem podle autorského zákona a to „...*právní předpisy a rozhodnutí, veřejné listiny, úřední spisy*...“, ale neobsahoval legální definici úředního díla.⁶⁶²

Výlučka z autorskoprávní ochrany je stanovena především z důvodů právně politických a zajišťuje veřejný zájem na volném užití určitých statků. Veřejný zájem není pro tyto účely ale v autorském zákoně definován. Na rozdíl od předchozí úpravy se nevztahuje na úřední spisy. To jest spisy, které jsou používány k výkonu veřejné správy orgány státu nebo různých samospráv (veřejnoprávních korporací). Stejně jako spisy soukromých osob pověřených zákonem k výkonu některých činností veřejné moci. Liší se od úředních rozhodnutí, je to vlastně veškerá úřední činnost vedoucí k vydání rozhodnutí. Pro účely našeho vymezení tedy nejsou podstatné. Také veřejné listiny jsou dle své definice vydávané soudy a jinými orgány

⁶⁵⁸ § 3 písm. a) autorského zákona

⁶⁵⁹ § 5 zákona č. 197/1895 ř.z., o právu původském k dílům literárním, uměleckým a fotografickým

⁶⁶⁰ § 6 zákona a č. 218/1926 Sb., o původském právu k dílům literárním, uměleckým a fotografickým (o právu autorském)

⁶⁶¹ § 3 zákona č. 115/1953 Sb., o právu autorském

⁶⁶² § 2 odst. 2 zákona č. 35/1965 Sb., o literárních vědeckých a uměleckých dílech (autorský zákon)

v mezích jejich pravomocí. Potvrzují, že jde o prohlášení nebo nařízení orgánu, který je vydal.⁶⁶³

Je třeba blíže vymezit pojem úředního díla a rozhodnutí jako pojmu podřazeného ze zákona pod kategorií úředního díla pro autorskoprávní účely. Pod obecnějším pojmem rozhodnutí je třeba z autorskoprávního hlediska rozumět pouze rozhodnutí úřední. Úředními rozhodnutími mohou být rozhodnutí vydaná orgány státu nebo orgány územních, zájmových a akademických a jiných samospráv při výkonu veřejné moci na základě zákona. Lze mezi ně zahrnout jistě nejen správní rozhodnutí, ale i rozhodnutí soudů a jiných obdobných orgánů rozhodujících o právech a povinnostech.

Soudy lze řadit v extenzivním výkladu mezi orgány státu. Do této kategorie patří také i úřední rozhodnutí vydaná soukromými osobami pověřenými uplatněním státní nebo jiné veřejné moci na základě zákona a při zákonem stanovených činnostech. Jedná se o individuální právní akty a to např. rozhodčí nálezy. Pak tedy můžeme jednoznačně konstatovat, že soudní rozhodnutí publikovaná ve kterékoliv formě a to v oficiálních či soukromých médiích či databázích nejsou chráněna z hlediska autorského práva. Musí ale jít o čisté texty rozhodnutí bez výrazné editace a přidaných informací, které by z nich již mohly vytvořit judikáty v užším slova smyslu. Otázkou je zda můžeme analogicky aplikovat stejný princip u soudních rozhodnutí i na další dvě zbylé skupiny a to judikáty a právní věty.

5.1.2 Autorskoprávní ochrana judikátů

5.1.2.1 Sbírký rozhodnutí jako souborná díla

Druhým okruhem vytyčeného problému je autorskoprávní ochrana již upravených soudních rozhodnutí, tedy judikátů v užším slova smyslu.

Editací a indexací rozhodnutí vzniká judikát a ten by mohl eventuelně stát autorským dílem. Na tom ale, zda je opravdu autorským dílem, se neshodnou zatím ani příslušní odborníci z oblasti autorských práv. Jestliže se na charakter judikátu podíváme analogicky z pohledu tvorby právních vět, jak bylo zmíněno dříve v tomto textu, bude rozhodující přidaná hodnota a jedinečnost editovaného textu a indexačních údajů.

V případě, že se text judikátu dosti zásadně upravuje, zkracuje, vynechávají se části odůvodnění, mění se citace, formulace a další části textu, dalo by se hovořit o autorském

⁶⁶³ § 134 o.s.ř.

přínosu editora. Vedle toho vytvoření indexačních údajů jako např. název judikátu, uvedení souvisejících předpisů, zařazení do rejstříkových hesel a oblastí číselníků je už jistě autorským jedinečným příspěvkem.

První skupinou zdrojů judikatury jsou oficiální listinné sbírky rozhodnutí vydávané soudy nebo soukromými nakladateli. Zde se navíc pohybujeme v rovině zaměstnaneckých a souborných děl.

Zaměstnanecká autorská díla, kdy zaměstnavatel vykonává svým jménem a na svůj účet autorova majetková práva k dílu, které autor vytvořil ke splnění svých povinností vyplývajících z pracovněprávního nebo služebně právního vztahu k zaměstnavateli.⁶⁶⁴ Tudiž soudci a pracovníci, pokud vytvářejí právní věty, judikáty a podobu každého sešitu oficiální sbírky rozhodnutí, vytváří tak zaměstnanecké dílo. K jeho použití je pak potřeba souhlasu státní správy soudu.

Judikáty do sbírek jsou zpracovávány specializovanými analytickými odděleními vrcholných soudů nebo jinými určenými pracovníky aparátu soudu nebo editory soukromých nakladatelství. Původní rozhodnutí je editováno, např. zkrácen text odůvodnění, změněny citace a sjednocen obecně styl, aby odpovídal standardům dané sbírky.

Dále mohou být k rozhodnutím přidávány informace o příslušných dotčených předpisech či hesla právních institutů. Je otázkou, zda taková úprava rozhodnutí do judikátu, pokud dodržujeme rozdělení mezi těmito dvěma typy dokumentů, právě takovým zpracováním a přidáním hodnotu, již zakládá autorskoprávní ochranu a řadí judikát do kategorie děl.

Dalším problémem u sbírek rozhodnutí, z pohledu autorského práva, může být institut souborného díla.

Autorem souborného díla je ten, kdo tvůrčím způsobem vybral nebo uspořádal souborné dílo jako celek.⁶⁶⁵ Databáze a sborníky jsou ze zákona vyjmenovány jako díla souborná. Je zásadní otázkou, zda sbírka rozhodnutí zahrnující upravené judikáty i správními větami by mohla být také dílem souborným. Dílo souborné se má skládat ze souboru nezávislých děl nebo jiných prvků. Pokud bychom nepovažovali judikáty za autorská díla, je otázkou, zda mohou být alespoň „jinými prvky“.

Otázkou praktickou může tedy být, zda sbírky soudních rozhodnutí v tom tvaru a formě, v jakém se v naší právní kultuře publikují, by naplnily definici sborníků podle autorského zákona. V případě, že by se judikát nepovažoval za autorské dílo nezávislé, musel by být

⁶⁶⁴ § 58 odst. 1 autorského zákona

⁶⁶⁵ § 5 odst. 2 autorského zákona

„jiným prvkem“ podle zákona. Co je ale jiným prvkem v souvislosti se sborníky a databázemi? Na to nedává odpověď ani doktrína.

Oficiální zákonné sbírky rozhodnutí neobsahují výslovné upozornění vydavatele, že by byly považovány, stejně jako jejich obsah, tj. jednotlivé judikáty s rejstříky a ostatními přidanými informacemi, za autorsky chráněná díla. Některé doktrinální názory vyjadřují jasný postoj, že oficiální sbírky rozhodnutí jako celek jsou chráněny.

Vyskytují se i opačné názory na stejnou tematiku Sbírek rozhodnutí vydávané v rámci výkonu úřední činnosti soudů nebo jiných orgánů či osob povolaných zákonem k rozhodování o právech a povinnostech jiných a jejich obsah (včetně právních vět) by neměly být autorskoprávně chráněny.⁶⁶⁶

Je velmi složité se přiklonit k jedné z variant posouzení úředních sbírek rozhodnutí jako autorského díla. Stavíme proti sobě evidentně dílo mající charakter souborného díla, které splňuje náležitosti, ale na druhé straně bylo vytvořeno na základě zákonného zmocnění a v rámci úřední činnosti soudů.

Pokud jsou tato díla vydávána na základě zákonného zmocnění, podobně jako např. Sbírka zákonů nebo Sbírka mezinárodních smluv, a k plnění úkolů ze zákona v rámci veřejného zájmu a úřední činnosti, těžko jim můžeme přiznávat stejnou autorskoprávní ochranu jako sbírkám judikatury vydávanými soukromými nakladateli na jejich náklady a pro ně speciálně zpracovávanými judikáty.

Oproti tomu sbírky rozhodnutí soukromých nakladatelů evidentně nemají prvek úředního díla a veřejného zájmu, tudíž jejich se dá těžko zpochybňovat jejich autorskoprávní charakter. Tento pohled se projevuje kupříkladu upozorněním na tiráži sbírky Soubor trestních rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR z nakladatelství C. H. Beck, kdy se výslovně říká „*Všechna práva vyhrazena. Přetisk a jiná užití díla nebo jeho části, včetně zařazení do elektronické databáze, jsou zakázány. Ochrana autorského práva k dílu platí i pro jeho součásti. Ochrana autorského práva k dílu platí i pro jeho části, jakož i pro právní věty odvozené ze soudních rozhodnutí a pro autorsky upravené soudní rozhodnutí. Autorské právo...k dílu soubornému a k dílu do něj zařazeným vykonává nakladatel.*“

Již za první republiky je možno vypořádat podobnou praxi např. v Bohuslavově sbírce či Vážného, kdy nakladatelství Tomsa v tiráži uvádí, že „*veškerá práva autorská, zejména právo překladu, jakéhokoliv zpracování nebo použití, jsou vyhrazena*“. Problémem ale je, že

⁶⁶⁶ Telec, I., Tůma, P. Autorský zákon. Komentář, Praha : C.H.Beck, 2007, s. 79

podle zákonné definice musí být souborné dílo souborem nezávislých děl. Dále musí být způsobem výběru a uspořádáním obsahu jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora. Pokud se sestaví například jen výběr z čistých textů soudních rozhodnutí nenaplňuje to jistě znaky souboru a tedy díla.

Doktrinální názory hlásají, že do díla souborného mohou být zařazeny i jiné prvky než autorská díla.⁶⁶⁷ Tudíž sborník nebo databáze by mohl být souborným dílem, ale na druhou stranu se nemusí skládat jen z dalších autorských nezávislých děl.

Autorskoprávně chráněn tedy může být soubor jako celek, ale neměla by být chráněna část tohoto díla, ten „jiný prvek“, tj. jednotlivý judikát nebo jeho právní věta. Ty zařazením do souborného díla nezískávají statut díla, pokud by ho již neměly předtím.

Problémem tedy je, jak ošetřit z hlediska autorského práva stav, kdy soukromé sbírky rozhodnutí jsou respektovány, alespoň podle obvyčeje ostatními nakladateli, jako autorská díla souborná, ale oficiální sbírky rozhodnutí, zřízené přímo ze zákona, v praxi takovou ochranu zjevně nepožívají.

Je samozřejmostí pro soukromé pořizovatele elektronických databází, že zahrnují do svých produktů i texty judikátů s právními větami a indexačními údaji převzaté doslova z úředních sbírek. Papírové sbírky soukromých nakladatelů, tedy to minimum, které je stále vydáváno, v dnešní době naopak nekopírují judikáty z oficiálních sbírek. Ale tato praxe byla obvyklá za první republiky.

V situaci, kdy elektronické databáze právních informací soukromých vydavatelů publikují judikáty vydané v zákonných oficiálních sbírkách rozhodnutí a zároveň bychom považovali tyto sbírky za chráněné z hlediska autorského práva, existuje jediná varianta řešení a vysvětlení. Všichni pořizovatelé soukromých elektronických databází právních informací by museli mít licenci od jednotlivých soudů k používání textů jejich judikátů a právních vět.

5.1.2.2 Databáze právních informací jako autorská díla

Druhou kategorií zdrojů, kde lze nalézt texty judikátů, vedle listinných sbírek, jsou elektronické databáze nebo právní informační systémy.

Databáze právních informací se vyskytují ve formě veřejně přístupných databází na internetových stránkách vrcholných soudů a ministerstva spravedlnosti nebo ve formě soukromých databází nakladatelů na samostatných instalačních discích či v on-line verzi.

⁶⁶⁷ Kříž, J. a kol. Autorský zákon a předpisy související. Komentář, Praha : Linde, 2000, s. 56

Z hlediska autorského zákona je postavení databáze jasné, když databáze, *kteřá je způsobem výběru nebo uspořádáním obsahu autorovým vlastním duševním výtvořem a jejíž součásti jsou systematicky nebo metodicky uspořádány a jednotlivě zpřístupněny elektronicky či jiným způsobem, je považována za dílo souborné.*⁶⁶⁸

Databázi se pro účely autorského zákona rozumí soubor nezávislých děl, údajů nebo jiných prvků, systematicky nebo metodicky uspořádaných a individuálně přístupných elektronickými nebo jinými prostředky, bez ohledu na formu jejich vyjádření.⁶⁶⁹

Pořizovatel databáze má právo na vytěžování nebo na zužitkování celého obsahu databáze nebo její kvalitativně nebo kvantitativně podstatné části a právo udělit jinému oprávnění k výkonu tohoto práva.⁶⁷⁰ Důležité je pak definovat především to, co je vytěžováním a zužitkováním databáze, což autorský zákon ve své zákonné definici také nabízí.

Vytěžováním se rozumí trvalý nebo dočasný přepis celého obsahu databáze nebo jeho podstatné části na jiný podklad, a to jakýmkoli prostředky nebo jakýmkoli způsobem.⁶⁷¹ Vedle toho, je zužitkováním jakýkoli způsob zpřístupnění veřejnosti celého obsahu databáze nebo jeho podstatné části rozšiřováním rozmnoženin, pronájmem, spojením on-line nebo jinými způsoby přenosu.⁶⁷²

Vytěžování a zužitkování jsou tedy dva možné způsoby, jak se dostat k textům judikátů a ostatním indexačním informacím obsaženým v databázi na stránkách soudů a ministerstva či z databázi soukromých nakladatelů. Pokud byla databáze zpřístupněna veřejnosti, je možno vytěžovat a zužitkovávat bez svolení pořizovatele databáze jen „*kvalitativně nebo kvantitativně nepodstatné části obsahu*“, ale za podmínky, že ji užívá „*běžně a přiměřeně*“ a ne „*systematicky či opakovaně*“.⁶⁷³

To znamená, že pokud některá soukromá nakladatelství pravidelně a systematicky vytěžují a zužitkovávají texty rozhodnutí s případnými úpravami a jejich indexační informace z databázi na stránkách vrcholných soudů, musejí k tomu mít od nakladatele poskytnutou licenci či souhlas.

Soukromé databáze pak tyto texty totiž vkládají do svých systémů, které jsou komerčními produkty. Texty rozhodnutí, především pokud jsou neupravené, mohou být úředními díly, ale jestliže jsou součástí databáze, jistě nejsou již nepodstatnými částmi obsahu databáze. To platí ještě více o právních větách či indexačních informacích vyrobených příslušnými pracovníky.

⁶⁶⁸ § 2 odst. 2 autorského zákona

⁶⁶⁹ § 88 autorského zákona

⁶⁷⁰ § 90 odst. 1 autorského zákona

⁶⁷¹ § 90 odst. 2 autorského zákona

⁶⁷² § 90 odst. 3 autorského zákona

⁶⁷³ § 90 odst. 5 a § 91 autorského zákona

K této koncepci, kdy je databáze judikatury brána jako autorské dílo se kloní např. u Nejvyššího správního soudu, kdy „*bez souhlasu předsedy nebo místopředsedy Nejvyššího správního soudu není dovoleno databázi ani její ucelené části kopírovat, tisknout nebo poskytnout třetí osobě*“.⁶⁷⁴ Stejně tak Nejvyšší správní soud na svých vnějších webových stránkách, kde postupně uveřejňuje všechna svá rozhodnutí, výslovně uvádí v sekci „rozhodovací činnost“ a podsekci „rozhodnutí a stanoviska“, že „*uveřejněná rozhodnutí a stanoviska lze volně užívat k nekomerčním účelům. K jakémukoliv komerčnímu užití uveřejněných rozhodnutí a stanovisek je třeba svolení Nejvyššího správního soudu.*“⁶⁷⁵

Na druhou stranu, jinak se s tímto problémem vypořádávají zbylé vrcholné soudy. V databázi NALUS Ústavního soudu můžeme najít odlišný přístup s nakládáním obsahu databáze. Upozorňuje se zde, že „*elektronické verze rozhodnutí Ústavního soudu jsou na této internetové stránce k dispozici zdarma. Jejich další používání včetně používání doprovodných informací je povoleno pod podmínkou, že je výslovně uveden tento zdroj, zmíněna jeho bezplatnost a upozorněno na jeho neautentickou povahu.*“⁶⁷⁶ Velmi elegantně se vypořádává s nejasnostmi autorské ochrany databáze a především oficiální databáze, když výslovně poukazuje na bezplatnost použití zpracovaných rozhodnutí s příslušnými indexačními přidanými informacemi. Jen si vyhrazuje právo být řádně citován jako zdroj. To je řešení velmi praktické a chvályhodné.

Databáze na stránkách Nejvyššího soudu k otázce autorskoprávní ochrany pouze uvádí, že „*databáze rozhodnutí Nejvyššího soudu je veřejná a údaje v ní uložené lze použít zdarma s odkazem na zdroj.*“⁶⁷⁷ Takto soud vyřešil případné autorskoprávní spory velmi jednoduše a jasně do budoucna, když udělil souhlas s vytěžováním a zužitkováním databáze všem případným zájemcům. Postup Nejvyššího soudu se shoduje s prohlášením na stránkách Ústavního soudu a liší se od přístupu Nejvyššího správního soudu, který si vyhrazuje právo udělovat souhlas s vytěžováním a zužitkováním databáze.

Ústavní soud a Nejvyšší soud sice výslovně nezbavují jejich databáze autorskoprávní ochrany, ale tím, že *a priori* s jejich vytěžováním se zbavují komplikací s případným poskytováním licencí a dalších souvisejících práv.

⁶⁷⁴ Čl. 3 odst. 5 Směrnice č. 3/2008 předsedy NSS

⁶⁷⁵ <http://www.nssoud.cz/main0col.aspx?cls=JudikaturaBasicSearch&SimpleSearch=1&>

⁶⁷⁶ <http://nalus.usoud.cz/Search/Search.aspx>

⁶⁷⁷ http://www.nsouid.cz/JudikaturaNS_new/ns_web.nsf/web/Napoveda~Vyhledavanirozhodnuti

Databáze ani její obsah nemusejí být ale vždy autorskoprávně chráněny, to ale nevylučuje „zvláštní práva zřizovatele“, jak je mu přiznává speciálně autorský zákon.⁶⁷⁸ Zvláštní právo pořizovatele a jeho ochrana se vztahuje jen takové databáze, které splňují podmínku o podstatném vkladu kvantitativním nebo kvalitativním.⁶⁷⁹

Chráněna je tvorba databáze jak ocelku a jejího systému uspořádání. Tvorbu jednotlivých prvků zařazených v databázi nelze zahrnovat do pojmu pořízení obsahu databáze.⁶⁸⁰ Podle tohoto výkladu by pak texty jednotlivých judikátů zařazených do elektronických databází nebyly chráněny zvláštním právem pořizovatele databáze.

Otázkou také je, proč je takto ošetřena ochrana databáze na oficiálních stránkách soudů, ale již není takové upozornění obsaženo v listinné oficiální sbírce rozhodnutí NSS. I sbírka, stejně jako databáze by měla být souborným dílem, pokud naplňují určité podmínky. Obě varianty, kdy soud zpřístupňuje judikaturu a to formou listinné sbírky nebo formou elektronické databáze by měly být z autorskoprávního pohledu rovnocenné.

5.1.3 Autorskoprávní ochrana právních vět

5.1.3.1 Právní věty z oficiálních sbírek a databází judikatury

Poněkud jiná může být situace autorskoprávní ochrany poslední vymezené skupiny tohoto exkurzu, a to u samotných právních vět, vytvářených jako přidaná hodnota k textu judikátu. Ty mohou být považovány, při naplnění určitých specifických podmínek, za samostatná autorská díla, mohou splňovat pojmové znaky díla.⁶⁸¹

Ale také mohou právní věty být zároveň řazeny, podle některých názorů, do kategorie děl úředních a z důvodů veřejného zájmu vyloučeny z autorskoprávní ochrany stejně jako rozhodnutí.⁶⁸² I když budou splňovat náležitosti autorského díla, lze na ně ale pohlížet stejně jako na samotná soudní rozhodnutí, kdy jsou vyňaty z tohoto režimu z úředních důvodů veřejného zájmu jako tzv. úřední díla.⁶⁸³

Podle teorie, považující právní věty z oficiálních sbírek za dílo úřední, je rozhodující, zda byly právní věty vytvořeny v rámci úřední činnosti soudů nebo jiných orgánů či osob

⁶⁷⁸ § 88a autorského zákona. Více k tomu např. Chaloupková, H, Holý, P. Autorský zákon. Komentář. 3. vydání, Praha : C.H. Beck, 2001, s. 125

⁶⁷⁹ § 88a autorského zákona a Směrnice Evropského parlamentu a Rady 96/9/ES ze dne 11. 3. 1996

⁶⁸⁰ Více viz Telec, I., Tůma, P. Autorský zákon. Komentář, Praha : C.H.Beck, 2007, s. 721

⁶⁸¹ Telec, I., Tůma, P. Autorský zákon. Komentář, Praha : C.H.Beck, 2007, s. 79

⁶⁸² Kříž, J. a kol. Autorský zákon a předpisy související. Komentář, Praha : Linde, 2000, s. 59

⁶⁸³ Telec, I., Tůma, P. Autorský zákon. Komentář, Praha : C.H.Beck, 2007, s. 79

povoláných k rozhodování o právech a povinnostech jiných. Musí to být v rámci úřední činnosti a ve veřejném zájmu. Není důležité, kdo technicky a finančně zajišťuje jejich užití, může to být i soukromý subjekt.

Pokud naopak nebudeme právní věty považovat za díla úřední, otázkou především je, zda jsou díly autorskými vůbec.⁶⁸⁴

Daná výluka tzv. úředních děl se může vztahovat jen na publikaci právní věty v úřední sbírce rozhodnutí, zřízené ze zákona, nebo uveřejněné v elektronické databázi soudu a to ať už vnitřní neveřejné databázi nebo vnější veřejné. Ale pokud by někdo již tyto veřejně přístupné právní věty okopíroval a využil pro komerční účely, je již sporné, zda je to ve veřejném zájmu.

Soukromí nakladatelé, kteří pořizují na své náklady elektronické databáze právních informací, do nich zařazují nejen soudní rozhodnutí, jež jsou zpracována přímo pro ně a na jejich náklady různými autory. Vkládají do nich také judikaturu z úředních sbírek rozhodnutí vydávaných vrcholnými soudy. Přístup do databází pak poskytují za úplaty. V takových případech ale judikáty z úředních sbírek neplní evidentně již funkci veřejnou a nejsou šířeny ve veřejném zájmu.

Opět se také dostáváme k definici veřejného zájmu.⁶⁸⁵ Tento pojem se jeví jako značně nejasný. Zákonodárce ho nedefinuje a není možno zatím nalézt relevantní judikaturu, která by blíže upřesnila podmínky, kdy a jak je tento veřejný zájem uplatňován. Jestliže můžeme považovat právo na veřejnou kontrolu nad výkonem soudní moci za veřejný zájem a to bezpochyby můžeme, pak by soudní rozhodnutí a jeho zpracování v databázi či sbírce rozhodnutí mělo splňovat definici úředního díla.

Pokud např. soudce vytváří právní věty, je otázkou, zda tím vytváří autorské dílo a musí tak dát výslovně souhlas s jeho nakládáním. Otázkou je, jaký je poměr soudce z hlediska pracovněprávního, který je povinen podle vnitřních směrnic soudu vytvářet právní věty a další pomocné indexační údaje a vkládat do vnitřní databáze. V praxi se postupuje většinou tak, že právní věty vytváří soudce nebo jeho asistent. Je soudce v pracovněprávním poměru ke státní správě soudu, aby se na něj vztahovala daná ustanovení? Asistent je sice v pracovním poměru, ale věty vytváří jménem soudce, který je za jejich tvorbu odpovědný.

Princip nezávislosti soudce se zde může dostat do sporu s jeho pracovněprávním poměrem a závazky z jeho výkonu funkce v organizaci nezávislého soudu, která je na druhou stranu

⁶⁸⁴ K tomu více v následující podkapitole 5.1.3.2.

⁶⁸⁵ Podle § 3 autorského zákona

ale řízena státní správou. Je nesporné, že soudci musejí dodržovat vnitřní normy, které jsou vydávány státní správou soudů.

Odpověď nám jasně dává zákon o soudech a soudcích⁶⁸⁶. Ten zcela výslovně nazývá vztah soudu k soudci „*pracovním vztahem*“. Soudce je tedy v pracovněprávním vztahu a tudíž jakékoliv dílo vytvářené při výkonu jeho funkce pak můžeme nazvat dílem zaměstnaneckým. Předseda jako vykonavatel státní správy soudů zavazuje vnitřními normami soudu soudce, aby povinně vytvářeli povinně právní věty ve stanovených případech.

Proto je nutno konstatovat, že v případě soudců se jedná o vytváření zaměstnaneckého díla. Soudce vytváří zaměstnanecké dílo implicitně, neboť je v pracovněprávním postavení ke státní správě soudu a stejně tak dojde i k „zúřednění“. Soud, respektive státní správa soudů může tak používat právní věty i upravené texty rozhodnutí do judikátů v libovolné míře. Kupříkladu je vydávat ve svých oficiálních sbírkách, interních i externích databázích na svých internetových stránkách, případně používat i do jiných materiálů.

Spornou otázkou může být, zda ale soudce sám či jeho asistent může používat právní věty a judikáty, ať už jeho vlastní nebo jiného kolegy. V praxi se dodržuje obyčejová tradice, že pro účely akademické není potřeba souhlas ani žádat. Jiný případ může být, pokud by měly být právní věty využívány ke komerčním účelům. V dnešní době je samozřejmým a pochopitelným jevem, že obzvláště asistenti soudců si potřebují přivydělat a dodávají právní věty z databází soudů jiným komerčním subjektům ke komerčním účelům. Závisí pak na přístupu vedení státní správy soudů, případně soudců, jak dávají v praxi souhlas s komerčním využitím.

Jestliže použije ke komerčním účelům výtvoř soudu jako právní věty či judikáty samotný soudce či asistent soudce, proč by neměl mít stejné právo i soukromý nakladatel.

V praxi není sporu o tom, že soukromá právnická nakladatelství přebírají judikaturu z oficiálních listinných sbírek judikatury a to nejen samotné texty rozhodnutí, ale i právní věty a další přidané editační indexační údaje. Tudíž u této skupiny judikátů a právních vět není problém s jejich potenciálním komerčním využitím kterýmkoliv subjektem.

Otázkou pak je, proč by stejně nemohly být tedy využity i zdroje z elektronických veřejně přístupných databází vrcholných soudů. Jsou stejně přístupné jako listinné sbírky a mají jistě také stejný autorskoprávní režim a případnou ochranu. Navíc na internetových stránkách vrcholné soudy ve svých vnějších přístupných databázích nezveřejňují právní věty, ale jen upravené texty rozhodnutí. Právní věty jsou přístupné jen v interních databázích.

⁶⁸⁶ § 84 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích

Rozdíl mezi použitím judikátu jednotlivými autory na jedné straně a vydavateli komerčních databází právních informací na straně druhé bude v prvku systematického vytěžování a zužitkování obsahu databáze, respektive textů jednotlivých judikátů. Jednotlivý autor, i když za svůj opublikovaný judikát z databáze soudů dostane zapláceno, přece jenom systematicky nevytěžuje databázi či sbírku rozhodnutí. Pořizovatel komerční databáze by měl pak disponovat autorskou licenci od státní správy soudu provozujícím veřejně přístupnou databázi.

Problematický také může být fakt, kdo by měl dávat vždy svolení ke komerčnímu využití právních vět z interních databází soudu. Měl by to jistě být jen předseda či místopředseda soudu jako vykonavatel státní správy soudu.

Znovu se potvrzuje, že ochrana autorských práv v poměru k soudním rozhodnutím a obecně úředním dílům je *terra incognita* v naší právní kultuře. Na to by muselo odpovědět rozhodnutí soudu v konkrétní kauze.

5.1.3.2 Právní věty ze soukromých sbírek a databází judikatury

V souvislosti se soukromými sbírkami judikatury a jejich tvorbou právních vět můžeme nahlédnout na velmi důležitou otázku v této tématice, a to je postavení právní věty jako díla autorského.

Podstatnou podmínkou náležitosti díla je ta, která požaduje, že dílo musí být jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti. I kdyby se jednalo o dílo odvozené,⁶⁸⁷ je otázkou, zda je literární zpracování jedinečné. Právní věta vychází totiž natolik z původního rozhodnutí, konkrétně jeho odůvodnění, že je velmi sporné, nakolik je zde prostor při její tvorbě pro originální tvůrčí činnost. Bude pravděpodobně záviset na tom, nakolik jsou použita slova z odůvodnění. Pokud budou použita i jiná slova a jiné řazení slov, je stále sporné, jak označit myšlenky a logické závěry plynoucí z odůvodnění, respektive právní věty.

Zásadní problém v této souvislosti spočívá nejen v tom, zda jsou použita stejná slova a ve stejném větovém pořádku, ale především, a to je podle mého názoru rozhodující, zda i při použití jiných slov vystihneme myšlenku autora odůvodnění. Je tedy otázkou, zda zákon chrání spíše jen literární tvar – slova, sousloví, věty, skupiny vět nebo význam, který z nich vyplývá.

⁶⁸⁷ Podle § 2 odst. 4 autorského zákona

Pokud je právní věta vytvořena jen výtahem, extrakcí identických slov a vět z textu odůvodnění, pak by se spíše nemělo jednat o jedinečný výtvar tvůrčí činnosti. Tvůrčí činnost by spočívala pouze ve vyjmutí, zkopírování věty či více vět z textu odůvodnění a to by opravdu asi nenaplnilo onen požadavek jedinečnosti.⁶⁸⁸

Pokud autor právní věty použije vlastní slova a zachová vyjádřenou myšlenku, mohlo by se už případně jednat o jedinečný literární výtvar. Jde přeci psát o stejné věci různými způsoby. Dovedeno *ad absurdum*, autoři literárních děl by nemohli již psát o skutkových faktech nebo situacích a vyjadřovat stejné názory nebo myšlenky, pokud by již někdo dříve před nimi psal o tomtéž. Samotná myšlenka není autorskoprávně chráněna.

Někteří autoři se domnívají, že je vlastně nemožné, aby právní věty byly jedinečným dílem, neboť daný skutkový a právní problém a jeho argumentace v odůvodnění musí být pokaždé vlastně vystižena v právní větě identicky, ať už ji tvoří kdokoliv. Práce spočívající ve formulaci právní věty je podle nich na úrovni práce redakční, kdy se vytváří třeba stručná anotace.⁶⁸⁹

Tento názor je samozřejmě legitimní, má určitou logiku a vychází z praktické zkušenosti v nakladatelském oboru. Na druhou stranu nelze s ním úplně souhlasit. Především z důvodů taktéž ryze praktických.

Pokud se vytváří právní věta i ze stejného rozhodnutí a s identickým textem odůvodnění, záleží pokaždé na tom, kdo vytváří onu právní větu. Ze stejného odůvodnění může pokaždé jiný autor vytvořit jinou právní větu. Dokonce i stejný autor může napsat odlišnou právní větu na základě jednoho stejného textu. Tudíž, kdyby šlo o naplnění znaku jedinečnosti, tak by mohla právní věta naplňovat znaky díla.

Jako poslední problém se může předložit hypotéza, kdy právní věta může být zpracováním jiného díla, když převypráví obsah rozhodnutí. Pokud rozhodnutí je úřední dílo, je opět velmi sporné, jak by toto zpracování bylo jedinečné, aby se mohlo stát samostatným dílem. Na to by opět musel odpovědět nejlépe soud v případném řízení týkajícím se konkrétního právního sporu.

Ochrana právních vět, jako potencionálních autorských děl, má mnohem naléhavější dimenzi v druhé kategorii publikace judikatury a to v praxi právnických nakladatelství vydávajících soukromé sbírky a databáze právních informací.

⁶⁸⁸ Např. § 66 odst. 2 Kancelářského řádu ÚS hovoří o „vyznačení části rozhodnutí, které jsou pokládány za právní větu“. Tím jasně ukazuje svou koncepci, kdy pokládá právní větu jen za „výsek“ textu odůvodnění.

⁶⁸⁹ Tuláček, J. Soudní rozhodnutí a právní věty z hlediska autorského práva, Bulletin advokacie 4/2005, s. 38

Je to klíčový problém především pro vydavatele judikatury a právních elektronických databází, kteří se zatím chovají tak, že respektují *status quo*, tj. nepovažují právní věty či judikáty za autorské dílo. Zatím nebyl v praxi tento problém vyřešen po právní stránce, žádné nakladatelství pravděpodobně zatím nezažalovalo jiné nakladatelství (či jiný subjekt) pro používání publikovaných právních vět či judikátů ze soukromých sbírek judikatury, časopisů či databází druhé strany.

Nakladatelé dodržují nepsané pravidlo, že si navzájem nepřebírají judikaturu, pokud byla vytvořena pro konkrétního nakladatele a uveřejněna v jím vydávané neoficiální sbírce či databázi. Nedá se tedy jednoznačně poznat, zda jsou v praxi autorskoprávně chráněny jen sborníky a databáze judikatury nebo i jednotlivé judikáty a právní věty.

Ožehavé téma je to pro ně především proto, že právě právní věty jsou vitální součástí jejich listinných sbírek, sborníky judikatury nebo automatizovaných systémů právních informací. Komerčně využívají obsah oficiálních databází vrcholných soudů, jež přebírají do svých databází.

Zároveň také sami na druhou stranu platí tvůrcům za „výrobu“ judikátů a právních vět na míru a tím implicitně přiznávají právním větám autorskoprávní status.

Najatí autoři za úplatu vytvářejí judikáty či právní věty, ale převážně v režimu smluvním, např. podle smlouvy o dílo, spíše nebo na základě přenechání autorských práv k dílu formou licence. Pokud ale třeba vydavatel odebírá tyto produkty formou autorské smlouvy a prezentuje svůj následný výrobek jako chráněný autorskoprávně, je ještě více sporná otázka, jak se tato situace odlišuje od jeho využití úředních judikátů a jejich právních vět z oficiálních sbírek judikatury, jak již bylo naznačeno výše.⁶⁹⁰

Ze všeho výše řečeného je nadmíru jasné, proč daný právní problém není ještě jednoznačně vyřešen v praxi ani na akademické úrovni a není zde prostor ani možnosti tuto velmi ožehavou tematiku rozhodnout ve prospěch jednoho či druhého názoru.

5.1.4 Exkurz do problematiky publikace judikatury v USA

Pohled na úpravu potencionálních autorských práv k judikátům, sbírek judikatury či právních vět ve Spojených státech může být v naší situaci jen velmi letmý a informativní, poněvadž není v našich možnostech disponovat dostatečně relevantními a kompletními prameny práva, odbornými pracemi a dalšími případnými zdroji informací.

⁶⁹⁰ Mnohem větší komplikací z hlediska autorskoprávního byla praxe některých nakladatelství, která vyplácela soudcům honorář za právní věty uveřejněné v oficiální zákonné sbírce rozhodnutí.

Z komparativního pohledu můžeme naznačit určité aplikační problémy v praxi a zdůraznit několik situací. Účelem této podkapitoly je pouze nastínit situaci v jiném právním řádu, právní kultuře a nesnažit se dojít k odborným hodnocením a závěrům.

Pokud rozdělíme okruh diskutovaného problému, podobně jako v předchozí podkapitole u českého právního řádu na dvě skupiny objektů a to upravené texty soudních rozhodnutí do judikátů v užším slova smyslu a na druhé straně na právní věty, pak se dají informace stručně shrnout do následujících vybraných heslovitých závěrů.

V americké tradici a právním řádu jsou samotné texty soudních rozhodnutí s odůvodněním čili judikátů v širším slova smyslu veřejným dílem, statkem („*public domain*”). Soudce ani reportér nemají autorská práva k originálním rozhodnutím soudu, jež musí být dodány všem zájemcům, kteří o to zažádají a splní potřebné formální náležitosti jako např. zaplacení stanoveného poplatku.⁶⁹¹

Jejich samotné texty vydávané ve sbírkách judikatury nakladatelství West přebírají i konkurenční elektronické informační systémy právnických informací jako LexisNexis. Ten přebírá do své databáze i systém citací ze sbírek judikatury, např. ze sbírky *Federal Supplement*. To bylo i příčinou neúspěšného soudního sporu, kdy se West jako vydavatel listinných sbírek judikatury domáhal zákazu přebírání těchto citací.⁶⁹²

Na druhou stranu přidané právní věty k textům judikátů ve sbírkách judikatury („*headnotes*” a „*keynotes*”) jsou autorskoprávně chráněny. U *syllabu* poskytnutého a napsaného soudem je spornou otázka, zda má reportér autorská práva i k této části judikátu.⁶⁹³

Publikace a tisk sbírek státem je součástí jeho veřejné funkce jako jeho ústavní povinnosti zprostředkovat tyto informace veřejnosti⁶⁹⁴ a vydávání oficiálních sbírek judikatury je státním zájmem.⁶⁹⁵ Vydavatel oficiálních sbírek užívá specifickou exkluzivní licenci, či spíše franšizu udělenou státem. Stát má právo zabezpečit a kontrolovat tisk, publikaci, prodej a distribuci judikátů a sbírek v jejich oficiální podobě.⁶⁹⁶ Nemůže zakázat žádnému občanovi vyrábět a prodávat tyto oficiální judikáty. Pod podmínkou, že již byly vydány a pokud se ně nevztahuje autorské právo.⁶⁹⁷

Z hlediska smluvního práva v oblasti publikace judikatury v USA musí být smlouvy, kterými stát autorizuje daného vydavatele judikatury k publikaci, tisku, prodeji a distribuci

⁶⁹¹ Callaghan v. Myers, 128 US 617, Nash v. Lathrop, 142 Mass. 29 nebo 6 NE 559, Banks v. West Publ., 27 Fed. 50, Wheaton v. Peters, 8 Pet.(US) 591, State v. Gould, 34 Fed. 319, Gould v. Hastings, 10 F. Cas. No.5,639, Little v. Gould, 15 F.Cas. No. 8, 394

⁶⁹² Matthew Bender & Co. v. West Publ. Co., 158 F.3d 693 (2nd Cir. 1999)

⁶⁹³ Price, M.O., Bitner, H. Effective Legal Research, Practical Manual of Law Books and Their Use, New York : Prentice-Hall, 1953, s. 95

⁶⁹⁴ In Re Printing of Supreme Court Reports, 153 N.C. 649, 70 SE 620 (1910)

⁶⁹⁵ Williams Press v. Flavin, 35 N.Y.2d 499, 364 N.Y.S.2d 154, 323 NE2d 693 (1974)

⁶⁹⁶ Peck v. Hooker, 61 Conn. 413, 23 A 741 (1892)

⁶⁹⁷ State v. State Journal, 77 Neb. 752, 110 NW 763 (1906)

oficiálních sbírek judikatury, v souladu s ustanoveními ústavních a státních předpisů a při jejich sepisování se uplatňují obecná smluvní pravidla jako u jiných kontraktů.⁶⁹⁸

Právo vydavatele sbírky vytisknout podle editorova (reportérova) manuskriptu kopie jako knihy a ty distribuovat k zákazníkům je součástí práva vyplývajícího z publikační smlouvy. Je to právo vykonávat určitou službu a taková činnost tedy není součástí majetkového práva vydavatele jako vlastníka sbírky a judikátů.⁶⁹⁹ Tyto smlouvy jsou sepisovány specializovanými úředníky.⁷⁰⁰

Oficiální reportér má právo, se svolením předsedy nejvyššího odvolacího soudu ve státě, uzavírat a odstupovat od smlouvy o publikaci s vydavatelstvími.⁷⁰¹ V některých státech unie se na tisk oficiálních sbírek judikatury vztahují předpisy, které obecně upravují tisk vládních sbírek i v jiných oblastech, především vydávání zákonů.⁷⁰² V praxi to znamená, že některá legislativa nařizuje státům inzerovat nabídky na vydávání oficiálních sbírek judikatury a provést výběrové řízení na vydavatele.

Pokud to výslovně nestanoví zákon, nemusí být vítězná ta nabídka, která byla nejnižší svou cenou. Je zcela v pravomoci úřadu vybrat podle svého uvážení vítězného vydavatele a tento krok není přezkoumatelný soudem, samozřejmě pokud neporušuje jiné normy a je zcela v rámci diskrece exekutivní moci.⁷⁰³ Musí oznámit, kdy a kde budou otvírány obálky s nabídkami, aby mohli být přítomni případní zájemci.⁷⁰⁴ Jestliže to není omezeno zákonem, může úřad stanovit jakékoliv podmínky výběrového řízení, i když nejsou výslovně uvedeny ve specializovaném předpise, např. platit smluvní pokuty.⁷⁰⁵

Vydavatel nesmí být státem jakkoliv smluvně omezen ve výrobě a prodeji sbírek, pokud nejsou chráněny autorským právem, může to provádět v jakémkoliv rozsahu a formě a na svůj účet a zisk, to je zcela v jeho pravomoci, ale nesmí využívat majetek státu k jinému účelu než je stanovený smlouvou.⁷⁰⁶ V rámci kontraktu je také většinou stanoveno, že typografické desky („plates“), z kterých se tisknou papírové sbírky, jsou majetkem státu a ne vydavatele, resp. tiskaře. Tiskař ani vydavatel není zaměstnancem státu, není s ním v pracovněprávním vztahu, jen ve smluvním vztahu.⁷⁰⁷

⁶⁹⁸ Corpus Juris, 2nd edition, s. 431

⁶⁹⁹ Williams Press v. Flavin, 44 A.D.2d 634, 353 N.Y.S.2d 970 (3d Dep't 1974), Curlander v. King Bros., 112 Md. 518, 77 A. 60 (1910), Ellison v. Oliver, 147 Ark. 252, 227 SW 586 (1921)

⁷⁰⁰ Ellison v. Oliver, 147 Ark. 252, 227 SW 586 (1921)

⁷⁰¹ Corpus Juris, 2nd edition, s. 431

⁷⁰² Ellison v. Oliver, 147 Ark. 252, 227 SW 586 (1921), Gann Law Books v. Ferber, 3 N.J. Super. 236, 66 A.2d 192 (App.Div. 1949)

⁷⁰³ Gann Law Books v. Ferber, 3 N.J. Super. 236, 66 A.2d 192 (App.Div. 1949), Gillete v. Peabody, 19 Colo.App. 356, 75 P. 18 (1904), People v. Carr, 23 N.Y.S. 112 (Gen. Term 1884)

⁷⁰⁴ People v. State Auditors, 42 Mich. 422, 4 NW 274

⁷⁰⁵ Little v. Banks, 85 N.Y. 258

⁷⁰⁶ State v. State Journal, 77 Neb. 752, 110 NW 763 (1906)

⁷⁰⁷ State v. State Journal, 77 Neb. 752, 110 NW 763 (1906)

Když je smlouva na vydávání sbírky uzavřena na dobu určitou, má vydavatel právo dokončit vždy alespoň celý svazek, pokud ho započal v dobré víře před vypršením kontraktu a to i když mu nebyly dodány samotné texty rozhodnutí nebo judikáty.⁷⁰⁸

Některé vydavatelské smlouvy obsahují ustanovení, kdy vydavatel musí vždy být připraven a schopen dodat každému zájemci z řad prodejců knih na požádání do určité doby kterékoliv svazky i dřívější, pokud množství nepřesahuje 100 kusů (může mu samozřejmě dodat i více, jestliže je má k dispozici). Tato povinnost neplatí v případě, že je vydavatelská smlouva uzavřena jen na dobu určitou. V tom případě má povinnost mít k dispozici na prodej jen svazky po dobu jejich vydávání a také po přiměřenou dobu po ukončení kontraktu, když sbírka na daný rok byla dokončena až po vypršení smlouvy.⁷⁰⁹

Reportér má právo uzavřít smlouvu na publikaci jeho judikátů na celou dobu trvání jeho funkce a mít tak fakticky monopol na jejich publikaci. Neodporuje to zákonům federálním ani státním, pokud ale tento kontrakt odporuje daným specializovaným předpisům, neměl by být autorizován (certifikován) k tomu odpovědným auditorem.⁷¹⁰ Takový vydavatelský kontrakt může být se souhlasem úřadu převeden, delegován na další subjekt, který bude fakticky vydávat sbírku se všemi právy a povinnostmi a odpovědností původního vydavatele.⁷¹¹

Náklady na publikaci mohou být plně na straně úřadů nebo naopak na straně vydavatele anebo rozděleny mezi obě dvě strany. Pokud je vydavatel povinen dodávat státu výtisky a držet na skladě i starší svazky pro potřeby státu či jiných klientů, tak stát musí platit určitou část nákladů vydavatele.⁷¹²

Stát má možnost stanovit fixní cenu, za niž reportér vytváří sbírku,⁷¹³ stejně jako fixní cenu sbírky při prodeji předplatitelům, kteří pak platí tuto tabulkovou stropní cenu, i kdyby byli ochotni platit vyšší.⁷¹⁴ V případě, že stát zákonem stanoví maximální fixní počet výtisků a jejich cenu, který musí vydavatel, resp. reportér vydat, tak všechny výtisky nad tento limit jsou majetkem vydavatele (reportéra). Může je prodat zase jenom za stanovenou zákonnou fixní cenu a toto zákonné omezení není podle americké judikatury protiústavní⁷¹⁵. Pouze v případě, že v období po již uzavřené smlouvě s pevně danou cenou by byl nově vydán právní předpis, který by tuto smluvní cenu snižoval.⁷¹⁶

⁷⁰⁸ Banks v. DeWitt, 42 Oh.St. 263

⁷⁰⁹ Little v. Banks, 77 Hun. 511, 29 N.Y.S. 669

⁷¹⁰ Banks v. Hun, 20 App.Div. 501, 47 N.Y.S. 193, In re Thompson, 27 Hawaii 221

⁷¹¹ Banks v. DeWitt, 42 Oh.St. 263

⁷¹² State v. McGrath, 60 Mo. 586

⁷¹³ Black v. Merrill, 51 Ind. 32, Banks v. Hun, 20 App.Div. 501, 47 N.Y.S. 193

⁷¹⁴ Welling v. Merrill, 52 Ind. 350

⁷¹⁵ Black v. Merrill, 51 Ind. 32

⁷¹⁶ Banks v. Hun, 20 App.Div. 501, 47 N.Y.S. 193

Pokud je vydavatel podle zákona či smlouvy zavázán dodávat určitý počet kopií státním úřadům za stanovenou jednotnou cenu, tak úřady jsou povinny je používat pouze v souladu se zákonem a v rámci výkonu jejich funkce. Stát má také za povinnost zajistit dodání svazků konkrétním státním úřadům, pokud je to zákonně stanoveno. To platí pro sbírky aktuální i starší a vydavatel má právo žádat stát, aby odebral a distribuoval potřebné množství výtisků, pokud tak určuje zákon.⁷¹⁷

Z předchozích nastíněných zkratkovitých informací se dá vcelku jasně vyhodnotit, že stav publikace judikatury a její autorské ochrany v USA je velmi odlišný od naší situace. Vyvinula se zde za dlouhá léta už zavedená a sofistikovaná praxe v oblasti publikace judikatury a byla nastavena jasná pravidla autorskoprávní ochrany. Hranice mezi oficiálními a soukromými sbírkami je sice méně jasná než v našich podmínkách a z toho důvodu i autorskoprávní ochrana má jiné rozměry. Na druhou stranu např. v problematice autorskoprávní ochrany právních vět je praxe poměrně velmi jasná.

⁷¹⁷ Tripp v. Ringsrud, 2 S.D. 593, 51 NW 655

6. Závěry

6.1 Závěrečné shrnutí a zhodnocení výsledků této práce pro vědní obor a pro praxi

Pokud bychom měli shrnout fakta a argumenty, jež byly předloženy v této kvalifikační práci a zároveň je zhodnotit, můžeme začít již od úvodní teze hovořící o absenci jasné legální i doktrinální definice judikátu, judikatury či právních vět.

V naší právní kultuře opravdu chybí jasné pojmenování takto důležitých pojmů a institutů. Dané pojmy je jistě velmi složité exaktně definovat, ale při potřebném zjednodušení a zobecnění můžeme rozlišit soudní rozhodnutí od judikátů.

Pod pojmem soudní rozhodnutí vidíme pouze samotné výsledky rozhodovací činnosti soudů jako čisté výstupy těchto rozhodovacích procesů, originální neupravené texty rozhodnutí soudce, kde kromě základních náležitostí je uveden výrok rozhodnutí. Nemusí ale již obsahovat např. odůvodnění rozhodnutí, tj. písemné shrnutí argumentace soudce, jaké důvody ho vedly k vydání daného výroku. Takový text pocházející přímo z kanceláře soudu nebo jeho úřední desky můžeme označit v našem názvosloví jako samotné soudní rozhodnutí.

Na druhou pod pojmem judikát je nutno vidět odlišný text. A to text sice vycházející z výše popsaného soudního rozhodnutí, ale na rozdíl od něj již nějakým způsobem upravený.

Editace probíhá v průběhu procesu *tzv. tvorby judikatury*. Tvorba judikátů a právních vět probíhá, za prvé, v rámci specifických procedur u jednotlivých vrcholných soudů při přijímání *tzv. oficiální judikatury* do zákonem zřízených sbírek rozhodnutí.

Druhá skupina judikátů je tvořena ostatními typy judikátů, jež mají jeden společný prvek a to, že nejsou vytvářeny pro oficiální účely. Jsou to judikáty tvořené pro potřeby publikace ve sbírkách vydávaných soukromými nakladateli nebo pro vydání v odborných periodikách.

Je nutno zmínit stále převládající tendenci v uvažování česká právnické odborné veřejnosti, kdy *tzv. oficiální judikatura*, tj. judikatura publikovaná v úředních sbírkách rozhodnutí vrcholných soudů, zřízených zákonem, má v praxi větší aplikační a interpretační relevanci než ostatní rozhodnutí.

Tento názor byl mimochodem přítomný již za dob rakousko-uherské monarchie, kdy někteří autoři jasně konstatovali, že nálezy v úředních sbírkách nálezů mají větší aplikační váhu než judikáty uveřejněné v soukromých sbírkách.

Zajisté je pravda, že sbírky slouží k uveřejňování výběrových rozhodnutí, které dle uvážení jednotlivých soudů jsou natolik závažná a přínosná pro aplikační praxi, aby byla

okomentována a zvláště na ně tímto způsobem upozorněno. Na druhou stranu způsob a proces tvorby výběru těchto judikátů je poměrně subjektivní, bez jasně stanovených pravidel.

Situace se postupně mění s nástupem elektronického publikování soudních rozhodnutí na stránkách příslušných soudů a tím si jakoby více praktikující právníci uvědomují, že zde není jen a pouze jakási kategorie „metajudikatury“ nebo „exkluzivních judikátů“, tvořená z oficiálních sbírek.

Úřední sbírky slouží k uveřejňování výběrových rozhodnutí, které dle uvážení jednotlivých soudů jsou natolik závažná a přínosná pro aplikační praxi, aby byla okomentována a zvláště na ně tímto způsobem upozorněno. Na druhou stranu způsob a proces tvorby výběru těchto judikátů je poměrně subjektivní, bez jasně stanovených pravidel.

Pravidla by jasně nastavila algoritmy tvorby a výběru judikátů pro publikaci do sbírek rozhodnutí vrcholných soudů a měla by být pokud možno jednotná na celostátní úrovni pro všechny evidenční orgány soudů.

Měl by se nastavit objektivní mechanismus, aby nebylo pochyb o tom, jaká rozhodnutí bude vybráno, zpracováno a publikováno ve sbírce. A také především, kdy bude uveřejněno. Aplikační přínos judikátu bude logicky klesat s oddalováním jeho publikace především se zvyšující se možností potencionální novelizace či derogace vykládaného zákonného ustanovení.

Procesy tvorby a publikace judikátů pro oficiální účely probíhající u českých vrcholných soudů nejsou identické, ale v shodují se ve všech základních parametrech. Soudy stojící na vrcholu hierarchie v českém soudním systému mají ze zákona zřízené oficiální sbírky rozhodnutí. Oba dva nejvyšší soudy si navíc vytvořily vlastní poměrně specifická *tzv. připomínková řízení* při schvalování vybraných judikátů do oficiálních sbírek rozhodnutí.

V připomínkovém řízení se mohou nejen soudci samotných soudů, ale i jiných vybraných odborných institucí, vyjadřovat k textům judikátů a právních vět, schvalovat je, či zamítat, i případně měnit.

Prvním a zásadním kladem systému výběru rozhodnutí, pro publikaci v oficiálních sbírkách rozhodnutí v rámci připomínkového procesu uvnitř a i vně soudu, je jistá edukační hodnota. Vrcholné soudy vybírají a publikují vybraná rozhodnutí, podle jejich uvážení, na které chtějí odbornou veřejnost upozornit. Tím předcházejí případným komplikacím a nejasnostem při výkladu zákonných norem a v ideálním případě i mohou předcházet zbytečným soudním sporům. Upozorňují totiž na to, jak rozhodovali a budou rozhodovat v určitých případech.

Systém publikace oficiální judikatury tak slouží k transparentnosti procesu soudního rozhodování a přispívá tak k upevnování principu právního státu, přístupu ke spravedlnosti, předvídatelnosti soudního rozhodování a důvěry v justici.

Možnost odborného diskursu v širším plénu soudců je velmi přínosná pro vyjasnění si názorů mezi soudci na dané téma a vzájemné obohacení v rámci diskuse. Zazní tam názory, které by jinak nebyly vyjádřeny či vyslyšeny.

Na druhou stranu poměrně problematickým se může zdát celý subjektivní proces výběru rozhodnutí pro publikaci, především možnost měnit a upravovat texty právních vět a odůvodnění rozhodnutí v rámci připomínkového procesu a editace uvnitř soudů.

Strach z publikace „špatného“ judikátu podle některých názorů převládá i v nové době. Někteří soudci Nejvyššího soudu stále protestují proti publikaci jejich rozhodnutí, dokud nejsou tato rozhodnutí probrána a schválena na společných plenárních zasedáních či kolegiích soudu. Mladší generace soudců i akademiků tedy volá po co největší publikační svobodě, otiskování a zpřístupňování pokud možno všech rozhodnutí a hlásají názor, že máme nechat na praktikách, která rozhodnutí, případně okomentované judikáty projdou testem použitelnosti v aplikační praxi.

Proti nim stojí stále velmi významná část soudních funkcionářů a soudců vrcholného soudnictví, ale i nižších soudů, v drtivé většině starší generace, která byla odkojena úplně jiným akademickým právnickým myšlením a i zásadně jinou mentalitou právní praxe. Z pohledu starší a logicky mnohem konzervativnější generace je stále potřeba nějakým způsobem regulovat publikaci soudních rozhodnutí a stále vytvářet univerzální právní věty, kdy by byla zaručena a poskytnuta nejen soudcům, ale i ostatním praktikujícím právníkům, jakási obecná opora při aplikaci, výběr nejkvalitnějších a zaručeně „správných“ judikátů, kterými by se mohli řídit.

Tento „textuální pozitivismus“ stále převládá v mentalitě průměrných českých právníků, kdy jen psané právo a text právních předpisů je jediným zdrojem právních norem a podceňuje roli precedentů. Zmizela stará rakousko-uherská tradice citací, ať už v právnických učebnicích, či odborných textech, ale i ze soudních rozhodnutí. Podle některých názorů to může být znakem zásadního úpadku kvality právní kultury a jejího konceptu právních odůvodnění a právní argumentace.

Pokud se udržuje koncepce *tzv. oficiální judikatury* zákonných úředních sbírek rozhodnutí, vydávaných vrcholnými soudy, je nutno zmínit další problematický bod ve fázi publikace do sbírek rozhodnutí.

Může nastat situace, kdy se nedostanou do následujícího čísla sbírky aktuální judikáty

zpracované z rozhodnutí čerstvě vydaných a přijaté na posledním zasedání kolektivního orgánu soudců. Důvody mohou být různé a to jak např. délka textu judikátu nebo jeho obsah. Pak ale dochází k prodlevě v publikaci a šanci k uveřejnění a seznámení se s ním odbornou veřejností.

Taková prodleva může hypoteticky způsobit zbytečně chybnou aplikaci práva ze strany odborné veřejnosti, která by jinak při znalosti daného názoru vyjádřeném v judikátu, mohla kupříkladu dojít k jinému právnímu hodnocení.

Výše uvedené důvody vedou k úvaze o nutnosti jasnějšího rámce a stanovení objektivních pravidel a postupů při výběru pro publikaci v oficiálních sbírkách rozhodnutí.

Soudy vrcholných soudů, hlasující v kolektivních orgánech o podobě jednotlivých judikátů a celých sbírek rozhodnutí, mají také další speciální pravomoc a to přijímat zvláštní typy abstraktních rozhodnutí, které nejsou rozhodnutími v konkrétní kauze. Zjednodušeně se v české jurisprudenci nazývají jako výkladová stanoviska.

Stanoviska mají obecnější dopad, než klasická soudní rozhodnutí, neboť mají instruovat soudce, jak mají aplikovat a interpretovat konkrétní zákonná ustanovení. Ale v naší právní praxi se vyskytovaly i jiné formy těchto výkladových *tzv. zobecňujících materiálů*.

Fenomén stanovisek vrcholných soudů je poměrně specifický pro naši právní kulturu a může přinášet značné rozpory při pohledu na jeho užitečnost. Na jednu stranu slouží k jednotnému výkladu určitých zákonných ustanovení, na druhou stranu aplikace abstraktního judikátu bez podpory a souvislosti konkrétních skutkových okolností případu může být v procesu aplikace práva značně problematická.

Texty stanovisek přetvořené do právních vět mohou nabývat značné aplikační síly, podobné normativním textům, obzvláště v situacích normativních mezer v právu. Jistě by stálo za kvalifikovanou odbornou diskusí, zda má být tento institut stále součástí našeho platného právního řádu.

Velmi důležitým bodem v procesu právní argumentace a interpretace jsou odkazy na související prejudikaturu. Problémem ale je velmi nejednotná citace soudních rozhodnutí, kdy především soudy ve svých odůvodněních často rozdílně a hlavně neúplně citují prejudikaturu. Nedostatek úplné a správné citace pak způsobuje nemožnost dohledání daného soudního rozhodnutí a případné polemice s jeho právními závěry.

Nejednotná citace, kdy různé soudy citují rozdílným způsobem, stejně jako ostatní autoři, a cituje se v drtivé většině podle spisových značek či čísel jednacích je bohužel typická pro naši právní kulturu. V jiných vyspělých státech existuje dlouhodobě zavedený trvalý způsob citace, který umožňuje jasně a jedinečně identifikovat dané soudní rozhodnutí. Jednotný a

jedinečný způsob citace zavádí za prvé jednotnou právní citační kulturu, za druhé zpřehledňuje a zjednodušuje vyhledávání dotčené prejudikatury a tak velmi zkracuje případnou rešerši dotčeného rozhodnutí

Pro naši současnou potřebu by stačilo, kdyby se u publikovaných rozhodnutí užívalo alespoň kompletní označení sbírky (řadou sbírky) s publikačním číslem a ročníkem vydání. To už nám umožní jednoznačně specifikovat daný judikát. Teoreticky by pak již nemuselo být potřeba přidávat další identifikátor jako číslo jednací a další. To může stačit především v situacích, kdy je judikát citovaný např. v odborných člancích nebo literatuře.

Případné publikační číslo ale také nenabízí všechny relevantní informace, které bychom potřebovali z odkazu okamžitě rozpoznat. Je důležité, již při četbě odůvodnění, identifikovat okamžitě základní náležitosti citovaného rozhodnutí jako je zejména druh rozhodnutí, autor rozhodnutí a datum vydání rozhodnutí. Takové informace nám logicky publikační číslo nemůže poskytnout. Z toho důvodu je potřeba přijít s citačním standardem nabízejícím v co nejkratší a nejsrozumitelnější formě všechny náležité relevantní údaje o rozhodnutí.

Ještě více problematičtější a nesprávná se jeví občasná citace na nepublikovaná rozhodnutí. V některých případech soudy totiž odkazují při podpoře jejich argumentačního hodnocení na svá vlastní rozhodnutí, která ale nebyla uveřejněna v oficiálních sbírkách rozhodnutí nebo alespoň v jejich veřejně přístupných databázích. Daná rozhodnutí byla pouze evidována ve vnitřních neveřejných databázích soudu. Takové citace nemohou také mít argumentační relevanci, neboť stranám sporu i ostatním adresátům je nedostupný text inkriminovaného rozhodnutí.

Dalším argumentačním a citačním nedostatkem jsou časté odkazy soudů v jejich odůvodněních na „ustálenou“ či „konstantní“ judikaturu. Otázkou totiž je, co se rozumí pod ustálenou judikaturou. Množina konstantní judikatury, může být velmi odlišná pro různé právníky v procesu aplikace práva. Pokud soudy takto argumentují, měly by vždy pro zachování principu právní jistoty citovat konkrétní prejudikaturu.

Citace nepublikované judikatury je zásadním bodem širšího problému, zda a v jakém rozsahu uveřejňovat výsledky rozhodovací činnosti soudů. V poslední době se tento problém dostal až na ústavněprávní úroveň. Nejen na doktrinní úrovni, ale již i podle současné rozhodovací praxe soudů, se ustálil názor, že není důvod k nezveřejňování výstupů rozhodovací činnosti soudů. Ústavní soud svým nálezem změnil znění zákona, kdy umožňuje uveřejňovat dokonce i nepravomocné rozhodnutí, pokud to neodporuje příslušným ustanovením zákonů k ochraně osobních údajů.

Nastává tak moderní trend úplnějšího přístupu k textům soudních rozhodnutí, což se projevuje i zprovozněním databází needitovaných textů rozhodnutí na internetových stránkách všech vrcholných soudů.

Elektronická evidence soudních rozhodnutí a jejich zpracování do databází právních informací je dnes nezbytnou součástí naší právní kultury. Při neustále narůstajícím objemu právních informací jsou elektronické systémy jediným řešením při systematickém evidování textů a jejich pozdějšímu vyhledávání při právních rešerších.

S větší transparentností rozhodovací činnosti soudů také souvisí i potřeba zveřejňování a evidence rozhodnutí nižších soudů v centrální elektronické evidenci zřízení státní správou soudů. Stát přistoupil v nedávné době ke zřízení centrální evidence soudních rozhodnutí a je možno doufat, že bude sloužit k větší transparentnosti rozhodovacích procesů v justici.

V procesu elektronické evidence soudních rozhodnutí a jejich uveřejňování slouží především právní informatika. V rámci databází právní informatiky jsou archivovány a zpřístupňovány texty soudních rozhodnutí soudů na jejich internetových stránkách. Zároveň jsou vedeny ještě sofistikovanější databáze soudních rozhodnutí ve vnitřních, veřejnosti nepřístupných databázích vrcholných soudů.

Dalším nástrojem právní informatiky jsou speciální databáze soukromých nakladatelů, které poskytují přístup k mnohem většímu množství moderní i starší judikatury a z mnoha zdrojů. Právní informační systémy nabízejí rozhodnutí z mnoha pramenů, a to i zahraničních, a s více funkcemi. Jejich přidanou hodnotou jsou především indexační informace o judikátu s právními větami, vyhledávání v textu a další funkce, které neupravené texty soudních rozhodnutí nemohou uživateli nabídnout.

Právě databáze právních informačních systémů umí nabídnout a využít složitější strukturu, do které jsou judikáty členěny. Standardizace struktury judikátů, respektive soudních rozhodnutí je další oblastí, která by zasloužila jednotná pravidla. Formy judikátů a jejich členění, spolu s informacemi, které poskytují, se různě mění a závisí na zpracovateli judikátu či autorovi soudního rozhodnutí.

Zásadním přelomem v elektronickém zpracování judikatury do elektronických souborů v databázích po technické stránce jsou programy na bázi hypertextového rozhraní. Umožňují mnohem více sofistikovanějších funkcí vyhledávání při rešerši judikatury, především strukturování textu judikátu. Další, ještě významnější funkcí, kterou poskytuje hypertextové zpracování judikátů je funkce odkazů, *tzv. linků či hyperlinků*. Ty nám umožňují při citacích judikatury či předpisu v textu odůvodnění přímý odkaz do citovaného dokumentu.

Pro zpracování judikatury do elektronických evidencí v databázích právních informací je zásadní činnost, která je nazývána *tzv. indexací dokumentu*. Indexace probíhá redakční úpravou, kdy editor, který zpracovává daný judikát, přiděluje jeden nebo více příznaků *tzv. indexů*. Podle takového indexu pak lze zpracovaná rozhodnutí dále třídít (indexovat). Správná indexace, které odborně zpracuje rozhodnutí, zařadí ho do kontextu právních předpisů, oblastí práva i související judikatury, je nezbytná pro práci s dokumenty obsahujícími právní informace.

Odborné zpracování judikatury do listinných sbírek nebo elektronických databází zabezpečují odborníci z analytických oddělení soudů nebo nakladatelství.

Při zařazování judikatury do různých elektronických databází právních informací mohou také hrát roli další doplňkové faktory, ke kterým někdy uspořadatel může přihlížet, ale také nemusí. Jedná se o dva fenomény a to *tzv. relevantnost (význam) judikatury* a druhým je *tzv. aktuálnost judikatury*.

První problém, s kterým je třeba se vypořádat při vytváření systémů právních informací může být jeho relevantnost či „významnost“. Pokud se má určit zhodnocení aplikační kvality judikátu z hlediska informačního systému, dají se použít určité algoritmy.

Vyhledávací systém by musel umět zohledňovat, z jakých důvodů bylo třeba rozhodnutí zrušeno, jestli to nebyly jen čistě formální důvody atd. I v dalších částech tohoto testu lze vidět problematické body. Je velmi sporné, zda zrovna např. publikovaný judikát má větší relevanci.

Ještě více diskutabilní je posuzovat judikát podle toho, kde byl publikován. Jestliže víme, jak značně subjektivní může být proces výběru redakčních rad a kolektivních orgánů soudů, je velmi nejisté zohledňovat to zásadně při jeho relevanci. Nejvíce legitimním měřítkem by mohlo být počet citací daného judikátu v odůvodnění jiných rozhodnutí. Muselo by se samozřejmě jednat o souhlasnou citaci.

Judikát, který byl publikovaný v listinné oficiální sbírce judikatury, nemusí zrovna v praxi vůbec citován a používán v procesu aplikace práva. Naopak judikát, který byl publikován pouze v elektronické podobě nebo nebyl vůbec publikován skrze oficiální kanály, může být velmi často citován.

V našich podmínkách se index významnosti přiřazuje k jednotlivým judikátům v elektronické databázi např. Ústavní soud a Nejvyšší soud.

Celý proces „známkování“ relevantnosti a aplikační důležitosti je ale stále velmi subjektivní. Pokud se přiřazuje stupeň důležitosti na základě jednorázového rozhodnutí soudce, asistenta, analytika či jiného pověřeného pracovníka. Měl by existovat určitý

objektivní algoritmus, jak nezávisle na názoru konkrétního odborníka, přiřazovat stupně významnosti.

Druhým charakterem třídění judikatury by mohla být *tzv. aktuálnost judikatury*. Pro interpretační práci s judikátem je velmi důležité, ba přímo zásadní, znát status judikátu a především, zda názor v něm vyjádřený není již překonaný. Ustanovení, jež jsou vykládána v daném rozhodnutí, již mohla být novelizována nebo zrušena. Elektronické publikování judikatury má tak obrovskou výhodu, na rozdíl od listinných sbírek, průběžně aktualizovat údaje o judikátech.

V elektronických databázích mohou být přidávány a aktualizovány údaje o starších souvisejících judikátech, které vyjadřovaly souhlasný nebo naopak opačný či trochu odlišný právní názor jako zpracovávaný judikát. Navíc se může později přidat nová informace, zda právě daný judikát nebyl potvrzen novějším rozhodnutím nebo naopak překonán.

Takové průběžné sledování a aktualizování jednotlivé judikatury je velmi náročný a specifický proces, ale velmi pomáhá v denní aplikační praxi právníků. U nás se bohužel, až na malé výjimky, zatím tento systém sledování aktuálnosti judikatury vůbec neprosadil. Důvody jsou jistě různorodé, ale bude to především z nedostatku personálních kapacit specializovaných odborníků.

Naše vrcholné soudy mají vlastní systémy elektronické evidence soudních rozhodnutí a své způsoby jejich zpřístupnění veřejnosti. Jejich databáze mají své rozličné funkce, které nabízejí pokaždé poněkud jiné zpracování soudních rozhodnutí.

Každý soud, i soudce jednotlivého soudu, či každý soukromý nakladatel, má odlišnou představu o struktuře textu soudního rozhodnutí (judikátu). Rozličná praxe psaní i zpracování soudních rozhodnutí nepodporuje transparentnost soudního rozhodování, předvídatelnost soudního rozhodování i přístup k informacím.

Jedním ze základních prvků, kterými je charakterizován judikát, jež je zpracován ze soudního rozhodnutí, jsou uměle vytvořené právní věty. Právní věty slouží jako abstrakty, jež jsou vytvořeny na základě určitých částí odůvodnění rozhodnutí a mají vyjadřovat zobecněné pravidlo či právní závěr, který vyplývá z meritu řešeného právního problému.

Právní věty mohou ale také být vytvořeny z té části odůvodnění, která nemusí být nosnou myšlenkou a právní argumentací pro výrok soudu v daném případě. Jejich vytváření vlastně nepodléhá žádným pravidlům a standardům a mohou být také vytvořeny nejen soudcem zpravodajem samotným, nebo jiným soudce či pracovníkem soudu.

Soudy a jejich oficiální sbírky nemají monopol na vytváření těchto anotačních pomůcek. V podstatě každý, kdo publikuje zpracovaná soudní rozhodnutí, může vytvořit právní větu v

jakémkoliv znění a tvaru, vyjadřující jakýkoliv právní názor. Právní věty nemají z hlediska aplikační praxe a našeho právního řádu žádnou relevanci a nejsou pramenem práva.

Problémem v současné právní praxi ale právě je tendence k *tzv. absolutizaci právních vět*. V případě mezer v zákoně, absenci ustanovení zákona, které nepamatují na určité skutkové stavy, jsou velmi často praktikujícími právníky aplikovány právní věty téměř jako náhrada za chybějící zákonná ustanovení. Taková *tzv. normativizace* textu právních vět je velmi nebezpečná tendence z pohledu aplikace práva.

Pokud si uvědomíme výše popsanou situaci, kdy se téměř nerozlišuje, kdo právní věty vytváří a jaká je jejich funkce, pak může být text právních vět značně „nelegitimní“ a nerelevantní interpretační pomůckou. Jeho právní závěry nemusí vůbec odpovídat právnímu názoru obsaženému v rozhodnutí.

Spolu s právními větami, a judikáty obecně, vyvstává další praktická otázka a to ochrany těchto výtvorů z hlediska autorského práva. Prozatím v naší právní kultuře nebyl tento problém řešen v rámci rozhodovací činnosti soudů, nebo na doktrinální úrovni. Autorský zákon hovoří pouze o samotných soudních rozhodnutích, které vyjímá z režimu autorského díla.

Jedinou jasnější situací je používání judikatury z elektronických databází právních informací, kde zákon jasně stanoví podmínky. Ale již listinné oficiální sbírky vrcholných soudů nejsou tak výslovně chráněny z pohledu autorského práva.

Především institut právních vět vyráběných samostatně v rámci komerční publikace může vytvářet značné problémy a nejasnosti z pohledu autorskoprávní ochrany. Jasná definice právních vět a judikátů by velmi prospěla k vyjasnění i autorskoprávních nároků k těmto výtvorům.

Samotný judikát nemusí splňovat charakteristiku díla podle autorského zákona, ale soubor judikátů ve sbírce, nebo v databázi právních informací definici autorského díla, může dílem být.

Právní věty by za určitých podmínek mohly také naplňovat znaky autorského díla, ale v jejich případě pokaždé velmi záleží na konkrétní situaci, jak byla právní věta vytvořena z odůvodnění soudního rozhodnutí, nakolik přebírá doslovně jeho text a nakolik je naopak text právní věty autonomním výtvořem.

Závěrem jen lze konstatovat, na základě shromážděných faktů z jednotlivých historických etap naší právní kultury, že institut upravených soudních rozhodnutí a jejich publikace pro potřeby právní praxe se v našem právním prostředí vyskytuje nejméně od 13. století, stejně jako v některých jiných evropských zemích.

Ve středověku se publikovaná soudní rozhodnutí vyskytovala v různých formách a pramenech jako byly např. zemské desky nebo právní knihy, ale dají se najít i stopy po určitých sbírkách rozhodnutí podobným těm dnešním.

První periodické moderní sbírky judikatury, jejichž styl přetrval dodnes, se objevily v 50. letech 19. století, ale pouze vydávané v němčině a v hlavním městě rakousko-uherské monarchie. Původní české moderní sbírky judikatury vznikly až se vznikem republiky po roce 1918 a dnešní sbírky pokračují v jejich tradici.

Tradice tvorby a publikace judikatury je v naší právní kultuře velmi dlouhá a bohatá a nezbyvá než ji věnovat mnohem větší pozornost, kterou si jistě zaslouží.

6.2 Návrhy řešení a doporučení

Dalo by se konstatovat, že by naše praxe jistě přivítala vytvoření určitých jednotlicích pravidel při tvorbě textů judikátů. To samé vlastně platí i o samotných písemných vyhotoveních rozhodnutí soudů, které také postrádají jednotnou formu a náležitosti.

Vzhledem k tomu, že v naší právní kultuře chybí i všeobecným právním předpisem stanovená legislativní pravidla pro tvorbu právních předpisů, nedá se očekávat řešení v oblasti judikatury na této úrovni. Každopádně vrcholné soudy by mohly alespoň neformálními interními pravidly stanovit jistá pravidla tvorby, a především je mezi sebou zkoordinovat, aby měla jednotnou formu.

V těchto pravidlech by měla být zároveň obsažena forma jednotné, správné a úplné citace soudních rozhodnutí, na které je odkazováno v textech jednotlivých odůvodnění rozhodnutí soudů.

Jednotná citační pravidla při odkazech na soudní rozhodnutí také chybějí v naší právní kultuře. Vrcholné soudy sice v nedávné době začaly konečně zavádět své standardy pro vnitřní potřeby, ale není žádný nástroj, jak donutit především nižší soudy tyto standardy dodržovat.

Je potřeba zavést standardní citaci nejlépe jednotným opatřením v rámci celého soudnictví nebo alespoň formou neformálního působení na doktrinální úrovni, v odborné literatuře a časopiseckých článcích, neustálým opakováním její nutnosti a dáváním konkrétních příkladů v praxi.

Lepší identifikaci citovaných rozhodnutí by mohlo napomocť např. zavést nějakou formu názvu rozhodnutí. Jelikož není v naší tradici citovat judikát názvem, např. podle jmen stran, i vzhledem k případným problémům s anonymizací, může se alespoň vytvořit např. heslovité

jméno podle jedné strany, alespoň v případě právnické osoby nebo podle skutkového stavu či právního meritu řešeného v kauze.

Názvy judikátů umožní si zařadit citované rozhodnutí do konkrétních souvislostí a případně i přímo identifikovat. To by samotné číslo publikační či spisová značka neumožnily. A především název může plnit funkci snadné identifikace a zapamatovatelnosti. Pokud citujeme dané rozhodnutí daným „populárním jménem“, jsou ostatní odborníci z oboru většinou schopni si danou kauzu vybavit. Pokud citujeme pouze číslem jednacím či publikačním, málokdo si je schopen okamžitě identifikovat pod takovým číslem konkrétní případ a jeho souvislosti.

Jisté náznaky pojmenování judikátů již probíhají. V listinných sbírkách jsou to ale většinou ale heslovité názvy, které vycházejí z rejstříkových hesel (např. Nejvyšší soud) nebo hesla s občasnou skutkovou specifikací (např. Ústavní soud). Propracovaný systém má např. Nejvyšší správní soud, který má název judikátu rozdělen na dvě poloviny. V první polovině je rejstříkové heslo a v druhé polovině se dají popsat již konkrétnější skutkové okolnosti případu. To by mohlo být inspirací pro vytvoření standardního vzorce citace judikátu podle názvu.

Ani elektronické databáze právních informací nenabízí více judikatury s vytvořenými názvy a přitom mají mnohem širší prostředky vytvářet a nabízet takové přidané hodnoty při zpracování judikatury..

V naší tradici, kde precedent není primárním pramenem práva, mohou vyvstávat spory o to, jaké judikáty a v jakém množství publikovat. Pokud se bude stále udržovat trvalá koncepce, kdy ze zákona vrcholné soudy musejí vydávat oficiální sbírky rozhodnutí, měla by se stanovit jednotná koncepce publikace soudních rozhodnutí na oficiální úrovni a především systému výběru a úpravy jednotlivých rozhodnutí pro účely publikace v oficiálních sbírkách.

I jednotlivá soudní rozhodnutí např. vytvářejí určité algoritmy, jak posuzovat konkrétní sporné skutkové a právní situace, jejichž použitím by se mělo dojít k příslušnému právnímu závěru. To samé by se mohlo aplikovat na proces výběru judikátů do oficiálních sbírek. Rozhodnutím by mohly být přiřazovány určité parametry, z jejichž posouzení by nakonec objektivně vyplynula potřeba publikovat či nepublikovat judikát. Mohlo by to být např. formou přiřazením jejich aplikační závažnosti, jako to činí systém Ústavního soudu nebo Evropského soudu pro lidská práva.

Vzhledem ke sporům, co má být zařazeno do oficiálních sbírek mezi jednotlivými soudci a případné nedostatečné informovanosti odborné veřejnosti, která je pak závislá na tom, co

vyberou soudci ve svých uzavřených „výběrových řízeních na ideální judikát“, by bylo záhodno stanovit jasná pravidla.

Nastavení jasného algoritmu, nakolik mohou ostatní soudci zasahovat do textu odůvodnění či vytvořených právních vět soudcem zpravodajem, či jak mohou pověření analytičtí pracovníci soudu editovat texty odůvodnění, by prospělo transparentnosti výběru těchto „VIP“ judikátů.

Na rozdíl od USA, kde se publikují jen rozhodnutí mající precedenční význam (*tzv. leading cases*), u nás je naopak zažitou praxí publikovat opakující se obdobné případy se stejným skutkovým a právním problémem. Je to záměr a účel takové opakující se publikace, aby se připomínalo, že soud je ve svém rozhodování konzistentní a neodchyluje se od své judikatury.

Samozřejmě, v případě, že by se soud odchýlil od své ustálené judikatury, musí takové rozhodnutí být opublikováno. V rámci citačních pravidel by jistě nebylo na škodu přesněji definovat, co představuje pojem „ustálená (konstantní)“ judikatura nebo jak se alespoň má odkazovat na takovou judikaturu.

V této souvislosti se v současnosti diskutuje stále více o zřízení zákonné možnosti publikovat disentní stanoviska soudců, obdobně jako u soudců Ústavního soudu, i u zbylých vrcholných soudů.

Možností, jak zpluralizovat publikaci judikátů na oficiální úrovni by mohla být tedy šance přidat k publikovanému judikátu krátké dodatky s nesouhlasnými stanovisky soudců nebo možnost rozsáhlejší oficiální publikace zpracovaných rozhodnutí i s právními větami, které odporují těm, které byly vybrány pro publikaci v oficiální sbírce. Tato praxe je dnes prováděna pouze soukromou iniciativou některých soudů na půdě nakladatelství právní literatury, neboť chybí v oficiálních sbírkách *tzv. negativní rubrika*.

Zakotvení možnosti publikovat odlišná stanoviska k rozhodnutím publikovaným v oficiální sbírce rozhodnutí může mít z pohledu praktikujících právníků řadu výhod. Jednou z nich může být např. umožnění komplexního pohledu vrcholného soudního orgánu na určitý právní problém bez nutnosti dohledávat odlišné právní názory v literatuře. Odlišné stanovisko také dále shrnuje a vysvětluje případné námitky, které proběhly v rámci připomínkového řízení, osobám vně daného soudu, jež byly vzaty v potaz, ale nebyly nakonec shledány důvodnými. Nakonec publikace oponentních stanovisek staví případný odborný spor na dané téma do oficiální roviny a nemusí být tak řešen na úrovni diskuse neformální či v odborných médiích.

V oblasti elektronického publikování by stálo za úvahu vytvoření jednotné elektronické databáze rozhodnutí vrcholných soudů s jednotnými rejstříky, aby právní praktici nemuseli vždy vyhledávat v několika databázích soudů jednotlivě. Prvním krokem by mohlo být alespoň sjednocení citačních standardů či rejstříků.

Příslušné soudy by také mohly zpřístupnit doposavad neveřejné vnitřní databáze judikatury, jež jsou určeny jen pro jejich potřeby. Jsou v nich obsaženy přínosné informace, včetně právních vět vytvořených soudci k jednotlivým rozhodnutím. Není důvodu utajovat takové informace před odbornou veřejností. Přispělo by to jistě k větší důvěře v justici a k větší transparentnosti a předvídatelnosti soudní rozhodovací činnosti.

Nakonec by stálo za úvahu vyvolat odbornou diskusi, zda není institut oficiálních zákonných sbírek rozhodnutí již opravdu reliktem minulé doby a soudům by nestačilo zveřejňovat kompletní texty svých rozhodnutí na veřejně přístupných internetových stránkách. Jak bylo ukázáno, jejich klad spočívá v informovanosti odborné veřejnosti o přijetí určitých zásadních soudních rozhodnutí.

Řešením, které by mohlo eliminovat námitky proti neveřejnosti připomínkového řízení, by např. mohlo být převedení připomínkového řízení do elektronické online podoby na internetových stránkách, kde by se k návrhům judikátů mohla vyjadřovat veškerá veřejnost či alespoň zaregistrovaní odborníci.

Je potřeba zavést zásadní odbornou diskusi, zda koncepce oficiálních sbírek rozhodnutí, zřízených zákonem, není již v dnešní informační době poněkud přežitá. Pokud budou všechna možná rozhodnutí publikována v rámci elektronických databází a budou k nim případně vytvářeny právní věty, což už se dnes v některých případech děje, tak není moc důvodů pro to udržovat fenomén listinných sbírek naživu.

Uveřejňování textů soudních rozhodnutí v elektronické podobě na internetových stránkách soudů, poté co se splní všechny zákonné požadavky na jejich správnou formu, by mělo být základní náležitostí dnešní společnosti a přispělo by ke zvýšení důvěry v rozhodovací činnost justice a celkové vyšší důvěře v právní stát.

V elektronické verzi sbírek rozhodnutí by nemusela probíhat skoro žádná náročná editace, jež by zatěžoval příslušní pracovníky nebo soudce. Stačilo by splnit zákonné požadavky na anonymizaci. Texty rozhodnutí by se vyvěsily na internet a mohly by se k nim jen zpracovat základní indexační informace, což se ostatně činí už dnes.

Zajímavou funkcí při rešerších soudních rozhodnutí a velkou inspirací pro české systémy právních informací ze zahraničních elektronických systémů může být možnost vyhledat rozhodnutí podle jména soudce zpravodaje či jmen stran sporu. Takové pomůcky by velmi

pomohly i českým právníkům při rešerších relevantní judikatury v různých databázích a daly by šanci na přesnější a úplnější vyhledání příslušné prejudikatury. Musela by se ale zásadně změnit politika anonymizace soudních rozhodnutí v naší právní kultuře.

Další velmi důležitou přidanou hodnotou a funkcí elektronických systémů je indexování jednotlivých rozhodnutí podle stupně jejich aplikační důležitosti a přínosu při řešení právních otázek.

Problematickým se může zdát jistá subjektivita tohoto hodnocení, neboť jsou přidělována jednotlivými analytiky soudu. Analytici se řídí vnitřními speciálními evidenčními instrukcemi pro jednotný postup při zpracování rozhodnutí, ale stále je zde prostor na značnou diskreci podle jejich subjektivního názoru. Jejich hodnocení ale procházejí kontrolním procesem nadřazených.

Každopádně tento systém hodnocení aplikačního významu rozhodnutí je velmi moderním prvkem, který se praktikuje i u zahraničních databází právních informací. Podobné hodnocení nabízí také databáze Nejvyššího soudu.

V praxi můžeme vidět jako nedostatek, že okresní (obvodní) soudy nemají zřízeny evidenční senáty. Jistě, při velkém nápadu, a převážně s případy, jež nepřinášejí nic nového do rozhodovací činnosti soudů, je to praktický přístup. Ale evidenční senáty by velmi prospěly ke kultivaci soudního rozhodování na nejnižší úrovni.

Evidenční senáty by mohly instruovat soudce, jak správně psát, strukturovat rozhodnutí, stejně jako citovat. Měli bychom pak na všech soudních úrovních soudů jakéhosi garanta, který by měl za úkol hlídat a instruovat soudce v oblasti tvorby rozhodnutí a jejich případné publikace. Z hlediska ekonomického by nemuselo jít o přílišné výdaje na soudní aparát navíc, práci by mohla zastat soudní kancelář senátu příslušného soudce pověřeného vedením evidenčního senátu.

Vytvoření elektronické evidence rozhodnutí nižších soudů ministerstvem spravedlnosti v obecném soudnictví je určitě významným pokrokem v procesu uveřejňování soudních rozhodnutí, který je tak důležitý pro celou právní praxi. Centrální evidence rozhodnutí by mohla být ještě zásadnějším prvkem pro systematické a trvalé zpřístupňování soudních rozhodnutí.

Pro českou právní vědu i praxi by bylo velmi přínosné, aby byla zpřístupněna všechna rozhodnutí z evidence. Byl by to ojedinělý a převratný krok i ve světovém měřítku, kde není taková praxe také příliš obvyklá. Takový krok by velmi přispěl k sjednocení kultury tvorby a publikace judikatury v našem prostředí. Pravidla, která zavádí instrukce ministerstva

spravedlnosti pro evidenci judikatury obecných soudů, by se mohla stát případně obecným základem pro celou justici.

Bylo by také záhodno sjednotit evidenci judikatury obecných soudů a soudů v systému správního soudnictví, eventuelně i s Ústavním soudem. Za úvahu by stálo i zřízení evidenčních senátů i na nejnižším stupni soudnictví. Jistě by to přispělo ke kultivaci nejen rozhodovací praxe. To by byl ideální stav, kdy by všechny soudy na našem území měly jednotnou evidenci judikatury a jednotná pravidla pro její tvorbu a publikaci. Zatím se zdá, že je to v dnešní situaci značně nereálný požadavek, což je na škodu právníkové praxi i akademickým kruhům. Vidíme, jak je, či spíše není, centrální evidence funkční a její výsledky prezentovány odborné veřejnosti.

Otázkou do odborné diskuse je, zda by se měly vyrábět ještě právní věty. Každé rozhodnutí by v lepším případě mohlo nabízet určitou *tzv. anotaci*. Mohl by to být krátký zvlášť připojený text, vytvořený speciálními odbornými analytickými pracovníky soudů. Inspirací by mohl být např. *tzv. abstrakt*, nabízený elektronickou databází Ústavního soudu nebo institut *tzv. casenotes* v zahraničí.

Daný text by nabízel jen stručné, např. jednostránkové shrnutí skutkových okolností kauzy a jejího právního rámce, dále velmi stručnou procesní historii případu a výtah z odůvodnění. Především by ale obsahoval právní věty a příslušné indexační údaje k rozhodnutí jako dotčené (související) předpisy, zaheslování podle rejstříku, které by ho zařadilo do příslušných kategorií podle právních institutů a oblastí práva.

Ještě větší přidanou hodnotou by bylo případné zaindexování související judikatury k danému záznamu judikátu, jež by bylo průběžně aktualizováno. Nabízelo by informace, jakých předešlých rozhodnutí se daný judikát dotýká nebo vyjadřuje stejný, podobný nebo opačný právní názor a na druhé straně by mohlo ukazovat, jaká novější rozhodnutí ho potvrzují nebo překonávají. Tento systém *tzv. dotčené judikatury (související)* či prejudikatury by byl velmi přínosný pro denní aplikační praxi.

Čím dál větší spory mezi jednotlivými soudci i odbornou veřejností o to, jaká rozhodnutí mají být oficiálně publikována, nepřispívají k transparentnosti této publikace a mohou narušovat princip právní jistoty a důvěry v justici.

Ve vydávání papírových sbírek judikatury a tvorbě právních vět by mohl být prostor pro soukromé nakladatele. Bylo by to záhodno i z toho důvodu, že není v naší právní praxi dostatečně osvětlen institut právních vět a jejich aplikační váha. Oficiálním vytvářením v rámci sbírek soudů se právním větám dodává jistá větší aplikační váha, což může působit značné aplikační a argumentační nejasnosti v právní praxi.

Nezbývá než doufat, že z faktů a závěrů uvedených v této práci mohou vzniknout určité podněty pro právní praxi i teorii. Snad kvalifikační práce splnila svůj účel, tj. aby komplexně shrnula problematiku tvorby a publikace judikatury v české právní kultuře. Mohla by být případnou inspirací a pramenem pro další odborné práce na podobné téma a pomůckou pro přijatá praktická řešení nastíněných problémů.

Příloha č. 1

I. Publikace judikatury v USA

A. Zdroje judikatury v právním řádu Spojených států amerických

Pro pojednávání téma tvorby a publikace judikatury by mohl být přínosný komparativní pohled na situaci ve Spojených státech. Zde funguje historicky poměrně odlišný právní systém, s výraznou rolí soudního precedentu, ale tradice v oblasti vydávání sbírek judikatury je zde jednou z nejstarších na světě. Americká právní kultura má velmi bohatou a sofistikovanou praxi v oblasti tvorby a publikace judikatury.

Koncepce americká judikatury a její publikace vycházejí z anglické tradice. Její forma tedy pochází z historického konceptu, zavedeného v období prvních sbírek („*year books*“) ve středověké Anglii.

Judikatura jako celek je nazývána („*case law*“), což jsou ta soudní rozhodnutí, která jsou publikována v knižní podobě. Právní puristi v americké jurisprudenci zastávají názor, že *case law* je jedinou právní autoritou v common law právním systému.

Pro americkou praxi je především důležitá dostupnost těchto tištěných sbírek a jejich opravdu odborné zpracování editory, neboť v americkém systému jsou judikáty ve sbírkách řazeny podle chronologického pořádku a ne podle tématických oblastí.

Zdroje tištěných právních informací, kromě souborů právních předpisů, můžeme rozdělit přibližně do těchto kategorií:

- 1) *sbírky rozhodnutí*
- 2) *digesta*
- 3) *anotace*
- 4) *encyklopedie*
- 5) *učebnice*
- 6) *citační knihy* („*citators*“ a „*search books*“)
- 7) *slovníky*
- 8) *periodika*

Knihy, které obsahují právní předpisy a soudní rozhodnutí, jsou označovány v americké jurisprudenci jako primární autorita („*primary authority*“), další zdroje jako učebnice, encyklopedie, právníkové slovníky, digesta, anotace a právníková periodika jsou pak pojmenovány jako subsidiární autorita („*secondary authority*“), to jest sekundární, podpůrné psané zdroje práva.

Digesta („*digest*“) jsou speciální sbírky, které shrnují vybrané právní věty a tématické seznamy („*subject index*“) k právním pravidlům obsaženým v právních větech z judikátů.⁷¹⁸ Zobecněná právní pravidla, v nich citovaná jsou rozdělena ve svazích digest podle témat do tzv. článků digest („*digest paragraphs*“), kdy ke každému tématu jsou přiřazeny právní věty a k nim seznam citací konkrétních judikátů, kde se vyskytují.

Digesta jsou brána jen jako návod, průvodce již vydanými právními pravidly v právních větech, ale nezaručují, že vystihují právní pravidlo míněné soudcem v samotném judikátu. Digesta plní nezaměnitelnou funkci, kdy mezi miliony již vydaných judikátů vnášejí určitý pořádek a orientaci. Můžeme je obecně dělit na federální, státní, regionální a specializované.

Odborné právní knihy jsou psané autory, kteří jsou zásadními právními autoritami v daném oboru, a které obsahují poznámky pod čarou odkazující na právní předpisy, judikaturu a další prameny (např. slovníky Blackstone nebo Kent).

Specifickými encyklopediemi, jež obsahují ještě podrobnější a komplexnější shrnutí právních textů v abecedně řazených heslech, jsou *Corpus Juris*, *Ruling Case Law*, *American Jurisprudence*.

Encyklopedie jsou nazývány jako stav práva („*statement of law*“), to znamená platný stav právního řádu, jak ho bylo dosaženo pomocí především judikatury a anotací. Z těchto dvou pramenů čerpají encyklopedie a vytvářejí systematický heslovitý aparát, kde jsou podrobně rozebrány jednotlivé právní instituty. Čerpají především ze sbírek judikatury jako *Lawyers' Reports Annotated*, *American Decisions*, *American Reports*, *American State Reports*, *US Supreme Courts Reports* a dalších. Třetí kategorií jsou vyhledávací knihy („*search books*“), které zahrnují citační rejstříky („*citators*“) a sebrané různé tabulky („*miscellaneous tables*“).

„*Citators*“, jsou sbírky citačních rejstříků, které obsahují aktualizované znění právních předpisů a judikatury. Popisují historii, vývoj, novelizaci u konkrétních právních předpisů, citaci u judikatury, derogující předpisy. Zahrnují i navazující či derogující judikáty, které měnily právní závěry daného judikátu nebo ho rozváděly. Jsou tvořeny ze sloupců, které mají připojeny speciální abreviace, které označují, zda daný judikát byl citován, překonán jiným judikátem atd. Z citačních rejstříků je nejvíce používán sborník *Shepard's Citation*, který takřka zevšeobecněl. Stanovil pravidla citování a proto také proces práce vyhledávání s „*citators*“ je podle něho všeobecně nazýván „*shepardizing a case*“.⁷¹⁹

Specifickým fenoménem amerického publikačního systému judikatury jsou sbírky („*law reports*“ nebo „*reporters*“). Jsou to publikace, které uveřejňují upravená rozhodnutí soudů.

⁷¹⁸ Price, M.O., Bitner, H. : *Effective Legal Research, Practical Manual of Law Books and Their Use*, New York : Prentice-Hall, 1953, s. 158

⁷¹⁹ Eldean, F. A., Brandt, H. J. *How To Find a Law, A Legal Reference Handbook*, St.Paul : West Publishing, 1936, s.39

Mohli bychom je překládat jako „sbírky“, což je asi nejbližší v překladu pro porozumění z hlediska českého práva. Přesnější vystihnutí jejich charakteru by bylo spíše „záznam“ nebo „zpráva o právní kauze“.

Jsou to série svazků, v nichž jsou publikována okomentovaná rozhodnutí soudních stolic. Původně bývaly pojmenovány podle reportéra, až od poloviny 19. století se přešlo na přehlednější systém, kdy se ustanovil stálý jeden název sbírek podle jurisdikce. Tvoří záznam procesních kroků v kauze a spolu se shrnutím skutkových okolností, argumenty obou stran a odůvodnění, jež dal soud jako důvod pro jeho rozhodnutí.⁷²⁰ Měly by přinášet novou interpretaci právních otázek, aby mohly být citovány jako precedenty.

Sbírky rozhodnutí jsou základním kamenem precedenčního systému. S výjimkou federálních okresních soudů, dále soudů jako *the Court of Claims*, *the Customs court* a výjimečně i nižších soudů v některých státech jako Pennsylvania nebo New York, se publikují jen případy z odvolacích instancí a ne ze soudů první instance. Naopak všechna rozhodnutí na úrovni odvolacích soudů bývají otištěna. Obecně je tradicí publikovat ta rozhodnutí, jež přinášejí „nové právo“, nebo jsou důležitá na obecné úrovni. Nepublikují se naopak ta rozhodnutí a stanoviska, která nic nového nepřinášejí a jsou tzv. rutinními.⁷²¹

V americké jurisprudenci se vyskytují názory, že soudní rozhodnutí by měla být zadarmo k publikaci kterékoliv osobě. Úřady nebo soudy by neměly, bez rozumných důvodů, znemožňovat přístup komukoliv k těmto textům.⁷²² Ale není zde žádné ústavní právo mít tato rozhodnutí publikována.⁷²³ Také v jednotlivých ústavách států unie se zmínky o úředních sbírkách („*department reports*“) netýkají soudních rozhodnutí, ale jen rozhodnutí či aktů orgánů státní správy.⁷²⁴

Ve Spojených státech není vydávána žádná oficiální sbírka na úrovni federálních okresních soudů. Jen ve sbírce *Federal Supplement*, od nakladatelství West, je poskytován přehled stanovisek z této soudní úrovně. Je uznáván jako autoritativní právníkou veřejností i soudy. Na druhou stranu jako protiváha faktu, že se neposkytuje veřejnosti oficiální sbírka rozhodnutí na této úrovni, platí alespoň obecné pravidlo, že rozhodnutí soudů musí být přístupná veřejně k publikaci.⁷²⁵ Je na uvážení soudu, jestli dané rozhodnutí a jeho písemné odůvodnění má být zveřejněno a publikováno, popřípadě v jakém rozsahu. Zvažuje se

⁷²⁰ Jowitt, E., Walsh, C. *Dictionary of English Law*, 2. edice (ed. John Burke), Sweet and Maxwell, London 1977, s.1551

⁷²¹ Price, M.O., Bitner, H. *Effective Legal Research, Practical Manual of Law Books and Their Use*, New York : Prentice-Hall, 1953, s. 94

⁷²² N.Y.- *New York Post Corp. v. Leibowitz*, 2 N.Y.2d 677 nebo 163 N.Y.S.2d 409

⁷²³ U.S.- *U.S. v. Marines*, 535 F.2d 552 (10th Cir. 1976)

⁷²⁴ *Colorado – Gillette v. Peabody*, 19 Colo.App. 356 nebo 75 P. 18 (1904)

⁷²⁵ *Garfield v. Palmieri*, 193 F.Supp. 137 (S.D. N.Y. 1961)

přítom, zda toto rozhodnutí a právní rozum, z něho plynoucí, by byly přínosné pro právní praxi a aplikaci práva v dané právní otázce.⁷²⁶

Dokonce i když strany sporu u odvolacího soudu se dohodnou, že nemá být rozhodnutí zveřejněno, soud není zavázán touto dohodou a je jen na jeho uvážení, zda ho uveřejní.⁷²⁷

Široká ústavní a zákonná či podzákonná oprávnění nejvyšších soudů jednotlivých států jim dávají možnost diskreci vybírat soudní rozhodnutí k publikaci. Mají právo jako nejvyšší instance regulovat či koordinovat vývoj judikatury v jejich jurisdikci.

Jedním z důvodů pro tuto praxi je potenciální chaos ve vyhledávání, pokud by měla být publikována všechna rozhodnutí odvolacích soudů. Dalším důvodem je stále více diskutovaná otázka, zda by měla mít nepublikovaná rozhodnutí stejnou precedenční váhu jako ta publikovaná.⁷²⁸

Ostatními důvody mohou být např. obrovské potenciální náklady účastníků a právníků při pořizování všech případných sbírek, pokud by se měla vydávat všechna rozhodnutí.

Pravidla pro soudy, při publikování soudních rozhodnutí („*rule setting standards*“) z odvolacích instancí, ustanovila zažité všeobecné standardy pro proces posuzování daným odvolacím soudem, zda má či nemá být dané rozhodnutí publikováno.

Konkrétně je např. stanoveno pravidlo, že rozhodnutí, která vytváří nový právní princip, nebo modifikují některé starší právní principy z precedentů, musí být zveřejněna.⁷²⁹ Takové pravidlo chrání proti případnému subjektivnímu a selektivnímu výběru ze strany daného soudu, zda právě to či ono rozhodnutí zveřejní. Pokud jsou naplněny podmínky testu, podle daných pravidel pro publikaci, soud prostě musí publikovat takové rozhodnutí.

Standardy pro publikaci poskytují záruku stabilní a přehledné procedury výběru judikátu. Zajišťují tak, že veškeré případné změny stávajících principů, vyplývající ze starších precedentů, budou náležitě zveřejněny. Existují ale různé specifické případy, kdy nemůže být rozhodnutí zveřejněno.

Jedním z příkladů je např. situace při narovnání v insolvenčním řízení, pokud je schváleno insolvenčním soudem a odvolání bylo zamítnuto na základě tohoto narovnání. Již publikované rozhodnutí musí pak být stáhnuto.⁷³⁰ Původní rozhodnutí odvolacího soudu,

⁷²⁶ U.S. v. Pajooh, 143 F.3d 203 (5th Cir. 1998)

⁷²⁷ Abeita v. Northern Rio Arriba Elec Co-op., 125 N.M. 97 nebo 946 P.2d 1108 (Ct. App. 1997)

⁷²⁸ Scmier v. Supreme Court, 78 Cal.App.4th 703 nebo 93 Cal.Rptr.2d 580 (1st Dist. 2000)

⁷²⁹ Scmier v. Supreme Court, 78 Cal.App.4th 703 nebo 93 Cal.Rptr.2d 580 (1st Dist. 2000)

⁷³⁰ In re Specialty Plywood, Inc., 166 B.R. 153 (B.A.P. 9th Circ. 1994)

keré vydal ještě před dohodou stran, může být zveřejněno z důvodů jeho precedenční hodnoty. A to v případě, že soud ho vydal v rozsahu své jurisdikce.⁷³¹

Dalším případem je situace, když se nejvyšší státní soud rozhodne pro přezkum daného rozhodnutí, pak nemůže odvolací soud publikovat přezkoumávané rozhodnutí, dokud mu to nejvyšší soud nepovolí.⁷³²

Jiným specifickým případem je částečná publikace („*partial publication*“) v situaci, kdy ji pravidla publikace nepřikazují, ale ani nezakazují. Pak záleží na úvaze soudu, zda zveřejnění část své analýzy, která se zabývá skutkovými okolnostmi, fakty a aplikuje již zažitě starší právní principy.⁷³³ Již opublikované rozhodnutí může být stáhnuto jen z důvodu omylu nebo jiného zásadního právního důvodu.⁷³⁴ Soud nemá povinnost stahovat své publikované rozhodnutí jen na základě žádosti stran nebo ho překlasifikovat jako nepublikované. Pokud se právní názor v daném rozhodnutí zabývá otázkou veřejně důležitou, pak je povinnost soudu jako veřejného tribunálu opublikovat rozhodnutí.⁷³⁵

V americké praxi se prosadil název pro tyto sbírky „*reporter*“, který se původně vztahoval pouze k osobě reportéra. Soudní reportér byl tím, který složil dohromady text judikátu z textů poskytnutých soudci nebo soudní kanceláří, editoval ho, vytvořil právní větu a ostatní pomůcky a nakonec ho publikoval. Reportér měl zpočátku vždy status soukromé osoby.

Později, alespoň v případě sbírky nejvyššího federálního soudu (viz sbírka *US Reports*), se mu dostalo zákonného zmocnění a oficiálního titulu („*state reporter*“ nebo „*official reporter*“) a byl placen z veřejných peněz. Oficiální reportér je dnes státním úředníkem⁷³⁶. Je zaměstnancem soudu a tudíž určitým způsobem pod kontrolou soudu, dokud mu nevyprší mandát jeho funkce („*outgoing reporter*“).⁷³⁷

Funkce oficiálního reportéra jednotlivých států unie je většinou upravena přímo ústavou daného státu. Může být vydán zvláštní právní předpis, který tuto funkci zřizuje a popisuje proceduru jmenování, jeho kontrolu i odvolání z funkce či její zrušení.⁷³⁸ V některých státech může jmenovat a odvolat reportéra pouze guvernér.⁷³⁹ Pokud má výslovně právo jen jmenovat do funkce a ne odvolat, tak se i tak v praxi dovozuje, že ho může také i odvolat. Jestliže je

⁷³¹ Abeita v. Northern Rio Arriba Elec Co-op., 125 N.M. 97 nebo 946 P.2d 1108 (Ct. App. 1997)

⁷³² Travellers Indem Co. of Illinois v. Insurance Co. of North America, 886 F.Supp. 1520 (S.D. Cal. 1995)

⁷³³ State v. Tabor, 184 Ariz. 119 nebo 907 P.2d 505 (Ct.App. Div. 2 1995)

⁷³⁴ In re Wiley, 237 B.R. 677 (Bankr. N.D. Ill. 1999)

⁷³⁵ Polley v. Odom, 963 S.W.2d 917 (Tex. App. Waco 1998)

⁷³⁶ Banks v. DeWitt, 42 Oh.St. 263

⁷³⁷ State Reporter's Case, 150 Pa. 550 nebo 24 A 908

⁷³⁸ Black v. Merrill, 51 Ind. 32

⁷³⁹ State Reporter's Case, 150 Pa. 550 nebo 24 A 908

potřeba souhlas i rady státu k jmenování, tak i odvolání musí být učiněno s jejím souhlasem.⁷⁴⁰ Jindy má oficiální reportér možnost ze zákona jmenovat svého zástupce („*deputy reporter*“), který vykonává fakticky práci reportéra místo oficiálního reportéra na základě jeho zmocnění.⁷⁴¹

Práva a povinnosti, pokud opět nejsou upravena přímo z ústavy, mohou být stanoveny na základě zmocnění z právního předpisu vydaného legislativou daného státu.⁷⁴² Na druhou stranu státní legislativa nemá pravomoc stanovit svým předpisem restriktivní pravidla omezující veřejnou kontrolu soudních rozhodnutí, např. že soudní rozhodnutí nebudou přístupná veřejnosti a nemohou být publikována, což by porušovalo samotnou federální ústavu.⁷⁴³

Veřejný přístup k soudním rozhodnutím je zdůrazněn i tím, že soudce ani reportér nemají autorská práva k originálním rozhodnutím soudu, jež musí být dodány všem zájemcům, kteří o to zažádají a splní potřebné formální náležitosti jako např. zaplacení stanoveného poplatku.⁷⁴⁴

V některých státech nemá reportér povinnost poskytnout sešity, ve kterých je zaznamenáno najednou souhrnně více judikátů z daného soudního regionu. Tyto sešity jsou pak později svázány a seřazeny do svazků jednotlivých sbírek. Jindy může soud zveřejnit jednotlivá rozhodnutí samostatně, když to uzná za vhodné. Později je zařazeno do sešitu.

Povinnosti poskytnout sešity pro ostatní zájemce o publikaci je reportér zproštěn v případě, kdy stát podepsal smlouvu na publikaci judikátů a získal tak copyright, z kterého plynou prostředky do státní pokladny.⁷⁴⁵ Reportér musí stále umožnit volný přístup k rozhodnutím, které spravuje ze svého titulu.

Na druhé straně má právo v rozumné míře omezit jejich nabývání veřejností, jako např. zákazem pořizování jejich kopií z důvodů zabezpečení jeho práce. Má právo na zabezpečení soukromí práce jeho celé reportérské kanceláře.⁷⁴⁶ Může si vymezit exkluzivní právo tisknout kopie z textů rozhodnutí, které mu byly poskytnuty soudními kanceláři a jež patří státu, pokud byly pořizeny na náklady reportéra.⁷⁴⁷

⁷⁴⁰ In re Opinion of Justices, 72 Me 542

⁷⁴¹ Bagett v. Dunn, 69 Cal. 75 nebo 10 P. 125

⁷⁴² Black v. Merrill, 51 Ind. 32

⁷⁴³ Nash v. Lathrop, 142 Mass. 29 nebo 6 NE 559

⁷⁴⁴ Callaghan v. Myers, 128 US 617, Nash v. Lathrop, 142 Mass. 29 nebo 6 NE 559, Banks v. West Publ., 27 Fed. 50, Wheaton v. Peters, 8 Pet.(US) 591, State v. Gould, 34 Fed. 319, Gould v. Hastings, 10 F. Cass. No.5,639, Little v. Gould, 15 F.Cas. No. 8, 394

⁷⁴⁵ Gould v. Banks, 53 Conn. 415, 2 A 886, 55 AmR 143, Peck v. Hooker, 61 Conn. 413,23A 741, 29 AmSR 215

⁷⁴⁶ Nash v. Lathrop, 142 Mass. 29, 6 NE 559

⁷⁴⁷ State Comptroller v. Hooker, 59 Conn. 332, 22 A 317

Pokud reportér jako placený státní zaměstnanec nezpracoval všechna soudní rozhodnutí během jeho funkčního období („*unreported cases*“) a ta nebyla tak zařazena do současné sbírky, pak zbylá rozhodnutí má zpracovat jeho nástupce ve funkci.⁷⁴⁸

Odměňování reportérů je většinou stanoveno přímo ze zákona a je prováděno buď ve formě pravidelného platu nebo podílu na zisku z prodeje sbírky.⁷⁴⁹ Tento speciální státní předpis nemůže být derogován jiným obecným předpisem, regulujícím platové poměry státních zaměstnanců, pokud by mu chtěl nově přisoudit nižší odměnu než předpis speciální.⁷⁵⁰

Také existují v těchto zřizovacích speciálních předpisech na státní úrovni zvláštní ustanovení, která stanoví, že plat není reportérovi za poslední kalendářní čtvrtletí roku vyplacen, dokud není vydán poslední svazek sbírky za daný rok. Toto ustanovení má výjimku s tím, že se nevztahuje na reportéra, kterému posledním kalendářním dnem roku vypršela funkce. Pokud má přímo ze zákona tedy reportér nárok na fixní plat, jeho nárok nezačíná vznikem, uvedením do funkce, ale až ve chvíli, kdy je schválen zvláštní fond na tuto funkci ve formě speciálního předpisu.⁷⁵¹

Jestliže státní ústava stanovuje, že nesmí být žádné finanční prostředky poskytnuty z rozpočtu, dokud není schválen tento právní předpis na dané období, tak reportér nemá nárok na vyplácení platu. A to až do doby, kdy není novým zvláštním předpisem uvolněna další částka.⁷⁵²

V případě, že je tedy reportér odměňován formou fixního platu, je tato částka jediným jeho oficiálním příjmem a nesmí mít jiný příjem spojený s touto funkcí. Reportérovi mohou být proplaceny jen vzniklé náklady za zapisování textů, tisknutí, vázání svazků.⁷⁵³ Také pokud zvládl splnit své povinnosti daného kalendářního roku dříve než k poslednímu dni roku a splnil je řádně, má nárok na výplatu platu za celý rok. Jestliže byla jeho funkce zrušena před naplněním jeho funkčního období a on tak nemohl dokončit publikaci veškerých judikátů, je jeho plat vyplacen jen v poměrné hodnotě podle stavu dokončené a provedené práce.⁷⁵⁴

Drtivá většina sbírek rozhodnutí je neoficiální („*unofficial*“ či „*unauthorised*“). Nemají zákonné zmocnění k publikaci, či jiným právním předpisem nižší právní síly. I tak se citují,

⁷⁴⁸ State Reporter's Case, 150 Pa. 550, 24 A 908

⁷⁴⁹ State Reporter's Case, 150 Pa. 550, 24 A 908, State Comptroller v. Hooker, 59 Conn. 332, 22 A 317, Smith v. Dunn, 64 Cal. 164, 28 P 32, Peo v. State Auditors, 42 Mich. 422, 4 NW 274,

⁷⁵⁰ State v. Poindexter, 49 N.D. 201, 190 NW 818

⁷⁵¹ Smith v. Dunn, 64 Cal. 164, 28 P 32

⁷⁵² Bagett v. Dunn, 69 Cal. 75, 10 P 125

⁷⁵³ In re Brown, 15 Nebr. 688, 50 NW 273

⁷⁵⁴ Ex p. Lawrence, 1 Oh. St. 401

pokud jsou dominantně rozšířená a používána právníkou veřejností. Pokud je sbírka oficiální, citace musí být používána podle pravidel citace judikatury („*case citation rules*“).

Jestli neoficiální sbírka opublikovala rozhodnutí dříve, pak se může citovat i neoficiální sbírka do té doby, než je dané rozhodnutí zveřejněno v oficiální sbírce. V některých státech je výslovně ústavou zakázáno soudci vytvářet judikáty a sbírky judikatury a tudíž ty státní předpisy, které soudcům nařizují vytvářet abstrakty rozhodnutí. Právní věta („*syllabus*“) je pak považována za protiústavní a neplatnou.⁷⁵⁵

V USA se dominantně prosadil systém tvorby judikatury a její citace nakladatelství West, které od roku 1884 vytvořil *National Reporter System*. Vytvořil síť sbírek na federální i státní úrovni se stejnou strukturou publikace sbírek i judikátů a jejich formou, se specifickým systémem právních hesel *Key Number System*. Je jednotně používán ve všech sbírkách.

Systém publikace podle Westu se stal tak dominantním už od 19. století, že některé menší státy unie rezignovaly na vydávání svých sbírek soudních rozhodnutí nejvyšších nebo odvolacích soudů. Přenesly tuto oficiální publikační činnost na nakladatelství West a jeho sbírky z daného státu.

Na judikaturu nejvyššího federálního soudu se vztahuje ústavní povinnost soudců tohoto soudu sepsat písemná stanoviska („*written statements*“) k jednotlivým rozhodnutím v daném zasedacím období. Soud má také právo kontrolovat a editovat jakékoliv povolené republikace ve formách digest, abstrakty („*epitome*“), anotace nebo kodifikace těchto písemných stanovisek.⁷⁵⁶

Samotné sbírky rozhodnutí mají většinou podobnou formu, založenou na stylu převzatém z dob původních anglických sbírek. Titulní strana obsahuje základní údaje, kdy základem je oficiální název, který bývá velmi obšírný a obsahuje vlastně sám o sobě veškeré zásadní údaje. Bývá připojeno jméno editora či reportéra, což jsou někdy dvě různé osoby. Samozřejmě nechybí údaje o datu vydání a vydavateli či nakladateli.

Zajímavým údajem na druhé straně titulního listu je informace, že je sbírka vydávána na základě zákonného zmocnění a kdo vkládal údaje a odkud čerpal. Tímto zdrojem byl většinou úřad oficiálního hlavního knihovníka kongresové knihovny v americkém parlamentu ve Washingtonu D.C. U státních či federálních sbírek nižších soudů bývá uvedena soudní kancelář příslušného obvodního soudu. Na další straně bývá seznam soudců daného soudu, z jehož jurisdikce soudní rozhodnutí pocházejí.

⁷⁵⁵ Ex parte Griffiths, 118 Ind. 83, 20 NE 513

⁷⁵⁶ Woodward v. Pearson, 165 Or. 40, 103 P.2d 737 (1940)

Dalšími náležitostmi jsou seznamy judikátů a jejich názvy vyjmenované v tabulkách („*cases reported*“), které jsou seřazeny vždy podle abecedního pořádku. Naopak na konci svazku po textech samotných judikátů bývá index. Podle jednotlivých hesel, která jsou v abecedním pořadí, přiřazeny jen vybrané právní věty, vztahujícími se k daným heslům, to jest právním institutům či právním otázkám řešeným v právních větách, respektive v rozhodnutích.⁷⁵⁷ Index také může obsahovat odkazy, citace na jiné judikáty a poznámky pod čarou.⁷⁵⁸

Listinné sbírky judikatury mohou být publikovány v různých formách:

- 1) Samostatné výtisky („*slip decision*“) judikátů, jsou také nazývány pamflety, které jsou většinou nerevidovány a slouží jen k co nejrychlejšímu opublikování. Většinou se používají jen u federálních soudů, ale používá je i mnoho státních soudů.⁷⁵⁹ Někdy jsou nejvyšším federálním soudem nazývány předběžnými tisky („*preliminary prints*“). Vydávají ještě v den rozhodnutí, to záleží na úředníkovi soudu, a obsahují většinou jen právní větu. Někdy nejsou ani tištěny, ale jen okopírovány na rozmnožovacím stroji.
- 2) Sešity („*advance sheets*“), jak již bylo popsáno dříve jsou periodicky vydávané tisky zahrnující všechna předešlá rozhodnutí za určité období. Mají skoro všechny stejné náležitosti jako judikáty vydávané v klasických vázaných sbírkách na konci roku. Mají stejná čísla svazků a stránek jako vázaná vydání (s výjimkou sbírky *Lawyers' Edition of US Supreme Court*). Jsou určeny především k co nejrychlejší publikaci. Soudce může kdykoliv před závěrečnou roční publikací vázaného svazku provést dodatečné opravy textu.
- 3) Noviny a časopisy („*legal newspapers and periodicals*“) mohou také obsahovat celé judikáty. Jako specializovaná periodika jsou známy *New York Law Journal*, vydávaný dokonce denně nebo *Washington Law reporter*. Jejich hlavní přednost je v rychlosti publikace a v případě místních periodik i v publikaci místních kauz, které nebyly jinde uveřejněny.

⁷⁵⁷ Callaghan v. Myers, 128 U.S. 617

⁷⁵⁸ Gould v. Banks, 53 Conn. 415, 2 A 886, 55 AmR 143

⁷⁵⁹ Price, M.O., Bitner, H. Effective Legal Research, Practical Manual of Law Books and Their Use, New York : Prentice-Hall, 1953, s. 103

- 4) Doplnovací kroužkové sbírky („*loose-leaf services*“), které si odběratel postupně sám vytváří přidáváním dalších listů, které jsou mu dodány vydavatelem. Používají se především v oblasti daní a správního práva.
- 5) Vázané sbírky („*bound volumes of reports*“) obsahující kompletní judikáty i s dalšími pomůckami jako je index, seznam judikátů.
- 6) Úřední sbírky („*agency publications of law reports*“) jsou sbírky sebrané a vydané státní správou. Kompilují oficiální i neoficiální sbírky judikatury a zaměřují se na judikaturu týkající se správního. Jsou tedy sbírky speciálně zaměřené na konkrétní oblast práva („*course special subject reports*“).

B. Forma judikátu

Obsah samotného judikátu v americké tradici by mohl být rozdělen do několika částí, podle odborné literatury, a které jsou dodržovány i v praxi.⁷⁶⁰

- 1) „*title*“ - název judikátu
- 2) „*docket number*“ – číslo jednací
- 3) „*syllabus*“ nebo „*headnote*“ - právní věta
- 4) „*statement of the case*“ – shrnutí základních skutkových okolností případu
- 5) „*argument of counsel*“ – argumentace stran
- 6) „*opinion*“ – stanovisko soudu
- 7) „*judgment*“ – výrok soudu

„*Title*“ čili Název judikátu (v novější literatuře také jako „*name*“ nebo „*caption*“) je v anglosaské praxi vždy spojen s pojmenováním stran sporu, na rozdíl od českých zvyklostí.⁷⁶¹ Dodržuje se zvykové pořadí. Jako první bývá uvedeno jméno žalobce a jako druhé jméno žalovaného. Někdy se může pořadí obrátit u případů především od odvolacích soudů, kdy původní žalovaný, který prohrál na prvním stupni, je jmenován jako první.

„*Docket number*“, jako spisová značka (číslo jednací), stejně jako v české praxi je přiděleno kauze v soudní kanceláři, dává jí jedinečnou identifikaci a slouží jako vyhledávací prostředek také při pozdější citaci a práci se spisem. Některá odborná literatura uvádí spisovou značku jako klasickou součást judikátu v americké právní praxi, další ho naopak nezmiňují.

Další část zvaná „*syllabus*“ nebo „*headnote*“ není tak jednoznačně přiřaditelná k českým ekvivalentům. V našem názvosloví bychom ji pojmenovali jako právní větu. Tyto dva výrazy

⁷⁶⁰ Mack, W., Kiser, R. (ed.) *Corpus Iuris*. Volume LIV., New York : The American Law Book Company, 1931, s. 428-429, s. 679

⁷⁶¹ Price, M.O., Bitner, H. *Effective Legal Research, Practical Manual of Law Books and Their Use*, Prentice-Hall, New York 1953, s.96

se v americké jurisprudenci používají *promiscue* a je značně obtížně je jasné definovat a případně odlišit. Ve většině případů splývají. Jedná se o stejnou část judikátu, stejný literárně právní tvar, pro který se jednou používá v literatuře nebo sbírce jeden název, jindy zase spíše druhý.

Institut („*headnote*“) v některých případech obsahuje spíše jen heslovité informace, tudíž odpovídá našemu pojmu hesla a ne právní věty. Jako heslo popisuje, čeho se daný judikát dotýká, jakých právních institutů, či právně faktických otázek. Jinak ale většinou slouží jako krátké shrnutí právního pravidla nebo zásadního skutkové okolnosti, faktů. Je přiřazen před textem samotného rozhodnutí nebo části judikátu zvané „*opinion*“.

Někdy jsou u judikátů jen samotné právní věty, jindy jsou ještě k nim přiřazena hesla. Obě verze se nazývají „*headnote*“. Jen u sbírek z rodiny *National Reporter Systemu* se označují v rámci systému *Key Number System* tato hesla samostatně. Jsou k nim přiřazeny jedinečné číselné kombinace. Pak v samotném textu judikátu jsou tato čísla hesel u příslušných odstavců, které se věnují problému sumarizovanému a zobecněnému v právní větě a tudíž se dá velmi dobře orientovat v textu judikátu. „*Headnote*“ se může dělat odborně na dva druhy a to obecné („*propositional*“), kdy je obsahuje čisté zobecnění nějakého právního pravidla.

Odlišná verze je nazývána konkrétní („*factual*“), protože obsahuje i konkrétní fakta z daného případu. Tento princip se podobá způsobu vytváření právních vět v naší tradici.

Druhý institut zvaný „*syllabus*“ je skoro identický s „*headnote*“, i odborná právní literatura je řadí k sobě jako identické části judikátu, jen s různým pojmenováním.⁷⁶² Bývá definován jako krátká poznámka zařazená před textem. Jednotlivé státní nebo federální soudy stanovují, buď v právních předpisech týkajících se vydávání sbírek judikatury, či přímo v organizačních pravidlech, statutech těchto soudů, zda je „*headnote*“ přímo pramenem práva nebo jen editorskou pomůckou pomáhající při práci s judikátem.⁷⁶³

V některých případech reportér sepisující právní větu úplně může změnit stanovisku soudu z odůvodnění. To hrozí také v případě, že právní větu sepisuje soudce sám. V právní větě totiž mohou být velmi jednoduše vynechány pravděpodobnostní předložky a uvození a jsou transformovány do čistých normativních forem pravidel a principů. Převažuje druhá alternativa, kdy většina právních vět je dílem vydavatele sbírky, nejsou součástí rozhodnutí samotného a nejsou právně závazné. Vytváří je specializovaný editor či přímo reportér vydavatelství.

⁷⁶² Price, M.O., Bitner, H. *Effective Legal Research, Practical Manual of Law Books and Their Use*, New York : Prentice-Hall, 1953, s. 96

⁷⁶³ Denham v. Holeman, 26 Ga. 182, 71 Am.Dec. 198

V *National Reporter Systemu* nakladatelství West jsou *syllaby* vytvářeny týmem specializovaných editorů. Díky praktickému monopolu tohoto nakladatele na americkém trhu, kdy vlastně stál na počátku vzniku sbírek judikatury v této zemi a spolupodílel na formování textu judikátů, je zde alespoň záruka uniformního, jednotného systému tvorby hesel a právních vět. Pokud jsou definovány jako součásti judikátu a tudíž jako součást práva daného státu samotného, pak jsou právní věty vytvářeny soudy samotnými. Jsou sepisovány soudci a bývají označeny jako soudcovská právní věta („*syllabus of the court*“).

Např. ve státech Ohio, Georgia, Oklahoma je „*syllabus*“, sepsaný soudcem, částí rozhodnutí (judikátu) samotného a je považován za právně závazné stanovisko („*statement of the law*“). „*Syllabus*“ pak slouží jako jakési oznámení, shrnutí práva („*announcement of the law of the case*“), které je vyjádřeno ve stanovisku soudce. Ale ve většině států může být citován jen samotný text judikátu sepsaný soudem, který obsahuje odůvodnění soudu. Ten je pak používán jako precedenční argument, ale nemůže být takto používána samotná právní věta.

V jiných státech, zase přímo z jejich ústav, nesmí soudce sepisovat ani výslovně právní věty (Indiana)⁷⁶⁴. Některé judikáty mají třeba až padesát právních vět, to záleží na tom, jaké a kolik částí z odůvodnění rozhodnutí je vzato a zpracováno do právní věty.

Zobecněně můžeme shrnout, že zatímco výraz „*headnote*“ se spíše používá pro právní věty a hesla vytvořená editory nakladatelství, tak pojem „*syllabus*“ se užívá naopak více v souvislosti s právními větami sepsanými soudci jako oficiálními texty právních pravidel.

Další část judikátu nazývaná „*statement of facts*“ odpovídá našemu shrnutí důležitých skutkových okolností, které jsou rozhodné pro daný judikát a rozhodných pro pravidlo vyjádřené v právní větě. Také se popisuje postupný proces, jak se kauza vyvíjela po procesní stránce, její jednotlivé stupně před soudy a jejich rozhodnutí.

Následující část judikátu je pojmenována „*argument of counsel*“ shrnuje, jak se vyjadřovaly obě zúčastněné strany sporu, respektive jejich právní zástupci k případu a jaká byla jejich právní argumentace a stanoviska. Dříve se ještě přidával tzv. *výtah ze stanovisek* právních zástupců („*synopses of briefs of counsel*“), jejich citace precedentů, což dnes otiskuje jen minimum sbírek. Bývalo zvykem v nejstarších sbírkách rozhodnutí zařadit abstrakt ze žalobní odpovědi, písemného vyjádření stran i s citacemi, které v nich byly použity na začátek textu judikátu, ještě před samotný text odůvodnění.

⁷⁶⁴ Eldean, F. A., Brandt, H. J. *How To Find a Law, A Legal Reference Handbook*, St. Paul : West Publishing, 1936, s. 136

Fenomén zvaný „*opinion*“ se dá přeložit jako stanovisko soudu. Nemá také úplně jasný ekvivalent v českém právním názvosloví a praxi. Dalo by se přirovnat k odůvodnění našich soudů, vysvětlení rozsudku. U stanoviska bývá vždy uveden autor, soudce, ale některá krátká bývají označena jen obecně („*in banc – by the bench*“ nebo „*per curiam*“). Pojem rozhodnutí („*decision*“) je vlastně zobecněný výraz pro rozsudek („*judgment*“), zatímco *opinion* je spíše odůvodnění rozsudku. Jsou to shrnuté důvody soudců, proč se rozhodli pro takový výrok.⁷⁶⁵

Ústavy některých států mohou požadovat, že jejich nejvyšší soudy musí u každého rozhodnutí sepsat písemné stanovisko k případu a ke všem právním otázkám, které jím byly dotčeny.⁷⁶⁶ Obecně z federální ústavy vyplývá, že soud má ve své diskreci, zda poskytne takové stanovisko a je na něm, v jaké formě to bude. Dále také bylo v minulosti judikováno, že zákony jednotlivých států nemohou požadovat, aby nejvyšší soudy poskytovaly písemně svá odůvodnění k rozsudkům.⁷⁶⁷ Guvernér státu má právo žádat soud o poskytnutí odůvodnění, pokud se rozsudek týká jeho zásadních pravomocí v rámci výkonu jeho funkce. To se dotýká jen výjimečných případů se striktně stanovenými podmínkami a soud má právo takovou žádost odmítnout, pokud ho o to požádá státní parlament.⁷⁶⁸

Jsou různé způsoby, jak se stanovisko tvoří. Po ústním projednání už během řízení soudci dodají svá stanoviska. Jedno z nich může být adoptováno ostatními soudci jako jednotící a připojeno ihned k rozsudku⁷⁶⁹ Také může být postupně doplňováno jedno stanovisko, které nějaký soudce poskytl během jednání a na dalším jednání k němu připojují další soudci svá stanoviska. To je bráno jako stanovisko soudu („*opinion of court*“).

Pokud po skončení jednání jednotliví soudci poskytnou svá stanoviska, ta už se neberou jako oficiální stanovisko soudu, ale jako jejich individuální komentáře, které mohou být použity jen pro účely literatury, komentářů nebo nakladatelství.⁷⁷⁰

U některých nejvyšších soudů mohou být oficiální stanoviska připravena místo soudců zvláštním úředníkem pověřeným („*commissioner of the court*“). Úředník jedná na základě pověření soudu a píše vlastně stanovisko místo soudců samotných, kteří adoptují jeho elaborát jako svůj a prohlásí ho za oficiální. V některých opačných případech pověřený úředník sepíše stanovisko pouze jako nezávazné a neoficiální.⁷⁷¹

⁷⁶⁵ Houston v. Williams, 13 Cal. 24, 73 Am.Dec. 565

⁷⁶⁶ Ex parte Griffiths, 118 Ind. 83, 20 NE 513

⁷⁶⁷ Houston v. Williams, 13 Cal. 24, 73 Am.Dec. 565

⁷⁶⁸ In re Construction of Constitution, 3 S.D. 548, 54 NW 650

⁷⁶⁹ Butts v. Armor, 164 Pa.St. 73, 30 A 357

⁷⁷⁰ Butts v. Armor, 164 Pa.St. 73, 30 A 357

⁷⁷¹ Randall v National Buildings, 42 Neb. 809, 60 NW 1019

Pokud písemné stanovisko (odůvodnění) bylo jen přečteno soudem, ale bylo nařízeno otisknout jen samotný výrok, pak vydavatel dodá jen právní větu a to se opublikuje v digestech. Většinou se nejdříve ve stanovisku uvedou jen zobecněné závěry ohledně právní otázky řešené v rozhodnutí („*pure dictum*“), pak se pod ně subsumují konkrétní skutkové okolnosti případu v definici obsaženého pravidla, které většinou obsahuje *ratio decidendi* a jehož uplatnění vedlo k rozhodnutí samotnému.

Definici tvorby takového stanoviska sepsal prof. Eugene Wambauch ve své knize *The Study of Cases* z roku 1892, kdy vytvořil jakýsi vzoreček či spíše logickou rovnici se čtyřmi výrokovými tezemi : „(1.) Když skutkové okolnosti týkající se stran sporu jsou takové a takové, tak práva stran jsou taková a taková, (2.) v tomto konkrétním případě existují takové okolnosti určené v bodě 1., (3.) v tomto konkrétním případě ostatní okolnosti nejsou materiální, (4.) v tomto konkrétním případě pak jsou práva stran taková jako v bodě číslo 1. Podle pravidel výrokové logiky je výrok číslo 1 tzv. primární předpoklad („*major premise*“). Výroky č. 2 a 3 dohromady tvoří vedlejší předpoklady („*minor premises*“) a výrok číslo 4 je závěr („*conclusion*“).⁷⁷²

Slovo „*Decision*“ nebo „*Judgment*“ v tomto významu neznámá celý rozsudek, ale jen výrok (rozhodnutí), který může být obsažený v textu judikátu. Rozhodnutí („*judgment*“) se liší od rozhodnutí („*decision*“) tím, že je samotnou formou v materiálním smyslu, kterou je vyjádřen názor soudu na danou věc. Rozhodnutí je obecným výrazem pro závěry soudu, které jsou ale vydány ve formě rozsudku.

Judikáty zpracovávají z textových záznamů soudu („*records*“ nebo „*judicial records*“). Původně byly zaznamenávány na pergameny ve svitcích („*parchment and rolls*“) a tyto svitky byly brány jako nezpochybnitelné prameny práva a všechny procesní akty byly zaznamenány a byly rozhodujícím důkazem v rámci důkazního řízení.⁷⁷³ V některých případech bylo přímo judikováno, co vše mohou být „*records*“ (specifické typy v originále nazývané jako např. „*register*“, „*journal*“, „*judgment docket*“, „*execution docket*“, „*fee book*“, „*jury book*“ a „*final record*“).⁷⁷⁴

⁷⁷² Price, M.O., Bitner, H. *Effective Legal Research, Practical Manual of Law Books and Their Use*, New York : Prentice-Hall, 1953, s. 97

⁷⁷³ *Houston v. Williams*, 13 Cal. 24, 73 Am.Dec. 135

⁷⁷⁴ *Western Sav. v. Currey*, 39 Ore. 407, 65 P 360

II. Publikace sbírek judikatury v USA

A. Tištěné sbírky judikatury

Publikace soudních rozhodnutí na území Spojených států je velmi specifickou disciplínou. Tradice vydávání různých sbírek je velmi dlouhá. Počátky leží v 18. století a navazuje na anglickou tradici. Pro aplikaci práva v oblasti *common law*, a především podle právního řádu USA, je zásadní práce s sbírkami soudních rozhodnutí.

Všechny písemné rozsudky nejvyššího federálního soudu stejně jako odvolacích federálních soudů a specializovaných federálních soudů, i některých vybraných okresních soudů bývají publikovány. A to jak v oficiálních nebo neoficiálních sbírkách. Nepublikovaná rozhodnutí bývají dodávána od jednotlivých soudních úředníků ve formě manuskriptu a to v průměru za cenu jednoho dolaru za stranu.⁷⁷⁵

Rozhodnutí nejvyššího federálního soudu, která byla vydána písemně a většina „*per curiam*“ rozhodnutí jsou vydávána v oficiální sbírce *United States Reports* a také v neoficiálních sbírkách *Lawyers' edition* a *Supreme Court Reporter*.

Pak jsou zde zvláštní edice *Slip Decisions*, které jsou vydávány v pondělí, v den zasedání nejvyššího soudu a jsou vytištěny ve formě jednotlivých listů. Obsahují text rozhodnutí s odůvodněním, ale žádné hesla či právní věty. Mohou být dodány do dvou dnů od data rozhodnutí. Jejich účelem je rychlá publikace rozhodnutí.

Oficiální sbírka *United States Reports* je tištěna ve formě sešitů („*advance sheets*“) pod jménem *Advance prints* v nepravidelných intervalech od jednoho měsíce do 6 týdnů, z kterých jsou pak po skončení ročníku svázané celé svazky.

Jednu z prvních sbírek judikatury nejvyššího federálního soudu začal vydávat Alexander J. Dallas, který byl nepřilíš úspěšným advokátem ve Philadelphii a tak se spíše než vlastní praxi věnoval novinářské práci, když vydával periodika *Pennsylvania Herald* v letech 1787-88 a *Columbian Magazine* v letech 1787-89. Když se hlavní město přesunulo z New Yorku do Philadelphie v roce 1790, krátce nato se přesunul i nejvyšší soud a Dallas se dobrovolně stal prvním reportérem („*reporter of decisions*“) v historii.

Nebyla to žádná oficiálně zřízená funkce, on sám se jím prohlásil a náklady platil z vlastních zdrojů. Začátek této funkce se dá datovat k 1. květnu 1790, kdy zaslal první vydaný svazek předsedovi Nejvyššího soudu státu Pennsylvania Thomasu McKeanovi. Vysvětloval mu, proč se rozhodl publikovat tato soudní rozhodnutí, a zároveň ho žádal o

⁷⁷⁵ Price, M.O., Bitner, H. *Effective Legal Research, Practical Manual of Law Books and Their Use*, New York : Prentice-Hall, 1953, s. 105

jakýsi patronát, oficiální posvěcení. Sbíрка se měla zabývat pouze rozhodnutími pensylvánských soudů, ne federálních, čemuž také ostatně odpovídá původní název *Reports of Cases ruled and adjudged in the courts of Pennsylvania, before and since the Revolution*.

V krátkém prohlášení, které je otištěno v třetím vydání z roku 1830, oznamují soudci nejvyššího pensylvánského soudu v čele McKeanem a Shippenem, že Dallase jako editora potvrzují a doporučují publikování této sbírky. Tímto krokem si Dallas vyhradil jakýsi monopol na zpracování soudních rozhodnutí z tohoto soudu.

Ve své vlastní předmluvě děkuje Dallas těmto soudcům, že mohl používat jejich písemné záznamy z jednání. Také je výslovně zmíněn jistý pan Rowle, který poskytl texty všech rozhodnutí pensylvánských soudů z předrevoluční doby. Dallasovy čtyři svazky, které vydával do doby, než byl federálního nejvyšší soud přesunut do Washingtonu v roce 1800, jsou americkou jurisprudencí kritizovány jako nepřesné, nekompletní a velmi rozvláčné. V jeho posledním svazku jsou i případy ještě z roku 1806, ale již jen od pensylvánských soudů.

Dallas nikdy výslovně nezmínil, že by měl za cíl zpracovávat soudní rozhodnutí federálního nejvyššího soudu, ve své předmluvě výslovně uvádí jen pensylvánský soudní systém. První část prvního svazku obsahuje rozhodnutí nejvyššího pensylvánského soudu před revolucí a první judikát je z roku 1754 a celý první svazek obsahuje pouze rozhodnutí pensylvánských soudů. Teprve druhý svazek sbírky (Vol.II) z roku 1798, jež se změnil i názvem *Reports of Cases ruled and adjudged in the several courts of the United States and of Pennsylvania, held at the seat of the federal government* obsahuje poprvé federální judikáty. Na počátku prvního svazku obsahuje několik judikátů, které jsou uvedeny pod heslem *Federal Court of Appeals*, první datováno k roku 1781.

Podle data je vidět, že nemůže jít o federální soud v pravém slova smyslu, toto jméno mu musel přisoudit až sám editor později v době vydání. Prvními federálními případy mohou být až ty uveřejněné v závěru svazku. První z nich byl z dubna 1792 od obvodního soudu pensylvánského okrsku „*Circuit Court, Pennsylvania district*“. Již podle jména je jasné, že jde již o nově založenou federální soudní strukturu. Ale výslovně první federální judikát pocházející z rozhodovací činnosti Nejvyššího soudu USA je až na stránce 401. Zde začíná sekce výslovně pojmenovaná „*Supreme Court of the United States*“, měsíc únor 1790.

Na počátku prvního svazku sbírky jsou vyjmenováni první soudci nejvyššího federálního soudu. Vůbec první konkrétní případ je ze srpnového zasedání 1791 a to *West v. Barnes*.

Až od svazku 14, prvního svazku reportéra Wheatona, se začala publikovat hesla a právní věty. Svazky byly označovány jménem reportéra a pořadovým číslem (např. Dallas 1 až 4).

Druhým v pořadí byl reportér Cranch (Cranch 1 až 9), který převzal post reportéra, když se soud v roce 1800 přestěhoval do nově založeného hlavního města Washingtonu.

Post reportéra byl stále neoficiální, až v roce 1817 byl zákonem zřízen poprvé oficiálně post reportéra („*Reporter of Decisions*“). Reportér byl placen z veřejných peněz, i když zůstávalo vydávání v soukromých rukách až do roku 1874.

V tomto roce federální vláda převzala vydávání sbírky a začala ji vydávat pod novým jménem *United States Reports* (od svazku číslo 91 v roce 1876, předchozí svazky byly očíslovány od 1 do 90). Zpětně byly přečíslovány svazky tak, aby přehledně šla čísla vzestupnou řadou.

Posledním svazkem s označením jména svazku podle reportéra na vazbě je z roku 1882, editora jménem Otto (svazek 107). Od roku 1923 (svazek 257) přešlo vydávání ze soukromých nakladatelů na vládní tiskovou kancelář („*Government Printing Office*“). Kancelář sbírku vydává dodnes, jako jedinou oficiální sbírku judikatury nejvyššího soudu. Až od roku 1835 začala být stanoviska (odůvodnění) sepisována samotným soudním úředníkem.

Další neoficiální sbírka *United States Supreme Court Reporter-Lawyers's Edition* kopíruje texty v oficiální sbírce *US Reports*. Má upravené a rozšířené právní věty, hesla, indexy, dále také obsahuje případy, které nebyly otištěny v oficiální sbírce. Judikáty jsou anotovány podle systému *American Law Reports*, kdy za každým judikátem je podrobný odborné pojednání ve formě učebnicového textu.

V roce 1882 ji začala The Lawyers Co-operative Publishing Company z Rochesteru ve státě New York publikovat pod původním názvem *Cases argued and decided in the Supreme Court of the United States, Lawyers' Edition*.

V dalších republikacích z roku 1901 („*Extra Annotated Edition*“), roku 1917 („*Rose's Notes*“) a především kompletní republikaci, která začala v roce 1926, přetiskli pod vedením editora Stephen K. Wiliamse původní Dallasovu sbírku od roku 1790 do roku 1882. Nazvali ji „*Cases argued and decided in the Supreme Court of the United States and others*“, kniha 1. Cituje se pod názvem „*Lawyer's Edition*“ („*Law.Ed*“). Bylo zavedeno vlastní číslování svazků, které v koncentrované podobě do méně svazků přetiskly veškeré *US Reports* až do svazku 23 *Lawyer's Edition* (rozhodnutí z roku 1876), kdy ještě výslovně cituje svazky Wallacovy sbírky č. 23 (*US Reports* č. 90).

Až do svazku 27 (*US Reports* 107) z říjnového zasedání 1882 sbírka stále kopírovala *US Reports*. První řada skončila svazkem, knihou č. 100, říjnové zasedání v roce 1955 (oficiální federální svazky č. 350, 351) a druhá řada („*Second Series*“) začala opět pod novým

číslováním svazkem č. 1, říjnovým zasedáním 1956 a běží dodnes. Od svazku 120 v roce 1997 vydávání převzalo nakladatelství LexisNexis z Charlottesville, Virginia.

V praxi velmi rozšířenou sbírkou je *Supreme Court Reporter* vydávaný nakladatelstvím West od roku 1883. Obsahuje judikáty od říjnového zasedání 1882 nejvyššího soudu. Jednotlivé sešity jsou vydávány jednou za několik měsíců, přibližně deset až třicet dní po vynesení rozhodnutí. Text je identický s oficiální sbírkou a odkazuje na jednotlivé stránky původní listinné sbírky systémem „*star paginating*“.

Tři edice řazené společně pod *United States Supreme Court Services* se věnují rozhodovací činnosti nejvyššího federálního soudu.

První z edicí je oficiální *Journal of Supreme Court*, kde se denně vydávají informace spíše technického rázu jako jmenování advokátů, zamítnutí návrhů na projednání a další. Neobsahuje index, proto je těžké se v něm orientovat.

Další dvě edice jsou neoficiální. Jsou jimi *United States Supreme Court Bulletin* je ve formě volných zařaditelných listů („*loose-leaf*“) zpravodaje vydávaného v den rozhodnutí ve věci, který obsahuje seznam všech úkonů soudu během posledního týdne, přepisy všech rozhodnutí soudu za dané období, index ke kauzám rozhodnutým v období, seznam kauz, pravidla soudu, výtahy ze spisu jako krátké shrnutí případu, kalendář projednávání kauz. *United States Law Week* přetiskuje také znovu *Journal of Supreme Court* a *Slip Decisions*, výtahy ze spisu a index kauz právě probíhajících.

Až na výjimky jsou rozhodnutí nižších federálních soudů vydávána jen neoficiálně. U okresních soudů je možnost sehnat kopie rozhodnutí za úplaty od soudní kanceláře. Soudy vydávají tzv. vkládaná rozhodnutí v sešitových formátech. Odborná literatura odhaduje, že před rokem 1880 vycházelo roztráštěně a nesystémově přes 233 různých druhů sbírek judikatury zabývajících se federálním soudnictvím.⁷⁷⁶ Od roku 1879 nejdříve pod názvem *North Reporter System*, později *National Reporter System* nakladatelství pokrývá 50 států a District of Columbia v rámci 10 sbírek.

Regionální sbírky od Westu kopírují stejný systém a geograficky pokrývají celé území USA podle rozdělení do jednotlivých regionů: *Southern Reporter*, *Southeastern Reporter*, *Southwestern Reporter*, *Northeastern Reporter*, *Northwestern Reporter*, *Pacific Reporter*, *California Reporter*, *New York Supplement*, *Illinois Decisions*. Na federální úrovni kromě *Supreme Court Reporter* patří do tohoto systému sbírky *Federal Reporter*, *Federal Cases*, *Federal Rules Decisions*, *Federal Supplement* a *Federal Appendix*.

⁷⁷⁶ Price, M.O., Bitner, H. *Effective Legal Research, Practical Manual of Law Books and Their Use*, New York : Prentice-Hall, 1953, s. 109

V rámci tohoto systému začalo nakladatelství vydávat své sbírky ve formě sešitů, které vycházely v rozličných intervalech vícekrát do roka. Tím se odlišilo od oficiálních sbírek, které v té době vycházely jen ve vázané edici a to souhrnně jen jednou ročně.

Sbírky mají jednotnou formu, kdy obsahují odůvodnění, právní věty, hesla, tabulky judikátů, seznam souvisejících předpisů seznam soudců, aktuality o významných soudních případech a jednacích řady soudů.

Postupné sjednocení formátu tvorby judikátu a tisku sbírek spolu s větší citací případů z jiných států dalo podnět ke vzniku jednotného publikačního vzorce a systému sbírek.⁷⁷⁷

Základní filozofií při vydávání je spojit do jedné sbírky rozhodnutí soudů z více států, zařazovat nepublikované rozhodnutí a především výjimečnou kvalitou, která činí *National Reporter System* jedinečným a zároveň je sjednocující charakteristikou všech jeho sbírek je systém kódů („*Key Number System*“). Je vytvořen z právních hesel, která jsou přiřazována k právním větám u konkrétních judikátů. Tato rejstříková hesla („*main heads*“ nebo „*chapters*“) mají v první základní úrovni dnes přes 422 položek, ale neustále se vyvíjejí, mění a doplňují. Každé heslo má přiřazeno jedinečný speciální číselný kód.

V praxi velmi citovaná sbírka rozhodnutí ***Federal Reporter*** začala být vydávána nakladatelstvím West Publishing Company v Saint Paul, Minnesota v roce 1880. První svazek pod názvem *The Federal Reporter* v rámci projektu, později i patentované značky *National Reporter System-United States Series*, který zavedl John B. West, když v roce 1872 založil své nakladatelství. Systém sestával ze sítě regionálních reportérů („*reporters*“). Podtitul sbírky zněl *Cases argued and determined in the circuit and district courts of the United States* obsahoval případy z měsíců března až května 1880. Prvním editorem sbírky byl Peyton Boyle.

Vydávání *Federal Reporter* je možno rozdělit na 3 etapy. První etapa od vzniku sbírky v roce 1880 do roku 1924, kdy byla ukončena první řada svazkem číslo 300. Druhá řada („*Second Series, 2nd*“) byla vydávána od roku 1924 do roku 1993, svazky byly nově číslovány od počátku, od čísla 1. do svazku 999. Třetí řada („*Third Series, 3rd*“) od roku 1993 začala opět svazkem s číslem 1. a trvá dodnes. První řada pokrývá 6 skupin soudů: *United States district courts, United States circuit courts, United States Courts of Appeal, Court of Claims, Court of Appeals of the District of Columbia, Commerce Court of the United States*. Vychází v týdenních intervalech ve formě sešitů, kde jsou obsažena všechna písemná rozhodnutí i ta *per curiam*, dodávaná od soudních úředníků.

⁷⁷⁷ Eldean, F. A., Brandt, H. J. *How To Find a Law, A Legal Reference Handbook*, St.Paul : West Publishing, 1936, s. 18

Sbírka *Federal Cases* se nazývá plným jménem *The Federal Cases comprising cases argued and determined in the Circuit and district courts of the United States*. Tato sbírka byla součástí systému *West National Reporter System*. Byla jednorázově vydána nakladatelstvím West v roce 1894, aby doplnila mezeru od počátků vzniku soudní struktury USA v roce 1789 do roku 1880, kdy začal vycházet *Federal Reporter*. První svazek s judikáty od čísla 1 do čísla 564 byl vydaný v roce 1894 a poslední závěrečný svazek s posledním judikátem pořadového čísla 18.313 v roce 1897.

Důvodem pro vydání sbírky bylo doplnit sbírku *Federal Reporter* pokrývající rozhodnutí federálních soudů od roku 1880 o veškerá rozhodnutí jim předcházející na stejné soudní úrovni. Tato doba byla kvůli totální absenci publikovaných soudních rozhodnutí z této doby a z těchto soudů označena např. soudcem Hammondem jako „*temný kontinent americké jurisprudence*“.⁷⁷⁸

Vydání této sbírky si vlastně vynutili soudci a praktikující právníci používající *Federal Reporter*. Ale vydavatel, jak sám přiznává v úvodní předmluvě, se zdráhal k tomuto vydávání, neboť bylo velmi komplikované sehnat původní texty starých rozhodnutí. Nebyl si jistý, jestli se náklady na pořízení a anotování judikátů vrátí. Trvalo pět let, než se podařilo shromáždit všechna rozhodnutí k republicaci a nakonec byly náklady, jak finanční, tak lidské ještě větší, než se původně počítalo.

Editoři museli vymyslet jednotný systém zpracování původně velmi různorodě sepsaných rozhodnutí a dát jim jednotnou formu. Značná část soudních rozhodnutí nebyla předtím vůbec publikována. Bylo nutno sehnat rozhodnutí ze všech různých pramenů, ať novinářských pamfletů, z knihoven, od jedinců z jejich soukromých archivů a z archivů soudů.

Zásadním zdrojem byl soukromý archiv soudce Bettse, z jižního obvodního soudu New Yorku, který měl poznámky o případech vedeny ve formě manuskriptu (publikovány samostatně pod názvy *Circuit Court M*“ a *District Court MS*). Doma shromažďoval veškeré novinářské zprávy a nebo soudničky z jiných publikací a vytvořil vlastní „výstřižkové sbírky“ („*scrap books*“) soudních rozhodnutí. Judikáty nebyly řazeny chronologicky jako jiné sbírky, ale abecedně podle názvu judikátu a každý judikát dostal své publikační pořadové číslo.

Sbírka *Federal Supplement* je další z rodiny Westových sbírek, která se vedle *Federal Reporter* stala dominantní judikatorní sbírkou v americké právníkové praxi a je velmi citována a její hesla se používají jako vzorová. Začala vycházet v roce 1933, kdy převzala od *Federal*

⁷⁷⁸ *Federal Cases*, St.Paul : West Publishing, 1894, úvod k prvnímu svazku

Reporteru publikaci rozhodnutí federálních obvodních soudů. První řada vycházela od roku 1933 do roku 1998, do svazku číslo 999. Obsahovala rozhodnutí následujících soudů: *United States district courts*, *United States Customs Court* (od roku 1980 přejmenován na *United States Court of International Trade*) a *Judicial Panel on Multidistrict Litigation*. Druhá řada vychází od roku 1998 dodnes. Judikáty jsou řazeny chronologicky s úplnými texty, judikáty mají stejnou formu jako ve *Federal Reporter*.

Federal Rules Decisions od roku 1941 vydává West s podtitulem *Opinions, decisions and rulings involving the federal rules of procedure* jako další součást *National Reporter System*, stejně jako ostatní Westovy sbírky. Otiskuje rozhodnutí federálních soudů, která vykládají civilní procesní předpisy nebo trestní procesní předpisy na federální úrovni, ale která zároveň nebyla otištěna ve sbírce *Federal Supplement* jako ostatní rozhodnutí. Jsou zde otištěna související znění předpisů, odborné texty a jiné rozборы, vztahující se ke konkrétním procesním institutům a jejich úpravě v zákonech. K tomu jsou vždy přidány judikáty, které se týkají daného problému. Je to specializovaná sbírka publikující případy týkající se procesního práva, občanského i trestního, které nebyly jinde otištěny.

Federal Appendix začal být vydáván Westem až od roku 2001. Jsou v něm otiskovány judikáty federálních odvolacích soudů, která nebyla vybrána pro publikaci tzv. *nepublikovaná rozhodnutí* („*unpublished opinions*“). Ostatní, které jsou vybrané pro publikaci jsou již otištěny ve sbírce *Federal Reporter*. Sbíрка je, už podle svého pojmenování, dodatkovou sbírkou, kde se vydávají, můžeme říct jakási zbytková rozhodnutí. Nezahrnuje rozhodnutí prvního a jedenáctého obvodního soudu, které zásadně neposkytují svá rozhodnutí určená pro publikaci žádným vydavatelům.

Federální soudy se zvláštní jurisdikcí mají své oficiální sbírky vydávané federální vládou. Zároveň také jsou všechna jejich rozhodnutí, až na výjimky u celních soudů a nedaňová rozhodnutí (federální soud *Federal Court of Claims*), publikována v neoficiálních sbírkách jako *Federal Reporter* nebo *Federal Supplement*⁷⁷⁹

Sbířky rozhodnutí soudů na úrovni států kopírují systém na federální úrovni, tudíž sbírky se dělí na oficiální a neoficiální. Kromě Aljašky má každý stát svůj vlastní soudní systém s vlastními nejvyššími soudy, některé mají i své odvolací soudy. V některých státech jsou vydávány sbírky z vybraných rozhodnutí soudů i první instance (New York, Ohio a Pennsylvania).

⁷⁷⁹ Price, M.O., Bitner, H. *Effective Legal Research, Practical Manual of Law Books and Their Use*, New York : Prentice-Hall, 1953, s. 110

Oficiální sbírky jsou vydávány většinou jen ve vázaných kompletních svazcích. Hodně nepublikovaných rozhodnutí, která se nevejdou ani do neoficiálních sbírek je otiskováno v místních periodících. Většinou je sbírka pojmenována neformálně *Reports*, např. *Montana Reports* a i když se oficiální názvy, způsoby vydávání, nakladatelé i reportéři mění během historie, tento neoficiální název je jaksi sjednocuje v jednu kontinuální řadu.

První sbírkou rozhodnutí na státní úrovni byla v roce 1789 sbírka judikátů nejvyššího soudu státu Connecticut od Ephraima Kirbyho

III. Specializované formy publikace judikatury

A. Anotované sbírky

Speciální formou sbírek judikatury jsou v americkém systému tzv. „*Annotated Reports*“ nebo také „*selective reports*“, které mezi ostatními sbírkami mají tvořit jakési nadžánrové a nadlokální výběrové sbírky. Mají přinášet nové právo a nevěnují se jen lokálním případům vykládajícím místní a státní předpisy.

Až 90% ze všech judikátů ročně vydávaných v USA jsou případy aplikující právní řád jednotlivých států.⁷⁸⁰ Přibližně sedm takových selektivních zásadních sbírek judikatury bývá považováno za důležitý zdroj výkladu práva. První tři sbírky - *American Reports*, *American Decisions a American State Reports* jsou odbornou literaturou pojmenovávány jako *Trinity Series*, tedy jakási svatá trojice všech sbírek s anotacemi.

Ale jen jedna z těchto sedmi sbírek je stále vydávána a to *American Law Reports* a také výběrová edice *US Reports – Lawyers' Edition*, i když není formálně pojmenována, tak fakticky také je jednou z *annotated reports*.

Sbírka *American Law Reports Annotated* byla vydávána od roku 1919 společnými silami nakladatelství Bancroft-Whitney ze San Francisca a The Lawyers Co-Operative Publishing Comp. z Rochesteru, NY a ještě navíc Edward Thompson Comp. z Northportu, NY. Na této obsáhlé sbírce se podíleli jako šéfeditoři Burdett M. Rich a M.Blair Wales a jako konzultující editor William M. McKinney. Výkonní editoři H.Noyes Greene, Henry P. Farnham a George H. Parmele řídící týmy editorů v každém ze tří nakladatelství.

Celkově judikaturu zpracovávalo a vytvářelo přes 20 editorů s průměrnou praxí v této oblasti 15 let. Velkou zárukou erudice a kvalitního zpracování judikatury byl především

⁷⁸⁰ Price, M.O., Bitner, H. *Effective Legal Research, Practical Manual of Law Books and Their Use*, New York : Prentice-Hall, 1953, s. 122

editor McKinney, který měl v té době již přes třicet let zkušeností jako šéfreditor sbírky *Ruling Cases of Law*. Také další jako editoři Farnham a Parmele měli také několik desítek let zkušeností z editorských postů ze sbírky *Lawyers Reports Annotated* a oba také byli vedoucími editory této sbírky. Asi nejzkušenějším řadovým editorem, který vytvářel právní věty a hesla byl Joseph H. Hill, editor *United States Supreme Court Digests* a *Dakota Digests*.

Na tento zásadní projekt bylo potřeba sestavit větší a zkušený tým a proto se spojila tři právnícká nakladatelství. Sbíрка se pokusila o další pokročilejší stupeň judikatury, kdy ke každému judikátu byla ještě připojena anotace, teoretický právní rozbor, jakýsi komentář, který se věnoval právnímu institutu rozebíraném v judikátu. Tato anotace měla strukturu samostatného právního rozboru. Byl to komplexní souhrn informací v obecné rovině, která doplňovala konkrétní kauzu.

Edice se rozrůstala čím dál víc, když se výkladová část – anotace za judikátem rozšiřovala. Fungovala spíše jako učebnice než klasická sbírka judikatury. Struktura anotace se také stávala čím dál více složitější, především od třetí řady v roce 1965 a měla formu teoretického rozboru s vědeckým přesahem, kdy byl vydán i speciální Quick Index, kde byla souhrnně uvedena hesla anotací, spolu s údajem, v jakém svazku je lze nalézt.

Další funkce tzv. *dodateků* („*supplementation*“) byla uvedena s třetí řadou. Přidávaly se pozdější případy, vztahující se k již anotovanému judikátu zabývající se stejnou právní otázkou. První řada skončila svazkem č. 175 v roce 1948, druhá řada začala v roce 1948 a skončila svazkem č. 100 v roce 1965, třetí řada se 100 svazky trvala od 1965 do 1980, čtvrtá řada s 90 svazky od 1980 do 1991, pátá řada s 125 svazky od 1992 do 2005 a od roku běží šestá řada. V roce 1997 po 51 svazku převzal vydávání West Publishing.

V roce 1969 se stejní vydavatelé rozhodli díky obrovskému nárůstu materie soudních rozhodnutí u federálních soudů, kdy jen v šedesátých letech se objem těchto rozhodnutí zdvojnásobil oproti minulé době, začít vydávat další řadu *American Law Reports Federal*, s podtitulem *cases and annotations*. Důvodem, podle názoru editorů, byl nárůst vlivu federálního práva do všech oblastí života i na úrovni států. Rubrika *Practice Pointers* měla pomáhat jako návod k postupu v podobném případě. V počtu 20 svazků byla vydána k *American Law Reports* edice *American Law Reports Digest*.

V současné době jsou kauzy do sbírky vybírány na základě jejich co největší pravděpodobné užitečnosti a citování používajícími právníky a nemusí to být zrovna ty precedenční, přelomové („*leading cases*“), ale spíše aby co nejlépe ilustrovaly dotčené právní principy. Obsahují i citace z oficiálních sbírek, stejně jako vzájemné odkazy s encyklopedií *American*

Jurisprudence. Právní věty jsou vytvářeny editory nakladatelství a jsou očíslovány spolu s hesly.

Sbírka je rozdělena do paragrafů, podparagrafů a odstavců, podobně jako legislativní text nebo některé učební texty s úvodem. Pak následuje hlavní téma rozdělené do podtémat, podrobně analyzováno a s citací nějaké příslušné právní autority. Zmíněny jsou i výjimky z rozebíraných právních principů. Měly by zohledňovat všechny zásadní judikáty, které se tomuto tématu věnovaly dříve.

Anotované sbírky jsou vydávány až po roce v pouze vázaném vydání a ne v sešitech, proto na ně nejsou většinou odkazy v digestech za daný rok. Od druhé řady sbírky je vydávána doplňková edice nazvaná *Later Case Service* ve formě tzv. kapesních vydání *pocket parts*, která ve stejné podobě vychází i pro sbírku *Lawyers' Edition*, kde se publikují novější judikáty.

Sbírka *American Law Reports* má speciální kompilační edici *Blue Book*, která je označována jako tzv. *citační rejstřík* („*citor*“). Ten souhrnně shromažďuje všechna hesla jednotlivých anotací. Anotace jsou označeny jen číslem svazku, zkratkou sbírky - A.L.R. a stranou, na které se daná anotace nachází v daném svazku (např. 56 A.L.R. 1039-1042). V chronologickém pořádku se k nim přiřazují odkazy, citace judikátů vydaných v oficiálních sbírkách nebo systému *National Reporter*.

Tyto judikáty byly vydány až po vydání dané anotace a rozebírají stejné téma. Je tím ošetřeno, že pokud všechny minulé judikáty na dané téma jsou zahrnuty již v anotaci, tak všechny budoucí judikáty jsou zaznamenány zase v *Blue Book*, tudíž by téma zpracované v anotaci mělo být komplexní a aktuální. V momentě kdy je shromážděno už dostatek navazujících judikátů jsou vydány dodatečné anotace aktualizované *supplemental annotation*.

První z tří zásadních anotovaných sbírek, *The American Reports*, byla poprvé vydána v roce 1871 společně nakladatelstvím Bancroft-Whitney ze San Francisca a The Lawyers Co-Op. Publishing Comp. z Rochesteru, NY editorem Isaacem Grant Thompsonem. Byla zde zařazena rozhodnutí soudů poslední instance od roku 1870 různých vybraných unijních států s obecným přesahem, ne federálních soudů.

Struktura a řazení judikátů a jejich forma publikace byly totožné s druhou, navazující sbírkou *The American Decisions*, s podtitulem *rozhodnutí všeobecné uznávané a respektované* (*Cases of general value and authority*).

Také další podtitul výslovně inzeruje, že rozhodnutí byla do podoby judikátů anotována editorským oddělením The Lawyers Co-Operative Company. Společně byla vydána nakladatelstvími Bancroft-Whitney ze San Francisca a The Lawyers Co-Op. Publishing

Comp. z Rochesteru, NY v celkově 100 svazcích. Jednalo se jen o judikaturu ze soudů jednotlivých států unie. Sbírka čerpala své judikáty ze státních sbírek jednotlivých států, které vycházely v každém státě, tudíž došlo k určité duplikaci. Protože ale sbírka měla za cíl na federální úrovni shromáždit judikaturu jednotlivých unijních států, nešlo zde o jakousi kanibalizaci jednotlivých sbírek.

Poprvé byla tato edice sebrána a judikáty anotovány už v roce 1878 editorem Johnem Proffattem. Byla zde sebrána rozhodnutí ze starších sbírek reportérů v 18. století, z nichž nejstarší je *Harris and McHenry's Maryland Report* z let 1700-9 (4 svazky).

Nejmladší sbírkou, z které bylo čerpáno byla *Bay's South Carolina* (2 svazková), která sahala do roku 1804. Ostatními sbírkami jsou *Quincy's Massachusetts Reports* (1 svazek) z let 1764-71, *Kirby's Connecticut Reports* 1785-88 (1 svazek), *Root's Connecticut Reports* 1789-98 (2 svazky), *Johnson's New York Cases* 1799-1801 (2 svazky), *Coxe's New Jersey Reports* 1790-95 (1 svazek), *Yeates Pennsylvania Reports* 1791-1800 (2 svazky), *Addisons's Pennsylvania Reports* 1791-99 (1 svazek), *Jefferson's Virginia Reports* 1730-72 (1 svazek), *Washington's Virginia Reports* 1790-96 (2 svazky), *Call's Virginia Reports* 1797-1800 (2 svazky), *Martin's North Carolina Reports* 1797-1800 (1 svazek), *Haywood North Carolina Reports* 1789-98 (1 svazek), *Taylor's North Carolina Reports* 1799-1800 (1 svazek), *Desaussure South Carolina Eq. Rep.* 1793-1800 (1 svazek), *N. Chipman's Vermont Reports* 1789-91 (1 svazek), *D. Chipman's Vermont Reports* 1789-1800 (1 svazek).

Výše vyjmenované sbírky judikátů můžeme považovat za jedny z nejstarších na severoamerickém kontinentě.

Záměrem editora bylo sebrat, vytrdit a koncentrovat zásadní judikáty do jedné sbírky. Pokud možno do co nejméně svazků, neboť podle dostupných údajů bylo do roku 1839 vydáno více než 539 svazků různých sbírek judikatury. V roce vydání této sbírky (1886) bylo vydáno dokonce více než 2000 svazků. Bohužel drtivá většina ze sbírek nepřesahovala ve své komplexnosti a rozsahu v průměru počet 6 svazků publikovaných judikátů na jednu sbírku.

Neexistovala sbírka pokrývající rozhodovací činnost soudů, která by plnila funkci komplexnější a dlouhodobější. Tento motiv přivedl editora a nakladatele k myšlence založit tuto edici *The American Decisions*. Účelem této edice bylo komplexně zmapovat veškerá relevantní rozhodnutí od nejstarších zachovaných záznamů do současnosti.

Nešvarem především byla tzv. *vícepublikace* ve sbírkách („*multiplication of reports*“), kdy se nové a nové sbírky publikovaly opětovně stejné již několikrát v jiných sbírkách vydané judikáty. Jen zakoupit všechny dosud vydané sbírky by přišlo v tehdejších cenách na 15.000 dolarů, což v té době bylo extrémně nákladné.

Bylo tedy logickým vyústěním velkého tlaku a poptávky právnické veřejnosti představit novou komplexní edici starých judikátů v jedné sbírce souhrnně. Produkt byl směřován především pro advokáty a další právníky, kteří trávili většinu času tím, že museli rešeršovat jednu sbírku po druhé a to pokaždé, když potřebovali najít relevantní judikaturu. Editoři si dali za úkol probrat se podle jejich slov obrovskou a anonymní masou rozhodnutí a vytřídit taková rozhodnutí, která nejsou zastaralá, překonaná, lokální.

Chtěli vybrat rozhodnutí, jež mají všeobecnou aplikovatelnost a jsou dobře napsaná. Inspirací této sbírky byla starší předchůdkyně od stejného nakladatelství sbírka *The American Reports*, jež začala roku 1870. Tato nová sbírka *The American Decisions* měla za úkol zpracovat veškerou judikaturu chronologicky předcházející roku 1870, od kterého ji zpracovala již *The American Reports*. To znamená od nejstarších zachovalých rozhodnutí až do roku 1869.

Rozsah záběru sbírky byl ovlivněn také situací, že ve stejné době probíhala republikace federálních judikátů, proto nakladatel a editor se výslovně rozhodli, že nebudou usilovat o pokrytí této matérie. Bylo zdůrazněno také, že i judikatura nižších soudů má historicky dost zásadních judikátů, které jsou všeobecně uznávány a citovány na soudech. Neměla být ale publikována překonaná rozhodnutí a rozhodnutí, které byla založena na předpisech místních a nemající obecný přesah.

Jen malé množství z celkového balíku starých rozhodnutí obstálo v nastavených testech pravidel pro publikaci. Důvodem byla také zásadní změna procesních pravidel v mezidobí mezi vydáním rozhodnutí a jejich případnou pozdější publikací na konci 19. století (např. z celkových 125 judikátů *Washingtonovy sbírky* ze státu Virginie bylo jen 10 z nich editory shledáno za vhodné k zařazení do publikace).

Záměrem bylo ale především hledat na rozhodnutích znaky vhodné k zařazení za každou cenu. U nejstarších případů byla důvodem k publikaci především jejich cennost z historického spíš. Bylo na nich možno studovat vývoj americké judikatury a jurisprudence. Měly být tvořeny jednoduché a výstižné právní věty a hesla, někdy byly přidávány k judikátům anotace či poznámky, které mohly být rozšířeny až do esejí.

Jako vzorový případ, kdy k judikátu přidaná poznámka ve formě eseje měla zásadní kvalitu, a proto byla jako vzor používána do budoucna, bylo rozhodnutí ve věci *Graham v. Bickham*, z pennsylvánské původní sbírky.

V jeho anotaci bylo citováno více než sto dalších případů, čímž ukázal pravidla citace a opravdu zevrubného zpracování. Případy byly řazeny podle států, z kterých pocházejí a z jejichž sbírek jsou vybrány a dodrženo jejich pořadí v těchto původních sbírkách. První

svazek edice měl být věnován nejstarším rozhodnutím až do roku 1801. Zajímavé je, že na počátku vydávání nakladatel odhadoval, že bude vydáno celkově asi 75 svazků, nakonec jich bylo přesně 100.

Poslední ze svaté trojice anotovaných sbírek judikatury *American State Reports* byly poprvé publikovány v roce 1888 také na základě zákonného zmocnění Kongresu jako doplněk předchozích sbírek *The American Reports* a *The American Decisions* nakladatelstvím Bancroft-Whitney.

Tým editorů převzatý projektu *The American Decisions* vedl A.C Freeman. Tato nová sbírka začala vlastně tam chronologicky (1888), kde *The American Reports* skončily. Na rozdíl od předchozích starších sesterských sbírek, které byly jen jednorázovými edicemi, to měla být sbírka, která bude vydávána současně a kontinuálně do budoucnosti mapovat rozhodnutí na úrovni nejvyšších soudů jednotlivých států.

Rozhodnutí byla také přebírána ze sbírek vydávanými na úrovni jednotlivých států. Citovala tyto sbírky a zachovávala i pořadí z těchto sbírek a obsahovala index, kde bylo přesně citováno, odkud je dané rozhodnutí přebráno i s číslem svazku a strany původní lokální sbírky. Počet svazků byl stanoven na maximálně 6 svazků ročně. Zároveň bylo zdůrazněno, že nyní v nové sbírce mělo být otisknuto mnohem větší procento rozhodnutí, neboť má mapovat současná rozhodnutí a nedělá si nárok na to publikovat jen prověřená, všeobecně uznávaná a citovaná rozhodnutí.

Hlavním účelem sbírky byla co největší komplexnost a to i za cenu, že bude obsaženo rozhodnutí jen lokálního významu. Pokud se rozhodnutí zabývalo výkladem právního předpisu, což je u amerických rozhodnutí z této doby spíše vzácností, tak příslušný text předpisu, či alespoň inkriminovaná část tohoto předpisu, byla k rozhodnutí připojena. Tím se myslelo na čtenáře, kteří neměli přístup k originálním textům právních předpisů. Rozhodnutí také bylo pak aplikovatelné i na další státy, které měly stejnou legislativní úpravu. Celkově bylo vydáno 140 svazů do roku 1911.

Z ostatních anotovaných sbírek lze krátce zmínit *Lawyers' Reports Annotated* (první řada 1888-1905 se 70 svazky, druhá řada 1905-14 s 24 svazky a třetí řada 1914-18), *American and English Annotated Cases* (21 svazků 1906-11) a *American Annotated Cases* (32 svazků 1912-18). Ještě spolu již se zmíněnou edicí *American State Reports* se tyto čtyři sbírky spojily v roce 1918 a vytvořily sbírku *American Law Reports*.

B. Digesta

Druhou skupinu specializovaných sbírek tvoří pak ty, které jsou zaměřeny na konkrétní oblasti práva či právní instituty („*special subject reporters*“) a podle toho jsou do nich vybírány judikáty bez ohledu na regionální původ.

Zvláštní kapitolou sbírek judikatury jsou v americké jurisprudenci digesta („*digest*“), která jsou tématickými seznamy k právním pravidlům obsaženým v právních větech z judikátů.⁷⁸¹

Nejvýznamnější z edic digest je *American Digest System*, vydávaný v rámci systému *National Reporter*. Je složený z jednotlivých svazků *General Digest*. Pracuje se systémem Key Number, podle jehož rozdělení je řazen. První edice byla nazvaná *Century Edition*, která zahrnovala právní věty judikátů vydaných mezi lety 1658 až 1896.

Další navazující edice pokrývaly vždy jednotlivá desetiletí, proto byly nazývány *Decennials* a již vycházely ze sbírek vydaných v rámci *National Reporter*.⁷⁸²

Každé hlavní předmětové téma v digestech má tzv. *heslu* („*scope note*“), kdy je určitým způsobem heslo vymezeno a definováno a navazující detailnější obsah pojmenovaný analýza, který podrobněji rozebírá podtémata, ze kterých je heslo složeno a kopírují systém hesel *Key Number* systému. Právní věty v rámci témat jsou řazeny pak podle soudů, od kterých případy pocházejí. První v řadě je vždy nejvyšší federální soud.

Zvláštním nástrojem vyhledávání v citačních edicích a digestech je rejstřík („*descriptive word index*“), většinou vydávaný společně nebo později jako příloha k digestům. Rejstříkový systém *Key Number* je někdy ve formě přílohy, indexu, jindy jako samostatná kniha, kdy mají hesla v rejstřících svá jedinečná přiřazená čísla. Snaží se přes alespoň jeden společný denominátor spojený s nějakou popsanou faktickou situací dovést ke konkrétnímu právnímu institutu, termínu či heslu. Je to vlastně velmi rozsáhlá tabulka.

Hledá se tzv. *heslo* („*catchword*“), které má nejbližší k faktické situaci, s níž pracujeme, nebo přímo konkrétnímu právnímu institutu, pokud víme, o který se jedná. Rejstřík má několik úrovní, kdy se klasicky láme od nejobecnějšího hesla k více podrobným. Digesta také většinou obsahují tabulku, kde jsou definice termínů, tak jak byly definovány v judikátech.

⁷⁸¹ Price, M.O., Bitner, H. *Effective Legal Research, Practical Manual of Law Books and Their Use*, New York : Prentice-Hall, , 1953, s. 158

⁷⁸² Edice *American Digest*, v nulté řadě nazvané *Century Edition* publikovala právní věty z rozhodnutí z období 1658 až 1896 (50 svazků, první řada First Decennial 1897-1906 (25 svazků), druhá řada 1907-1916 (svazků), třetí řada 1916-27 (28 svazků), čtvrtá řada 1926-36 (34 svazků), pátá řada 1936-46 (52 svazků), šestá řada 1946-56 (36 svazků), sedmá řada 1956-66 (34 svazků), osmá řada 1966-76 (50 svazků), devátá řada, část 1. 1976-81 (38 svazků), část 2. 1981-86 (48 svazků), desátá řada, část 1. 1986-91 (44 svazků), část 2. 1991-96 (64 svazků), jedenáctá řada, část 1. 1996-2001 (64 svazků), část 2. 2001-04 (62 svazků), část 3. 2004-07 (62 svazků).

Ještě krátce lze zmínit i další méně komplexní edice digest, které jsou vydávána skoro ke každé větší sbírce judikatury. Obecně je lze dělit podle úrovně soudů, jejichž rozhodnutí jsou ve sbírkách. Jsou to digesta z rozhodnutí federálních soudů a digesta z rozhodnutí soudů na státní úrovni.

Příloha č.2:

I. Přehled dalších sbírek soudních rozhodnutí v USA (výběr)

A. Sbírký specializovaných federálních soudů od nakladatelství West :

- ***The Law and Equity Reporter***

s podtitulem *Cases in Brief*, jehož první svazek vyšel v červenci 1876 (zahrnoval rozhodnutí od ledna od července 1876), vydávalo nakladatelství Crichton and comp., New York. Celkově vyšlo 20 svazků, poslední v roce 1883. Od svazku číslo 5 se změnilo jméno na *The Reporter* a také nakladatel, jímž se stal Houghton, Mifflin and Comp. z Cambridge, Massachusetts vydávaný v nakladatelství The Riverside Press. Obsahoval, poslední dostupná rozhodnutí („*the latest attainable decisions*“) od Nejvyššího soudu USA, obvodních soudů, soudů poslední instance v jednotlivých státech unie a také výběr z anglických a irských soudů a také odvolacích soudů indických.

V předmluvě se editoři omlouvají za kvalitu prvního svazku, kdy zdůrazňují, že jsou si vědomi, že vydávání kvalitní sbírky judikatury je náročné a oni mají ambici v budoucnu publikovat ne jen pouhé výtahy z rozhodnutí (*mere abstracts*), ale komplexní judikáty („*condensed reports*“), s veškerými prvky. Editor Howard Ellis sestavil také tým reportérů po celé zemi, kteří sledovali práci jednotlivých soudů a sepisovali reports.

Jednotlivá čísla, z kterých se skládal svazek, byla seřazena dle abecedního pořádku hesel, pod kterými byla uvedena rozhodnutí. Judikáty někdy obsahovaly jen hesla, jindy i právní věty. Na konci svazku byla také zahrnuty rejstříky z digest, kde podle indexových hesel byly pod ně zařazeny související právní věty z judikátů vydaných v tomto svazku.

Sbírka vycházela týdně po jednotlivých číslech, která byla vždy dvakrát ročně, v lednu a červenci, seřazena do svazků, aby poskytovala vždy co nejčerstvější a úplné pomůcky, konzultaci právníkům, ale výslovně v úvodu každého svazku prohlašovala, že sbírka není určena pro výklad práva, nebo jeho disputaci, ale jen čistě informovat o případech.

- ***United States Claims Reporter (Federal Claims Reporter)***

Shrnující případy od roku 1983 z jurisdikce soudu (*US Claims court*) a vybrané případy, které byly vydány nejvyšším federálním soudem, odvolacími soudy a okresními soudy. Judikáty se zaměřují na oblast daní, státních zakázek, životního prostředí a platových sporů civilistů i vojáků. Má zvláštní sekci, kde jsou vybrané judikáty i z ostatních sbírek

National Reporter Systemu. Od svazku 27 z roku 1993 je přejmenován na ***Federal Claims Reporter***.

- ***West's Military Justice Reporter***

Poprvé vydán v roce 1978, obsahuje rozhodnutí od roku 1975 nejvyššího vojenského soudu (*US Court of Appeals for Armed Forces*), vojenských odvolacích soudů a jejich předchůdců. Zahrnují kromě hesel, právních vět, také synopse („*synopses*“) od editorů nakladatelství, která shrnují procesní vývoj případů. Obsahuje jednodstavcová vybraná shrnutí („*judicial highlights*“) zajímavých současných případů. Další pomůckou jsou v této sbírce obsažené poznámky („*West codenotes*“), jež popisují rozhodnutí, která výslovně označila některé státní či federální předpisy jako odporující ústavě nebo postrádající jiné náležitosti.

- ***West's Veterans Appeals Reporter***

Zahrnuje případy od roku 1992 rozhodnuté soudem pro válečné veterány (*United States Court of Veterans Appeals*) a ostatní vybrané případy týkající se této oblasti, které byly vydány nejvyšším federálním soudem a Federal circuit soudem ze soustavy federálních odvolacích soudů.

- ***West's Bankruptcy Reporter***

Od roku 1980 jsou rozhodnutí federálního nejvyššího soudu, federálních odvolacích soudů, okresních soudů a speciálních insolvenčních soudů. Také zahrnuje vybrané judikáty již otištěné ve *Federal Reporter* a *Supreme Court Reporter*, které se dotýkají insolvenční tematiky. Ve ***West's Bankruptcy Digest*** jsou publikovány právní věty ze sbírek *National Reporter System*, vztahující se k problematice insolvenčního práva. Pro větší přehled je také připojen rejstřík („*Descriptive Word Index*“).

- ***West's Education Law Reporter***

Začal vycházet od roku 1982, obsahující státní i federální judikaturu zabývající se oblastí výuky, jako granty, ceny a předpisy federálního ministerstva školství, výslovně obsahuje rozhodnutí federálního nejvyššího soudu, odvolacích i obvodních soudů a také státních soudů. Judikáty jsou převzaty z ostatních sbírek nakladatelství i s jejich hesly a právními větami.

- ***Federal Digest***

Vydáný v roce 1940 a 1941 obsahoval 72 svazků vybraných právních vět z judikátů před rokem 1939 ze všech federálních soudů, které jsou seřazeny abecedně podle struktury heslovitého systému Westu. V roce 1960 vyšlo nových 58 svazků pod názvem ***Modern***

Federal Practice Digest, v roce 1976 dalších nových 92 svazků pod konečným názvem *West's Federal Practice Digest* a dále v pozdějších letech jeho další edice, jak přibývalo soudních rozhodnutí.

B. Sbírky federálních soudů nižších instancí:

- ***West Coast Reporter***

od nakladatelství A.L.Bancroft and comp. ze San Francisca vyšel poprvé 1884, dodávaný v týdenních edicích, kdy se celkově do roku 1886 vydalo 9 svazků, s editory J.N. Pomeroyem a C.P. Pomeroyem v čele. Inzeroval na titulní straně, že obsahuje všechna rozhodnutí, okamžitě zapracovaná po vyhlášení od soudů federálních obvodů, dále od federálních okresních soudů z Kalifornie, Colorada, Nevady a Oregonu a také od nejvyšších jednotlivých států (Arizona, Kalifornie, Colorado, Idaho, Montana, Nevada, New Mexico, Oregon, Utah, Washington a Wyoming).

Stejně jako jiné sbírky výslovně uvádí, že byla zřízena na základě zákonného zmocnění Kongresu a je veden v úřadu hlavního knihovníka Kongresu ve Washingtonu D.C.

Obsahoval navíc také poznámky editora a právníkové rozbory. Výslovně uváděl, že jeho primárním účelem je šířit zájmy, právníkové obce („*bench and bar*“) na pacifickém pobřeží. Editoři doufali, že sbírka bude použitelná i v jiných státech unie. Zdůrazňovali důležitost co nejrychlejšího dodání judikátů právníkové veřejnosti. Přiznávali se k inspiraci anglickou tradicí, kde jsou vydávány judikáty měsíčně, ale již každý týden se oznamují průběžně případy ve víkendových zprávách („*Weekly Notes*“).

Hlavní důraz byl kladen na dodání adekvátních a přesných právních vět. Skutkové okolnosti případu se otiskovaly jen tehdy, když to bylo nutné pro pochopení případu. Federální soudy v těchto relativně mladých státech museli řešit mnohem různorodější a bohatší škálu případů, než ve státech na východním pobřeží, kde už jsou společnost a právo relativně usedlé.

Nové pacifické kauzy měly sloužit jako vzorové pro případy z východního pobřeží v moderní době amerického práva 19. století, kdy je společnost mnohem odlišnější než v časech prvních přistěhovalců.

Státy na západním pobřeží adoptovaly, na rozdíl od některých starších členů unie, tzv. *Reformed Process system*. Tato sbírka měla sloužit jako vzorová pro ty státy, které měly stejný právní systém. Také tyto státy, spadající pod federální obvodní soud číslo 9, mají zvláštní jurisdikci, kdy byl tento soud příslušný pro spory z mezinárodních smluv s Čínou

a Japonskem. Specifické případy byly také otázky pozemkového práva na nově zabraných územích a vodního práva.

- ***Indian Territory Reports***

Sbírka s úplným jménem *Indian Territory Reports, cases determined in the United States Court of Appeals for the Indian Territory* se objevila pouze v 7 svazcích od roku 1900 do 1909. Obsahovala pouze případy před federálním odvolacím soudem z území indiánských teritorií, které měly specifický správní status. Vybíral je editor J.F. Craig v nakladatelství Parsons, Kansas. Formátem judikátů a indexů se nelišila od ostatních sbírek.

C. Sbírky federálních obvodních soudů:

První federální obvod (First Circuit)

- ***Woodbury's Reports***

Judikáty v *Reports of Cases Argued and Determined in the Circuit Court of the United States for the Second Circuit* byly zpracované Charlesem L. Woodburym a Georgem Minotem s posledním třetím svazkem z roku 1852.

- ***Curtis's Reports***

Tato sbírka se stejným názvem navazovala na Woodburyho sbírku a byla vedena editorem B.B. Curtisem a vydána v Bostonu u Little, Brown and comp. v roce 1853 ve dvou svazcích. Obsahovala judikáty z let 1851 až 1856 a zaměřila se jen na výběr těch názorů, které měly všeobecný přesah do ostatních států. Na žádost advokátních komor z prvního obvodu přiložila ještě navíc několik rozhodnutí lokálního významu.

- ***Clifford's Reports***

Sbírka opět navazující na předchozí. Vydaná mezi lety 1869 až 1880 editorem Nathanem Cliffordem, soudcem nejvyššího federálního soudu, v té době přiděleného k soudu prvního obvodu, se stejným vydavatelem Little, Brown z Bostonu, pokrývala ve čtyřech svazcích období 1858 až 1878.

- ***Holmes's Reports***

Pokračování předchozí sbírky od stejného vydavatele, teď sebrané Jabezem S. Holmesem z roku 1877.

Druhý federální obvod (Second Circuit)

- ***Paine's Reports***

Sbírka *Reports of Cases Argued and Determined in the Circuit Court of the United States for the Second Circuit* vedená Elijahem Painem, kterou vydal newyorský H. Donaldson v roce 1827 a druhý svazek vydaný v roce 1856 Thomasem W. Watermanem.

- ***Blatchford's Reports***

Sbírka *Reports of Cases Argued and Determined in the Circuit Court of the United States for the Second Circuit* vedené editorem a reportérem Samuelem Blatchfordem v roce 1852 vyšla u Derbyho a Millera v Auburn, New York. Pokrývala období let 1845 až 1887. Oficiálně byla vydávána na základě zákonného zmocnění Kongresu, stejně jako ostatní sbírky, a texty sebrány od úřadu soudu (*District Court of the Northern District of New York*).

Snažila se zaznamenat přepisy soudních protokolů z kanceláře soudce Nelsona, který v roce 1845 povýšil od tohoto okresního soudu k nejvyššímu federálnímu soudu. Měl eminentní zájem, stejně jako jeho předchozí kolegové soudci na tom, aby byly zachovány a opublikovány jeho případy z dochovaných manuskriptů. Celkem do roku 1888 vyšlo 24 svazků.

Třetí federální obvod (Third Circuit)

- ***Washington's Reports***

S oficiálním názvem *Reports of Cases Determined in the Circuit Court of the United States for the Third Circuit*, poprvé vyšla edice v roce 1819 pod vedením editora Richarda Peterse, který zpracoval rozhodnutí poskytnutá soudcem Bushrodem Washingtonem z nejvyššího soudu, zobrazující případy od roku 1815. Podruhé edice vyšla mezi lety 1826-29, zpracovávající rozhodnutí nová z let 1803 až 1827.

Důvodem pro vydání druhé edice s rozšířeným obsahem byl velký zájem v prodeji prvního vydání, které pokrývalo jen velmi vymezený a úzký časový okruh, proto druhé vydání se rozhodlo zpracovat jak starší, tak novější rozhodnutí. Vydával je nakladatel Johnson z Philadelphie, neboť vybraná rozhodnutí se týkala jen třetího federálního obvodu, který se rozkládá ve východní Pennsylvánii a New Jersey. Celkově měla sbírka 4 svazky.

- ***Baldwin's Reports***

Sborník *Reports of Cases Determined in the Circuit Court of the United States for the Third Circuit* vyšel v roce 1837 u nakladatele Jamese Kaye juniora v Philadelphii . Editorem byl Henry Baldwin, který byl soudcem tohoto soudu. Věnoval ho svému předchůdci, předsedovi soudu třetího federálního obvodu Josephu Hopkinsonovi, který přes třicet let vedl tento významný soud a přičinil o ustálení judikatury a obecně principů právních na této úrovni. Měl jen jeden svazek.

- ***Wallace's Reports***

Další ze sbírek z třetího federálního obvodu se sídlem v Philadelphii od editora Johna Williama Wallace se oficiálně nazývala *Cases in the Circuit Court of the United States for the Third Circuit* z roku 1849. Vydal jí nakladatele Walker z Philadelphie, který navázal na dvě předchozí sbírky od tohoto soudu. V předmluvě vysvětloval, že navazuje výslovně na práci reportéra soudce Baldwina, jako předsedy soudu.

Po jeho smrti byl zmíněný soud uvržen do personálních zmatků a trvalo několik let, než se ustálilo jeho personální obsazení i styl rozhodování a on se teď snaží navázat na přerušenu tradici reportů z tohoto soudu. Aby nedošlo k mýlce, označuje sám sebe jako Wallace juniora, neboť jeho otec, na přelomu 18. a 19. století, také opublikoval sbírku rozhodnutí, která je citována jako Wallacova. Poslední třetí svazek této nové sbírky vyšel v roce 1871.

Čtvrtý federální obvod (Fourth Circuit)

- ***Hughes's Reports***

Sborník *Reports of Cases Argued in the Circuit Courts of the United States for the Fourth Circuit*, z roku 1877 výslovně v podtitulu vymezoval, že pokrývá funkční období předsedy nejvyššího federálního soudu Waita. Obsahoval vybraná rozhodnutí i z okresních soudů daného obvodu, která se týkají insolvence a námořního práva („*admiralty law*“).

Editorem a reportérem byl soudce Robert W. Hughes a vydány byly u Morrisonů ve Washingtonu D.C. v pěti svazcích. V posledním svazku se snažil zaměřit na námořní právo které podle jeho slov bylo v rozhodovací činnosti nehomogenní a přivítal vznik sbírky *Federal Reporter*, který se snažil také mapovat tuto oblast federálního práva. Aby se vyhnul konfliktu ohledně značení právních vět, tak označoval hvězdičkou ty, které vytvořil sám. Ostatní právní věty byly dodány soudci.

- ***Marshall's Circuit Court Decisions***

Sbírka *Reports of Cases Decided by the Honorable John Marshall in the Circuit Courts of the United States for the district of Virginia and North Carolina* z období 1802 až 1833, vydaná 1837. Byla sebrána Johnem Marshalllem a zpracované editorem Johnem W. Brockenbroughem. Vydal ji James Kay z Philadelphie a ve dvou svazcích. Sbírka měla specifickou formu. Editor zpracovával rozhodnutí již zemřelého soudce Marshalla a proto musel sám vytvářet právní věty a odůvodnění, když se nedochovaly psané záznamy soudce reportéra k jednotlivým případům, jen strohé záznamy protokolů.

- ***Taney's Circuit Court Decisions***

Sbírka *Reports of Cases at Law and Equity and in the Admiralty Determined in the Circuit Court of the United States for the district of Maryland* vedená předsedou nejvyššího federálního soudu Roger Brooke Taneyem, z období 1836 do 1861. Byla zpracována Jamesem Mason Campbellem z baltimorské advokátní komory do jednoho svazku. Editována byla Frankem M. Ettingem a vydána u Kay and Brother ve Philadelphii. Rozhodnutí tohoto předsedy nejvyššího soudu v poválečné době byla respektována i poraženými jižanskými státy a tak jeho judikáty byly citovány a publikovány i na jihu.

- ***Chase's Decisions***

Sbírka *Reports of Cases Decided by Chief Justice Chase in the Circuit Court of the United States for the Fourth Circuit*, z let 1865 až 1869, vydané 1876 u Diossyho v New Yorku v jednom svazku, editované Bradleyem T. Johnsonem.

Pátý federální obvod (Fifth Circuit)

- ***Bond's Reports***

Sborník *Reports of Cases Decided in the Circuit and District Courts of the United States within the Southern District of Ohio* obsahoval rozhodnutí soudce Humphrey H. Leavitta, zpracovaná reportérem Lewisem H. Bondem, u vydavatele Roberta Clarka ze Cincinnati roku 1872. V prvním svazku byla rozhodnutí za roky 1855-65 a ve druhém 1866-71. Jedním z hlavních důvodů vydání bylo, že od doby sbírek soudce McLeana z let 1829 až 55, nebyla vydána žádná sbírka zahrnující rozhodnutí z okrsku Jižního Ohia.

- ***Wood's Reports***

Cases Argued and Determined in the Circuit Courts of the United States for the Fifth Circuit soudcem reportérem Williamem B. Woodsem z tohoto soudu, vydal Callahan and comp. z Chicaga ve čtyřech svazcích roku 1875.

Šestý federální obvod (Sixth Circuit)

- ***Flippin's Circuit Court Reports***

Sbírka *Reports of Cases Argued and Determined in the Circuit and District Courts of the United States for the Sixth Judicial Circuit* zpracované reportérem Williamem Searcy Flippinem a vydané u Callahan and comp. v Chicagu roku 1881. V prvním svazku shrnovala sbírka judikaturu z let 1859-77 a ve druhém z let 1877-81. Zahrnovala rozhodnutí několika soudců, především soudce Browna, jež vydal i speciální sbírku (*Brown's Admiralty reports*). Soudci Swayne, Baxter a Hammond vydali písemné svolení a souhlas k vydávání této sbírky, i když k tomu neměli zákonný nárok nebo povinnost. Oficiálního reportéra jmenoval soud, ale podle staré tradice anglického soudnictví takto alespoň zaštili vydávání sbírky.

- ***Brown's Admiralty reports***

Judikáty z *Reports of Admiralty and Revenue Cases Argued and Determined in the Circuit and District Courts of the United States for the Western Lake and River Districts* soudce Henryho B. Browna, vydané u Baker, Voorhis v New Yorku roku 1876 obsahovaly případy týkající se námořního práva. Důvodem vydání této speciální sbírky bylo, že podle názoru soudce editora bylo čím dál tím více vydáváno různých sbírek podle rozdělení soudních obvodů a nebyly vydávány speciální sbírky věnující se jedné oblasti práva konkrétně. Proto se v této sbírce rozhodl zaměřit na námořní právo, insolvenční právo, patentové právo a vybrané trestné případy. Záměrně nezařadil případy, které byly zamítnuty na nejvyšší instanci nebo ty, jež opakovaly již zavedená pravidla či byly založeny jen na faktické stránce. Stejně jako ty, které byly potvrzeny odvolacím soudem a nebo byly publikovány již jinde.

Sedmý federální obvod (Seventh Circuit)

- ***MacLean's Reports***

První vydání sbírky pojmenované *Reports of Cases Argued and Decided in the Circuit Court of the United States for the Seventh Circuit* bylo publikováno v roce 1840 v Cincinnati vydavatelem a tiskařem E. Morganem, vybrané a zpracováno soudcem a editorem Johnem McLeanem, v jeho nákladu, ze zdrojů soudní kanceláře district court Ohio. Sbírka byla vydána výslovně na žádost advokátních komor z různých částí sedmého obvodu a doufala být potřebnou pro obě strany právnické obce. Mnoho z případů, zde publikovaných, bylo přezkoumáno nejvyšším federálním soudem a proto také jsou některé

z nich shodné s těmi ve sbírkách nejvyššího soudu, protože obě sepisoval soudce MacLean. Celkově bylo do roku 1856 vydáno 6 svazků sbírky, kdy poslední svazek vydal už jiný nakladatel a vydavatel to H.W. Derby ze Cincinnati.

- ***Bissel's Reports***

Záměrem editora a reportéra Josiaha Bissela z Chicagské advokátní komory bylo navázat na MacLeanovu sbírku a vytvořit dohromady s ní ucelenou edici, která by pokrývala co největší časové rozmezí při pokrývání všech rozhodnutí a názorů vydaných obvodním soudem i okresním soudem pro sedmý soudní federální obvod. Bylo velmi těžké vytvarovat rozhodnutí do formy judikátu, neboť tyto federální soudy nearchivují a nepřipravují texty rozhodnutí pro účely publikace. Jsou uveřejněny všechny názory, které se vztahují ke konkrétním rozhodnutím. Některé se už v době vydání staly překonanými nebo zastaralými z důvodů změny právního řádu nebo společenských, jako např. otrokářské právo. První svazek ze jedenácti byl uveřejněn v roce 1873 a pokrýval období od roku 1851 do roku 1867 a poslední svazek byl otištěn v roce 1883.

Osmý federální obvod (Eight Circuit)

- ***Woolworth's Circuit Court Reports***

Cases Determined in the United States Circuit Courts for the Eight Circuit s podtitulem *Miller's Decisions* soudce Millera z nejvyššího soudu a s reportérem Jamesem M. Woolworthem byly vydány roku 1870 u vydavatele Callaghana a Cockcrofta v Chicagu.

- ***Dillon's Circuit Court Reports***

Judikáty z *Cases Determined in the United States Circuit Courts for the Eight Circuit* od reportéra Johna F. Dillona, soudce zdejšího soudu, popisovaly v pěti svazcích případy období 1870-79. Vydavatelem byl Griggs, Watson and Day z Davenportu, Iowa. Soud tohoto obvodu měl velmi široké pravomoci nad různými oblastmi práva. Díky své rozlehlosti zahrnuje také velmi různorodé oblasti jako např. indiánská území s velmi autonomní a specifickou jurisdikcí.

- ***McCrary's U.S. Circuit Court Reports***

Sbírka *Cases Argued and Determined in the Circuit Courts of the United States for the Eight Judicial Circuit* od reportéra George McCraryho, soudce osmého obvodu byly v pěti svazcích vydány v roce 1881-84 v Chicagu u nakladatele Callaghana.

Devátý federální obvod (Ninth Circuit)

- ***MacAllister's Circuit Court Reports***

Reports of Cases Argued and Determined in the Circuit Court of the United States for the District of California od reportéra Cutlera MacAllistera se věnovaly rozmezí let 1855-59. Jediný svazek vyšel Johna Voorhiese v New Yorku v roce 1859.

- ***Deady Reports***

Reports of Cases Determined in the Circuit and District Courts of the United States of Oregon and California, kdy je zpracoval soudce Matthew P. Deady z Oregonu a publikoval v jediném svazku u A.L. Bancrofta v San Franciscu roku 1872, shrnuly období 1859-69 a navázaly tak na MacAllisterovu sbírku. Důvodem bylo, že od roku 1859 byl zřízen okresní soud v Oregonu a vykonával pravomoci obvodního soudu přechodnou dobu, proto jsou zde pojmenovány oba typy soudů v titulu.

- ***Sawyer's U.S. Circuit Court Reports***

Sbírka *Reports of Cases Decided in the Circuit and District Courts of the United States for the Ninth Circuit* vedená L.S.B. Sawyerem, opět vydaná u Bancrofta, zase navázala na dvě předchozí edice. Pokryla období od roku 1870 do 1890 v již reorganizovaném a přejmenovaném oficiálně devátém soudním obvodě od roku 1869. Zahrnovala také případy zvláštní jurisdikce tohoto obvodu u odvolání proti rozhodnutím extrateritoriálních soudů (*consular and ministerial*) v Číně a Japonsku, např. *Consular Court* v Kantonu.

D. Sbírky federálních soudů na úrovni okresních soudů:

- ***Peters Admiralty Reports***

Judikáty v *Admiralty decisions in the district court of the United States States for the Pennsylvania district* sebrané Richardem Petersem, obsahovaly kromě námořního práva, také některá rozhodnutí soudce Hopkinsona a vybrané případy od jiných soudů z let 1803-18, stejně jako sbírka *Bee's Reports*. Tato edice byla poprvé vydána 1807 u vydavatelství William P. Farrand z Philadelphie.

- ***Bee's Admiralty Reports***

Rozhodnutí z *Reports of cases adjudged in the District Court of South Carolina*, vytvořené soudcem Thomasem Bee na žádost mnoha členů advokátní komory v Charlestonu, zahrnovaly období 1782-1803 a týkaly se rozhodnutí zmíněného soudu a v dodatku sbírky byly připojena rozhodnutí pensylvánského námořního soudu (*Admiralty*

Court of Pennsylvania) od Francise Hopkinsona a také ještě vybrané případy z jiných soudů. Vydavatelem William P. Farrand z Philadelphie.

- ***Gilpin's Reports***

Sborník *Reports of cases adjudged in the District Court of the United States for the Eastern district of Pennsylvania* obsahující rozhodnutí z let 1828-36, od Henry P. Gilpina z roku 1837, vydána nákladem Nicklina a Johnsona z Philadelphie. Byl věnován soudci Hopkinsovi, který se podílel i na předchozích sbírkách z tohoto okresu.

- ***Crabbe's Reports***

Edice Reports of cases argued and adjudged in the District Court of the United States for the Eastern district of Pennsylvania, od Williama H. Crabbe uvádějící rozhodnutí z doby 1836-46, byla navazovala na Gilpinovu sbírku. Vydal ji roku 1853 nakladatel Johnson z Philadelphie.

- ***Cadwalader's Cases***

Případy sebrané soudcem Johnem Cadwaladerem ze soudu pro východní Pennsylvanii pocházely z let 1858-79 a byly vydány u Rees Welsh ve Philadelphii roku 1907.

- ***Van Nees Prize Cases***

Případy z *Reports of two cases determined in the prize court for the New York district* z roku 1814 od soudce Van Neese obsahovaly dva judikáty, které byly původně otištěny v časopise *the National Advocate*. Ale kvůli obrovskému zájmu se je autor rozhodl vydat knižně u Gould, Banks and Gould v New Yorku. Je to jedna z nejstarších sbírek obsahující rozhodnutí okresních soudů.

- ***Blatchford's and Howland's Reports***

Důvodem vydání sbírky *Reports of cases argued and determined in district court of the United States States for the southern district of New York* sebrané Samuelem Blatchfordem a Francisem Howlandem, kdy texty dodal z kanceláře soude soudce Samuel Betts. Pro jižní okrsek v New Yorku v té době ještě nikdy nebyla vydána zvláštní sebrané sbírka a rozhodnutí byla jen otiskována v právnických periodikách. Tato první sbírka se zabývá především námořním právem které se u tohoto newyorského soudu velmi často aplikovalo. Obsahuje 53 případů z let 1827-37. Vydána byla u Jacoba R. Halsteda roku 1855.

- ***Olcott's Reports***

Případy v *Reports of cases argued and determined in the district court of the United States for the southern district of New York* od Edwarda R. Olcotta v jednom svazku

zpracované Samuelem R. Bettsem roku 1857 a vydané Jacoba R. Halsteda z Nassau st. v NYC.

- ***Abbott's Reports***

Judikáty z *Reports of Cases in admiralty law argued and determined in the district court of the United States for the southern district of New York* byly vytvořeny bratry Abbotovými a zahrnovaly rozhodnutí soudce Samuela Bettse, který se podílel i na dalších sbírkách z tohoto okrsku a výslovně se hlásily k odkazu sbírek Blatchforda Howlanda a také sbírek Olcotta, na které se snažili autoři navázat. Byly vydány roku 1857 u Little, Brown z Bostonu.

- ***Blatchford's Reports***

Sbírka *Reports of cases in prize, argued and determined in the circuit and district courts of the United States for the southern district of New York* editovaná a reportovaná Samuelem Blatchfordem z let 1861-65 vyšla v roce 1866 u Baker, Voorhis and comp. na Nassau street v New Yorku. Byla vydána na základě žádosti ministerstva zahraničí.

- ***Benedict's Reports***

Sborníky *Reports of cases argued and determined in the district court of the United States within the second district* vytvořené Robertem Benedictem byly nejdříve vydány nákladem u Baker, Voorhis and comp. v New Yorku v roce 1869, poslední svazky z roku 1881 u těchto vydavatelů vydal autor vlastním nákladem.

- ***Newberry's Admiralty Reports***

Sbírka *Reports of Admiralty cases argued and adjudged in the District Courts of the United States for the district of Michigan, northern ditrict of Ohio, southern ditrict of Ohio, western ditrict of Pennsylvania, northern district of Illinois, ditrict of Missouri, and eastern district of Louisiana* z roku 1857 od Johna S. Newberryho z detroitské advokátní komory byla vydána u Banks and Gould v New Yorku.

- ***Ware's Reports***

Případy s oficiálním názvem *Reports of cases argued and determined in the district court of the United States for the district of Maine*, z let 1822-39, rozhodnuté soudcem Ashur Warem a připravené reportérem Georgem F.Emerym u vydavatele Loring, Short and Harmon v Portlandu, Maine roku 1874.

- ***Fox Reports***

Reports of Judgements of Hon.Edward Fox U.S. District Judge for Maine District First Circuit, obsahovaly rozhodnutí soudce Foxe z district soudu v Maine ve dvou svazcích.

Byly sebrány reportérem Thomasem Hawesem Haskellem pro nakladatele Loring, Short and Harmon, stejně jako Ware's Reports, v roce 1887.

- ***Sprague's Reports***

Decisions of Hon. Peleg Sprague in Admiralty and Maritime Causes in the District Court of the United States for the district of Massachusetts, jsou rozhodnutí z let 1841-61 soudce Spragua, zpracované F.E. Parkerem pro nakladatele Johnsona z Philadelphie v roce 1861.

- ***Hempstead's Arkansas Reports***

Případy z *Reports of Cases Argued and Determined in the United States Superior Court for the territory of Arkansas*, sebrané S.H.Hempsteadem, zahrnovaly tři skupiny rozhodnutí. Za první od soudu *U.S. Superior Court for the territory of Arkansas* z let 1820-36, za druhé od soudu *U.S. district court for the District of Arkansas* od 1836-49 a nakonec od soudu *U.S. circuit court for the district of Arkansas*, v devátém obvodu z let 1839-56. Vydáno u Little Brown z Bostonu roku 1856.

- ***Hoffman's Land Cases***

Sborník *Reports of Land Cases Determined in the United States District Court for the Northern District of California*, zahrnuje případy z pozemkového práva pro okresek severní Kalifornie z let 1852-58, zpracované soudcem Ogdenem Hoffmanem a vydané roku 1862 u N. Hubert v San Franciscu.

II. Sbírky rozhodnutí jednotlivých států unie (výběr)

- **Alabama**

-*Reports of cases argued and determined in the Supreme Court of Alabama*

-*Reports of cases at law and equity argued and determined in the Supreme Court of the territory of Alabama*

-*Reports of cases argued and adjudged in the Supreme Court of the territory of Alabama*

-*Reports of cases at law and in equity argued and determined in the Supreme Court of the territory of Alabama*

-*Reports of cases argued and determined in the Court of Appeals of Alabama*

- **Alaska**

-*Alaska Federal Reports*

- **Arizona**

-*Reports of cases argued and determined in the Supreme Court of the territory of Arizona*

- **Arkansas**

-Reports of cases argued and determined in the Supreme Court of the State of Arkansas in Law and Equity

-Decisions in Equity Being Selected Cases in the Courts of First Chancery District of Arkansas

- **California**

-Reports of cases determined in the Supreme Court of the State of California

-Reports of cases determined in the District Court of Appeal of the State California

-California Unreported Cases

-California Legal Record-Weekly Journal

-California Decisions

- **Colorado**

-Reports of Cases at Law and in Chancery Determined in the Supreme Court of Colorado Territory to the Present Time

-The Colorado Law Reporter

-Reports of the Decisions of the Court of Appeals of State Colorado

-Colorado Nisi Prius Decisions

- **Connecticut**

-Reports of cases argued and determined in the Supreme Court of Errors of the State Connecticut

-Connecticut Appellate Reports

-Reports of Cases Adjudged in the Superior Court of the State Connecticut

-The Connecticut Supplement

- **Deleware**

-Reports of Cases Argued and Adjudged in the Superior Court and Court of Errors and Appeals of the State of Delaware

- **District of Columbia**

-Reports of Cases Civil and Criminal Argued and Adjudged in the Circuit Court of District of Columbia

-Reports of Cases Civil and Criminal in the United States Circuit Court of District of Columbia

-Reports of Cases Adjudged in the Court of Appeals of the District of Columbia

-The Washington Law Reporter

- **Florida**

-Cases Adjudicated in the Supreme Court of Florida

-Florida Supplement

-Reports of cases argued and determined in the Supreme Court of Florida

- **Georgia**

-Reports of cases in Law and Equity Argued and Determined in the Supreme Court of the State of Georgia

-Reports of cases in Argued and Determined in the Superior Courts of the Eastern District of the State of Georgia

-The Georgia Law Reporter

-Reports of cases Decided in the Court of Appeals of the State of Georgia

- **Hawaii**

-Reports of Some Judgments and Decisionsof Courts of Record of the Hawaiian Islands

- **Idaho**

-Reports of cases Argued and Determined in the Supreme Court of Idaho Territory

- **Illinois**

-Reports of cases at Common Law and in Chancery Argued and Determined in the Supreme Court of the State of Illinois

-Reports of the Decisions of the Appellate Courts of the State of Illinois

- **Indiana**

-Reports of Cases Argued and Determined in the Supreme Court of Judicature of the State of Indiana

-Reports of Cases Argued and Determined in the Superior Court at Indianapolis

-Reports of Cases Argued and Determined in the Appellate Court of the State of Indiana

-Reports of Cases Argued and Determined in the Supreme Court of Idaho Territory

- **Iowa**

-Reports of Cases in Law and Equity Determined in the Supreme Court of the State of Iowa

-Reports of the Decisions of the Supreme Court of Iowa

- **Kansas**

-Reports of Cases Argued and Determined in the Supreme Courts of the State and Territory of Kansas

-Reports of Cases Determined in the Supreme Court of the Territory of Kansas

- **Kentucky**

-Reports of Cases Argued and Determined in the Supreme Court of Idaho Territory
-A Report of Causes Determined by the late Supreme Court for the District of Kentucky and by the Court of Appeals

- **Louisiana**

-Reports of Cases Argued and Determined in the Supreme Court of Louisiana
-Reports of Cases Argued and Determined in the various Courts of Appeals of the State Louisiana
-Reports of the Louisiana Courts of Appeal
-Decisions, Court of Appeal, Parish of Orleans
-Legal Points Decided by the Second Circuit Court of Louisiana

- **Maine**

-Reports of Cases Argued and Determined in the Supreme Judicial Court of the State of Maine

Maryland

-Reports of Cases Decided in the High Court of Chancery of Maryland
-Maryland Reports

Massachusetts

-Massachusetts Reports-Reports of Cases Argued and Determined in the Supreme Judicial Court of the Commonwealth of Massachusetts
-Reports of Cases Argued and Adjudged in the Superior Court of Judicature of the Province of Massachusetts Bay
-Massachusetts Appellate Decisions

Michigan

-Michigan Reports-Reports of Cases in Argued and Determined in the Supreme Court of the State of Michigan
-Michigan Appellate Reports

Minnesota

Minnesota Reports-Cases Argued and Determined in the Supreme Court of Minnesota

Mississippi

-Mississippi Reports-Mississippi Decisions Containing the Unreported Opinions of the Supreme Court of Mississippi

Missouri

-Missouri Reports-Reports of Cases Argued and Determined in the Supreme Court of the State of Missouri

- Cases in Argued and Determined in the St.Louis Court of Appeal of the State of Missouri

Montana

-Montana Reports-Reports of Cases Argued and Determined in the Supreme Court of Montana Territory

Nebraska

-Nebraska Reports-Reports of the Supreme Court of Nebraska

Nevada

Nevada Reports- Reports of Cases Determined in the Supreme Court of the State Nevada

New Hampshire

-Decisions of the Superior and Supreme Courts of New Hampshire

-Reports of Cases Argued and Determined in the Superior Court of Judicature for the State of New Hampshire

New Jersey

-New Jersey Reports-Reports of Cases Argued and Determined in the Supreme Court of New Jersey

-Reports of Cases Decided in the Court of Chancery of the State of New Jersey

-Cases Adjudged in the Supreme Court of New Jersey

-Reports of Cases in Argued and Determined in the Superior Court and the County Courts of New Jersey

-New Jersey Miscellaneous Reports

New Mexico

-New Mexico Reports-Reports of Cases in Argued and Determined in the Supreme Court of the Territory of New Mexico

New York

North Carolina

-North Carolina Reports-Cases Adjudged in the Superior Courts of Law and Equity and in the Court of Conference of North Carolina

-North Carolina Court of Appeals Reports

North Dakota

-North Dakota Reports-Reports of Cases in Argued and Determined in the Supreme Court of Territory of North Dakota

Ohio

-Ohio Reports-Reports of Cases in Argued and Determined in the Supreme Court of Ohio

Pennsylvania

Rhode Island

-Reports of Cases Argued and Determined in the Supreme Court of Rhode Island

South Carolina

-Reports of cases argued and determined in the Supreme Court of South Carolina

South Dakota

-Reports of cases decided in the Supreme Court of the state of South Dakota

Tennessee

-Tennessee Reports-Reports of cases argued and determined in the highest courts of law and equity of the state of Tennessee

-Reports of cases argued and determined in the court of appeals of Tennessee

-The Legal Reporter

-Tennessee Cases

-Leading cases of the court of civil appeals of the state of Tennessee

Texas

-Opinions of Supreme Court of Texas

-The Texas Court Reporter- Cases argued and adjudged in the Supreme Court, Court of Criminal Appeals and the Court of Civil Appeals of Texas

-Texas Unreported Cases

-Condensed Reports of Decisions in Civil causes in the Court of Appeal, also Cases Referred by the Court of Appeals to the Commission of Appeals of the State Texas

-The Texas Civil Appeals Reports-Cases argued and decided in the courts of civil appeals of the State Texas

- Cases argued and adjudged in the Court of Appeals of the State Texas

Utah

-Reports of cases determined in the supreme court of Utah

Vermont

-Reports of cases argued and determined in the supreme court of Vermont

Virginia

-Virginia decisions

- Virginia colonial decisions

-Reports of cases decided in special court of appeals of Virginia

-Virginia court of appeals reports

-Virginia reports

-Annual reports of officers, boards and institutions of the commonwealth Virginia

Washington

-Washington Territory Reports-Cases determined in the Supreme Court of the territory of Washington

-Washington Appellate Reports

West Virginia

-Reports of cases decided in the Supreme Court of Appeals of West Virginia

Wisconsin

-Reports of cases argued and determined in the Supreme Court of the territory of Wisconsin

Wyoming

-Reports of cases determined in the Supreme Court of the territory of Wyoming

Porto Rico

- Porto Rico Federal Reports

Virgin Islands

- Virgin Islands Reports

Příloha č. 3

Právní informační systémy v USA

A. LexisNexis

V americkém právním systému je práce s judikaturou a rešerše relevantní judikatury klíčovou složkou práce každého právníka. V dnešní době je nepředstavitelné, že by pracovali odborní pracovníci v praxi se svazky judikatury v papírové podobě. Objem publikovaných svazků judikatury je tak veliký, že by nebylo ani možné v rozumné době vyhledat nějaké rozhodnutí. Proto se v denní praxi používají, téměř výhradně, pouze elektronické systémy právních informací.

Jejich význam je nedocenitelný a proto také jsou předmětem velké obchodní mašinérie, která je, ještě více než v našich zemích, zaměřena na generování zisku. Za svoji velmi odbornou a důkladnou práci si nechají nakladatelství značně zaplatit. Funguje zde například jiný systém platby za využití těchto služeb, kdy se platí určitá paušální částka za každé kliknutí při vyhledávání v databázi. Bude zajímavé pozorovat, kdy tato obchodní praktika poskytovatelů právních elektronických systémů dorazí i k nám.

Obecně se pomůcky na vyhledávání právních předpisů v USA nazývají vyhledávače předpisů či judikátů („*statute finders*“ nebo „*case finders*“). Elektronické systémy („*computerized legal research systems*“) mají zastoupení v podobě dvou dominantních elektronických systémů právních informací a to West a LexisNexis.

První z těchto informačních systémů **LexisNexis** má velmi rozsáhlou strukturu databáze s mnoha různými aplikacemi a funkcemi. Je to např. funkce citačního servisu - „*Shepard's Citations Service*“ v elektronické formě, který obsahuje seznam citační judikátů. Tato funkce poskytuje informaci, v jaké sbírce lze daný judikát nalézt a jaké následující judikáty jsou na tento judikát navázány.

V praxi zajímavá je také funkce upozornění „*Shepard's Alert*“, která sleduje vybranou judikaturu a její případné změny. Na tuto aplikaci navazují odvozené subaplikace jako souhrn „*Shepard's Summary*“ s funkcí „*Shepard's Signal*“), která poskytuje stručné synopse vybraných klíčových odkazů.

Zásadní roli při vyhledání potřebné judikatury a konkrétních právních vět je funkce „*Shepardize a headnote*“. Umožňuje nalézt judikáty, jejichž právní věty jsou citovány v textu jiného judikátu.

Podobná je funkce propojení - „*Shepard's Link*“, dříve „*LexLink*“, která s citací judikátu textu umí najít i celý text daného judikátu.

Funkce souhrnu citací „*Shepard's BriefCheck*“, dříve „*CheckCite*“ umí seřadit všechny citace judikátů z daného textu do jedné tabulky.

„*LexisNexis Case Summaries*“ je aplikace, která poskytuje krátké shrnutí jednotlivých judikátů se základními informacemi a závěry z hlediska právní teorie i procedurální praxe.

Funkce vyhledávání právních vět „*LexisNexis Headnotes*“ je propojená s hlavní vyhledávací aplikací „*Lexis Search Advisor*“ a umožňuje najít další právní věty, které se zaobírají stejným tématem.

V této aplikaci je více než 16.000 hesel rozdělených na základě rejstříkové klasifikace, kdy k danému rejstříkovému heslu umí najít veškeré právní informace jako předpisy, judikaturu, literaturu, vzory atd. Databáze poskytne celý text judikátu, nebo jen právní větu. Vytvoří také seznam právních vět z digest k danému heslu a seřadí je podle jejich četnosti jak často jsou citovány.

Aplikace „*Martin Bender Premier Treatises*“ poskytuje texty odborných komentářů, jiná aplikace „*Martindale-Hubell*“ je velmi oblíbený adresář v právní praxi. Další funkce „*Faktiva*“ nabízí odborné texty z periodik, „*Mealey's Litigation Reports*“ se věnuje speciální oblasti sporů a funkce „*Total Litigator*“ je průvodce jak postupovat krok za krokem ve sporové agendě s obsaženými vzory procesních úkonů.

Další funkce veřejných knih „*Public Records*“ nabízí přístup do rejstříků s veřejnými informacemi jako katastr nemovitostí, obchodní rejstřík, insolvenční rejstřík, rozsudky, adresáře osob a firem, licence, průmyslové vlastnictví atd.

Vychází z ní také funkce „*SmartLinx*“, která dokáže zpracovat údaje do řetězce, jako změny vlastnických vztahů, propojení lidí a firem, vlastnické podíly ve firmách, hypotéky. Funkce „*HotDocs*“ vytváří z dokumentů v textových souborech, které právník používá, vzorové šablony pro univerzální použití a CourtLink obsahuje více než 200 miliónů spisových značek od všech soudů, kdy můžeme sledovat historii a vývoj konkrétních kauz.

Další zajímavou funkcí v tomto elektronickém systému při práci s judikaturou je funkce „*Focus-Restrict by*“, která umí „vyrobit“ záznam judikatury. Ve vyhledávací masce při výběru judikátu se dá vybrat, jaké heslo, téma se má jen zobrazit, od jakého soudu, z jakých dat a podle konkrétních právních vět.

Zaškrtnout se také dá i informace ze „*Shepard's citations*“, zda chceme judikát, který má stejný či opačný právní názor, nebo který překonává starší judikát, dále i související judikáty.

Jiný postup platí, když vyhledáváme primárně podle zdroje informací, odkud právní informace, resp. judikát pochází. Dá se vyhledávat fulltextově podle slov nebo podle slovních spojení, rejstříkových hesel a či podle citace (číslo, názvu) judikátu. Systém také nabízí

speciální aplikaci pro Iphone nazvanou „*LexisNexis App*“, jež nabízí až 4 miliony judikátů, se kterými je možno pracovat přes telefon.

B. West

Druhý dominantní právní informační systém *West* má založenu vyhledávací strukturu na tzv. *Westově vyhledávací pyramidě* („*West Research Pyramid*“). Na nejnižší úrovni jsou sekundární zdroje právních informací a to státní (jednotlivé státy unie) jurisprudence, *American Law Reports*, encyklopedie *American Jurisprudence*, komentáře a odborná právní periodika („*law reviews*“).

Na druhé úrovni jsou obsaženy právní předpisy („*statutes and regulations*“) a judikatura. V oblasti právních předpisů databáze obsahuje úplná znění („*annotated*“) ze všech 50 států unie i federálních. Stejně tak nabízí i původní znění předpisů („*unannotated*“) a to ve formě jednotlivých částech („*session law*“) nebo souhrnných oficiálních vydáních („*Federal code*“).

Westlaw má založené vyhledávání na systému *Key Number* převzatého z tištěných sbírek stejného nakladatelství, který byl uveden v roce 1908 a tudíž systém vyhledávání podle heslovitého rejstříku je výjimečně podrobný a propracovaný.

Z tištěných sbírek vycházejí výběry - *digesta* - „*Key Number Digest*“, kde jsou řazeny jen právní věty a to podle číselných kódů k jednotlivým rejstříkovým heslům. Tento rejstříkový systém je pak převzat i elektronickým systémem *West*.

V první úrovni má rejstřík přibližně 410 hesel, která se ale mohou modifikovat v průběhu času nebo zanikat či vznikat a to podle vývoje právního řádu. Má více než 10.000 různých slov, která jsou použita v názvech hesel. Z toho 4.000 hesel se může označit jako základní hesla rejstříková („*base words*“). Jako zajímavost lze zmínit, že průměrný člověk má slovní zásobu cca 17.000 a anglický jazyk jako takový přes 54.000 slov.

Heslovitých řádek, která mají přiřazená jedinečné číselné identifikátory, je 109.183, z nichž 90.429 je samotných hesel a 18.754 jsou tzv. *strukturálními hesly*, řádky v hierarchii rejstříku. Indexační systém při přiřazování právních vět a judikátů k jednotlivým heslům je obdobný jako u jiných právních informačních systémů, kdy musí právní odborník přiřadit („*to classify*“) jednotlivá hesla k právním větám a proces se nazývá klasifikace („*classification*“) nebo indexace („*indexing*“) a daný editor je („*indexer*“ nebo „*classifier*“).

Při vytváření systému je hlavním pravidlem jeho tvůrců, že se řídí při tomto procesu principem „*literary warrant*“. Indexátoři při vytváření hesel nepředvídají nějaké hesla,

instituty, situace, které by se mohly eventuelně vyskytovat i v budoucnu. Indexují jen na již vytvořená hesla, která jsou vytvořena předem.

Tvůrci se řídí se ale při sestavování rejstříku jen reálně existujícími právními instituty, které jsou klasifikovány a popsány v odborné literatuře. Šéfreditor systému dokonce tvrdí, že „*správné právní rejstříky jsou pro právo důležitější než vědecké rejstříky pro ostatní disciplíny, např. vědy přírodní*“.⁷⁸³

Systém vyznává zásadu při revizi rejstříku nevyřazovat starší hesla, i když instituty jsou třeba už neaktuální a nové právní věty se k nim nepřifazují. Stará hesla i se starými právními větami jsou stále v systému a kdykoliv mohou být rešeršovány a použity, pokud se dnešní právníci odhodlají k hlubším a složitějším rešerším, které je zavedou do právní historie. Argumentem pro tento postup je ten fakt, že systém *common law*, a především jeho judikatura a literatura, pracuje v zásadě s precedenty a je proto zaměřen zpětně.

Opakem principu „*literary warrant*“ je vytváření a rozšiřování hesel rejstříku na principu knihovnických odkazů („*library references*“), kdy se necitují hesla a instituty z judikátů a právních vět, ale citují se texty odborné literatury a pak se vytváří návazná hesla.

To vše ovšem znamená obrovský nárůst položek rejstříku, což by bylo neudržitelné do budoucna. *Key Number* není již jen indexující jazyk, je to také průvodce právním systémem a právem jako takovým.

Už jednou taková situace nastala po roce 1930, kdy po velké legislativní smršti federálních zákonů právní řád v USA narostl strmě a stal se velmi heterogenním. Na tuto situaci reagovalo právě vydavatelství West, zřízením nových sbírek judikatury, neboť objem soudních rozhodnutí stoupl oproti minulosti několikanásobně.

Opětovně se řeší na úrovni zpracovatelů, vývojářů právních databází, stejně jako právníků samotných, zda umělý indexační jazyk je lepší než jazyk přirozený a zda je možnost vytvoření jakéhosi jednotného globálního indexačního jazyka. Tzv. „*free textové systémy*“, které fungují na bázi fulltextového vyhledávání, pracují především na systému vyhledávání frází.⁷⁸⁴

Z dalších právních informačních systémů v USA je možno ještě zmínit např. **HeinOnline** nebo www.findlaw.com

⁷⁸³ Dabney, D. The Universe of Thinkable Thoughts, Law Library Journal, Vol. 992, 2006-14, s. 242

⁷⁸⁴ Ibid., s. 246-247

Příloha č. 4:

Přehled systémů právních informací v ČR (výběr)

Na českém trhu se vyskytuje mnoho výrobců a vydavatelů právních informačních systémů. Drtivou většinu trhu ale zabírají přibližně čtyři nejrozšířenější systémy jako ASPI, Beck-online, LexGalaxy a Codexis. Ostatní právní informační systémy na našem trhu jsou velmi marginální, s pár stovkami, nanejvýš tisícovkami předplatitelů, které sotva přežívají. Jejich majitelé a provozovatelé jsou spíše fandové a programátoři, kteří rozšiřují produkt mezi své známé.

Z databází právních informací soukromých vydavatelů můžeme vyjmenovat nejrozšířenější automatizované systémy právních informací a webové servery a jejich stručný popis.

Mezi informačními systémy právních informací je systém *ASPI* (www.aspi.cz) na našem trhu tím nejdominantnějším informačním systémem právních informací.

Od jeho vzniku na počátku devadesátých let, kdy byl prvním na trhu, si získal skoro monopolní pozici. Jeho největší konkurenční výhodou a předností vůči ostatním je slovník fulltextového vyhledávání, který má nejvíce sofistikovaný systém vyhledávání a skloňování. Má nejširší výběr právních předpisů i podzákonných norem. Z předpisů vydaných před rokem 1918 nabízí jen výběr několika předpisů z říšského zákoníku a zemské zákoníky nejsou obsaženy téměř vůbec.

V judikatuře, až na výjimky, jsou zařazeny všechny oficiální sbírky. Ze starších prvorepublikových sbírek judikatury nabízí jen určitý selektivní výběr ze sbírky Vážného i Bohuslavova v obou řadách (např. z celkově více než 27.000 judikátů v obou řadách Vážného nabízí jen něco přes 4.300 záznamů nebo z více než 26.000 rozhodnutí Bohuslavovy sbírky má jen necelých 4.000). Jiné zajímavé prvorepublikové sbírky, jistě zajímavé i pro dnešní aplikační praxi skoro vůbec nenabízí, jen několik záznamů.

Z novějších sbírek judikatury obsahuje jen fragmenty Sborníku NS. Nenabízí vůbec např. Bulletin NS ČSR nebo Výber súdných rozhodnutí a stanovisek NS SSR. Automaticky také systém stahuje ze webových stránek vrcholných soudů needitovaná rozhodnutí bez právních vět. K nim nechává vypracovávat externími právníky právní věty.

Aplikace používá stále původní vyhledávací masku, která má mnoho nedostatků a uživatelé k ní mají mnoho výhrad, stejně jako k určitým duplicitám ve funkcích u rejstříků a oblastí úpravy a jiných. To jsou rezidua, která zatím nejsou odstraněna a především u editace judikatury jsou ještě velké rezervy.

System určitém způsobem doplácí na svou dominantní pozici na trhu a není tak otevřený k velkým úpravám a změnám. Konkrétním problémem může být možná výskyt více záznamů judikátu, vytvořeného ze stejného soudního rozhodnutí. Vyskytuje se např. více různých právních vět od různých autorů a z různých zdrojů, ale text judikátu je totožný.

Druhou nejrozšířenější databází právních informací v praxi je **Beck-online** (www.beckonline.cz) je původní systém Lexdata, ještě dříve pojmenovaný Jurix, vydávaný nakladatelstvím C.H.Beck. Obsahuje také tři základní složky systémů právních informací a to právní předpisy, judikaturu a literaturu. Kromě oficiálních sbírek judikatury, které nejsou také úplně kompletní, neboť Sběrka soudních rozhodnutí a stanovisek je ve verzi jen od roku 1960, má značně sofistikovaně indexovanou judikaturu z vlastních časopisů jako jsou Soudní rozhledy nebo vlastních sbírek judikatury.

Všechny ostatní sbírky judikatury vydané před rokem 1989 nejsou obsaženy, pouze přes 8.000 záznamů z Vážného civilní řady. Databáze je značně oblíbená díky své uživatelské vstřícnosti a příjemné grafické úpravě. Nejvíce v praxi oceňovaný zdroj literatury, kdy je do elektronické formy převeden obsah všech odborných právnických časopisů i knih vydávaných mateřským nakladatelstvím.

Poměrně nová aplikace **Codexis** (www.codexis.cz) se profiluje jako konkurence dvou předchozích nejrozšířenějších automatizovaných systémů. Kromě právních předpisů nabízí i judikaturu, ale v mnohem horší kvalitě zpracování než dominantní systémy. Judikáty, které nepocházejí z oficiálních sbírek, jsou často jen okopírovány z jiných systémů a mají jen mírně modifikované právní věty. Na indexačních údajích a kvalitě rejstříků je vidět velký deficit ve zpracování judikatury jejich editory. Na rozdíl od předešlých dvou největších systémů neobsahuje literaturu.

Posledním z nejrozšířenějších elektronických systémů právních informací je **LexGalaxy** (www.lexgalaxy.cz) dříve známý pod značkou Legsys. Vychází z původního právního informačního systému vyvíjeného v Ústavu státu a práva, o kterém byla již řeč v této kapitole výše. Systém je značně specifický svou velmi složitou vyhledávací maskou, ve které se dosti složitě orientuje. Pro denní aplikační praxi není moc využitelný a je oceňován především akademiky pro svou zásobu historických právních předpisů.

Dalšími informační systémy právních informací jsou např. :

- **Fulsoft** (www.fulsoftplus.cz) z nakladatelství Verlag Dashoefer je on-line právní informační systém, přístupný přes internetovou stránku, který nabízí texty „všech právních předpisů ČR“ v aktuálním znění každý den. Judikatura ve verzi Fulsoftplus obsahuje samostatné databáze Sběrky soudních rozhodnutí od roku 1960 a kompletní

další dvě oficiální sbírky. Judikáty kopírují strukturu judikátů z této sbírky s zvýrazněnou právní větou nad samotným textem odůvodnění. Kromě základních údajů o rozhodnutí nejsou k dispozici žádné další indexy či funkce.

- **Zakony ČR onLine** (www.zakonycr.cz) se představuje jako komplexní systém právních informací obsahující zákony a jejich plná znění. Je to počítačový program, který má obsahovat úplné aktuální znění a historické znění zákonů a právních norem vydávaných ve Sbírce zákonů od roku 1945. Soustředí se výhradně na texty předpisů ze Sbírky. Neobsahuje žádnou judikaturu, ani literaturu. Jako doplňující program nabízí službu zasílání „Zákony za sms“, který umožňuje po zaslání sms se dostat na text vyžádaného konkrétního předpisu. Další doplňující moduly jsou Smlouvy ČR onLine, Věstníky MŠMT onLine, LegislativaEU onLine a Výběr z legislativy.
- **Sbirka.cz** (www.sbirka.cz) nabízí volný přístup k předpisům vydaným v posledních 4 týdnech před aktuálním datem. Naopak v rámci placené služby jsou zpřístupněny archiv všech platných předpisů od roku 1945, včetně „aktualizovaných znění“, což jsou konsolidovaná znění předpisů se zapracovanými derogacemi. V archivu jsou též předpisy vydané ve Finančním zpravodaji a Cenovém věstníku. Nejsou zde poskytovány žádné texty judikátů.
- **Alfa CD** (www.alfacd.cz) má obsahovat všechny platné zákony a vyhlášky od roku 1945. Internetová aktualizace má být aktualizována dvakrát týdně, program používá hypertextové odkazy, poskytuje i časové určení dokumentů, kdy by uměl zobrazit text účinný ke konkrétnímu datu. Dokumenty nemají jednotnou formu a indexaci. Pravděpodobně byly převzaty z rozličných zdrojů a nebyly vůbec podrobeny jednotné editaci.
- **Zákony na PC** (<http://webdrive.zakonynawebu.cz>) je původně samostatný systém právních informací. Nabízí databázi všech právních předpisů vydaných ve Sbírce zákonů a Sbírce mezinárodních smluv od května 1945 v úplných aktuálních a úplných historických zněních. Všechna znění předpisů jsou čerpána ze sesterské databáze ASPI, využívají její pravidelnou aktualizaci (jednou za čtrnáct dní na internetu a čtyřikrát ročně přes CD, v současné době nabízí přes 14.600 předpisů). Umožňuje vyhledávat fulltextově v názvech a textech předpisů, také vyhledat a zobrazit úplnou historii jednotlivých paragrafů, zobrazit změny v různých zněních stejného předpisu. Je to velmi zjednodušená verze ASPI.
- **Zákon** - právní informační systém inzerovaný na stránkách www.pravnipredpisy.cz fungující od roku 1994 specializovaný na české právo. Má obsahovat úplná znění

právních předpisů. Na webových stránkách poněkud mystifikuje, když pod ikonu on-line předpisy jsou uveřejněny jen obsahy jednotlivých částek Sbírky zákonů, Sbírky mezinárodních smluv, Finančního zpravodaje a Pokynů řady. Pracuje s fulltextovým vyhledávačem a hypertextovým rozhraním. Neobsahuje žádnou judikaturu či literaturu.

- **Všechny zákony** je právní informační systém (www.vsechnyzakony.cz) má obsahovat úplná a platná znění zákonů, vyhlášek od roku 1945, předpisy jsou seřazeny podle oblastí a podle roku vydání. Podporuje také funkci hypertextových „odskoků“, jak jsou nazývány odkazy a fulltextové vyhledávání. Obsahově by měl zahrnovat právo EU z oblasti dopravy, judikaturu (není specifikovaná jaká judikatura, k jakým institutům a z jakých zdrojů je převzata nebo vytvořena), vzory, pokyny MF a účetní standardy.
- **EviZak** je software na evidenci a řízení legislativních předpisů (www.normservis.cz/evizak), který má poskytovat aktuální informace o „legislativních předpisech“ vydaných ve Sbírce zákonů. Rozlišuje aktuální a historické znění předpisů od roku 1945. Tento software se specializuje především na technické normy a jejich poskytování v různých verzích, a to jak českých, tak zahraničních. Neobsahuje judikaturu ani literaturu.
- **JuriNix** (www.jurinux.cz) obsahuje jen vybrané předpisy (cca 450) v aktuálním a úplném znění, které jsou členěny podle data vydání a oblastí, má funkci fulltextového vyhledávání. Předpisy jsou vybrány jen z tří oblastí práva a to daní, poplatků a správy daní poplatků. Databáze neobsahuje žádné texty obsahující judikaturu či literaturu vztahující se ke zmíněné problematice.

Druhým způsobem, jak jsou dnes poskytovány právní informace, mohou být kromě instalovaných právních databází na počítače i internetové stránky. Je možno vyjmenovat několik stránek jako příklad:

- **Zákony na webu** (www.sbcr.cz) je webová stránka, která je propojena se softwarem Zákony na PC od výrobce právního informačního systému ASPI jako informace ze Sbírky zákonů a Sbírky mezinárodních smluv. Využívá tedy veškeré texty a funkce tohoto systému. Nabízí uživateli dva přístupy a to bez registrace, volně užitelné každým, kdy se dá volně vyhledávat, nejsou ovšem dostupné úplné texty předpisů ani judikátů, které jsou starší než 365 dní. Druhá verze je placená, kdy registrovaný uživatel má k dispozici přístup ke všem předpisům, ke všem jejím úplným zněním (i

historickým), k veškeré judikatuře. Rozhodnutí jsou přístupná jen v původním znění, bez přidané hodnoty editora, není přístupná žádná funkcionalita, ani indexace či právní věty.

- **Epravo** (www.epravo.cz) - server specializující se na právní informace. Obsahuje v několika různých sekcích např. články a komentáře z právní oblasti, dále seznam legislativních událostí za uplynulý týden. Také výběrově zveřejňuje nejnovější vydané legislativní akty v plném textu ze Sbírky zákonů a obsahuje rychlé odkazy na Sbírku zákonů, Sbírku mezinárodních smluv, Úřední věstník EU a dokonce i vlastní rejstřík úplných znění právních předpisů vydaných ve Sbírce zákonů, která jsou převzata z informačního systému Codexis. Zajímavá je vlastní sekce na hlavní stránce „Soudní rozhodnutí“, kde jsou publikována nejnovější rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR s vytvořenými vlastními právními větami, kdy je jako autor uvedena redakce Epravo. Dále je celý web rozdělen také na jednotlivé podsekce podle právních oblastí jako např. občanské právo, finanční právo a na těchto podstránkách jsou uveřejněny články, komentáře, zprávy a soudní rozhodnutí z této konkrétní oblasti. Systém umožňuje také přístup ve vyhledávání v obchodním rejstříku a v rejstříku ARES (Administrativní registr ekonomických subjektů), což je informační systém provozovaný ministerstvem financí. Ten obsahuje údaje z jednotlivých registrů státní správy a v nich obsažených ekonomických subjektech.
- **Ipravnik** (www.ipravnik.cz) je webová stránka právních informací provozovaná nakladatelstvím C.H. Beck, která obsahuje články, aktuality a judikaturu, která je převzata z systému Beck-online. Další službou je Monitor Sbírky zákonů, kde jsou uváděny změny jednotlivých právních předpisů k danému datu. V Monitoru časopisů jsou zobrazeny obsahy nejnovějších čísel časopisů vycházejících v mateřském nakladatelství. Portál je propojen se všemi ostatními produkty zmíněného nakladatele.
- **Sagit** (www.sagit.cz) jako informační stránka provozovaná nakladatelstvím Sagit poskytuje výběr z právních předpisů, k úplnému znění předpisů je potřeba placený přístup, obsahuje také značně podrobné anotace, kde popisuje obsah předpisu, výklad právních pojmů v sekci Právní poradce. Obsahuje Sbírku zákonů, Sbírku mezinárodních smluv a Finanční zpravodaj. Nemá obsaženu žádnou judikaturu a literaturu.
- **Salvia** (www.slv.cz) Zpoplatněný projekt Salvia je propojený s www.lexforum.cz. Nabízí přístup k vyhledávání předpisů, které jsou obsaženy na stránce portal.gov.cz,

vedle toho také některé vzory, rejstříky, vyhlášené konkursy atd. Obsahuje vybranou judikaturu seřazenou do katalogu podle citovaných právních norem

- **Zákony online** (www.zakony-online.cz, www.ley.cz) je internetová stránka, kde se nacházejí texty vybraných právních předpisů, které by měly být v aktuálním znění. Zajímavostí je vkládání „případů“, které poskytují čtenáři. Nejedná se o judikát v klasickém smyslu, popisují se zde skutkové okolnosti a souvislosti konkrétních kauz, někdy jsou uváděny reakce na kauzu v médiích, ostatních lidí, nebo dokonce jsou i přiloženy konkrétní dokumenty k případu jako protokoly, kopie usnesení orgánů atd.
- **BusinessInfo** na adrese (www.businessinfo.cz) je oficiálním portálem provozovaný agenturou Czechtrade za podpory ministerstva průmyslu a obchodu. Obsahuje kromě jiných informativních sekcí i sekci Legislativa a právo. Sekce je rozdělena podle jednotlivých oblastí práva a k nim přináší články, komentáře a krátká encyklopedická hesla vysvětlující jednotlivé konkrétní předpisy, instituty atd. Také nabízí linky na jednotlivé registry a databáze z oficiálních zdrojů.
- **Portál veřejné správy** (www.portal.gov.cz) kde jsou volně k dispozici konsolidovaná znění právních předpisů. Portál veřejné správy podle definice z § 2 písm. q) zákona č. 365/2000 Sb., je informační systém vytvořený a provozovaný se záměrem usnadnit veřejnosti dálkový přístup k potřebným informacím z veřejné správy a komunikaci s ní. Přebírá texty z databáze ASPI, má ale oficiální úplné znění textů právních předpisů a nabízí fulltextové vyhledávání.

Literatura časopisecká a knižní

- [1.] Aarnio, A. Precedent in Finland, In : MacCormick, D.N., Summers, R.D. (eds.) Interpreting Precedents, Dartmouth : Ashgate, 1997
- [2.] Balák, F. Odlišná stanoviska k rozhodnutím publikovaným ve Sbírce soudních rozhodnutí, Soudní rozhledy 3/2000, s. 65-67
- [3.] Baxa, B. Dějiny práva na území republiky československé, Brno : Právník, 1935
- [4.] Baxa, B. Československé právo veřejné, Praha : Spolek posluchačů komerčního inženýrství, 1933
- [5.] Baxa, B. Veřejná správa na Slovensku, Brno : Právník, 1936
- [6.] Bobek, M., Komárek, J. (eds.): Jiné právo offline : co v učebnicích práva nenajdete, Praha : Auditorium, 2008
- [7.] Bobek, M., Molek, P., Šimíček, V. Komunistické právo v Československu : kapitoly z dějin bezpráví, Brno : MU, Politologický ústav, 2009
- [8.] Bobek, M. Úvahy o uveřejňování soudních rozhodnutí, Právní rozhledy 11/2010, s. 396-398
- [9.] Bobek, M. O odůvodňování soudních rozhodnutí, Právní rozhledy, 6/2010, s. 204 – 208
- [10.] Boguszak, J., Čapek, J., Veverka V. Základy teorie práva, Praha : Codex, 1996
- [11.] Boguszak, J., Čapek, J., Gerloch, A. Teorie práva, Praha : ASPI, 2003
- [12.] Brandl, V. Kniha Drnovská, Brno : náklad vlastní, 1868
- [13.] Brandl, V. Kniha Tovačovská, Brno : náklad vlastní, 1868
- [14.] Brandl, V. Kniha Rožmberská, Praha : Jednota právnická, 1872
- [15.] Brandl, V. Libri citationum et sententiarum I.-VI., Brno : Moravské místodržitelství, 1872 – 95
- [16.] Bretholz, B.: Libri citationum et sententiarum VII., Brno: Moravské místodržitelství, 1911
- [17.] Cejpek, J. Úvod do právní informatiky, Praha : Karolinum, 1997
- [18.] Čáda, F. České právní knihy z doby předhusitské, Brno : náklad vlastní, 1928
- [19.] Čáda, F. Ondřeje z Dubé Práva zemská česká, Praha : Česká akademie věd a umění, 1930
- [20.] Čáda, F. Skladba českých právních knih z doby předhusitské, Brno : náklad vlastní, 1928
- [21.] Čáda, F. Zemské zřízení moravské z roku 1535, Praha : Česká akademie věd a umění, 1937
- [22.] Čáda, F. Povšechné právní dějiny československé.díl 1. Od dob nejstarších do doby husitské, Brno : Československý akademický spolek Právník, 1947
- [23.] Čáda, F. Studie o rukopisech. Olomoucký kodex Václava z Jihlavy, Praha : ČSAV, 1963
- [24.] Čáda, F. Studie o rukopisech. Jevíčský kodex, Praha : ČSAV, 1964
- [25.] Čáda, F. Studie o rukopisech. Kniha Tovačovská, Praha : ČSAV, 1967
- [26.] Čáda, F. Studie o rukopisech. Kniha Tovačovská, její rukopisy, Praha : ČSAV, 1969
- [27.] Čáda, F. Studie o rukopisech. Kniha Tovačovská - základy jejího textu, Praha : ČSAV, 1970
- [28.] Čáda, F. Studie o rukopisech. Kniha Drnovská, Praha : Ústřední archiv ČSAV, 1972
- [29.] Dabney, D. The Universe of Thinkable Thoughts: Literary Warrant and West's Key Number System, Law Library Journal, Vol. 99:2-14, 2006
- [30.] David, L. Co je precedent v rozhodnutích českých civilních soudů?, In : Sborník konference Dny práva, Brno : PF MU, 2008
- [31.] Daniel, W.T.S. The History and Origin of the Law Reports, London : William Clowes and Sons, 1884

- [32.] Dawson , J.P. The Oracles of the Law, Ann Arbor : University Of Michigan Law School , 1968
- [33.] Eldean, F. A., Brandt, H. J. How To Find a Law, A Legal Reference Handbook, St.Paul : West Publishing, 1936
- [34.] Francek, J.: Hrdelní soudnictví v Čechách v 16. – 18. století. In: Česká města v 16.-18. století , Praha 1991
- [35.] Flodr, M. Brněnské městské právo. Zakladatelské období, Brno : Matice moravská, 2001
- [36.] Flodr, M. Nálezky brněnského městského práva. Svazek I., Brno : Archiv města Brna, 2007
- [37.] Gant, S.E. Missing the Forest for a Tree. Unpublished Opinions and the New Federal Rule of Appellate Procedure, Boston College Law Review, XLVII/ 4, červenec 2006, s.
- [38.] Gerloch, A. Teorie práva, Plzeň : Aleš Čeněk, 2001
- [39.] Gerloch, A., Kysela, J. (eds.): Tvorba práva v České republice po vstupu do Evropské unie, Praha : ASPI, 2007
- [40.] Hamul'ák, O. (ed.) : Fenomén judikatury v právu. Sborník z konference Olomoucké debaty mladých právníků, Praha : Leges, 2010
- [41.] Hasch, K. Sbíрка soudních rozhodnutí a stanovisek a její místo v praxi současných nezávislých soudů, In : Trestní právo 1/1996, s. 11-14
- [42.] Hasch, K. Sbíрка soudních rozhodnutí a stanovisek a její místo v praxi soudů ČR (se zaměřením na rozhodnutí a stanoviska ve věcech trestních), Soudce 4/2000, s. 7-8 a Soudce 5/2000, s. 7-11
- [43.] Hasch, K. Judikatura v trestním právu, In : Kühn, Z., Bobek, M., Polčák, R. (eds.) : Judikatura a právní argumentace: teoretické a praktické aspekty práce s judikaturou, Praha : Auditorium, 2007, s. 186-199
- [44.] Harvánek, J. Právní teorie, Brno : Iuridica Brunensia, 1995
- [45.] Heller, J. Povšechný význam nálezů nejvyššího soudu, rubrika Hovorna, Právník L/9 (1911), s. 360-365
- [46.] Heller, J. Úřední sbírka nálezů nejvyššího soudu, rubrika Denník, Právník L/17 (1911), s. 681
- [47.] Hendrych, D. a kol. Právnícký slovník 3. vydání, Praha : C.H.Beck, 2000
- [48.] Hoetzel, J. Československé správní právo : část všeobecná, Praha : Melantrich, 1937
- [49.] Hoetzel, J. a kol : Slovník veřejného práva československého. Svazek I.-V., Brno : Polygrafia-Rudolf M. Rohrer, 1934
- [50.] Chaloupková, H, Holý, P. Autorský zákon. Komentář. 3. vydání, Praha : C.H. Beck, 2001
- [51.] Chlumecký, R.v. Die Landtafel des Markgrafthumes Maehren, Brno : Nitsch und Grosse, 1856
- [52.] Jireček, H., Kornel ze Všehrd, V. O právích země české knihy devatery, Praha : Všehrd, 1874
- [53.] Jireček, H., : Slovanské právo v Čechách a na Moravě.Doba nejstarší : od prvních zpráv do konce X. st., Praha : Sklad Karla Bellmana, 1863
- [54.] Jireček, H., : Slovanské právo v Čechách a na Moravě.Doba druhá : od počátku XI. do konce XIII. století, Praha : Sklad Karla Bellmana, 1864
- [55.] Jireček, H. Slovanské právo v Čechách a na Moravě.Doba třetí : Století čtrnácté.Svazek I., Základy zemského zřízení, Praha : Nákladem Fridricha Tempského, 1872
- [56.] Jireček, H. Spisy právnícké o právu českém v XVI. století, Vídeň : náklad vlastní, 1883

- [57.] Jireček, H. Právnický život v Čechách a na Moravě v tisícileté době od konce 9. století do konce 19. století, Praha : Hermenegild Jireček, 1903
- [58.] Jowitt, E., Walsh, C. Dictionary of English Law, 2.edice (ed. Burke, J.), London : Sweet and Maxwell, 1977
- [59.] Kadlec, K. Dějiny veřejného práva ve střední Evropě, Praha : náklad vlastní, 1928
- [60.] Kalina, T. Moravské zemské desky II. Kraj Brněnský 1480-1566, Praha : SNU, 1950
- [61.] Kalousek, J. . České státní právo, Praha : Bursík a Kohout, 1892
- [62.] Kapras, J. Přehled právních dějin země české Koruny. Díl 1 – 2. Právní prameny a dějiny státního zřízení, 5 přeprac. vydání, Praha : J. Kapras, 1935
- [63.] Klabouch, J. Staré české soudnictví, Praha : Orbis, 1967
- [64.] Kindl, V. Církevní právo, In : Skřejpková, P, Soukup, L. Antologie české právní vědy, Praha : Univerzita Karlova, 1993, s. 87-90
- [65.] Kindl, V. Judikatura čl.soudů o církvi, náb.společnostech a duchovenstvu publikovaná v letech 1948-89, In : Malý, K., Soukup, L. (eds.) Vývoj práva v Československu v letech 1948-89, Praha : Karolinum, 2004, s. 560-576
- [66.] Knapp, V. O možnosti použití kybernetiky v právu, Praha : ČSAV, 1963
- [67.] Knapp, V. K soudcovskému dotváření práva, Právník CVIII/2 (1969), s. 81-91
- [68.] Knapp, V. : Právo a informace, Praha : Academia, 1988
- [69.] Knapp, V. : Teorie práva, Praha : C.H.Beck, 1995
- [70.] Knapp, V. : Tvorba práva a její současné problémy, Praha : Linde, 1998
- [71.] Kocman, A. a kol. Průvodce po státním archivu v Brně, Brno : Krajské nakladatelství, 1954
- [72.] Komárek, J. Judicial Lawmaking and Precedent in Supreme Courts, London : LSE Law, Society and Economy Working Papers 4/2011, elektronická verze na www.lse.ac.uk/collections/law/wps/wps.htm
- [73.] Kořenský, J., Cvrček, F., Novák, F. Juristická a lingvistická analýza textů : (právněinformatický přístup), Praha : Academia, 1999
- [74.] Králík, M. Ještě k odlišným stanoviskům k rozhodnutím publikovaným ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, Soudní rozhledy 10/2001, s. 337-339
- [75.] Králík, M. Meze praktického dosahu judikatury aneb několik poznámek „k judikatuře Nejvyššího soudu trochu jinak, Soudní rozhledy 4/2005, s. 121-131
- [76.] Krofta, K. Čtení o ústavních dějinách slovenských, Praha : Klub historický, 1924
- [77.] Krofta, K. Vývoj říše rakouské, Praha : J.R. Vilímek, 1917
- [78.] Kříž J. Ochrana autorských práv v informační společnosti, Praha : Linde, 1999
- [79.] Kříž J. a kol. Autorský zákon a předpisy související. Komentář, Praha : Linde, 2000
- [80.] Kühn, Z. Mají mít naši soudcové právo separátního vóta?, Soudce 8/2000, s. 3-5
- [81.] Kühn, Z.: Nová koncepce normativity judikatury obecného soudnictví na pozadí rozhodnutí Ústavního soudu, Právní rozhledy 6/2001, s. 265 a násl.
- [82.] Kühn, Z.: Aplikace práva ve složitých případech : k úloze právních principů v judikatuře, Praha : Karolinum, 2002
- [83.] Kühn, Z.: Ideologie soudcovské aplikace práva v době středoevropského stalinismu, In : Jirásková, V., Suchánek, R. (eds.) Pocta Václavu Pavlíčkovi k 70. nar., Praha : Linde, 2004
- [84.] Kühn, Z.: Aplikace práva soudcem v éře středoevropského komunismu a transformace. Analýza příčin postkomunistické právní krize, Praha : C.H. Beck, 2005
- [85.] Kühn, Z. Stanoviska nejvyšších soudů: specifikum středoevropské právní kultury nebo komunistické reziduum, Jurisprudence 4/2005, s. 9-10
- [86.] Kühn, Z., Baňouch, H. O publikaci a citaci judikatury, Právní rozhledy 13/2005, s. 484-491

- [87.] Kühn, Z., Derka, L. Je anonymizace soudních rozhodnutí vskutku nutná?, *Jurisprudence* 1/2005, s. 21-25
- [88.] Kühn, Z. Precedent in the Czech Republic, In : Hondius, E. (ed.) *Precedent and the Law, Reports to the XVIIth Congress of International Academy of Comparative Law, Utrecht, 16-22 July 2006*, Bruylant, Bruxelles 2007, s. 371-396
- [89.] Kühn, Z. Význam judikatury v kontinentálním právu, In : Kühn, Z., Bobek, M., Polčák, R. (eds.) : *Judikatura a právní argumentace: teoretické a praktické aspekty práce s judikaturou*, Praha : Auditorium, 2007, s. 1-11
- [90.] Kühn, Z. Argumentace judikaturou soudem a advokátem, In : Kühn, Z., Bobek, M., Polčák, R. (eds.) : *Judikatura a právní argumentace: teoretické a praktické aspekty práce s judikaturou*, Praha : Auditorium, 2007, s. 113-131
- [91.] Kühn, Z. Publikace judikatury, In : Kühn, Z., Bobek, M., Polčák, R. (eds.) : *Judikatura a právní argumentace: teoretické a praktické aspekty práce s judikaturou*, Praha : Auditorium, 2007, s. 134-140
- [92.] Kühn, Z., Bobek, M., Polčák, R. (eds.) *Judikatura a právní argumentace: teoretické a praktické aspekty práce s judikaturou*, Praha : Auditorium, 2007
- [93.] Kühn, Z. Socialistická justice, In : Bobek, M., Molek, P. Šimíček, V. (eds.) *Komunistické právo v Československu. Kapitoly z dějin bezpráví*, Brno : Masarykova univerzita, Mez.politologický ústav, 2009, s. 822 a násl.
- [94.] Langášek, T. Zveřejňování rozhodnutí Ústavního soudu, In : Kysela, J. (ed.): „Zákon o ústavním soudu po třinácti letech: vznik, vývoj, problémy a úvahy de lege ferenda“ (sborník), Praha : Eurolex Bohemia, 2006
- [95.] Langášek, T. Databáze rozhodnutí Ústavního soudu NALUS, *Soudce* 9/2010, s. 8-13
- [96.] Loevinger, L. *The Next Step Forward*, St. Paul : Minnesota Law Review 33/1949
- [97.] Luby, Štefan : *Dejiny súkromého práva na Slovensku*, 2. vydání, Bratislava : Iura Edition, 2002
- [98.] McCormick, D.N., Summers, R.D. (ed) : *Interpreting Precedents-A Comparative Study*, Dartmouth : Ashgate, 1997
- [99.] McCormick, D.N. *Legal Reasoning and Legal Theory*, Oxford : Oxford University Press, 1978
- [100.] Mack, W., Kiser, R. (ed.) : *Corpus Iuris. Volume LIV.*, New York : The American Law Book Company, 1931
- [101.] Madar, Z. a kol. *Slovník českého práva*, Praha : Linde, 2002
- [102.] Malý, K.: *České právo v minulosti*, Praha : Linde, 2000
- [103.] Malý, K.: *Dějiny českého a československého práva do roku 1945. 3. vydání.*, Praha : Linde, 2003
- [104.] Markov, J. *Přípravné řízení procesní v českém právu zemském XIII. – XVII. století*, Bratislava : Práv.fak. Univ.Komenského, 1930
- [105.] Markov, J. *Kapitoly z dějin českého zemského soudního řízení 12. – 17. století*, Praha : Academia, 1967
- [106.] Matějek, F. *Moravské zemské desky II. Kraj Olomoucký 1480-1566*, Brno : Zemská banka pro Moravu a Slezsko, 1948
- [107.] Mazanec, M.: Zánik bývalého Nejvyššího správního soudu ve světle dokumentů Státního ústředního archivu, In : Novotný , O. (ed.) *Pocta Vladimíru Mikule k 65. narozeninám*, Praha : ASPI Publishing, 2002, str. 160-182”
- [108.] McKinney, W.M., Rich, B.A. (eds.) *Ruling Case Law*, Rochester, N.Y. : The Lawyers Co-Operative Publishing Company, 1915
- [109.] Melzer. F. *Metodologie nalézání práva : úvod do právní argumentace*, Praha : C.H.Beck, 2010

- [110.] Molek, P. Judikatura ve správním právu, In : Kühn, Z., Bobek, M., Polčák, R. (eds.) Judikatura a právní argumentace: teoretické a praktické aspekty práce s judikaturou, Praha : Auditorium, 2007
- [111.] Novák, F., Cvrček, F. Základy právní informatiky, Brno : MU, 1992
- [112.] Novák, F. Právní informatika a právní informační systémy, Právní rádce, č. 2/1998, s. 26
- [113.] Nykodým, J., Němeček, T. Asi nejsme diplomati, rozhovor, Lidové noviny XXIV/114 (2011) ze dne 16. 5. 2011, příloha Právo a justice, s. 26
- [114.] Petrov, J. Nejvyšší soudní blog, In : jiné právo offline : co v učebnicích práva nenajdete, Praha : Auditorium, 2008, s. 111-112
- [115.] Pokorný, M. Publikace rozhodnutí Nejvyššího soudu, (nepublikováno)
- [116.] Pokorný, M. Judikatura v občanském právu, In : Kühn, Z., Bobek, M., Polčák, R. (eds.) : Judikatura a právní argumentace: teoretické a praktické aspekty práce s judikaturou, Praha : Auditorium, 2007
- [117.] Polčák, R. Právní informační systémy pro práci s judikaturou, In : Kühn, Z., Bobek, M., Polčák, R. (eds.) : Judikatura a právní argumentace: teoretické a praktické aspekty práce s judikaturou, Praha : Auditorium, 2007
- [118.] Price, M.O., Bitner, H. Effective Legal Research, Practical Manual of Law Books and Their Use, Prentice-Hall, New York 1953
- [119.] Rauscher, R. O nálezech Zemského soudu českého XVI. století, Praha : vlastní náklad, 1933
- [120.] Rauscher, R. Slovenské právní dějiny v rámci dějin práva ve střední Evropě, Bratislava : Sborník právnické fakulty University Komenského č.1, 1927
- [121.] Rauscher, R. Přehled dějin soukromého práva ve střední Evropě, Bratislava : Typus, 1934
- [122.] Rauscher, R. Dějiny veřejného práva ve střední Evropě, Bratislava : Právník, 1935
- [123.] Rieger, B. Ústavní dějiny Rakouska, Praha : J. Otto, 1903
- [124.] Rieger, B. Říšské dějiny rakouské. Dějiny státního vývoje a veř.práva, Praha : Všehrad, 1908
- [125.] Rohlík, M. Moravské zemské desky III. Kraj brněnský 1567-1641, Praha : SPN, 1957
- [126.] Rouček, F., Sedláček, J. Komentář k Československému obecnému občanskému zákoníku a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi, Praha : V. Linhart, 1935, reprint Praha : Codex Bohemia, 1998
- [127.] Roztočil, A. Možnosti vyhledávání judikatury správních soudů, Soudce 9/2010, s. 13-16
- [128.] Siltala, R. A Theory of Precedent. From Analytical Positivism to a Post-Analytical Philosophy of Law, Oxford-Portland, Oregon : Hart Publishing, 2000
- [129.] Smejkal, V. a kol : Právo informačních a telekomunikačních systémů, Praha : C. H. Beck, 2004
- [130.] Sokol, J. K čemu je právo, k čemu je soudce?, Lidové noviny XXIV/114 (2011) ze dne 16. 5. 2011, příloha Právo a justice, s. 25-27
- [131.] Summers, R.S. Precedent in USA, In : MacCormick, D.N., Summers, R.D. (eds.) Interpreting Precedents, Dartmouth : Ashgate, 1997
- [132.] Šebelová, M. Autorské právo, Brno : Computer Press, 2006
- [133.] Šín, Z. Tvorba práva, Praha : C.H.Beck, 2003
- [134.] Taruffo, M., La Torre, M. Precedent in Italy, In : MacCormick, D.N., Summers, R.D. (eds.) Interpreting Precedents, Dartmouth : Ashgate, 1997
- [135.] Telec, I. Právo duševního vlastnictví : databázové právo, Brno : I. Telec, 2006
- [136.] Telec, I., Tůma, P. Autorský zákon. Komentář, Praha : C.H.Beck, 2007

- [137.] Telec, I. Přehled práva duševního vlastnictví 1. Lidskoprávní základy. Licenční smlouva, Brno : Doplněk, 2007
- [138.] Telec, I. Přehled práva duševního vlastnictví 2. Česká právní ochrana, Brno : Doplněk, 2006
- [139.] Tilsch, E. Občanské právo. Část všeobecná, Praha, Česká grafická unie, 1910
- [140.] Tilsch, E. Všeobecný občanský zákoník občanský a zvyklosti průběhem století, Právník L/12 (1911), s. 453-465
- [141.] Tuláček, J. Soudní rozhodnutí a právní věty z hlediska autorského práva, Bulletin advokacie 4/2005, s. 36-38
- [142.] Vácha, J. August Popelka, Soudcovské listy, ročník XIX, 1938, s. 300-302
- [143.] Veselý, F.X. Všeobecný slovní právní I.-V., Praha : náklad vlastní, 1896, reprint Praha : Wolters Kluwer ČR, 2010
- [144.] Vojáček, L., Schelle, K., Knoll, V. České právní dějiny, Plzeň : Aleš Čeněk, 2008
- [145.] Vojtek, P. K judikatuře Nejvyššího soudu trochu jinak, Soudní rozhledy 9/2002, s. 309-312
- [146.] Vojtek, P. Znovu k judikatuře Nejvyššího soudu trochu jinak, Soudní rozhledy 2/2004, s. 45-48
- [147.] Vostrá, L., Čermáková, J.(eds.) : Otázky tvorby práva v ČR, PR a SR : sborník příspěvků, Plzeň : Aleš Čeněk, 2005
- [148.] Weinberger, O : Základy právní logiky, Brno : PF MU, 2003
- [149.] Weinberger, O : Filozofie, právo a morálka : (problémy praktické filozofie)
- [150.] Weinberger, O : Norma a instituce (úvod do teorie práva), Brno : PF MU, 1995
- [151.] Weyr, F. Československé právo správní : Část obecná, Brno : Český akademický spolek Právník, 1922
- [152.] Weyr, F. Československé právo ústavní, Praha : Vysokoškolské rukověti. Řada spisů právnických a hospodářských, 1937
- [153.] Weyr, F. Úvod do studia právního : (normativní teorie), Brno : Československý akademický spolek Právník, 1946
- [154.] Weyr, F. Teorie práva, Brno, Praha : Sbírnka spisů právnických a národohospodářských , 1936

Internetové zdroje

- [155.] Korběl, F. Zveřejňování judikatury okresních, krajských a vrchních soudů, <http://jinepravo.blogspot.com>, 13. 5. 2011
- [156.] Kosař, D. Citace nejen v soudních rozhodnutích podruhé, <http://jinepravo.blogspot.com>, 27. 3. 2009
- [157.] Kosař, D. Publikace rozhodnutí nižších soudů aneb Ústavní soud zrušil část zákona o svobodném přístupu k informacím II., <http://jinepravo.blogspot.com>, 10. 4. 2010
- [158.] Kraus, J. Rétorika v evropské kultuře, www.famu.cz/docs
- [159.] Kühn, Z. Co nám řekne o právní kultuře citace rozhodnutí, <http://jinepravo.blogspot.com>, 24. 3. 2009
- [160.] Kühn, Z. Internetová proměna právní akademie a praxe, <http://jinepravo.blogspot.com>, 9. 4. 2010
- [161.] Kühn, Z. Styl soudní argumentace v Česku, Polsku a Maďarsku, <http://jinepravo.blogspot.com>, 1. 2. 2011
- [162.] Mazanec, M. Nejvyšší správní soud – Historie, <http://www.nssoud.cz/Historie>
- [163.] Molek, P. Právní věty-čas na změnu?!, <http://jinepravo.blogspot.com>, 4.12.2006
- [164.] Spáčilová, L. Olomoucký písař Jindřich Polan a jeho soudní řád z roku 1550, příspěvek na konferenci Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech,

Moravy a Slezska, 2004 Olomouc, <http://www.vkol.cz/cs/aktivity/konference-a-odborna-setkani/13--rocnik-odborne-konference/clanek>

- [165.] Převrátil, J. Standardizace soudních rozhodnutí, <http://jinepravo.blogspot.com>, 5. 1. 2011
- [166.] Šimíček, V. Zpověď občasného tvůrce právních vět. Část I., II., III., <http://jinepravo.blogspot.com>, 28. 9. 2007, 1. 10. 2007, 4. 10. 2007

Prameny

- [167.] Archiv český, svazek I-XII, 1841 - 1888
- [168.] Bohuslav, J.V. : „Usnesení a rozhodnutí c.k. nejvyššího soudu zapsaná do knihy judikátů a reporia náleží (právní věty)“, Praha : Právnícká jednota, Právník, 1916
- [169.] Sbíрка soudních rozhodnutí a stanovisek
- [170.] Sbíрка rozhodnutí NSS
- [171.] Sbíрка náleží a usnesení ÚS
- [172.] Organizační řád NSS z 19. 2. 2004
- [173.] Jednací řád NSS z 1. 1. 2007
- [174.] Kancelářský a spisový řád NSS z 13. 12. 2007
- [175.] Směrnice č. 8/2003 předsedy NSS z 3. 7. 2003
- [176.] Směrnice č. 5/2005 předsedy NSS z 31. 8. 2005
- [177.] Organizační řád ÚS z 14. 10. 2010
- [178.] Kancelářský a spisový řád ÚS z 16. 3. 2004
- [179.] Jednací řád NS z 22. 9. 2003
- [180.] Kancelářský řád NS z 1. 11. 2010
- [181.] American Jurisprudence. Second Edition, Minneapolis : Thomson West, 2004
- [182.] www.nsoud.cz (naposledy navštíveno 15.5.2011)
- [183.] www.nssoud.cz (naposledy navštíveno 15.5.2011)
- [184.] www.concourt.cz (naposledy navštíveno 15.5.2011)
- a všechny další v textu citované sbírky, časopisy, databáze a internetové portály

Soudní rozhodnutí

- [185.] Nález sp. zn. III. ÚS 210/2000 ze dne 9. 11. 2000 (N 166/20 SbNU 181)
- [186.] Nález sp. zn. II. ÚS 296/01 ze dne 26. 11. 2002 (N 145/28 SbNU 287)
- [187.] Nález sp. zn. Pl. ÚS 1/03 ze dne 11. 2. 2004 (N 15/32 SbNU 131; 153/2004 Sb)
- [188.] Nález sp. zn. Pl. ÚS 2/10 ze dne 30. 3. 2010 (123/2010 Sb.), („K svobodnému přístupu k informacím“)
- [189.] Nález sp. zn. I. ÚS 2849/07 ze dne 22. 2. 2011
- [190.] Nález sp. zn. III. ÚS 376/01 ze dne 15. 11. 2001 (N 174/24 SbNU 291)
- [191.] Nález sp. zn. III. ÚS 275/01 ze dne 13. 12. 2001 (N 196/24 SbNU 471)
- [192.] Usnesení sp. zn. III. ÚS 1428/10 ze dne 22. 2. 2011
- [193.] Usnesení sp. zn. I. ÚS 101/01 ze dne 27. 11. 2001
- [194.] Rozsudek NSS ze dne 11.9.2008, čj. 2 As 57/2008 - 84, publ. pod č. 1722/2008 Sb. NSS, („Řízení před soudem : aplikace předchozí judikatury“)
- [195.] Rozsudek NSS ze dne 7. 5.2008, čj. 1 As 17/2008 - 67, publ. pod č. 1627/2008 Sb. NSS („Řízení před soudem : aplikace předchozí judikatury“)
- [196.] Rozsudek NSS ze dne 25. 3. 2011, čj. 2 As 21/2011 – 166
- [197.] Rozsudek NSS ze dne 29.4.2009, čj. 8 As 50/2008 - 75, publ. pod č. 1880/2009 Sb. NSS
- [198.] Rozsudek KS v Praze ze dne 27. 5. 2010, čj. 44 Ca 48/2009 - 102
- [199.] Rozhodnutí ESLP Axen v. Německo ze dne 8. prosince 1983, stížnost č. 8273/78

- [200.] Rozhodnutí ESLP Szuecs v. Rakousko ze dne 24. listopadu 1994, stížnost č. 20602/92
- [201.] Rozhodnutí ESLP Zvolský a Zvolská proti ČR, ze dne 12. 11. 2002, stížnost č. 46129/99
- [202.] Bělský proti ČR, rozhodnutí ESLP ze dne 12. 11. 2002, stížnost č. 48778/99
- [203.] US-Lowenschuss v. West Publishing, 542 F.2d 180, (3d Cir. 1976)
- [204.] Anastasoff v United States, 223 F.3d 905 (8th Cir 2000)
- [205.] Callaghan v. Myers, 128 US 617
- [206.] Nash v. Lathrop, 142 Mass. 29 nebo 6 NE 559
- [207.] Banks v. West Publ., 27 Fed. 50,
- [208.] Wheaton v. Peters, 8 Pet.(US) 591
- [209.] State v. Gould, 34 Fed. 319
- [210.] Gould v. Hastings, 10 F. Cas. No.5, 639
- [211.] Gould v. Banks, 53 Conn. 415, 2 A 886, 55 AmR 143
- [212.] Little v. Gould, 15 F.Cas. No. 8, 394
- [213.] Little v. Banks, 85 N.Y. 258
- [214.] Banks v. DeWitt, 42 Oh.St. 263
- [215.] Banks v. Hun, 20 App.Div. 501, 47 N.Y.S. 193
- [216.] Matthew Bender & Co. v. West Publ. Co., 158 F.3d 693 (2nd Cir. 1999)
- [217.] Franklin v. Trickey, 9 Ariz. 282, 80 P 352
- [218.] In re Printing of Supreme Court Reports, 153 N.C. 649, 70 SE 620 (1910)
- [219.] Ohio-State v. George, 50 Ohio App. 2d 297 nebo 362 N.E.2d 1223 (10th Dist. Franklin County 1975)
- [220.] N.Y.-Williams Press, Inc. v. Flavin, 44 A.D. 2d 634 nebo 353 N.Y.S.2d 970 (3rd Dep't 1974)
- [221.] Ex parte Griffiths, 118 Ind. 83, 20 NE 513
- [222.] Peck v. Hooker, 61 Conn. 413, 23 A 741 (1892)
- [223.] State v. State Journal, 77 Neb. 752, 110 NW 763 (1906)
- [224.] Williams Press v. Flavin, 44 A.D.2d 634, 353 N.Y.S.2d 970 (3d Dep't 1974),
- [225.] Curlander v. King Bros., 112 Md. 518, 77 A. 60 (1910)
- [226.] Ellison v. Oliver, 147 Ark. 252, 227 SW 586 (1921)
- [227.] Gann Law Books v. Ferber, 66 A.2d 192 (App.Div. 1949)
- [228.] Gillette v. Peabody, 19 Colo.App. 356, 75 P. 18 (1904)
- [229.] People v. Carr, 23 N.Y.S. 112 (Gen. Term 1884)
- [230.] People v. State Auditors, 42 Mich. 422, 4 NW 274
- [231.] Tripp v. Ringsrud, 2 S.D. 593, 51 NW 655
- [232.] State v. State Journal, 77 Neb. 752, 110 NW 763 (1906)
- [233.] State v. McGrath, 60 Mo. 586
- [234.] Black v. Merill, 51 Ind. 32
- [235.] Welling v. Merill, 52 Ind. 350
- [236.] In re Thompson, 27 Hawaii 221
- [237.] N.Y.- New York Post Corp. v. Leibowitz, 2 N.Y.2d 677 nebo 163 N.Y.S.2d 409
- [238.] U.S.- U.S. v. Marines, 535 F.2d 552 (10th Cir. 1976)
- [239.] Colorado – Gillette v. Peabody, 19 Colo.App. 356 nebo 75 P. 18 (1904)
- [240.] Garfield v. Palmieri, 193 F.Supp. 137 (S.D. N.Y. 1961)
- [241.] U.S. v. Pajoooh, 143 F.3d 203 (5th Cir. 1998)
- [242.] Abeita v. Northern Rio Arriba Elec Co-op., 125 N.M. 97 nebo 946 P.2d 1108 (Ct. App. 1997)
- [243.] Scmier v. Supreme Court, 78 Cal.App.4th 703 nebo 93 Cal.Rptr.2d 580 (1st Dist. 2000)

- [244.] In re Specialty Plywood, Inc., 166 B.R. 153 (B.A.P. 9th Circ. 1994)
- [245.] Travellers Indem Co. of Illinois v. Insurance Co. of North America, 886 F.Supp. 1520 (S.D. Cal. 1995)
- [246.] State v. Tabor, 184 Ariz. 119 nebo 907 P.2d 505 (Ct.App. Div. 2 1995)
- [247.] In re Wiley, 237 B.R. 677 (Bankr. N.D. Ill. 1999)
- [248.] Polley v. Odom, 963 S.W.2d 917 (Tex. App. Waco 1998)
- [249.] State Reporter's Case, 150 Pa. 550 nebo 24 A 908
- [250.] In re Opinion of Justices, 72 Me 542
- [251.] Bagett v. Dunn, 69 Cal. 75 nebo 10 P. 125
- [252.] State Comptroller v. Hooker, 59 Conn. 332, 22 A 317
- [253.] Smith v. Dunn, 64 Cal. 164, 28 P 32
- [254.] Peo v. State Auditors, 42 Mich. 422, 4 NW 274
- [255.] State v. Poindexter, 49 N.D. 201, 190 NW 818
- [256.] In re Brown, 15 Nebr. 688, 50 NW 273
- [257.] Ex p. Lawrence, 1 Oh. St. 401
- [258.] Woodward v. Pearson, 165 Or. 40, 103 P.2d 737 (1940)
- [259.] Denham v. Holeman, 26 Ga. 182, 71 Am.Dec. 198
- [260.] Houston v. Williams, 13 Cal. 24, 73 Am.Dec. 565
- [261.] In re Construction of Constitution, 3 S.D. 548, 54 NW 650
- [262.] Butts v. Armor, 164 Pa.St. 73, 30 A 357
- [263.] Randall v National Buildings, 42 Neb. 809, 60 NW 1019
- [264.] Western Sav. v. Currey, 39 Ore. 407, 65 P 360
- a ostatní rozhodnutí, na které bylo příkladně citováno pouze jejich číslem či názvem, ale nebylo pracováno s jejich texty po obsahové stránce

Obsah

1. Úvod do tvorby a publikace judikatury	3-17
1.1 Předmět a cíle disertační práce	3
1.2 Přehled o současném stavu problematiky	6
1.3 Vymezení pojmů judikátu a judikatury	8
1.4 Historický vývoj publikace judikatury	10
2. Historie publikace judikatury na českém území	18-96
2.1 První prameny publikace soudních rozhodnutí ve středověku	18
2.1.1 Zemské desky	18
2.1.2 Městské knihy	20
2.1.3 Právní knihy	21
2.1.4 Soudní rozhodnutí v textech zemských zřízení	26
2.1.5 Sbírky rozhodnutí od středověku do konce 18. století	28
2.1.6 Formy uherské judikatury	31
2.1.7 Souhrnný vývoj judikatury do konce 18. století	34
2.2 Novodobá publikace judikatury	34
2.2.1. Novodobá publikace judikatury ve sbírkách rozhodnutí	35
2.2.1.1 Moderní sbírky rozhodnutí do roku 1918	35
2.2.1.1.1 První moderní sbírky monarchie v 19. století	35
2.2.1.1.2 Vídeňské sbírky 19. století	37
2.2.1.1.3 České sbírky judikatury v 19. století	45
2.2.1.2 Sbírky rozhodnutí první republiky po roce 1918	48
2.2.1.2.1 Sbírka rozhodnutí nejvyšších stolic soudních	49
2.2.1.2.2 Další prvorepublikové sbírky judikatury	56
2.2.1.3 Sbírky rozhodnutí po roce 1948	59
2.2.1.3.1 Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek	60
2.2.1.3.2 Sborníky NS a republikové sbírky	64
2.2.1.4 Sbírky rozhodnutí po roce 1989	67
2.2.1.4.1 Sbírka nálezů a usnesení	67
2.2.1.4.2 Sbírka rozhodnutí NSS	70
2.2.1.4.3 Další neoficiální současné sbírky judikatury	71
2.2.2 Novodobá publikace judikatury v periodikách	74
2.2.2.1 Publikace judikatury v periodikách do roku 1918	74
2.2.2.1.1 První periodika s judikaturou v rámci monarchie	74
2.2.2.1.2 První periodika s judikaturou na českém území	76
2.2.2.1.3 Další periodika s judikaturou v českých zemích	81
2.2.2.2 Publikace judikatury v periodikách mezi lety 1918-48	83
2.2.2.3 Publikace judikatury v časopisech po roce 1948	89
2.2.2.4 Publikace judikatury v časopisech po roce 1989	93
3. Tvorba a publikace judikatury	97-230
3.1 Evidence judikatury Nejvyššího soudu	98
3.2 Evidence judikatury Ústavního soudu	102
3.3 Tvorba a publikace judikatury NSS	106
3.3.1 Evidence judikatury NSS	106
3.3.2 Uveřejňování rozhodnutí NSS na internetu	108
3.3.3 Sbírka rozhodnutí Nejvyššího správního soudu	112
3.4 Připomínkové řízení při publikaci oficiálních sbírek rozhodnutí	116
3.4.1 Připomínkové řízení při publikaci Sbírky soudních rozhodnutí	123
3.4.2 Připomínkové řízení při publikaci Sbírky NSS	124

3.5 Editace a tvorba judikátu	126
3.5.1 Struktura judikátu	128
3.5.2 Právní věty	131
3.5.2.1 Definice právních vět	135
3.5.2.2 Tvorba a typy právních vět	137
3.5.2.3 Aplikace právních vět	143
3.6 Zobecňující materiály	145
3.6.1 Historie zobecňujících materiálů	145
3.6.2 Druhy zobecňujících materiálů	148
3.6.3 Zobecňující materiály Nejvyššího soudu	151
3.6.3.1 Různé typy zobecňujících materiálů	151
3.6.3.2 Proces přijímání stanovisek Nejvyššího soudu	156
3.6.4 Zobecňující materiály Ústavního soudu	160
3.6.5 Zobecňovací materiály Nejvyššího správního soudu	160
3.6.5.1 Proces přijímání stanovisek Nejvyššího správního soudu	161
3.7 Uveřejňování soudních rozhodnutí	165
3.7.1 Anonymizace soudních rozhodnutí	169
3.7.2 Výběr a systém při publikaci judikatury	173
4. Elektronická publikace soudních rozhodnutí	177-230
4.1 Databáze právních informací a právní informatika	177
4.2 Zpracování judikatury do databází právních informací	180
4.2.1 Citace judikatury	182
4.2.1.1 Citace nepublikovaných rozhodnutí a neurčitá citace	189
4.2.1.2 Nepublikovaná rozhodnutí ve Spojených státech	193
4.2.2 Indexace judikatury	196
4.2.3 Aktuálnost judikatury	203
4.3 Elektronická publikace soudních rozhodnutí v českém prostředí	206
4.3.1 Elektronická publikace rozhodnutí Ústavního soudu	209
4.3.2 Elektronická publikace rozhodnutí Nejvyššího správního soudu	213
4.3.3 Elektronická publikace rozhodnutí Nejvyššího soudu	215
4.3.4 Centrální systém elektronické evidence soudní judikatury	218
4.3.5 Elektronická publikace soudních rozhodnutí v Evropě	223
4.3.5.1 Slovenský úřední systém právních informací JASPI	223
4.3.5.2 EU a systémy Eur-lex a Curia	224
4.3.5.3 Databáze Hudoc Evropského soudu pro lidská práva	227
4.3.6 Elektronická publikace soudních rozhodnutí v USA	228
5. Judikatura a právní věty z autorskoprávního pohledu	231-248
5.1 Platný právní stav v ČR a problémy v praxi	231
5.1.1 Autorskoprávní ochrana soudních rozhodnutí a úřední díla	231
5.1.2 Autorskoprávní ochrana judikátů	233
5.1.2.1 Sbírky rozhodnutí jako souborná díla	233
5.1.2.1 Databáze právních informací jako autorská díla	236
5.1.3 Autorskoprávní ochrana právních vět	239
5.1.3.1 Právní věty z oficiálních sbírek a databází judikatury	239
5.1.3.2 Právní věty ze soukromých sbírek a databází judikatury	242
5.2 Exkurz do problematiky publikace judikatury v USA	244
6. Závěry	249-264
6.1 Závěrečné shrnutí a zhodnocení výsledků	249
6.2 Návrhy řešení a doporučení	258

Příloha č.1	265-294
I. Publikace judikatury v USA	265
A. Zdroje judikatury v právním řádu USA	265
B. Forma judikátu	274
II. Publikace sbírek judikatury v USA	279
A. Tištěné sbírky judikatury	279
III. Specializované formy publikace judikatury	286
A. Anotované sbírky	286
B. Digesta	292
Příloha č. 2	294-312
I. Přehled dalších sbírek soudních rozhodnutí v USA	294
A. Sbírký rozhodnutí federálních soudů nakladatelství WEST	294
B. Sbírký rozhodnutí federálních soudů nižších instancí	296
C. Sbírký rozhodnutí federálních obvodních soudů	297
D. Sbírký rozhodnutí federálních soudů na úrovni okresních soudů	303
II. Sbírký rozhodnutí jednotlivých států unie (výběr)	306
Příloha č. 3 Právní informační systémy v USA	313-316
A. LexisNexis	313
B. West	315
Příloha č. 4 Přehled systémů právních informací v ČR (výběr)	317-322
Literatura časopisecká a knižní	323
Internetové zdroje	328
Prameny	329
Soudní rozhodnutí	329
Obsah	332